Budget 2017

Ett Stockholm för alla

Stockholms stad

stockholm.se/budget

Kommunfullmäktiges beslut

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 för Stockholms stad och inriktning för 2018 och 2019 samt ägardirektiv 2017-2019 för koncernen Stockholms Stadshus AB behandlades av kommunfullmäktige den 16 och 17 november 2016.

Kommunfullmäktige beslutade i enlighet med kommunstyrelsens förslag.
Kommunfullmäktiges beslut avslutar textavsnittet för respektive nämnd och bolag.

Kommunfullmäktiges behandling av budgeten finns redovisad i kommunfullmäktiges debattprotokoll från den 16 och 17 november 2016.

Stockholm den 17 november 2016

Karin Wanngård
Finansborgarråd

Ingela Lindh
Stadsdirektör

Dnr 180-612/2016

Finansborgarrådets förslag till budget 2017 för Stockholms stad

Inriktning för 2018 och 2019

INLEDNING 1
Förutsättningar 17
Direktiv till samtliga nämnder och bolagsstyrelser 26

NÄMNDER OCH STYRELSER UTOM ROTELINDELNING
Kommunstyrelsen m.m. 43
Revisorskollegiet 61
Valnämnden 63

STADSDELSNÄMNDERNA
Stadsdelsnämndernas uppgifter 65
Förskoleverksamhet 69
Verksamhet för barn, kultur och fritid 74
Äldreomsorg 77
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning 82
Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri 86
Stadsmiljöverksamhet 92
Ekonomiskt bistånd 95
Arbetsmarknadsåtgärder 97

FACKNÄMNDER
Arbetsmarknadsnämnden 101
Avfallsnämnden 111
Exploateringsnämnden 113
Fastighetsnämnden 123
Idrottsnämnden 131
Kulturnämnden: kulturförvaltningen 141
Kulturnämnden: stadsarkivet 147
Kyrkogårdsnämnden 151
Miljö- och hälsoskyddsnämnden 155
Servicenämnden 163
Socialnämnden 167
Stadsbyggnadsnämnden 183
Trafiknämnden 191
Utbildningsnämnden 203
Äldrenämnden 223
Överförmyndarnämnden 231

Central medelreserv 235
Finansförvaltning 237

BOLAG INOM STOCKHOLMS STADSHUS AB

Koncernen Stockholms Stadshus AB (S-husAB) 245
Bostadsbolagen: AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder
och AB Stockholmshem 251
Micasa Fastigheter i Stockholm AB 265
Stockholms Stads Bostadsförmedling AB 269
Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB 273
Stockholm Vatten och Avfall AB 277
Stockholms Hamn AB 283
AB Stokab 287
Stockholms Stads Parkerings AB 289
Stockholms Stadsteater AB 293
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB 295
Stockholm Business Region AB 299
S:t Erik Försäkrings AB 303
S:t Erik Livförsäkring AB 305
S:t Erik Markutveckling AB 307

INTRESSEBOLAG I STOCKHOLMS STADSHUS AB

Mässfastigheter i Stockholm AB.....309
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad 311

STOCKHOLMS STADS ORGANISERING I KOMMUNALFÖRBUND

Storstockholms brandförsvar (SSBF).....313

BILAGOR

1. Ekonomiska tabeller 315
2. CESAM-bilaga 317
3. Investeringsstrategi.....337
4. Stadsdelsnämndernas budget.....349
5. Kommunfullmäktiges indikatorer.....363
6. Peng, schabloner, ersättningsnivåer samt volymer.....377
7. Avgifter m.m. 393
8. Regler för ekonomisk förvaltning.....419
9. Stadens ledning och styrning.....439
10. Stadsövergripande styrdokument.....445
11. Ärenden som avslutas eller besvaras i samband med budgeten.....453
12. Basnyckeltal som utgår.....457
13. Utnyckling av centrala it-kostnader.....459
14. Fastighets- och lokalpolicy 461

Budget 2017 för Stockholms stad och inriktning för 2018-2019 samt ägardirektiv 2017-2019 för koncernen Stockholms Stadshus AB

Ett Stockholm för alla

Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ har enats om att tillsammans förelägga kommunfullmäktige detta förslag till budget för Stockholms stad 2017. Förslaget till budget tar sin utgångspunkt i Vision 2040 om ett Stockholm för alla.

Stockholm är möjligheternas stad. Hit flyttar människor för att utbilda sig och arbeta. Här finns utveckling och ambitioner sida vid sida. Stockholm har en fantastisk natur, ett brett kulturliv och en kreativitet som gör att staden växer. En jämlik och jämställd stad som värnar om sina invånare kommer att växa sig stark. Därför strävar vår politik efter att ge fler människor chansen att förverkliga sina drömmar.

Staden byggs av människor i samarbete. Det är när vi samverkar som vi gemensamt kan skapa förutsättningar för arbete, utbildning, fler bostäder, en likvärdig skola och därmed lägga grunden för allas trygghet och utveckling. Stockholm utvecklas på ett hållbart sätt genom höga ambitioner inom klimat och miljö som vi tillsammans tar ansvar för. En fördjupad demokrati där alla kan påverka gör Stockholm bättre. Ett öppet, antirasistiskt, jämställt Stockholm med lika rättigheter och möjligheter är det Stockholm vi är stolta över.

De senaste två åren har Stockholm utvecklats starkt. På flera avgörande punkter har staden förändrats på ett sådant sätt att Stockholm blivit en stad för fler. Mycket arbete återstår men viktiga och avgörande framsteg har skett:

- Bostadsbyggandet har nått historiskt höga tal. Där antalet hyresrätter tidigare sjönk kraftigt, byggs nu fler hyresrätter.

- Investeringar i en växande stad görs i takt med behoven. Där det tidigare ofta misslyckades med att bygga infrastruktur, skolor och idrottsanläggningar som svarade mot behoven når dessa nödvändiga investeringar nu mycket höga nivåer.

- Ungdomsarbetslösheten har sjunkit kraftigt. Närmare var tredje ung i öppen arbetslöshet har gått till jobb eller utbildning. Där andelen ungdomar i arbetslöshet kraftigt ökade mellan 2008 och 2014 är nu utvecklingen den rakt motsatta.

- Klyftorna har minskat. Där klyftorna under lång tid ökat har nu antalet hushåll som är beroende av försörjningsstöd i ytterstaden minskat tydligt. Individ- och familjeomsorgen har stärkts för att bättre kunna ge stöd till barn och unga, personer med missbruksproblematik, personer i hemlöshet samt personer utsatta för våld i nära relationer.

- Investeringarna i åtgärder för ett klimatsmart Stockholm har ökat. Stockholms luft blir fortsatt bättre och bättre, stadens klimatutsläpp minskar stadigt, och arbetet med kemikaliesmarta förskolor har nått långt.

- Kompetensen, kontinuiteten och bemanningen i hemtjänsten ökar. Där insatserna tidigare detaljstyrdes görs nu en kursändring mot ökad professionalisering och samverkan som sätter den äldre i centrum.

- Jämställdheten har ökat. Där staden tidigare inte visste hur mycket av budgeten som gick till män respektive kvinnor eller pojkar och flickor analyserar nu alla nämnder och bolag budgeten utifrån kön. Kvinno- och tjejjourer har fått bättre och långsiktiga villkor för att stödja våldsutsatta kvinnor. Unga tjejer och hbtq-personer får bättre förutsättningar att delta i fritidsaktiviteter på egna villkor.

- Fler barn och ungdomar har fått chansen att delta i kultur och idrott. Barnperspektivet står i fokus. Där avgifterna tidigare höjdes och stängde barn och ungdomar ute sker nu det motsatta. Genom sänkta avgifter i kulturskolan är det fler barn som får chans att växa och utvecklas.

- Kvaliteten i skolan och förskolan ökar. Där det tidigare prioriterades skattesänkningar har personaltätheten ökat och fler barn har fått det stöd som behövs genom ett stärkt socioekonomiskt tillägg. Byggandet av nya skolor ökar kraftigt.

Det finns mycket kvar att göra. Denna budget fortsätter arbetet för att skapa ett Stockholm för alla. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm har visat att skillnaderna mellan stadsdelar och olika grupper under lång tid har ökat. För att vända denna utveckling behöver staden föra en offensiv politik som tar sin utgångspunkt i såväl etablerad forskning som den kompetens som finns i organisationen. Oavsett var du växer upp eller med vilka förutsättningar du börjar ditt liv ska du som stockholmare ha möjlighet att färdas väl genom livet. Den sociala hållbarhetskommissionen fortsätter sitt arbete med att både kartlägga och påverka utvecklingen i staden. För att skapa ett Stockholm för alla finns flera verktyg. Den sociala investeringsfonden kommer att möjliggöra tidiga och förebyggande sociala åtgärder. Fonden för kompetensutveckling kommer genom ökade utbildningsinsatser att bidra till en bättre förmåga att möta invånarnas behov. Rådet för mänskliga rättigheter är inrättat för att stödja och ge råd i stadens arbete för mänskliga rättigheter och därigenom bland annat bidra till utvecklandet av ett jämställt, normkritiskt, antirasistiskt, icke-diskriminerande och tillgängligt arbetssätt.

För att skapa ett Stockholm för alla utvecklas politiken utifrån dessa analyser och verktyg. Några exempel på viktigare reformer som ryms i årets budget är:

- Kraftiga satsningar genomförs i ytterstaden. De lokala utvecklingsprogrammen får nu genomslag, demokrati- och utvecklingsmedel permanentas och delaktigheten ökar genom en satsning på medborgarbudget. Riktade satsningar på etablering och arbetsmarknad görs och socialt hållbara byggprojekt initieras i stadens olika delar. Nya demokrati- och trygghetsprojekt initieras. Investeringarna i ytterstadens offentliga rum förstärks kraftigt genom strategin för ett grönare Stockholm. Skolan och förskolan ges tydliga instruktioner och verktyg för att jobba för en jämlik skola som ger alla barn chans att växa och med det uttalade målet att fler barn ska lämna grundskolan med behörighet till gymnasiet.

- Äldre ska ha rätt till trygghet. Hemtjänsten förändras utifrån de beslut som fattats av fullmäktige med inriktning att stärka den enskildes möjlighet att styra över sin vardag. Flera av förslagen i äldreboendeutredningen genomförs. Stadens boendeformer för äldre ska bli tydligare, byggas ut i takt med behovet och i högre grad än idag tillgodose behov av trygghet och gemenskap.

- Satsningen på barn och ungas välmående fortsätter såväl inom ramen för elevhälsan som genom förstärkningar av socialtjänsten och implementering av stadens barnrättsstrategi. Stora insatser görs för att stärka nyanländas möjlighet till etablering. Avgifterna till kollo sänks i de lägsta inkomstintervallerna för att ingen ska behöva avstå på grund av ekonomiska skäl.

- Stockholm ska vara en grön och ren stad. Den nya strategin för ett grönare Stockholm kommer att underlätta stadsplaneringen och värna och förstärka Stockholms gröna värden. Arbetet med renare sjöar och vattendrag fortsätter. Stadens nya klimatstrategi kommer att minska Stockholms klimatpåverkan och ge Stockholm en viktig roll i den klimatomställning som världen behöver. Satsningar för att skapa en hållbar infrastruktur har påbörjats och fortsätter. Cykelinvesteringarna fortsätter på en mycket hög nivå. Insatser för att förbättra stadens luft och vatten fortgår.

- Fler ska jobba. När brist på arbetskraft existerar samtidigt som alltför många drabbats av långtidsarbetslöshet behövs både bristyrkesutbildningar och riktade satsningar till grupper långt från arbetsmarknaden. Denna budget rymmer såväl 100 nya platser i bristyrkesutbildningar, riktade insatser mot kvinnor långt från arbetsmarknaden som sammanhållen utbildning för personer med kort utbildning. Samtidigt fortsätter de stora satsningarna på feriearbeten och riktade insatser görs för kvinnor med svag ställning på arbetsmarknaden.

- Bostadsbyggandet ges fortsatt hög prioritet och de ambitiösa målsättningarna för bostadsbyggande kvarstår. Arbetet med nya fokusområden förstärks för att öka bostadsbyggandet och bidra till en sammanhållen stad. Nyproduktion av hyresrätter, både privata och allmännyttiga, står fortsatt i fokus och ska utgöra minst hälften av alla markanvisningar under mandatperioden.

- Satsningar på trygghet genomförs. Insatser utifrån stadens beslutade strategi mot våldsbejakande extremism ska bli verklighet och organiserad brottslighet i olika former bekämpas. Budgeten innehåller medel såväl för detta som för att arbeta våldsförebyggande i Stockholms skolor. Särskilda insatser ska göras för att öka kunskapen om rasism och hedersrelaterat våld och förtryck.

- Skolan och förskolan tillförs mer än en miljard. Samtidigt som antalet barn ökar kraftigt ökas schablonen. Investeringar i nya skolor mer än fördubblas under budgetens treårsperiod. Skolans roll i närsamhället förstärks genom att lokalerna blir mer tillgängliga för civilsamhället.

- Ytterligare insatser görs för att Stockholm ska vara den bästa staden att jobba i. Stadens verksamheter ska arbeta systematiskt för att minska sjukfrånvaron. Ingen ska jobba i Stockholm och få mindre betalt på grund av sitt kön. Därför ska lönekartläggningar som gjorts följas upp. Andelen medarbetare i äldreomsorgen som får möjlighet till heltidsanställning ska öka. Allmänna visstidsanställningar ska minimeras.

Allt detta kan ske tack vare tydliga prioriteringar i budgeten. Den nationella arbetsmarknaden, och därmed skattekraften, utvecklas inte lika starkt som prognosticerat. Volymeffekterna i ett växande Stockholm är starkare än på många år och det innebär stora utmaningar såväl för ekonomin som för kompetensförsörjningen. Den nya skatteutjämningen som beslutades av regering och riksdag 2013 ger ett fortsatt negativt utfall för Stockholm. Därtill finns en stor osäkerhet om förutsättningarna för verksamheter riktade mot nyanlända.

Trots detta klaras alltså tydliga reformer som bidrar till ett Stockholm för alla. Bidragande är också att kommunfullmäktige tidigare haft modet att fatta beslut om förändringar av skatter och avgifter. Om staden hade haft samma skattenivåer som 2014 hade närmare 3 000 medarbetare inom exempelvis skolan, förskolan och äldreomsorgen stått utan jobb och åtskilliga stockholmare hade mött en sämre välfärd. Den ansvarsfulla politiken fortsätter i och med denna budget. Det är en budget som investerar i en växande stad och som innebär både investeringar i bostads- och skolbyggande samtidigt som stadens ekonomi är fortsatt långsiktigt stark.

Denna budget som nu föreläggs kommunfullmäktige är ett steg i riktningen mot ett Stockholm för alla, där social, ekologisk, ekonomisk och demokratisk hållbarhet är viktiga beståndsdelar.

Med utgångspunkt i stadens långsiktiga vision kommer Stockholms stad arbeta utifrån följande inriktningsmål under tiden fram till 2019.

1. Ett Stockholm som håller samman
2. Ett klimatsmart Stockholm
3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Ett Stockholm som håller samman

Visionen om en stad som håller samman: ”Stockholm är en stad som får alla att växa. Här har alla barn och vuxna framtidstro och möjligheter att förverkliga sina liv. Stockholm är en sammanhållen stad som sjuder av liv och rörelse i alla stadens delar. Den offentliga välfärden är en grund för livskvalitet och trygghet för stockholmarna under livets alla skeden.”

För att nå visionen ska stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till nedanstående mål för verksamhetsområdena:

Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor

Alla barn ska ha lika goda möjligheter oavsett bakgrund. Stadens verksamheter ska bidra till att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn samma chans och därigenom värnar barns rättigheter. Satsningar på att höja kvaliteten i skola och förskola är grundläggande för detta, men även beslutsfattande inom andra politikområden påverkar möjligheten att nå målet. Den kommande strategin för barns rättigheter ska vara en utgångspunkt för verksamheterna.

Barnen i Stockholm har rätt till ett rikt liv med jämlik och god tillgång till lek, kultur och idrott. Barns miljöer såsom förskole- och skolgårdar ska förbättras, avgifter hållas låga och hinder för deltagande i aktiviteter tas bort. Staden ska aktivt verka för minskad barnfattigdom med såväl generella insatser som genom det sociala arbetet. Stockholm behöver fler mötesplatser för barn och unga. Stockholm ska vara en stad där alla familjer, oavsett konstellation, ska behandlas lika.

Skolan och förskolan ska prioriteras och nödvändiga resurser ska tillföras till dessa verksamhetsområden. Takten i utbyggnaden av nya förskolor och skolor ska öka. Investeringsbudgeten för nya skolor fördubblas under budgetperioden. En av de viktigaste uppgifterna för Stockholm är att öka andelen elever som klarar grundskolan och blir behöriga till gymnasieskolan. Därför ska staden genomföra satsningar i en tidig ålder för att alla barn ska klara skolans grundläggande mål. Likvärdigheten i skolan ska öka och insatserna för språkutveckling samt modersmål ska förstärkas redan i förskolan.

Det är viktigt att öka tiden som varje barn har med en pedagog. Fler lärare och pedagoger i framförallt lägre åldrar ger dokumenterat bättre skolresultat. Särskilt fokus kommer därför att läggas på att klara behovet av lärare, förskollärare och övriga personalgrupper i skolan och förskolan. Möjligheten för stadens medarbetare att utbilda sig vidare ska kombineras med ett strategiskt arbete för att rekrytera fler lärare. Detta arbete ska innefatta bättre arbetsvillkor med mindre administrativa krav, bättre löner, närvarande ledarskap samt insatser för att intressera pedagoger att arbeta i Stockholms stads förskolor och skolor. Satsningen på att vidareutbilda barnskötare till förskollärare permanentas och utökas kraftigt för att ytterligare öka kvaliteten i Stockholms förskolor.

Skolorna ska arbeta aktivt med att alla når målen genom exempelvis organiserad hjälp med läxläsning eller annat individuellt anpassat stöd. Skolor med låga kunskapsresultat ska kunna anställa de skickligaste lärarna och antalet specialpedagoger och specialärare ska öka. Introduktionsgrupper/förberedelseklasser ska finnas på skolor över hela staden. Trygga anställningar och goda arbetsvillkor är viktiga för att höja kvaliteten i arbetet med barn med stora behov. Fritidsverksamheten fyller en viktig roll för barnets bildning och utveckling. Verksamheten behöver ges förutsättningar för att klara sitt uppdrag.

Det är skolans ansvar att alla barn känner trygghet och mår bra under sin skolgång. Den psykosociala ohälsan bland Stockholms elever ska minska och det behövs fler vuxna i skolan, förstärkt elevhälsa och insatser mot mobbning.

Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla

För att förhindra sociala problem behöver stadens verksamheter fokusera på det förebyggande arbetet och tidiga insatser. Den sociala barn- och ungdomsvården och missbruksvården ska förstärkas och socialsekreterarnas arbetssituation förbättras. Stadens handlingsplan för utveckling av socialpsykiatrin ska genomföras. Stockholms stad har infört en fond för sociala investeringar och verksamheterna ska initiera projekt som bidrar till stadens mål.

Staden bedriver ett aktivt hemlöshetsarbete och ska förstärka sina insatser mot hemlöshet ytterligare. Därför görs nu en tydlig satsning på det uppsökande arbetet för att nå personer i långvarig hemlöshet och att utveckla nya arbetsformer för att nå kvinnor i hemlöshet. Bostadsbolagen har en central roll i att skapa förutsättningar för såväl akutboenden som varaktiga lösningar som innebär att människor kan ta sig ur hemlöshet. Barn i osäkra boendeförhållanden är särskilt prioriterade inom hemlöshetsarbetet. Staden ska sänka trösklarna för att få fast bostad, genom bland annat ett utvecklat förebyggande arbete och fler hyresrätter till rimliga hyror.

Stockholm ska vara en stad som utvecklar insatser för att nyanlända ska kunna etablera sig genom stöd till bostad, utbildning och jobb. Målet är att nyetablerade får möjlighet att fullt ut delta i samhällslivet. Staden ska utveckla sitt arbete för ensamkommande barn. Särskilt fokus är på etableringsinsatser, insatser för ökad psykisk hälsa samt uppsökande arbete riktat mot ensamkommande barn och unga i stadens riskmiljöer.

Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

Stockholm ska vara en stad som håller ihop, med trygga och levande stadsdelar. I lokalsamhället finns starka krafter för att utveckla staden. Staden ska arbeta tillsammans med stockholmarna samt tillsammans med de föreningar och sociala företag som tar till vara den kraft som finns i lokalsamhället.
Stockholm ska bli en mer attraktiv och levande stad. Därför fortsätter satsningarna på ett levande stadsrum och sommargågator. En viktig del är bättre förutsättningar för

fotgängare i hela staden. Trafiksäkerheten ska höjas, inte minst vid stadens skolor. I syfte att skapa en trafiksäker miljö ska hastigheterna på lokal- och huvudgator revideras.

Staden ska ha ett tydligt fokus på de delar av staden som har störst behov i enlighet med beslutade riktlinjer för det lokala utvecklingsarbetet. Inriktningen för ytterstadsarbetet ger möjligheter till dialog med invånarna och långsiktigt stabila förutsättningar för stadsdelsnämndernas utvecklingsarbete. Alla stadsdelsnämnder ska därför implementera arbetet med de lokala utvecklingsprogrammen och övriga delar av stadens organisation ska bistå i arbetet.

Tillsammans med satsningar på skola, jobb och tidiga sociala insatser ska en utveckling av levande och välskötta stadsmiljöer i hela staden vara i fokus. Särskilda investeringsmedel reserveras för ändamålet i denna budget. Strategiska satsningar samordnas med sociala hållbarhetskommissionens arbete. Stadens offentliga rum ska vara av hög kvalitet och erbjuda parker och torg som är inbjudande och levande. Barnperspektivet ska genomsyra detta arbete, där barns behov av lek och rörelse får ta plats. Bostäder och offentliga byggnader ska rustas upp i delar av staden samtidigt som samhällsservice ska garanteras i hela staden, bland annat genom att fler medborgarkontor etableras. Arbetet med att flytta ut stadens förvaltningar och bolag ska fortsätta.

Staden ska vidta åtgärder för att säkerställa att alla stockholmare ska känna sig trygga i boendemiljön och i sin stadsdel. Särskilt fokus ska läggas vid förebyggande åtgärder mot gatuvåld och sexuella trakasserier. Det brottsförebyggande arbetet ska förstärkas och samverkan med föreningar, polisen, fastighetsägare och andra lokala aktörer ska vidareutvecklas. Strategin mot våldsbejakande extremism ska implementeras och arbetet med att skapa trygghet i skolan ska förstärkas. Därtill ska särskilt fokus läggas på att förebygga att organiserad gängbrottslighet får fäste. Särskilda medel anslås för dessa syften.

Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

Bostadsbristen begränsar stadens och stockholmarnas utveckling. Takten i bostadsbyggandet ska öka med fokus på klimatsmarta hyresrätter med rimliga hyror. Det långsiktiga målet om att bygga 140 000 lägenheter till 2030 kompletteras med ett mål om att bygga 40 000 bostäder fram till 2020.

För att kunna öka byggandet och hålla en god kvalitet måste samverkan mellan stadens nämnder förbättras. Kommunstyrelsen ska ha ett tydligt ansvar för styrning och samordning. Befintliga bostadsområden ska förtätas och markpolitiken syfta till att det ska byggas fler bostäder med en god stadsplanering och arkitektur till en rimlig kostnad i enlighet med stadens riktlinjer för markanvisningar. Därför ska riktlinjer för gröna parkeringstal tillämpas, ett hållbart och innovativt byggande uppmuntras och tydligare krav ställas på byggföretagen. Konkurrensen på byggmarknaden ska stimuleras genom att fler mindre aktörer ges möjlighet att delta i byggandet av Stockholm. Stadsplaneringen ska skapa långsiktigt hållbara stadsmiljöer som bidrar till jämlika förutsättningar för stockholmarna och ta hänsyn till viktiga grönområden och ekosystemtjänster. Nyproduktion och upprustning ska utgå från högt ställda krav på energianvändning, miljö och tillgänglighet. Stadsplaneringen ska också genomsyras av ett barn- och jämställdhetsperspektiv.

Allmännyttans huvudsakliga uppgift ska vara att bygga och förvalta bra bostäder till en rimlig kostnad. Stockholmshusen är en viktig satsning för staden och syftar till att pressa kostnader och tidsåtgång för byggandet av hyresrätter. För att sänka trösklarna till bostadsmarknaden har stadens bostadsbolag sänkt inkomstkraven.

Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla

Stockholms stads idrottspolitik utgår från ett folkhälsoperspektiv. Idrott och motion i unga år lägger grunden för en god hälsa genom hela livet, och ska vara tillgänglig för alla. För äldre är motion och rörelse både en källa till fysisk och mental hälsa och nödvändig för att behålla självständighet i vardagslivet. Satsningar på idrotten ska vara jämställda och fokus ska ligga på barn-, ungdoms- och motionsidrott. Stadens satsningar ska riktas särskilt mot dem som idag rör sig minst. Det betyder riktade satsningar i ytterstaden och ett ökat fokus på unga tjejer och personer med funktionsnedsättning.

Under mandatperioden satsas en miljard kronor för att bygga ikapp den anläggningsbrist som har hämmat Stockholms växande idrottsliv. Stockholmarna ska kunna idrotta oavsett ekonomiska förutsättningar och kostnaderna för att utöva idrott ska hållas låga. Staden ska tillgodose det ökande behovet av friluftsaktiviteter genom bland annat en satsning på stadens friluftsanläggningar. Simkunnighet är livsviktigt och ger ökad livskvalitet. Målsättningen är därför att fler stockholmare ska lära sig att simma.

Föreningslivet är en fantastisk tillgång för alla stockholmare och ska stödjas och ges förutsättningar att växa. Arbetet mot diskriminering ska stödjas och en demokratisk grundsyn ska vara en förutsättning för att ideella organisationer ska få kommunala bidrag.

Fritidsverksamheten ska vara öppen och attraktiv för alla oavsett kön. Det behövs fler träffpunkter på ungdomars egna villkor och enligt deras egna önskemål, inte minst för flickor och hbtq-personer. Ungas organisering ska uppmuntras. Det ska finnas möjlighet till olika kostnadsfria kultur- och idrottsaktiviter, i synnerhet under loven. Sommarkolloverksamheten behöver utvecklas, så att den passar fler. Avgifterna till kollo ska inte hindra någon från att delta, därför sänks avgifterna i de lägsta inkomstintervallerna. Parklekar och lekplatser ska utvecklas och byggas ut.

Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande

Kultur ger plats för människor att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Konst och kultur är en självklar del av demokratin. Den kan öka förståelsen, sammanhållningen och tilliten i ett samhälle. Kulturen formar samhället lika mycket som den speglar det. En offensiv och strategisk kulturpolitik bidrar till ett mer kreativt Stockholm.

Stockholmarnas tillgång till kultur och eget kulturskapande ska öka. Tillgången till kultur ska inte bero på inkomst, kön eller bostadsadress. Bibliotekens roll ska stärkas. Genom satsningar på kulturskolan och kultur i skolan ska alla barn och unga både själva kunna skapa och ta del av professionell kultur.

Det lokala kulturlivet ska främjas och kulturen ska stärkas, särskilt i ytterstaden. Stadens museer ska vara avgiftsfria. Kulturen ska ge plats för den mångfald av erfarenheter som finns i staden. Förutsättningarna för stadens kulturarbetare och det fria kulturlivet ska vara goda.

Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet

Stockholm står inför en stor demografisk utmaning när gruppen äldre i staden på sikt ökar kraftigt. Detta kräver en långsiktig planering och samverkan mellan stadens alla delar. Ett äldreperspektiv ska finnas med i stadsplanering och nybyggnation. Äldre-

ombudsmannen har en viktig roll i det arbetet. För att säkra långsiktighet och stabilitet kommer ett program för framtidens äldreomsorg att tas fram.

Stockholmare ska kunna känna trygghet inför ålderdomen. All äldreomsorg ska vara bra, oavsett utförare. Hårda kvalitetskrav på kontinuitet, bemanning, utbildningsnivå och goda arbetsvillkor för personalen ska ställas. Under 2017 fortsätter arbetet med att utveckla hemtjänsten. Målet är att öka den äldres inflytande, förbättra samverkan runt den äldres behov samt öka handlingsfriheten för hemtjänstpersonalen att tillmötesgå den äldres dagsaktuella behov och önskemål.

Äldreomsorgen ska vara personcentrerad och jämställd. Alla äldre ska ha rätt till regelbundna utevistelser, vällagad mat och möjlighet till social gemenskap. Otrygghet och oro ska motverkas och det brottsförebyggande arbetet stärkas. Demenskompetensen ska utvecklas och kvalitetssäkras. Kompetensutvecklingen inom psykisk ohälsa, missbruk och våld i nära relationer ska säkras

Staden ska erbjuda boendeformer med god utemiljö som passar äldre med olika behov. Trygghetsboende med aktivitetscenter inrättas för att tillgodose behov av icke-biståndsbedömt boende för äldre som söker trygghet och gemenskap. Det ska vara lätt att hitta ett tillgängligt boende som gör det möjligt att leva ett aktivt liv även när rörelseförmågan blir sämre.

Medarbetare i staden ska ha god arbetsmiljö och kunna utvecklas i yrket. Förutsättningarna för chefer i äldreomsorgen att utöva ett närvarande ledarskap ska stärkas. För att klara framtida rekrytering ska staden fortsätta förbättra arbetsvillkoren genom kollektivavtal, heltid som norm, kompetensutveckling, rimliga scheman och en bra löneutveckling. Målet är att alla anställda ska ha grundläggande vård- och omsorgsutbildning. Vård- och omsorgsutbildning ska vara attraktiv såväl på gymnasienivå som på komvux.

Ett klimatsmart Stockholm

Visionen om ett klimatsmart Stockholm: ”Naturens stillhet nära storstadens intensitet utmärker Stockholm. Smarta lösningar gör det enkelt för alla stockholmare att leva miljövänligt. Utan att äventyra förutsättningarna för framtida generationer växer staden med människan som utgångspunkt och med respekt för naturens gränser.”

För att nå visionen ska stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till nedanstående mål för verksamhetsområdena:

Energianvändningen är hållbar

Klimatfrågan är en av vår tids stora utmaningar. Stockholms stad ska bli en klimatneutral stad. En hållbar energianvändning syftar till att minska klimatpåverkan, effektivisera användningen och att ställa om till mer förnybar energi. Dagens utvinning och användning av energi är en av orsakerna till flera av de stora miljöproblemen. Stadens tillväxt skapar en efterfrågan på mer energi samtidigt som stadens ökande täthet ger förutsättningar för energieffektiva bostäder och hållbara transporter.

Stockholms stad ska bredriva ett aktivt arbete för att minska de klimatpåverkande utsläppen. Målet är att Stockholm ska vara fossilbränslefritt år 2040. Under hösten kommer stadens långsiktiga *Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040* beslutas som utgör riktlinje för målet om fossilbränslefrihet 2040. Målet om fossilbränslefrihet innebär en komplex strukturomvandling och staden behöver möta utmaningarna i samarbete med andra aktörer.

Staden ska minska energianvändningen i såväl befintliga som nya byggnader. Genom investeringar i energieffektiviseringar och förnybar energiproduktion, som exempelvis solceller på stadens fastigheter, ska utsläpp minskas samtidigt som stadens långsiktiga kostnader sjunker. Stockholm sätter en hög standard för energieffektivt byggande genom tydliga krav på låg energianvändning vid nybyggnation. Hänsyn ska tas till produktionens hela påverkan på klimatet. I det befintliga byggnadsbeståndet ligger staden i framkant med energieffektiviseringsprojekt och projekt för förnybar energiproduktion. Projekten skapar erfarenheter som kan användas inom och utanför stadens organisation och därmed stärka tillväxten inom miljöteknikområdet och skapa arbetstillfällen.

Stockholms stad har, som delägare av Fortum Värme AB, en tydlig målsättning att de fossila bränslena i kraftvärmeverket i Värtan ska minska successivt och vara avvecklade helt senast år 2020. Transportsektorns klimatpåverkan ska minska kraftigt. Klimatutsläppen ska minska och ett förebyggande arbete ska bedrivas för hög klimatberedskap.

Transporter i Stockholm är miljöanpassade

En av de viktigaste prioriteringarna på miljöområdet är att stadens transporter ska ha mindre klimatpåverkan samtidigt som staden växer. När fler ska resa på en begränsad yta måste kollektivtrafik, nyttotrafik, gång och cykel prioriteras. Det ger förutsättningar för en bättre miljö och en stad där framkomligheten ökar. Investeringarna fördelas därmed också mer jämställt. Biltrafiken måste minska för att nå de nationella klimatmålen för vägtrafiken till 2030.

Staden ska fortsatt verka för att samhällsinvesteringarna i kollektivtrafik ökas kraftigt. Särskilda åtgärder ska fortsätta genomföras för att öka framkomligheten för stombusstrafiken. Framkomligheten ska även öka genom satsningar på de prioriterade trafikslagen och stadens beslutade parkeringsstrategi och de gröna p-talen för nybyggnation. Bilpooler ska underlättas och samlastningsinitiativet för godstrafiken kommer att fortsätta.

Staden fortsätter med de kraftfulla satsningarna för att Stockholm ska bli en ledande cykelstad. Framkomligheten förbättras genom att nya cykelbanor med hög standard byggs. Lånecykelsystemet ska utökas till fler delar av Stockholm. Staden ska arbeta för bättre förutsättningar för cykelpendling och minskade konflikter mellan gående och cyklister.

Staden ska arbeta aktivt för ren luft. Luftkvaliteten ska förbättras genom bland annat satsningar på mer grönska i stadsmiljön, åtgärder för minskad biltrafik, minskad dubbdäcksanvändning och översynen av hastigheter.

Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning

Stockholms mål att bygga 140 000 bostäder och tillhörande offentlig och kommersiell service fram till 2030 är en stor utmaning. När staden växer ska stor hänsyn tas till Stockholms blå och gröna värden. Anspråken på markanvändning i kombination med pågående klimatförändringar ställer höga krav på hur staden planeras och strategiskt arbetar med grönytor, vattenförekomster och stadsmiljöer för rekreation och biologisk mångfald. Detsamma gäller andra miljöhänsyn som buller, luftkvalitet, närhet till parker m.m.

Parker och naturreservat är viktiga för stockholmarna och ska underhållas bättre. Stadens gröna kvaliteter ska stärkas i enligt med kommande riktlinjer för ett *Grönare Stockholm* samt stadens översiktsplan och miljöprogram. Det ska inrättas ett naturre-

servat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider.

Arbetet med att skydda Stockholms vatten fortsätter. Handlingsplan för god vattenstatus ska genomföras och vattenkvaliteten ska stärkas exempelvis genom åtgärder för att möta eftersatt underhåll i vattenledningsnätet. Arbetet går vidare med projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA), som kommer att ge Stockholm ett av världens modernaste reningsverk i Henriksdal och beräknas ge stora positiva miljöeffekter.

Stockholms kretslopp är resurseffektiva

Stockholm ska utveckla kretslopp som är resurseffektiva. Det mest miljövänliga sättet att öka hushållningen med material är att förhindra uppkomsten av avfall.

Fokus ska därför ligga på EU:s avfallshierarki. Det avfall som uppkommer ska tas om hand på ett resurseffektivt sätt. Möjligheten att återvinna ska förbättras i Stockholm. Återvinningscentralerna ska bli mer tillgängliga och möjligheterna till återbruk ska utökas. Stockholmarna ska uppleva att det är enkelt att återvinna. Matsvinnet ska minska i stadens verksamheter och insamling av matavfall ska ha ökat till 70 procent år 2020.

Stockholms miljö är giftfri

Stockholms invånare ska i största möjliga mån skyddas från skadliga ämnen och ett speciellt fokus ligger på att skydda barnen.

I Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019 beskrivs visionen om ett ”Giftfritt Stockholm 2030” och vilka åtgärder som ska genomföras för att nå visionen. Åtgärderna handlar om att rensa bort och undvika farliga ämnen i kemiska produkter, varor och byggmaterial som staden använder och verka för att andra aktörer ska arbeta i samma riktning. Dessa utmaningar är svåra att komma åt enbart med traditionella åtgärder utan kräver också andra angreppsätt där såväl stadens verksamheter som andra aktörer behöver bidra. Staden ska därför både minska användningen av skadliga kemikalier i de egna verksamheterna och genom kunskapsspridning verka för att företag och allmänhet gör detsamma.

Barn ska ha rätt till en giftfri vardag i förskola och skola. Staden har ett genomgående fokus på att minska barns exponering. Staden ska därför intensifiera arbetet med att kartlägga och ta bort gifter. Arbetet att kartlägga och åtgärda bristande inomhusluft och buller i förskola och skola ska snabbas på. Andelen ekologisk mat i förskola och skola ska öka. Staden ska verka för att minska matens miljöpåverkan, exempelvis genom ökad andel vegetarisk mat, inom sina verksamheter. Målet om 50 procent ekologisk mat är en del av stadens arbete för ett giftfritt samhälle.

Inomhusmiljön i Stockholm är sund

Stockholms stad ska erbjuda sunda lokaler och bostadsmiljöer för stockholmarna. Människor tillbringar en stor del av sina liv inomhus. En god inomhusmiljö har därför stor betydelse för hälsa och komfort. Stockholm har en hög standard på sin bostadsbebyggelse men det finns alltjämt hälsobesvär relaterade till inomhusmiljön i en del av stadens byggnader. Redan i planeringsstadiet av nya bostäder är det viktigt att anpassa exempelvis material och utformning för att skapa bästa möjliga boendemiljö.

Med byggandet av nya bostäder och förtätningen av staden följer nya utmaningar. Det är viktigt att redan i planeringen för bebyggelse arbeta förebyggande med risker för störningar i inomhusmiljön. Stadens arbete med att minska hälsorelaterade riskfaktorer och förbättra stockholmarnas inomhusmiljö behöver fortsätta kontinuerligt. Detta gäller särskilt buller i bostäder och allmänna lokaler, dålig luftkvalitet, luktstörningar,

förebyggande av fuktskador och höga radonhalter. Arbetsmiljön för många påverkas genom dåliga lokaler. Ett särskilt fokus ska läggas på åtgärder för att skapa god ljudmiljö i förskolor och skolor.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Visionen om ett ekonomiskt hållbart Stockholm: ”Stockholm är nytänkandets centrum i världen. Det gynnsamma innovationsklimatet får företag och människor att blomstra. Näringslivets mångfald och det livslånga lärandet ger alla stockholmare frihet att följa och förverkliga sina drömmar. Stockholm är en central nod i ett globalt nätverk av framgångsrika städer. En stad i världen, men också en världens stad som attraherar internationella entreprenörer, studenter och besökare.”

För att nå visionen ska stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till nedanstående mål för verksamhetsområdena:

Stockholm är en världsledande kunskapsregion

De högskolor och universitet som finns i regionen är av avgörande betydelse för Stockholms fortsatta utveckling. Staden ska driva på för att öka antalet högskoleplatser kraftigt i regionen. Att stärka samverkan mellan akademi och samhälle är en av de viktigaste strategiska frågorna för framtiden. Samverkan ska innefatta bland annat gemensamma forskningsprojekt, en offensiv satsning på fler studentbostäder och utveckling av samverkansforum

Stockholm ska vara ett centrum för internationellt baserad verksamhet inom forskning och utveckling. Detta förutsätter offensiva satsningar på både utbildning och infrastruktur. Staden ska främja utvecklingen av kreativa näringar, miljöteknikföretag, besöksnäring och arbetsintegrerande sociala företag. Inom informations- och kommunikationsområdet (ICT) genomförs flera samarbetsprojekt med bransch och akademi för att ytterligare befästa Stockholms världsledande ställning. I mötet mellan människa och teknik ska Stockholm vara den stad som bäst utnyttjar digitaliseringens möjligheter för att göra livet och vardagen enklare och bättre för våra stockholmare, företagare och besökare. Särskilt fokus läggs på att genomföra Digital Demo Stockholm där staden i samverkan med företag och akademi tar fram innovativa lösningar på reella utmaningar i stadens verksamheter.

I arbetet med att implementera handlingsplanen för att förbättra socialsekreterares och biståndshandläggares arbetssituation ska kommunstyrelsen tillsammans med socialnämnden och äldrenämnden utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer. Syftet är att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning.

Stockholm är en företagsvänlig stad

Nya och växande företag är avgörande för att skapa nya arbetstillfällen. Stockholm ska vara en attraktiv stad för småföretagare och det lokala näringslivet ska stärkas genom utvecklad företagarservice och rådgivning. De utökade startup-verksamheterna fortsätter för att fler ska kunna starta företag. Entreprenörskap och eget företagande bland kvinnor och utrikes födda ska särskilt stödjas. Den kreativitet som idag finns hos stockholmare måste kunna komma till utryck inom såväl etablerade företag, offentlig sektor som inom nystartade företag.

Staden ska samverka med andra offentliga och privata aktörer för att öka företagandet i Stockholm. Genom ett utvecklat partnerskap mellan arbetsmarknadens parter och förstärkt yrkesutbildning ökar förutsättningarna att möta företagens behov i exempelvis frågor om matchning och kunskapsförsörjning.

Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

Arbete är grunden för människors utveckling, delaktighet och egen försörjning. Många arbeten skapas på Stockholms växande arbetsmarknad och arbetslösheten sjunker kraftigt. Särskilt glädjande är att ungdomsarbetslösheten sjunkit med en tredjedel sedan 2014. Det finns dock fortfarande utmaningar i form av en hög arbetslöshet i vissa grupper och en arbetskraftsbrist i många yrken.

För att möta en arbetsmarknad som växer och efterfrågar kompetens, och för att bryta arbetslöshet, utökas antalet platser på bristyrkesutbildningar kraftigt. 100 nya platser bidrar till att fler kan gå till ett jobb samtidigt som flaskhalsar på arbetsmarknaden motarbetas.

Insatserna mot ungdomsarbetslöshet ska fortsätta genom att unga erbjuds jobb, utbildning eller praktik senast inom 90 dagar. Fler lokala insatser ska etableras i områden med hög ungdomsarbetslöshet. Satsningen på att personer som uppbär försörjningsstöd på grund av arbetslöshet ska erbjudas anställningar inom staden i upp till ett år, så kallat Stockholmsjobb, fortsätter.

Målet är ett hållbart arbetsliv med trygga anställningar och möjlighet till livslångt lärande. Arbetsmarknaden ska vara jämställd och fri från diskriminering. Alla som har behov av det ska ha lika tillgång till arbetsmarknadsinsatser och dessa ska utgå från individens behov. Riktade insatser till grupper som står långt från arbetsmarknaden ska intensifieras och långtidsarbetslösheten ska minska kraftigt. Därför utökas en sammanhållen utbildning riktad mot personer med kort utbildning.

I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden. Betydligt fler elever ska klara grundskolan och fler stockholmare ska ges möjlighet att utbilda sig på högskolor och universitet.

Satsningar på vuxenutbildningen är avgörande för minskad arbetslöshet och förbättrad matchning på arbetsmarknaden samt för fortbildning av personal som saknar adekvat utbildning. Detta gäller både utbildning på grundläggande nivå och utbildning som är riktad mot bristyrken. Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) ska höjas och undervisningen i större utsträckning individanpassas. Möjligheter att läsa svenska under föräldraledighet ska utökas. Utbudet inom Komvux ska utökas och kombinationsinsatser för personer som står långt från arbetsmarknaden prövas.

Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

Utgångspunkten för den ekonomiska politiken är målet att skapa en jämlik och hållbar stad. En god offentlig ekonomi är en förutsättning för att kunna stärka välfärden. Därför ska Stockholm alltid ha en budget i god ekonomisk balans. Grundläggande mål för soliditet och investeringskostnader garanterar långsiktig hållbarhet. Stadens verksamhet ska vara kostnadseffektiv och administrativa kostnader hållas låga.

Stockholm är en stad med stort, och eftersatt, behov av investeringar i skol- och idrottslokaler, infrastruktur och bostäder. Kortsiktigt innebär uteblivna investeringar bättre förutsättningar att uppvisa positiva ekonomiska resultat. Långsiktigt innebär det ökade kostnader och en sämre fungerande stad. Stockholm ska under kommande år höja investeringsnivån för att möta behoven i en växande stad. Den höjda nivån ska kombineras med en ökad kostnadsmedvetenhet i investeringsprojekten för att garantera en god hushållning av resurser. Den höjda investeringsnivån ska också fokusera på områden där behoven är som störst, inte minst ur ett socialt perspektiv.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Visionen om ett demokratiskt hållbart Stockholm: ”Ingenstans är demokratin mer vital än i Stockholm. Stockholmarna är delaktiga i stadens utveckling och känner samhörighet med sin stad. Deras engagemang tas tillvara och ger riktning åt framtiden. Stockholm är ett föredöme i skyddet av de mänskliga rättigheterna. Lika rättigheter och stora möjligheter kommer alla till del i en stad tillgänglig för alla.”

För att nå visionen ska stadens nämnder och bolagsstyrelser bidra till nedanstående mål för verksamhetsområdena:

Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Stockholm ska vara en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas jämnt oavsett kön. Ett genus- och antirasistiskt perspektiv ska integreras i stadens alla verksamheter. Stadens egen verksamhet ska därigenom bidra till ökad jämställdhet. Arbetet med att utveckla genusbudgetering ska fortsätta.

För att minska risken för diskriminering ska staden aktivt verka för jämställda löner genom årliga lönekartläggningar och verkningsfulla åtgärder om osakliga löneskillnader upptäcks. Rekryteringar ska baseras på kompetens. Genom en aktiv personalpolitik ska anställningsvillkor i kvinnodominerade sektorer förbättras, bland annat när det gäller hur arbetet organiseras och fördelas. Särskilt gäller det ett fortsatt arbete för rätt till heltid och tryggare anställningar, liksom förbättring av chefers villkor.

Alla nämnder ska ha könsuppdelad statistik och analysera resursfördelningen utifrån kön. Målet är ett jämställt Stockholm där makt och resurser fördelas lika. Stadens program för jämställdhet ska beslutas och implementeras. Under året ska särskilda insatser göras för kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

Staden ska vara en bra arbetsgivare som erbjuder så goda arbetsvillkor att fler vill arbeta i staden. Rätt till heltid och trygga arbetsvillkor är grundläggande. Därför är fasta anställningar norm och allmänna visstidsanställningar ska fasas ut. Personaltäthetens betydelse för kvalitet och arbetsmiljö ska beaktas. Medarbetarna ska ha goda möjligheter att utveckla sin kompetens utifrån verksamhetens och stadens behov. Den som arbetar i Stockholms stad ska kunna leva på sin lön. Trygghet och god arbetsmiljö ska vara lika självklar i upphandlad verksamhet. Stadens nya personalpolicy ska implementeras och vara ett konkret stöd på alla arbetsplatser i staden.

Jämställdhet, jämlikhet och frihet från diskriminering ska genomsyra personalpolitiken. Därför ska den segregerade arbetsmarknaden brytas, lönekartläggning genomföras årligen och löneskillnader utjämnas. Det ska vara enkelt att kombinera föräldraskap med arbete i staden.

Stadens hälsofrämjande arbete intensifieras i yrkesgrupper med hög sjukfrånvaro och låg faktisk pensionsålder. Helhetslösningar för ökad hälsa ska utvecklas för yrkesgrupper med särskilt utsatta arbetsvillkor. Ett aktivt arbete ska bedrivas för att sänka sjukskrivningstalen.

En aktiv planering för breddad rekrytering ska finnas på alla nivåer i staden. Chefer ska ha god kunskap om stadens kompetensbaserade rekryteringsprocess. Fler personer med funktionsnedsättning ska erbjudas anställning i staden. Det är prioriterat att öka andelen utrikes födda i chefspositioner. Fokus är förebyggande arbete samtidigt som diskriminering, trakasserier och kränkande särbehandling alltid ska motarbetas.

Kompetensutvecklingen ska öka. De anställdas inflytande ska stärkas och kulturer av tystnad inom organisationen ska aktivt motverkas. Staden mår bra av anställda som vågar och vill bidra till utveckling av stadens verksamhet. Stockholm ska ha en styrmodell som vägleds av välfärdsprofessionens kunnande och yrkesetik. Chefer ska ha goda förutsättningar att utöva ett gott ledarskap.

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

Stockholm ska i den egna verksamheten säkerställa respekt för mänskliga rättigheter och ta ansvar för de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig till. Rådet för mänskliga rättigheter är en resurs i detta arbete som ska ge råd till verksamheterna för att säkerställa att staden lever upp till de mänskliga rättigheterna. Exempel på detta kan vara hur staden kan utveckla ett jämställt, normkritiskt, antirasistiskt, icke-diskriminerande och tillgängligt arbetssätt.

En viktig del av att vara en stad som lever upp till mänskliga rättigheter är att synliggöra exempelvis diskriminering. Arbetet mot diskriminering ska vara systematiskt och utmärkas av lärande inom och utanför stadens organisation. För att uppnå detta behöver staden bli bättre på att kartlägga och analysera verksamheten. Stockholms stad ska besluta om och implementera stadens hbtq-strategi.

Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

Barns rättigheter ska vara centrala för alla politikområden. För att garantera barnrättsperspektivet ska stadens barnombudsman vara verksamheterna behjälpliga och ge förslag till förbättringar. Under året ska en strategi för barnets rättigheter beslutas och implementeras. Med ökade resurser och ambitioner inom skola och välfärd förstärks förutsättningarna att se varje barns behov. Varje barn har rätt att göra sin röst hörd. Stadens verksamheter ska lyssna till barns erfarenheter och använda dessa när verksamheterna utvecklas.

Det ska inte spela någon roll var du kommer ifrån. Inom verksamheter som riktas till barn och unga ska kompetens inom genus, normkritik och antirasistiska perspektiv öka och arbetet med likabehandlingsplaner ska stärkas.

Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld

Ett liv med frihet från våld är en grundläggande mänsklig rättighet. Staden ska stärka insatserna mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Organisationer som arbetar för denna rätt, exempelvis tjej- och kvinnojourer, ska garanteras långsiktigt stöd för att kunna ge kvinnor, oavsett bakgrund och legal status, skydd från våld. Samtliga medarbetare i staden ska ha kunskaper i våldsförebyggande arbete och normkritiskt förhållningssätt. Att leva i en hederskontext är en särskild sårbarhetsfaktor, något som behöver uppmärksammas och beaktas.

För att förebygga våld i nära relationer, sexuellt våld och hatbrott ska staden förstärka sina insatser mot diskriminering samt kompetenshöjning i genus, normkritik och antirasism. Staden ska också utveckla stadsmiljöer där alla känner sig trygga. Genom minskade klyftor och socialt förebyggande arbete kan social oro minska och fler få möjlighet att utvecklas.

Arbetet mot våldsbejakande extremism ska stärkas med utgångspunkt i de beslutade riktlinjerna. Ett förebyggande arbete mot våld i skolan initieras. Insatser mot organiserad brottslighet ska utvecklas och förstärkas. Människohandel och prostitution ska mötas med utökat uppsökande arbete och ökad möjlighet till skydd. Insatser mot hat-

och hetsbrott ska fortsatt prioriteras och stadens verksamheter ska samverka med andra myndigheter och ideella organisationer för att alla ska kunna känna trygghet.

Stockholm är en tillgänglig stad för alla

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla dess invånare. Alla, oavsett funktionsförmåga, ska ha rätt till full delaktighet. Stockholms stad ska ha höga ambitioner för att bygga bort enkelt avhjälpta hinder. Alla invånare ska kunna leva likvärdiga liv, ha lika möjligheter och kunna ta del i stadens utbud, oberoende av funktionalitet. Byggnader, offentlig miljö och kollektivtrafik ska vara tillgängliga så att alla kan delta på lika villkor. Den bristande tillgänglighet som råder i dag hindrar människor från att utvecklas, leva ut sin fulla potential och bidra till samhällsutvecklingen.

Samhällsinformationen ska finnas tillgänglig för alla. Nya bostäder ska vara tillgängliga och äldre bostäder ska vid renovering rustas för ökad tillgänglighet. Stöd och service till personer med funktionsnedsättning ska hålla hög kvalitet och stora möjligheter till inflytande ska garanteras. Samhällets stöd till personer med funktionsnedsättning ska vara utformat utifrån en grund i antidiskriminering och jämlikhet, så att insatserna ska kunna leda till ökad självständighet, delaktighet, inflytande och bättre levnadsvillkor. Likvärdig utbildning är en rättighetsfråga.

Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

Stockholmarna ska känna att de har möjlighet att påverka Stockholms utveckling och den framtid som vi lämnar efter oss till kommande generationer. Ett viktigt arbete under mandatperioden är att stärka den representativa demokratin. Staden måste ta ansvar för att öka valdeltagandet i de delar av staden där det är lågt.

Stadsdelsnämnderna är ett viktigt verktyg i lokaldemokratin och ska ha resurser för att utveckla och följa upp verksamheten med invånarna, verksamma i området och anställda. Staden ska skapa förutsättningar för en meningsfull lokal demokrati. Facknämnderna ska också se över hur de kan öka tillgängligheten och utöka kontakterna med de invånare i staden vars röster inte hörs idag. Successivt ska fler medborgarkontor öppnas för att närma stadens verksamheter till dess invånare. Alla ska vara väl informerade om hur de kan delta i och påverka demokratin genom ökat deltagande, såväl i vardagen som på valdagen.

Stockholmarnas inflytande över sin närmiljö ska stärkas och inflytandet vid exempelvis samhällsplanering ska stärkas. Stadsdelsnämndernas inflytande ska stärkas genom att centrala nämnder ska samverka bättre med stadsdelsnämnderna i enlighet med beslutade riktlinjer för det lokala utvecklingsarbetet. Inom områden som lämpar sig för deltagandeprocesser ska medborgardialog och möjlighet till medborgarbudget prövas.

Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

Alla invånare har rätt till en bra välfärd och skattemedel ska användas till just den verksamhet de är avsedda för. Välfärdens verksamheter är ingen marknad. Staden ska aktivt arbeta för att främja icke-vinstdrivande verksamheter. Överskott ska som huvudregel återinvesteras i verksamheten. Inom välfärdssektorn ska staden verka för att entreprenörer öppet redovisar verksamhetens ekonomi, för att tydliggöra att medel avsatta för välfärd används för detta ändamål.

Stadens program för upphandling och inköp har utarbetats med utgångspunkten att kvaliteten i verksamheterna ska stärkas och de anställdas rättigheter värnas samtidigt som höga miljökrav ska ställas. Staden ska i all upphandling ställa tydliga kvalitetskrav, såsom exempelvis krav på bemanning och utbildningsnivå. Det nya programmet har som utgångspunkt att offentlig upphandling utgör ett medel att driva utvecklingen i socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar riktning. All upphandling ska ske med

inriktningen att ILO:s kärnkonventioner respekteras. Stockholm är diplomerad som Fairtrade City – som ett led i detta bör principerna om rättvis handel komma till uttryck när upphandlingens art motiverar det.

De anställdas rättigheter ska värnas och utvecklas genom att staden ställer sociala krav till exempel om att erbjuda jobb till långtidsarbetslösa eller utbildning och praktik till studerande. För att undvika oseriösa aktörer ska staden arbeta enligt ”Vita jobb-modellen” och ställa krav på arbetsvillkor i nivå med svenska kollektivavtal. Som princip ska de krav som staden ställer på sina egna verksamheter, exempelvis när det gäller antidiskrimineringskrav samt miljö- och klimatkrav, också ställas på upphandlad verksamhet. De krav som ställs på en huvudleverantör ska också gälla för underentreprenörer.

Stadens inriktningsmål

En god ekonomisk hushållning är en förutsättning för att staden i framtiden ska klara av att möta de krav som morgondagens stockholmare kommer att ställa på en effektiv användning av skattebetalarnas pengar. Budgeten ska innehålla mål för verksamhet och ekonomi samt riktlinjer av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Ekonomin är en förutsättning för verksamheten, men också en begränsning. Budgeten ska hållas. Nämnder och bolagsstyrelser ska därför löpande följa sina verksamheter och göra omprioriteringar om det behövs, för att nå målen inom givna budgetramar.

Genom tydliga mål för verksamheterna klargörs vilka uppdrag som har ålagts nämnderna och bolagsstyrelserna och vad som är möjligt att uppnå med befintliga resurser. Målen ska vara mätbara och utvärderas i samband med budgetuppföljningen. I verksamhetsberättelsen ska måluppfyllelsen redovisas. Avvikelser hanteras och stäms av under året.

I denna budget för 2017 med inriktning för 2018 och 2019 fastslås fyra inriktningsmål för stadens verksamheter:

- Ett Stockholm som håller samman
- Ett klimatsmart Stockholm
- Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Under respektive inriktningsmål redovisas kommunfullmäktiges mål för verksamheterna. Dessa följs upp av kommunstyrelsen med mätbara indikatorer som redovisas per mål i bilaga 5. Under respektive nämnd eller verksamhetsområde redovisas kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter. Därutöver finns i förekommande fall obligatoriska nämnd-/bolagsindikatorer, som nämnden eller bolaget följer upp.

Staden ska under 2017 vidareutveckla analyserna av verksamheternas resultat och måluppfyllelse. Det är särskilt viktigt att fördjupa kunskaperna om skillnader mellan stadsdelar, grupper av invånare samt skillnader mellan könen. Nämnder och bolagsstyrelser ska i sin planering och uppföljning av kommunfullmäktiges indikatorer och nämndindikatorer tydliggöra prognoser och resultat för olika grupper.

Förutsättningar

Samhällsekonomiska förutsättningar

Återhämtningen i världsekonomin går fortsatt långsamt. Detta avspeglas bland annat i att den globala industriproduktionen i det närmaste har legat stilla och att den internationella varuhandeln har minskat den senaste tiden.[1] Internationella valutafonden (IMF) sänkte i juli prognosen för global tillväxt för åren 2016 och 2017 med 0,1 procentenheter jämfört med beräkningar gjorda i april. Därmed beräknas den globala BNP-tillväxten stanna på 3,1 procent år 2016 och 3,4 procent år 2017. Enligt IMF har utsikterna påverkats negativt av det brittiska folkomröstningsbeslutet att lämna EU och den politiska osäkerhet som detta har skapat. Vilka konsekvenser som ett brittiskt EU-utträde kommer att få för Europas ekonomi och den övriga världsekonomin återstår att se. Den globala konjunkturen fortsätter trots detta att förstärkas något år 2016 till följd av den expansiva penningpolitiken med låga räntor i de flesta OECD-länder[2].

Sveriges ekonomi är fortsatt stark

Under 2015 utvecklades Sveriges ekonomi mycket starkt. Första halvåret 2016 var utvecklingen mer dämpad. Svensk BNP växte med 3,1 procent under andra kvartalet 2016 jämfört med samma period året innan. Det innebär en inbromsning jämfört med första kvartalet då tillväxttakten låg på 4,2 procent. Förutsättningarna för svensk ekonomi ser trots det fortsatt gynnsamma ut och regeringen beräknar att BNP-tillväxten blir 3,5 procent år 2016 och 2,3 procent år 2017. Den svenska ekonomin utvecklas betydligt starkare än i många andra länder. Anledningen är en fortsatt stark inhemsk efterfrågan till följd av låga räntor och en god arbetsmarknad. En försvagad krona tillsammans med en återhämtning i omvärlden innebär också att exporten väntas få bättre fart framöver.

Sysselsättningsutvecklingen är just nu stark och flera indikatorer pekar på att uppgången fortsätter även under 2017, men en tilltagande brist på arbetskraft med efterfrågad kompetens bromsar sysselsättningstillväxten. Arbetslösheten beräknas enligt konjunkturinstitutet gå ner till 6,3 procent i riket 2017 och ligger kvar där under 2018. Det finns dock stora utmaningar på arbetsmarknaden. Trots högkonjunkturen ligger arbetslösheten bland lågutbildade och utlandsfödda kvar på mycket höga nivåer. Dessutom tar det i genomsnitt mycket lång tid för flyktinginvandrare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Konjunkturen i Stockholm fortsätter att utvecklas bra

Tillväxten i Stockholm är fortsatt hög. En indikator på detta är utvecklingen av lönesumman, som utgör huvuddelen av bruttoregionprodukten (BRP), men publiceras betydligt tidigare. En växande lönesumma visar att antalet löntagare har ökat eller att högre lön har betalats ut av arbetsgivare. Under de senaste kvartalen kan vi se en starkare lönesummeutveckling i såväl Stockholms stad som i övriga landet. Första kvartalet 2016 ökade lönesumman i Stockholms stad med 6,8 procent jämfört med motsvarande kvartal 2015.

Samtidigt visar Stockholmsbarometern från Handelskammaren tecken på att konjunkturen i Stockholms län försvagades andra kvartalet 2016. Konjunkturindikatorn för andra kvartalet 2016 minskar från 101,8 till 100,7. Ekonomin är fortfarande något starkare än normalt, men förväntningarna har mattats av. Handelskammaren betonar

[1] Konjunkturläget juni 2016, Konjunkturinstitutet

[2] OECD är en ekonomisk samarbetsorganisation och består av 34 medlemsländer. Organisationens medlemsländer står för ungefär två tredjedelar av världens produktion av varor och tjänster.

att arbetskraftsbristen fortsätter att skapa rekryteringsproblem för företagen, vilket hämmar tillväxten.

Lönesummor, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal året innan, t.o.m. kvartal 1, 2016

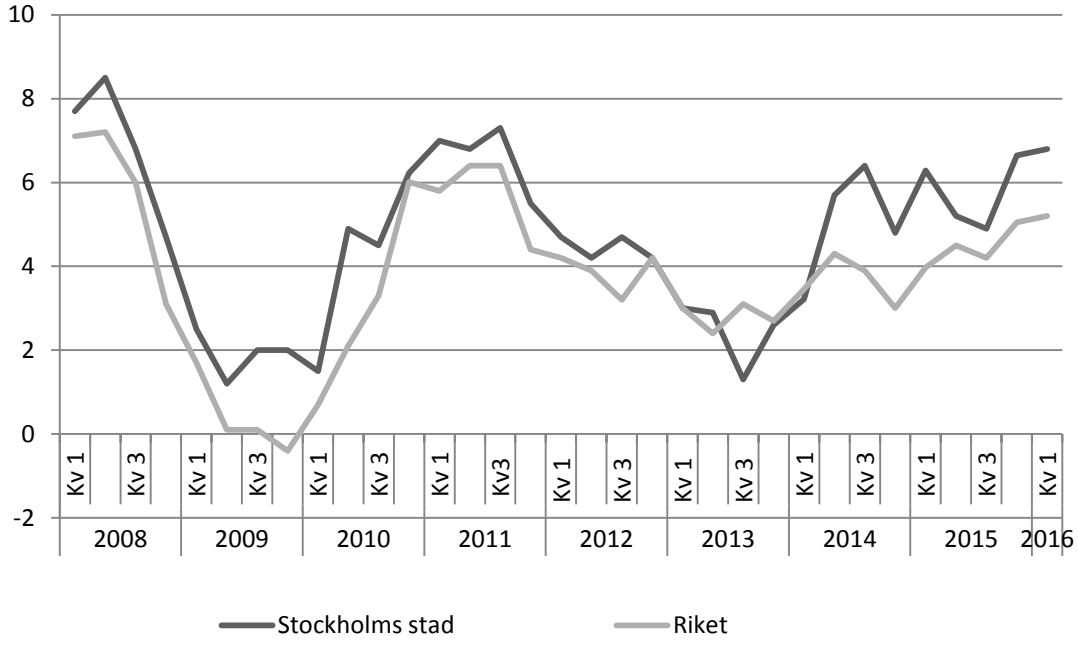

Källa: SCB
Anm. Lönesumma definieras som timlön gånger antalet arbetade timmar

Sysselsättningstillväxten har dämpats något

Arbetsmarknaden i Stockholm och även i riket har utvecklats väl under år 2016, vilket framgår av diagrammet nedan. Andra kvartalet 2016 ökade antalet sysselsatta i Stockholms stad (15-74 år) med 3,1 procent jämfört med motsvarande kvartal 2015, vilket innebär en högre tillväxttakt än tidigare. Sysselsättningstillväxten i hela Stockholms län uppgick till 2,6 procent. I riket som helhet ökade sysselsättningen med 2,0 procent det andra kvartalet.

Arbetsförmedlingens prognos för länets arbetsmarknad perioden 2016-2017 visar att sysselsättningen i Stockholms län väntas öka med 57 000 personer och arbetslösheten väntas sjunka. Andelen sysselsatta av befolkningen i åldern 15-74 år är också betydligt högre i Stockholm än i resten av landet och övriga storstadsregioner. Sysselsättningsgraden i Stockholms stad uppgick till 73,4 procent under 2015 att jämföra med 66,6 procent för riket. Den höga sysselsättningsgraden speglar att Stockholms stad är centrum för Sveriges största och mest välfungerande arbetsmarknadsregion, men trots detta finns en betydande matchningsproblematik. Det finns en stark efterfrågan på arbetskraft och en tydlig brist på vissa specialistkompetenser samtidigt som många står utanför arbetsmarknaden.

Sysselsättningsutveckling i Stockholms stad, länet och i riket, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

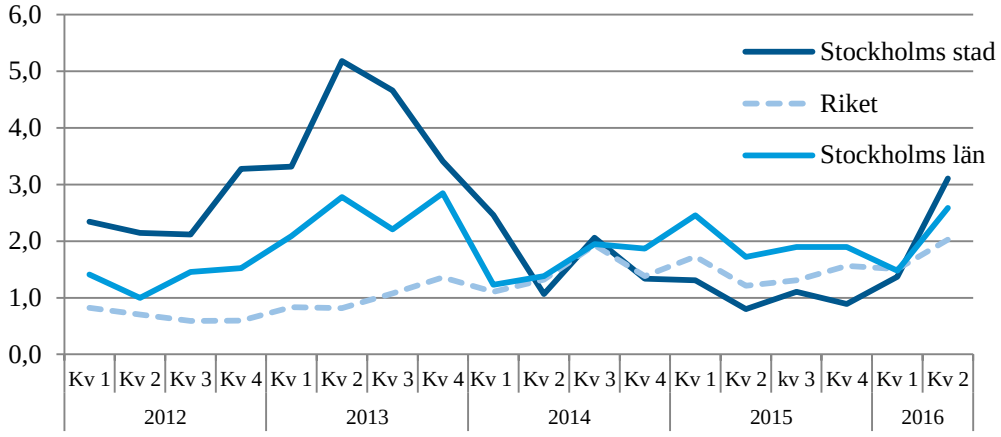

Källa: SCB:s Arbetskraftsundersökning

En delad arbetsmarknad

Arbetsförmedlingens prognos för arbetsmarknaden i Stockholms län 2015-2016 pekar på att arbetslösheten väntas landa på 5,9 procent fjärde kvartalet 2016 och 5,8 procent 2017. Arbetslösheten i Stockholms län har haft en nedåtgående trend sedan hösten 2013. Samtidigt blir skillnaderna på arbetsmarknaden allt tydligare. Av de inskrivna arbetslösa i Stockholms län tillhör drygt 74 procent grupper som står längre från arbetsmarknaden. Hit räknas de som har högst förgymnasial utbildning, är födda utanför Europa, har funktionsnedsättning eller är äldre än 55 år. Förenande för dessa grupper är, trots mycket stora variationer mellan de individer som ingår, att de bedöms löpa högre risk att hamna i långa tider av arbetslöshet.

Den högsta arbetslösheten i länet av dem som är inskrivna på arbetsförmedlingen finns bland personer med högst förgymnasial utbildning, 17 procent. Det beror bland annat på att Stockholms län har en högre andel jobb med krav på teoretisk specialistkompetens än i riket som helhet. Utbildning blir allt viktigare. Tre av tio 20-åringar i Stockholms stad saknar en fullföljd gymnasieutbildning. Att få ett arbete utan gymnasieexamen är svårt och väntas bli ännu svårare i framtiden.

En tydlig svaghet på arbetsmarknaden är också att utrikes föddas kompetens inte tas till vara i tillräcklig omfattning. Arbetslösheten är nästan tre gånger så stor hos den utrikes födda befolkningen. Ytterligare faktorer som kan verka hämmande på sysselsättningsutvecklingen är bristen på arbetskraft och att bostadsbyggandet i länet inte räcker för att svälja den växande befolkningens behov av bostäder.

Budgetens finansiering

Konjunkturens påverkan på stadens skatteunderlag

Den höga risknivån i den internationella utvecklingen gör att stadens ekonomiska planering är fortsatt sårbar. På grund av exportindustrins stora betydelse påverkas Sverige mer än de flesta andra länder av svängningar i världskonjunkturen. Stockholms stads finansiering bygger till övervägande del på skatteintäkter, som i sin tur beror på såväl stadens som rikets skatteunderlag och på det kommunala utjämningssystemet. Skatte-

underlagstillväxten bestäms av hur lönesumman utvecklas[3], det vill säga av löneökningar och antalet arbetade timmar.

Stabil skatteunderlagstillväxt under kommande år

Utvecklingen i världsekonomin är svag och mycket tyder på att även svensk ekonomi kommer att dämpas något under 2017, om än från en hög nivå. Det påverkar även skatteunderlagsutvecklingen. Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) prognos för skatteunderlagets ökningstakt från 2014 till 2019 visas i tabellen nedan, där även regeringens skatteunderlagsprognos från vår- och höstpropositionen framgår.

Olika skatteunderlagsprognoser, procentuell förändring

Procentuell förändring

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014–2019
BP, sep 2016	3,2	5,2	5,0	5,2	4,2	4,2	30,2
SKL, aug 2016	3,2	4,8	4,8	4,6	4,1	4,1	28,4
Våpen, apr 2016	3,2	5,0	5,7	5,4	4,6	4,3	31,7

Källa: Regeringen, SKL

Regeringens budgetproposition 2017

Den 20 september presenterade regeringen 2017 års budgetproposition med förslag på reformer för sammanlagt cirka 24 miljarder kronor. Den största posten är10 miljarder i permanent höjt statsbidrag till kommuner och landsting för välfärdssatsningar, varav 7,7 miljarder går till kommunerna år 2017. Pengarna kommer dels att fördelas i kronor per invånare, dels med en fördelningsnyckel där hänsyn tas till antal asylsökande och nyanlända. Denna satsning är sedan tidigare känd och Stockholms stad beräknas erhålla nära 447 mnkr 2017. Från och med år 2021 är tanken att hela tillskottet ska ligga i anslaget för kommunalekonomisk utjämning som ett generellt statsbidrag, vilket kommer att innebära att stadens ersättning höjs till 656 mnkr per år.

Andra viktiga satsningar görs inom utbildningsområdet med fler platser på lärar- och förskollärarutbildningen samt fler platser inom lärlings- och yrkesvux. Inom lärlingsvux avsätts medel för 2 600 nya platser år 2017 med möjlighet till studiemedel. Inom yrkesvux aviserade regeringen en ökning av antal årselevplatser med 4 350 årselevplatser inför innevarande år. I budgetproposition för 2017 aviseras en förstärkning av antalet platser med ytterligare 2 425 platser.

I budgeten för 2017 föreslås även nya investeringar i klimatarbetet om 12,9 miljarder kronor för perioden 2017-2020. Klimatklivet och stadsmiljöavtalen är av särskilt intresse för staden. Klimatklivet förstärks och förlängs till 2020, för att stötta regionala och lokala initiativ som ska minska utsläppen av växthusgaser. Nivån för 2017–2020 är 700 mnkr per år. Stadsmiljöavtalen byggs ut med ytterligare 250 mnkr år 2017 och ges 500 mnkr år 2018. Från och med 2017 blir det även möjligt att söka stöd för investeringar i cykelinfrastruktur.

Regeringen har tidigare meddelat att man avser ändra systemet med kommunersättningar för mottagandet av ensamkommande barn från halvårsskiftet 2017. Ersättningssystemen ska innehålla ett större inslag av schabloner, samt styra mot mer kostnadseffektiva placeringslösningar och kortare placeringstider. I budgetpropositionen framgår inga ytterligare detaljer, varför kommunerna nu måste invänta förordningsändringarna innan dessa kan klargöras. Från 2018 och framåt räknar dock regeringen med att de

[3] Ungefär tre fjärdedelar av det kommunala skatteunderlaget utgörs av lönesumman i samhället.

lägre ersättningarna ger minskade kostnader för staten med cirka 7 miljarder kronor årligen. Regeringen tillskjuter 40 miljoner kronor under 2017 och 2018 för att kompensera kommunerna för eventuella extraordinära utgifter till följd av det nya ersättningssystemet.

Kommunkoncernens investeringar

En viktig förutsättning för att stockholmarna ska kunna bli fler är att nya bostäder och arbetsplatser byggs och att infrastrukturen utvecklas. Målet i Stockholms stad är 140 000 nya bostäder till 2030. Därtill kommer investeringar i gator, parker, idrottshallar, förskolor, skolor, gruppbostäder och äldreboenden. Staden har därutöver stora åtaganden för medfinansiering av ett antal statliga infrastrukturprojekt med syfte att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm. Stadens långsiktiga planering för samhällsutvecklingen innebär att ett växande Stockholm på många ställen blir tätare och mer sammankopplat.

Framtida investeringar och investeringsstrategi

Ökade resurser krävs för att finansiera de omfattande investeringar som behövs för att möta stadens befolkningstillväxt. Det ställer krav på prioriteringar i investeringsverksamheten, och en ökad kostnadsmedvetenhet i projekten i syfte att begränsa investeringsutgifterna. Eftersom de finansiella resurserna är begränsade är det angeläget att prioritera mellan stadens framtida investeringsprojekt. Kommunfullmäktige har därför fastställt en investeringsstrategi. Denna har legat till grund för nämndernas/bolagsstyrelsernas 5-åriga investeringsplaner i budget 2017. Stadens planerade investeringsprojekt har samlats, kategoriserats och prioriterats utifrån beslutskriterier som måluppfyllelse, resultatpåverkan, driftskostnadskonsekvenser, projektrisk, projektberoenden och tidsprioritet.

Det är viktigt att tidigt, redan vid utredningsbeslut, översiktligt bedöma lönsamhetspotentialen i investeringsprojekten. Lönsamheten i exploateringarna kommer att vara avgörande för hur många icke lönsamma projekt staden kommer att ha råd med. Staden bör prioritera områden för bostadsexploatering där det finns eller planeras infrastrukturlösningar. Detta innebär också god ekonomisk hushållning, eftersom det blir möjligt att utnyttja redan gjorda investeringar i väg- och ledningsnät, kommunikationer och till viss del även anläggningar för social service.

Finansieringsstrategi

Det investeringsutrymme som finns att tillgå och som investeringsstrategin tar sin utgångspunkt i är vad det långsiktiga ekonomiska utrymmet medger utan att befintlig verksamhet och andra angelägna behov ska behöva begränsas. Syftet med en finansieringsstrategi är bland annat att ange hur kassaflödet ska styras utifrån en god ekonomisk hushållning.

En viktig förutsättning för att Stockholm ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka kommer att vara balansen mellan egen finansiering och upplåning. Investeringar och reinvesteringar i till exempel trafikinfrastruktur, idrottsanläggningar och verksamhetsfastigheter genererar inga direkta intäkter för staden, men däremot ökade drift- och kapitalkostnader. En målsättning är därför att på längre sikt åstadkomma en hög grad av egenfinansiering av investeringarna. Stadens ersättningsinvesteringar ska finansieras med egna medel. Det innebär att ersättningsinvesteringarna kan genomföras utan att stadens ekonomi belastas av räntekostnader.

Lönsamma lånefinansierade investeringar som genererar intäkter som även täcker kostnaderna för drift, avskrivningar och ränta belastar inte resultaträkningen sett över en längre period. Investeringarna och nyupplåningen kommer dock att ha en negativ

påverkan på stadens finansiella ställning och soliditet. I och med att stadens kreditbetyg, upplåningskostnad, och på sikt låneutrymme, är beroende av att staden kan uppvisa starka finansiella nyckeltal är det därför viktigt att prioritera även bland lönsamma investeringar.

Investeringsnivå, kapitalkostnader och finansiering

Stadens investeringar leder till årliga drift- och kapitalkostnader som i flera fall överstiger beräknade inkomster/intäkter från investeringarna. Dessutom tillkommer ökade driftkostnader för nya gatu- och parkytor, idrottsanläggningar, bibliotek med mera. För att stadens ekonomi ska vara långsiktigt hållbar och för att utrymmet för befintlig verksamhet och andra angelägna behov inte ska behöva begränsas, har kommunfullmäktige fastställt att kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnader, inklusive kapitalkostnader, långsiktigt inte ska överstiga 7,0 procent. Investeringsnivån måste därför anpassas till en långsiktigt hållbar nivå utifrån de finansiella förutsättningarna. Kommunkoncernens investeringar finansieras med internt tillförda medel från den löpande verksamheten, försäljningsinkomster och utökad/ny upplåning. Ökad grad av lånefinansiering inom kommunkoncernen påverkar såväl kommunkoncernens som stadens soliditet negativt eftersom all upplåning sker genom stadens försorg. En viktig förutsättning för att Stockholms stad ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka kommer att vara balansen mellan egen finansiering och upplåning. Staden bör därför sträva efter att bidra med egen finansiering genom att realisera en del av de markvärden som skapas genom planläggning av tidigare oattraktiva områden.

Nämndernas investeringar

Merparten av stadens investeringar är i infrastruktur som gör det möjligt att bygga bostäder. Underlag från nämnderna för kommande år visar en fortsatt hög investeringstakt. Nämndernas planerade investeringsprojekt är grunden till den investeringsplan för stadens nämnder som fastställs i denna budget (se bilaga 3). Exploateringsnämnden redovisar fortsatt höga investeringsnivåer för att uppnå kommunfullmäktiges mål om att planera för 140 000 bostäder fram till år 2030. Inkomsterna från markförsäljningar i samband med exploatering bedöms kunna uppgå till betydande belopp under planeringsperioden. Därmed upprätthålls en hög egenfinansieringsgrad för de strategiska investeringarna. Behovet av ersättningsinvesteringar i stadens byggnader och anläggningar är stort. Flera reinvesteringsprogram med syfte att säkerställa funktionen i stadens infrastruktur pågår. Ersättningsinvesteringarnas andel av stadens totala investeringsvolym bedöms uppgå till cirka 25 procent. Enligt investeringsstrategin ska upplåning och räntekostnader undvikas för det ökande reinvesteringsbehovet. För att uppnå målsättningen om att ersättningsinvesteringarna i sin helhet ska finansieras med egna medel behöver stadens resultat bidra med ett årligt överskott.

Bolagens investeringar

Bolagskoncernen svarar för en betydande del av kommunkoncernens investeringar. Bolagen investerar i fastigheter, infrastruktur och underhållsinsatser och investeringsvolymen har under de senaste åren uppgått till i genomsnitt 10,5 mdkr per år.

Bolagen planerar för en investeringsvolym som uppgår till drygt 77 mdkr för åren 2017–2021. Det är en hög investeringsnivå som planeras den kommande perioden. I jämförelse med motsvarande planeringsnivåer föregående år är det en ökning med 17 mdkr. De strategiska investeringarna som avser nyproduktion beräknas uppgå i snitt till cirka 75 procent av bolagens samtliga investeringar under femårsperioden.

Den expansiva fas som bolagskoncernen befinner sig i och de höga investeringsnivåerna ställer stora krav på hög kvalitet i byggandet, god kontroll av investeringar och ekonomi, säkerställande av genomförandekapacitet samt effektiva processer. En god

ekonomistyrning är en förutsättning för att bolagen ska kunna planera, mäta och följa de ekonomiska resultaten i syfte att rätt investeringar genomförs och att den ekonomiska stabiliteten inte äventyras.

De tre bostadsbolagen står för drygt 50 procent av bolagskoncernens investeringsvolym motsvarande 40 mdkr. Antalet påbörjade lägenheter planeras till cirka 15 000 under perioden 2017-2021. Bostadbolagen räknar med en hög takt i nyproduktionen och att ersättningsinvesteringar anpassas till en mer normaliserad nivå för att möta framtida avskrivningar och finansiella kostnader.

Upprustningsinsatser kommer att fortsätta i stadens miljonprogramsområden och i ytterstaden.

Infrastrukturbolagen Stockholm Vatten AB, Stockholms Hamn AB och AB Stokab planerar investeringar om cirka 17,6 mdkr under perioden. Stockholm Vatten AB aviserar en betydande höjning av investeringsnivåerna, sammanlagt 700 mnkr åren 2017 och 2018 i jämförelse med tidigare planer.

Stockholm Vatten AB kommer under perioden att arbeta med projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA), som ska ge Stockholm ett av världens modernaste reningsverk i Henriksdal. Projektet beräknas ge stora positiva miljöeffekter för staden. I en nulägesrapport till styrelsen för Stockholm Vatten AB i december 2015 redovisades en total prognos på 8,1 mdkr på grund av ökad omfattning och komplexitet samt bedömning om ökade behov av reserver i projektet. Tidplanen behöver även förlängas med fyra år så att projektet kan vara slutfört 2024 att jämföra med tidigare planerat 2020.

Stockholms Hamn AB planerar att investera sammanlagt cirka 4,1 mdkr under perioden. Av den totala investeringsbudgeten under perioden avser 2,9 mdkr hamnanläggningen i Norvik.

AB Stokabs investeringar beräknas uppgå till 200 mnkr under 2017, en oförändrad nivå jämfört med 2016, och beräknas vara oförändrade under planperioden. Investeringarna är strategiska och har inriktningen nyproduktion.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB, SISAB, S:t Erik Markutveckling AB, Stockholm Globe Arena Fastigheter AB och Stockholms Stads Parkerings AB planerar för investeringar i sina fastigheter och anläggningar om sammanlagt cirka 19,6 mdkr under perioden. Den positiva befolkningsutvecklingen innebär att efterfrågan på nya förskolor och skolor har ökat. SISAB bedömer att investeringsbehovet uppgår till 15,6 mdkr de kommande fem åren. I jämförelse med föregående års planeringsunderlag är det en ökning med 6 mdkr. Investeringarna avser nyproduktion samt upprustning och ombyggnad i befintliga lokaler.

Stockholms Stads Parkerings AB har under perioden fram till och med 2021 beräknat de sammanlagda investeringarna till cirka 1,6 mdkr. Bolagets största investering är parkeringsanläggningen i Hagastaden med cirka 1 300 parkeringsplatser. Förutom de större investeringarna kommer underhållsprojekt att genomföras.

Begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor

Riksdagen beslutade i slutet av år 2012 om ytterligare begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor i huvudsyfte att förhindra kapitalflykt till utlandet med skatteplanering. Skatteverket har därefter kommit ut med skriftliga ställningstaganden med sina bedömningar av hur begränsningarna ska tolkas. Stockholms stad och bolagskon-

cernen har sedan beslutet togs år 2012 sökt besked om hur stadens bolag ska förhålla sig till Skatteverkets tolkningar.

Medfinansiering

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansiär i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Under åren 2017–2021 kommer utbetalningarna till medfinansiering att uppgå till cirka 300–400 mnkr per år. Utbetalningarna avser huvudsakligen utbyggnad av tunnelbanan, men även kvarvarande åtagande för projekten Norra Länken och Citybanan. Totalt har kvarvarande beslutade åtaganden för staden om sammanlagt 7,0 mdkr skuldförts i enlighet med ingångna avtal.

För närvarande pågår nya förhandlingar för ytterligare infrastrukturprojekt inom ramen för den s.k. Sverigeförhandlingen. Sverigeförhandlingen föreslår ett antal kollektivtrafikobjekt inom ramen för de så kallade Storstadsåtgärderna som är en del av Sverigeförhandlingen. Sverigeförhandlingen förutsätter en medverkan från staden dels i form av bostäder, dels i form av medfinansiering. Storlek på medfinansiering från staden samt vilka objekt som blir aktuella att genomföra är en del av den pågående förhandlingen. Sverigeförhandlingen innehåller även diskussioner om eventuell medfinansiering från staden av en ny höghastighetsjärnväg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö. Kommunstyrelsen leder dessa förhandlingar och ska under 2017 arbeta med att skapa ett finansiellt utrymme för Sverigeförhandlingen. Detta ska göras mot bakgrund av stadens ökande investeringsvolym, varför investeringsstrategins målsättning om en hög egenfinansieringsgrad för stadens egna investeringar kan bli svår att nå.

Krav på god ekonomisk hushållning

God ekonomisk hushållning

Kommuner har sedan 1992 års kommunallag trädde ikraft haft krav på sig att verksamheten ska bedrivas enligt god ekonomisk hushållning. Under år 2000 tillkom balanskravet och under 2013 infördes en möjlighet att använda en resultatutjämningsreserv. Samtliga delar av regelverket ska årligen följas upp i årsredovisningens förvaltningsberättelse.

Finansiella mål av betydelse för god ekonomisk hushållning

Stockholms stad står de kommande åren inför utmaningar som ökade investeringar och kraftigt ökade behov utifrån befolkningsförändringar. God ekonomisk hushållning är en förutsättning för att staden i framtiden ska klara av att möta de krav som morgondagens stockholmare ställer på en effektiv användning av skattebetalarnas pengar för att klara behovet av bland annat vård, skola och omsorg. Därför innehåller budgeten mål för verksamhet och ekonomi samt riktlinjer av betydelse för en god ekonomisk hushållning. Staden har fastställt sex finansiella mål för 2017, vilka redogörs för nedan.

Finansiella mål av betydelse för god ekonomisk hushållning

Årets ekonomiska resultat

Årets ekonomiska resultat fastställs varje år i stadens budget och följs upp i tertialrapporter och bokslut. Detta mål är det som tydligast sammanfattar det ekonomiska läget. Årets resultat kan också mätas exklusive jämförelsestörande poster och/eller enligt det kommunala balanskravet. Målet är att stadens ekonomiska resultat enligt balanskravet för 2016 ska uppgå till 0,1 mnkr.

Stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter

Måttet visar hur stor del av löpande nettokostnader som finansieras med skatteintäkter. Om nettokostnaderna i förhållande till skatteintäkter överstiger 100 procent kan staden tvingas använda det egna kapitalet till den löpande driftverksamheten. Det långsiktigt hållbara målet är att andelen av stadens löpande driftkostnader som finansieras med skatteintäkter inte ska överstiga 100 procent. På kort sikt kan finansieringen vid särskilda satsningar även ske med ändliga resurser, det vill säga stadens positiva finansnetto och utdelning från koncernen. Målet är dock att nettokostnaderna inte ska överstiga skatteintäkterna inklusive finansiellt resultat och utdelning.

Stadens soliditet

Soliditet definieras som det egna kapitalet i relation till tillgångarna. Om soliditeten är hög, har tillgångarna i hög grad finansierats av egna medel och graden av lånefinansiering är låg. Ett mål för soliditeten finns både för staden och för kommunkoncernen. För att få en samlad och komplett bild ska detta mål redovisas inklusive samtliga stadens pensionsåtaganden. Soliditeten ska varken för staden eller för kommunkoncernen understiga 34,0 procent på lång sikt och 30,0 procent på kort sikt. Soliditeten kan enskilda år understiga 34,0 procent. Under planeringsperioden kommer soliditeten dock kortsiktigt behöva minska på grund av stora åtaganden för byggnation av bostäder och infrastruktur.

Samband mellan investeringar och ekonomiskt utrymme

Stadens investeringar medför årliga drift- och kapitalkostnader, som i flera fall överstiger beräknade inkomster/intäkter från investeringarna. Sådana projekt motiveras utifrån andra än ekonomiska skäl och belastar stadens löpande ekonomi. Investeringsvolymen måste anpassas efter stadens finansiella resurser, annars kommer utrymmet för befintlig verksamhet och andra nya angelägna behov att behöva begränsas. Det långsiktiga målet för staden är att kapitalkostnadernas andel av stadens nettodriftkostnader (inklusive kapitalkostnader) inte överstiger 7,0 procent.

Budgetföljsamhet

En god budgetföljsamhet är en förutsättning för en fungerande ekonomistyrning och därmed god ekonomisk hushållning. Budgetföljsamhet mäter hur väl den ekonomiska styrningen fungerar mot givna förutsättningar i budgeten.

Budgetföljsamheten mäts som avvikelse i procent, mellan årets prognoser och utfall, inklusive resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. För nämnderna görs uppföljningen totalt för driftbudgeten inklusive kapitalkostnader, disposition/avsättning av resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. Målet för budgetföljsamheten är minst 100 procent.

Prognossäkerhet

Prognossäkerhet beskriver förmågan att bedöma avvikelser under året och att vidta åtgärder för att hålla given budget. Prognossäkerheten mäts som avvikelse mellan årets prognoser och utfall, inklusive kapitalkostnader, disposition/avsättning av resultatenheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. Verksamhetsområden där god prognossäkerhet av naturliga skäl är svår att uppnå ska identifieras, och förslag till hantering ska tas fram under 2016.

Målet är att prognossäkerheten i tertialrapport 2, jämfört med utfallet, ska vara högst +/- 1 procent.

Direktiv för samtliga nämnder och bolagsstyrelser

I detta avsnitt beskrivs gemensamma direktiv till nämnder och bolagsstyrelser och en sammanfattning av Stockholms stads system för styrning och uppföljning. Direktiven rör prioriterade områden där det finns ett särskilt stort behov av utvecklade processer och samverkan mellan flera av stadens nämnder och bolagsstyrelser. Direktiv formuleras vidare för områden som är gemensamma för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Styrning och uppföljning

Integrerat ledningssystem (ILS)

Stockholms stads budget följer stadens integrerade ledningssystem (ILS). Kommunfullmäktige upprättar *inriktningsmål* för planperioden samt *mål för verksamhetsområdena* med utgångspunkt från den långsiktiga visionen om ett Stockholm för alla. Kommunfullmäktige fastställer även *indikatorer* som ska mäta i vilken mån nämnder och bolagsstyrelser uppfyller kommunfullmäktiges mål. Vidare formuleras *aktiviteter*, som är riktade insatser under en begränsad tidsperiod för att bidra till måluppfyllelsen.

Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt. Vidare ska nämnder och bolagsstyrelser fastställa nämndens/bolagsstyrelsens årsmål för kommunfullmäktiges indikatorer och eventuella obligatoriska nämndindikatorer. Nämnder och bolagsstyrelser ska i övrigt utforma de indikatorer som krävs för att kunna följa upp sina verksamhetsspecifika mål samt egna aktiviteter. I samband med att verksamhetsplanen upprättas ska nämnder och bolagsstyrelser utarbeta en internkontrollplan utifrån en väsentlighets- och riskanalys. I riskanalysen ska även åtgärder för att minimera riskerna redovisas.

Inom ramen för stadens säkerhetsarbete ska nämnder och bolagsstyrelser under året säkerställa förbyggande insatser och förmågan att identifiera plötsligt uppkomna eller planerade händelser. Under året ska processerna för att systematiskt identifiera och förebygga risker samt identifiera samhällsviktig verksamhet vidareutvecklas.

Ett förtydligande av styrmodellen ILS och begreppsdefinitioner framgår av bilaga 9. Indikatorerna redovisas per mål i bilaga 5. Kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter anges även under respektive verksamhetsområde och nämnd. Stadsövergripande styrdokument redovisas i bilaga 10.

Effektivisering

En hög grad av effektivitet i stadens verksamheter med fokus på resultat är förutsättningar för att uppnå kommunfullmäktiges mål. Inom stadens verksamheter finns en potential för verksamhetsförbättringar, bland annat genom nya, smartare tekniska lösningar och förbättrade styr- och arbetsformer. Staden behöver utveckla flera systematiska jämförelser av effektiviteten både mellan nämnder och bolagsstyrelser samt med andra kommuner och relevanta aktörer. Systematiska jämförelser är särskilt angeläget inom välfärdsområdet samt inom investeringarna för en växande stad.

Det är vidare särskilt viktigt att tillvarata effektiviseringspotentialen som finns generellt inom staden, inom de projekt som bedrivs inom Program för digital förnyelse samt via utvecklingen av stadens inköpsorganisation. För att nå varaktig effekt är det väsentligt att medarbetarna är delaktiga. Kommunfullmäktiges budget för 2017 innehåller därför en generell effektivisering för flertalet av stadens nämnder och verksamhetsområden samt krav på förstärkt utgiftskontroll i stadens investeringsprojekt.

Verksamhetsutveckling

Nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa att de verksamhetsspecifika målen är uppföljningsbara med goda möjligheter att mäta resultatutvecklingen. Analyserna av utfall och prognos i tertialrapporter och årsredovisning ska vara väl underbyggda och spegla såväl utvecklingen för staden som helhet som för olika områden och grupper av stockholmare. En viktig del av att vara en stad som lever upp till mänskliga rättigheter är att synliggöra diskriminering. För att uppnå detta ska staden mer systematiskt kartlägga och analysera verksamheten för att utveckla effektivare åtgärder.

Jämställdhetsintegrering innebär att samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla led av beslutsfattande, planering och utförande av verksamheten. För att visa hur stadens fördelning av resurser och utformning av verksamheter kommer stockholmarna till del, ska nämnder och bolagsstyrelser redovisa individbaserad statistik uppdelad efter kön. Statistiken ska, där eventuella skillnader synliggörs, analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

I utvecklingen av verksamheterna ska nämnder och bolagsstyrelser förstärka kunskapsbaserade arbetssätt och metoder. Utgångspunkten är professionell kunskap som ska samlas systematiskt, kunskap från brukare samt kunskap från forskning. I enlighet med *Program för kvalitetsutveckling* och *Innovationsstrategi* ska alla nämnder och bolagsstyrelser utveckla sin innovationsförmåga och arbeta systematiskt med att sprida och ta till sig goda exempel på effektiva arbetssätt.

Samverkan för barn och unga

Barnperspektivet ska genomsyra alla stadens verksamheter. Det finns tydliga samband mellan barns uppväxtvillkor och levnadsvillkor senare i livet. Barns möjligheter att delta i olika sociala och kulturella sammanhang på sin fritid är också av vikt. Barn och ungas engagemang ska uppmuntras och deras inflytande i samhället ska stärkas. Nämnder och bolagsstyrelser ska utveckla gemensamma samverkansformer och utvecklingsprojekt för att goda förutsättningar att växa upp ska finnas för alla barn i Stockholm. I stadsutvecklingen ska barnkonsekvensanalyser göras.

En viktig utgångspunkt för stadens sociala arbete är att vidareutveckla det förebyggande perspektivet. Stadens sociala investeringsfond utgör ett komplement till stadens ordinarie arbete. Kommunstyrelsen och stadens nämnder ska analysera behov av att utveckla nya arbetssätt och insatser. Utveckling av nämndernas verksamheter för att stärka barnens uppväxtvillkor ska ta sin utgångspunkt i kunskapsbaserade metoder och arbetssätt.

Förskolan är grunden för det livslånga lärandet. Det är viktigt att nämnderna fortsätter att utveckla arbetssätt för att få fler barn i förskoleåldern att ta del av förskoleverksamhet med fokus på de områden och grupper som idag har en lägre inskrivningsgrad. Även inom skolverksamheten finns stora behov av förstärkt samverkan inom Stockholms stad för att ge lika möjligheter för alla barn att uppnå kunskapsmålen. Ett prioriterat område är samverkan mellan skolan och socialtjänsten kring de barn som har särskilt stora behov av stöd.

Antalet barn och elever ökar kraftigt de kommande åren. Fler skollokaler behövs både för att säkerställa att elever ska få plats på den skola som efterfrågas och för att upprätthålla lokaler som ger utrymme för en bra pedagogisk verksamhet med möjligheter att minska klassernas storlek. För att påskynda arbetet med fler skolor höjs den ekonomiska ramen för investeringar i nya skollokaler. Därutöver ska samplaneringen av ny-, om- och tillbyggnader av förskolor och skolor förbättras genom en förstärkt samordning under ledning av kommunstyrelsen. Utbildningsnämnden ansvarar för att säkerställa antalet skolplatser. Det är viktigt att staden även i dialog med externa aktö-

rer verkar för att tillräcklig kapacitet av skollokaler kan skapas. Vid skolutbyggnad ska det analyseras hur lokalisering, utformning och inriktning av verksamheten kan motverka en ökad segregation.

Bostäder och stadsutveckling

Ett kraftigt bostadsbyggande är en av stadens mest prioriterade uppgifter och alla nämnder och bolagsstyrelser ska skapa förutsättningar för den höga ambitionen utifrån sina respektive uppdrag. Det är viktigt att fortlöpande effektivisera plan- och byggprocesserna inom stadens organisation. Arbetet för att få fram fler bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för ska intensifieras, med prioritering på nyanlända och ensamkommande flyktingbarn.

Staden ska planeras ur ett helhetsperspektiv och det krävs en långsiktig planering avseende exempelvis utbyggnad av skola, förskola, äldreboenden, idrottsanläggningar, kommersiella lokaler och infrastrukturfrågor som Sverigeförhandlingen, tunnelbaneutbyggnad med mera.

Avvägningar i den övergripande planeringen och i varje enskilt projekt ska göras utifrån ett stadsövergripande perspektiv och enligt stadens investeringsstrategi. Stadens projektstyrningsmetodik stipulerar att större projekt som involverar flera nämnder och bolagsstyrelser ska ledas av styrgrupper med uppgiften att prioritera och leda projekten utifrån ett stadsövergripande perspektiv. Kommunstyrelsen ska tillsammans med berörda nämnder och bolagsstyrelser se till att det finns styrgrupper och lämpliga forum för att möjligöra sådana avvägningar och prioriteringar i enlighet med kommunfullmäktiges övergripande målsättningar. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ska delta i kommunstyrelsens arbete med att utveckla denna styrning och samordning.

Klimataspekter, social hållbarhet och jämställdhet ska genomsyra all planering. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa att den planerade stadsutvecklingen innebär ett mer hållbart resande och miljöeffektiva transporter. Alla nämnder och bolag i staden som kan påverka de egna transporterna, bedriver samhällsplanering eller upphandlar transporttjänster ska planera för hur de ska bidra till målet om att biltrafiken ska minska. Byggande i goda befintliga kollektivtrafiklägen och lägen där planering av nya kollektivtrafikförbindelser pågår ska prioriteras. Det är av stor vikt att nya stadsdelar har en välfungerande kollektivtrafik på plats redan vid inflyttning. Det är viktigt att staden ytterligare fördjupar samarbetet och planeringen med trafiknämnden i Stockholms läns landsting, Trafikverket och regionens övriga aktörer i dessa frågor.

Den fysiska planeringen av staden och förbättringar i befintliga stadsmiljöer är en viktig faktor för den sociala sammanhållningen, tryggheten och för att minska skillnaderna mellan stadens delar. För att säkerställa att stadsplaneringen stödjer en socialt hållbar utveckling med minskade skillnader i staden, ska ett socialt perspektiv anläggas i tidiga skeden av planeringen. En modell för socialt värdeskapande ska integreras i stadsplaneringens olika skeden för att tydliggöra hur planeringen bidrar till en socialt hållbar stad. Samtliga berörda nämnder och bolagsstyrelser ska delta i detta arbete och privata byggherrar ska ges möjligheter till ett ökat socialt ansvarstagande. Stadens processer för stadsutveckling ska anpassas för att stimulera ett ökat socialt ansvarstagande från privata aktörer.

Stadens gröna kvaliteter ska stärkas i enligt med kommande riktlinjer för ett *Grönare Stockholm* samt stadens översiktsplan och miljöprogram. Ansvaret för att utveckla parker och naturområden delas mellan ett flertal nämnder och bolagsstyrelser och samverkan ska stärkas inom berörda processer med en tydlig ansvarsfördelning. För att säkerställa gemensamma mål och utveckling av samverkan inrättas en strategisk samordningsgrupp under ledning av stadsträdgårdsmästaren inom trafiknämnden.

Arbetet med att stärka stadens gröna kvaliteter ska kopplas samman med en generell förstärkning av stadsmiljöerna i eftersatta områden i ytterstaden. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ska prioritera konkreta förbättringar av gångstråk, torg och parker och därmed bidra till minskade skillnader. I arbetet ska en god medborgardialog säkerställas och möjlighet till medborgarbudget prövas i samråd med kommunstyrelsen.

Stadens finansiella resurser är begränsade. En växande stad ställer krav på förmågan att prioritera i enlighet med stadens investeringsstrategi. Det krävs ett särskilt stort fokus på kostnadseffektivitet och god ekonomisk hushållning i samtliga investeringsprojekt. Försäljning av mark, vilket företrädelsevis sker vid byggande av bostadsrätter, är även fortsättningsvis en förutsättning för en ekonomiskt hållbar utveckling. Fler hyresrätter och en jämlik fördelning av investeringsresurser för att bidra till minskade sociala skillnader ska möjliggöras genom att utgiftssidan prövas i framför allt de lönsamma projekten, i enlighet med investeringsstrategin.

Det är angeläget att i planeringen säkerställa att lösningar väljs ur ett driftekonomiskt perspektiv. Byggnation av exempelvis skolor och idrottplatser ska in i ett tidigt skede i planeringen så att ändamålsenliga lokaliseringar kan erhållas till rimliga kostnader för mottagande nämnd, som också ska lämna tydliga beställningar.

Stadsövergripande arbete med social hållbarhet

Arbetet med att minska sociala skillnader och nå målen om ett Stockholm för alla integreras huvudsakligen i stadens ordinarie verksamheter. För att skapa goda förutsättningar för genomförandet av målen har särskilda processer inom ett antal delområden beslutats. Kommunstyrelsen leder och samordnar det stadsövergripande arbetet med social hållbarhet och tydliggör ansvarsområden, målgrupper och prioriteringar i de olika projekten. Dessa processer handlar både om ett långsiktigt och förbyggande arbete och om att samordna genomförandet av åtgärder för att hantera sociala problem. Nämnder och bolagsstyrelser ska prioritera deltagande i arbetet med social hållbarhet.

Kommission för ett socialt hållbart Stockholm

Med utgångspunkt från analyserna i rapporten *Skillnadernas Stockholm* bedriver den sociala hållbarhetskommissionen en rad tematiska fördjupningar med övergripande rekommendationer och förslag till åtgärder. Ett antal av åtgärdsförslagen utgör aktiviteter som läggs fast i stadens budget och berörda nämnder ska prioritera genomförandet av dessa för att minska de sociala skillnaderna i Stockholm i enlighet med kommunfullmäktiges beslut avseende *Strategi för genomförande av åtgärder*. Samtliga nämnder och bolag ska delta i kommissionsarbetet. Kommissionens analyser och åtgärder ska ligga till grund för stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsprogram.

Medborgardialoger och lokala utvecklingsprogram

Staden ska utvecklas i dialog med invånarna och utifrån varje stadsdels unika kvaliteter och möjligheter. Arbetet med medborgardialog syftar till att ta tillvara engagemang, skapa en starkare känsla av samhörighet och tillit i lokalsamhället, ge möjlighet till inflytande mellan valen samt ge bättre underlag för utvecklingsarbete. Särskilt fokus ska läggas på att engagera grupper som vanligtvis inte deltar i medborgardialoger. Stadsdelsnämnderna leder arbetet med medborgardialoger i sina respektive stadsdelar. Medborgardialogerna samordnas av kommunstyrelsen. Berörda facknämnder och bolagsstyrelser ska medverka vid dialogerna när så är motiverat. Formerna för medborgarnas medskapande ska i detta arbete utvecklas och möjligheterna till medborgarbudget prövas. Arbetet med att utveckla dessa processer kommer att fortsätta under året som en del i att öka det demokratiska deltagandet. Pilotprojektet i Fagersjö ska följas upp med ytterligare insatser i samverkan mellan Farsta stadsdelsnämnd och AB Familjebostäder.

Samtliga stadsdelsnämnder utarbetar lokala utvecklingsprogram för att, inom sitt geografiska område, bidra till stadens övergripande vision. För sju särskilt prioriterade stadsdelsnämnder i ytterstaden sker en utökad stadsövergripande samordning. De lokala utvecklingsprogrammen inriktas på olika tematiska eller geografiska områden och utgår från en dialog med stockholmarna samt en analys av de lokala behoven. Facknämnder och bolagsstyrelser ska tydligt prioritera deltagande i lokalt utvecklingsarbete i ytterstaden, till exempel inom idrott, kultur, skola, arbete och bostäder. I arbetet med verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera sitt bidrag till genomförande av stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsprogram.

Medel för demokrati- och utvecklingsarbete har tidigare fördelats via central medelsreserv. Nu fördelas 40 miljoner kronor direkt ut till stadsdelsnämnderna. 20 miljoner kronor reserveras fortsatt i central medelsreserv för att senare fördelas till de stadsdelsnämnder som har stora utmaningar i enlighet med riktlinjerna för lokalt utvecklingsarbete.

Stadsövergripande trygghetsarbete

Stockholm rankas som en av världens säkraste städer. Trots det behöver vi höja vår förmåga att motstå och hantera oönskade händelser som skapar otrygghet. Målet är att stockholmarnas upplevda trygghet ska öka och den faktiska brottsligheten ska fortsätta minska. Det kommande trygghets- och säkerhetsprogrammet för perioden 2017-2020 innebär en tydligare riktning och en ambitionshöjning inom ett flertal områden. Programmet riktar sig framför allt till nämnder och bolag; beslutsfattare, trygghets- och säkerhetssamordnare samt funktioner inom utvecklingsarbeten och projekt med koppling till trygghets- och säkerhetsområdet. Kommunstyrelsen samordnar stadens trygghetsarbete mot organiserad brottslighet samt insatserna mot våldsbejakande extremism i enlighet med fastställda riktlinjer. Förebyggande och motverkande insatser som bidrar till en socialt hållbar utveckling ska, i samarbete med berörda nämnder, vidareutvecklas under året.

Samarbete med civilsamhället

I Stockholm finns ett rikt föreningsliv som staden har en långvarig samverkan med. Det är av vikt att nämnder och bolagsstyrelser analyserar vilka civilsamhällesaktörer som de når ut till och prövar riktade insatser för att nå underrepresenterade grupper, till exempel genom uppsökande arbete. En ökad tillgång till mötesplatser för civilsamhället kräver en förstärkt samverkan inom staden. Nämnder och bolagsstyrelser ska undersöka hur fler mötesplatser kan etableras med särskilt fokus på medborgardrivna mötesplatser i socioekonomiskt utsatta områden enligt analyser och förslag till åtgärder från kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. I detta arbete ska stadsdelsnämnderna samordna övriga nämnder och bolagsstyrelser samt andra offentliga aktörer i syfte att öka tillgången till lokaler i sin stadsdel. Nämnder och styrelser har också ett ansvar för att säkerställa att informationen om tillgängliga lokaler inom deras områden och verksamheter finns tillhanda för civilsamhället via stadens centrala bokningsfunktion.

Samarbetet med idéburen sektor ska stärkas och staden ska ingå fler samarbeten enligt modellen idéburet offentligt partnerskap (IOP) där det är lämpligt.

Nyanlända

Det ökande antal människor som är på flykt i världen och som söker sig till Sverige och Stockholm rymmer stora möjligheter men ställer också krav på att säkerställa stadens processer och insatser i mottagandet av asylsökande och nyanlända. Det sammantagna mottagandet i staden ska skapa goda förutsättningar för de nya invånarna att snabbt etablera sig i Stockholm. Det ställs stora krav på samtliga nämnder och bolag att arbeta mot samma mål och i god samverkan, med både interna och externa parter.

Det fattas löpande beslut om flyktingmottagande på nationell och internationell nivå som har betydande konsekvenser för stadens verksamheter. Kommunstyrelsen ska i samarbete med nämnder och bolagsstyrelser kontinuerligt analysera konsekvenser av omvärldsförändringar och säkerställa att stadens verksamheter kan anpassas till eventuella nya förutsättningar.

Nyanländas behov av bostäder, stöd i etableringen i det lokala samhället, i förskolan och skolan samt på arbetsmarknaden ska tillgodoses. Jämställdhetsperspektiv bör genomsyra arbetet med etablering. Berörda nämnder och bolag ska samarbeta med föreningar och näringsliv för att stödja etableringen på arbetsmarknaden. För att underlätta nyanländas inträde på arbetsmarknaden ska berörda nämnder som komplement till andra typer av Stockholmsjobb pröva möjligheten att erbjuda tidsbegränsade etableringsjobb i stadens egna verksamheter där arbete kombineras med utbildningsinsatser. I detta ligger ett ansvar för berörda nämnder att se till att statligt stöd erhålls där detta är tillgängligt. Avsikten är att skapa anställningar där arbete kombineras med utbildningsinsatser. Det är också viktigt att nyanlända barn ges möjligheter att växa och utvecklas utifrån sina unika förutsättningar.

I framtagande av boenden på kort tid måste flexibiliteten vara stor. I syfte att säkerställa samordning och genomförande har kommunstyrelsen förstärkt organisationen med en samordningsfunktion. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa att boenden färdigställs i enlighet med stadens behov.

CSR-arbete i stadens bolag

Stadens bolag utarbetar CSR-strategier (Corporate Social Responsibility) för att ytterligare fokusera verksamheten mot ökad social hållbarhet. I strategierna preciseras hur verksamheten inom respektive bolag påverkar omvärlden och hur samverkan kan stärkas med leverantörer och kunder med flera. CSR-strategierna konkretiseras genom aktiviteter i bolagens affärsplaner från och med 2017.

Arbetsmarknad och näringsliv

Stadens kontakter med näringslivet ska utvecklas och fler arbetsplatser ska tillskapas. En styrgrupp för näringslivsfrågor leder stadens strategiska arbete. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska ha en problemlösande och tillmötesgående inställning till företags etablering och utveckling i Stockholm. Staden ska på ett samordnat sätt arbeta med att stärka det lokala näringslivsarbetet. För söderort är en ökad etablering av attraktiva arbetsplatser särskilt viktig. För att nå framgång krävs deltagande av berörda nämnder och bolagsstyrelser.

Stadens arbetsmarknadsinsatser ges till personer som uppbär ekonomiskt bistånd och samordnas av Jobbtorg Stockholm. Insatserna ska rusta deltagarna med erfarenhet och utbildning och öka förutsättningarna till egen försörjning. Möjligheterna till introduktions-, praktik-, och lärlingsverksamhet ska vidareutvecklas i samråd med kommunstyrelsen, övriga nämnder och bolagsstyrelser. Samarbetet med det privata näringslivet och andra externa aktörer ska utökas under samordning av arbetsmarknadsnämnden för att skapa fler möjligheter till praktik eller anställning för målgruppen.

Genom stadens satsning på kommunala visstidsanställningar kan enskilda stärka sin ställning på arbetsmarknaden och öka förutsättningarna att gå från bidrag till egen försörjning. Alla stadens nämnder och bolagsstyrelser ska ta fram arbetsplatser för visstidsanställningar. Anställningarna ska vara möjliga att kombinera med utbildning, vilket är särskilt prioriterat för unga som saknar gymnasiekompetens.

Alla stadens nämnder och bolagsstyrelser ska samverka med arbetsmarknadsnämnden för att utöka antalet kommunala sommarjobb. Satsningen ska främja goda och jämlika

uppväxtvillkor och särskild uppmärksamhet ska riktas mot de socioekonomiska förhållandena i stadens stadsdelsnämndsområden.

Klimat- och miljöarbete

Stockholms stads miljöprogram 2016–2019 utgör ryggraden i stadens miljöarbete och omfattar ett stort antal mål på miljöområdet. Ansvaret för genomförandet av miljöprogrammet åvilar samtliga stadens nämnder och styrelser. Delmål ska brytas ned av respektive nämnd eller bolagsstyrelse i den årliga verksamhetsplaneringen till nämndmål, egna indikatorer och aktiviter för att målen ska kunna nås.

I en del fall sker genomförandet med stöd av olika riktlinjer. Dessa redovisar hur miljöprogrammet mer specifikt ska genomföras. Hit hör exempelvis *Dagvattenstrategin* och *Kemikalieplanen* som redovisar hur staden ska nå delmålen inom Giftfritt Stockholm.

Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 utgör riktlinje för de klimatrelaterade målen i stadens miljöprogram 2016-2019 och för målet om fossilbränslefrihet 2040. Strategin identifierar utmaningar och fördelar genomförandeansvar för att nå målen på kort och lång sikt. Målet om fossilbränslefrihet innebär en komplex strukturomvandling och staden behöver möta utmaningarna i samarbete med andra aktörer. Berörda nämnder och bolagsstyrelser behöver fatta beslut om effektiva åtgärder för genomgripande omställning mot fossilbränslefrihet, och i stadens strategi identifieras ett antal utredningar som är prioriterade. Förutom rena investeringar så förfogar staden över instrument som är viktiga för att styra mot klimatmålen till exempel stads- och trafikplanering, olika avgifter och krav i upphandlingar. Åtgärderna behöver väljas så att de ger effektiv klimatnytta och synergieffekter i form av till exempel lägre driftkostnader, lägre negativ hälsopåverkan och sociala vinster. Ny lagstiftning har stor betydelse för möjligheterna att nå klimatmålen, och här behöver staden ha ett aktivt påverkansarbete gentemot staten och EU.

Staden påverkas av ett klimat i förändring. Nämnder och bolagsstyrelser ska identifiera och prioritera översvämningsrelaterade risker för att reducera stadens sårbarhet. På samma sätt ska nämnder och bolagsstyrelser bidra till stadens mål om att 70 procent av matavfallet ska samlas in. Stadens verksamheter ska ligga i framkant i detta arbete.

Den särskilda satsningen på klimatinvesteringar under mandatperioden ska påskynda stadens insatser för minskad klimatpåverkan och klimatanpassning. Investeringarna kan med fördel stärka övriga inriktningsmål och stärkt social hållbarhet.

Arbete med mänskliga rättigheter

Stadens arbete för att stärka arbetet med mänskliga rättigheter och jämställdhet ska prioriteras och genomsyra stadens verksamheter. Arbetet är en central del i genomförandet av visionen om ett Stockholm för alla. Rådet för mänskliga rättigheter utgör en viktig resurs.

Under året ska de nya stadsövergripande strategierna för hbtq-rättigheter, för barns rättigheter och inflytande samt programmet för jämställdhet beslutas och implementeras. Strategierna och programmet ska brytas ned av respektive nämnd eller bolagsstyrelse i den årliga verksamhetsplaneringen till nämndmål, egna indikatorer och aktiviteter. Vidare betyder strategierna och programmet bland annat att stadens tjänsteutlåtanden ska innehålla en jämställdhetsanalys respektive barnkonsekvensanalys där detta är relevant.

Nämnder och bolagsstyrelser ska utveckla metoder för att synliggöra och systematiskt följa upp eventuell diskriminering inom stadens verksamheter. För att uppnå detta ska

staden systematiskt kartlägga och analysera verksamheten för att utveckla effektivare åtgärder samt säkerställa kompetens inom området hos stadens medarbetare. Stadens arbete mot rasism sker bland annat med utgångspunkt i The Coalition of Cities Aganist Racism – ECCAR:s tiopunktsprogram.

Staden ska vidare stärka sitt arbete för de nationella minoriteternas rättigheter och etablera nya former för samråd. Berörda nämnder ska stärka sitt arbete med romsk inkludering i samråd med den romska minoriteten och delta i kommunstyrelsens arbete med att ta fram en strategi för romsk inkludering.

Upphandling och inköp

Stockholms stad har en omfattande inköpsverksamhet och ska genom att arbeta strategiskt med hela processen från inköpsanalys till avtalsförvaltning göra goda affärer som bidrar till god hushållning med stockholmarnas skattemedel och bra kommunal service.

Staden gör årligen upphandlingar av varor och tjänster för över 20 mdkr. Som offentlig aktör är det viktigt att använda offentlig upphandling som ett medel för att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning. I de fall nämnden eller styrelsen beslutar att en vara, tjänst eller entreprenad ska upphandlas ska den upphandlande myndigheten medverka till en hållbar stad där såväl miljö-, klimat- och sociala krav är lika självklara delar som främjandet av små och medelstora företag, idéburna verksamheter samt innovationsupphandlingar. Stadens inköpsverksamhet ska bidra till att kvaliteten i stadens verksamheter kontinuerligt ökar.

Stadens mål för verksamhetsområdet redovisas i *Stockholms stads program för upphandling och inköp*. Programmet och tillhörande tillämpningsanvisningar ska implementeras i samtliga verksamheter. Arbetet förutsätter en hög grad av samverkan och kommunstyrelsen har en samordnande och stödjande roll. Stadens upphandlingsmyndigheter ska nogsamt följa tillämpningsanvisningarna och ställa miljömässiga och sociala krav där det är lämpligt. Det är vidare viktigt att de upphandlande verksamheterna har personal med adekvat kompetens inom upphandlingsområdet. Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att följa upp tillämpningen av upphandlingsprogrammet.

Socialt ansvarstagande är en viktig del av hållbar upphandling. Staden ska samverka med andra upphandlande myndigheter för att hitta gemensamma strategier för arbetet med socialt ansvar och krav på arbetsvillkor i nivå med kollektivavtal.

Utveckling av kompetens inom inköp och upphandling är en kritisk framgångsfaktor. Stadens nämnder och bolagsstyrelser ska säkerställa att inköpsverksamheten ständigt utvecklas samt att kompetensen i inköp och upphandling kontinuerligt stärks inom den egna organisationen. Nämnder och bolagsstyrelser ska prioritera medverkan i utvecklingen inom projektet *Verksamhetsnära inköp*.

Servicenämnden ska erbjuda tjänsten konsultativt stöd till stadsdelsnämnderna i framtagandet av egenregianbud i upphandlingar.

Staden som arbetsgivare

För att Stockholm ska kunna erbjuda alla stockholmare bra service fordras att staden kan attrahera och behålla en mångfald av välutbildade och kompetenta medarbetare och chefer. Staden ska som arbetsgivare erbjuda grundförutsättningar som trygga arbetsvillkor, kompetensutveckling och en god och hälsosam arbetsmiljö. Chefers villkor i kvinnodominerade yrken ska förbättras, bland annat genom ledarutbildning och fokus på möjligheten att utöva ett närvarande ledarskap. Det är prioriterat att öka an-

delen utrikesfödda chefer i staden. Den reviderade personalpolicyn ska implementeras och hållas levande på alla arbetsplatser i staden. Nämnder och styrelser kan fördjupa och konkretisera policyn i delar som är angelägna för dem.

Kompetensförsörjning och utvecklingsmöjligheter

Kompetensförsörjningen ska säkerställa att staden, över tid, har medarbetare med rätt kompetens, som är engagerade, vill utvecklas och bidra till att verksamheten förbättras och når uppsatta mål. Ökad komplexitet i många arbetsuppgifter, ändrade uppdrag och ökad digitalisering förändrar kompetenskraven. Inom många verksamheter finns svårigheter att rekrytera, bland annat förskollärare, socialsekreterare, vissa lärarkategorier och ingenjörer. De närmaste årens pensionsavgångar kräver en utveckling av ledarrollen och en strategi för ledarförsörjning.

Äldreomsorgen står på sikt inför ökade rekryteringsbehov och den medicintekniska utvecklingen och digitaliseringen ställer nya krav på kompetens för yrkesgrupperna inom äldreomsorgen. Det finns fortlöpande behov av att säkerställa att samtliga medarbetare har grundläggande utbildning för arbetet och tillräckliga kunskaper i svenska.

Inom välfärdsyrkena ska samarbetet med berörda nämnder och styrelser fördjupas, i syfte att öka koncernperspektivet och ta tillvara synergieffekter till exempel för att erbjuda reguljära utbildningsvägar. För att säkra kompetensförsörjningen ska samtliga nämnder ha en långsiktig planering för att behålla, utveckla samt rekrytera medarbetare. De ska också ta höjd för att klara chefsförsörjningen och ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. I planerna ska ingå aktuella och kommande utbildningsbehov. Stadens gymnasieutbildning och vuxenutbildning har ett viktigt uppdrag att även bidra till stadens egen kompetensförsörjning. Kommunstyrelsen ska efter sammanställning av underlaget tillsammans med berörda nämnder göra en analys av den långsiktiga kompetensförsörjningen och utbildningsbehovet som sedan ska ligga till grund för nämndernas planering av densamma.

Goda förutsättningar för socialt arbete

För att säkerställa att socialtjänsten kan ge stöd av god kvalitet, hålla en hög rättssäkerhet i myndighetsutövningen och trygga en god kompetensförsörjning är det viktigt att såväl socialnämnden som äldrenämnden och stadsdelsnämnderna erbjuder nya medarbetare en gedigen introduktion och stöd till medarbetare med kort erfarenhet i form av handledning och mentorskap. Det är även viktigt att medarbetarnas inflytande på arbetsplatsen stärks och att alla görs delaktiga i arbetet med att skapa en god arbetsmiljö.

Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden har tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Arbetet med att implementera handlingsplanen pågår under 2016-2018. Socialnämnden och äldrenämnden ska understödja stadsdelsnämnderna i implementeringsarbetet samt sprida goda exempel mellan stadsdelsnämnderna. Socialnämnden och äldrenämnden ska genomföra introduktionsutbildningar för nyanställda socialsekreterare respektive biståndshandläggare inom alla verksamhetsområden, samt när det gäller socialnämnden fortsätta arbetet med ett specialistteam som ska fungera som en resurs för stadsdelsnämnderna. Socialnämnden och äldrenämnden ska även, tillsammans med kommunstyrelsen, utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer. Syftet är att stärka kopplingen mellan praktik, utbildning och forskning. Det kan till exempel handla om att ge studenter på socionomprogrammet en tidig erfarenhet av arbetet inom socialtjänsten samt att se över behovet av specialistutbildningar.

Lönebildning

En sammanhållen lönebildning är central för en långsiktig kompetensförsörjning och för att undvika löneglidning. En tydlig lönepolitik ska stödja förmågan att rekrytera och behålla medarbetare med önskvärd kompetens. Det krävs en långsiktig lönestrategi, för att uppnå tydlighet och stabilitet i lönebildningen och för att undvika kortsiktiga ekonomiska svängningar som går ut över stadens förmåga inom andra områden.

Lönepolitiken ska stödja förmågan att, i alla stadens delar och verksamheter, behålla, attrahera, rekrytera och utveckla önskvärd kompetens och är ett verktyg att nå önskvärda lönestrukturer. För att komma tillrätta med de löneskillnader som är osakliga enligt stadens lönekartläggning behöver lönerna för exempelvis barnskötare, socialsekreterare och bibliotekassistenter öka mer än för övriga grupper. Berörda nämnder behöver arbeta systematiskt för att åstadkomma detta.

Långt och hållbart arbetsliv

Som arbetsgivare verkar staden för ett långt och hållbart arbetsliv genom att utveckla och stödja det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Den ökande sjukfrånvaron är en utmaning som varken har enkla förklaringar eller lösningar. Orsakerna till den ökande sjukfrånvaron är heller inte något som staden som arbetsgivare har full rådighet över. Samtidigt orsakar den kostnader och ger effekter på kvalitet och kontinuitet i verksamheten. Nämnder och bolagsstyrelser ska prioritera stöd till chefer i det systematiska arbetsmiljöarbetet liksom kompetensutveckling för både medarbetare och chefer för att öka kunskapen om organisatorisk och social arbetsmiljö. Ett gott ledarskap är strategiskt för att förebygga arbetsrelaterad ohälsa, och är också betydelsefullt när sjukdom och sjukskrivning beror på andra orsaker.

I en väl fungerande arbetsmiljö är både personalrörlighet och sjukfrånvaron på en sund nivå. Orsakerna till hög personalrörlighet eller hög sjukfrånvaro är kända och hanteras såväl kortsiktigt som långsiktigt. Samtliga nämnder ska redovisa åtgärder för att minska sjukfrånvaron.

Arbetsvillkor och anställningsformer

Av stadens tillsvidareanställda medarbetare är 4 100 personer eller 12,1 procent deltidsanställda (12,4 procent av kvinnorna och 11,4 procent av männen). Högst andel deltidsanställda finns i äldreomsorgen, stöd och service till personer med funktionsnedsättning och kultur- och fritidsverksamhet. Andelen deltidsanställda har minskat successivt de senaste åren. Antalet medarbetare som idag anmält önskemål om heltid uppgår till omkring 400. Majoriteten av dessa är undersköterskor och vårdbiträden i äldreomsorg.

Kommunstyrelsen ska leda arbetet med heltid som norm, med särskilt fokus på äldreomsorgen. Tillsammans med äldrenämnden ska kommunstyrelsen erbjuda stöd och utbildning till stadsdelsnämnderna i arbetet med att skapa trygga anställningar, rimliga arbetsscheman samt kunna erbjuda heltid eller ökad sysselsättningsgrad till dem som önskar det.

Samtliga nämnder ska ta fram handlingsplaner för att öka takten i att göra heltid till norm vid nyanställning och erbjuda ofrivilligt deltidsarbetande heltid. Vidare ska samtliga nämnder minimera användningen av allmän visstidsanställning och andra former av otrygga anställningar.

Lokalförsörjning

Stadens samlade fastighetsinnehav är omfattande, och berörda nämnders investeringsplaner innehåller flera större fastighetsutvecklingsprojekt. Stadens hantering av fastigheter har därför stor betydelse.

Kommunstyrelsen har under 2016 genomfört en samlad utredning av hur stadens fastighetsverksamhet och lokalförsörjning ska organiseras på ett effektivt sätt som bidrar till uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål. En stadsövergripande fastighets- och lokalpolicy återfinns i bilaga 14 som tydliggör målbilder, spelregler och ansvarsområden, som en förutsättning för en effektiv lokalhantering i staden. Utgångspunkten är att stadens verksamheter ska bedrivas i ändamålsenliga, moderna, area- och energieffektiva lokaler. Staden behöver utveckla och effektivisera utnyttjandet av befintliga lokaler samt förbättra samarbetet med näringslivet och externa utförare.

Nämnder och bolagsstyrelser ska i första hand hyra lokaler av staden eller stadens egna fastighetsbolag, men även inhyrningar från externa aktörer är nödvändiga. För att öka samordningen ska kommunstyrelsen utreda en stadsgemensam hyresförhandlingsfunktion för avtal med externa aktörer.

Bolagen ska med koncernnyttan i fokus underlätta lokaleffektiviseringar, omstrukturering och avveckling. SISAB och Micasa Fastigheter i Stockholm AB ska erbjuda kostnadseffektiva verksamhetslokaler. Lokalförsörjningen för äldre personer som bor i LSS-boende ska samordnas med resultatet av äldrenämndens utredning om profilboenden.

En strategisk fråga är att behovet av olika verksamhetslokaler, till exempel förskolor och boenden inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri, kan tillgodoses till rimliga villkor i samband med byggprojekt. Stadens bostadsbolag ska bidra i detta arbete genom den pågående bostadsutbyggnaden.

Respektive stadsdelsnämnd eller region kan inte tillgodose alla de olika behov och önskemål om äldreboende som efterfrågas inom det egna geografiska området. En samordning behövs på stadsövergripande nivå. Stadsdelsnämnderna/regionerna ska årligen ta fram ett per region gemensamt förslag till plan för att klara vård- och omsorgsboendebehovet. Arbetet samordnas av äldrenämnden som bearbetar förslagen från nämnderna och föreslår beslut om åtgärder utifrån en sammanvägd och övergripande bedömning av behov och framtida trender m.m. Äldreboendeplanen ska därefter godkännas av kommunstyrelsen och är vägledande för nämndernas löpande beslut gällande större förändringar av stadens äldreboendebestånd. Kommunfullmäktige ger i enlighet med planeringen nämnderna uppdrag om igångsättning av konkreta utbyggnadsprojekt.

Boendeplan 2017 med utblick mot 2040 är underlag för planering av utbyggnadsbehovet av vård- och omsorgsboenden. Äldreboendeutredningen som behandlas av kommunfullmäktige under 2016 föreslår att äldreboendeplaneringen utökas med att också bedöma dimensioneringen av trygghetsboende med aktivitetscenter och servicehus. Nämnder och styrelser ska efter kommunfullmäktiges behandling utgå från detta planeringsunderlag, vilket innebär att boendeplaneringen får en etablerad plats i ordinarie stadsutvecklingsprocesser.

Det riktade stimulansbidraget för ny-, om- och tillbyggnad av vård- och omsorgsboenden kvarstår även 2017. Medel för ändamålet reserveras i Central medelsreserv: 2. *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov*.

Utbyggnadstakten av särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning ska vara fortsatt hög. Det stimulansbidrag som tidigare kunnat sökas för ändamålet finns kvar även 2017. Medel reserveras i Central medelsreserv: 2. *Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov*. För att öka utbyggnaden av nya gruppbostäder LSS och få fler privata aktörer att gå med i LOV så ska utredas om stimulansbidrag även kan ges till dessa. I detta arbete ska ett särskilt fokus riktas mot ideella och icke-vinstdrivande aktörers förutsättningar.

För att klara skolförsörjningen i ett växande Stockholm fortsätter den samordnade grundskoleplaneringen i Stockholm, SAMS. Arbetet med SAMS sker i samverkan mellan utbildningsnämnden, exploateringsnämnden, idrottsnämnden, stadsbyggnadsnämnden samt Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB).

Syftet är att säkerställa att relevanta aktörer i staden har en gemensam bild av utmaning och angreppssätt för att klara skolförsörjningen i ett växande Stockholm. Nämnder och bolagsstyrelser ska utgå från planeringsunderlagen från SAMS i kommunstyrelsens beslut om ”Samordnad grundskoleplanering i Stockholm, SAMS – planeringsinriktning” i planeringsunderlag för sitt arbete vilket. Det innebär att skolplaneringen får en etablerad plats i ordinarie stadsutvecklingsprocesser. Planeringen ska utgå från ett riktvärde om minst 25 förskoleplatser respektive minst 50 grundskoleplatser per 100 nya lägenheter, anpassat efter lokala förhållanden.

Staden samplanerar i ökad omfattning utbyggnaden av skolor och nya idrottshallar. Som alternativ till idrottsundervisning i egna lokaler förutsätts skolan i dessa fall kunna använda en angränsande idrottshall. För stadens del innebär detta att den aktuella skolan långsiktigt måste säkras tillgång till idrottshallen under skoltid genom ett separat hyresavtal mellan utbildningsnämnden och idrottsnämnden till motsvarande idrottsnämndens egna kostnader för lokalen. Avsteg sker därmed från den närhetsprincip som annars gäller vid upplåtelse av idrottshallar under skoltid. Kommunstyrelsen ska på projektnivå besluta om sådant avsteg. Det investeringsutrymme som motsvaras av värdet av ett sådan separat hyresavtal för en idrottshall ska kunna tillgodoräknas idrottsnämnden för annan prioritering. I den mån det är möjligt ska gymnastiksalar i nybyggda skolor byggas fullstora och anpassade för föreningslivsverksamhet på kvällar och helger.

Utbyggnadstakten av förskolor är fortsatt hög. Stadsdelsnämnderna har ansvar för att barnomsorgsgarantin uppfylls och har även ansvar för den fysiska planeringen. Arbetet med förskoleutbyggnaden ska stärkas med centrala styrdokument och central samordning, framförallt för att göra staden tydligare gentemot byggherrar.

Förskolor i nybyggda områden har ofta höga hyror. För att utjämna effekten av höga hyror i vissa områden samt i samband med nyproduktion så finns ett bidrag för hög hyra som utgår med 80 procent av den del av hyreskostnaden som ligger i intervallet 1 700–2 500 kr/kvm och år och med 40 procent av hyreskostnaden över 2 500 kr/kvm och år. Bidrag utgår för högst 10 kvm per inskrivet Stockholmsbarn och gäller både egen regi och fristående förskolor.

Ett växande Stockholm ställer stora krav på effektiva processer. I planeringen ska stadens processer vid beställning av förskolor standardiseras, i syfte att säkerställa kvalitet och rimliga kostnader. Staden ska i ökad omfattning säkerställa erforderliga verksamhetslokaler genom att i markanvisnings- och exploateringsavtal villkora detta. I samband med detaljplanearbete ska i ökad omfattning alternativa ändamål, utöver den verksamhet som stadens inhyrning avser, begränsas.

Om det är ekonomiskt fördelaktigt har fastighetsnämnden, efter beställning från stadsdelsnämnderna, fortsatt uppdrag att köpa bostadsrätter för ändamålet. Vid köp av bostadsrätter för förskole- eller för andra ändamål är inriktningen att detta ska ske till en i förväg bestämd kostnadsberäkningsmodell.

Strategiska digitaliseringsfrågor

Stockholm förändras till följd av övergripande trender så som urbanisering, globalisering och ökad livslängd. Digitalisering innebär en kombination av nya arbetssätt och förändrade beteenden som möjliggörs av ny digital teknik. En strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad och ett sammanhållet program för digitalisering av staden väntas beslutas av kommunfullmäktige under perioden. Målsättningen är att Stockholm ska bli världens smartaste stad.

Digitalisering möjliggör förändrade arbetssätt och beteenden inom stadens verksamheter och i samhället i övrigt. Det krävs därmed att samtliga ledare och många medarbetare i staden följer utvecklingen, tar till sig nya möjligheter och kontinuerligt prövar möjligheten att skapa bättre service och mer effektiv verksamhet baserat på den nya tekniken. Behovet av ökad digital mognad som förutsättning för detta ska beaktas såväl vid planering av vidareutbildning som vid rekrytering i stadens samtliga verksamheter. Stadens verksamheter kan söka ekonomiskt stöd både för förändringsprojekt och utbildning genom dagens program för digital förnyelse och kommande digitaliseringsprogram.

Stockholm som region har särskilt goda förutsättningar för framgångsrik digitalisering genom hög jämställdhet, utbredd it-infrastruktur och hög digital mognad. Staden understödjer sedan tidigare startup-scenen genom arbete med stiftelsen Electrum, Sting (Stockholm Innovational Growth AB)och projektet Stockholm Digital Care samt tävlingen Open Stockholm Award. Dessa initiativ fortsätter och stadens verksamheter ska bidra till utvecklingen genom att om möjligt pröva de nya möjligheter som lyfts fram inom de olika initiativen. Under året ska staden pröva hur insatserna inom inkubatorsverksamhet kan stärkas.

Under 2016 har staden i samarbete med KTH, Ericsson, Vattenfall, ABB, Skanska, och Scania etablerat innovationsarenan ”Digital Demo Stockholm”. Under 2017 kommer ett antal pilot- och forskningsprojekt med koppling till den smarta staden att initieras, i samarbete med stockholmare, företag och akademi. Digital Demo Stockholms parter har enats om att driva ett antal projekt där innovativa lösningar utvecklas av näringslivet och akademin i samråd med projektägande nämnd eller bolag.
Stockholms stad är med som en part i Urban ICT Arena, den digitala testbädd som just har etablerats i Kista Science City. Det är nu angeläget att staden genom förvaltningar och bolag deltar i denna testbädd genom att där utveckla och/eller testa teknik eller tjänster.

Under perioden påbörjas överföring av stadens gemensamma it-service till nya leveranser, vilket omfattar datorer, surfplattor, smarta telefoner, skärmar och skrivare samt serverdrift och it-support. Kommunstyrelsen leder detta arbete som pågår under 2017-2018, och samtliga nämnder och bolagsstyrelser måste avsätta de resurser som krävs för att effektivt ta emot den nya leveransen.

Kommunstyrelsen ansvarar för drift, förvaltning och utveckling av det koncerngemensamma ekonomisystemet för stadens nämnder och bolagsstyrelser. Huvudprincip för integrationer mellan stadens it-system är att kostnaderna för att skapa, underhålla och förvalta finansieras av verksamhetssystemet hos nämnder och bolagsstyrelser.

Stadens internationella arbete

Städer blir allt mer viktiga aktörer på den internationella arenan. Det är ofta i städer som lösningar på många av vår tids stora utmaningar finns, som till exempel klimatförändringar och segregation. Internationellt samarbete och utbyte med andra städer skapar ökade möjligheter för Stockholm att vara i framkant.

Internationell strategi för Stockholms stad ska ligga till grund för samtliga nämnders och bolagsstyrelsers internationella arbete. Strategin ska användas när nämnder och bolagsstyrelser själva tar initiativ till internationellt engagemang samt när staden prioriterar bland inkommande förfrågningar om internationellt engagemang, inklusive förfrågningar om internationella besök till stadens ledning och verksamheter. Staden bör ta initiativ att tillsammans med andra städer driva det urbana perspektivet i relevanta europeiska och internationella processer och sammanhang.

EU-policy tydliggör riktningen för EU-arbetet. Ett proaktivt arbete för att påverka EU-lagar och beslut som inverkar på staden är nödvändigt för att kunna säkerställa kvalitet och kostnadseffektivitet. Genom bland annat storstadsorganisationen EUROCITIES kan staden vara med och påverka EU:s institutioner och lyfta det urbana perspektivet i Europa. Stockholm ämnar öka sitt engagemang i nätverket.

Stadens engagemang i miljöorganisationen C40 ska stärkas och stadens klimatarbete prioriteras i internationella sammanhang. Även samarbetet inom social hållbarhet intensifieras och staden delar aktivt i initiativet ”Inclusive growth in cities campaign”.

Skattesats

För år 2017 föreslås att en kommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17,90 per skattekrona.

För år 2017 föreslås en utdebitering av begravningsavgiften med 7,5 öre per skattekrona.

Stockholm den 12 oktober 2016

Karin Wanngård

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

1. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Direktiv för samtliga nämnder och bolagsstyrelser** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Resultatbudget

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Verksamhetens intäkter	7 440,4	7 683,6	7 826,6	7 953,2
Verksamhetens kostnader (-)	-45 644,1	-47 429,8	-47 584,6	-47 724,3
Avskrivningar (-)	-1 063,6	-1 119,4	-1 262,8	-1 373,0
Central medelsreserv (-)				
Oförutsedda behov	-735,3	-755,3	-735,3	-735,3
Prestationsreserv	-815,4	-954,1	-1 430,5	-1 895,6
Anslagsfinansierad del av pensioner/arbetsgivaravgifter m.m.	-1 137,0	-909,2	-1 327,5	-1 366,2
Verksamhetens nettokostnader	**-41 955,0**	**-43 484,2**	**-44 514,1**	**-45 141,2**
Relativförändring		*3,6%*	*2,4%*	*1,4%*
Skatter	43 528,3	45 421,4	47 283,7	49 222,3
Begravningsavgift	182,2	190,3	198,1	206,2
Inkomstutjämning	-2 940,6	-3 237,7	-3 370,6	-3 508,4
Kostnadsutjämning	-268,5	-384,6	-269,4	-230,2
Regleringspost	-26,4	-173,2	-398,0	-651,1
Generellt statsbidrag		446,8		
Införandebidrag	344,9	76,6	0,0	0,0
Fastighetsavgift	1 123,9	1 121,6	1 121,6	1 121,6
LSS-utjämning	-1 069,9	-1 210,3	-1 229,1	-1 249,5
Finansiellt resultat (exkl. utdelning)	91,7	46,0	47,0	65,9
Utdelning Stockholm Stadshus AB	1 000,0	1 200,0	1 200,0	600,0
Disposition/avsättning begravningsfond	-10,5	-12,6	-20,4	-28,5
Summa finansiering	**41 955,1**	**43 484,3**	**44 562,9**	**45 548,3**
Relativförändring		*3,6%*	*2,5%*	*2,2%*
Förändring av redovisat eget kapital	**0,1**	**0,1**	**48,8**	**407,1**

Investeringsplan

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Investeringsutgifter	-6 603,2	-7 438,3	-7 679,6	-7 085,0
Investeringsinkomster	674,5	427,0	859,4	950,0
Centralt redovisade investeringsmedel (-)	- 600,0	- 550,0	- 550,0	- 400,0
Nettoinvesteringar (-)	**-6 528,7**	**-7 561,3**	**-7 370,2**	**-6 535,0**
Finansiering investeringsplan				
Förändring av eget kapital	0,1	0,1	48,8	407,1
Avskrivningar	1 063,6	1 119,4	1 262,8	1 373,0
Försäljningsinkomster	200,0	200,0	200,0	200,0
Upplåningsbehov	5 265,0	6 241,8	5 858,6	4 554,9
Summa finansiering investeringsplan	**6 528,7**	**7 561,3**	**7 370,2**	**6 535,0**
Netto	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Kommunstyrelsen m.m.

Stockholm växer och beräknas vara en miljonstad år 2020. Staden har mycket högt ställda mål för att skapa en stad för alla som är ekologiskt, ekonomiskt, socialt och demokratiskt hållbar. Stadens vision kan realiseras genom en hög grad av effektivitet och ändamålsenlighet i verksamheterna, kunniga och kompetenta medarbetare och ett nära samarbete och en stor innovationsförmåga inom stadens organisation. Kommunstyrelsen har ett särskilt viktigt ansvar för att, tillsammans med koncernledningen för Stockholms Stadshus AB, leda och samordna stadens angelägenheter och ge nämnder och bolagsstyrelser goda förutsättningar att fullgöra kommunfullmäktiges mål.

Nämndens uppgifter

Kommunstyrelsen m.m. omfattar kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, stadsledningskontoret, samt ersättningar till utomstående organisationer och föreningar.

Kommunfullmäktige är stadens högsta beslutande organ. Fullmäktiges 101 ledamöter väljs av stockholmarna vart fjärde år. Fullmäktige beslutar i principiella ärenden samt fastställer mål och riktlinjer för stadens verksamheter.

Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för uppföljning av kommunfullmäktiges budget i sin helhet och arbetar med samtliga av kommunfullmäktiges mål för verksamhetsåret.

Kommunstyrelsen består av tretton ledamöter. Kommunstyrelsen bereder och yttrar sig över ärenden som beslutas av fullmäktige. Kommunstyrelsen leder och samordnar förvaltningen av kommunens angelägenheter och har uppsiktsplikt över nämndernas verksamhet, samt kommunens bolag. Under kommunstyrelsen finns borgarrådsberedning, ekonomiutskott, ytterstads- och demokratiutskott, personal- och jämställdhetsutskott, råd för mänskliga rättigheter, funktionshindersråd, pensionärsråd, funktionshinderombudsman, barnombudsman och äldreombudsman.

Stadsledningskontoret är kommunfullmäktiges och kommunstyrelsens förvaltning och har en central, strategisk roll som stöd till kommunstyrelsen. Uppdraget och ansvarsområden framgår av kommunallagen, reglemente för kommunstyrelsen, stadsledningskontorets instruktion samt denna budget. Stadsledningskontoret har främst ett övergripande ansvar för:

- ekonomistyrning, finansstrategi och uppföljning
- service- och kvalitetsutveckling
- utveckling och uppföljning av övergripande och strategiska personal- och arbetsgivarfrågor
- utveckling av strategiska välfärdsfrågor
- samordning av bostadsbyggande och strategisk infrastrukturplanering
- samordning av stadens miljö- och klimatarbete
- samordning av trygghets- och säkerhetsarbetet
- strategisk fastighets- och markutveckling
- strategiskt arbete för att utveckla demokrati och delaktighet, jämställdhet, barnrättsfrågor, nationella minoriteter samt för att främja mänskliga rättigheter
- kommunikation och informationsarbete gentemot stadens medarbetare och invånare
- internationella relationer och besök
- digitalutveckling, it-strategier och informationssäkerhet
- stöd till förtroendevalda
- stöd till kommunfullmäktige och kommunstyrelsen inför sammanträden

- bistå med väl underbyggda och allsidigt belysta beslutsunderlag
- skapa goda förutsättningar för förtroendefull samverkan med övriga nämnder och bolagsstyrelser

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-1 378,0	-1 415,5	-1 399,5	-1 399,5
Drift och underhåll	-1 378,0	-1 415,5	-1 399,5	-1 399,5
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	46,6	46,6	46,6	46,6
Netto	**-1 331,4**	**-1 368,9**	**-1 352,9**	**-1 352,9**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**

Budgeten för 2017 ökar med 37,5 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

För år 2017 budgeteras följande för rotlar och partikanslier (tkr):

Socialdemokratiska Arbetarpartiet (finansroteln, stadsbyggnads- och kulturroteln, arbetsmarknads- och idrottsroteln samt skolroteln)	31 197
Miljöpartiet de gröna (socialroteln, miljöroteln samt trafikroteln)	21 184
Moderata Samlingspartiet	18 409
Vänsterpartiet (äldre- och personalroteln samt bostads- och demokratiroteln)	12 975
Liberalerna	7 123
Feministiskt initiativ	3 666
Sverigedemokraterna	3 413
Centerpartiet	3 206
Kristdemokraterna	2 746
SUMMA	103 924

Kostnaderna avser främst arvoden till förtroendevalda, omkostnader i den politiska organisationen och viss representation. Partiernas budgetmedel används fritt inom kommunallagens ram. Över- eller underskott som uppstår ett år, överförs till kommande år. De partier som har överskott i sina budgetar vid utgången av föregående mandatperiod, får överföra detta överskott till den nya mandatperioden.

Partistödet beräknas enligt följande per år (tkr):

Grundstöd per parti	520
Partistöd per mandat	373

Partierna ska senast den 30 juni redovisa hur partistödet har använts under föregående år. Om ett parti till följd av valresultatet år 2018 hamnar utanför kommunfullmäktige får de behålla grundstödet i tre månader efter det att representationen upphört.

Ersättning ges för att skapa möjligheter för ledamöter och ersättare att själva införskaffa nödvändigt it-stöd med 200 kronor i månaden per kommunfullmäktigeledamot och ersättare.

Bidrag till information och utbildning av nämndemän

De nämndemannaföreningar som organiserar nämndemän utsedda av Stockholms stad kan få bidrag för nödvändig utbildning av nämndemän. Bidraget ska beräknas på antalet nämndemän inom föreningen som utsetts av Stockholms stad och per mandatperiod. Det ska vara på samma nivå för alla nämndemannaföreningar. Bidraget är maximalt 1 000 kronor per nämndeman och mandatperiod.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

God ekonomisk hushållning

En kraftigt växande stad innebär stora möjligheter för Stockholm, men också en rad utmaningar. Under de kommande åren behöver kommunstyrelsen säkerställa en ökad investeringsvolym och stadens möjligheter att i övrigt tillgodose behoven från en ökande befolkning. För stadsledningskontoret ställer detta ökade krav på styrning, samordning och uppföljning av stadens investeringsverksamhet.

God ekonomisk hushållning är en förutsättning för att staden i framtiden ska klara behovet av bland annat vård, skola och omsorg. Genom en mer sammanhållen, effektiv och standardiserad process för budget, redovisning, prognos och uppföljning får staden en högre kvalitet och mindre sårbarhet i budgetprocessen. Under 2017 ska kommunstyrelsen utreda ett gemensamt budgetverktyg för samtliga stadens nämnder. Kommunstyrelsen ska, i samarbete med stadens nämnder, utveckla prognosarbetet för att öka möjligheten att vidta åtgärder i tid. Vidare fortsätter utvecklingsarbetet för förbättrat projektarbete i syfte att öka stadens möjligheter att styra, samordna och följa upp samt ge konkreta verktyg för ökad effektivitet i såväl investeringsprojekt som driftprojekt.

De gemensamma stöd- och servicefunktioner som finns i staden ska ge verksamheterna så goda förutsättningar som möjligt. Kommunstyrelsen ska i samarbete med servicenämnden regelbundet följa upp och utvärdera effektivitet och ekonomi för de tjänster som är överförda till servicenämnden. Uppföljningen ska omfatta servicenivåer, kundnöjdhet, uppföljning av indikatorer, processeffektivitet och kostnadsminskningar.

Strategisk välfärdsutveckling

Stadens nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för utveckling av verksamheten utifrån invånarnas behov och inom ramen för de politiska målsättningar som finns. För att göra relevanta prioriteringar behöver stadens nämnder och bolagsstyrelser ha kunskap om invånarnas behov över tid samt vilka faktiska resultat som uppnås. Kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar i utvecklingsarbetet där bland annat uppföljning, analys, resultatdialoger, beslutsstöd och spridande av goda exempel är viktiga delar.

Kommunstyrelsen ska i samarbete med utbildningsnämnden och berörda stadsdelsnämnder driva arbetet med att stärka närsamhällets positiva betydelse i socioekonomiskt svaga områden. Samverkan kan även ske med andra verksamheter inom staden samt med aktörer i civilsamhället såsom föreningsliv och näringsliv.

Hemtjänsten är en viktig insats för att äldre och personer med funktionsnedsättningar ska kunna bo kvar i sitt ordinära boende. Under 2017 ska kommunstyrelsen, i samverkan med äldrenämnden och i samråd med stadsdelsnämnderna, genomföra en genomlysning av de kommunala hemtjänstutförarnas effektivitet, organisation och utvecklingsmöjligheter. Under året ska arbetet med implementeringen av hemtjänstutredningen fortsätta.

Inom äldreomsorgen har en ny metod för uppföljning av kvalitet utvecklats. Metoden kvalitetsobservation följer upp faktisk kvalitet och har fokus på uppföljning av den individuella omvårdnaden. Utifrån gjorda erfarenheter finns goda förutsättningar att inleda pilotprojekt avseende kvalitetsobservation inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Ett utvecklingsprojekt i syfte att pröva metoden inom verksamheter för funktionsnedsatta ska inledas under 2017. Projektet leds av kommunstyrelsen i samarbete med socialnämnden och stadsdelsnämnderna.

De fördelningsnycklar som används vid fördelning av resurser till stadsdelsnämnderna för äldreomsorg ska under året utredas. Kommunstyrelsen ska uppdatera beräkningsgrunderna för det socioekonomiska inslaget. Likaså ska kommunstyrelsen utreda och vid behov föreslå andra ändringar som kan behövas för att anslaget bättre ska svara mot behoven som finns i de olika stadsdelsnämnderna. Utredningen ska genomföras så att eventuella förslag till följd av utredningen kan implementeras i budget för 2018.

Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden har tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Att förbättra arbetssituationen är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt för invånarna, samt för att säkerställa tillgång till en jämlik vård och omsorg över hela staden. Det är därutöver även angeläget för staden att vara en god arbetsgivare som är attraktiv på arbetsmarknaden. Arbetet med att implementera handlingsplanen kommer att pågå under 2016-2018. Det är viktigt att detta utvecklingsarbete sker parallellt med övergripande verksamhetsutveckling inom respektive nämnds ansvarsområde och i samarbete med stadsdelsnämnderna.

LSS-verksamheten för hälso- och sjukvård till personer med funktionsnedsättning bedrivs i projektform av socialnämnden fram till den 31 december 2017. Kommunstyrelsen, stadsdelsnämnderna och socialnämnden ska utreda i vilken form hälso- och sjukvården inom LSS ska bedrivas i staden efter att projekttiden går ut.

Hälso- och sjukvårdsnämnden i Stockholms läns landsting förväntas ge ett uppdrag till sin förvaltning att i samarbete med Kommunförbundet Stockholms län (KSL) ta fram förslag till genomförande av kommunalisering av hemsjukvården. Under förutsättning att ett sådant beslut fattas ska kommunstyrelsen i samarbete med äldrenämnden samordna och följa processen samt utreda kostnaderna att ta emot delegeringar från landstinget.

Samordning av flyktingmottagande

Inriktningen för arbetet med nyanlända läggs fast i kommunfullmäktige under hösten 2016 och kommunstyrelsen har ett övergripande ansvar för att stadens mottagande består av hållbara lösningar på kort och lång sikt som inte skapar ytterligare skillnader i staden. Kommunstyrelsen samordnar stadens arbete med integrations- och flyktingfrågor, och arbetet ska vidareutvecklas för att på bästa sätt skapa förutsättningar för ett

bra mottagande och för välfungerande etablering i arbetsliv, bostadsmarknaden och i samhället. Som ett led i arbetet ska kommunstyrelsen samarbeta med stadens nämnder för att bygga upp välfungerande samverkansformer. Även samverkan med olika aktörer för att skapa ett bra mottagande är centralt.

Strategiskt arbete med social hållbarhet och trygghet

Stockholm är en stad för alla och alla stockholmare ska ges jämlika och jämställda möjligheter att uppnå sin fulla potential. Skillnader i livsvillkor begränsar såväl individens möjligheter som Stockholms utveckling och tillväxt. Arbetet med att minska sociala skillnader ligger främst inom ramen för stadens ordinarie verksamhet. Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för samordning av nämnders och bolagsstyrelsers arbete inom ramen för Kommission för ett socialt hållbart Stockholm, de lokala utvecklingsprogrammen och det stadsövergripande trygghetsarbetet. Det är kommunstyrelsens ansvar att samordna de olika processerna inom social hållbarhet så att prioriteringar, ansvarsområden, målgrupper och organisation är tydligt för stadens verksamheter.

Kommunstyrelsen leder arbetet med *Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm 2015-2017* i samverkan med utvecklingsledare som finns inom utbildningsnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadsbyggnadsnämnden. Under 2017 ska ytterligare fördjupningar genomföras i samverkan med forskare samtidigt som genomförande av beslutade åtgärder ska samordnas och följas upp. Vidare har kommunstyrelsen särskilt ansvar för att stärka det sociala investeringsperspektivet i stadens centrala processer. Behovet av mötesplatser för civilsamhället framkommer i ett flertal rapporter från hållbarhetskommissionen. Kommunstyrelsen har ett särskilt samordningsansvar för denna fråga. Kommunstyrelsen har också ansvar för att sprida information kring kommissionens arbete till stadens verksamheter och invånare.

Under 2016 har alla stadsdelsnämnder tagit fram lokala utvecklingsprogram som utgår ifrån analyser av lokala förhållanden och utvecklingsmöjligheter. Kommunstyrelsen ska bistå stadsdelsnämnderna i genomförandet av programmen.

Pilotprojektet ”Förstärkt samordning av trygghets- och brottsförebyggande arbete” ska bidra till en lärande organisation och ge verksamheterna större förutsättningar att identifiera, genomföra och följa upp verkningsfulla åtgärder när det gäller bland annat gängkriminalitet. Projektet syftar också till att de riktade och indikerade insatser som genomförs av Stockholms stad är kunskapsbaserade och leder till bestående resultat. Även långsiktiga samarbetsformer med civilsamhälle och andra aktörer på lokal och stadsövergripande nivå kommer att vidareutvecklas. Det förebyggande trygghetsarbetet ska göras i nära samarbete med polisen, idéburen sektor och nyckelpersoner ute i stadens verksamheter. Det är även pilotprojektets uppgift att peka ut och sprida goda exempel på förebyggande arbete som till exempel projektet med hembesök i Rinkeby Kista stadsdelsnämnd, sociala insatsgrupper och Framtid Stockholm.

Kommunstyrelsens samordnare mot våldsbejakande extremism ska med utgångspunkt från stadens riktlinjer stödja stadsdelsnämnderna och ansvariga facknämnder i arbetet med att ta fram lokala handlingsplaner samt arbeta för att kunskapen i stadens verksamheter ska förbättras för att kunna möta de problem och utmaningar som skapas av våldsbejakande extremism. Samordnaren samverkar med polis och andra externa aktörer där det krävs en samordnad och övergripande kontakt in i staden.

Staden genomför sedan länge en rad trygghetsskapande insatser, bland annat med utgångspunkt från den omfattande trygghetsmätning som genomförs vart tredje år. Under 2016 har arbete inletts med att revidera stadens trygghets- och säkerhetsprogram. Kommunstyrelsen samordnar detta arbete. Kommunstyrelsen ansvarar för att

utveckla det trygghetsfrämjande arbetet inom staden genom att se över stadens nuvarande roller, arbetssätt och organisation och genom att förstärka samordningen av stadens konkreta åtgärder. Kommunstyrelsen ska arbeta strategiskt med förebyggande arbete för att motverka våld i nära relationer, sexuellt våld och hatbrott.

Kommunstyrelsen ska som ett led i detta arbete, i samråd med berörda nämnder, kartlägga nuvarande kostnader avseende arbete mot våld i nära relationer i stadsdelsnämnderna och utifrån denna kartläggning utreda förutsättningarna för att införa ett anslag för arbetet mot våld i nära relationer.

Samarbetet med idéburen sektor ska stärkas och staden ska ingå fler samarbeten enligt modellen idéburet offentligt partnerskap (IOP) där det är lämpligt. Kommunstyrelsen ska under året ta fram stadsövergripande riktlinjer för IOP i samråd med berörda nämnder.

Centrala medel för sociala investeringar och kompetensutveckling

Staden har som övergripande strategi att successivt föra över ekonomiska medel från kostsamma insatser när problem redan har uppstått till kostnadseffektiva och förebyggande åtgärder. Kommunfullmäktige har fattat beslut om att inrätta en social investeringsfond i Stockholms stad och lagt fast riktlinjer för fördelningen av medel ur fonden. Investeringsfonden ska ha en tydlig koppling till det stadsövergripande arbetet med social hållbarhet.

Vidare har kommunfullmäktige fattat beslut om att inrätta en kompetensutvecklingsfond vars syfte är att ge stadens medarbetare goda förutsättningar att upprätthålla en god kvalitet i verksamheterna.

Medel för ovanstående har budgeterats under central medelsreserv och kommer att, utifrån särskilda riktlinjer, fördelas till stadens nämnder under året. Kommunstyrelsen är beredande och beslutande organ för ansökningarna. Ambitionen är att stadens verksamheter genom hög kompetens ska vara ledande i att möta invånarnas behov och utveckla verksamheten.

Strategiskt stadsutvecklingsarbete

Kommunstyrelsen har särskilt fokus på att effektivisera stadens stadsutvecklingsprocesser. Kommunstyrelsen har ett utökat ansvar för ledning och samordning av stadens bostadsbyggande i nära samverkan med berörda nämnder och bolagsstyrelser. Höjda ambitioner för bostadsbyggandet kräver nya arbetssätt i staden.

Större projekt som involverar flera nämnder och bolagsstyrelser ska ledas av styrgrupper med uppgiften att prioritera och leda projekten utifrån ett stadsövergripande perspektiv. Kommunstyrelsen ska tillsammans med berörda nämnder och bolagsstyrelser se till att det finns styrgrupper och lämpliga forum för att möjligöra sådana avvägningar och prioriteringar i enlighet med kommunfullmäktiges övergripande målsättningar.

Kommunstyrelsen ansvarar vidare för övergripande strategiska trafikinfrastrukturfrågor som berör staden och för att leda och samordna förhandlingar och avtal för trafikinfrastrukturprojekt med externa parter, i samarbete med trafiknämnden och andra berörda nämnder. Trafikinfrastrukturlösningar är en viktig förutsättning för stadens mål om ett fossilbränslefritt Stockholm till 2040.

Samhällets investeringar i kollektivtrafiken måste öka och samordnas med stadens utbyggnad av nya bostäder och arbetsplatser. Kommunstyrelsen har huvudansvaret att samordna stadens arbete med bostadsutbyggnad med utbyggnad av trafikinfrastuktur, i

samarbete med andra berörda nämnder, Stockholms läns landsting och övriga parter. Kommunstyrelsen ansvarar för att hålla ihop stadens medverkan i Sverigeförhandlingen och ska tillsammans med berörda nämnder ta fram relevanta underlag och leda denna förhandling. Arbetet med genomförandet av Stockholmsöverenskommelsen fortgår.

Stockholms Hamn AB har i samråd med Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utrett möjliga alternativ för oljeverksamheten vid Loudden. De nuvarande arrendeavtalen gäller till och med år 2019. Arbetet ska inriktas på långsiktiga och miljömässigt hållbara lösningar som inte äventyrar stadens tillgångar eller regionens försörjning av bränsleprodukter. Stockholms Hamn AB ska förbereda avveckling av Loudden för annan verksamhet.

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansiär i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Under åren 2017–2021 kommer utbetalningarna till medfinansiering att uppgå till cirka 300–400 mnkr per år. Utbetalningarna avser huvudsakligen utbyggnad av tunnelbanan, men även kvarvarande åtagande för projekten Norra Länken och Citybanan. Totalt har kvarvarande beslutade åtaganden för staden om sammanlagt 7,0 mdkr skuldförts i enlighet med ingångna avtal.

För närvarande pågår nya förhandlingar för ytterligare infrastrukturprojekt inom ramen för den så kallade Sverigeförhandlingen. Sverigeförhandlingen föreslår ett antal kollektivtrafikobjekt inom ramen för de så kallade Storstadsåtgärderna som är en del av Sverigeförhandlingen. Sverigeförhandlingen förutsätter en medverkan från staden dels i form av bostäder, dels i form av medfinansiering. Storlek på medfinansiering från staden samt vilka objekt som blir aktuella att genomföra är en del av den pågående förhandlingen. Sverigeförhandlingen innehåller även diskussioner om eventuell medfinansiering från staden av en ny höghastighetsjärnväg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö. Kommunstyrelsen leder dessa förhandlingar och ska under 2017 arbeta med att skapa ett finansiellt utrymme för Sverigeförhandlingen. Detta ska göras mot bakgrund av stadens ökande investeringsvolym, varför investeringsstrategins målsättning om en hög egenfinansieringsgrad för stadens egna investeringar ska beaktas.

Insatser för en klimatsmart stad

Stadens insatser för en klimatsmart stad utgår från *Stockholms stads miljöprogram 2016–2019*. Kommunstyrelsen ska vara pådrivande i implementering och uppföljning av miljöprogrammet och kommande *Strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040* som behandlas av kommunfullmäktige under hösten 2016.

Kommunstyrelsen ska driva på och säkerställa att de insatser och utredningar som ingår i Strategin för fossilbränslefritt Stockholm 2040 vidtas inom stadens verksamheter. Arbetet med klimatanpassning är processinriktat. Sårbarheter till följd av skyfall och höga vattennivåer är särskilt prioriterade att identifiera och åtgärda. Under 2017 ska kommunstyrelsen ansvara för att genomföra en fördjupad stadsövergripande risk- och sårbarhetsanalys med fokus på konsekvenser för samhällets funktionalitet vid skyfall.

Kommunstyrelsen har ett särskilt ansvar för att samordna stadens insatser tillsammans med externa aktörer inom klimatområdet. Kommunstyrelsen ska samordna stadens arbete med att söka statliga klimatinvesteringsmedel samt samordna stadens särskilda satsning på klimatinvesteringar.

Stockholm ska fortsätta att vara ett internationellt föredöme inom klimatområdet och stadens internationella arbete ska stärkas. Initiativ för ökad innovation inom miljöom-

rådet ska prioriteras och inriktas på att utveckla synergier för att skapa mervärden inom fler verksamhetsområden för en stad för alla.

Kommunstyrelsen ska i samråd med trafiknämnden, servicenämnden och exploateringsnämnden genomföra en förstudie för samlastning av stadens egna varuleveranser. Syftet är en effektivare godshantering samt färre transporter och därmed ökad framkomlighet och lägre miljöpåverkan. Målet är att projektet ska vara igång senast 2018.

Strategisk lokalförsörjning

Kommunstyrelsen har ansvar för strategisk lokalförsörjning och processer för en övergripande lokalresursplanering med kontroll och styrning av fastighetshanteringen och lokalutnyttjandet.

Kommunstyrelsen har under 2016 genomfört en samlad utredning av hur stadens fastighetsverksamhet och lokalförsörjning ska organiseras på ett effektivt sätt som bidrar till uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål. En stadsövergripande fastighets- och lokalpolicy återfinns i bilaga 14 som tydliggör målbilder, spelregler och ansvarsområden, som en förutsättning för en effektiv lokalhantering i staden. Stadsledningskontoret leder och samordnar arbetet med den fortsatta utvecklingen av stadens lokal- och fastighetsstrategi.

Kommunstyrelsens ansvar innefattar även de fastighetsutvecklingsprojekt som anses vara av strategisk stadsövergripande karaktär, det vill säga medför höga investeringsutgifter, höga driftskostnader, är komplext eller involverar flera nämnder och bolagsstyrelser. Kommunstyrelsen ska styra och leda dessa projekttyper genom att ta fram projektdirektiv inför utredningsbeslut. För projekt inom koncernstyrelsen sker detta i samarbete med Stockholms Stadshus AB. Därmed förtydligas kommunstyrelsens övergripande samordningsansvar och ett tydligt gränssnitt mot den operativa fastighetsverksamheten definieras.

Kommunstyrelsen ska i samarbete med Stockholms Stadshus AB och SISAB revidera ramavtalet med SISAB med inriktning att skapa ökade incitament att bygga rationellt och kostnadseffektivt i samband med ny-, om- och tillbyggnader.

Innovativ kunskapsregion

Kommunstyrelsen ska aktivt bidra till att främja utvecklingen av Stockholm som centrum för en kunskapsregion. Som en del av detta ska kommunstyrelsen aktivt arbeta för fler student- och forskarbostäder, samt fler utbildningsplatser inom den högre utbildningen i regionen.

Staden medverkar i det strategiska samarbetet OpenLab där ett nytt avtal för den kommande treårsperioden träder i kraft den 1 januari 2017. Staden medverkar även i projektet *Digital Demo Stockholm* och samverkar med regionens samtliga lärosäten inom ramen för Stockholms Akademiska Forum. Staden har ett avtal om samarbete med Kungliga Tekniska Högskolan för att ömsesidigt utveckla varandras verksamheter.

I arbetet med de strategiska samarbetsformerna mellan staden och regionens lärosäten ska kommunstyrelsen samverka och arbeta med regionens universitet och högskolor samt med stiftelserna Electrum och Vetenskapsstaden. I arbetet ska möjligheten att etablera ett samarbete med Stockholms universitet på en strategisk nivå undersökas.

I arbetet med att implementera handlingsplanen för att förbättra socialsekreterares och biståndshandläggares arbetssituation ska kommunstyrelsen tillsammans med socialnämnden och äldrenämnden utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i

regionen som utbildar socionomer. Syftet är att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning.

Mänskliga rättigheter och en jämställd stad

Kommunstyrelsen ska stärka stadens arbete för mänskliga rättigheter, jämställdhet, barnets rättigheter, hbtq-personers rättigheter, tillgänglighet och arbete mot rasism och diskriminering i enlighet med kommande strategier och riktlinjer. Rådet för mänskliga rättigheter är en viktig del i detta arbete. Rådet ska tillsammans med stadsdelsnämnderna fortsätta stärka ungas organisering och öka kunskaperna om bland annat mänskliga rättigheter, antirasism och feminism.

Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor är ett viktigt organ som bistår kommunstyrelsen i arbetet med att göra Stockholm mer tillgängligt.

Kommunstyrelsen har det stadsövergripande samordningsansvaret för frågor om nationella minoriteter. Detta arbete kommer att stärkas genom stadens nya riktlinjer för samråd med de nationella minoriteterna. Stadens åtgärdsplan från 2010 *Nationella minoriteter och minoritetsspråk – åtgärdsplan för Stockholms stad* ska revideras. För att stärka romers delaktighet och för att utveckla stadens arbete med romsk inkludering ska kommunstyrelsen i samråd med romska företrädare och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden samt vissa stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering för Stockholms stad.

Demokratistöd till unga

I syfte att öka det demokratiska deltagandet bland unga, såväl i vardagen som på valdagen, kommer kommunstyrelsen att inrätta ett demokratistöd för unga. Stödet ska fördelas till projekt som syftar till att öka ungas delaktighet och inflytande samt bidrar till ett antirasistiskt, jämställt Stockholm med lika rättigheter och möjligheter för alla. Demokratistödet kommer att sökas och förmedlas i samarbete med stadsdelsnämnderna.

EuroPride

EuroPride är en titel som årligen tilldelas en europeisk Pridefestival och som lockar många internationella besökare. År 2018 kommer Stockholm Pride att för tredje gången agera värd för EuroPride, tillsammans med West Pride i Göteborg. Det innebär en möjlighet att visa upp Stockholm som en hbtq-vänlig stad som månar om de mänskliga rättigheterna. Hos kommunstyrelsen m.m. budgeteras medel för ekonomiskt stöd till EuroPride 2018.

Offentlig upphandling för en hållbar utveckling

Staden gör årligen upphandlingar av varor och tjänster för över 20 miljarder kronor. Som offentlig aktör är det viktigt att använda offentlig upphandling som ett medel för att driva samhällsutvecklingen i hållbar riktning. I *Stockholms stads program för upphandling och inköp* uttrycks målen för stadens arbete inom området. Tillhörande tillämpningsanvisningar anger hur stadens nämnder och styrelser ska arbeta för att nå målen. Arbetet förutsätter en hög grad av samverkan mellan stadens verksamheter. Kommunstyrelsen har en ledande och stödjande roll i implementeringen av upphandlingsprogrammet och ska bistå stadens upphandlande myndigheter med kunskapsunderlag kring de nya sociala och miljömässiga kraven. Det är också kommunstyrelsens uppgift att följa upp tillämpningen av upphandlingsprogrammet.

Socialt ansvarstagande är en viktig del av hållbar upphandling. Kommunstyrelsen ska därför samverka med andra upphandlande myndigheter för att hitta gemensamma stra-

tegier för arbetet med socialt ansvar och krav på arbetsvillkor i nivå med kollektivavtal.

EU:s nya upphandlingsdirektiv ger staden större möjligheter att beakta miljö, social hållbarhet och innovation i upphandlingsarbetet. Den nya lagstiftningen beräknas träda i kraft den 1 januari 2017 och gör det bland annat obligatoriskt att ställa ut arbetsrättsliga villkor i form av lön, semester och arbetstid när det bedöms behövligt och det är möjligt att fastställa nivåerna. Kommunstyrelsen ska vara ett stöd för nämnder och styrelser i tillämpningen av programmet och den nya lagstiftningen.

Kommunstyrelsen ska leda arbetet med att utveckla stadens organisation och arbetssätt inom området i syfte att nå ökad måluppfyllelse avseende kvalitet och totalkostnad för inköp av varor, tjänster och entreprenader samt stärka stadens attraktionskraft som avtalspartner. Med projektet Verksamhetsnära Inköp ska kommunstyrelsen etablera ett strategiskt, proaktivt och tvärfunktionellt arbetssätt där resurser och arbetssätt organiseras i inköpskategorier som skapas utifrån stadens inköpsmönster och leverantörsmarknad.

Ytterligare en viktig satsning i syfte att stärka inköps- och upphandlingsarbetet är att skapa en sammanhållen digital inköpsprocess. Genom projektet Effektivt Inköp har elektronisk handel införts i stadens nämnder. Projektet, som omfattar processen avrop till betalning, kommer under 2017 att avslutas och övergå i förvaltning.

Under 2018 kommer nuvarande avtal med stadens leverantör av elektroniskt upphandlingsstöd att löpa ut. Kommunsstyrelsen ska i samarbete med servicenämnden därför påbörja upphandling av ett nytt e-upphandlingsstöd. Vidare ska kommunsstyrelsen i samarbete med servicenämnden under 2017 fortsätta arbetet med upphandling och implementering av ett nytt centralt avtalssystem för stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Kommunstyrelsen ska i samarbete med servicenämnden upphandla ett centralt ramavtal gällande tjänster för genomförande av riskanalyser och stöd i arbetet med kravställning och uppföljning inom området etisk hänsyn.

En långsiktig kompetensförsörjning och personalstrategi

Stadens personalstrategiska arbete syftar till att skapa goda förutsättningar för chefer och medarbetare att upprätthålla en hög kvalitet i verksamheterna. Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska stärkas i alla verksamheter. Chefer inom staden har ett särskilt ansvar för en god arbetsmiljö som präglas av öppenhet, respekt och medarbetarnas delaktighet i enlighet med stadens personalpolicy. Stadens personalstrategiska arbete ska vara inriktat på att stödja verksamhetsutveckling. Därför är kompetensutveckling av medarbetare prioriterad. Att arbeta med kompetensbaserad rekrytering är centralt och stadens chefer ska ha god kunskap om stadens rekryteringsprocess.

Kommunstyrelsen ansvarar för att genomföra den långsiktiga personalstrategin och säkerställa att staden som arbetsgivare arbetar målinriktat för att klara kompetensförsörjningen.

Inom välfärdsyrkena ska samarbetet med berörda nämnder och styrelser fördjupas, i syfte att öka koncernperspektivet och ta tillvara synergieffekter, bland annat när det gäller att skapa reguljära utbildningsvägar.

Strategisk it-utveckling och digitalisering

Kommunstyrelsen ska, under förutsättning av kommunfullmäktiges beslut om strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad, leda och samordna stadens arbete med

realisering av strategin. När ny it-infrastruktur etableras ska denna förvaltas vid kommunstyrelsen på samma sätt som övrig it-infrastruktur i staden.

Kommunstyrelsen ska stödja utvecklingen av stadens organisation ur ett digitalt kompetensperspektiv. Där det är lämpligt ska verktyg för digital självskattning för stadens icke-pedagogiska verksamheter tas fram under 2017. Kommunstyrelsens stöd till stadsdelsnämnder när det gäller verksamhetsutveckling och digitalisering ska stärkas så att samordningen stärks och stadsdelsnämndernas gemensamma processer nyttjas.

Den egenutvecklade delen av stadens sociala system, det så kallade paraplysystemet, infördes i slutet av 90-talet. Det finns idag ett stort behov av att modernisera systemet både vad gäller en teknisk uppgradering och en modernisering ur ett verksamhetsperspektiv. Kommunstyrelsen ska ta fram målbild och planering för en sådan genomgripande uppdatering av stadens samlade it-stöd för socialtjänst- och omsorgsverksamheter.

En viktig strategisk satsning för staden är att skapa en sammanhållen digital inköpsprocess i syfte att tillhandahålla transparent inköpsinformation och åstadkomma både en strategisk och en väl fungerande operativ inköpsverksamhet. Genom projekt Effektivt inköp har elektronisk handel införts bland stadens nämnder. Projektet, som omfattar processen avrop till betalning, kommer under 2017 att avslutas och övergå i förvaltning.

Staden köper idag systemdrift, systemförvaltning, telefoni och supporttjänster av Tieto och Telia inom ramen för de så kallade ”SIKT-avtalen”. Under 2017 ska avtalen utvärderas och stadsdirektören ska, med utgångspunkt i dessa utvärderingar med stöd av den delegation som finns för avtalsförvaltning, antingen helt eller delvis förlänga avtalen, eller vidta nödvändiga åtgärder för att förbereda förnyad upphandling inom de områden där avtalen inte avses förlängas.

Under 2017 påbörjas breddinförande av stadens nya ärendehanteringssystem eDok. I samband med att systemet övergår i införande och förvaltning överförs ansvaret för projektet och förvaltning av systemet från kommunstyrelsen till kulturnämnden: stadsarkivet.

Medel för bland annat genomförande av strategin för Stockholm som en smart och uppkopplad stad, utvecklingskostnader för Agresso, fritt wifi i staden och uppgradering av plattform för e-tjänster har budgeterats inom central medelsreserv.

Enligt stadens program för digital förnyelse ska kommunfullmäktige i budget besluta om ramar för de medel som ska fördelas inom programmet. För 2017 sätts ramen för projekt inom digital förnyelse till 100 mnkr.

Ersättningar till utomstående organisationer och föreningar

Under kommunstyrelsen m.m. finns anslag för ersättningar till utomstående organisationer och föreningar. Ersättningarna fördelar sig enligt följande (tkr):

Mottagare	
Partistöd med mera	42 353
Stadens hederspriser	700
Medlemsavgift Sveriges Kommuner och Landsting, SKL	21 159
Medlemsavgift Kommunförbundet Stockholms Län, KSL	16 754
Medlemsavgift Mälardalsrådet	1 350
Sveriges Tonsättares Internationella Musikbyrå, STIM	3 300

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, SAMI	225
Handelshögskolan i Stockholm	2 000
Professur i stadshistoria	280
Coompanion Stockholms län f.d. KIC, Kooperativ utveckling i Stockholms län	800
Stockholm Business Region AB inkl. Visit Stockholm AB	106 600
Stockholmsregionens Europaförening	2 500
Eurocities	220
Union of the Capitals of European Union	10
Cities for Cyclists	20
ECAD medlemsavgift	120
Livräntor, Mälarens vattenvårdsförbund, S:t Eriksveteranerna, Stadshusets konstförening, SKIMF, Eldkvarns IF	1 530
Föreningen Spårvagnsstäderna	100
Pris till Katarina Taikons minne	100
Vetenskapsstaden	2 600
Stockholms Akademiska Forum, StAF	2 600
OpenLab	2 800
Medlemsavgift till Storstockholms brandförsvar, SSBF	385 519
Stockholm Impact Award	1 400
Stiftelsen Electrum	1 500
SIWI	1 100
ECCAR	15
Urban ICT Arena	1 400
Summa	**599 055**

Stockholm Business Region AB och dess verksamhet finansieras via ersättning från stadens budget med 100,6 mnkr för 2017. Visit Stockholm AB handlägger ärenden om marknadsföringsstöd inom ramen för stadens evenemangsstrategi (utl. 2012:92). Stödet ska rymmas inom en årlig ram om 6,0 mnkr. Medlen är avsatta under kommunstyrelsen m.m. och utbetalas efter styrelsebeslut i Stockholm Business Region AB. Bolaget beslutar om marknadsföring av evenemang och hanterar utbetalningar för detta.

Kommunförsäkring
Stadens nämnder får genom S:t Erik Försäkrings AB en kommunförsäkring som omfattar försäkringsskydd för lös egendom, utställningar, entreprenad, terrorism, ansvar, tjänsteresor, VD- och styrelseansvar, förmögenhetsbrott samt olycksfall för volontärer. Premien för år 2017 är 18,5 mnkr för stadens samtliga nämnder och finansieras av medel avsatta under kommunstyrelsen m.m.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Andel av befolkningen, 25-64 år, med eftergymnasial utbildning	76,9 %	77,5 %	78 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	30 %	30 %
	Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	34 %	34 %
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
	Stadens ekonomiska resultat (lägst)	0,1 mnkr	0,1 mnkr	0,1 mnkr
	Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader (max)	7 %	7 %	7 %
	Stadens nettodriftskostnader per skatteintäkter (max)	100 %	100 %	100 %
	Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	34 %	34 %
	Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	30 %	30 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska utarbeta stadsövergripande riktlinjer för förskoleplaneringen, med prioritering på nybyggnadsområden. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska bistå kommunstyrelsen i detta arbete (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med utbildningsnämnden utreda organiseringen samt finansieringen av en centraliserad och gemensam kö från och med 2018 för fristående och kommunala förskolor (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, samt de stadsdelsnämnder som lyfts fram i riktlinjerna för det lokala utvecklingsarbetet, utveckla samverkansformer med föräldrar och civilsamhälle runt grund- och gymnasieskolor med högt socioekonomiskt index (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen ta fram mått och mätmetoder som följer upp skolornas inre kvalitets- och utvecklingsarbete (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med kommunstyrelsen utreda hur mottagande av ensamkommande barn ska utformas för att säkerställa likställighet och hög kvalitet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med bolagen i Stockholms Stadshus AB och arbetsmarknadsnämnden aktivt bidra till stadens arbete med etablering av nyanlända på bostads- och arbetsmarknad (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna, göra en översyn av det aktuella systemet för beställning samt finansiering av bostäder med särskild service och utreda förutsättningar för en centralisering av ansvaret.(1.4)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med stadsdelsnämnderna fördela demokratistöd till organisationer som arbetar med lokalt demokratiarbete (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden och i samråd med stadsdelsnämnderna genomföra en genomlysning av de kommunala hemtjänstutförarnas effektivitet, organisation och utvecklingsmöjligheter (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med stadsdelsnämnderna utreda införande av enhetlig ersättning och samlat kösystem för servicehusen (1.7)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden utveckla ”hitta och jämför service” så att det bland annat ska bli möjligt att söka efter idéburna och icke-vinstdrivande aktörer och intressentboende (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden samordna och följa processen med kommunalisering av hemsjukvården samt utreda kostnaderna för att ta emot delegeringar från landstinget. I arbetet ska erfarenheterna av kommunaliseringen av hemsjukvården inom LSS-verksamheten tas till vara (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med stadsdelsnämnderna ta fram förslag på hur en utökad kommunikation om boende för äldre kan utformas (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden, stadsdelsnämnderna och Micasa Fastigheter i Stockholm AB utreda vilka av de fastigheter som används som särskilda boenden kan omvandlas till trygghetsboende med aktivitetscentra. De ekonomiska effekterna ska särskilt belysas (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med Fortum Värme ta fram en plan för avveckling av kolanvändningen - KVV6 (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och servicenämnden ta fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030 (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ska samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska genomföra en förstudie, i samverkan med trafiknämnden kring samlastning av stadens egna varuleveranser. Servicenämnden och exploateringsnämnden ska bistå i detta arbete (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska undersöka möjligheten att etablera ett närmare samarbete med Stockholms universitet på en strategisk nivå rörande forskning, utveckling, innovation och utbildning (3.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska ingå avtal om Openlab för perioden 2017-2019 (3.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska utreda hur nämnderna kan ersättas för kostnader för ekonomiskt bistånd för nyanlända som inte ryms inom nuvarande resursfördelningsmodell (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och socialnämnden utreda möjligheterna att förbättra samhällsinformation och -vägledning till nyanlända i eget boende (EBO) och ge förslag på hur en sådan verksamhet skulle kunna utformas (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen säkerställa att stadens verksamheter tillhandahåller Stockholmsjobb och ungdomsanställningar (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden se över ersättningsmodellen för gymnasial vuxenutbildning (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska fortsatt driva på arbetet med öppna nät genom att göra försök med publikt wifi såväl i stadens egna lokaler som på gator och torg (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska arbeta för att ansluta samtliga stadsgemensamma system som förvaltas av stadsledningskontoret till e-arkivet (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med Stockholms Stadshus AB och SISAB revidera ramavtalet med SISAB med inriktning att skapa ökade incitament att bygga rationellt och kostnadseffektivt i samband med ny-, om- och tillbyggnader (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska utreda en stadsgemensam hyresförhandlingsfunktion med målsättningen att samtliga hyresförhandlingar som staden genomför med externa fastighetsägare avseende lokaler och blockuthyrningsavtal initialt ska stämmas av med hyresförhandlingsfunktionen innan de inleds (3.5)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska, i samråd med socialnämnden, kartlägga nuvarande kostnader avseende arbete mot våld i nära relationer i stadsdelsnämnderna och utifrån denna kartläggning utreda förutsättningarna för att införa ett anslag för arbetet mot våld i nära relationer (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska uppdatera beräkningsgrunderna för det socioekonomiska inslagen i fördelningsnycklarna för verksamhetsområdet äldreomsorg. Likaså ska kommunstyrelsen utreda och föreslå andra ändringar som kan behövas för att anslaget bättre ska svara mot behoven som finns i de olika stadsdelsnämnderna (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, genomföra en kunskapssatsning till skolans personal och elever kring hedersrelaterat våld och förtryck (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med civilsamhället utreda förutsättningarna för makt och inflytande för flickor och kvinnor i ytterstaden (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden ska utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer i syfte att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska tillsammans med äldrenämnden och i samråd med stadsdelsnämnderna erbjuda stöd och utbildning till stadsdelsnämnderna i arbetet med att skapa trygga anställningar, bra arbetsscheman och heltid som norm (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska ta fram riktlinjer för stadens arbete med nationella minoriteter (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, driva ett våldspreventivt arbete i skolan, till exempel utifrån utbildningsprogrammet Mentors in Violence Prevention (MVP) (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska utbilda och säkerställa kompetens om rasism och diskriminering hos chefer och personal som möter invånare. Kommunstyrelsen ska bistå i detta arbete med utgångspunkt i ECCARS tiopunktsprogram (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, utveckla arbetet med att motarbeta rasism och extremism i skolan genom exempelvis ett lärarnätverk. Arbetet utgår från stadens arbete med ECCARs tiopunktsprogram (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen utvärdera införandet av korttidstillsyn enligt LSS inom valfrihetssystemet (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda i vilken form hälso- och sjukvården inom LSS ska bedrivas i staden efter att projekttiden går ut (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden och socialnämnden utreda förutsättningar för äldre med beslut om LSS-boende att få äldreomsorg (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen se över samtliga individuella avtal avseende 9§9 LSS (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska utreda organisation och konsekvenser av en centralisering av såväl handläggning som finansieringen av kommunala bostadstillägget för personer med LSS-beslut (KBH) (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska ta fram en strategi för att öka tillgången till möteslokaler för civilsamhället (4.7)	2017-01-01	2017-06-30
Kommunstyrelsen ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden följa upp hur nämnders och bolags upphandlingar bidrar till sysselsättningsskapande åtgärder för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden i enlighet med stadens upphandlingsprogram (4.8)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska ta fram stadsövergripande riktlinjer för idéburet offentligt partnerskap (4.8)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

2. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Kommunstyrelsen m.m.** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 20

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Revisorskollegiet

Stadsrevisionens uppgifter

Stadsrevisionen ska granska all kommunal verksamhet som bedrivs av staden inklusive bolag och stiftelser med mera i den omfattning som följer av god kommunal revisionssed. Stadsrevisionens ansvar följer av kommunallagen, lagen om kommunal redovisning, aktiebolagslagen samt revisionsreglementet för stadsrevisionen i Stockholms stad och andra av kommunfullmäktige utfärdade föreskrifter såsom denna budgets mål och indikatorer.

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0
Intäkter	2,6	2,6	2,6	2,6
Netto	**-27,4**	**-27,4**	**-27,4**	**-27,4**

Budgeten för 2017 är oförändrad jämfört med 2016.

I stadsrevisionens revisionsplan beskrivs stadsrevisionens mål, uppdrag och arbetssätt samt nämnd- och bolagsgranskningen. I revisionsplanen beskrivs även de större revisionsprojekt som planeras genomföras under revisionsåret.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

3. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Revisorskollegiet** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 20

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Valnämnden

Nämndens uppgifter

Valnämnden ansvarar för organisation och genomförande av val till riksdagen samt val till landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige. Nämnden ansvarar också för val till EU-parlamentet. Nämnden ska dessutom genomföra eventuella extraval och folkomröstningar.

Omfattningen av nämndens uppgifter är reglerad i lag, både ansvarsområdet som sådant och i viss utsträckning den organisation som ska användas för att lösa uppgifterna.

Under året påbörjas planeringen inför allmänna val 2018. Utgångspunkten för nämndens arbete ska vara att alla röstberättigade ges goda chanser att använda sig av sin demokratiska rättighet att rösta i allmänna val. Nämnden ska därför planera för att valen kan organiseras och genomföras på ett sådant sätt att alla röstberättigade ges goda förutsättningar att rösta. I detta avseende ska nämnden särskilt beakta förutsättningarna att rösta i områden med historiskt lågt valdeltagande.

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-2,9	-4,9	-56,5	-50,8
Intäkter	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-2,9**	**-4,9**	**-56,5**	**-50,8**

Budgeten för 2017 ökar med 2,0 mnkr jämfört med 2016. Ökningen beror på genomförande av allmänna val. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

4. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Valnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 20

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stadsdelsnämnder

Stadsdelsnämnderna fyller en viktig funktion för den lokala demokratin och har ansvar för merparten av stadens välfärdsverksamhet. Utifrån en lokal förankring och bred kompetens ska stadsdelsnämnderna vara nära invånarna och erbjuda en samhällsservice av hög kvalitet. Det lokala utvecklingsarbetet har en central betydelse för att skapa en hållbar utveckling i stadens alla delar och nå visionen om ett Stockholm för alla.

Stadsdelsnämndernas uppgifter

Stadsdelsnämnderna ansvarar för kommunal förskoleverksamhet, äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, individ- och familjeomsorg, socialpsykiatri, barn, kultur och fritid, ekonomiskt bistånd, arbetsmarknadsåtgärder, stadsmiljöarbete samt lokalt demokrati- och utvecklingsarbete. Stadsdelsnämnderna ansvarar också för viss tillsynsverksamhet, medborgarkontor samt konsumentvägledning.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-20 334,8**	**-20 884,2**	**-20 922,1**	**-20 986,8**
Drift och underhåll	-20 216,8	-20 756,3	-20 794,2	-20 858,9
Avskrivningar	-103,2	-110,5	-110,5	-110,5
Internräntor	-14,8	-17,4	-17,4	-17,4
Intäkter	**645,0**	**617,9**	**617,9**	**617,9**
Summa stadsdelsnämnder - netto	**-19 689,8**	**-20 266,3**	**-20 304,2**	**-20 368,9**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-140,0	-225,0	-225,0	-225,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-140,0**	**-225,0**	**-225,0**	**-225,0**

Resursfördelningen till stadsdelsnämnderna

Systemet för fördelning av resurser utgår från stadsdelsnämndernas verksamhetsansvar och befolkningsstruktur. Stadsdelsnämnderna får resurser i relation till det förväntade behovet och inte utifrån faktiska kostnader. I fördelningen ingår löpande kostnader för att bedriva en verksamhet inkluderat personal, lokaler, administration och övriga kostnader. Stadsdelsnämnderna får sina medel tilldelade som ett anslag. Inom ramen har stadsdelsnämnderna frihet att omdisponera anslaget och prioritera mellan verksamheterna, så länge de följer de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige fastställt.

Stadsdelsnämnderna beslutar själva om en ändamålsenlig organisation utifrån uppdraget och invånarnas behov. Stadsdelsnämnderna ska klara framtida volymförändringar med hög kvalitet i takt med att Stockholm växer. Stadsdelsnämnderna ska samverka med varandra, i syfte att lära av varandra, sprida goda exempel och utveckla effektivi-

teten och vid behov ska gemensamt drivna verksamheter övervägas. Stadsdelsnämnderna ska i detta syfte samverka med varandra samt med kommunstyrelsen och för verksamheten berörda nämnder.

Lokalt utvecklingsarbete

Stadsdelsnämnderna ska aktivt arbeta med lokalt demokrati- och utvecklingsarbete med utgångspunkt i de lokala utvecklingsprogrammen som tagits fram av alla stadsdelsnämnder under 2016. De lokala utvecklingsprogrammen utgår från analyser av lokala förhållanden och har tagits fram i dialog med invånare och lokala aktörer. Utvecklingsprogrammen tydliggör nämndens fokusområden med utgångspunkt i stadens gemensamma vision om en stad för alla. Programmen ska även bidra till en förstärkt samverkan inom staden. Möjligheterna för ett utvecklat medskapande inom ramen för utvecklingsprogrammen ska beaktas och medborgarbudget prövas där det är lämpligt.

Goda förutsättningar för socialt arbete

För att säkerställa att socialtjänsten kan ge stöd av god kvalitet, hålla en hög rättssäkerhet i myndighetsutövningen och trygga en god kompetensförsörjning är det viktigt att såväl socialnämnden som äldrenämnden och stadsdelsnämnderna erbjuder nya medarbetare en gedigen introduktion och stöd till medarbetare med kort erfarenhet i form av handledning och mentorskap. Det är även viktigt att medarbetarnas inflytande på arbetsplatsen stärks och att alla görs delaktiga i arbetet med att skapa en god arbetsmiljö.

Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden har tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Arbetet med att implementera handlingsplanen pågår under 2016-2018. Socialnämnden och äldrenämnden ska understödja stadsdelsnämnderna i implementeringsarbetet samt sprida goda exempel mellan stadsdelarna. Socialnämnden och äldrenämnden ska genomföra introduktionsutbildningar för nyanställda socialsekreterare respektive biståndshandläggare inom alla verksamhetsområden, samt när det gäller socialnämnden fortsätta arbetet med ett specialistteam som ska fungera som en resurs för stadsdelsnämnderna. Socialnämnden och äldrenämnden ska även, tillsammans med kommunstyrelsen, utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer. Syftet är att stärka kopplingen mellan praktik, utbildning och forskning. Det kan till exempel handla om att ge studenter på socionomprogrammet en tidig erfarenhet av arbetet inom socialtjänsten samt att se över behovet av specialistutbildningar.

Kommunfullmäktiges inriktning för stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämnderna ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Stadsdelsnämnderna har en central roll för att säkerställa välfärd av god kvalitet och bidra till en sammanhållen stad. Stadsdelsnämnderna ska utveckla och följa upp verksamheten tillsammans med invånarna, verksamma i området och anställda. Kontakterna med det lokala civilsamhället och näringslivet ska främjas.

Stadsdelsnämnderna ska leda arbetet med medborgardialoger i sina respektive stadsdelar. Invånarnas möjlighet till insyn och kontakter med facknämnderna ska förbättras genom ökat samarbete mellan stadsdelsnämnderna och facknämnderna. Särskilt viktigt är att hitta former för att öka samverkan mellan skola, förskola och socialtjänsten, samt garantera stadsdelsnämnderna insyn i viktigare frågor rörande skolans organisation.

Under 2015 och 2016 tog staden emot fler ensamkommande flyktingbarn än tidigare år. Stadsdelsnämndernas verksamheter, framförallt socialtjänstens individ- och familjeomsorg, barn- och ungdomsvård och fritidsverksamheter ska arbeta utifrån de riktlinjer som kommunfullmäktige antagit. De ensamkommande flyktingbarnen ska få ett långsiktigt mottagande med utgångspunkt i barnets individuella behov.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totalt värdet av inköpta måltider och livsmedel	40 %	45 %	50 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som är aktiva inom civilsamhällets organisationer	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel elektroniska inköp	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Stadsdelsnämnderna ska utveckla arbetet med hembesöksprogram tillsammans med (barn- och mödravården och) förskolan (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn snarast erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna kartlägga aktuella utbildningsnivåer bland anställda inom LSS-verksamheter (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska intensifiera arbetet med att skapa trygga anställningar och goda arbetsvillkor genom att minimera användningen av allmänna visstidsanställningar i yrkeskategorier där denna anställningsform är frekvent (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-programmet i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska utbilda och säkerställa kompetens om rasism och diskriminering hos chefer och personal som möter invånare. Kommunstyrelsen ska bistå i detta arbete med utgångspunkt i ECCARS tiopunktsprogram (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av dagliga verksamheters arbete mot arbetsmarknaden för deltagarna. Där ingår resursfördelningen samt samverkan mellan arbetsrehabiliterande insatser (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda i vilken form hälso- och sjukvården inom LSS ska bedrivas i staden efter att projekttiden går ut (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Förskoleverksamhet

Alla barn i Stockholm har rätt till en trygg uppväxt och en bra förskola nära hemmet. Förskolans verksamhet ska vara tillgänglig, ha hög kvalitet och lägga grunden för ett livslångt lärande för alla Stockholms barn. Fler barn ska ta del av förskolans verksamhet. Förskolan ska vara fri från stereotypa könsmönster och ge alla barn möjligheter att utveckla kulturell och social kompetens. Barnens språkutveckling ska vara i fokus i verksamheten. Insatser ska göras i de stadsdelsnämnder som har lägst andel barn i förskolan och förskoleklass i syfte att skapa högt förtroende för verksamheten hos ännu fler familjer. Förskolan ska skapa trygghet för såväl barn som föräldrar.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- kommunala förskolor, pedagogisk omsorg, flerfamiljssystem och allmän förskola
- att alla barn som bor i stadsdelsnämndsområdet har tillgång till förskoleverksamhet
- att barnomsorgsgarantin uppfylls

Utbildningsnämnden är nämnd för stadens fristående förskoleverksamhet samt ansvarar för att samordna stadens förskoleverksamhet. Lika villkor ska råda mellan kommunal och fristående förskola.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-4 995,2**	**-5 068,2**	**-5 068,2**	**-5 068,2**
Kostnader (-)	-5 309,0	-5 390,5	-5 390,5	-5 390,5
Intäkter	313,8	322,3	322,3	322,3

Budgeten för 2017 ökar med 73 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Slutlig justering av budget 2017 utförs i december samma år utifrån månadsvisa avläsningar av antal inskrivna barn i verksamheten. Grundschablonen utgår enligt bilaga 6.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Pedagogiskt uppdrag

Förskolans pedagogiska uppdrag och förskollärarnas ansvar för att stärka pedagogiken i förskolan är tydligt i läroplanen. Förskolläraren ska initiera, leda och stödja det pedagogiska utvecklings- och kvalitetsarbetet inom förskolan. Andelen förskollärare per förskola är en viktig faktor i säkerställandet av en likvärdig förskola för alla barn i Stockholm och yrkesgruppens roll ska stärkas och utvecklas. Naturvetenskap, matematik och språkutveckling är prioriterade områden där arbetet i förskolan ska fördjupas för att lägga en god grund för framtidens skolelever. Lärandet i förskolan ska vara lustfyllt och genom lekens stimulans ska barnets kunskaper och förmåga till samspel utvecklas med andra. Estetiska läroprocesser ska utvecklas och alla barn i förskolan ska garanteras minst en professionell kulturupplevelse per termin. Dessutom ska förskolans verksamhet ingå i den stora satsning som Stockholms stad gör på ökad digital kompetens och kreativitet. Genom programmeringskommissionens arbete ska goda

exempel på hur barn i förskolan får stifta bekantskap med kodning spridas över staden. Digitaliseringens möjligheter måste komma alla barn till del.

Förskolans organisation ska säkerställa en likvärdig förskola som är trygg, säker och håller en hög kvalitet. Hög personaltäthet och små barngrupper är viktiga förutsättningar för detta. För att ge läraren tid till att interagera med varje enskilt barn ska högre personaltäthet och mer flexibla gruppindelningar prioriteras. Stadens mål om barngruppernas storlek kvarstår. Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna förenkla informationsöverföring om stödinsatser mellan förskola och skola för att främja tidiga insatser i skolan.

Det är angeläget att förskolan har en bra kompetens om barns språkutveckling och kan stödja flerspråkighet hos barn med annat modersmål än svenska. Stadsdelsnämnderna ska i denna verksamhet beakta minoriteters rättigheter och minoritetslagstiftningen. Som ett led i det ska staden erbjuda hela eller delar av förskoleverksamhet på finska.

Satsning på digitalisering inom förskolan ska fortsätta för att ge effektiviseringsvinster och främja en lärande organisation. Utbildningsnämnden har ett övergripande ansvar för samordningen och genomförande av digitaliseringen tillsammans med stadsdelsnämnderna.

En hälsosam miljö

Miljön både i förskolan och i dess närområde ska vara giftfri och ge möjlighet till en aktiv utevistelse med fysisk rörelse. Utemiljöerna ska planeras så att de uppfyller barnets behov av lek, rörelse och lärande. I den fortsatta utvecklingen av Stockholms förskolegårdar ska lekvärdesfaktorer tas med som en utgångspunkt. Det positiva sambandet mellan kost, rörelse och hälsa grundläggs redan i förskoleåldern. Alla barn ska få god, varierad och näringsriktig mat i förskolan och fler förskolebarn ska få tillgång till mat tillagad på den egna förskolan. Fler förskolor ska utrustas med tillagningskök. Andelen ekologisk och vegetarisk mat ska öka på stadens förskolor.

Stadsdelsnämnderna ska verka för att fler förskolor ansöker om att erhålla Skolverkets utmärkelse ”Skola för hållbar utveckling” och att goda exempel på hur förskolorna kan arbeta med hållbar utveckling sprids inom staden.

Förskola för alla

Stadsdelsnämnderna ska löpande kontrollera att ramöppettiderna följs. Förskolorna ska vara tydliga i sin information till föräldrar om ramöppettiderna samt rätten till annan barnomsorg om förskolan har stängt.

Att delta i förskolans verksamhet ger bättre förutsättningar att klara kunskapskraven och att trivas i skolan. Förskolan har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling och dessa effekter tenderar att vara stabila under lång tid – förskolan är en viktig start på det livslånga lärandet. Utöver det fungerar förskolan även utjämnande av socioekonomiska effekter. Stadsdelsnämnderna ska öka den uppsökande verksamheten för att ge fler barn möjlighet att delta i verksamheten. Insatser ska göras i de stadsdelsnämndsområden som har lägst andel barn i förskolan och förskoleklass i syfte att skapa högt förtroende för verksamheten hos ännu fler familjer. Sådana insatser kan omfatta bland annat uppsökandeverksamhet, kommunikationssatsningar samt utveckling av konceptet introduktionsförskolor.

För ett modernt arbetsliv är det viktigt att förskolorna är tillgängliga för barn under de tider då vårdnadshavarna arbetar. Staden ska tillgodose behovet av barnomsorg på obekväm arbetstid. Till år 2017 ersätts stadens tidigare ersättningsmodell för barnomsorg på obekväm arbetstid med en ny modell för att ytterligare säkerhetsställa kvali-

teten i verksamheten. Utbildningsnämnden övertar ansvaret för godkännande och administration av ansökningar av barnomsorg på obekväm arbetstid. Utbildningsnämnden ska även ansvara för att godkänna utförare av verksamheten i egen regi i samråd med stadsdelsnämnderna som ska bedriva verksamheten. Stadens ersättning till utförarna i ersättningsmodellen beskrivs närmare i bilaga 6 – peng, schabloner och avgifterna i modellen för barn i verksamheten beskrivs närmare i bilaga 7 – avgifter m.m. Stadens riktlinjer för barnomsorg på obekväm arbetstid uppdateras i enlighet med ny ersättningsmodell för verksamheten.

Papperslösa barns rätt att gå i grundskolan regleras av skollagen. Det är även viktigt att det finns förskoleverksamheter som omfattar alla barn och där staden exempelvis i samarbete med civilsamhället bidrar till att papperslösa barn i förskoleåldern kan delta i förskoleverksamhet.

Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor i skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn så snart det är möjligt erbjuds undervisning i förskolklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet.

Medarbetarnas arbetsmiljö och kompetens

Förskollärare ska leda förskoleverksamheten och ha det pedagogiska ansvaret för en förskoleavdelning eller förskola för att främja god arbetsledning, verksamhetskvalitet, pedagogisk utveckling och innovationer i förskolan. Barnskötare har likaså en viktig roll att spela i förskolans verksamhet och ska ha goda möjligheter att utvecklas i sitt yrke. Förskolans chefer ska ha goda förutsättningar för att kunna utöva ett närvarande ledarskap.

Det behövs flera insatser för att bryta utvecklingen med brist på förskollärare. Antalet utbildningsplatser på lärosätena i Stockholm behöver öka för att få fler personer att utbilda sig. För att trygga en fortsatt personalförsörjning är det också viktigt att stadsdelsnämnderna erbjuder medarbetarna pedagogisk grund- eller vidareutbildning till barnskötare eller förskollärare med lön under fortbildningstiden. Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att kontinuerligt erbjuda förskolans chefer och medarbetare möjlighet till kompetensutveckling.

En väsentlig del i att öka förskollärar- och barnskötaryrkets attraktionskraft är en god löneutveckling. Resultaten från stadens lönekartläggning visar att löneskillnaden mellan barnskötare, som är ett kvinnligt dominerat yrke, och manligt dominerade yrkesgrupper som bedömts vara likvärdiga måste utjämnas. Löneutvecklingen för barnskötare ska prioriteras. Stadsdelsnämnderna ska intensifiera arbetet med att skapa trygga anställningar och goda arbetsvillkor. I stadens arbete med att minimera användningen av allmänna visstidsanställningar, där medarbetare som arbetar med barn i behov av särskilt stöd är en särskilt viktig grupp, ingår att se över organisationen.

Förskolelokaler

Alla barn i Stockholm har rätt till en bra kommunal förskola nära hemmet.

Stockholm växer kraftigt och behovet av att både bygga ut befintliga förskolor samt att bygga nya är stort. Det är viktigt att klara av att ta emot stora årskullar och hitta väl fungerande lokallösningar i hela staden. Utemiljön ska ses som ett av förskolans pedagogiska rum och ska därför vara med i byggprocessens tidiga skeden. Vid nybyggnation ska förskolor certifieras med Miljöbyggnad, lägst med nivå silver.

Att säkerställa tillgången till förskola ligger inom stadsdelsnämndernas ansvarsområde, men kräver ett nära samarbete med andra berörda nämnder och bolag. Arbetet

med en samordnad skolplanering i Stockholm, SAMS, ska också bistå stadsdelsnämnderna i deras långsiktiga planering av förskolelokaler, med fokus på områden med särskilda utmaningar.

Samverkan

Förskolan är det första steget i utbildningssystemet och ska utgöra grunden för det livslånga lärandet. Det är viktigt att nämnderna fortsätter att utveckla arbetssätt för att få fler barn i förskoleåldern att ta del av förskoleverksamhet. En god samverkan mellan förskola och skola är av stor betydelse för barns utveckling och lärande. Stadsdelsnämnderna har, i samverkan med utbildningsnämnden, ansvaret för att samordna barnens övergång mellan förskola och skolans verksamheter. Stadens riktlinjer för övergång mellan förskola och skola omfattar även fristående förskolor och skolor. Former för pedagogisk samverkan mellan förskolan och skolan ska stärkas.

Samverkan med fristående aktörer är viktigt för att skapa en likvärdig förskola. Branschrådet för förskola ska vara en mötesplats kring övergripande förskolefrågor i Stockholm för kommunala och fristående förskolor. Sedan 2016 gäller samma regler för intagning till kommunal och fristående förskola i Stockholms stad. För att garantera att reglerna följs och tolkas på samma sätt ska kommunstyrelsen i samarbete med utbildningsnämnden utreda organiseringen samt finansieringen av en centraliserad och gemensam kö.

Förskolan ska ha väl fungerande former för samverkan med föräldrar och vårdnadshavare, vars kännedom om vad förskolan gör för att stödja barnens utveckling ska öka. Resultatet av förskoleundersökningen ska vara vägledande i förskolans arbete med dokumentation och dialog.

Varje förskola ska ha en namngiven kontaktperson hos socialtjänsten. Genom samverkan med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) ska pedagogernas kunskap om socialtjänstens uppdrag och vikten av orosanmälningar öka.

Förskolan ska arbeta normkritiskt, antirasistiskt och motverka stereotypa könsroller och diskriminering. Stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden ska i dessa frågor samråda med kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter, samt med stadens barnombudsman för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Andel förskollärare av antal anställda	41 %	41 %	42 %
	Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	4,9	4,9
	Andel förskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/ normkritik	Öka	Öka	Öka
	Andel nöjda föräldrar	87 %	88 %	90 %
	Kvalitetsindikatorn - Självvärdering utifrån läroplansuppdraget	3,8	3,8	3,8

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal barn per grupp	16	16	16
	Andel barn som lever i familjer som har ekonomiskt bistånd	3,1 %	3,1 %	3,1 %
	Inskrivningsgraden i förskoleverksamheten	90 %	91 %	92 %
	Svarsfrekvens på förskoleundersökningen	80 %	80 %	80 %
	Andel enheter som genomför systematiskt barnsäkerhetsarbete	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel av stadens förskolor som har genomfört alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola	95%	100%	100%
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel brukare som inte upplever diskriminering inom förskolan och familjedaghem	Öka	Öka	Öka
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska utarbeta stadsövergripande riktlinjer för förskoleplaneringen, med prioritering på nybyggnadsområden. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska bistå kommunstyrelsen i detta arbete (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna utreda hur konceptet med introduktionsförskolor kan utvecklas och spridas till fler områden (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska, i samarbete med utbildningsnämnden utveckla verksamhetsformer för att få fler barn i socioekonomiskt utsatta områden ska gå i förskolan (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna ta fram centrala riktlinjer för barnsäkerhet i stadens förskoleverksamhet (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska utveckla arbetet med hembesöksprogram tillsammans med (barn- och mödravården och) förskolan (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn snarast erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31

Barn, kultur och fritid

Ett levande kultur- och föreningsliv bland invånare i alla åldrar spelar en viktig roll för att skapa en gemenskap inom stadsdelarna och möjligheter till möten mellan stockholmare från olika områden. Alla barn och unga ska ha rätt till en meningsfull fritid och tillgång till trygga och jämställda mötesplatser oavsett ekonomiska förutsättningar och legal status. Stadens utbud av aktiviteter ska svara mot olika behov hos barn och unga med särskild fokus på grupper som inte nås av dagens verksamheter.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- tillhandahålla fritidsverksamhet för barn och ungdomar
- upplåtelse av allmänna samlingslokaler
- lokal kulturverksamhet
- bidragsgivning till föreningar
- sommarkoloniverksamhet
- konsumentrådgivning
- medborgarkontor
- lokalt demokrati- och utvecklingsarbete.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-512,5**	**-555,5**	**-554,5**	**-554,5**
Kostnader (-)	-512,5	-555,5	-554,5	-554,5
Intäkter	0,0	0,0	0,0	0,0

Budgeten för 2017 ökar med 43,0 mnkr jämfört med 2016. Verksamhetsområdet stärks bland annat med 40 mnkr för arbetet med att stärka den lokala demokratin, utveckla invånarnas delaktighet samt genomförandet av de lokala utvecklingsprogrammen. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Behov av mötesplatser

I arbetet mot segregationen är det viktigt att staden kan erbjuda arenor där människor kan mötas. De stadsdelsnämnder som initierar satsningar på lokala kulturhus ska tillsammans med kulturnämnden utveckla arbetssätt för att stärka det lokala kulturlivet.

Antalet invånare i åldersgruppen 7-19 fortsätter att öka vilket innebär ytterligare krav och utmaningar för verksamheter riktade till den aktuella målgruppen. Mot bakgrund av detta behöver stadens öppna mötesplatser och fritidsverksamheter anpassas till dagens ungas behov och levnadsmönster. Extra viktigt är att nå de grupper som idag inte nås av annan fritidsverksamhet. För detta krävs bland annat ett utvecklat jämställdhetsarbete.

Ungdomar med funktionsnedsättning ska kunna delta på samma villkor som alla andra. Utöver detta anordnas lovaktiviteter som speciellt riktas till målgruppen såsom festkvällar med disco. Fler mötesplatser och aktiviteter ska erbjudas för unga med särskilt fokus på unga kvinnor och hbtq-personer.

För att möta ungas behov och livsmönster krävs att formen för mötesplatser ständigt utvecklas. Barn- och ungdomsperspektivet ska stärkas i stadens beslutsfattande och kontaktytorna mellan unga och beslutsfattare behöver bli fler. Stadsdelsnämnderna i ytterstaden ska i samråd med kommunstyrelsen verka för att stärka ungas organisering och öka kunskaperna om mänskliga rättigheter, antirasism och feminism. Målet är att stärka ungas egenmakt.

Lokalt demokrati- och utvecklingsarbete

Det lokala demokrati- och utvecklingsarbetet syftar till att öka det demokratiska deltagande, såväl i vardagen som på valdagen. Det innebär att utveckla och utöka former för demokratiskt deltagande såsom exempelvis medborgarförslag och medborgarbudgetar men även att stärka det civila samhället genom att stödja och tillhandahålla resurser för organisering och påverkansarbete, såsom exempelvis demokratisamordnare och mötesplatser. Stockholm ska ha höga ambitioner för ungas möjlighet påverka i frågor som rör dem, detta genom att skapa aktiva arenor för ungas inflytande så de ges möjlighet att agera och ges ansvar. Barn- och ungdomsperspektivet ska stärkas i stadens beslutsfattande och kontaktytorna mellan unga och beslutsfattare behöver bli fler.

Kultur för alla

Kultursekreterare som är anställda av varje stadsdelsnämnd, är stadsdelsnämndernas samordningsfunktion avseende kultur. Alla barn, ungdomar och äldre ska, oavsett förutsättningar, ges möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur. Stadsdelsnämnderna ska särskilt stötta det lokala kulturlivet samt utöka utbudet av fritids- och kulturaktiviteter för personer med funktionsnedsättning. Stadsdelsnämnderna ska stödja verksamheter som tillgodoser kultur och förutsättningar för amatörkultur för stadens invånare i alla åldrar.

Parklekar och öppna förskolor

Stockholms parklekar är en verksamhet som sedan den infördes haft stor betydelse för många barn. Verksamheten bör eftersträva längre öppettider. Verksamheten i parklekarna ska förstärkas genom att staden aktivt arbetar med att engagera annan barn- och ungdomsverksamhet som vill bedriva kompletterande verksamhet som är öppen för alla barn i Stockholms parklekar. Som del i verksamheten ska alla parklekar under året erbjuda professionella kulturupplevelser. Underhållet av parklekarna ska förbättras.

Den öppna förskolan är en uppskattad och efterfrågad mötesplats för både barn och vuxna. Verksamheten erbjuder stimulans och gemenskap till barn som inte är inskrivna i förskolan och stöd och utbyte till föräldrar och dagbarnvårdare.

Fritidsgårdar och mötesplatser

För stadens alla barn och ungdomar finns ett utbud av fritidsgårdar och mötesplatser med olika inriktningar. Grunden för verksamheten är att ungdomar själva har möjlighet att tillsammans med personalen planera och genomföra aktiviteter i en stimulerande och trygg miljö. Under året ska samtliga fritidsgårdar bland annat erbjuda kulturupplevelser. Personer med funktionsnedsättning ska ha god tillgång till samtliga verksamheter och det ska samtidigt finnas särskilda fritidsgårdar riktade till denna grupp. Det är viktigt att utbudet av fritidsgårdar och dessas öppettider svarar mot behoven bland unga.

Alla unga oavsett kön, etnicitet, religion, sexuell läggning, funktionsförmåga, könsidentitet och könsuttryck ska ges samma möjligheter till aktiviteter. För att det ska vara möjligt att skapa en trygg miljö för alla ska yrkesverksamma som möter unga få kompetenshöjning i genus- och antirasistiska perspektiv, samt normkritik. Fritidsgårdar ska arbeta aktivt för att nå fler flickor vilka ofta är underrepresenterade i verksamheten. Fritidsgårdar och mötesplatser fyller en viktig funktion för ungas utveckling och

självkänsla och ger förutsättningar för en meningsfull uppväxt med närhet till trygga professionella förebilder.

Sommarkoloniverksamhet

Kolloverksamheten fyller flera viktiga funktioner för deltagarna. Verksamheten erbjuder en unik möjlighet för barn att få kontakt med naturen, samtidigt som de får njuta av sommarlovet. Det är också viktigt att sommarkoloniverksamhet fortsatt ska vara en mötesplats för barn och unga med olika bakgrund. Nämnderna ska säkerställa att familjer på ett enkelt sätt kan söka till kollo digitalt genom e-tjänsten ”Söka kollo”. Nämnderna ska även arbeta uppsökande med information och erbjudande om kollo. Även pilotmodeller med kollon för hela familjer ska prövas. Familjer med ekonomisk, social och psykisk utsatthet ska prioriteras.

För att öka deltagandet i ytterstadsområdena ska stort fokus ligga på att skapa aktiviteter och sommarkollon som attraherar barn med olika bakgrund. Fokus under året ska därför ligga på att stadens sommarkolloverksamhet ska utvecklas så att en större andel barn från dessa områden ska delta i verksamheten. Södermalms stadsdelsnämnd har i egenskap av samordnande nämnd för sommarkollo en viktig roll i detta utvecklingsarbete. För att fler ska kunna åka på sommarkollo har avgifterna för hushåll med lägst inkomst sänkts med 20 procent och under året vidareutvecklas hur kollo ska bli tillgängligt för fler.

Fler barn och unga med funktionsnedsättning ska erbjudas möjlighet att delta i ordinarie sommarkoloniverksamhet. Inom verksamhet för LSS-kollo finns därutöver kollogårdar med olika inriktningar och anpassningar beroende på deltagarnas ålder och typ av funktionsnedsättning.

Fältassistenterna

Stadsdelsnämndernas fältassistenter ska arbeta lokalt med preventiv och uppsökande verksamhet för stadens unga. I det uppsökande arbetet ingår samarbete med barn, ungdomar, föreningsliv och ideella krafter kring stadsdelsnämndens trygghets-, trivsel- och värdegrundsarbete. Nämnderna ska utveckla den uppsökande verksamheten i syfte att möjliggöra fler fältassistenter på tider och platser där unga primärt vistas och i nära samverkan med socialtjänsten.

Föreningsstöd

Föreningsstödet betalas ut till amatörkultur för vuxna, barn- och ungdomsverksamhet, äldreföreningar, funktionshindersorganisationer med flera. Stadsdelsnämnderna ska även ge stöd till generationsöverskridande verksamheter. Verksamheter som arbetar med drogproblematik och som stärker individer som aktivt försöker lämna ett missbruk bör särskilt prioriteras.

Lokalt föreningsliv förstärks samtidigt genom att kulturnämnden, utbildningsnämnden och SISAB i samverkan under året ska tillgängliggöra minst en ny skollokal per stadsdelsnämndsområde. Lokaler tillgängliga för föreningsliv och civilsamhället går att boka i stadens bokningssystem.

I linje med stadens arbete mot våldsbejakande extremism och de riktlinjer som tagits fram som del av detta så ska inga ekonomiska bidrag ske från staden till någon aktör som inte står bakom den demokratiska rättsstatens principer, de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Föreningar som uppmuntrar till våldsbejakande extremism ska fråntas all typ av stöd i den mån de har sådant.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Andelen ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter	78 %	79 %	80 %
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Andel ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla kulturaktiviteter	73 %	74 %	75 %

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, samt de stadsdelsnämnder som lyfts fram i riktlinjerna för det lokala utvecklingsarbetet, utveckla samverkansformer med föräldrar och civilsamhälle runt grund- och gymnasieskolor med högt socioekonomiskt index (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ska som projektägare i Digital Demo Stockholm fungera som kravställare till förslag på en it-inriktad och högteknologisk ungdomsgård i Järva (Techgården) (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med stadsdelsnämnderna fördela demokratistöd till organisationer som arbetar med lokalt demokratiarbete (1.5)	2017-01-01	2017-12-31

Äldreomsorg

Alla stockholmare ska känna trygghet inför ålderdomen. Äldreomsorgen ska vara jämställd, tillgänglig och likvärdig. Alla äldre har rätt till tryggt boende och en vardag med hög livskvalitet. Rätten till självbestämmande är grundläggande och de äldre ska kunna påverka både innehåll i omsorgen och utförare. Trygga villkor för personalen är en förutsättning för en verksamhet med hög kvalitet.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- ledning av äldreomsorgen och den kommunala hälso- och sjukvården för personer över 65 år
- biståndsbedömning
- särskilt boende för äldre samt hemtjänst och dagverksamhet

Äldrenämnden ansvarar för övergripande samordning av stadens äldreomsorg.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-7 188,5**	**-7 374,0**	**-7 412,9**	**-7 477,6**
Kostnader (-)	-7 389,4	-7 571,3	-7 610,2	-7 674,9
Intäkter	200,9	197,3	197,3	197,3

Budgeten för år 2017 ökar med 185,5 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Ersättningsnivåerna för vård- och omsorgsboende indexuppräknas med 2,6 procent. Ersättningsnivåerna för hemtjänst i ordinärt boende höjs med 4,7 procent och avlösning samt ledsagning höjs med 2,0 procent. Förändringar framgår av bilaga 6.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Samplanering av äldreomsorgen

Stockholm står inför en stor demografisk utmaning när gruppen äldre i staden ökar kraftigt på sikt. För att klara denna utmaning krävs en långsiktig planering och samverkan mellan stadens alla delar. Ett äldreperspektiv ska finnas med i all stadsplanering och nybyggnation. De stora behoven ställer fortsatta krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna och på samordning av äldrenämnden.

Utveckling av hemtjänst

Stadsdelsnämnderna ska samarbeta med äldrenämnden och de privata utförarna för att fortsätta utveckla hemtjänsten. Utgångspunkt ska vara det ärende om utveckling av hemtjänst som kommunfullmäktige beslutade om i september 2016. Målet är att öka personalkontinuiteten och den äldres inflytande, förbättra samverkan runt den äldres behov samt öka handlingsfriheten för hemtjänstpersonalen att tillmötesgå den äldres dagsaktuella behov och önskemål. Under 2016 har ett implementeringsarbete pågått i tre stadsdelsnämnder och under 2017 ska det nya arbetssättet stegvis införas i hela staden.

Stadsdelsnämnderna ska även delta i genomförandet av en genomlysning av de kommunala hemtjänstutförarnas effektivitet, organisation och utvecklingsmöjligheter.

Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att öka trygga anställningar, rimliga arbetsscheman samt erbjuda heltid eller ökad sysselsättningsgrad till dem som önskar det. Äldrenämnden kommer tillsammans med kommunstyrelsen att erbjuda stöd i det arbetet.

I takt med att allt fler svårt sjuka vårdas hemma ställs allt större krav på hemtjänstpersonalens yrkeskunskap. För att säkra kompetens och rimliga anställningsvillkor i hemtjänsten upphör staden från och med den 1 januari 2017 med anhörig- och objektsanställningar. Dessa anställningar ska dock tillåtas vid synnerliga skäl, vilka kommer att anges i riktlinjer för biståndsbedömning.

Utbyggnad av nya vård- och omsorgsboenden

Stadens äldreboendeplan har per stadsdelsnämndsområde identifierat ett utbyggnadsbehov av nya vård- och omsorgsboenden fram till 2040. För att säkerställa nödvändig utbyggnad ska berörda stadsdelsnämnder i god tid och i samarbete med Micasa Fastigheter i Stockholm AB inleda arbetet med specifika projekt. I planen anges sex utpekade boendeprojekt med färdigställande 2019-2023. Berörda stadsdelsnämnder ska i

egenskap av beställare säkerställa att dessa projekt realiseras. Stadsdelsnämnderna Skärholmen, Skarpnäck och Östermalm ska dessutom i samarbete med Micasa Fastigheter i Stockholm AB påbörja arbete för ytterligare utbyggnad av vård- och omsorgsboende, med inriktning att nya boenden i nämnd ordning ska stå klara för inflyttning 2024, 2025 respektive 2026.

De nya vård- och omsorgsboendena ska utformas så att de skapar förutsättningar för en bra äldreomsorg och med flexibla boendelösningar som baseras på äldres behov av en kvalitativt god och tillgänglig inne- och utomhusmiljö. Inriktningen ska vara en hemlik miljö och en utemiljö som inspirerar till utevistelse. Det ska vara möjligt med parboende och det ska finnas möjligheter för anhöriga och besökare att sova över.

Tryggare boende för äldre

Äldreboendeutredningen har tagit fram förslag på en ny icke biståndsbedömd boendeform för äldre, Trygghetsboende med aktivitetscentra. Utredningen behandlas av kommunfullmäktige under 2016. Förslaget innebär bland annat att stadsdelsnämnderna ska ansvara för de aktivitetscentra som ska finnas och att målgruppen för servicehus ska vara äldre med omvårdnadsbehov. Innan arbetet med omvandling av befintliga trygghets- och seniorboende påbörjas ska äldrenämnden göra en kostnadsanalys i samarbete med stadsdelsnämnderna och Micasa Fastigheter i Stockholm AB.

Biståndsbedömningen för äldreomsorgen ska vara jämställd och likvärdig i staden. Vid avslag på ansökan till särskilt boende ska förslag på alternativa insatser tas fram i samråd med den äldre i syfte att tillgodose den äldres behov och önskemål. Biståndshandläggarna ska även arbeta proaktivt med uppsökande verksamhet och informationsinsatser.

Förebyggande arbete

Stadsdelsnämnderna ska öka antalet och utveckla befintliga sociala mötesplatser, öppna dagverksamheter och träffpunkter för äldre. Syftet är att fler personer ska klara sig själva en längre tid med ökat välbefinnande. Mötesplatserna ska främja social gemenskap, goda matvanor, fysisk träning och friskvård. Verksamheten ska bygga på ett hälsofrämjande förhållningssätt. Basen i nämndernas egna verksamheter ska vara tillsvidareanställd personal.

Nämnderna ska genomföra riktade insatser för att nå äldre med större behov, till exempel de som lider av psykisk ohälsa, missbruksproblematik, funktionsnedsättning, inte talar svenska eller är socioekonomiskt svaga. Uppsökande verksamhet ska erbjudas personer över 80 år.

Äldre ska kunna påverka omsorgen genom att kunna välja innehåll och utförare. Regelbundna utevistelser, vällagad mat och möjlighet till social gemenskap ska finnas.

De biståndsbedömda dagverksamheterna verkar förebyggande och ska tillgodose behovet av en trygg verksamhet och möjligheten att bo kvar hemma, även för äldre med annat modersmål än svenska. Nämnderna ska höja kvaliteten i de biståndsbedömda dagverksamheterna.

Livskvalitet och trygghet för äldre

Nämnderna ska integrera folkhälsoperspektivet i biståndsbedömningen och i omsorgsverksamheterna och all äldreomsorg ska ha ett rehabiliterande förhållningssätt. Boende i vård- och omsorgsboende har rätt till utevistelse och stadsdelsnämnderna ska med stöd av äldrenämnden utveckla tillämpningen av utevistelserättigheten. Promenader är en viktig förebyggande insats som kan motverka ökat vårdbehov.

Stadsdelsnämnderna ska samverka med stadens dietister och äldrenämndens koststrateger för att förbättra maten och måltidsupplevelsen i äldreomsorgen. Stockholm stads kostpolicy med handbok är ett viktigt verktyg i detta arbete. De äldre ska kunna påverka vad som serveras och dialogen med de äldre om deras önskemål ska utvecklas på stadens boenden. Maten ska ha ett bra näringsinnehåll och om möjligt vara ekologisk. Fler tillagningskök på servicehus och vård- och omsorgsboenden ska inrättas vid ny- och ombyggnation. Fler äldre ska få tillgång till mat lagad på det egna äldreboendet. Våningskök skapar också en hemlik stämning och ger äldre möjlighet att känna dofter och delta i matlagningen.

Många äldre i Stockholm är födda i länder utanför Sverige. Personalens kompetens i antidiskriminering, interkulturalism och språk blir därför allt viktigare och behöver beaktas vid utbildningssatsningar. Även genus- och hbtq-kompetensen behöver öka. Under 2017 ska stadens jämställdhetsprogram och hbtq-strategi implementeras.

Äldres utsatthet ska motverkas. Personalens kompetens i frågor som rör våld i nära relation, psykisk ohälsa och missbruk ska öka genom utbildningar finansierade av kompetensutvecklingsfonden. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med äldrenämnden, lokala brottsförebyggande råd och Polismyndigheten arbetet för att stoppa våld och övergrepp mot äldre och därmed minska äldres oro och utsatthet.

Servicenämnden ska i samverkan med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldrefrågor. Detta för att förbättra dialogen och servicen för invånare och brukare.

Äldre personer som lever i hemlöshet

Socialnämnden och äldrenämnden påbörjade våren 2015 ett utredningsarbete som resulterade i rapporten *Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa*. Rapporten innehåller ett flertal förslag som ska ligga till grund för att förbättra arbetet med personer som är 65 år eller äldre som lever i hemlöshet. Samverkan mellan individ- och familjeomsorg och äldreomsorg i stadsdelsnämnderna ska utvecklas samtidigt som ansvarsfördelning måste tydliggöras.

Kvalitetsuppföljning av äldreomsorgen

Stadsdelsnämnderna ska genom tillsyn, kontroll och ett utvecklat kvalitetsarbete bevaka och främja kvalitet och jämlik tillgång till god äldreomsorg. Fokus i uppföljningen ska vara kvalitetsbegrepp som kontinuitet, livskvalitet, flexibilitet och tid. Nämnderna ska uppmuntra de äldre att lämna synpunkter på äldreomsorgen.

Ansvaret för stadens kvalitetsobservatörer förs över från kommunstyrelsen till äldrenämnden. Kvalitetsobservatörerna blir därmed en del av stadens centrala uppföljningsprocesser och får närhet till de centralt placerade inspektörerna, vilket ger vinster i form av kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Observatörerna ska utgöra stöd till stadsdelsnämnderna gällande metodutveckling samt bidra till spridandet av goda exempel.

Stadsdelsnämnderna ska arbeta aktivt för att underlätta för icke vinstdrivande verksamheter och lära av goda exempel inom den idéburna sektorn inom äldreomsorgen. Möjligheten för mindre resursstarka äldre att söka information ska öka.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	Andel nöjda omsorgstagare i äldreomsorgen	84 %	85 %	86 %
	Andel trygga omsorgstagare i äldreomsorgen	83 %	84 %	85 %
	Andel omsorgstagare som upplever att de kan påverka hur hjälpen utförs i äldreomsorgen	84 %	85 %	86 %
	Andel boende på vård- och omsorgsboende som upplever att måltiden är en trevlig stund på dagen	71 %	72 %	73 %
	Antal personal en hemtjänsttagare med minst två besök om dagen möter under en 14-dagarsperiod	Max 10 personer	Max 10 personer	Max 9 personer
	Andel personer som får en daglig utevistelse - vård och omsorgsboende	55 %	56 %	57 %
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel brukare i dagverksamhet för äldre som inte upplever diskriminering	Öka	Öka	Öka
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden, stadsdelsnämnderna och Micasa Fastigheter i Stockholm AB utreda vilka av de fastigheter som används som särskilda boenden kan omvandlas till trygghetsboende med aktivitetscentra. De ekonomiska effekterna ska särskilt belysas (1.7)	2017-01-01	2017-12-31

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla invånare. Alla oavsett funktionsförmåga ska tillförsäkras integritet, självbestämmande och möjlighet att kunna delta på lika villkor i samhällets gemenskap. Inriktningen för stöd och service till personer med funktionsnedsättning är att funktionshinder inte är en egenskap hos individen utan orsakas av hur samhället ser ut. Staden ska därför identifiera och systematiskt avlägsna det som motverkar delaktighet i samhället och ett självständigt liv.

Uppgifter

Inom verksamhetsområdet ansvarar stadsdelsnämnderna för att tillhandahålla individuellt behovsprövade stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. Insatser som beslutas enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är:

- personlig assistans
- ledsagarservice
- kontaktperson
- avlösarservice
- korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- korttidstillsyn för skolungdom över 12 år
- boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar
- bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna
- daglig verksamhet

Insatser som beslutas med stöd av socialtjänstlagen (SoL) är bland annat:

- hemtjänst
- bostad med särskild service
- boendestöd
- kontaktperson
- avlösning
- ledsagning

Samtliga insatser ska anpassas till den enskildes individuella behov och utformas så att de är lättillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-3 496,9**	**-3 649,5**	**-3 649,5**	**-3 649,5**
Kostnader (-)	-3 498,9	-3 651,5	-3 651,5	-3 651,5
Intäkter	2,0	2,0	2,0	2,0

Budgeten för 2017 ökar med 152,6 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Schablon och peng för barn- och vuxenboende, daglig verksamhet, korttidsboende samt korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS höjs med 1,3 procent, vilket innebär en höjning på 32,4 mnkr.

Verksamhetsområdet kompenseras för effekten av höjning av peng för vård- och omsorgsboende inom äldreomsorgen. Ersättningsnivåerna indexuppräknas med 2,6 procent, vilket för personer under 65 år medför en ökning av det fasta anslaget med 1,6 mnkr. Verksamhetsområdet kompenseras även för effekten av höjning av peng för hemtjänst, vilket medför en höjning av det fasta anslaget med 5,2 mnkr. Habiliteringsersättningen höjs från 6,50 kr per timme till 8,00 kr per timme, varför det fasta anslaget ökar med 2,9 mnkr. I det fasta anslaget ligger emellertid även en sänkning om 30,1 mnkr, orsakat av ett gemensamt ersättningssystem för korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS, som övergår till att finansieras via schablon.

Assistansersättningen räknas upp med 1,4 procent, vilket medför en ökning av budget med 5,2 mnkr.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Stockholm – en stad för alla

Tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning ska ständigt förbättras genom ett systematiskt och målinriktat arbete. Rätten till arbete är grundläggande och kommunen ska anställa fler personer med funktionsnedsättning. Byggnader, offentliga miljöer och kollektivtrafik ska vara så tillgängliga att alla kan delta på lika villkor. Arbetet med att avskaffa kvarstående enkelt avhjälpta hinder ska stärkas, och tillgängligheten och delaktigheten i samhället ska fortsätta att öka.

Stadens program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning har reviderats under 2016. Det reviderade programmet är utgångspunkt för verksamhetsområdet med det övergripande målet att alla i Stockholms stad ska ha tillgång till och kunna delta på lika villkor i samhällets gemenskap.

Behovsanpassade insatser

Insatser ska utformas med respekt för den enskildes önskemål. Då den psykosociala hälsan är mindre bra hos målgruppen är insatser på området centrala. Det ska finnas tillgång till heminstruktörer för synskadade och hörselskadade i alla stadsdelsnämnder. Stockholms stads program för stöd till anhöriga ska ligga till grund för arbetet med anhörigstöd. Organisationer och föreningar som arbetar med funktionsnedsättnings- och tillgänglighetsfrågor besitter viktiga kunskaper inom området och är därför viktiga samarbetspartners för staden.

Stadens egna verksamheter ska vara tillgängliga och ska därför, vid behov, anpassas i detta avseende. Särskilt viktigt är det att socialtjänstens handläggning, insatser och skyddsåtgärder kan anpassas så att alla, oavsett funktionsförmåga, kan tillgodogöra sig hjälpen.

Ledsagarservice och kontaktperson utgör angelägna hälsofrämjande insatser, både på kort och på lång sikt, bland annat mot bakgrund av de skillnader i fysisk aktivitet som uppmärksammats vid jämförelser med övriga befolkningen. Behovet av ledsagarservice behöver tillgodoses för att barn och unga vuxna med funktionsnedsättning regelbundet ska kunna delta i fritidsaktiviteter, bland annat i de anpassade fritidsaktiviteter som staden anordnar.

Brukarperspektivet ska genomsyra alla insatser som görs för målgruppen och den enskildes inflytande ska öka. Rekryteringen av uppdragstagare ska ske utifrån individens

behov och den enskilde ska ges möjlighet till att tidigt kunna påverka vem som blir utsedd som exempelvis ledsagare, avlösare och kontaktperson eller kontaktfamilj.

Antalet personer i daglig verksamhet enligt LSS fortsätter att öka. Av den anledningen ska socialnämnden tillsammans med stadsdelsnämnderna och arbetsmarknadsnämnden studera hur den dagliga verksamhetens incitament för att arbeta mot arbetsmarknaden ser ut. I arbetet ingår även att se över resursfördelningssystemet samt samverkan mellan parterna kring arbetsrehabiliterande insatser (arbetsförmedlingen, försäkringskassan, kommun och landsting).

Kommunikation och kvalitet

Möjligheten för personer med funktionsnedsättning att kommunicera med kommunen eller att utnyttja e-tjänster ska vara lika god som för övriga invånare. Information som publiceras på Stockholm stads webbplats ska även vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Förbättringsförslag ska tas fram i dialog med kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor och funktionshinderrörelsen.

Personer med funktionsnedsättning ska ges ett värdigt bemötande i sina kontakter med personal hos nämnder, bolag och samarbetspartners. Stockholms stads bemötandeguide, som har tagits fram i samråd med funktionshinderrörelsen är ett viktigt redskap. Stadsdelsnämnderna ska ta fram mål, åtaganden och aktiviteter som bidrar till att förbättra kvaliteten i verksamheten. Därtill ska stadsdelsnämnderna stärka sitt samarbete för att säkerställa att likvärdigheten och samordningen mellan dem fungerar på funktionshinderområdet. Ingen invånare ska drabbas av att två nämnder inte kommunicerat brukarens behov mellan sig enligt gällande lagar och regler.

Utbyggnad av LSS- och SoL-bostäder

Utbyggnadstakten av bostäder för personer inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri ska öka. Det gäller bostäder för grupper som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, så kallade LSS-bostäder, samt av socialtjänstlagen, så kallade SoL-bostäder. Detta är ett stadsgemensamt ansvar och stadsdelsnämnderna ska säkerställa att behovet av bostäder tillgodoses, bland annat i samverkan med bostadsbolagen, stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och fastighetsnämnden. Nämnderna ska kontinuerligt planera för att tillgodose behovet av dessa bostäder och löpande redovisa arbetet till stadens genomförandegrupp för utbyggnad av särskilda boendeformer inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri.

Det är viktigt att i arbetet för fler LSS-bostäder se på olika boendealternativ. Som komplement till gruppboenden ska kommunen möjliggöra lösningar utifrån brukarens situation och behov, till exempel genom eget boende. En central del i det arbetet är att kartlägga behoven hos personer som bor i gruppbostad enligt LSS. En utredning kring ersättningssystemet och olika boendealternativ påbörjades under 2016 och kommer att slutföras under 2017.

I samband med bostadsexploateringsprojekt ska berörda nämnder pröva om projekten kan innehålla en andel om minst fem procent lägenheter för särskilt boende, med prioriterad inriktning på boenden inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri. Stadsdelsnämnderna har ett särskilt ansvar att i tidigt skede och i tillräcklig omfattning säkerställa beställningar av dessa boenden.

Omvärldens påverkan

Landstingets bedömning av diagnoser påverkar indirekt om en person har rätt till insatser enligt LSS, och är det som i första hand har betydelse för verksamhetsområdet. Det som tydligast påvisar behovet är de faktiska besluten som tas inom de mer resurskrävande insatserna, vilket har visat på en kraftig ökning sedan LSS-lagstiftningen

infördes. Den kraftiga befolkningsökningen i kommunen har relativt sett mindre betydelse då det endast är en liten del av de inflyttade som har ett LSS-beslut.

Regeringen tillsatte under 2016 en utredning som ska se över assistansersättningen i socialförsäkringsbalken och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, vilken förväntas vara klar under 2018. Ambitionen är att assistensersättningen ska ha en långsiktigt hållbar utveckling och omfattas av mer ändamålsenliga insatser.

Goda förutsättningar för socialt arbete

För att stärka arbetssituationen inom socialtjänsten ska stadsdelsnämnderna implementera den handlingsplan som tagits fram av socialnämnden, äldrenämnden och kommunstyrelsen. Staden fortsätter satsningen på kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Bemötandefrågor i det sociala arbetet inklusive brukarinflytande generellt och i synnerhet barns inflytande samt interkulturell kompetens är ett prioriterat område.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.4-Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.3-Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel brukare inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som inte upplever diskriminering	öka	öka	öka
4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla	Nöjda brukare - daglig verksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	88 %	88 %
	Nöjda brukare - LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	88 %	89 %
	Nöjda brukare - korttidsboende (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	90 %	91 %	91 %
	Brukarens upplevelse av trygghet - LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	91 %	92 %	92 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	77 %	78 %	78 %
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89 %	90 %	90 %
	Andel personer som upplever att de varit delaktiga i upprättandet av genomförandeplaner	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att stadens inne- och utemiljö är tillgänglig och användbar (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de har en fungerande bostad (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Alla stockholmare ska ges möjligheten att utvecklas utifrån sina förutsättningar och känna trygghet och hög livskvalitet. Socialtjänsten i Stockholm ska vara jämställd, tillgänglig och likvärdig och bygga på ett tydligt barnperspektiv. För att långsiktigt minska sociala problem ska fokus ligga på det förebyggande arbetet samt tidiga och kunskapsbaserade insatser. Personer som är utsatta för våld eller som lider av missbruksproblem eller psykisk ohälsa har rätt till det stöd som behövs. Arbetet med att uppmärksamma och beakta barns behov inom alla socialtjänstens områden är särskilt prioriterat.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- Insatser för vuxna i behov av stöd för missbruksproblem med mera
- Insatser för barn och unga
- Insatser för personer med psykisk funktionsnedsättning
- Insatser för hemlösa
- Insatser för personer utsatta för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-1 906,8**	**-1 990,1**	**-1 990,1**	**-1 990,1**
Kostnader (-)	-1 943,7	-2 027,0	-2 027,0	-2 027,0
Intäkter	36,9	36,9	36,9	36,9

Budgeten för 2017 ökar med 83,3 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Förstärkt barnrättsperspektiv

Arbetet enligt barnkonventionen ska stärkas och stadsdelsnämnderna ska ha fokus på att öka brukarmedverkan, delaktighet och dialog med barn och unga. Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med socialnämnden vidareutveckla metoder för hur sådan dialog kan ske, avseende såväl enskilda som grupper av barn, och barns erfarenheter ska tas till vara när verksamheten utvecklas.

De insatser som socialtjänsten gör ska ta sikte på att undanröja riskfaktorer och stärka de skyddsfaktorer som finns. För detta behövs ett brett och varierat utbud av insatser som kan anpassas utifrån det individuella behovet. Stadsdelsnämnderna ska fortsatt prioritera uppföljning av placerade barn och unga samt barn som lever med våld i nära relationer eller har föräldrar med missbruksproblematik eller psykisk ohälsa, särskilt utifrån boendeförhållanden samt tillgång till förskola/skola och hälso- och sjukvård.

För att säkra att barn och unga som placeras i familjehem får en trygg och säker vård och omsorg behöver stadens familjehemsvård fortsätta att utvecklas. Stödet till barnen ska utökas, bland annat genom att säkerställa att alla barn ges tillgång till stödgrupper och genom att stärka rekryteringen av nya familjehem. Det är även viktigt att ge stöd till barnens ursprungsfamilj, och verksamheten Stella som tidigare drivits i projektform av tre stadsdelsnämnder permanentas nu under socialnämnden och blir stadsövergripande. Det är viktigt att barn som efter placering flyttar hem till sin ursprungsfamilj får ett bra stöd. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna utveckla arbetet med eftervård i öppna former.

En god skolgång utgör en av de främsta skyddsfaktorerna för barn som riskerar att fara illa. En god samverkan mellan skolan och socialtjänsten är nödvändig för att uppnå en helhetssyn kring de barn som far illa eller riskerar att fara illa. Arbetet med SkolFam, där familjehemsplacerade barn ska kunna få stöd i sin skolgång, fortsätter och det arbete som bedrivits i olika pilotprojekt för att utveckla samverkan mellan skola och socialtjänst ska under året förberedas för övergång till permanent verksamhet.

Olika typer av föräldrastödsprogram och familjebehandling ska erbjudas i syfte att skapa jämlika förutsättningar för en god uppväxt för alla barn. Insatserna ska anpassas utifrån familjers olika förutsättningar och levnadsvillkor. I de föräldrastödsprogram som staden tillhandahåller ska frågor om normkritik vara en viktig del.

Stadsdelsnämnderna ska prioritera förebyggande arbete och tidiga insatser till barn och ungdomar, bland annat genom att tillhandahålla stödverksamheter och skapa meningsfull sysselsättning under sommarmånaderna och övriga skollov, exempelvis genom feriearbeten, dagkollo och samarbete med idrottsföreningar och andra organisat-

ioner. Samverkan mellan skola, förskola, socialtjänst, fritidsverksamheter och förebyggande och uppsökande socialt arbete ska stärkas för att tidigt upptäcka och ge stöd till barn i riskzon. Stadsdelsnämnderna ska undersöka förutsättningarna för att arbeta med hembesöksprogram tillsammans med barn- och mödravård och förskola. Arbetet för att etablera fler familjecentraler fortsätter.

Stadsdelsnämnderna ska tillhandahålla rådgivning vid ungdomsmottagningar och genomföra socialt förebyggande insatser bland ungdomar på tider som är anpassade efter ungdomarna. Alla ungdomsmottagningar som drivs i stadens regi ska ha kompetens om frågor som rör hbtq-personer och deras hälsa.

Drog- och brottsförebyggande arbete

Stadsdelsnämnderna ska prioritera det drogförebyggande arbetet. Preventionsenheterna ska arbeta för att minska identifierade riskfaktorer och stärka de skyddsfaktorer som finns. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska utifrån problembild och förutsättningar utforma metoder att använda i det trygghetsskapande arbetet. Staden ska vara ett föredöme när det gäller att tillhandhålla platser för ungdomstjänst.

Stadsdelsnämndernas arbete med tillsyn av folköl- och tobaksförsäljningen hos näringsidkare är en viktig del i det förebyggande ANDT-arbetet (Alkohol, Narkotika, Doping och Tobak).

Stockholmsenkäten 2016 visar att gruppen ungdomar som provat narkotika är större i Stockholm än i riket, och det kan även finnas ett mörkertal. Socialnämnden ska verka för att tillsammans med stadsdelsnämnderna nå ungdomar som missbrukar och erbjuda dem det stöd som de behöver.

Arbetet med sociala insatsgrupper är fortsatt prioriterat och stadsdelsnämnderna ska använda denna arbetsmetod där behov finns. Socialnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna ska koordinera och samordna sitt arbete med målgruppen 20-29 år.

Vård och stöd vid missbruk och beroende

Stadsdelsnämnderna behöver stärka kunskapen och utveckla arbetsmetoder, stödinsatser och boenden för målgrupperna samsjukliga och unga vuxna i missbruk och beroende. Allt fler unga kvinnor har omfattande missbruksproblem, och därför är det särskilt viktigt att socialtjänsten utvecklar arbetssätt för att nå dessa. Personer med missbruksproblematik får i ökad utsträckning diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Stadsdelsnämnderna ska fortsatt utveckla former för samverkan mellan socialtjänst, beroendevård och psykiatri för att forma insatser till denna målgrupp. En central del i det arbetet är att utveckla användandet av samordnad individuell plan (SIP).

Eftervård är ett prioriterat område att arbeta vidare med. Socialnämnden ska, i samarbete med stadsdelsnämnderna, se över arbetsinriktade rehabiliteringsinsatser för gruppen personer med missbruksproblematik. Särskilt fokus ska läggas på lågtröskelverksamheter. Socialnämnden ska vidare, i samråd med stadsdelsnämnderna, kartlägga utbudet av arbetsinriktade rehabiliteringsinsatser, inklusive lågtröskelverksamheter och verksamheter drivna av civilsamhället.

Stadsdelsnämnderna ska fortsatt utveckla barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården. Samverkan inom socialtjänsten är av hög vikt för att säkerställa att barn till personer med missbruksproblematik får det skydd och stöd de behöver och har rätt till. Vid handläggning av ärenden rörande vuxna med missbruksproblematik ska socialtjänsten alltid uppmärksamma om det finns barn och genast överföra informationen till barn- och ungdomsenheten. Barns delaktighet och ett familjeorienterat

arbetssätt är viktiga utvecklingsområden under året. Barn till föräldrar med missbruksproblematik ska alltid erbjudas stödgrupper, oavsett tid på året.

Stadsdelsnämnderna behöver utveckla och stärka arbetet med stöd till anhöriga i enlighet med de nationella riktlinjerna och stadens nya program för anhörigstöd.

Förebyggande insatser mot hemlöshet

Arbetet mot hemlöshet ska vara långsiktigt och nämnderna ska fortsatt prioritera det förebyggande arbetet för att undvika att personer hamnar i hemlöshet. Arbetet med budget- och skuldrådgivning i staden behöver stärkas, med fokus på det förebyggande arbetet för att förhindra överskuldsättning. Inga barnfamiljer i Stockholm ska behöva vänta mer än en vecka på att få budget- och skuldrådgivning. Familjer med osäkra boendeförhållanden är en prioriterad målgrupp. Det ska finnas rutiner för förebyggande arbete när det gäller familjer och vårdnadshavare med barn.

Genom en särskild hemlöshetssatsning under åren 2016-2018 ska det uppsökande arbetet förstärkas, metod- och kunskapsutveckling stimuleras och särskilt fokus riktas mot hemlösa personer med missbruksproblematik eller psykisk ohälsa som är utsatta för våld i nära relationer samt barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden.

Det är viktigt att stadsdelsnämnderna och bostadsbolagen samarbetar för att förebygga vräkningar. Samtliga stadsdelsnämnder ska ha en handlingsplan för det vräkningsförebyggande arbetet och socialnämnden har ett uppdrag att samordna arbetet. Ett viktigt led i arbetet mot hemlöshet är tillgången till försöks- och träningslägenheter samt genomgångsbostäder.

Socialförvaltningen och äldreförvaltningen påbörjade våren 2015 ett utredningsarbete som resulterade i rapporten *Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa*. Rapporten innehåller en rad olika förslag som ska ligga till grund för att förbättra arbetet för personer som är 65 år eller äldre och som lever i hemlöshet. Samverkan mellan individ- och familjeomsorg och äldreomsorg i stadsdelsnämnderna ska utvecklas samtidigt som ansvarsfördelning ska tydliggöras.

Kvinnor i hemlöshet är en särskilt utsatt grupp och deras rätt till stöd och hjälp ska säkerställas. De insatser som ges till hemlösa personer ska utgå ifrån ett genusperspektiv, och ges på lika villkor oavsett kön.

Utveckling inom socialpsykiatrin

Möjligheterna till sysselsättning för personer med psykisk och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ska förbättras. Den enskildes inflytande ska öka och fokus ska vara på sysselsättning utifrån individuella behov.

Tillgången till stödinsatsen personligt ombud, genom vilken målgruppen får stöd i kontakter med myndigheter och hjälp att formulera eventuella behov av vård, stöd och service, ska säkerställas och stärkas.

Stadsdelsnämnderna ska medverka i planering av utbyggnad av boenden för personer med psykisk funktionsnedsättning. Planering och genomförande ska utgå från handlingsplanen för utveckling av socialpsykiatrin.

Kommunstyrelsen och socialnämnden har genomfört en översyn av ersättningssystemet inom socialpsykiatrin. Prioritet har varit insatsen boendestöd. Utifrån översynen har beslutats att ersättningssystemet för insatsen boendestöd förändras fr.o.m. 1 juli

2017. Den nya modellen innebär att ersättningen till utförarna baseras på beslutade timmar istället för som idag, då ersättningen utgår ifrån ett antal nivåer.

Insatser mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska fortsatt prioriteras av samtliga nämnder. Under 2016 har staden har tagit fram ett program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, som kommer att börja gälla 2017. Staden har ansvar för att inom framförallt socialtjänsten, skolan och förskolan arbeta förebyggande, och för socialtjänstens del också uppsökande, mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, och att ge stöd och skydd till brottsoffer när våldet har skett. Därför har stadsdelsnämnderna en central roll i implementeringen av programmet.

Stadsdelsnämnderna ska utveckla rutiner och metoder för att inventera målgrupperna och för att upptäcka våldet och hitta våldsutsatta. Stockholms stad har en garanti på skyddat boende för kvinnor som bedöms ha behov av skyddsplacering. Kvinnor som bott på skyddat boende ska vid behov erbjudas stöd och hjälp till annat boende om de inte kan återvända till sitt ordinarie boende. Även män utsätts för våld i nära relationer. Det är därför viktigt att socialtjänsten har insatser som inkluderar olika målgrupper, och att kompetensen kring detta stärks.

Ofta har kvinnor som bor på skyddat boende medföljande barn, och det är viktigt att säkerställa att barnens skolgång fullföljs samt att kunna erbjuda förskola eller pedagogisk verksamhet för barn i förskoleålder. Stadsdelsnämnderna ska stärka sin kompetens kring och utveckla insatser riktade mot barn som blivit utsatta för eller bevittnat våld.

Staden ska utveckla arbetet med att motivera våldsutövare till att ta emot insatser för att förändra sitt beteende och att upphöra med våldet.

Vissa personer påverkas av faktorer som gör dem extra sårbara vid våldsutsatthet. En person kan vara påverkad av flera faktorer samtidigt. Kompetenshöjning krävs kring de olika sårbarhetsfaktorer som exempelvis att ha en eller flera funktionsnedsättningar, att vara äldre, att leva med missbruksproblematik, att ha utländsk bakgrund, att vara hbtq-person och att leva i en hederskontext.

Stadsdelsnämnderna ska förbättra samordningen inom socialtjänsten och säkerställa att våldsutsatta får den hjälp och det stöd som de behöver. Ett led i detta kan vara att inrätta ett särskilt team mot våld i nära relationer.

Papperslösa har mänskliga rättigheter

Alla, oavsett legal status, har rätt att få akut hjälp för att tillgodose sina grundläggande behov. Alla barn har samma rättigheter och lika värde, och barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör dem. Det är därför viktigt att stadsdelsnämnderna säkerställer att även barn till papperslösa ges stöd och hjälp utifrån behov. Arbetet enligt barnkonventionen ska stärkas. Papperslösa kvinnor ska ha rätt att få stöd på till exempel kvinnojourer och skyddade boenden och papperslösa män ska kunna besöka mansmottagningar.

Goda förutsättningar för socialt arbete

För att stärka arbetssituationen inom socialtjänsten ska stadsdelsnämnderna implementera den handlingsplan som tagits fram av kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden. Staden fortsätter satsningen på kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Bemötandefrågor i det sociala arbetet, inklusive brukarinflytande gene-

rellt och i synnerhet barns inflytande samt interkulturell kompetens är ett prioriterat område.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Andel barn och ungdomar som varit aktuella för insatser inom individ- och familjeomsorgen (utredningstyp BoU eller Vuxen) och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats (inom IoF, BoU och Vuxna, 0-19 år)	84 %	84 %	84 %
	Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk	35 %	35 %	35 %
	Andelen försökslägenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslägenheter i nämnden	25 %	25 %	25 %
	Andel personer med insatser inom socialpsykiatrin som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes	80 %	80 %	80 %
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	-	90 %	-
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	-	55 %	-
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	-	90 %	-
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel brukare inom socialpsykatrin som inte upplever diskriminering	Öka	Öka	Öka
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Andel enskilda som har fått stöd i enlighet med sitt beslut inom socialpsykiatrin	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel enskilda som klarar mer på egen hand inom socialpsykiatrin	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som har genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl. särskilt utsatta grupper	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Stadsmiljöverksamhet

Stockholm är en av världens vackraste storstäder med en unik kombination av storstadens puls och naturens lugn och med en mångfald av olika stadsmiljöer med egna identiteter. Den gemensamma stadsmiljön ska vara välskött, tillgänglig och trygg i hela Stockholm och ge alla stockholmare möjligheter till möten och rekreation. Parker och naturområden med hög kvalitet och förbättrade förutsättningar för vistelse, gående och cyklister är särskilt prioriterat.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- barmarksrenhållning
- vinterväghållning
- drift och underhåll av parker, parkvägar och grönområden
- naturområden
- naturreservat
- strandbad

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna				
Kostnader (-)	**-297,4**	**-307,5**	**-307,5**	**-307,5**
Drift och underhåll	-179,4	-179,6	-179,6	-179,6
Avskrivningar	-103,2	-110,5	-110,5	-110,5
Internräntor	-14,8	-17,4	-17,4	-17,4
Intäkter	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	-297,4	-307,5	-307,5	-307,5
Investeringsplan				
Netto	**-110,0**	**-195,0**	**-195,0**	**-195,0**

Budgeten 2017 uppgår till 307,5 mnkr. Budget för stadsmiljöinvesteringar uppgår till 195,0 mnkr. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Stockholm – en grön och välskött stad

Stockholm ska vara en grön, ren och vacker stad. Parker och naturområden är viktiga för såväl stockholmarna som för stadens ekosystem. Rekreativa och ekologiska värden ska utvecklas och stärkas. I takt med att staden växer ökar trycket på grönområden och parker, vilket ställer högre krav på stadsdelsnämndernas skötsel och underhåll. Stadsmiljön ska vara ren och välskött. Stadens städgaranti gäller, vilket innebär att städning och tömning av offentliga papperskorgar ska ske inom 24 timmar efter anmälan. Information om stadens städgaranti ska tydliggöras.

Stadsdelsnämnderna ska samverka med varandra och med trafiknämnden för ett vackert och välskött Stockholm. Skadedjursbekämpning ska upprätthållas för att minska nedskräpning från fåglar och skadedjur i stadens parker och badplatser.

Medborgardialogen ska utvecklas med utgångspunkt från lokala parkplaner. Stadsdelsnämnderna ska arbeta med att bidra till goda möjligheter till stadsodling, i exempelvis parker, på kvartersgårdar, tak, kolonilotter och gågator i samverkan med Levande Stockholm.

Stadens parker ska utvecklas med nya metoder för planering av grönområden. Nya parker ska anläggas som en naturlig del av stadsutvecklingsområden. Fler lekparker ska utvecklas och göras tillgängliga för barn med funktionsnedsättning. Särskilda insatser ska vidtas för att öka antalet träd i staden. Ekosystemtjänster och grönytekompensation ska tillämpas.

Stadsdelsnämnderna ska tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden, idrottsnämnden, utbildningsnämnden och exploateringsnämnden arbeta med att tillgängliggöra stadens naturreservat samt arbeta med hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten. I central medelsreserv finns resurser avsatta för skötsel av naturreservat. All planering av den yttre miljön ska ske med särskild hänsyn till behoven hos barn, äldre och personer med funktionsnedsättningar. Nämnderna ska även beakta biologisk mångfald i sitt arbete.

Tillgänglig stadsmiljö för alla

I arbetet med att göra Stockholm tillgängligt för alla har stadsdelsnämnderna ett viktigt ansvar. Tillgänglighetsfrågorna ska genomsyra verksamhetsplaneringen och vara en naturlig del i det dagliga arbetet. Lekparker ska utformas så att barn med funktionsnedsättning kan använda dem och vid renovering ska hänsyn tas till tillgänglighetsskapande åtgärder. Nämnderna ska säkerställa att alla lekparker är säkra och i bra skick samt uppmuntrar till kreativitet. Parkvägar och parkbänkar ska tillgänglighetsanpassas. Arbetet med att rusta upp och tillgänglighetsanpassa stadens badplatser ska fortgå.

Stockholm är en stad där de mänskliga rättigheterna respekteras och som motverkar diskriminering. Exkluderande design ska successivt avlägsnas.

Nämnderna ska bidra till att Stockholm ska bli en ledande cykelstad i enlighet med Strategi för ökad cykling. Idag kan parkbänkar och papperskorgar vara placerade utefter cykelbanor då miljöerna inte alltid anpassats efter att gång- och cykelbanor trafikseparerats. Stadsdelsnämnderna ska vara uppmärksamma på detta och anpassa miljöerna för att minska konfliktytor mellan gående och cyklister. Trafiknämndens arbete med att skapa fullvärdiga pendelstråk ska understödjas. Stadsdelsnämnderna ska även arbeta utifrån ett tydligt barn- och jämställdhetsperspektiv och på att förbättra möjligheten till cykling i områden med mindre god tillgång till kollektivtrafik.

Investering i grönstruktur

För genomförande av en strategisk satsning på grönområden i enlighet med översiktsplanen ska en samordningsgrupp inrättas under ledning av stadsträdgårdsmästaren. Prioritering och fördelning av stadsdelsnämndernas investeringsbudget inom stadsmiljöområdet sker fortsatt i nära samarbete mellan trafiknämnden och stadsdelsnämnderna. Arbetet ska innefatta medborgardialoger med invånarna i berörd stadsdel. Berörda stadsdelsnämnder ska vara delaktiga i trafiknämndens arbete med det utökade investeringsuppdraget i parker och gröna stråk i ytterstaden. Stadsdelsnämnderna ska delta i arbetet utifrån sin kunskap om lokala förhållanden och kontakt med invånarna i respektive stadsdelar. I stadsdelsnämndernas utökade investeringsbudget ingår medel för stadsmiljöprojekt, tillgänglighetsinvesteringar och reinvesteringar. I arbetet med att planera och utveckla stadsmiljön är det viktigt att ta in förskolor och skolors behov av att vistas i parker och grönområden.

En satsning på reinvesteringar förlänger livslängden på befintliga parker och är ett led i att uppnå målet om en grön växande stad med långsiktigt hållbara parker. För att främja en långsiktigt hållbar parkmiljö och minska risken för kapitalförstöring, fortsätter stadens satsning på reinvesteringar i parkmiljön.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	75 %	76 %	77 %
	Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden	69 %	70 %	70 %
	Stockholmarnas nöjdhet med rent och städat	69 %	70 %	70 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande	Andel stockholmare som vet hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och fastighetsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, idrottsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda anläggandet av tre leder för stigcykling i Nackareservatet, Flatens naturreserverat samt Kyrkhamns naturreservat (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska i samarbete med Stockholm Vatten och Avfall AB och Skärholmens och Norrmalms stadsdelsnämnd initiera och genomföra pilotprojekt för ytlig dagvattenhantering som också tillför mervärden för stadsmiljön som ökar attraktivitet, upplevd trygghet och social hållbarhet (2.3)	2017-01-01	2017-12-31

Ekonomiskt bistånd

Villkoren för ekonomiskt bistånd ska vara goda och underlätta vägen tillbaka till egen försörjning för de stockholmare som behöver stöd under någon period i livet. Barnperspektivet, och barnets eget perspektiv, ska väga tungt i beslut om ekonomiskt bistånd.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- myndighetsutövning gentemot enskilda som ansöker om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen
- insatser för att den enskilde ska bli självförsörjande

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-1 160,3**	**-1 134,9**	**-1 134,9**	**-1 134,9**
Kostnader (-)	-1 224,3	-1 166,9	-1 166,9	-1 166,9
Intäkter	64,0	32,0	32,0	32,0

Budgeten för 2017 minskar med 25,4 mnkr jämfört med 2016. Kostnaderna för utbetalt ekonomiskt bistånd 2017 bedöms bli 59,9 mnkr lägre än kostnaderna i budgeten 2016 enligt stadens prognoser. Stadsdelsnämndernas intäktskrav minskas med 32,0 mnkr för att motsvara nuvarande nivå. Förändringarna inom verksamhetsområdet framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Fler i arbete och minskat behov av ekonomiskt bistånd

Antalet hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd i staden minskar. I juli 2016 uppgick andelen personer i behov av ekonomiskt bistånd i befolkningen till 1,6 procent. Det rådande konjunkturläget är en anledning till den positiva utvecklingen, men även stadens insatser inom arbetsmarknadsområdet bidrar till att fler kan försörja sig själva. De kommande åren bedöms behovet av ekonomiskt bistånd att påverkas av det ökade antalet nyanlända.

Under året kommer nya riktlinjer för ekonomiskt bistånd att beslutas. Stadsdelsnämnderna ska med stöd av socialnämnden implementera de nya riktlinjerna i verksamheten.

Tydligt barnperspektiv och jämlika uppväxtvillkor

Stadsdelsnämnderna ska arbeta för att alla barn ska få jämlika uppväxtvillkor och stadens arbete med ekonomiskt bistånd ska utgå från ett tydligt barnperspektiv. Barnkonventionens ställning ska stärkas i stadens arbete, och barns behov ska särskilt beaktas när vuxna söker ekonomiskt bistånd. Barn har rätt till en aktiv och meningsfull fritid. Därför ska barns behov av fritidsaktiviteter som inte ryms inom riksnormen särskilt beaktas i ansökningar om ekonomiskt bistånd. För att mildra konsekvenserna av barnfattigdom och förbättra situationen för barn som växer upp i familjer med ekonomiskt bistånd införs en särskild sommarlovspeng för barnfamiljer från och med år 2017.

Tillgänglighet och brukarinflytande

En likabehandlingsprincip ska gälla vid alla möten med myndigheter. Tillgängligheten och brukarinflytandet ska fortsätta att öka. Det ska vara lätt för den som ansöker om ekonomiskt bistånd att förstå villkoren och att lämna korrekta uppgifter. Stadsdelsnämnderna ska ge människor stöd i att ta tillvara sina resurser och bli självförsörjande genom individuellt utformade insatser utifrån en helhetssyn. De gemensamma instrumenten för initial och fördjupad bedömning som införts i verksamheten ska användas.

Utbetalningar på rätt grunder

Informationsmaterial och ansökningsblanketter ska vara utformade så att det är lätt för den som ansöker om ekonomiskt bistånd att förstå villkoren och lämna korrekta uppgifter. Socialnämnden och stadsdelsnämnderna ska arbeta tillsammans för att minimera felaktiga utbetalningar. Nämnderna ska verka för att tiden från misstanke om felaktig utbetalning tills det att en utredning inleds kortas, samt att uppföljningen av beslutade återkrav förbättras.

Goda förutsättningar för socialt arbete

För att stärka arbetssituationen inom socialtjänsten ska stadsdelsnämnderna implementera den handlingsplan som tagits fram av socialnämnden, äldrenämnden och kommunstyrelsen. Staden fortsätter satsningen på kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Bemötandefrågor i det sociala arbetet, inklusive brukarinflytande generellt och i synnerhet barns inflytande samt interkulturell kompetens, är ett prioriterat område.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Andel barn som lever i familjer som har ekonomiskt bistånd	3,1 %	3,1 %	3,1 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	1,7 %	1,7 %	1,7 %
	Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,1 %	1,1 %	1,1 %

Arbetsmarknadsåtgärder

Att ha ett arbete ger tillhörighet, egenmakt och frihet att forma sitt liv och sin framtid. Enskilda som står långt ifrån arbetsmarknaden behöver specialutformat, individuellt anpassat stöd för att komma närmare självförsörjning. Stadens tidiga insatser ska stärka den enskilde på vägen mot en trygg och hållbar etablering på arbetsmarknaden.

Uppgifter

Stadsdelsnämndernas ansvar omfattar bland annat:

- arbetsförberedande insatser i form av arbetsträning för arbetslösa som inte omfattas av arbetsmarknadsnämndens verksamhet inom Jobbtorg
- stödinsatser i form av lönebidrags- och OSA-anställningar (offentligt skyddat arbete)

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Budgeterat till stadsdelsnämnderna	**-132,2**	**-186,6**	**-186,6**	**-186,6**
Kostnader (-)	-159,6	-214,0	-214,0	-214,0
Intäkter	27,4	27,4	27,4	27,4

Budgeten för 2017 ökar med 54,4 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2. Stadsdelsnämndernas arbete med arbetsmarknadsåtgärder finansieras dels genom anslag, dels genom särskilda projektmedel och ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige. Intäktskravet härrör från dessa projektmedel. I budgeten för arbetsmarknadsåtgärder ingår 82,0 mnkr för feriearbeten. Dessutom avsätts ytterligare medel i central medelsreserv för fördelning i samband med avstämning av mål och budget. Vidare finns medel avsatt i central medelsreserv till kyrkogårdsnämnden för fler feriejobb, samt i trafiknämndens budget för detta ändamål.

Kommunfullmäktiges inriktning för verksamhetsområdet

Förberedelse för insatser inom Jobbtorg Stockholm

Både arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna ansvarar för arbetsmarknadsfrämjande åtgärder. Syftet med stadsdelsnämndernas insatser är att förbereda individer för insatser på arbetsmarknadsnämndens verksamhet Jobbtorg Stockholm.

Feriejobb

Feriejobb kan vara ett första viktigt möte med arbetsmarknaden och en första möjlighet att få erfarenhet och kontakter. Staden ska erbjuda ungdomar i Stockholms stad feriearbeten under sommar-, höst- och vinterlov. I budgeten för arbetsmarknadsåtgärder ingår medel för feriearbete. Dessutom ingår medel i trafiknämndens budget, och ytterligare medel avsätts i central medelsreserv till kyrkogårdsnämnden för fler feriejobb. Fördelningen av feriejobb samordnas av arbetsmarknadsnämnden. För att utöka antalet kommunala sommarjobb ska arbetsmarknadsnämnden samverka med övriga nämnder och bolag. Detta samarbete ska dels syfta till att skapa fler feriejobb, dels stärka kvaliteten och dels utveckla nya former som kan uppstå i samverkan mellan stadens aktörer. För att feriejobbsperioden ska hålla hög kvalitet och vara lärorik är det viktigt att varje feriearbetande ungdom får bra handledning. Medel för feriejobben kan användas för handledning.

Stockholmsjobb

Arbetsmarknadsnämnden har det övergripande samordningsansvaret för satsningen på kommunala visstidsanställningar, så kallade Stockholmsjobb. I syfte att enskilda ska kunna stärka sin ställning på arbetsmarknaden och få ökade förutsättningar att långsiktigt gå från bidrag till egen försörjning ska stadsdelsnämnderna tillhandahålla tidsbegränsade anställningar. De kommunala visstidsanställningarna ska fördelas till personer i behov av och förutsättning för insatsen. Stor vikt ska läggas vid matchning och stöd med syfte att skapa förutsättningar för långsiktig och hållbar etablering på arbetsmarknaden.

Lika möjligheter till arbete

Stadsdelsnämnderna ska, i samverkan med arbetsmarknadsnämnden, stärka arbetet med kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden för att öka delaktigheten och den ekonomiska jämställdheten i staden. Inom ramen för de kommunala visstidsanställningarna kan kvinnor få utbildning och handledning för att ge invånare i närområdet kunskaper som underlättar i vardagen, sprida samhällsinformation och bryta social isolering.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st

Följande aktivitet ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden stärka arbetet med kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden för att öka delaktigheten och den ekonomiska jämställdheten i staden (3.3)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

5. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Stadsdelsnämnderna** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016

Beslut

Övergripande och ekonomi

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Arbetsmarknadsåtgärder

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stadsmiljöverksamhet

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016

Beslut

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Ekonomiskt bistånd

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Pedagogisk verksamhet: förskola

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Verksamhet för barn, kultur och fritid

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Äldreomsorg

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Arbetsmarknadsnämnden

Att ha ett arbete ger tillhörighet, egenmakt och frihet att forma sitt liv och sin framtid. Arbetslöshet är ett slöseri med mänskliga resurser och jobben är därmed centrala i en stad som håller samman. Stadens arbetsmarknadsinsatser anpassas efter individens behov och ger alla möjlighet till en långsiktig, trygg och hållbar etablering på arbetsmarknaden. Ingen ung ska behöva starta sitt vuxenliv i arbetslöshet och insatser för unga som varken arbetar eller studerar ska prioriteras. Staden ska främja det livslånga lärandet och erbjuda insatser för att fler ska ta steget till studier.

Nämndens uppgifter

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar för kommunövergripande arbetsmarknadsfrågor och för stadens samlade arbetsmarknadsinsatser. Nämndens ansvar omfattar bland annat:

- verksamheten vid stadens jobbtorg
- vuxenutbildning inklusive svenska för invandrare (sfi)
- kommunövergripande flyktingfrågor
- samordning av stadens integrationsarbete
- samhällsorientering för nyanlända
- samordning och utveckling av stadens arbete med sommarjobb för ungdomar
- det kommunala uppföljningsansvaret för 16-19-åringar
- samordningsansvar för stadens samverkan med Arbetsförmedlingen

Arbetsmarknadsnämnden ska årligen utarbeta en stadsövergripande rapport för verksamhetsområdet inklusive en analys av utvecklingen.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-935,4	-980,2	-976,2	-976,2
Drift och underhåll	-935,4	-980,2	-976,2	-976,2
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	64,4	197,9	197,9	197,9
Netto	**-871,0**	**-782,3**	**-778,3**	**-778,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-0,6	-4,0	-4,0	-4,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-0,6**	**-4,0**	**-4,0**	**-4,0**

Budgeten för 2017 minskar med 88,7 mnkr jämfört med 2016 på grund av ökade statsbidragsintäkter. Arbetsmarknadsnämnden övertar 2017 ansvaret för verksamheten Alfa från socialnämnden och tillförs därför 4,9 mnkr. Kostnaderna ökar jämfört med 2016 totalt med 44,8 mnkr. I budgeten ingår 5,0 mnkr för volymförändringar inom grundläggande vuxenutbildning och 15,0 mnkr för volymförändringar inom sfi. Där-

utöver avsätts medel i central medelsreserv för eventuella ytterligare volymökningar. Samtliga förändringar framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Många arbeten skapas på Stockholms växande arbetsmarknad och sysselsättningen ökar. Varje dag går fler personer i Stockholm till ett arbete. Genom Stockholmsjobben fick två personer om dagen chansen att gå från långtidsarbetslöshet till egen försörjning under förra året. Hälften av dessa var unga. Genom stadens nya jobbtorg för unga och det uppsökande arbetet nås fler unga av insatser som för dem närmare arbetsmarknaden och ungdomsarbetslösheten sjunker snabbt. Stadens förda arbetsmarknadspolitik ger en positiv verkan för Stockholms invånare. Både för den enskilda individen och för staden som helhet är arbete grunden för att bygga ett Stockholm som håller samman och för att skapa en stark framtidstro.

Trots den positiva utvecklingen kan ett antal utmaningar identifieras. Fortfarande är chanserna till arbete ojämlikt fördelade mellan stadsdelar och socioekonomiska grupper. Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning och personer som har kort eller ingen utbildningsbakgrund är fortsatt hög vilket ställer krav på ett aktivt arbete till stöd för såväl arbete som studier och delaktighet.

Bristen på arbetskraft är ett resultat både av en stark konjunktur och av en framgångsrik arbetsmarknadspolitik som får människor i arbete, men utgör samtidigt en utmaning. Genom att öka antalet platser på bristyrkesutbildningar kan kompetensförsörjningen stärkas och matchningen mellan de som söker arbete, och de som söker arbetskraft, öka. En satsning på hundra nya utbildningsplatser för bristyrken ska genomföras under året, som möjliggör för den enskilda att utbilda eller omskola sig för att ta nya steg på arbetsmarknaden. Bristyrkesutbildningarna är ett viktigt verktyg till att kompetens säkras för företag och offentlig sektor. Nämnden ska därför vidareutveckla arbetet med bristyrkesutbildningar.

Ökade möjligheter till praktik och erfarenhet

Även om arbetslösheten generellt är låg finns det många stockholmare som av olika anledningar står utanför arbetsmarknaden. Dessa kan erbjudas insatser från både Arbetsförmedlingen och staden. Stadens arbetsmarknadsinsatser samordnas av Jobbtorg Stockholm och ska rusta deltagarna med erfarenhet och utbildning för jobb. Möjligheterna till introduktions-, praktik- och lärlingsverksamhet ska vidareutvecklas.

Tidiga insatser för unga

Nämnden ska fortsätta att prioritera unga arbetslösa. Arbetsmarknadsnämnden ska särskilt arbeta med att erbjuda anställningar och praktikplatser för unga, ett erbjudande som även ska riktas till unga upp till 29 år som inte uppbär försörjningsstöd. Genom tidiga insatser ska ungdomsarbetslösheten och antalet unga som varken arbetar eller studerar och som saknar känd sysselsättning minska. Ungdomsarbetslösheten ska motverkas genom att unga erbjuds jobb, utbildning eller praktik senast inom 90 dagar. Det prioriterade arbetet med 16-19-åringar i enlighet med det kommunala uppföljningsansvaret ska fortsätta, liksom insatserna som riktar sig till unga arbetslösa 20-29 år med social problematik. Det uppsökande arbetet, lokal närvaro och samarbete med lokala aktörer ska prioriteras för att nå unga som varken arbetar eller studerar.

Lika möjligheter till arbete

Arbetsmarknadsnämnden ska samverka med kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter för att stärka arbetet mot diskriminering och motverka en etniskt och könssegregerad arbetsmarknad. Nämnden ska intensifiera det prioriterade arbetet med att skapa fler vägar till arbete och studier för utrikes födda kvinnor med kort eller ingen utbildningsbakgrund för att öka den ekonomiska jämställdheten i staden. Nämnden ska även förstärka det uppsökande arbetet som riktar sig mot målgruppen.

Nämnden ska vara pådrivande i arbetet för att öka antalet anställningar av personer med funktionsnedsättning i stadens verksamheter. I arbetet ingår även att samverka med företag och andra organisationer för att skapa fler praktikplatser, feriearbeten och möjlighet till arbete för personer med funktionsnedsättning.

Stockholms stad har utsetts av regeringen till utvecklingskommun för romsk inkludering. Arbetsmarknadsnämnden ska i samråd med den romska minoriteten arbeta för romers etablering på arbetsmarknaden, där fler insatser ska utvecklas och satsningen på romska brobyggare/samhällsvägledare inom jobbtorget ska fortsätta.

Individuellt anpassade arbetsmarknadsinsatser

Jobbtorg Stockholm samordnar stadens insatser för att stödja fler arbetslösa i behov av ekonomiskt bistånd till egen försörjning. Genom Jobbtorg Stockholm ska den enskilde rustas för jobb genom effektiva åtgärder som anpassats till de individuella behoven. Samarbete med privat näringsliv, civilsamhälle och den sociala ekonomin ska bereda väg för fler människor in på arbetsmarknaden. Jobbtorgen ska erbjuda god tillgång till information för den som vill starta eget företag.

Staden ska fortsätta arbetet med att ge personer som står långt ifrån arbetsmarknaden möjlighet till arbetslivserfarenhet genom exempelvis sociala företag. En allt större andel av Jobbtorgs målgrupp har social problematik och lider av fysisk och psykisk ohälsa. Nämnden ska särskilt utveckla kunskap om och insatser för aspiranter med funktionsnedsättning, posttraumatiskt stressyndrom och annan psykisk ohälsa. Ökat samarbete mellan stadsdelsnämnderna och arbetsmarknadsnämnden är viktigt för att möta den här gruppens utmaningar.

Nämnden har ett särskilt ansvar att leda ett utvecklingsområde inom kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm i samråd med berörda nämnder och bolagsstyrelser.

Verksamheten Alfa erbjuder stöd till personer som har en varaktig funktionsnedsättning på grund av psykisk ohälsa, bland annat genom arbetsrehabilitering, information och vägledning om sysselsättning, studier, praktik och arbete. För att öka fokus på målgruppen och förbättra övergången till varaktig etablering på arbetsmarknaden flyttas ansvaret för Alfa till arbetsmarknadsnämnden från socialnämnden 2017.

Genom samverkan såväl inom staden som mellan staden, hälso- och sjukvården, arbetsförmedlingen och försäkringskassan kan förutsättningarna förbättras för att kunna erbjuda målgruppen samordnande effektiva insatser. Många som idag står långt ifrån arbetsmarknaden har behov av insatser från flera verksamheter parallellt. För att hålla ihop arbetet kring individen har ett samordningsförbund, FINSAM, startats i Stockholm. Staden och nämnden ska under året fortsätta att vara med och vidareutveckla arbetet i FINSAM.

Stockholmsjobb

För många långtidsarbetslösa kan möjligheten att få ta steget in på arbetsmarknaden vara avgörande för den långsiktiga etableringen då anställningen ger viktiga meriter, kontakter och motivation. Under förra året minskade antalet personer med försörj-

ningsstöd i staden kraftigt. För att fler ska få möjlighet att stärka sin ställning på arbetsmarknaden och få ökade förutsättningar att långsiktigt gå från bidrag till egen försörjning ska stadens satsning på kommunala visstidsanställningar, så kallade Stockholmsjobb, fortsätta. Anställningarna ska vara möjliga att kombinera med utbildning, vilket är särskilt prioriterat för unga som saknar gymnasiekompetens.

Arbetsmarknadsnämnden har det övergripande samordningsansvaret för de olika visstidsanställningarna i staden. De resurser som tilldelats arbetsmarknadsnämnden för visstidsanställningar kan användas till stöd för handledning, matchning, studier och andra insatser i syfte att skapa en effektiv och kvalitativ insats med målet självförsörjning.

Feriejobb

Arbetsmarknadsnämnden ska samordna och leda arbetet med stadens feriejobb för unga i åldern 16-19 år. För att utöka antalet kommunala sommarjobb ska arbetsmarknadsnämnden samverka med övriga nämnder och bolag. Detta samarbete ska dels syfta till att skapa fler feriejobb, dels stärka kvaliteten och dels utveckla nya former som kan uppstå i samverkan mellan stadens aktörer. Satsningen på feriejobben ska främja goda och jämlika uppväxtvillkor vilket innebär att extra hänsyn bör tas till de socioekonomiska förhållandena i stadens stadsdelsnämndsområden.

Arbetsmarknadsnämnden ska fortsätta att utveckla handledarstödet till de arbetsplatser som tar emot feriearbetande ungdomar. Nämnden ska också vidareutveckla anpassade insatser för språkstöd i samband med feriejobb för nyanlända ungdomar.

Mottagande av nyanlända

Stockholm ska vara en region som drar till sig människor från andra delar av Sverige och världen och är öppen för den mångfald av kulturer som det innebär. Den som kommer till Stockholm från ett annat land ska få en snabb introduktion där staden samarbetar med föreningar och arbetsliv för att människor ska lära sig ett nytt språk, en ny kultur och hitta ett nytt arbete. Mottagandet av nyanlända ska syfta till jämlikhet, arbete och delaktighet.

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar för utbildning i svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering. Stadsdelsnämnderna och socialnämnden ansvarar för att pröva rätten till ekonomiskt bistånd, samt för mottagning och praktisk hjälp till flyktingar i samband med bosättning. Staden ska medverka i upprättandet av den nyanländes etableringsplan och vid behov bidra med sociala insatser. Stadens fadderverksamhet är ett viktigt komplement till detta och verksamheten ska permanenteras under året. Informationen om samhällsorienteringen ska stärkas så att fler nyanlända som inte omfattas av en etableringsplan väljer att ta del av den.

Arbetsmarknadsnämnden ska fortsätta sitt arbete med yrkeskompetensbedömningar med praktik för nyanlända.

För att underlätta nyanländas inträde på arbetsmarknaden ska nämnden som komplement till andra typer av Stockholmsjobb pröva möjligheten att erbjuda tidsbegränsade etableringsjobb i stadens egna verksamheter där arbete kombineras med utbildningsinsatser. I detta ligger ett ansvar för berörda nämnder att tillse att statligt stöd erhålls där detta är tillgängligt. Avsikten är att skapa anställningar där arbete kombineras med utbildningsinsatser.

Kommunernas insatser för flyktingmottagande finansieras med statsbidrag. Den schablonersättning som utgår till kommunerna till stöd för mottagandet och för att under-

lätta etablering i samhället fördelas av arbetsmarknadsnämnden enligt fastställda principer.

Svenska för invandrare (sfi) och delaktighet

Kunskaper i svenska och en fullgod samhällsorientering spelar en viktig roll för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och i det svenska samhället. Sfi-undervisningen ska hålla hög kvalitet och det ska finnas en tydlig koppling mellan sfi och arbetsmarknaden. Nämnden ska förstärka och utveckla studie- och yrkesvägledningen för att kunna erbjuda individuellt anpassad vägledning inom sfi. Nämnden ska fortsätta att arbeta med uppsökande studie- och yrkesvägledning, med särskild inriktning på nyanlända och utrikes födda kvinnor med kort utbildningsbakgrund.

Sfi är sedan 2016 en del av Komvux och möjligheterna att kombinera komvuxkurser med praktik och sfi ska utvecklas och underlättas. Arbetsmarknadsnämnden ska fortsätta arbetet mot ett samlat vuxencampus där kommunal vuxenutbildning och andra arbetsmarknadsåtgärder finns samlade på en plats. För att fler elever ska kunna studera på olika nivåer parallellt, till exempel sfi i kombination med matematik på grundläggande eller gymnasial nivå, ska processen med att integrera kurser inom sfi och svenska som andraspråk, med övriga ämneskurser inom komvux påbörjas i enlighet med ambitionen i den nya lagstiftningen.

Sfi finns på olika nivåer och utgår från individens förkunskaper. Sfi ska ha en stark koppling till arbetsmarknaden och stärka individens möjligheter till etablering. Där det finns möjlighet och behov ska utbildning i svenska för yrkesutbildade (sfx) utformas inom fler yrkes- och ämnesinriktningar. Arbetsmarknadsnämnden ska även fortsätta utveckla möjligheterna till yrkesutbildningar för invandrare med integrerad språkutbildning (yfi), kombinerade sfi- och yrkesvuxenutbildningar, liksom kombinerade sfi- och teoretiska vuxenutbildningskurser. Det är viktigt att sfi samverkar med jobbtorg och vuxenutbildningen för att utveckla utbildningar. Nämnden ska också fortsätta arbeta för att fler föräldralediga läser sfi.

Staden som arbetsgivare har stora rekryteringsbehov och ska vara ett föredöme i att skapa vägar till jobb för utrikes födda. Ytterst handlar det om att ta tillvara den inflyttade kompetensen i staden.

Vuxenutbildningen och det livslånga lärandet

För dem som av olika skäl inte kunnat tillgodogöra sig utbildningen i grund- och gymnasieskolan utgör vuxenutbildningen en andra möjlighet. Personer med kort utbildningsbakgrund, med svag ställning på arbetsmarknaden och personer som vill behörighetskomplettera till högskolan är prioriterade. Den kommunala vuxenutbildningen och yrkesutbildningen ska i större utsträckning arbeta aktivt med kompetensförsörjning och bättre matchning på arbetsmarknaden genom att öka möjligheterna till studier för karriär- och yrkesväxling.

För att fler stockholmare ska börja studera ska staden erbjuda flexibla utbildningsvägar och lättillgänglig information om studiemöjligheter och antagningskrav. Det ska vara enkelt att ansöka till utbildningar. Studie- och yrkesvägledningen ska arbeta uppsökande för att aktivt nå personer som har rätt att läsa inom de rättighetsbaserade utbildningarna.

Ett vuxencampus är en del i arbetet med att stärka verksamheten i egen regi, något som gör vuxenutbildningen i staden mindre sårbar. Vuxenutbildningen i egen regi har också ett viktigt uppdrag i att bidra till stadens egen kompetensförsörjning. Förvaltningen ska fortsätta erbjuda utbildningar riktade mot stadens egna verksamheter och

gentemot exempelvis barnskötare, undersköterskor och elevassistenter. Ett syfte är att också möjliggöra för fler att bli behöriga i sina yrken.

För att ta tillvara kompetensen hos de individer som söker sig till vuxenutbildningen och för att påskynda inträdet på arbetsmarknaden, ska möjligheterna till validering utvecklas. Arbetsmarknadsnämnden ska utreda möjligheten att utöka valideringen inom ramen för det kommunala uppdraget. Utredningen ska särskilt fokusera på möjligheter för att utforma bedömningsaktiviteter så att kunskap kan mätas oberoende av kunskaper i svenska språket.

Utbildningsinsatser ska erbjudas de som varit anhörig- eller objektsanställda. Upphörandet av anhörig- och objektsanställningar ska följas upp av äldrenämnden utifrån de äldres perspektiv. Arbetsmarknadsnämnden ska säkerställa att de som tidigare arbetat, och som så önskar, följs upp inom ramen för ordinarie verksamhet.

Förbättrade insatser för kortutbildade

För att höja utbildningsnivån hos kortutbildade och stärka deras ställning på arbetsmarknaden krävs ett långsiktigt och sammanhållet arbete. Hållbarhetskommissionen har utarbetat ett antal åtgärder som riktas till dessa målgrupper. Arbetsmarknadsnämnden ska utveckla insatserna för målgruppen bland annat genom att stärka den uppsökande verksamheten, utveckla mottagandet, stärka studie- och yrkesvägledningen, stärka möjligheterna till stöd på modersmål och stärka samarbetet med akademin.
Arbetsmarknadsnämnden ska genomföra ett pilotprojekt i form av ett sammanhållet program för kortutbildade där studier och arbetsmarknadsinsatser kombineras tillsammans med andra stödjande insatser, exempelvis hälsoinsatser, modersmålsstöd och studie- och yrkesvägledning. Nya undervisningsformer ska prövas och den didaktiska utformningen ska vara anpassad för målgruppen. Goda datorkunskaper är idag en förutsättning för många typer av arbeten och nämnden ska öka användningen av IKT (informations- och kommunikationsteknologi) och datoranvändning i undervisningen.

En särskilt viktig uppgift för staden är att i samarbete mellan det civila samhället, förskolor och skolor nå de kortutbildade vårdnadshavarna, speciellt kvinnor och erbjuda dem mötesplatser för lärande i syfte att motivera till fortsatta studier.

För många kortutbildade kan möjligheterna till ekonomisk försörjning utgöra ett hinder för att söka sig till studier. Studiestartsstödet som aviserats från regeringen kommer därför vara en förutsättning för ett lyckosamt resultat för pilotprojektet. Arbetsmarknadsnämnden ska ha beredskap att utreda möjligheten att införa finansieringsstöd under studietiden för personer som saknar grundskoleutbildning, beroende på utfallet av studiestartsstödet.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Andel aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	84 %	84 %	84 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Andelen ungdomar som erbjuds jobb, utbildning, praktik eller förberedande insatser inom 90 dagar	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel aspiranter som har avslutats, exklusive återremitterade, tolv månader efter inskrivning på Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel aspiranter upp till 29 år som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen personer med ekonomiskt bistånd längre än tio månader som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen ungdomar (16-24 år) som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
3.4 I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	Andel kursdeltagare inom SFI med godkänt betyg efter fullföljd kurs	94 %	94 %	94 %
	Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	85 %	85 %	85 %
	Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, högskoleförberedande kurser, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	83 %	83 %	83 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, yrkesutbildning, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	90 %	90 %	90 %
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel elektroniska inköp	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås:

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden, samt de stadsdelsnämnder som lyfts fram i riktlinjerna för det lokala utvecklingsarbetet, utveckla samverkansformer med föräldrar och civilsamhälle runt grund- och gymnasieskolor med högt socioekonomiskt index (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden utveckla möjligheten för nyanlända och ensamkommande gymnasieelever att fortsätta till studier på Komvux eller folkhögskola (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med bolagen i Stockholms Stadshus AB och arbetsmarknadsnämnden aktivt bidra till stadens arbete med etablering av nyanlända på bostads- och arbetsmarknad (1.2)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och socialnämnden utreda möjligheterna att förbättra samhällsinformation och -vägledning till nyanlända i eget boende (EBO) och ge förslag på hur en sådan verksamhet skulle kunna utformas (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna göra en översyn av Jobbtorg Stockholms uppdrag och målgrupper (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen säkerställa att stadens verksamheter tillhandahåller Stockholmsjobb och ungdomsanställningar (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden och socialnämnden utveckla metoder och insatser för att stötta ensamkommande unga nyanlända till praktik, utbildning eller jobb (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden och socialnämnden samt Arbetsförmedlingen och Delegationen för unga till arbete utveckla en samverkan för att nå unga utanför arbetsmarknaden (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden stärka arbetet med kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden för att öka delaktigheten och den ekonomiska jämställdheten i staden (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska inleda en anpassning av organisationen i riktning mot ett sammanhållet vuxencampus (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med SISAB och andra berörda nämnder och bolag utreda dimensionering och anpassning av lämpliga lokaler för ett sammanhållet vuxencampus i innerstaden (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska genomföra ett pilotprojekt med ett sammanhållet program för kortutbildade där studier och arbetsmarknadsinsatser kombineras (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska utreda möjligheten att utöka valideringen inom ramen för det kommunala uppdraget för vuxenutbildningen (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska utveckla systematisk uppföljning av gruppen kortutbildade (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden se över ersättningsmodellen för gymnasial vuxenutbildning (3.4)	2017-01-01	2017-04-30
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden utveckla möjligheten för unga inom uppföljningsansvaret att studera på folkhögskola (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av dagliga verksamheters arbete mot arbetsmarknaden för deltagarna. Där ingår resursfördelningen samt samverkan mellan arbetsrehabiliterande insatser (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden följa upp hur nämnders och bolags upphandlingar bidrar till sysselsättningsskapande åtgärder för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden i enlighet med stadens upphandlingsprogram (4.8)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

6. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Arbetsmarknadsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 6

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Avfallsnämnden

Nämndens uppgifter

Avfallsnämnden har verksamhetsansvaret för de uppgifter som enligt miljöbalken eller andra författningar vilar på staden i fråga om avfallshantering. Nämnden ansvarar för

- upprättande av förslag till renhållningsordning
- upprättande av förslag till avfallsplan
- upprättande av förslag till taxor för hämtning, transport och behandling av hushållsavfall

Omfattningen av nämndens uppgifter är därmed reglerad i lag och författning. Utförandet av den faktiska avfallsverksamheten åligger Stockholms Stadshus AB:s dotterbolag Stockholm Vatten och Avfall AB. Verksamheten bedrivs inom dess dotterbolag Stockholm Avfall AB.

Nämndens ledamöter utgör genom personunion även styrelse för Stockholm Avfall AB. Budget för nämndens verksamhet upprättas därför inom Stockholm Avfall AB.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Stadens nämnder ska fastställa uppföljningsbara mål för sin verksamhet utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena. Avfallsnämndens verksamhetsplanering upprättas genom nämnda personunion av styrelsen för Stockholm Avfall AB. Styrning av verksamheten sker därmed genom ägardirektiv till bolaget inom Stockholms Stadshus AB.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

7. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Avfallsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 17

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Exploateringsnämnden

Visionen om ett Stockholm för alla förutsätter en långsiktigt hållbar förvaltning och utveckling av stadens markinnehav. En hög takt i bostadsbyggandet är ett särskilt prioriterat mål. Markanvisningar och exploateringsverksamhet ska präglas av effektivitet, helhetsperspektiv och transparens. Varje enskilt exploateringsprojekt ska ge största möjliga värde för staden och för stockholmarna.

Nämndens uppgifter

Exploateringsnämnden ansvarar för:

- markförvaltning och markexploatering inom stadens gräns
- mark som staden äger utanför stadens gräns som ska exploateras eller avyttras
- frågor om förvärv, överlåtelse eller upplåtelse av fastigheter, tomträtter och andra nyttjanderätter
- genomförande av detaljplaner för gator, vägar, torg, parker och andra allmänna platser på stadens mark och på annan mark som nämnden förvaltar
- myndighetsutövning i hamnfrågor

Markförvaltningen genererar betydelsefulla intäkter för staden varav huvuddelen utgörs av tomträttsintäkter.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	**-1 354,5**	**-1 415,0**	**-1 422,0**	**-1 457,0**
Drift och underhåll	-114,5	-117,0	-117,0	-117,0
Avskrivningar	-233,0	-233,0	-237,0	-256,0
Internräntor	-1 007,0	-1 065,0	-1 068,0	-1 084,0
Intäkter	**2 507,3**	**2 534,0**	**2 582,3**	**2 641,3**
Netto	**1 152,8**	**1 119,0**	**1 160,3**	**1 184,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-3 900,0	-3 860,0	-3 910,0	-4 010,0
Inkomster	600,0	350,0	850,0	950,0
Netto	**-3 300,0**	**-3 510,0**	**-3 060,0**	**-3 060,0**
Försäljningsbeting	**200,0**	**200,0**	**200,0**	**200,0**

Budgeten för 2017 minskar med 33,8 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 ökar med 210 mnkr jämfört med 2016. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och

mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

En stad där alla kan bo

Stockholm ska vara en stad där alla människor kan leva och bo och ett högt bostadsbyggande är en av stadens viktigaste prioriteringar. Målsättningen är att bygga 140 000 nya bostäder mellan 2010 och 2030. Mellan 2014 och 2020 ska 40 000 bostäder byggas. En mångfald boendeformer ska etableras, och hyresrätterna ska bli fler i hela staden. Bostäder för unga, studenter och andra grupper som står långt ifrån bostadsmarknaden ska prioriteras och nämnden ska arbeta för låga byggkostnader i dessa projekt. Minst hälften av det som byggs ska vara hyresrätter. Exploateringsnämnden ska i nära samarbete med berörda nämnder och bolag utreda lämpliga platser för tillfälliga bostäder för unga och studenter.

Under året 2017 ska exploateringsnämnden markanvisa minst 8 500 nya bostäder, varav minst hälften ska vara hyresrätter. Arbetet för att få fram fler bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för ska intensifieras. I samband med bostadsexploateringsprojekt ska berörda nämnder pröva om projekten kan innehålla en andel om minst fem procent lägenheter för särskilt boende, med prioriterad inriktning på boenden inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri. Stockholm kommer att få fler äldre i framtiden. Exploateringsnämnden ska delta i stadens arbete att ta fram en åtgärdsplan för att säkerställa behovet av äldreboendeplatser fram till år 2040. Exploateringsnämnden ska bidra till stadens arbete för att tillgodose bostäder åt prioriterade grupper.

Det ökande antal människor som är på flykt i världen och söker sig till Sverige och Stockholm ställer krav på att säkerställa stadens processer och insatser i mottagandet av asylsökande och nyanlända. Behovet av bostäder för gruppen är en av de största utmaningarna för att möjliggöra en etablering i samhället. Exploateringsnämnden ska vara en aktiv part i stadens samordning vad gäller mottagandet av nyanlända och bistå i stadens arbete med att tillgodose behovet av bostäder för nyanlända och ensamkommande flyktingbarn.

Markutveckling med helhetsperspektiv

Exploateringsnämnden ska ha ett långsiktigt hållbart helhetsperspektiv då staden planeras. Exploateringsnämndens strategiråd har i uppgift att arbeta med frågor som rör strategisk markutveckling, bland annat hur stadens långsiktiga behov av markresurser tillgodoses, hur omvandlingen från verksamhetsområden till nya stadsdelar sker på ett socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbart sätt samt hur ekosystemtjänster hanteras.

För att säkerställa att markutvecklingen möter de långsiktiga behoven ska exploateringsnämnden, i nära samarbete med stadsbyggnadsnämnden och övriga berörda nämnder och bolagsstyrelser, säkerställa att staden på ett tidigt stadium planerar för offentlig service, boenden inom funktionshinderomsorg och socialpsykiatri, förskolor, skolor, idrottsanläggningar, omsorg, kultur, föreningsliv och rekreation. Staden ska i ökad omfattning säkerställa erforderliga verksamhetslokaler genom att i markanvisnings- och exploateringsavtal villkora detta. Planeringen ska också ta hänsyn till behov av ytor för kommunteknisk infrastruktur som exempelvis återvinningscentraler och snöupplag.

För att säkerställa en god hantering av framkomlighet ska exploateringsnämnden samverka med trafiknämnden från ett tidigt skede i samtliga stora exploateringsprojekt och i mindre exploateringsprojekt som berör platser med större flöden av gång-, cykel-, kollektiv- eller biltrafik. Att trafiknämnden involveras är också av stor vikt för att öka förutsägbarheten och samordningen av stadens investeringsplanering.

För att säkerställa behovet av stadens verksamhetslokaler såsom förskole- och grundskoleplatser ska exploateringsnämnden vid markanvisning av större områden alltid samråda med berörd stadsdelsnämnd och utbildningsnämnden, och mark för skolbyggnation ska reserveras.

Nämnden ska arbeta strategiskt för att uppnå fler arbetsplatser i samband med exploatering. Nämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Business Region arbeta strategiskt för att öka antalet arbetsplatser, särskilt i Stockholms södra delar och för att skapa goda förutsättningar för utveckling av högre utbildning och forskning. Där marknadsförutsättningar i söderort finns ska kontorsarbetsplatser prioriteras högt.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med kulturnämnden pröva krav på offentlig konst i markanvisningar.

Effektiva processer för ett högt bostadsbyggande

Cirka 70-80 procent av den totala bostadsproduktionen i Stockholms stad sker på stadens mark. Effektiva och transparenta processer med god dialog i ett tidigt skede är en nyckelfaktor för att nå stadens mål. Exploateringsnämnden ska granska de interna processerna, och stärka samarbetet med stadsbyggnadsnämnden, i syfte att korta tiderna i plan- och byggprocessen.

Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska i samråd med trafiknämnden och andra berörda nämnder och bolagsstyrelser utveckla sin samlade produktionsplanering. Planeringen ska ha ett genomförandeperspektiv och beakta målen för allmännyttans nyproduktion.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden pröva nya metoder för effektiva processer såsom större generella detaljplaner och processer där detaljplaner föregår markanvisningar. Syftet är att öka volymen i bostadsbyggandet, minska detaljstyrningen i detaljplanerna och skapa snabbare planprocesser.

Konkurrensen på byggmarknaden ska stimuleras genom att fler mindre aktörer ges möjlighet att delta i byggandet av Stockholm. Innovativt byggande ska uppmuntras och tydligare krav ska ställas på byggföretagen. Berörda nämnder ska underlätta för mindre aktörer på marknaden genom att utveckla områdesplanering som resulterar i färdiga byggrätter som mindre byggherrar kan efterfråga. Arbetet med byggemenskaper ska fortsätta. Upplägg och process för de pilotprojekt som markanvisas ska dokumenteras i syfte att dra lärdom för framtiden.

Exploateringsnämnden ska bidra med goda exempel för att sänka byggkostnaderna. Nya metoder för att minska boendekostnaderna ska prövas. Ett viktigt mål för nämndens arbete är att det byggs bostäder som fler har möjlighet att efterfråga. Det är också viktigt att exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och stadens bostadsbolag med flera fortsätter att samverka i utvecklingen av planering och byggande, exempelvis arbetet med typhus och typplaner. Exploateringsnämnden ska medverka till att de första standardiserade husen ska kunna börja byggas under 2017.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden arbeta se över hur det skulle vara möjligt att digitalisera verksamheten i syfte att utveckla interna system och digitala hjälpmedel för dialog med medborgarna. Detta ska vara en del av stadens strategi för *Stockholm som smart och uppkopplad stad.*

Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska säkerställa det långsiktiga kompetensbehovet inom förvaltningarna.

Exploateringsnämnden ska pröva möjligheten att öka kravet på förmedlade lägenheter via Stockholms bostadsförmedling AB från 50 procent till minst 60 procent i nya exploateringsavtal.

Planering för en trygg, levande och sammanhållen stad

Stockholm ska byggas som en tät, hållbar, urban och grön stad. Exploateringsnämnden ska verka för attraktiva, tillgängliga och inkluderande offentliga rum, parker och gaturum. Staden ska byggas tätare, med en blandning av bostäder och arbetsplatser, och i möjligaste mån med kommersiella lokaler eller andra verksamheter i bottenplan. Särskild fokus ska läggas på stadsmiljön i ytterstaden i enlighet med den sociala hållbarhetskommissionens analyser.

Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska i planeringen av staden bidra till social hållbarhet, trygghet och minskade skillnader mellan stadens olika delar. Exploateringsnämnden ska aktivt delta i stadsbyggnadsnämndens arbete med att förstärka sociala värden i såväl områdesplanering som senare skeden av planeringen. Detta arbete ska ske med tydlig koppling till kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, och genom att beakta det som framkommer i stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsprogram. I enlighet med stadens program för upphandling och inköp ska exploateringsnämnden genom exploateringsavtal och upphandlingar ställa sociala krav. Nämnden ska fortsätta att utveckla Fokus Skärholmens profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.

Exploateringsnämnden ska arbeta med att involvera privata aktörer i arbetet med en socialt sammanhållen stad.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med berörda nämnder och bolag intensifiera arbetet med att stärka lokala centra. Nämnden ska också bidra till arbetet med att koppla samman ytterstadens stadsdelar med varandra och med omgivande kommuner. Det kan ske genom en tätare och mer varierad bebyggelse och förbättrade kommunikationer.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden arbete med att utveckla city. Ett av de områden som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara. Framkomligheten för prioriterade transportslag ska särskilt beaktas.

Genom att ytterligare förtäta innerstaden kan nya bostäder i centrala lägen skapas. Exploateringsnämnden ska bidra till att det finns en blandning av upplåtelseformer i hela staden. Att bygga nya hyresrätter i områden som idag domineras av bostadsrätter eller äganderätter är prioriterat. Det är även viktigt att planera områden med blandade lägenhetsstorlekar. Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden se över förutsättningarna att komplettera stadens kollektivtrafiknära villaområden med flerfamiljshus, i synnerhet med hyresrätter i syfte att skapa en mer blandad stad med nya stadsmiljökvaliteter.

Exploateringsnämnden ska under året göra en kartläggning av möjliga överdäckningar av trafikinfrastruktur som kan innebära ett ökat byggande kring dessa.

Exploateringsnämnden ska arbeta aktivt med att implementera stadens *Markanvisningspolicy* och under året utvärdera dess effekter. Ambitionen är att öka antalet markanvisningstävlingar och jämförelseförfaranden.

Exploateringsnämnden ska under året utveckla och pröva metoder för att genom markanvisningar pressa hyreskostnaderna vid nyproduktion av hyresrätter.

Att bygga i trä är ett sätt att minska klimatpåverkan i byggskedet. Exploateringsnämnden ska därför pröva att öka antalet markanvisningar med bostadsprojekt med trähus i syfte att minska klimatpåverkan.

I den växande staden behövs strategisk planering för viktiga grönytor och grönområden enligt stadens kommande riktlinjer för ett Grönare Stockholm. Parker och natur ska vara en del av stadens offentliga rum som bidrar till en levande och trygg stad. En rik biologisk mångfald ska tryggas genom en livskraftig grönstruktur. Exploateringsnämnden ska tydliggöra sina gröna investeringar i beslutsunderlag och i uppföljningen. Investeringar i parkmiljöer och relevant grönkompensation ska gå att följa upp, såväl projektvis som på olika typer av gröna investeringar. Exploateringsnämnden ska ha ett stadsövergripande perspektiv i planeringen och fördela investeringsmedel för grönkompensation och andra investeringar i park- och naturmark jämlikt över staden. I syfte att åstadkomma en mer jämlik fördelning av stadens resurser ska utgifterna i lönsamma projekt prövas. Exploateringsnämnden beslutar om relevant grönkompensation i samverkan med stadsdelsnämnderna, trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Nämnden ska medverka i utredning och planering av naturreservat. Nämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnder och miljö- och hälsoskyddsnämnden arbeta med att tillgängliggöra naturreservaten för stockholmarna samt hur rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas i reservaten.

Det ska inrättas ett naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider.

Stadsplaneringen ska ske med utgångspunkt i de blivande reservatens ekologiska kärnvärden och i samspel med närliggande stadsutveckling. Målsättningen är att skapa ett attraktivt och tillgängligt möte mellan stad och natur där ekosystemtjänster tydligt integreras i stadsutveckling i anslutning till reservaten. Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska fortsätta sitt arbete med fokusområden i syfte att korta plan- och byggprocesserna, öka kvalitén i planeringen och skapa förutsättningar för byggnation där detta tidigare saknats. Projektet Fokus Skärholmen fortsätter och metoden utvecklas och används i området Hagsätra-Rågsved-Högdalen.

Exploateringsnämnden ska i samband med markanvisningar ställa krav på att en operatörsneutral passiv digital fiberinfrastruktur kan etableras och anslutas till respektive fastighet samt att fiberfastighetsnät installeras.

Klimatsmart användning och utveckling av stadens mark

Exploateringsnämnden har en viktig roll i planeringen av en klimatsmart stad där andelen solel ökar. Nämnden ska sträva efter att förenkla miljövänligt byggande och skapa fysiska strukturer som gör det lätt att leva miljövänligt för att bidra till minskad klimatpåverkan. Viktiga delar i detta är att nämnden bidrar till och stimulerar lösningar för förnyelsebar energi och ekosystemtjänster så som gröna tak. Exploateringsnämnden är ansvarig för arbetet att utveckla stadens miljöprofilområden.

Exploateringsnämndens arbete ska syfta till ett mer hållbart resande och hållbara transporter. Byggande i goda befintliga kollektivtrafiklägen och lägen där planering av nya kollektivtrafikförbindelser pågår ska prioriteras. Flexibla parkeringstal ska tillämpas och *Strategin för ökad cykling i Stockholms stad* ska beaktas i planering och utveckling av nya och befintliga områden.

Exploateringsnämnden ska i sitt arbete beakta effekter av ett förändrat klimat och bistå kommunstyrelsens arbete med klimatanpassning. Den skyfallsmodell som Stockholm

Vatten och Avfall AB tagit fram ska beaktas vid planering av bebyggelse. Anläggningar för lokalt omhändertagande av dagvatten ska anläggas.

Exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhantering vid nybyggnad och större ombyggnationer.

Exploateringsnämnden ska, i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden, uppmuntra och skapa förutsättningar för bilpools- och laddinfrastruktur vid nya exploateringar.

Exploateringsnämnden ska bistå kommunstyrelsens förstudie för samlastning av stadens egna varuleveranser. Syftet är en effektivare godshantering samt färre transporter och därmed ökad framkomlighet och lägre miljöpåverkan. Målet är att projektet ska vara igång senast 2018.

Nyproduktion ska utgå från högt ställda krav på energianvändning. I nyproducerade byggnader, på av staden markanvisad mark, ska energianvändningen som allra högst vara 55 kWh/m2 med sikte mot 45 kWh/m2. Nämnden ska följa upp och utveckla energikraven vid byggprojekt.

Exploateringsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stadshus AB ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden.

Exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ska samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter.

Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utarbeta rekommendationer och verifieringsmetod för livscykelanalyser avseende klimatpåverkan kopplat till val av material, utförande och byggprocess som kan användas vid husbyggnation. Målsättningen är att rekommendationerna på sikt ska bli en integrerad del i stadens kravställning på byggherrar.

Ekonomiskt hållbar markutveckling

Stadens finansiella resurser är begränsade. En växande stad ställer krav på förmågan att prioritera och nämnden ska arbeta utifrån investeringsstrategin. Det är viktigt att tidigt bedöma lönsamhetspotentialen i projekten och att planeringen görs så att kostnader kan hållas nere i alla projekt. Detta är viktigt inte minst för att möjliggöra en positiv utveckling i ytterstaden. Prissättningen för stadens mark får inte leda till att de bostäder som byggs bara kan efterfrågas av en begränsad del av stadens invånare.

Utbyggnaden av Stockholm ska ske på en långsiktigt hållbar nivå. Takten i bostadsbyggandet ska vara hög och det ska finnas utrymme för de investeringar som krävs för infrastruktur, omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning, förskola, skola med mera.

Exploateringsnämnden ska ha stort fokus på kostnadseffektivitet och god ekonomisk hushållning i samtliga investeringsprojekt. Försäljning av mark, vilket företrädelsevis sker vid byggande av bostadsrätter, är även fortsättningsvis en förutsättning för en ekonomiskt hållbar utveckling. Fler hyresrätter och en jämlik fördelning av resurser ska möjliggöras genom att utgiftssidan prövas i framför allt de lönsamma projekten, i enlighet med investeringsstrategin.

Exploateringsnämnden och trafiknämnden ska arbeta fram driftsnyckeltal att tillämpa i planeringsprocessen för att möjliggöra långsiktigt hållbara driftsekonomiska bedömningar samt öka förutsägbarheten i kostnaderna för framtida drift av nya områden.

Ett växande Stockholm innebär fler lokaler, gator, parker och anläggningar för staden att förvalta, vilket medför ökade drift- och underhållskostnader. Det är angeläget att exploateringsnämnden i planeringen säkerställer att lösningar väljs ur ett driftekonomiskt perspektiv tillsammans med berörda nämnder som trafiknämnden och stadsdelsnämnderna.

Samplaneringen med bland annat trafiknämnden ska förbättras i syfte att öka trafiknämndens möjligheter att planera sin investeringsverksamhet som till stor del definieras utifrån den exploateringsverksamhet som exploateringsnämnden planerar för.

Byggnation av exempelvis skolor och idrottplatser ska in i ett tidigt skede i planeringen så att ändamålsenliga lokaliseringar kan erhållas till rimliga kostnader för mottagande nämnd. Utbyggnaden av förskolor och skolor innebär omfattande investeringsutgifter. Byggkostnaderna ska därför beaktas redan tidigt i planeringsprocessen.

När kompensation utgår för ianspråktagen idrottsmark är den grundläggande principen att det upprättas en investeringskalkyl som inkluderar kostnaderna för ersättningsinvesteringen så att det blir tydligt att exploateringsprojektet inrymmer kostnaderna. Exploateringsnämnden ansvarar för att tillsammans med idrottsnämnden utarbeta principer för denna process.

Pågående förhandling mellan staden och landstinget kring markfrågor, gränssnitt och finansiering kopplat till de avtal som tecknats bland annat om tunnelbaneutbyggnad har hög prioritet.

Slussen är ett av de största och viktigaste infrastruktur- och klimatanpassningsprojekten i Stockholm. Då projektet är mycket komplext och stadens investeringar stora krävs det tät uppföljning och god kostnadskontroll.

Exploateringsnämnden ska i samband med verksamhetsplan tydligt redovisa hur nämnden tillämpar stadens investeringsstrategi i prioriteringen av projekt, samt beskriva hur nämnden avser att beakta behovet av lägre investeringsutgifter och fokus på driftkostnadsperspektivet.

Demokratiskt hållbar stadsutveckling

Det är angeläget att stockholmare med intresse för stadens utveckling i större utsträckning erbjuds möjligheter att föra fram åsikter och idéer. Syftet är att öka inflytandet, demokratisera processerna och inkludera fler stockholmare och grupper som vanligtvis inte deltar. Exploateringsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, i vissa exploateringsprojekt, utveckla en utökad medborgardialog i ett tidigt skede. Dialoger ska följas upp och utvärderas med särskilt fokus på vilka grupper som deltar samt vilka effekter delaktigheten har. Återkoppling till deltagarna är en viktig del av arbetet.

I planeringen av nya stadsdelar såväl som kompletteringsbebyggelse ska ett jämställdhetsperspektiv inkluderas och redovisas. Det är också viktigt att barnets perspektiv utvecklas i stadsplaneringen. Planeringen av staden ska ha barnets bästa som en av sina utgångspunkter och barnkonsekvensanalyser ska användas inför varje beslut som rör stadsutveckling. I projekt där det är lämpligt ska nämnden arbeta med att barn och unga inkluderas i samråden. Nämnden ska också inkludera ett äldreperspektiv i planeringen.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal markanvisade bostäder	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal markanvisade hyresrätter	4 250 st	4 500 st	4 500 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
	Antal påbörjade hyresrätter	3 500 st	3 500 st	3 500 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal markanvisade studentbostäder	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade studentbostäder	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal markanvisade bostäder i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
2.1 Energianvändningen är hållbar	Energianvändning i nyproducerade byggnader	55 kWh/m2	55 kWh/m2	55 kWh/m2
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Andel på av staden markanvisad fastighet med krav enligt dagvattenstrategin	100 %	100 %	100 %
	Andel årliga markanvisningar på stadens mark där grönytefaktor för kvartersmark är ett krav	100 %	100 %	100 %
	Andel exploateringsprojekt som gör relevant grönytekompensation vid ianspråktagande av mark i områden med ekologiska och rekreativa värden	70 %	80 %	90 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Idrottsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden undersöka lämplig plats inom stadens vattenområden för borsttvättar för båtar (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska tillsammans med kulturnämnden pröva krav på offentlig konst i markanvisningar (1.6)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden ta fram en handlingsplan för användande av fossilbränslefria arbetsmaskiner (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska bistå Fortum Värme i dess arbete med att öka anslutningarna till öppen fjärrvärme och utreda möjligheterna till ytterligare anslutningar (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ska samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utarbeta rekommendationer och verifieringsmetod för livscykelanalyser avseende klimatpåverkan kopplat till val av material, utförande och byggprocess som kan användas vid husbyggnation (2.1)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Exploateringsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, Stockholms Stads Parkerings AB och bostadsbolagen ska samverka för utbyggnad av laddinfrastruktur (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska genomföra en förstudie, i samverkan med trafiknämnden kring samlastning av stadens egna varuleveranser. Servicenämnden och exploateringsnämnden ska bistå i detta arbete (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhanteringen vid nybyggnad och större ombyggnationer (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden inrätta naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samråd med kommunstyrelsen, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Business Region AB, ta fram en policy för utveckling och uppföljning av nya arbetsplatser och kommersiella lokaler i stadens stadsutvecklingsområden (3.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden arbeta fram driftsnyckeltal att tillämpa i planeringsprocessen för att möjliggöra långsiktigt hållbara driftsekonomiska bedömningar samt öka förutsägbarheten i kostnaderna för framtida drift av nya områden (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska se över möjligheten att digitalisera verksamheten i syfte att utveckla interna system och digitala hjälpmedel för dialog med medborgarna (4.7)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

8. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Exploateringsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 10

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Fastighetsnämnden

Stockholms stads fastighetsbestånd rymmer ett stort utbud av verksamheter och fyller en viktig funktion för stadens invånare. Stadens fastigheter ska tillgodose stockholmarnas behov i dag och i framtiden. Genom ett ansvarsfullt förvaltande av fastigheter och strategiska energieffektiviseringar bidrar stadens fastighetsförvaltning till en långsiktig hållbar utveckling för människor, miljö och stadens ekonomi.

Nämndens uppgifter

Fastighetsnämnden ansvarar som stadens fastighetsförvaltande resurs för lokaler som inte naturligt passar in i stadens fastighetsförvaltande bolag samt naturvårdsområden och reservat utanför stadens gräns. Uppdraget omfattar förvaltningsbyggnader, kulturfastigheter, vissa naturvårdsområden och reservat utanför stadens gräns, slakthusområdet, saluhallar, idrottsanläggningar, vissa kommersiella fastigheter, samt inhyrningar och bostadsrätter. Nämndens ansvar omfattar:

- tillhandahålla och förvalta lokaler primärt för stadens egna verksamheter men i vissa fall även externa hyresgäster
- planering för en effektiv användning av stadens lokaler med utgångspunkt från invånarnas intressen och behov utifrån ett långsiktigt perspektiv
- ett samlat huvudansvar för torgplatsupplåtelser
- hantering av ärenden om tvångsförvaltning, samordnas av AB Svenska Bostäder
- svara för stadens hyresförhandlingar för andrahandsuthyrning av bostäder där det idag saknas förhandlingsordning
- agera stöd samt huvudsaklig kontaktyta gällande inhyrning av administrativa lokaler för stadens verksamheter.

Från och med1 januari 2017 flyttas drift, teknik, skötsel, arrenden och kommersiella avtal från idrottsnämnden till fastighetsnämnden. Fastighetsnämnden ska ansvara för det inre fastighetsunderhållet. Denna förändring innebär att underhållsbudgeten allokeras till fastighetsnämnden.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Verksamhetens intäkter	1 297,0	1 279,8	1 353,1	1 380,8
Verksamhetens kostnader (-)	-516,8	-472,3	-479,3	-485,7
Verksamhetens netto (resultat 1)	**780,2**	**807,5**	**873,8**	**895,1**
Avskrivningar	-353,3	-353,2	-410,7	-425,8
Räntekostnader (-)	-200,4	-195,7	-217,2	-234,1
Summa intäkter	**1 297,0**	**1 279,8**	**1 353,1**	**1 380,8**
Summa kostnader (-)	**-1 070,5**	**-1 021,2**	**-1 107,2**	**-1 145,6**
Resultat efter avskrivningar och finansiella poster (resultat 2)	**226,5**	**258,6**	**245,9**	**235,2**
Ägartillskott (+)/avkastningskrav (-)	-236,7	-258,6	-245,9	-235,2
Årets resultat - förändring av eget kapital	**-10,2**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-1 336,0	-1 736,6	-2 016,6	-1 767,6
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-1 336,0**	**-1 736,6**	**-2 016,6**	**-1 767,6**

Nämndens budgeterade resultat 2017 är 0,0 mnkr efter avkastningskrav om 258,6 mnkr. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Avkastningskravet höjs från 236,7 mnkr år 2016 till 258,6 mnkr 2017, vilket är en höjning med 21,9 mnkr. Höjningen av avkastningskravet är främst en återställning till följd av sänkta kreditivräntekostnader, där nämnden tidigare erhållit motsvarande minskning av avkastningskravet. För fastighetsnämnden beräknas internräntan utifrån stadens internränta plus en omkostnadsersättning på 0,25 procentenheter. Internräntan för fastighetsnämnden uppgår därmed i budget 2017 till 0,95 procent. Samma ränta används även under byggtiden, den så kallade kreditivräntan. I samband med upprättande av verksamhetsplan kommer avkastningskravet att regleras till följd av förändrad internränta.

Investeringsbudgeten för 2017 uppgår till 1 736,6 mnkr. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3. För att genomföra nämndens långsiktiga uppdrag tilldelas en investeringsbudget som långsiktigt uppgår till 986,6 mnkr, varav 486,6 mnkr utgör idrottinvesteringar för år 2017, 2018 och 2019. Ett antal stora projekt är under genomförande som Östermalmshallen, Liljevalchs och Medborgarhuset. Den långsiktiga investeringsbudgeten har tillfälligt utökats för perioden med 200 mnkr per år, totalt 600 mnkr, för att inrymma dessa. Denna tillfälliga utökning får inte omdisponeras till annat. För att

uppfylla kommunfullmäktiges prioriteringar på kortare sikt utökas nämndens investeringsbudget med 750,0 mnkr 2017. I nämndens utökade budget ingår medel för projekten Åkeshovs sim- och idrottshall, Stadsbiblioteket, Söderstaden Larsboda och inköp av bostadsrätter. Ianspråktagande av medel för Stadsbiblioteket och Larsboda förutsätter genomförandebeslut, i det fall utredningsmedel förbrukats.

Projektet om upprustning av befintligt tekniskt nämndhus befinner sig i ett inriktningsskede. Ställningstagande kring budgetmässiga konsekvenser tas först efter att beslut om inriktning har fattats av kommunfullmäktige. Projektet innebär att byggnaden både renoveras och utvecklas för att anpassas till dagens behov.

Budgeten för investeringar i idrottsanläggningar uppgår under perioden 2017-2019 till 1 459,8 mnkr. Reinvesteringar ska rymmas inom tilldelad budget. Nämnden ska i sitt underlag för budget och i verksamhetsplan redovisa kommande års prioriteringar. Nämndens långsiktiga investeringsplan för idrottsanläggningar fördelas på nyinvesteringar och reinvesteringar. Idrottsnämnden prioriterar inom budget för nyinvestering och fastighetsnämnden prioriterar utifrån reinvesteringsbehovet.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Aktiv fastighetsförvaltning i en växande stad

Fastighetsnämnden har en viktig roll i lokalförsörjningen för stadens nämnder. Fastighetsnämndens uppdrag är i första hand att förvalta lokaler för stadens egna behov och interna hyresgäster. Genom aktiv fastighetsförvaltning med låga administrativa kostnader tillsammans med driftoptimeringar och energieffektiva lösningar ska stadens lokalkostnader för de egna verksamheterna hållas nere. Nämnden har ett stort antal externa hyresgäster som kan hyra de lokalytor som staden inte nyttjar själv.

Staden ska ha en aktiv fastighetsförvaltning som innebär både strategiska försäljningar och förvärv av fastigheter. Staden ska äga och utveckla byggnader som långsiktigt behövs för stadens olika verksamheter och andra byggnader kan avyttras. Fastighetsnämnden ska i huvudsak fokusera på åtgärder som syftar till att uppgradera och anpassa fastighetsobjekt inom nämndens befintliga fastighetsportfölj. Strategiska fastighetsutvecklingsprojekt som uppfyller ett eller flera kriterier för uppföljning av större investeringar (höga investeringsutgifter, höga driftskostnader, är komplext och/eller involverar flera nämnder och/eller bolag) ligger inom kommunstyrelsens ansvar att initiera. Det operativa ansvaret att utreda, planera och genomföra dessa projekttyper kan åläggas fastighetsnämnden.

Fastighetsnämnden ska bearbeta och samla in stadens lokalförsörjningsplaner för administrativa lokaler. I uppdraget att förse stadens verksamheter med administrativa lokaler ingår för nämnden att svara för, i huvudsak, den operativa lokalförsörjningen genom att agera stöd samt huvudsaklig kontaktyta gällande inhyrning (såväl internt som på den externa marknaden) av administrativa lokaler för stadens verksamheter.

Fastighetsnämnden svarar också för stadens hyresförhandlingar för andrahandsuthyrning av bostäder där det saknas förhandlingsordning. Om det är ekonomiskt fördelaktigt har fastighetsnämnden, efter beställning från stadsdelsnämnderna, fortsatt uppdrag att köpa bostadsrätter för ändamålet. En planering för nämndens inköp av bostadsrätter för förskolor ska därför genomföras tillsammans med berörda stadsdelsnämnder.

Fastighetsnämnden förvaltar naturreservat utanför stadens gräns. Naturreservaten ska förvaltas med hög kompetens och ambition. Fokus ska vara på att öka tillgängligheten för stadens invånare samt förstärka och utveckla de gröna värdena.

Klimatsmarta och tillgängliga fastigheter

Stadens fastigheter ska vara energieffektiva och leverera en sund inomhusmiljö, samt vara fria från miljö- och hälsostörande ämnen. Fastighetsnämnden ska bedriva en långsiktigt hållbar fastighetsförvaltning och minska energianvändningen i såväl befintliga som nya byggnader och beakta effekterna av ett klimat i förändring.

För att säkerställa att stadens byggnader blir miljömässigt hållbara ska fastighetsnämnden fortsatt arbeta långsiktigt för att miljöklassa sitt bestånd och i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden ha ett aktivt arbete med ekosystemtjänster. Fastighetsnämnden ska även verka för att alla avtal som nytecknas eller omförhandlas sker enligt mallen för gröna hyresavtal. Fastighetsnämnden ska vidare arbeta med att tillgängliggöra alla sina publika lokaler för personer med funktionsnedsättning.

Fastighetsnämnden ansvarar för upplåtelse av Stockholms stads salutorg. För att utveckla torghandeln och uppnå ett effektivt nyttjande och effektiv drift av torgen ska fastighetsnämnden och trafiknämnden i dialog med handlarna se över torgstadgan samt utreda hur regelverket kan underlätta för torghandel på fler torg och ökad nyttjandegrad av torgen.

Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samråd med kommunstyrelsen samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter.

Ekonomi och effektivitet

Nämnden har ett stort underhållsbehov och ett antal stora projekt bedöms ge negativ resultatpåverkan under ett antal år, vilket kan påverka den fortsatta förmågan att leverera resultat. Fastighetsnämnden ska därför fortsätta att utveckla en åtgärdsplan för att säkra en långsiktigt hållbar utveckling av nivån på avkastning och resultat.

Nämnden ska utifrån en aktiv fastighetsförvaltning och utvecklad användning av nyckeltalsanalyser arbeta med att förbättra beståndets driftnetto, med inriktning på att hålla kostnaderna nere samt att omförhandla externa hyror. Nämnden ska vidare utifrån dess kärnverksamhet och uppdrag i kommunfullmäktiges budget avväga möjligheterna till avytting av fastigheter som genererar underskott, samt avväga hur nämnden på bästa sätt organiserar dess verksamhet med minskade kostnader för intern administration och externa konsulter. Nämnden ska också utgå från dess kärnverksamhet och utveckla investeringsprocesserna i syfte att avväga och prioritera projekt som stödjer den. I arbetet ingår också att fastställa och dokumentera nämndens hyresmodeller, så att det såväl internt som externt skapas en ökad förståelse för när modellerna ska användas.

Samverkan ska ske med andra nämnder för att uppnå kostnadseffektivitet i lokalförsörjningen. Kvalitet och kostnader inklusive administration ska avvägas. Intäkter och risker ska säkerställas tillsammans med drifts- och underhållskonsekvenser och hållbara tekniska lösningar. Fastighetsnämnden ska för respektive fastighetskategori verka för långsiktighet och transparens i hyressättningen.

I samband med beslut om investeringar och reinvesteringar ska nämnden utgå från beslutad investeringsplan. Nämnden ska vidare stärka sin analys och framförhållning

per fastighetskategori i enlighet med dess avkastningsberäkningsmodell och tydliggöra långsiktiga planer.

Nämnden har ett antal stora investeringsprojekt som kommer att få påverkan på nämndens resultat, som Liljevalchs, Östermalmshallen och Medborgarhuset. Därför ska nämnden kontinuerligt arbeta med att förbättra ekonomi, riskhantering och prognossäkerhet. Stadsbiblioteket utreds och en lägesrapport ska lämnas till kommunstyrelsen innan genomförandebeslut.

Fastighetsnämnden och idrottsnämnden ska, i syfte att garantera en långsiktigt hållbar strategi för upprustning av idrottsanläggningarna, utreda alternativa strategier som renovering, nyproduktion, sammanslagning eller omlokalisering.

Nämnden har ett antal simhallar med stora underhållsbehov som kan medföra stora investeringsutgifter. Nämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden pröva vilka simhallar som kan finansieras genom att fastigheterna samtidigt utvecklas med exempelvis bostäder.

Staden samplanerar i ökad omfattning utbyggnaden av skolor och nya idrottshallar. Som alternativ till idrottsundervisning i egna lokaler förutsätts skolorna i dessa fall kunna använda angränsande idrottshallar. Nämnden ska tillsammans med idrottsnämnden ha en proaktiv planering för tillkommande idrottsytor och säkerställa att dessa optimeras ur såväl ett ekonomiskt som ett tidsmässigt perspektiv.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1835 GWh	1785 GWh	1735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2450 MWh	2500 MWh	2550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och fastighetsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda anläggandet av tre leder för stigcykling i Nackareservatet, Flatens naturreserverat samt Kyrkhamns naturreservat (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ska samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden ska medverka i Stockholms Stads Parkerings AB:s utredning om att samnyttja parkering som har ledig kapacitet under dagtid, exempelvis parkeringar i anslutning till idrottsplatser, i syfte att möta stadens ökade behov av reglerade infartsparkeringar (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden och trafiknämnden ska se över torgstadgan och utreda hur regelverket kan underlätta för torghandel på fler torg, ökad nyttjandegrad på torgen samt fler arbetstillfällen. (3.2)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden ska säkerställa en plan för finansiering av underhållsbehov per fastighetskategori (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden ska genomföra en aktivitets- och organisationsöversyn i syfte att erhålla en långsiktigt hållbar utveckling på nivån på avkastning och resultat. En handlingsplan ska implementeras senast 2017 (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

9. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Fastighetsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 10

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Idrottsnämnden

Idrott och friluftsliv har en central betydelse för folkhälsan för dagens och morgondagens stockholmare. Alla som växer upp i Stockholm ska ha möjlighet att idrotta och motionera i sin närmiljö. Det ska gälla alla barn, oavsett var i staden man bor och oberoende av storleken på föräldrarnas plånbok. Engagemanget som finns i idrottsrörelsen har stor betydelse för att nå visionen om en stad för alla och detta ska tas tillvara och stöttas. Staden ska skapa goda förutsättningar för idrottsrörelsen och breddidrotten. Fler stockholmare ska inspireras till att röra på sig och föreningslivet i staden ska kunna växa. En utbyggnad av idrottsanläggningar och en effektiv användning av dagens anläggningar har central betydelse. Stadens idrottsverksamhet ska vara jämställd, fri från diskriminering och spegla Stockholms mångfald. Särskilda hänsyn ska tas till prioriterade grupper och behov.

Nämndens uppgifter

Nämndens ansvar omfattar:

- främja stockholmarnas folkhälsa genom att erbjuda möjligheter till idrott och friluftsliv
- ansvara för bidragsgivning och stöd till idrottsföreningar och andra sammanslutningar
- vara den primära samtalspartnern med alla idrottsföreningar och regionala idrottsförbund, i såväl bredd- som elitidrottsfrågor
- ansvara för ärenden som rör taxor och subventioner för upplåtelser av anläggningar för idrottsverksamhet
- anordna fritidsverksamhet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning
- ansvara för fiskevård inom stadens vatten samt för båtplatser och friluftsverksamhet

Från och med 1 januari 2017 flyttas drift, teknik, skötsel, arrenden och kommersiella avtal från idrottsnämnden till fastighetsnämnden. Denna förändring innebär att underhållsbudgeten allokeras till fastighetsnämnden. I syfte att effektivisera och renodla verksamheter och kompetenser införs ett nytt gränssnitt gentemot fastighetsnämnden från 1 januari 2017. Gränssnittsförändringen berör såväl drift- som underhållsverksamhet och konsekvenserna framgår av bilaga 2.

Förslag till budget 2016 och plan för 2017 och 2018

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	**-903,8**	**-913,0**	**-963,1**	**-986,8**
Drift och underhåll	-903,8	-909,0	-958,0	-980,3
Avskrivningar	0,0	-3,2	-4,1	-5,2
Internräntor	0,0	-0,8	-1,0	-1,3
Intäkter	**283,9**	**269,2**	**277,1**	**288,5**
Netto	**-619,9**	**-643,8**	**-686,0**	**-698,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-48,4	-21,8	-21,8	-21,8
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-48,4**	**-21,8**	**-21,8**	**-21,8**

Budgeten för 2017 ökar med 23,9 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 uppgår till 21,8 mnkr, vilket är en minskning med 26,6 mnkr jämfört med 2016. Minskningen är bland annat en följd av ändrat gränssnitt gentemot fastighetsnämnden. Investeringsbudgeten är uppdelad på inventarier och maskiner samt långsiktig investeringsplan. Inom den långsiktiga investeringsplanen ryms förutom nämndens reinvesteringar även nämndens investeringsmedel för friluftslivet. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3. Kapitalkostnadstäckning utgår inte för investeringar i maskiner och inventarier.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Idrotten som en tillgänglig, jämlik och sammanhållande kraft

Alla barn oavsett bakgrund och förutsättningar ska ha möjlighet att idrotta i Stockholm. Idrotten spelar en viktig roll för att förbättra ungas hälsa och psykiska välbefinnande. Fysisk aktivitet bidrar till bättre prestationer i skolan och unga som är med i en idrottsförening har större möjlighet att bygga viktiga nätverk. Att satsa på idrott är därför av betydande vikt för såväl den enskilda individen som för samhället.

Idag ser vi stora skillnader i fysisk aktivitet och simkunnighet i olika delar av Stockholm, mellan pojkar och flickor och hos personer med funktionsnedsättning. En jämlik idrottspolitik är en förutsättning för ett Stockholm som håller samman. Idrotten ska vara en sammanhållande och jämlik kraft i samhället, som ger människor möjlighet till fysisk aktivitet och föreningsdeltagande, oavsett bakgrund och ekonomiska förutsättningar.

Det idrottspolitiska programmet beskriver hur folkhälsoperspektivet ska styra nämndens arbete i syfte att få fler stockholmare att bli fysiskt aktiva. Idrottsnämndens ska,

genom att skapa förutsättningar för idrottsrörelsen och genom att samverka med andra aktörer, arbeta för att nå flickor med utländsk bakgrund, personer med funktionshinder, samt barn och ungdomar som idag inte idrottar. Nämnden ska verka för att kostnaderna för att utöva idrott i Stockholm ska hållas så låga som möjligt. Idrottsbonusen är ett viktigt medel för att nå barn och ungdomar som inte nås genom den traditionella föreningsidrotten. Idrottskoordinatorer är ett verktyg för att stötta det lokala föreningslivet och stimulera ökad samverkan mellan skolan, föreningsidrott och spontanidrott för de prioriterade målgrupperna.

Fler unga tjejer ska ha möjlighet att bli fysiskt aktiva, och få ökad tillgång till idrotten på lika villkor. Idrottsnämnden ska fortsätta sitt arbete med att jämställdhetsintegrera sin verksamhet. Nämndens resurser – investeringsmedel såväl som medel för verksamheten – ska fördelas så att förutsättningarna för att utöva idrott är jämlik oavsett kön eller bakgrund. Nämnden ska särskilt prioritera resurser där den fysiska aktiviteten är låg.

Nämnden ska arbeta aktivt för att utveckla utbudet av idrotts- och fritidsverksamhet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Andelen barn och ungdomar med funktionshinder som deltar i fritidsverksamhet ska fortsätta öka. Utbudet av idrottsaktiviteter ska kommuniceras och anpassas till barn med funktionshinder. Nämnden ska verka för att öppna fler idrottsanläggningar som idag inte är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning så att alla, oavsett förutsättningar kan ges tillgång till stadens arenor, idrottsplatser och hallar.

Stockholm har på kort tid tagit emot flera nyanlända. Idrotten spelar en viktig roll för en väl fungerande etablering i det nya hemlandet och är en sammanhållande kraft. Tidigare års insatser fortsätter. Nämnden ska i samarbete med föreningslivet och socialtjänsten vidareutveckla arbetet.

Brukarundersökningar är en viktig del av nämndens kvalitetsarbete. Nämnden ska genomföra årliga brukarundersökningar för både inomhus- och utomhusidrotten. Brukarundersökningarna ska ge underlag för styrning, prioritering av verksamhet samt nämndens indikatorer.

Simkunnighet som en livsviktig kunskap

Simkunnighet är, förutom en möjlighet till fysisk aktivitet och rekreation, en livsviktig kunskap. Därutöver är det också en förutsättning för godkänt avgångsbetyg i grundskolan. Antalet invånare som kan simma skiljer sig markant mellan olika socioekonomiska grupper, satsningar på simkunnighet är därför prioriterat. Simskolor som riktar sig till de barn som inte klarar kraven på simkunnighet i ämnet ”idrott och hälsa” ska fortsätta. Även andra insatser med mål att nå invånare utan grundläggande simkunskap ska stödjas, både inom ramen för nämndens arbete och genom samarbete med stadens simföreningar.

Ett rikt och levande föreningsliv

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse. De ideella krafter som är engagerade i landets idrottsföreningar, och andra föreningar som nämnden ger bidrag till, skapar med sitt engagemang stora värden. De ger barn och unga chansen till en aktiv och meningsfull fritid. Nämnden ska därför vara föreningslivet behjälpligt och stötta satsningar på att få fler unga att vilja engagera sig ideellt, inte minst som ledare. Idrottsbonusen ska utvecklas för att mer långsiktigt stötta föreningar som arbetar med att nå personer som tillhör de prioriterade grupperna. Särskilda medel riktas till 4H-verksamheterna, som bedriver en viktig och uppskattad verksamhet och ger många av stadens barn möjligheten att komma i kontakt med djur och natur.

Friluftslivet bidrar till en levande stad

Idrottsnämnden är stadens kontaktyta gentemot friluftslivet, båtklubbar och fritidsfiske. Nämnden ska tillvarata och underlätta stockholmarnas intressen av ett rörligt frilufts- och båtliv. I detta uppdrag ligger exempelvis att samarbeta med närliggande kommuner för att skapa lämpliga lösningar för det rörliga friluftslivet på land och till sjöss.

Idrottsnämnden ska under året fortsätta satsningen på stadens friluftsområden och naturreservat enligt gällande riktlinjer, för att förenkla för stockholmarna att ha ett aktivt friluftsliv. Samtidigt ska nämnden arbeta för en utökad öppen verksamhet med målet att få fler att upptäcka nöjet av friluftsaktiviteter. Ett konstsnöspår i Ågesta och ett motionsspår i Lövsta är två prioriterade projekt som ska färdigställas. Detta är för att öka tillgången till friluftsliv i staden såväl sommar- som vintertid.

Ett tryggt idrottsliv

Idrotten spelar en viktig roll i att förbättra ungas hälsa, psykiska välbefinnande och studieresultat. Alla barn oavsett bakgrund och förutsättningar ska ha möjlighet att idrotta. All idrottsverksamhet i Stockholm ska vara fri från diskriminering, trakasserier samt kränkande behandling och nämnden ska aktivt motverka detta. Även idrottsföreningar som får stöd av staden ska aktivt arbeta för att motverka all form av diskriminering, trakasserier, kränkande behandling och vila på en demokratisk grund. Här har tränare och vuxna en viktig roll som ledare och förebilder. Idrotten har en viktig roll i det våldspreventiva arbetet. Nämnden ska aktivt motverka alltför tidiga elitsatsningar och arbeta strategiskt för att barn kan idrotta med glädje.

Nämnden ska arbeta proaktivt för att åstadkomma ett gott bemötande av olika gruppers behov i stadens anläggningar, exempelvis genom en aktiv kompetensutveckling av personalen i bemötandefrågor. Alla ska kunna känna sig trygga i stadens idrottsanläggningar. Alla som besöker idrottsevenemang eller motionerar och idrottar i Stockholm ska göra det utan risk att bli utsatta för våld och utan att behöva uppleva otrygga miljöer. Nämnden ska särskilt arbeta för ökad trygghet i stadens bad, - och idrottshallar, vilket det också reserveras särskilda medel för. Arbetet med att göra stadens anläggningar och verksamheter mer välkomnande ska fortsätta enligt de beslutade riktlinjerna under året.

Idrotten som inspiration och underhållning

I Stockholm arrangeras varje år flera både större och mindre evenemang. Idrotten bidrar med flera av dessa, som är viktiga för stadens profilering. Idrottsnämnden ska delta i stadens arbete med att få en bredd av evenemang till Stockholm. Evenemang som prioriteras i stadens nya evenemangsstrategi, med särskilt fokus på att de möjliggör och inspirerar till ökad idrott och fysisk aktivitet, ska prioriteras.

En växande stad som bygger ikapp

I den växande staden har nämnden att möta utmaningen att tillgodose och tillgängliggöra idrotts- och fritidsverksamhet för främst de prioriterade grupperna enligt det idrottspolitiska programmet. Det långsiktiga målet är att bygga ikapp den anläggningsbrist av idrottsytor som råder för att sedan kunna bygga i takt med en växande stad. Ett viktigt verktyg är den långsiktiga investeringsstrategin tillsammans med nämndens prioritering inom fastighetsnämndens långsiktiga investeringsplan avseende idrottsinvesteringar. Nämndens prioritering ska utgå från den långsiktiga investeringsplanen och ett driftskostnadsperspektiv.

Nämnden ansvarar för att prioritera och planera för stadens nytillskott av idrottsanläggningar, både inom exploateringsområden och inom staden i övrigt. Samarbetet

med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden och SISAB är avgörande för att få till stånd en fungerande planering av idrottsytor.

Idrottsnämndens samarbete med utbildningsnämnden och SISAB syftar till att i högre grad samplanera idrottsytor och skollokaler. Skolidrottshallar ska tillgängliggöras i idrottsnämndens bokningssystem, med det långsiktiga målet att alla hallar ska omfattas. Fortsatta kodlåsinstallationer tillgängliggör lokalerna för föreningsliv och andra på tider då de inte utnyttjas för skoländamål. Nämnden ska samverka med utbildningsnämnden och SISAB i denna fråga. Idrottsnämnden ska i syfte att öka tillgängligheten till idrottshallar, tillsammans med kulturnämnden och utbildningsnämnden, utreda och implementera nya skolkostnadsersättningar.

Spontanidrotten ska locka till ökad fysiskt aktivitet. Idrottsnämnden har en pådrivande roll för att stadens nämnder och bolagsstyrelser samarbetar med varandra och med föreningslivet för att ytor för spontanidrott och utomhusgym tillgodoses.

Under kommande år ska fler idrottshallar, konstgräsplaner och andra idrottsanläggningar färdigställas. I stadsutvecklingen och exploateringen av stadens mark ska ytor för rekreation och idrottsutövande finnas med i samhällsplaneringen redan från början. Fullstora idrottshallar är den anläggningstyp som det råder störst brist på. Budgeten för investeringar i idrottsanläggningar har under mandatperioden förstärkts med en miljard kronor.

Staden samplanerar i ökad omfattning utbyggnaden av skolor och nya idrottshallar. Som alternativ till idrottsundervisning i egna lokaler förutsätts skolorna i dessa fall kunna använda angränsande idrottshallar. Om samplanering leder till att ett ökat driftutrymme uppstår hos idrottsnämnden ska idrottsnämnden redovisa detta i sitt underlag till budget. Nämnden kan då använda frigjort driftutrymme till inhyrningar.

När idrottsmark för exempelvis bostadsexploateringar tas i anspråk ska anläggningen ersättas. Grundläggande vid ianspråktagande av idrottsmark eller idrottsanläggningar för exempelvis bostadsbyggande är att exploateringsnämnden upprättar en investeringskalkyl som inkluderar kostnaderna för ersättningsinvesteringen så att det blir tydligt att exploateringsprojektet inrymmer kostnaderna. Ersättningsinvesteringar ska prövas och prioriteras i den ordinarie budgetprocessen. Huvudprincipen är att idrottsnämnden får ersättning för ersättningsinvesteringen motsvarande kapitalkostnader som uppstår hos fastighetsnämnden och att fastighetsnämndens investeringsbudget utökas för motsvarande funktion. Medel för ersättningsinvesteringar har reserverats i central medelsreserv.

Klimatsmarta och miljöanpassade anläggningar

Det är angeläget för både miljön och stadens långsiktiga ekonomi att energianvändningen minskar. Idrottsnämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden säkra att energieffektiviserande åtgärder i stadens idrottsanläggningar genomförs kontinuerligt och att exempelvis uppvärmning av bassänger och konstfrysning av isytor sker under optimala förhållanden. Målet är att sänka energianvändningen, minska miljöpåverkan och förhindra kapitalförstöring. Idrottsnämnden ska samverka med fastighetsnämnden för att ta fram en strategi för när klimatneutrala energianläggningar kan användas för nya och befintliga anläggningar. Vid ny- och reinvesteringar ska nämnden arbeta i enlighet med stadens nya miljöprogram. Nämnden ska verka för att användning av skadliga kemikalier i inredning och inventarier minskar.

Idrottsnämnden ska tillsammans med båtklubbarna fortsätta att minska problemet med miljögifter, som kommer från bottenfärger och rengöring av båtar, genom att uppföra spolplattor samt utreda lämplig plats inom stadens vattenområden för en borsttvättan-

läggning. Idrottsnämnden ska utveckla modeller där båtklubbarna kan vara med och finansiera åtgärder.

Ekonomisk hållbar verksamhet.

Idrottsnämnden ska alltid tillämpa driftkostnadsperspektiv vid beställningar av fastighetsnämnden och vid varje tillfälle beakta vilka behov som kan täckas av andra hyresvärdar eller genom samplanering vid andra exploateringsprojekt.

Fastighetsnämnden och idrottsnämnden har ansvar för att arbeta med en gemensam underhållsplanering. Underhållsplaneringen ska utgå från de faktiska behoven, de faktiska kostnaderna och när i tid åtgärderna planeras. Nämndernas fokus på reinvesterings- och underhållsbehov är prioriterat för att undvika kapitalförstöring och upprätthålla tillgängligheten till anläggningarna.

Nämnden ska arbeta i enlighet med investeringsstrategin. Planering och prioritering ska göras ur ett driftkostnadsperspektiv samt inom den budget som kommunfullmäktige beslutat om för idrottsinvesteringar. Detta innebär att idrottsnämnden inom sin budget ska prioritera nyinvesteringar utifrån det idrottspolitiska programmets mål samt utifrån upprättad långsiktig investeringsplan. Det är också viktigt att nämnden vid sin långsiktiga investeringsplanering tar hänsyn både till de områden i staden med ett rikt idrottsliv, där föreningslivet är i stort behov av nya lokaler, och de områden där befolkningen i mindre utsträckning är aktiv, men där nämndens ambitioner för att nå nya utövare är stor.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Stockholmarnas nöjdhet med Stockholms stads idrottsutbud	73 %	74 %	75 %
	Ungdomars nöjdhet med tillgång till idrottsmöjligheter	72 %	73 %	74 %
	Andelen ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter	78 %	79 %	80 %
	Nyttjandegraden stora idrottshallar (20x40)	88 %	88 %	88 %
	Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	90 000	100 000
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1835 GWh	1785 GWh	1735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2450 MWh	2500 MWh	2550 MWh

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel elektroniska inköp	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Idrottsnämnden ska revidera det idrottspolitiska programmet för perioden 2018-2022 (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Idrottsnämnden ska utreda hur idrottsbonusen kan vidareutvecklas för att stötta de föreningar som framgångsrikt arbetar med de prioriterade målgrupperna (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Idrottsnämnden ska utreda om det finns anledning för staden att engagera sig i Sport Campus och vilka möjligheter och kostnader ett medlemskap skulle innebära (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och kulturnämnden utreda och implementera formen för ersättning till skolor för kultur- och idrottsföreningars verksamhet i skollokaler, den så kallade skolkostnadsersättningen (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och fastighetsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, idrottsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda anläggandet av tre leder för stigcykling i Nackareservatet, Flatens naturreserverat samt Kyrkhamns naturreservat (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Idrottsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden undersöka lämplig plats inom stadens vattenområden för borsttvättar för båtar (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

10. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Idrottsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 7

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Kulturnämnden: kulturförvaltningen

Kultur ger plats för människor att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Kreativitet, konst och kultur är en självklar del av demokratin och kan bidra till att minska rädsla, fördomar och främlingskap mellan människor. Stockholmarnas tillgång till kultur och möjlighet till eget skapande ska öka, särskilt genom att kulturlivet når fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av stadens kulturliv. Det fria kulturlivet och stadens egna institutioner ska ges goda förutsättningar att erbjuda en mångfald av kulturupplevelser med hög kvalitet.

Nämndens uppgifter

Nämndens ansvar omfattar:

- ansvar för huvuddelen av stadens kulturverksamhet, vilket inbegriper Stadsmuseet med Medeltidsmuseet samt Stockholmsforskningen, Stockholms stadsbibliotek, Liljevalchs konsthall/Stockholm konst, Kulturskolan Stockholm samt vissa evenemang
- skapa goda förutsättningar för både stadens institutioner och det fria kulturlivet så att kulturupplevelser av hög kvalitet och bredd erbjuds
- följa och främja utvecklingen av kulturlivet i staden och inom sitt verksamhetsområde sköta stadens bidragsgivning till kulturell verksamhet samt stödet till de allmänna samlingslokalerna och hemgårdarna
- bevara, levandegöra och pedagogiskt förmedla stadens kulturhistoriska värden till dagens och framtidens stockholmare och besökare
- utgöra stadens kompetens i arkeologiska och bygghistoriska frågor.

Förslag till budget 2016 och plan för 2017 och 2018

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-982,5	-996,0	-1 018,1	-1 028,1
Drift och underhåll	-982,5	-996,0	-1 018,1	-1 028,1
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	101,0	99,9	98,4	96,9
Netto	**-881,5**	**-896,1**	**-919,7**	**-931,2**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-28,0	-24,7	-14,6	-90,3
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-28,0**	**-24,7**	**-14,6**	**-90,3**

Budgeten för 2017 ökar med 14,6 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2. Inom nämndens driftbudget ska kapitalkostnaderna inrymmas.

Investeringsbudgeten för 2017 uppgår till 24,7 mnkr. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3. För att genomföra nämndens långsiktiga uppdrag tilldelas en investeringsbudget som långsiktigt uppgår till 6,3 mnkr per år.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Kulturliv i utveckling

Kulturnämnden verkar inom ett område som förändras demografiskt, ekonomiskt, tekniskt och socialt. Detta innebär såväl utmaningar som möjligheter för konst och kulturliv. Biblioteksbesökstalen ska vara fortsatt höga och andelen barn aktiva i kulturskolan ska fortsätta att öka.

Hållbarhetskommissionens rapport beskriver ett delat Stockholm och insatser som behöver genomföras för att minska skillnader mellan stadsdelar och stadsdelsnämndsområden. Stadens arbetet med att utjämna skillnader i människors tillgång till kultur är betydande i detta arbete. Alla stockholmare ska ha tillgång till stadens kulturliv. Kulturstödssystemet ska säkra den konstnärliga friheten och främja en mångfald av kulturuttryck i hela staden.

Staden ska ha ett starkt, jämställt kulturliv som är fritt och självständigt i sitt utövande, och har tillgång till en fungerande infrastruktur för att nå alla invånare

Kultur ger plats för människor att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Konst och kultur är en självklar del av demokratin och kan minska rädsla, fördomar och främlingskap mellan människor.

När staden växer har kulturnämnden en viktig roll i att utveckla stadens strategiska kulturmiljöarbete. Det är också avgörande att det skapas förutsättningar för kulturaktörer i nya stadsdelsområden och områden som genomgår förändring.

De senare årens tydliga satsning på såväl visning som inspelning av film ska fortsätta. Fler ska kunna ta del av en ökad mångfald av film. Genom stadens medlemskap i filmregion Stockholm-Mälardalen har nämnden i uppgift att stödja utvecklingen av film- och tv-produktion i staden. I samarbete med Stockholm Business Region AB ska nämnden stärka förutsättningarna för stadens kulturella och kreativa näringar.

Stadens stöd till samlingslokaler och ateljéstöd ska fortsätta att utvecklas. Till år 2020 ska kulturnämnden i samarbete med fastighetsnämnden skapa minst 200 nya ateljer och lokaler för konstnärlig produktion.

Mot bakgrund av en längre tids värdeminskning höjs stadens kulturstipendier. Nämnden ska också ta fram en ny jurymodell som ska stärka Stockholms stads kulturprisers ställning och synlighet.

Kulturnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämndens namnberedning verka för ett nytt skyltprogram som markerar platser där viktiga personer för Stockholm verkat.

Bibliotek för en sammanhållen stad

Stockholms stadsbibliotek är öppna institutioner som ska gynna demokrati och gemenskap och bidra till kunskap, forskning och läsning. Biblioteken ska vara inkluderande och utvecklas i nära dialog med stockholmare och samarbetspartners. Biblioteken ska ligga där stockholmarna finns och vara öppna när de har tid att besöka dem. Stockholm ska ha bibliotek som står för både bredd och spets. Det digitala biblioteket ska fortsätta att vidareutvecklas för att i än högre grad göra böcker och läsande tillgängligt för fler. För barn och unga är appen Bibblix av särskilt intresse att vidareutveckla och sprida till fler.

Vidare ska en plan för framtida biblioteksstruktur tas fram, en plan som konkretiserar stadens biblioteksplan genom att bland annat tydliggöra bibliotekslokalernas framtida placering, eventuella nyetableringar, samarbeten och relation till det digitala biblioteket. I hållbarhetskommissionens rapport lyfts särskilt behovet av mötesplatser fram. Stadens bibliotek är redan idag en viktig mötesplats bland stockholmarna. Kulturnämnden ska fortsätta utveckla bibliotekens roll som mötesplats och plattform för samverkan med civilsamhället.

Stadsbiblioteket på Sveavägen, stadens största bibliotek och räknat som ett av den moderna arkitekturens stora verk, har länge haft omfattande renoveringsbehov. Biblioteket kommer med stor varsamhet för de kulturhistoriska värdena att genomgå renovering och modernisering.

Verksamheter för alla

Liljevalchs är stockholmarnas egen konsthall och Stockholm konst köper in och placerar konst i det offentliga rummet. Enprocentsregeln ska fortsätta utvecklas och exploateringsnämnden ska tillsammans med kulturnämnden pröva krav på offentlig konst i markanvisningar. Som fortsättning på det tidigare muralprojektet skapas fler muraler/gatukonstprojekt.

Kulturskolan är stadens viktigaste verksamhet för barn och ungdomars möjlighet att själva skapa kultur. Kulturskolan erbjuder verksamhet av hög kvalitet i en mångfald kulturella färdigheter. Genom fler samarbeten och breddat utbud ska fler delta och särskilda insatser utvecklas för att nå fler i grupper som idag är underrepresenterade. Genom kulturskolans verksamhet El Sistema nås grupper i stadsdelar där deltagandet i ordinarie kulturskola hittills varit begränsat. El Sistema ska under 2017 spridas till minst en ytterligare stadsdel, totalt ska tillföras cirka 400 elevplatser.

Kulturnämnden ska också utreda möjligheten att, med inspiration från El Sistemas arbetsssätt, tillsammans med professionella kulturutövare, utveckla nya pedagogiska samarbetsformer tillsammans med statliga institutioner så som Dramaten och Moderna museet.

Stadsmuseet med Medeltidsmuseet samt Stockholmsforskningen får stockholmare och besökare att minnas Stockholms historia. Genom historiens berättelser och ett normkritiskt perspektiv får vi nya perspektiv på vår egen tid. Parallellt med de mycket omfattande omvandlingarna av verksamheten i Södra stadshuset pågår kontinuerlig utveckling av Stadsmuseets och Medeltidsmuseets övriga verksamhet. Stadsmuseets samarbete med stadsarkivet ska vidareutvecklas och Medeltidsmuseet ska utreda förutsättningarna för ett större nationellt ansvar i syfte att nå än fler.

Under 2017 uppmärksammas Per Anders Fogelströmsåret särskilt samtidigt som nämnden förbereder stadens engagemang i Bergmanåret 2018.

Kvinnors roll har länge haft en undanskymd plats i stadens historieskrivning. 2017 påbörjas planeringen inför öppnandet av ett nytt inkluderande kvinnohistoriskt museum och kulturcentrum. Planeringen ska ske i bred samverkan med exempelvis stat, landstinget, civilsamhälle och forskarvärlden.

Stadens evenemang, framför allt Europas största ungdomsfestival We Are Sthlm och Kulturfestivalen, är arrangemang som stockholmarna uppskattar mycket. Nämnden ska fortsätta verka för att dessa evenemang blir en angelägenhet för fler, särskilt de grupper som finner det svårt att ta sig till festivalerna i centrala stan. Staden har ett särskilt ansvar för att festivaler och evenemang är trygga och säkra och särskilda insatser ska garantera att evenemangen är så.

Kulturnämnden ska samverka med trafiknämnden i syfte att öka och förenkla närvaron av kultur i det offentliga rummet. I samråd med trafiknämnden ska Kungsträdgården särskilt utredas och utvecklas för ett bättre nyttjande av parken.

Kulturnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden bistå utbildningsnämndens utredning angående formen för skolkostnadsersättningen, med målet att tillgängliggöra fler skollokaler för föreningsliv. Kulturnämnden, utbildningsnämnden och SISAB ska i samverkan tillgängliggöra minst en ny skollokal per stadsdelsnämndsområde för föreningslivet och civilsamhället i stadens bokningssystem.

Ekonomiskt hållbar utveckling av stadens kulturverksamhet

Nämnden ska följa trender och verksamheternas kostnadsutveckling så att resurser kommer till störst nytta. Nämnden ska ta särskild hänsyn till lokalkostnadernas utveckling. Renoveringsbehov av Stadsbiblioteket, Medborgarhuset, Stadsmuseet och Liljevalchs kommer att öka hyres- och driftskostnaderna betydligt under perioden, vilket ställer stora krav på prioritering och optimering av resurser. Särskilt viktigt är att etablera samarbetsformer med övriga lokalförvaltande nämnder och bolag för att öka samutnyttjandet av befintliga lokaler i syfte att sänka nämndens hyreskostnader. Inför beställning av tillkommande lokalytor och upprustning av befintliga ska nogsamma driftkostnadsanalyser göras utifrån nämndens samlade lokalbehov. Nämnden ska frigöra resurser inom den befintliga verksamheten för att möta ökade behov. Nämnden behöver också särskilt säkra resurser och arbetssätt för att möta utmaningen kring barn som växer upp i en segregerad ytterstad.

Bidra till ett demokratiskt Stockholm

Stockholmarnas tillgång till kultur och möjlighet till eget skapande ska öka, särskilt genom att kulturlivet når fler i de stadsdelar och bland de grupper där det idag är relativt få som tar del av stadens kulturliv. Alla har rätt till god tillgång till kultur. Nämnden ska prioritera det lokala kulturlivet och barn och ungdomar med funktionsnedsättning är en grupp som särskilt ska prioriteras.

Kulanpremien kan spela en nyckelroll för att alla barn i stadens förskolor och skolor ska komma i kontakt med kulturverksamheter. Arbetet inom ramen för kulan ska fortsätta att utvecklas och vara anpassat efter brukarnas behov.

Kulturnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna utveckla rutiner för samarbete mellan kulturnämnden och de stadsdelsnämnder som initierar satsningar på lokala kulturhus.

Nämnden ska i samarbete med andra nämnder också utveckla arbetet med aktiviteter för stadens nyanlända barn och unga.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Stockholmarnas nöjdhet med kommunala kulturinstitutioner	80 %	81 %	81 %
	Antal besök på stadens kulturinstitutioner per stockholmare	6,26	6,27	6,28
	Antal lån totalt i kommunala bibliotek per invånare	4,7	4,8	4,8
	Andel ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla kulturaktiviteter	73 %	74 %	75 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och kulturnämnden utreda och implementera formen för ersättning till skolor för kultur- och idrottsföreningars verksamhet i skollokaler, den så kallade skolkostnadsersättningen (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med kulturnämnden verka för ett nytt skyltprogram som markerar platser där viktiga personer för Stockholm verkat (1.6)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska tillsammans med kulturnämnden pröva krav på offentlig konst i markanvisningar (1.6)	2017-01-01	2017-12-31
Kulturnämnden ska i samarbete med Stockholm Business Region stärka förutsättningarna för stadens kulturella och kreativa näringar (1.6)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kulturnämnden: stadsarkivet

Stockholms historia är en del av stockholmarnas gemensamma identitet. Förankring i historien bidrar till stadens sammanhållning. En jämlik tillgång till stadens information stärker stockholmarnas möjligheter att agera, påverka och vara delaktiga i stadens utveckling och ökar förutsättningarna för en sammanhållen stad.

Nämndens uppgifter

Nämndens ansvar omfattar:

- arkivmyndighet och ansvarar för Stockholms stadsarkiv
- systemägarskap för stadens gemensamma e-arkiv

Förslag till budget 2016 och plan för 2017 och 2018

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-78,2	-78,9	-78,9	-82,9
Drift och underhåll	-78,2	-78,9	-78,9	-82,9
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	28,7	28,7	28,7	28,7
Netto	**-49,5**	**-50,2**	**-50,2**	**-54,2**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-2,0	-1,0	-46,0	-1,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-2,0**	**-1,0**	**-46,0**	**-1,0**

Budgeten för 2017 ökar med 0,7 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 uppgår till 1,0 mnkr.

Utveckling av stadens informationshantering

Stadsarkivet är en central resurs i stadens informationsförsörjning och en av förutsättningarna för att offentlighetsprincipen ska fungera. Tillgång till arkivinformation ger dagens och framtidens stockholmare insyn i de offentliga beslutsprocesserna och ger möjligheter till forskning.

Stadsarkivet ska samarbeta nära med stadens övriga nämnder. Avseende arkivets publika verksamhet ska detta ske i särskilt nära samarbete med Stadsmuseet och stadens bibliotek.

Stadsarkivet har en viktig roll i arbetet att utveckla stadens informationshantering. Stadens arbete med öppna data och offentlighetsprincipens tillämpning i e-förvaltning bidrar till att stärka demokratin. Stadsarkivet ska publicera allt sitt upphovsrättsskyddade material, som staden själv är legal upphovsman till, under en licens som tillåter vidareanvändning.

Effektiva processer

Stadsarkivets verksamhet är lagstyrd och lyder under arkivlagen. Stadsarkivet ska ta ett centralt ansvar för stadens arkivfunktioner och bidra till andra nämnders verksamhet inte bara genom tillsyn utan också med expertkunskap och rådgivning. Under perioden bedöms arkivbestånden öka med mellan 12 000-20 000 hyllmeter.

En ökad digitalisering ska bidra till snabbare processer, tillgänglighet och effektivisering. Kulturnämnden: stadsarkivet har ett särskilt uppdrag att genomföra projektet e-dok som ska effektivisera ärendehantering över hela staden.

Stadsarkivet kommer under perioden att hyra ett av fastighetsnämnden förvärvat bergrum i Liljeholmen för att långsiktigt säkra arkivutrymme för verksamheten. Projektet ska leda till en effektiviserad verksamhet och en lägre hyllmeterkostnad. Den ökade hyreskostnaden ska på sikt finansieras helt och hållet av nämndens arkivleverenser. Stadsarkivet har ett särskilt ansvar för projektets kostnader och ska följa det ur ett driftkostnadsperspektiv.

Tillgänglig information för alla

Tillgängligheten till stadsarkivets material och kunskap ska på bästa sätt komma stockholmarna till del.

Stadsarkivet ska vara delaktigt i Stockholm stads arbete med att tillgängliggöra offentlig information. E-arkiv Stockholm är stadens gemensamma digitala arkiv. Kulturnämnden: stadsarkivet, ansvarar för och förvaltar e-arkivet. Alla verksamhetssystem ska successivt anslutas till e-arkivet.

Stadsarkivet har en viktig roll som kunskapsbas om Stockholms historia för både stockholmare i allmänhet och forskare. Särskilt angeläget är att nå nya grupper som idag sällan använder arkivets resurser, bland annat bör möjligheten prövas om huruvida fler tjänster kan erbjudas på fler språk än svenska och engelska. Stadsarkivet ska även upprätthålla god tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning. Stadsarkivets karaktär av öppen publik institution ska förstärkas. Stadsarkivet ska också vara en stark resurs för den akademiska forskningen, denna roll ska utvecklas i samarbete med universitet och högskola.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	800 st	800 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	850 st	850 st	950 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

11. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Kulturnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 18

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Kyrkogårdsnämnden

I Stockholm är begravningsplatserna välskötta och rofyllda miljöer, med plats för eftertanke. Såväl begravningsplatser som kulturhistoriskt värdefulla byggnader för begravningsändamål är väl underhållna.

Nämndens uppgifter

Kyrkogårdsnämnden ansvarar för förvaltning av begravningsplatser. Verksamheten är finansierad via begravningsavgiften. Nämndens ansvar omfattar:

- stadens egna begravningsplatser
- åt staden upplåtna begravningsplatser
- frågor som rör begravningsverksamheten enligt begravningslagen

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	**-200,2**	**-206,2**	**-206,2**	**-206,2**
Drift och underhåll	-176,2	-182,2	-182,2	-182,2
Avskrivningar	-16,5	-16,5	-16,5	-16,5
Internräntor	-7,5	-7,5	-7,5	-7,5
Intäkter	**28,5**	**28,5**	**28,5**	**28,5**
Netto	**-171,7**	**-177,7**	**-177,7**	**-177,7**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-35,0	-64,0	-45,0	-13,6
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-35,0**	**-64,0**	**-45,0**	**-13,6**

Budgeten för 2017 ökar med 6,0 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2. Utöver nämndens budget finns 2,0 mnkr för feriearbeten avsatta i central medelsreserv till kyrkogårdsnämnden. I samband med upprättande av verksamhetsplan ska nämnden redogöra för de åtgärder som ryms inom nämndens underhållsbudget.

Investeringsbudgeten för 2017 ökar med 29,0 mnkr. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3. För att genomföra nämndens långsiktiga uppdrag tilldelas en investeringsbudget som långsiktigt uppgår till 10,0 mnkr per år. För att uppfylla kommunfullmäktiges prioriteringar på kortare sikt utökas nämndens investeringsbudget med 54,0 mnkr år 2017. Denna utökning syftar till att genomföra projekten ombyggnad av arbetslokaler för Norra begravningsplatsen, kistgravkvarter i Råcksta, ny begravningsplats vid Järva och ny bevattningsanläggning vid Skogskyrkogården.

Begravningsverksamheten ska i sin helhet finansieras av begravningsavgiften, som fastställs av kommunfullmäktige. Över- och underskott ska i sin helhet balanseras till nästkommande budgetår i en begravningsfond. Begravningsavgiften år 2017 är 7,5 öre.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

En långsiktig planering

Nämnden ska erbjuda rofyllda, vackra och miljömässigt hållbara begravningsplatser. Nämnden ska ge möjlighet och utrymme för olika begravningstraditioner på stadens begravningsplatser och vid nämndens ceremonilokaler. Nämnden ska verka för att den konfessionslösa inriktningen ska upprätthållas så att alla oavsett livsåskådning kan få de begravningsceremonier de önskar.

Naturmiljö och miljöhänsyn

Många begravningsplatser är en del av kulturarvet, men fyller också en funktion som park- och naturmiljö. Dessa värden ska bevaras och utvecklas. Verksamheten ska miljöanpassas och den biologiska mångfalden ska öka. Energieffektiviseringar av byggnader och belysning på begravningsplatserna ska minska energiförbrukningen, samtidigt som de stämningsfullt ljussatta inom- och utomhusmiljöerna behålls. Trädens artrikedom ska säkras och stärkas och trädbestånden föryngras. Stockholm ska vara ledande i utvecklingsarbetet för miljöhänsyn vid drift av krematorier.

Tillgänglighet och mångfald

För att möta en mångfald av stockholmare ska nya gravskick utredas och vid behov införas på fler av stadens begravningsplatser. Nämnden ska tillgänglighetsanpassa stadens begravningsplatser för att tillmötesgå alla besökande.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

12. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Kyrkogårdsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 8

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Stockholm har höga ambitioner för att skapa en klimatsmart stad. Stockholmarnas hälsa ska gynnas genom ett långsiktigt arbete med att säkerställa en ren och hälsosam stadsmiljö och en sund inomhusmiljö. Det ska vara lätt för stockholmarna att göra miljömedvetna val i sin vardag och minska sitt ekologiska fotavtryck.

Nämndens uppgifter

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvarar för det övergripande miljö- och hälsoskyddet i staden. Nämnden ansvarar för

- tillsyn enligt miljöbalken, livsmedels-, strålskydds-, smittskydds- och tobakslagstiftningen samt lagen om sprängämnesprekursorer
- prövning av tillstånd för vissa av de verksamheter som omfattas av nämnda lagstiftningar
- miljö- och luftövervakning
- bullerbekämpning
- planering och samordning av stadens åtgärder inom miljöskydds- och naturvårdsområdet
- stöd till stadens bolag och nämnder i deras miljöarbete
- information om miljö- och hälsofrågor till stadens invånare och företag

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-193,9	-200,7	-195,3	-195,3
Drift och underhåll	-193,9	-200,7	-195,3	-195,3
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	96,1	96,1	96,1	96,1
Netto	**-97,8**	**-104,6**	**-99,2**	**-99,2**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**

Budgeten för 2017 ökar med 6,8 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 är oförändrad jämfört med 2016.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Miljö och hälsa i en växande stad

Tillsyn utgör miljö- och hälsoskyddsnämndens kärnverksamhet. Nämnden utgör en kommunal myndighet med ansvar för den lokala tillsynen av hur lagar som rör miljö och hälsa följs. De viktigaste lagarna är miljöbalken och livsmedelslagstiftningen.

Nämndens myndighetsutövning och tillsynsarbete ska prioriteras och utvecklas i syfte att säkerställa stockholmarnas hälsa och säkerhet samt lika och rättvisa regler för Stockholms företag. Service och tillgänglighet gentemot stadens invånare och företag ska stå i fokus för verksamhetsutvecklingen.

I takt med att staden växer etablerar sig allt fler verksamheter som är anmälnings- eller tillståndspliktiga. Nämnden ska balansera sina resurser på ett optimalt sätt så att den kan möta den ökade efterfrågan på miljökompetens, utan att ge avkall på tillsynsverksamheten.

Stödjande roll i stadens miljö- och klimatarbete

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en viktig roll att bistå övriga nämnder och bolagsstyrelser i att uppfylla målen i *Miljöprogrammet för 2016-2019*. Kommunstyrelsen har ett samordnande och övergripande uppföljningsansvar för miljöprogrammet och miljö- och hälsoskyddsnämnden har en stödjande roll i andra nämnders genomförande och uppföljningsarbete.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska följa och analysera utvecklingen av fossilbränsleanvändningen i Stockholm och därmed stötta arbetet med att på ett effektivt sätt nå målet om fossilbränslefritt Stockholm 2040. Nämnden har ett utpekat ansvar för uppdrag inom strategin för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska beakta och förebygga effekter av ett förändrat klimat i sitt arbete och bistå kommunstyrelsens arbete med klimatanpassning. Nämnden ska utreda möjligheter till att klimatkompensera stadens flygresor.

Stadens egen organisation ska vara fossilbränslefri 2030. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen och servicenämnden ta fram en utredning med förslag till åtgärder för hur detta ska nås. Inom detta uppdrag ingår att utreda hur stadens användning av fossil plast kan minska.

Informationsprojektet *Klimatsmarta stockholmare* ska inriktas mot att öka kunskapen om invånarnas egen klimatpåverkan och ge verktyg till att reducera den. Insatser gentemot barn och unga ska prioriteras. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bistå Stockholm vatten med information om stadens miljö- och klimatarbete för att underlätta driften av GlashusEtt. Nämnden ansvarar även för *Klimatpakten*.

Energicentrum är en servicefunktion inom miljö- och hälsoskyddsnämnden som fyller en viktig roll i att sänka stadens kostnader och nå målen i stadens miljöprogram. Energicentrums utåtriktade arbete gentemot till exempel fastighetsägare, bostadsrättsföreningar och företag ska öka. Därtill ska samverkan med stadsdelsnämnder, facknämnder och bolag intensifieras för att möjliggöra en snabbare övergång till förnybara energikällor och ökad energieffektivisering. Energicentrum ska bistå kommunstyrelsen, nämnder och bolag med rådgivning och förslag med avseende på lämpliga klimatinvesteringar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden och exploateringsnämnden ska utarbeta rekommendationer och verifieringsmetod för livscykelanalyser avseende klimatpåverkan kopplat till val av material, utförande och byggprocess som kan användas vid husbyggnation. Nämnden ska bistå exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden

och Stockholm Stadshus AB i att ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden.

För stockholmarnas hälsa är det angeläget att uppnå en god utomhusmiljö, vilket omfattar såväl bullerfrågor som luftkvalitet. Miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet avseende halten av partiklar mindre än 10 mikrometer (PM10) och kvävedioxid ska uppnås i enlighet med stadens miljöprogram och de krav som ställs på staden i det av länsstyrelsen framtagna åtgärdsprogrammet för att klara miljökvalitetsnormerna. Trafiken är en huvudorsak till överskridande av miljökvalitetsnormerna och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bistå trafiknämnden i arbetet med att förbättra luftkvaliteten. Nämnden ska verka för att det nationella miljökvalitetsmålet för frisk luft ska nås.

Nämnden ska medverka i arbetet för att minska användningen av fossila bränslen inom transportsektorn. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden och trafiknämnden ta fram en handlingsplan för fossilbränslefria arbetsmaskiner. Inom ramen för uppdraget att ansvara för kommunkoncernens gemensamma fordonshantering ska nämnden optimera hanteringen och användningen av stadens egna fordon.

Nämnden ska både i förebyggande tillsyn och som samtalspartner med näringslivet öka både stadens och privata aktörers arbete för minskad kemikaliepåverkan. Nämnden ska bidra med sin fackkunskap om behoven av minskad användning av miljö- och hälsoskadliga kemikalier när staden uppvaktar staten och EU. Kemikaliecentrum har en central roll i arbetet med att skydda Stockholms barn och vuxna från skadlig kemikaliepåverkan. Ett förslag på arbetssätt för att följa, prioritera och minska kemikaliebelastningen på framför allt barn och ungdomar ska tas fram. Arbetet med en kemikaliesmart förskola och skola fortskrider.

I detta arbete ingår miljö- och hälsopåverkan från mikroplaster i konstgräs och fallskyddsgummi. Nämnden ska utvärdera mer miljövänliga alternativ till konstgräs och fallskyddsgummi.

Stadens mål är att 70 procent av matavfallet ska ingå i ett insamlingssystem till år 2020. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en viktig roll i att säkerställa förbättrad avfallssortering och ökad insamling av matavfall hos restauranger, butiker och storhushåll.

Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samråd med kommunstyrelsen samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter.

Stadens gröna värden ska utvecklas

När Stockholm växer är det viktigt att miljöfrågorna beaktas i ett tidigt skede av all planering för att säkerställa en långsiktig hållbarhet, en robust grönstruktur och bibehållna ekosystemtjänster. Stadens gröna kvaliteter ska stärkas i enlighet med kommande riktlinjer för ett Grönare Stockholm samt stadens översiktsplan och miljöprogram.

Parker och naturområden är viktiga för såväl stockholmarna som stadens ekosystem och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bidra med expertkunskap och strategiska underlag om biologisk mångfald i stadsbyggnadsprocessen. Nämnden ska fortsätta arbetet med att ta fram underlag för hur den biologiska mångfalden och ekosystemtjänster kan utvecklas och förstärkas i staden.

Miljö och hälsoskyddsnämnden ska bistå exploateringsnämnden för att, i linje med riktlinjer för Grönare Stockholm, utveckla och förstärka den biologiska mångfalden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med berörda nämnder arbeta med att tillgängligöra stadens naturreservat för stockholmarna.

Nämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden inrätta naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider. Nämnden ska också bistå i utredning av nya naturreservat och ansvara för tillsyn och uppföljning av biologisk mångfald.

Arbete för god vattenstatus

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har en viktig roll för stadens arbete enligt *Handlingsplanen för god vattenstatus* för att nå målet om att samtliga vattenförekomster ska uppnå god ekologisk och kemisk status senast år 2021. Arbetet med att ta fram lokala åtgärdsprogram för Stockholms vattenförekomster fortsätter i samarbete med Stockholm Vatten och Avfall AB.

Sedimentundersökningar indikerar att en av de största utmaningarna vad gäller att uppnå god kemisk status kommer att vara spridningen av giftiga båtbottenfärger. Teknik för hur spridningen kan minimeras behöver utvecklas. Skadliga båtbottenfärger ska på sikt helt fasas ut. Nämnden ska vara pådrivande i detta arbete som framförallt måste ske på nationell nivå och i samverkan med branschen.

I syfte att minska utsläppen av oönskade kemikalier i stadens vattenförekomster ska nämnden intensifiera arbetet med tillsyn av båtklubbarna med inriktning på minskad användning av otillåtna och skadliga båtbottenfärger och hanteringen av avfall från blästringsverksamhet. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska även bidra till genomförandet av stadens dagvattenstrategi.

Som ett led i intensifieringen av vattenarbetet krävs även ökat deltagande i regionala vattensamarbeten då många vattendrag är regionala eller mellankommunala angelägenheter. Vattenarbetet ska knytas till innovation och ny teknik. Nämnden ska samverka med olika forskningsinstitut, exempelvis Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), och tillsammans med Stockholm Vatten och Avfall AB har nämnden i uppdrag att stötta KTH:s uppbyggnad av ett nytt vattencentrum för innovation och forskning.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO2e per invånare)	2,6 ton CO2e/inv	2,4 ton CO2e/inv	2,3 ton CO2e/inv
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Andel sålda förnybara drivmedel i länet per år	31 %	34 %	37 %
	Sålda fossila drivmedel	8,4 TWH	8,0 TWH	7,6 TWH
	Antal dygn över normvärdet för PM10 i luft	35 dygn	35 dygn	35 dygn

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft	7 dygn	7 dygn	7 dygn
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Andel vattenförekomster som följer miljökvalitetsnormerna för ekologisk status	30 %	40 %	50 %
	Andel badplatser med bra badkvalitet	87 %	89 %	90 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamheter	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72 %	73 %	74 %
	Företagens nöjdhet med bemötandet	77 %	78 %	79 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och fastighetsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, idrottsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda anläggandet av tre leder för stigcykling i Nackareservatet, Flatens naturreserverat samt Kyrkhamns naturreservat (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden ta fram en handlingsplan för användande av fossilbränslefria arbetsmaskiner (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och servicenämnden ta fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030 (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska ta fram en strategi för hur användningen av fossil plast kan reduceras inom Stockholms stad (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden, exploateringsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden och kommunstyrelsen ska samordna existerande forum på temat hållbart byggande och fastigheter (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utarbeta rekommendationer och verifieringsmetod för livscykelanalyser avseende klimatpåverkan kopplat till val av material, utförande och byggprocess som kan användas vid husbyggnation (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, Stockholms Stads Parkerings AB och bostadsbolagen ska samverka för utbyggnad av laddinfrastruktur (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska som projektägare i Digital Demo Stockholm fungera som kravställare till förslag på att mäta vattenkvalitet för identifiering av föroreningar och effektivt följa god vattenstatus (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden inrätta naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med Stockholms Stadshus AB ta fram en utredning för att säkerställa en ökad produktion av biogas för att möta behovet av att ersätta fossil naturgas (2.4)	2017-01-01	2017-12-31
Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska utvärdera mer miljövänliga alternativ till konstgräs och fallskyddsgummi. (2.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

13. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Miljö- och hälsoskyddsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 17

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Servicenämnden

Stockholm ska vara en jämlik och hållbar stad som tillhandahåller god service till invånarna med långsiktigt ansvarstagande för gemensamma resurser. Stadens egna verksamheter ska ges goda förutsättningar att driva sina kärnverksamheter och administrationen ska präglas av effektivitet och hög servicenivå. Utveckling av stadens upphandlingsverksamhet ska prioriteras och upphandlingarna ska användas som ett medel att driva utvecklingen i socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar riktning.

Nämndens uppgifter

Servicenämndens kärnverksamhet är administrativa tjänster. På uppdrag av kommunstyrelsen och andra nämnder ska servicenämnden svara för genomförandet av gemensamma administrativa processer. Nämndens ansvar omfattar:

- ekonomiadministration
- löneadministration
- upphandlingsstöd, samt genomförande av centralupphandlingar
- rekryteringsstöd
- kontaktcenter Stockholm
- lokalplanering
- gemensam växel
- e-handelsstöd

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	0,0	-1,0	0,0	0,0
Drift och underhåll	0,0	-1,0	0,0	0,0
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**0,0**	**-1,0**	**0,0**	**0,0**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Effektiv service

Nämnden ska inom ramen för sitt uppdrag arbeta med att effektivisera stadens administrativa funktioner. Detta ska leda till sänkta kostnader för stadens övriga nämnder till förmån för kärnverksamheterna. Servicenämndens verksamhet är intäktsfinansierad. En prislista tas fram över tillhandahållna tjänster i samråd med kommunstyrelsen. Servicenämnden tecknar därefter avtal med respektive nämnd. Ersättningen för verksamheten får inte överstiga servicenämndens självkostnad för den beställda verksamheten. Stadens totala kostnader för de uppgifter servicenämnden övertagit ska minska. Det är även viktigt att prissättningen inte avviker markant från marknaden i övrigt och att det råder lika villkor mellan nämnden och dess enskilda konkurrenter.

Servicenämnden ska säkerställa en ändamålsenlig balans mellan kostnadseffektivitet, kvalitet och service. Det är viktigt att finansiering och prissättning av servicenämndens tjänster utformas så att kostnadsmedvetenheten ökar och fortsatta effektiviseringar genomförs. Differentierad prissättning ska, i samråd med kommunstyrelsen, tillämpas och vidareutvecklas. Detta för att dels säkerställa överensstämmelse mellan prissättning och verklig kostnad, dels för att ge incitament till stadens nämnder att använda effektiva administrativa system, samt minimera manuell hantering. Jämförelser med liknande organisationer för gemensam service är nödvändig för att mäta nämndens effektivitet och ge inspiration till att utveckla mätetal vilka kan användas för att påverka prissättningen av tjänsterna.

Servicenämnden ska i samverkan med äldre- och stadsdelsnämnderna se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldrefrågor, i syfte att förbättra dialogen och servicen för medborgare och brukare.

Som ett resultat av genomförandet av en koncerngemensam upphandling av nytt ekonomisystem ges stadens bolag möjlighet att i större utsträckning nyttja de olika tjänster som nämnden erbjuder.

Beslut kring uppdrag och inriktning som fattas inom ramen för servicenämndens strategiska råd ska ligga till grund för nämndens arbete inom samtliga verksamhetsområden.

Fokus på upphandling och inköp

För att stadens leverantörer ska kunna bidra med innovativa lösningar för stadens behov ska kommunstyrelsen tillsammans med servicenämnden kartlägga och pröva tidiga dialoger vid offentlig upphandling.

En viktig strategisk satsning för staden är att skapa en sammanhållen digital inköpsprocess i syfte att tillhandahålla transparent inköpsinformation och åstadkomma både en strategisk och en väl fungerande operativ inköpsverksamhet. Genom Projekt Effektivt inköp har elektronisk handel införts bland stadens nämnder. Projektet, som omfattar processen avrop till betalning, kommer under 2017 att avslutas och övergå i förvaltning.

Under 2018 kommer nuvarande avtal med stadens leverantör av elektroniskt upphandlingsstöd att löpa ut. Kommunsstyrelsen ska i samarbete med servicenämnden därför påbörja upphandling av ett nytt e-upphandlingsstöd.

Kommunsstyrelsen ska i samarbete med servicenämnden under 2017 fortsätta arbetet med upphandling och implementering av ett nytt centralt avtalssystem för stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Servicenämnden ska under året fortsätta och stärka möjligheterna för nämnderna att efterfråga tjänsten konsultativt stöd i att lägga egen-regi anbud.

Nämnden ska fortsätta sitt arbete med att hitta lösningar för att skapa möjlighet för Stockholms stads verksamheter att lätt kunna återanvända möbler och inventarier.

Trafiknämnden, servicenämnden och exploateringsnämnden ska bistå kommunstyrelsens förstudie för samlastning av stadens egna varuleveranser. Syftet är en effektivare godshantering samt färre transporter och därmed ökad framkomlighet och lägre miljöpåverkan. Målet är att projektet ska vara igång senast 2018.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totalt värdet av inköpta måltider och livsmedel	40 %	45 %	50 %
	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Servicenämnden ska i samverkan med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldrefrågor. Detta för att förbättra dialogen och servicen för medborgare och brukare (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och servicenämnden ta fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030 (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska genomföra en förstudie, i samverkan med trafiknämnden kring samlastning av stadens egna varuleveranser. Servicenämnden och exploateringsnämnden ska bistå i detta arbete (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Alla nämnder ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

14. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Servicenämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 17

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Socialnämnden

Alla stockholmare ska ges möjligheten att utvecklas utifrån sina förutsättningar och känna trygghet och hög livskvalitet. Socialtjänsten i Stockholm ska vara jämställd, tillgänglig och likvärdig och bygga på ett tydligt barnperspektiv. För att långsiktigt minska sociala problem ska fokus ligga på det förebyggande arbetet samt tidiga och kunskapsbaserade insatser. Personer som är utsatta för våld eller som lider av missbruksproblem eller psykisk ohälsa har rätt till det stöd som behövs. Arbetet med att uppmärksamma och beakta barns behov inom alla socialtjänstens områden är särskilt prioriterat.

Nämndens uppgifter

Socialnämnden har en samordnande och övergripande roll och ska bidra till utveckling av socialtjänsten i staden och medverka till att invånarna får likvärdiga och lika tillgängliga insatser oavsett var de bor i staden. Nämnden utarbetar riktlinjer för socialtjänsten i staden och ska även följa upp stadens samlade socialtjänstverksamhet. Socialnämnden ska årligen utarbeta en stadsövergripande rapport för verksamhetsområdet inklusive en analys av utvecklingen.

Nämndens ansvar omfattar bland annat:

- kommunövergripande frågor rörande
  - stöd och service till personer med psykiska och fysiska funktionsnedsättningar
  - socialtjänstens barn- och ungdomsfrågor
  - missbruksproblematik
  - ekonomiskt bistånd
  - hemlöshet
  - samarbete med frivilligorganisationer inom det sociala området
  - drog- och brottsförebyggande arbete
  - tillståndsgivning vid utskänkning av alkohol
  - dödsboutredningar
  - forsknings- och utvecklingsverksamhet inom socialtjänstens område
  - tillsyn av tobaksförsäljning på försäljningsställen som har serveringstillstånd
  - samordna stadsdelsnämndernas tillsyn av folköls- och tobaksförsäljning
- familjerådgivning
- jourverksamhet
- skyddade boenden
- uppsökande verksamhet
- insatser för nyanlända flyktingar
- boende och insatser för ensamkommande flyktingbarn

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-1 243,5	-1 406,2	-1 403,2	-1 403,2
Drift och underhåll	-1 243,5	-1 406,2	-1 403,2	-1 403,2
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	397,8	397,8	397,8	397,8
Netto	**-845,7**	**-1 008,4**	**-1 005,4**	**-1 005,4**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**

Budgeten för 2017 ökar med 162,7 mnkr jämfört med 2016. Förändringen utgörs bland annat av medel till Intro Stockholm om 100 mnkr. Övriga förändringar framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Barn och unga

Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna öka brukarmedverkan, delaktighet och dialog med barn och unga och vidareutveckla metoder för hur sådan dialog kan ske, avseende såväl enskilda som grupper av barn. Barns erfarenheter ska tas till vara när verksamheten utvecklas. Tillsammans med stadens barnombudsman ska socialnämnden arbeta med frågor som rör barns delaktighet och inflytande.

Socialnämnden ska fortsätta utvecklingen av stadens familjehemsvård, bland annat genom utbildning, kvalitetsuppföljning och information till inspektörer och socialsekreterare. Rekrytering och handledning av jour- och familjehem ska stärkas och stödet till placerade barn och deras föräldrar ska utvecklas gällande exempelvis stödgrupper till barn. Verksamheten Stella permanentas under socialnämnden och blir stadsövergripande.

Forskning visar att många familjehemsplacerade barn inte når skolans kunskapsmål. Arbetet fortsätter därför med att stärka stadens SkolFam-verksamhet, och ytterligare två team ska startas under 2017. Vidare ska målgruppen vidgas så att även barn från staden som är placerade i familjehem och/eller går i en skola inom länet ingår.

Det är viktigt att barn som efter placering flyttar hem till sin ursprungsfamilj får ett bra stöd. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna utveckla arbetet med eftervård i öppna former.

Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna fortsatt utveckla arbetssätt och arbetsformer inom socialtjänsten för att säkerställa ett bättre samarbete med förskola och skola. Ökad skolnärvaro och bättre skolresultat i utvalda grundskolor i ytterstaden för barn som riskerar att fara illa är särskilt prioriterat. Socialnämnden har sedan år 2013 beviljat projektmedel till stadsdelsnämnderna för pilotprojekt för att utveckla samverkan mellan skola och socialtjänst. Socialnämnden ska under 2017, tillsammans med berörda stadsdelsnämnder, förbereda för en övergång i permanent verksamhet.

Socialnämnden ska stödja och kvalitetssäkra stadsdelsnämndernas arbete med strukturerat föräldrastöd. Föräldrar ska erbjudas föräldrastödsprogram i former som passar familjer med skilda levnadsvillkor i syfte att skapa jämlika förutsättningar till en god uppväxt för alla barn. I de föräldrastödsprogram som staden tillhandahåller ska frågor om normkritik vara en viktig del.

Barnahus, där polis, socialtjänst, barnläkare och barn- och ungdomspsykiatrin arbetar gemensamt med barn som blivit utsatta för brott, ska tillsammans med stadsdelsnämnderna stärka stödet till barn i anslutning till förhör.

Stockholmsenkäten 2016 visar att psykisk ohälsa ökar allmänt bland unga och att det i synnerhet bland flickor är ett stort problem. Socialnämnden ska tillsammans med ungdomsmottagningarna och i samråd med utbildningsnämnden utveckla nya och innovativa arbetssätt för att främja psykisk hälsa bland unga. Särskilt viktigt är att uppmärksamma och främja den psykiska hälsan hos unga hbtq-personer, som i större utsträckning än andra unga mår dåligt och utsätts för diskriminering. Därför ska verksamheter och insatser riktade till gruppen stimuleras.

Socialnämnden ska utreda hur mottagande av ensamkommande barn ska utformas för att säkerställa likställighet och hög kvalitet. Fokus ska ligga på insatser för etablering, åtgärder för att upptäcka och motverka psykisk ohälsa, uppsökande verksamhet gentemot ensamkommande barn och unga i stadens riskmiljöer samt samverkan med civilsamhället. Socialnämnden ska utveckla de boenden som finns i egen regi för att bättre möta barnens behov inom ramen för det nya ersättningssystemet. En del i detta är att hitta nya former för att ge stöd till varje enskilt barn så att de kan skapa sig ett självständigt liv. Socialnämnden ska också utveckla arbetet med att erbjuda praktikplatser till ensamkommande barn inom ramen för Advisory board. Utvecklingsarbetet kan exempelvis bestå i att söka samarbete med arbetsmarknadsnämnden.

Drog- och brottsförebyggande arbete

Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämndernas preventiva insatser för att stärka det sociala uppsökande arbetet, samt samla och sprida kunskaper om effektiva metoder, bland annat för att nå ungdomar som brukar narkotika. Stadens tobaks-, alkohol- och narkotikapolitiska program ska revideras i samråd med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna. Socialnämnden ska undersöka förutsättningarna för att formellt ställa sig bakom initiativet Tobacco Endgame som ingår i den förnyade nationella ANDT-strategin.

Stockholmsenkäten 2016 visar att gruppen ungdomar som provat narkotika är större i Stockholm än i riket, och det kan även finnas ett mörkertal. Socialnämnden ska verka för att tillsammans med stadsdelsnämnderna nå ungdomar som missbrukar och erbjuda dem det stöd som de behöver.

Arbetet med sociala insatsgrupper ska fortsätta och stadsdelsnämnderna ska använda denna arbetsmetod där behov finns. Socialnämnden, arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna ska arbeta koordinerat och samordnat med målgruppen 20-29 år.

Socialnämnden ska fortsatt bistå stadsdelsnämnderna i det förebyggande arbetet för att minska narkotikaanvändningen. För att öka närvaron och tryggheten i de miljöer där ungdomar vistas fortsätter satsningen på fältassistenter och motsvarande i tunnelbanan. Verksamheterna inom Framtid Stockholm ska stärka sin samverkan med stadsdelsnämndernas socialt uppsökande och förebyggande arbete.

Arbete mot människohandel och prostitution

Ungdomsjouren ska stärka sitt uppsökande arbete mot unga som utsätts för människohandel och prostitution. Länskoordinatorn mot människohandel är placerad vid socialnämnden och socialjouren ges ett samlat ansvar för handläggning av ärenden som rör människohandel. Det är viktigt att personer som är offer för människohandel ges ett anpassat stöd. Socialnämnden ska därför se över möjligheten att vika ett antal boendeplatser i skyddat boende för målgruppen. Uppdraget kan exempelvis ske i form av en utökning av Kriscentrum för kvinnor och barns verksamhet.

Mottagande av nyanlända

Kommunen ansvarar för det initiala mottagandet efter att en person fått uppehållstillstånd men ännu inte hunnit påbörja Arbetsförmedlingens etablering. För att säkerställa ett bra mottagande och välfungerande organisation har socialnämnden inrättat en ny enhet, Intro Stockholm, för mottagandet för de personer som anvisas enligt bosättningslagen. Socialnämndens enhet tar emot nyanlända med uppehållstillstånd som kommer från Migrationsverkets anläggningsboenden och ska bo i av kommunen anvisat boende och erbjuder dem inledande samhällsinformation och vägledning. Socialnämnden tillförs medel för driften av Intro Stockholm. Medlen avser kostnader för handläggning, samhällsvägledning, tolk, administration med mera samt utbetalt ekonomiskt bistånd.

Förbättrad mottagning av kvotflyktingar

Staden behöver vidareutveckla sitt arbete med mottagandet av kvotflyktingar. Kvotflyktingars situation och stödbehov kan skilja sig från andra flyktingars, och arbetssätten kring kvotflyktingar behöver därför vidareutvecklas. Många personer som tas emot som kvotflyktingar behöver omfattande stöd, till exempel kan det finnas behov av god man även för vuxna. Idag ansvarar stadsdelsnämnderna för att erbjuda stöd, ofta med kort varsel. Staden behöver utreda behovet av att inrätta boenden och utvecklat stöd för personer med PTSD (Posttraumatiskt stressyndrom). Socialnämnden ska utreda och vidareutveckla stadens mottagande av och stödet till nyanlända kvotflyktingar.

Vård och stöd vid missbruk och beroende

Socialnämnden ska utforma och erbjuda kvalitativ och erfarenhetsmässigt god öppenvård som utgår från varje individs behov och som tar hänsyn till brukarperspektivet. Missbruksvården ska så långt som möjligt ske genom decentraliserad och uppsökande verksamhet. Samarbetet med landstingets vårdinsatser samt sprututbytesverksamhet ska stärkas. Allt fler unga kvinnor har omfattande missbruksproblem, och därför är det särskilt viktigt att nämnden utvecklar arbetssätt för att nå dessa.

Personer med missbruksproblematik får i ökad utsträckning diagnosen neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Personer med samsjuklighet har behov av vård och stöd från ett flertal myndigheter. Nämnden ska fortsatt utveckla former för samarbete mellan socialtjänst, beroendevård och psykiatri för att forma insatser till denna målgrupp.

Barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården ska fortsätta att utvecklas. Samverkan inom socialtjänsten är av hög vikt för att säkerställa att barn till personer med missbruksproblematik får det skydd och stöd de behöver och har rätt till. Vid handläggning av ärenden rörande vuxna med missbruksproblematik ska socialtjänsten alltid uppmärksamma om det finns barn och, om så är fallet, genast överföra informationen till barn- och ungdomsenheten. Barn till föräldrar med missbruksproblematik ska alltid erbjudas stödgrupper, oavsett tid på året. Barns delaktighet och ett familjeorienterat arbetssätt är viktiga utvecklingsområden under året.

Nämnden ska delta i arbetet med utveckling och planering av boendeformer för äldre personer med missbruk.

De nationella riktlinjerna för missbruks- och beroendevård har reviderats och utökats med två nya områden – ungdomar och läkemedelsberoende. Riktlinjerna har även kompletterats med psykosocialt stöd. För att kunna genomföra det långsiktiga implementeringsarbetet ska socialnämnden göra mer satsningar gällande kännedomshöjande utbildningsinsatser samt utbildning/stöd/metodstöd kring implementering.

Socialnämnden ska, i samarbete med stadsdelsnämnderna, se över arbetsinriktade rehabiliteringsinsatser för gruppen personer med missbruksproblematik. Särskilt fokus ska läggas på lågtröskelverksamheter. Socialnämnden, i samråd med stadsdelsnämnderna, ska kartlägga utbudet av arbetsinriktade rehabiliteringsinsatser, inklusive lågströskelverksamheter och verksamheter drivna av civilsamhället.

Samverkan med SHIS Bostäder

SHIS Bostäder ska tydligare möta socialnämndens och stadsdelsnämndernas behov av genomgångsbostäder för personer som är i behov av en tillfällig bostad eller mer varaktigt boende med visst boendestöd. SHIS ska, i samverkan med bostadsförmedlingen och socialnämnden, etablera en modell för stadens kontakter och samverkan med privata fastighetsägare för att få fram fler bostäder.

De allmännyttiga bostadsbolagen ska årligen överlåta ett antal bostäder till SHIS Bostäder, samtidigt som krav ska ställas på privata byggherrar att göra detsamma i samband med nyproduktion. Kontrakten ska spridas geografiskt över hela staden. SHIS Bostäder ska i samband med tertialrapport 1 och verksamhetsberättelsen rapportera till socialnämnden hur många nya genomgångsbostäder som anvisats dem.

Det är i huvudsak socialtjänsten som ska hänvisa till genomgångsbostäder hos SHIS Bostäder. Skräddarsydda stödinsatser ska byggas upp utifrån ett nätverk runt hyresgästen. Boendestöd är ett viktigt verktyg för att fler ska klara av att ta över ett eget bostadskontrakt och för möjligheten att behålla en bostad. Tillgången till försöks- och träningslägenheter ska tillgodoses som tidigare.

Barnfamiljer med osäkra boendeförhållanden är en prioriterad målgrupp. Idag lever ett antal barn på hotell och vandrarhem i Stockholm på grund av bostadslöshet. För att förhindra att barn lever långa perioder under sådana omständigheter behöver nämnden i samarbete med SHIS ta fram fler genomgångbostäder för barnfamiljer som långvarigt saknar bostad. Utgångspunkten är att barn inte ska behöva byta skola eller förskola vid flytt till ett tillfälligt boende.

SHIS Bostäder har ett viktigt uppdrag i att säkra stadens mottagande av flyktingar. Tillsammans med Intro Stockholm ska SHIS bistå de personer som kommer till Stockholm efter anvisning från Migrationsverket med en bostad. Verksamheten ska i samarbete med berörda nämnder och bolagsstyrelser utvecklas och utökas för att möta

framtida behov. SHIS ansvarar för driften av genomgångsboende för personer med uppehållstillstånd. Socialnämnden tillförs medel för vidarebefordran till SHIS.

SHIS Bostäder ska utveckla arbetet med att kunna tillgodose behovet av genomgångsbostäder för målgruppen våldsutsatta som tvingas flytta.

Förebyggande arbete mot hemlöshet

Arbetet mot hemlöshet ska vara långsiktigt och nämnderna ska fortsatt prioritera det förebyggande arbetet för att undvika att personer hamnar i hemlöshet. Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna och bostadsbolagen fortsätta att arbeta vräkningsförebyggande. Arbetet med budget- och skuldrådgivning i staden behöver stärkas, med fokus på det förebyggande arbetet för att förhindra överskuldsättning. Inga barnfamiljer i Stockholm ska behöva vänta mer än en vecka på att få budget- och skuldrådgivning.

Staden tar krafttag i arbetet mot utsattheten och gör en särskild hemlöshetsatsning under tre år på sammanlagt 30 mnkr. Satsningen innebär bland annat en förstärkning av den uppsökande verksamheten, en utökad satsning på gruppen hemlösa med missbruksproblem och psykiska problem för att på sikt kunna erbjuda ett anpassat boende till gruppen samt metod- och kunskapsutveckling kring hur staden kan motverka våld i nära relationer mot gruppen hemlösa med missbruksproblem. En särskild handlingsplan för barnfamiljer som lever under osäkra boendeförhållanden kopplad till stadens program för att motverka hemlöshet ska tas fram.

Socialnämnden får i uppdrag att på stadsövergripande nivå utreda och sammanställa behoven av bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för. Socialnämnden ansvarar för att samordna de årliga behovsbedömningar som SHIS och stadsdelsnämnderna gör av lägenheter utifrån behov och utrymme och vidareförmedla dem till exploateringskontoret.

Socialnämnden får i uppdrag att, med utgångspunkt i stadens program mot hemlöshet, genomföra en översyn av riktlinjerna för försöks- och träningslägenheter.

Tak över huvudet-garantin är en viktig del i stadens stöd till hemlösa. Denna stödverksamhet ska geografiskt spridas över staden och vara inriktad på att tillsammans med stadsdelsnämnderna och enheten för hemlösa verka för långsiktiga lösningar på den enskildes hemlöshet. Den enskildes inflytande över sin situation ska öka och personer i hemlöshet ska engageras i beslutsfattandet. Arbetsmetoder för att nå personer i hemlöshet och motivera dem att ta emot insatser från socialtjänsten ska utvecklas.

Kvinnor i hemlöshet är en särskilt utsatt grupp och deras rätt till stöd och hjälp ska säkerställas. De insatser som ges till hemlösa personer ska utgå ifrån ett genusperspektiv, och individerna ska behandlas på lika villkor oavsett kön.

Socialnämnden och äldrenämnden påbörjade våren 2015 ett utredningsarbete som resulterade i rapporten *Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa*. Rapporten innehåller en rad olika förslag som ska ligga till grund för att förbättra arbetet för personer som är 65 år eller äldre och som lever i hemlöshet. Socialnämnden och äldrenämnden ska bland annat utreda förutsättningarna för att starta ett utredningsboende för gruppen.

Modellen Bostad Först riktar sig till personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk. Målgruppen erbjuds ett permanent vanligt boende, utan särskilda krav på att ha genomgått rehabilitering och vara drogfri. Bostaden kombineras med erbjudande

om individanpassat stöd enligt modell för Assertive Community Treatment (ACT) eller Intensive Case Management (ICM).

Bostad Först har tidigare bedrivits som projekt men är sedan våren 2016 en permanent verksamhet inom stadens arbete med att långsiktigt motverka hemlösheten. Bostad Först ska vidareutvecklas och stärkas i syfte att ge fler personer med svår psykiatrisk problematik och missbruk en möjlighet att stärka sin livskvalitet.

Arbetet med att utveckla stödet till utsatta EU-medborgare och tredjelandsmedborgare ska fortsätta, bland annat avseende råd- och stödverksamheten och härbärgesplatser, där ambitionen ska vara att sprida härbärgen geografiskt över staden. Socialnämnden samordnar berörda nämnders och bolagsstyrelsers arbete för utsatta EU-medborgare. Staden ska medverka aktivt i det nationella och europeiska beslutsfattandet utifrån mål om att förebygga social utsatthet och att erbjuda ett värdigt stöd.

Insatser för att motverka våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Socialnämnden och berörda nämnder ska efter beslut om *Program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020* utveckla sitt arbete inom området. Staden har ansvar för att inom framförallt socialtjänsten, skolan och förskolan arbeta förebyggande, och för socialtjänstens del också uppsökande, mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, och att ge stöd och skydd till brottsoffer när våldet har skett.

Socialnämnden ska arbeta för att höja medvetenheten och kunskaperna om våld i nära relationer inom stadens verksamheter. Utbildningsinsatser om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck för stadens anställda ska genomföras inom alla verksamhetsområden.

Nämnden ska stödja stadsdelsnämnderna i arbetet med att utveckla rutiner och metoder för att upptäcka våldet och hitta våldsutsatta. Kvinnor som bedöms ha behov av skyddsplacering har rätt till skyddat boende. Kvinnor som bott på skyddat boende ska vid behov erbjudas stöd och hjälp till annat boende om de inte kan återvända till sitt ordinarie boende. Även män utsätts för våld i nära relationer. Det är därför viktigt att socialtjänsten har insatser som inkluderar olika målgrupper, och att kompetensen kring detta stärks.

Ofta har kvinnor som bor på skyddat boende medföljande barn, och det är viktigt att säkerställa att barnens skolgång fullföljs samt att kunna erbjuda förskola eller pedagogisk verksamhet för barn i förskoleålder. Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämnderna med att stärka sin kompetens kring och utveckla insatser riktade mot barn som blivit utsatta för eller bevittnat våld.

Staden ska utveckla arbetet med att motivera våldsutövare till att ta emot insatser för att förändra sitt beteende och att upphöra med våldet.

Vissa personer påverkas av faktorer som gör dem extra sårbara vid våldsutsatthet, och en person kan vara påverkad av flera faktorer samtidigt. Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämnderna i att stärka kompetensen kring olika sårbarhetsfaktorer, som exempelvis att ha en eller flera funktionsnedsättningar, att vara äldre, att leva med missbruksproblematik, att ha utländsk bakgrund, att vara hbtq-person och att leva i en hederskontext.

Relationsvåldscentrum Sydost (RVCS) är en viktig verksamhet för att bistå såväl våldsutsatta som våldsutövare med det stöd och hjälp de behöver. Verksamheten drivs i nuläget av stadsdelsnämnderna Farsta, Enskede-Årsta-Vantör och Skarpnäck. För att täcka behoven över hela staden behövs en stadsövergripande verksamhet. Under 2017 ska ett nytt Relationsvåldscentrum inrättas i de norra delarna av staden. Under året ska finansieringsmodell och organisation tas fram för att förbereda övergången till en stadsövergripande verksamhet.

Socialnämnden ska utarbeta långsiktiga och stabila förutsättningar för kvinnojourer, tjejjourer, skyddade boenden och mansmottagningar.

Utveckling inom socialpsykiatri

Socialpsykiatrins målgrupp har delvis förändrats under de senaste åren. Fler kvinnor än män är idag aktuella inom socialpsykiatrin, en ökning av andelen med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har skett och andelen av målgruppen som är föräldrar har nästan fördubblats.

För att säkerställa att utvecklingen av stadens verksamheter motsvarar målgruppens behov och önskemål, samt att även behovet hos barn till personer i målgruppen tillgodoses, ska socialnämnden utveckla samarbete med brukar- och intresseorganisationer.

Socialnämnden ska i samverkan med stadsdelsnämnderna planera för utbyggnad av boenden för personer med psykisk funktionsnedsättning. Planering och genomförande ska utgå från stadens handlingsplan för utveckling av socialpsykiatrin.

Kommunstyrelsen och socialnämnden har genomfört en översyn av ersättningssystemet inom socialpsykiatrin. Prioritet har varit insatsen boendestöd. Utifrån översynen har beslutats att ersättningssystemet för insatsen boendestöd förändras fr.o.m. 1 juli 2017. Den nya modellen innebär att ersättningen till utförarna baseras på beslutade timmar istället för som idag då ersättningen utgår ifrån ett antal nivåer.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla invånare. Alla oavsett funktionsförmåga ska tillförsäkras integritet, självbestämmande och möjlighet att kunna delta på lika villkor i samhällets gemenskap. Inriktningen för stöd och service till personer med funktionsnedsättning är att identifiera och avlägsna det som motverkar delaktighet i samhället och ett självständigt liv.

Bristen på anpassade boenden är en av de främsta orsakerna till att beslut inte verkställts inom området. Arbetet för ett ökat byggande av särskilda boenden med fokus på att skapa en variation i utbud och geografisk placering över hela staden ska fortsätta. Som komplement till gruppboenden ska kommunen möjliggöra lösningar utifrån brukarens situation och behov av exempelvis eget boende. Behov av boenden för särskilda grupper och profilboenden ska ses över. En utredning kring ersättningssystemet och olika boendealternativ påbörjades under 2016 och kommer att slutföras under 2017.

Staden övertog under 2015 ansvaret för hälso- och sjukvård upp till sjuksköterskenivå inom LSS-insatserna daglig verksamhet och bostad med särskild service från Stockholms läns landsting. De aktuella hälso- och sjukvårdsinsatserna utförs av den av socialnämnden organiserade LSS-hälsan i samtliga stadsdelsnämnder. LSS-hälsans organisatoriska utformning bedrivs i projektform fram till och med den 31 december 2017. Socialnämnden har i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna utvärdera verksamheten och föreslå en lämplig framtida organisation.

Socialnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna under året kartlägga aktuella utbildningsnivåer bland anställda inom LSS-verksamheter.

Antalet personer i daglig verksamhet enligt LSS fortsätter att öka och ligger högre för Stockholm stad jämfört med många andra kommuner. Av den anledningen ska socialnämnden tillsammans med stadsdelsnämnderna och arbetsmarknadsnämnden studera den dagliga verksamhetens incitament för att arbeta mot arbetsmarknaden. I arbetet ingår även att se över resursfördelningssystemet samt samverkan mellan parterna kring arbetsrehabiliterande insatser (Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommun och landsting).

Från och med halvårsskiftet 2016 upphandlas korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS enligt lagen om valfrihet. Socialnämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen utvärdera införandet.

Socialnämnden ska arbeta med målgruppen yngre demenssjuka och driva projektet ”Stödinsatser till personer yngre än 65 år med demenssjukdom, deras anhöriga och barn.” Projektets mål är att personer under 65 år med demenssjukdom, tillsammans med närstående och barn får de stödinsatser de har behov av, i tid och i tillräcklig omfattning. I detta arbete ska barn särskilt uppmärksammas och deras behov av stöd och hjälp ska säkerställas. Information ska spridas om att anhörigstöd ska erbjudas närstående till personer med funktionsnedsättning.

Brukarperspektivet ska genomsyra alla insatser som görs för målgruppen och den enskildes inflytande ska öka. Socialnämnden ska vidta åtgärder för att stärka rekryteringen av uppdragstagare utifrån individens behov. Den enskilde ska ges möjlighet till att tidigt kunna påverka vem som blir utsedd som exempelvis ledsagare, avlösare och kontaktperson eller kontaktfamilj.

Socialnämnden ska utreda en mer flexibel bedömning och användning av ledsagartimmar och hanteringen av omkostnader i samband med ledsagningen.

Inom äldreomsorgen har en ny metod för uppföljning av kvalitet utvecklats. Metoden kvalitetsobservation följer upp faktisk kvalitet och har fokus på uppföljning av den individuella omvårdnaden. Utifrån gjorda erfarenheter finns goda förutsättningar att inleda pilotprojekt avseende kvalitetsobservation inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Ett utvecklingsprojekt i syfte att pröva metoden inom verksamheter för funktionsnedsatta ska inledas under 2017. Projektet leds av kommunstyrelsen i samarbete med socialnämnden och stadsdelsnämnderna.

Arbetet med stöd till anhöriga ska omfatta socialtjänstens alla verksamheter. Socialnämnden och äldrenämnden har reviderat stadens program för stöd till anhöriga under 2016. Det reviderade programmet kommer att gälla under tidsperioden 2017-2020. Socialnämnden och äldrenämnden ska leda arbetet med att implementera programmet.

Stöd till den ideella sektorn

I Stockholms stad finns ett rikt föreningsliv som staden har en långvarig samverkan med. De ideella aktörerna är oerhört viktiga samarbetspartner som med sin expertis och sitt nätverk kan bidra till att nya grupper nås och till att stärka stadens sociala arbete.

Socialnämnden ska undersöka förutsättningarna för att stärka sitt samarbete med organisationer och föreningar som driver projekt och verksamheter som riktar sig mot

barn och unga, nyanlända, ensamkommande barn och unga, papperslösa samt personer med osäkra boendeförhållanden.

Ekonomiskt bistånd

Socialnämnden ska med hjälp av data från bedömningsinstrumentet Initial Bedömning analysera och vidareutveckla insatserna för målgruppen som söker ekonomiskt bistånd. Nämnden ska fortsatt samordna stadens arbete med att utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Socialnämnden ska stödja stadsdelsnämnderna i implementeringen av nya riktlinjer.

Utvecklat arbete för romsk inkludering

I socialtjänstens arbete med romsk inkludering är bemötandefrågan central. Det måste finnas ett förtroende mellan den romska minoriteten och socialtjänsten, inte minst för att säkerställa att människor ges tillräckligt stöd. Socialnämnden ska öka sina kunskaper om den romska minoritetens kultur och särskilda status, samt i samråd med den romska minoriteten utveckla arbetssätt i syfte att nå gruppen och verka för att återupprätta förtroendet för och tilliten till socialtjänsten.

Goda förutsättningar för socialt arbete

Socialnämnden, äldrenämnden och kommunstyrelsen har tagit fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Arbetet med att implementera handlingsplanen pågår under 2016-2018. Socialnämnden ska understödja stadsdelsnämnderna i implementeringsarbetet samt sprida goda exempel mellan stadsdelsnämnderna. Socialnämnden ska genomföra introduktionsutbildningar för nyanställda socialsekreterare inom alla verksamhetsområden, samt fortsätta arbetet med ett specialistteam som ska fungera som en resurs för stadsdelsnämnderna.

I syfte att stärka kopplingen mellan praktik, utbildning och forskning ska socialnämnden och äldrenämnden, tillsammans med kommunstyrelsen, utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer. Det kan till exempel handla om att ge studenter på socionomprogrammet en tidig erfarenhet av arbetet inom socialtjänsten samt att se över behovet av specialistutbildningar.

Socialnämnden ska under 2017 fortsätta att driva det speciallistteam med socionomkonsulter som ska fungera som en resurs för stadsdelsnämnderna.

Staden fortsätter satsningen på kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Bemötandefrågor i det sociala arbetet inklusive brukarinflytande generellt och i synnerhet barns inflytande samt interkulturell kompetens är ett prioriterat område.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	-	90 %	-
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	-	55 %	-

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	-	90 %	-
	Andelen försökslägenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslägenheter i nämnden	25 %	25 %	25 %
	Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk	35 %	35 %	35 %
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal anvisade bostäder till nyanlända	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden av totalt inköpta måltider och livsmedel	40 %	45 %	50 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	1,7 %	1,7 %	1,7 %
	Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,1 %	1,1 %	1,1 %
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld				
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som har genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl särskilt utsatta grupper	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med socialnämnden, utreda hur elevhälsans riktade insatser till unga flickor som mår psykiskt dåligt kan förbättras och utvecklas (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska utreda och vidareutveckla stadens mottagande av och stödet till nyanlända kvotflyktingar (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med kommunstyrelsen utreda hur mottagande av ensamkommande barn ska utformas för att säkerställa likställighet och hög kvalitet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna revidera STAN – Stockholms Tobaks-, Alkohol-, och Narkotikapolitiska program (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn snarast erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska, med utgångspunkt i stadens program mot hemlöshet, genomföra en översyn av riktlinjerna för försöks- och träningslägenheter (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna, göra en översyn av det aktuella systemet för beställning samt finansiering av bostäder med särskild service och utreda förutsättningar för en centralisering av ansvaret (1.4)	2017-01-01	2017-12-31
Bostadsförmedlingen ska i samverkan med Socialnämnden och SHIS etablera en modell för stadens kontakter och samverkan med privata fastighetsägare, med en samordnad kontaktväg kring försöks- och träningslägenheter samt genomgångsbostäder (1.4)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med äldrenämnden utreda förutsättningarna för uppstartandet av ett utredningsboende för äldre i hemlöshet. Äldre personer med eller utan missbruksproblematik som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och socialnämnden utreda möjligheterna att förbättra samhällsinformation och -vägledning till nyanlända i eget boende (EBO) och ge förslag på hur en sådan verksamhet skulle kunna utformas (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med utbildningsnämnden och socialnämnden utveckla metoder och insatser för att stötta ensamkommande unga nyanlända till praktik, utbildning eller jobb (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samverkan med utbildningsnämnden och socialnämnden samt Arbetsförmedlingen och Delegationen för unga till arbete utveckla en samverkan för att nå unga utanför arbetsmarknaden (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med arbetsmarknadsnämnden utveckla arbetet med att erbjuda praktikplatser till ensamkommande barn inom ramen för Advisory Board (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska, i samråd med socialnämnden, kartlägga nuvarande kostnader avseende arbete mot våld i nära relationer i stadsdelsnämnderna och utifrån denna kartläggning utreda förutsättningarna för att införa ett anslag för arbetet mot våld i nära relationer (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden ska utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer i syfte att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna kartlägga aktuella utbildningsnivåer bland anställda inom LSS-verksamheter (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Alla nämnder ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna kartlägga aktuella utbildningsnivåer bland anställda inom LSS-verksamheter (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med civilsamhället utveckla arbetet med ensamkommande barn och unga i stadens riskmiljöer (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska se över möjligheten att vika ett antal boendeplatser i skyddat boende för personer utsatta för människohandel. Uppdraget kan exempelvis ske i form av en utökning av Kriscentrum för kvinnors verksamhet (4.5)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden och stadsdelsnämnderna göra en översyn av dagliga verksamheters arbete mot arbetsmarknaden för deltagarna. Där ingår resursfördelningen samt samverkan mellan arbetsrehabiliterande insatser (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen utvärdera införandet av korttidstillsyn enligt LSS inom valfrihetssystemet (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska utreda objektsanställning och anhöriganställning inom ledsagar- och avlösarservice inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska utreda en mer flexibel bedömning, och användning av ledsagningstimmar och hanteringen av omkostnader i samband med ledsagningen (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda i vilken form hälso- och sjukvården inom LSS ska bedrivas i staden efter att projekttiden går ut (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska ansvara för att kontinuerligt kartlägga behovsbilden för staden i stort gällande bostad med särskild service (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska identifiera behov av att bygga boende för unga med demens (under 65 år). I uppdraget ingår även, om behov finns, att etablera en plan för driftsättning (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska lämna förslag på en än effektivare förmedlingsprocess i syfte att minska tiden av tomma boendeplatser inom LSS (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden och socialnämnden utreda förutsättningar för äldre med beslut om LSS-boende att få äldreomsorg (4.6)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen se över samtliga individuella avtal avseende 9§9 LSS (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

15. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Socialnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 14

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggandet har en central roll för att möta behoven hos en växande befolkningen på ett hållbart sätt och nå visionen om ett Stockholm för alla. Planeringen för nya bostäder och tillhörande utbyggnad av samhällsservice är särskilt prioriterat och arbetet ska präglas av effektivitet, helhetsperspektiv, hög kvalitet och dialog. En tydlig koppling mellan översiktlig planering, områdesanalyser och detaljplaner är nödvändig för att staden ska kunna möta dagens och morgondagens stockholmares behov. Stadsplaneringens möjligheter att främja social hållbarhet och en klimatsmart stad med ett hållbart resande ska särskilt tillvaratas.

Nämndens uppgifter

Nämndens ansvar omfattar:

- övergripande fysisk planering för bland annat bostadsförsörjning, arbetsplatser, miljö, infrastruktur och skola
- myndighetsansvar för planprocess, bygglov, bygganmälan och namngivning,
- stadens fristående mätnings- och kartläggningsverksamhet
- inrättande och upphävande av naturreservat, kulturreservat och djur- och växtskyddsområden enligt miljöbalken
- beslut om bidrag till bostadsanpassning för personer med funktionsnedsättning
- handläggning av ärenden om anmälan från allmänheten om otillgänglig miljö, så kallat enkelt avhjälpta hinder

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-424,5	-436,8	-435,8	-435,8
Drift och underhåll	-424,5	-436,8	-435,8	-435,8
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	259,0	270,0	270,0	270,0
Netto	**-165,5**	**-166,8**	**-165,8**	**-165,8**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-2,0	-3,0	-3,0	-3,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-2,0**	**-3,0**	**-3,0**	**-3,0**

Budgeten för 2017 ökar med med 1,3 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 ökar med 1,0 mnkr jämfört med 2016 och uppgår till netto 3,0 mnkr. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3.

Bostadsanpassningsbidraget för år 2017 är 95,0 mnkr.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

En stad där alla kan bo

Stockholm ska vara en stad där alla människor kan leva och bo. Ett högt bostadsbyggande är en av stadens viktigaste prioriteringar. Målsättningen är att bygga 140 000 nya bostäder mellan 2010 och 2030. Mellan 2014 och 2020 ska 40 000 bostäder bygggas. En mångfald boendeformer ska etableras, och hyresrätterna ska bli fler i hela staden. Bostäder för unga, studenter och andra grupper som står långt ifrån bostadsmarknaden ska prioriteras och nämnden ska arbeta för låga byggkostnader i dessa projekt. Minst hälften av det som byggs ska vara hyresrätter.

Arbetet för att få fram fler bostäder för grupper som staden har ett särskilt bostadsförsörjningsansvar för ska intensifieras. Nämnden ska bistå i stadens arbete med att tillgodose behovet av bostäder för nyanlända och ensamkommande flyktingbarn. Stadsbyggnadsnämnden ska bistå berörda nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att säkerställa behovet av bostäder för äldre.

Det ökande antal människor som är på flykt i världen och söker sig till Sverige och Stockholm ställer krav på att säkerställa stadens processer och insatser i mottagandet av asylsökande och nyanlända. Behovet av bostäder för gruppen är en av de största utmaningarna för att möjliggöra en etablering i samhället. Stadsbyggnadsnämnden ska vara en aktiv part i stadens samordning vad gäller mottagandet av nyanlända och bistå i stadens arbete med att tillgodose behovet av bostäder för nyanlända och ensamkommande flyktingbarn.

Planering med helhetsperspektiv

Nämnden ska planera staden långsiktigt hållbart och ur ett helhetsperspektiv med utgångspunkt från översiktsplan och övriga styrdokument. Den snabba befolkningstillväxten innebär att planeringen inte bara kan fokusera på att bygga bostäder. Stadsbyggnadsnämnden ska effektivt ta fram planer även för arbetsplatser, skolor, idrottsplatser, service och rekreationsområden.

Staden ska i ökad omfattning säkerställa erforderliga verksamhetslokaler. Antalet barn i förskole- och grundskoleålder ökar. Detta ställer höga krav på utbyggnad av förskolor och skolor, samt ändamålsenliga utemiljöer för deras pedagogiska verksamheter. Planering och byggande för dessa ändamål ska redovisas i start-PM som rör bostadsbyggande och särskilt följas upp. Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska utveckla former för att effektivisera processen kring byggnation av skolor och förskolor i samverkan med stadsdelsnämnderna, fastighetsnämnden, utbildningsnämnden och SISAB. Nämnden ska fortsätta utveckla arbetssätt för att säkerställa kvalitativa utemiljöer för förskolor och skolor, arbetet ska redovisas och implementeras under året.

Nämnden ska även förbättra förutsättningarna för företagande samt kultur- och föreningsverksamhet, i hela staden. När staden växer är det viktigt att det skapas förutsättningar för stadens kulturaktörer. Stockholms kulturhistoriska värden såväl i innerstaden som i ytterstaden ska beaktas vid stadsutveckling. Planeringen ska också ta hänsyn till behov av ytor för kommunteknisk infrastruktur som exempelvis återvinningscentraler och snöupplag, på kort och lång sikt.

Stadsbyggnadsnämnden ska fortsätta utveckla områdesplanering för att höja kvaliteten

och effektiviten i planeringen. Behovet och plats för offentlig och kommersiell service ska identifieras tidigt liksom möjligheterna att utveckla rekreativa, miljömässiga och kulturella värden. Områdesplaneringen ska sträva efter att minska de sociala skillnaderna i staden.

Om en detaljplan stöder någon form av verksamhet under stadens ansvar, ska stadsbyggnadsnämnden alltid stämma av med berörd nämnd om det finns behov som svarar mot aktuell bestämmelse, innan ändring av detaljplanen prövas.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden fortsätta sitt arbete med fokusområden i syfte att korta processerna, öka kvalitén i planeringen och skapa förutsättningar för byggnation där detta tidigare saknats. Projektet Fokus Skärholmen fortsätter och metoden utvecklas och används i området Hagsätra-Rågsved-Högdalen. En viktig utgångspunkt är att det lokala kulturlivet ska stärkas, samt att planeringen görs i samklang med inrättandet av naturreservatet i Rågsveds friområde.

Nämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen, exploateringsnämnden och Stockholm Business Region fortsatt arbeta för att öka antalet arbetsplatser, särskilt i Stockholms södra delar, och för att skapa förutsättningar för utveckling av högre utbildning och forskning. Där marknadsförutsättningar i söderort finns ska kontorsarbetsplatser prioriteras högt.

Ett växande Stockholm kräver höga ambitioner vad gäller stadsplaneringens kvalitet. Stadsbyggnadsnämnden ska verka för att stärka arkitekturens roll och för en höjd arkitektonisk kvalitet i hela staden, utan att plan- och bygglovsprocessen förlängs.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och trafiknämnden arbeta med att utveckla city. Ett av de områden som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara. Framkomligheten för prioriterade transportslag ska särskilt beaktas.

Effektiva processer för ett högt bostadsbyggande

Effektiva och transparenta processer med god dialog i ett tidigt skede är en nyckelfaktor för att nå stadens mål. Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska i samråd med trafiknämnden och andra berörda nämnder och bolagsstyrelser utveckla sin samlade produktionsplanering. Planer och projekt som kan genomföras i närtid och innehåller en betydande andel hyresrätter ska prioriteras.

Stadsbyggnadsnämnden ska fortsätta utveckla nya metoder för effektiva processer, såsom större generella detaljplaner och processer där detaljplaner föregår markanvisningar.

Stadsbyggnadsnämnden ska fortsatt bidra med goda exempel för att visa på möjligheter att sänka byggkostnaderna och nya metoder för att minska boendekostnaderna ska prövas. Stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och stadens bostadsbolag med flera fortsätter att samverka i utvecklingen av planering och byggande, exempelvis arbetet med typhus och typplaner. Stadsbyggnadsnämnden ska medverka till att de första standardiserade husen ska kunna börja byggas under 2017.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden se över hur det skulle vara möjligt att digitalisera verksamheten i syfte att utveckla interna system och digitala hjälpmedel för dialog med stockholmarna. Detta ska vara en del av stadens strategi för *Stockholm som smart och uppkopplad stad.*

Stadsbyggnadsnämnden och exploateringsnämnden ska säkerställa det långsiktiga

kompetensbehovet inom förvaltningarna. Under året ska särskilt fokus läggas på att säkerställa kompetensbehoven inom bygglovsavdelningen.

Planering för en trygg, levande och sammanhållen stad

Stockholm ska byggas som en tät, hållbar, urban och grön stad. Stadsbyggnadsnämnden ska verka för attraktiva och inkluderande offentliga rum. Staden ska byggas tätare, med en blandning av bostäder och arbetsplatser, och i möjligaste mån med kommersiella lokaler eller andra verksamheter i bottenplan. Särskild fokus ska läggas på stadsmiljön i ytterstaden i enlighet med den sociala hållbarhetskommissionens analyser.

Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med andra berörda nämnder och bolag intensifiera arbetet med att stärka lokala centra, och att koppla samman ytterstadens stadsdelar med varandra och omgivande kommuner. Det kan ske genom en tätare och mer varierad bebyggelse och förbättrade kommunikationer. De unika karaktärer och kvalitetet som finns i stadsdelarna ska utvecklas och kompletteras. Det offentliga rummets kvalitet ska förbättras och tryggheten öka, stadsplaneringen ska ta hänsyn till stadens våldspreventiva arbete och inkludera ett jämställdhetsperspektiv. Genom att ytterligare förtäta innerstaden kan nya bostäder i centrala lägen skapas. Att bygga nya hyresrätter i områden som idag domineras av bostadsrätter eller äganderätter är prioriterat. Stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden se över förutsättningarna att komplettera stadens kollektivtrafiknära villaområden med flerfamiljshus, i synnerhet med hyresrätter i syfte att skapa en mer blandad stad med nya stadsmiljökvaliteter.

Stadsbyggnadsnämnden ska bistå exploateringsnämndens arbete med att under året göra en kartläggning av möjliga överdäckningar av trafikinfrastruktur som kan innebära ett ökat byggande kring dessa.

Stadsbyggnadsnämnden har ansvaret att leda utvecklingsområdet Boende och stadsmiljö inom kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Områdesplanering såväl som senare skeden av planeringen ska vara socialt värdeskapande. Planeringen ska sträva efter att minska sociala klyftor och att bryta den geografiska segregationen. Detta arbete ska ske med tydlig koppling till kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, och genom att beakta det som framkommer i stadsdelsnämndernas lokala utvecklingsprogram. Nämnden ska, i samverkan med exploateringsnämnden och Skärholmens stadsdelsnämnd, fortsätta att utveckla Fokus Skärholmen till ett profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling.

I den växande staden behövs grundläggande planering för viktiga grönytor och grönområden. Nämnden ska medverka i utredning och planering av naturreservat. Det ska inrättas ett naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider. Stadsplaneringen ska ske med utgångspunkt i de blivande reservatens ekologiska kärnvärden och i samspel med närliggande stadsutveckling. Målsättningen är att skapa ett attraktivt och tillgängligt möte mellan stad och natur där ekosystemtjänster tydligt integreras i stadsutveckling i anslutning till nya och befintliga reservat. Nämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnder, exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden se till att rekreativa och ekologiska värden kan utvecklas och stärkas. Stadens parker och grönområden ska utvecklas i enlighet med kommande riktlinjer för ett Grönare Stockholm. Nya parker ska anläggas som en naturlig del av stadsutvecklingsområden. Särskilda insatser ska vidtas för att öka antalet träd i staden och det ska finnas goda möjligheter till stadsodling i Stockholm.

Klimatsmart stadsutveckling

Stadsbyggnadsnämnden har en viktig roll i planeringen av en klimatsmart stad.

Nämnden ska sträva efter att skapa fysiska strukturer som gör det lätt att leva miljövänligt och därmed minska sin klimatpåverkan. Nämndens arbete ska syfta till ett mer hållbart resande och hållbara transporter. Byggande i goda befintliga kollektivtrafiklägen och lägen där planering av nya kollektivtrafikförbindelser pågår ska prioriteras. Flexibla parkeringstal ska tillämpas och planering för ett ökat cyklande ske i ett tidigt skeende. För student- och ungdomsbostäder behövs endast de bilparkeringsplatser som krävs ur tillgänglighetssynpunkt.

Stadsbyggnadsnämnden ska beakta effekter av ett förändrat klimat i sitt arbete och bistå kommunstyrelsens arbete med klimatanpassning. Åtgärder för att hantera översvämningsrisker behöver vidtas i planprocessen. Nämnden ska fortsatt arbeta med implementeringen av stadens dagvattenstrategi. Arbetet ska även ta hänsyn till föroreningsaspekter. Den skyfallsmodell som Stockholm Vatten och Avfall AB tagit fram ska beaktas i stadsplaneringen

Stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhantering vid nybyggnad och större ombyggnationer.

Stadsbyggnadsnämnden ska möjliggöra solceller i nybyggnadsprojekt. Stadens mål om fossilbränslefrihet förutsätter att den lokalt producerade energin ökar. Stadsbyggnadsnämnden har en viktig roll i att optimera framtida solenergi vid förtätning. Stadsbyggnadsnämnden ska verka för att möjliggöra utvecklingen av laddinfrastruktur som kräver utrymmesplanering och bygglov. Vid ny- och ombyggnation ska nämnden sträva efter att byggföretag och fastighetsägare installerar fastighetsnära källsortering.

Kostnadsmedveten stadsutveckling

Stadens finansiella resurser är begränsade. En växande stad ställer krav på förmågan att prioritera, och nämnden ska arbeta utifrån investeringsstrategin och i verksamhetsplanen redovisa hur den tillämpas i prioritering av detaljplaner. En god kostnadsmedvetenhet är avgörande. Det är viktigt att planeringen görs så att kostnader kan hållas nere i alla projekt, inte minst för att möjliggöra en positiv utveckling i ytterstaden.

Stadsbyggnadsnämnden ska i planeringen säkerställa att lösningar väljs ur ett driftekonomiskt perspektiv tillsammans med berörda nämnder och bolagsstyrelser. Byggnation av exempelvis skolor och idrottplatser ska in i ett tidigt skede i planeringen så att ändamålsenliga lokaliseringar kan erhållas till rimliga kostnader för mottagande nämnd.

Det är viktigt att staden så långt det är möjligt uppnår full kostnadstäckning för nedlagt arbete i stora infrastrukturprojekt. Pågående förhandling mellan staden och landstinget kring markfrågor, gränssnitt och finansiering kopplat till de avtal som tecknats bland annat om tunnelbaneutbyggnad har hög prioritet.

Stadsbyggnadsnämnden ska säkerställa att självkostnad för programarbete ingår i planavgifter, i enlighet med nämndens taxa.

Demokratisk planering

Stockholmarna ska engageras i översikts-, områdes- och detaljplanering. Stadsbyggnadsnämnden ska särskilt arbeta för att öka deltagandet i ytterstaden och bland grupper som vanligtvis inte deltar i dialoger. I planeringen av nya stadsdelar såväl som kompletteringsbebyggelse ska ett jämställdhetsperspektiv inkluderas och redovisas. Det är också viktigt att barnets perspektiv utvecklas i stadsplaneringen, nämnden ska använda sig av barnkonsekvensanalyser. Nämnden ska också inkludera ett äldreperspektiv i planeringen. I projekt där det är lämpligt ska nämnden arbeta med att barn

och unga inkluderas i samråden.

Stadsbyggnadsnämnden ska, tillsammans med berörda nämnder, i vissa exploateringsprojekt utveckla en utökad medborgardialog i ett tidigt skede. Dialoger ska följas upp och utvärderas med särskilt fokus på vilka grupper som deltar samt vilka effekter delaktigheten har.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA	100 %	100 %	100 %
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner	8 000 st	9 000 st	9 000 st
	Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	3 200 st	3 600 st	3 600 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Genomsnittlig tid från start-PM till beslutad detaljplan, alla planer (månader)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade bostäder i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal godkända/antagna detaljplaner	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Andel stockholmare som har tillgång till park- och naturområden inom 200 m	84,5 %	85,0 %	85,5 %
	Andel av ny bebyggelse som förläggs inom 500 meter till spårbunden eller stomnätstrafik	63 %	66 %	70 %
	Andel inflyttade i ny stadsdel som är nöjda med stadsmiljön	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	73	74
	Företagens nöjdhet med bemötandet	77	78	79
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Stadsbyggnadsnämnden ska utveckla en modell för socialt värdeskapande analys (SVA) som även kan tillämpas av andra aktörer exempelvis stadsdelsnämnder och bostadsbolag (1.3)	2017-01-01	2017-06-31
Stadsbyggnadsnämnden ska samordna stadens deltagande i studentbostadsmässan Sthlm6000+ (1.4)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och fastighetsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, idrottsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda anläggandet av tre leder för stigcykling i Nackareservatet, Flatens naturreserverat samt Kyrkhamns naturreservat (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsbyggnadsnämnden ska i samarbete med kulturnämnden verka för ett nytt skyltprogram som markerar platser där viktiga personer för Stockholm verkat (1.6)	2017-01-01	2017-12-31
Bostadsförmedling i Stockholm AB och de kommunala bostadsbolagen ska i samråd med äldrenämnden och stadsbyggnadsnämnden ta fram en strategi för att öka de äldres tillgång till bostadsbeståndet med fokus på ökad tillgänglighet och effektiv bostadsanpassning (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhanteringen vid nybyggnad och större ombyggnationer (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden inrätta naturreservat i Årstaskogen och Årsta holmar och arbetet med naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och Älvsjöskogen fortskrider (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsbyggnadsnämnden ska i samband med verksamhetsplan tydligt redovisa nämndens arbetssätt för att säkerställa tillämpning av stadens investeringsstrategi vad gäller en hållbar balans mellan lönsamma och icke lönsamma projekt och prioriteringar utifrån ett ökat driftkostnadsperspektiv (3.5)	2017-01-01	2017-01-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska se över möjligheten att digitalisera verksamheten i syfte att utveckla interna system och digitala hjälpmedel för dialog med medborgarna (4.7)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

16. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Stadsbyggnadsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 10

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Trafiknämnden

Stockholm ska ha ett välfungerande transportsystem med minimal klimatpåverkan. Vägutrymmet är begränsat och gång-, cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras. Biltrafiken ska minska för att nå målen i miljöprogrammet 2016-2019 och de nationella klimatmålen för vägtrafiken till 2030. Insatser för att göra Stockholm till en ledande cykelstad har särskilt stor betydelse. Den gemensamma stadsmiljön ska vara attraktiv, välskött, tillgänglig och trygg i hela Stockholm och ge alla stockholmare möjligheter till möten, vistelse och rekreation.

Nämndens uppgifter

Nämnden är huvudman för allmänna platser och väghållare enligt väglagen. Nämndens ansvar omfattar:

- Skötsel av stads- och gatumiljön samt vissa parker (Kungsträdgården, Berzeeli park, Norra Bantorget, Strömparterren, Årstafältet och Järva friområde)
- investeringar i gator och vägar samt vissa parker enligt ovan
- samordning och utveckling av stadsdelsnämndernas stadsmiljöverksamhet
- skötseln av stadens samtliga träd på gatumark
- markupplåtelser
- utveckling av stadens torg, med undantag för saluhallstorg, vilka ligger inom fastighetsnämndens ansvarsområde
- strategisk trafikplanering i staden
- utveckling av trafiksäkerheten
- trafik- och parkeringsövervakning

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	**-1 873,2**	**-2 011,8**	**-2 143,3**	**-2 276,4**
Drift och underhåll	-1 382,3	-1 450,5	-1 483,4	-1 521,4
Avskrivningar	-357,6	-403,0	-484,0	-559,0
Internräntor	-133,3	-158,3	-175,9	-196,0
Intäkter	**1 104,4**	**1 229,4**	**1 244,4**	**1 274,4**
Netto	**-768,8**	**-782,4**	**-898,9**	**-1 002,0**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-1 012,5	-1 367,5	-1 274,9	-830,0
Inkomster	74,5	77,0	9,4	0,0
Netto	**-938,0**	**-1 290,5**	**-1 265,5**	**-830,0**

Budgeten för 2017 ökar med 13,6 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Investeringsbudgeten för 2017 ökar med 352,5 mnkr jämfört med 2016. Investeringsbudgeten framgår av bilaga 3. För att genomföra nämndens långsiktiga uppdrag tilldelas en investeringsbudget som långsiktigt uppgår till mellan 680,0 och 690,0 mnkr per

år. Inom denna ska investeringar i cykelplanen inrymmas. Från och med 2015 har cykelplanen förstärkts med 300,0 mnkr vilket medför att den långsiktiga planen ökar med mellan 50,0 mnkr och 150,0 mnkr under åren 2016 till 2018. Det är angeläget att trafiknämnden ökar ansträngningarna för att nå målet om bättre cykelförutsättningar genom att investera en miljard kronor i cykelinfrastrukturåtgärder under perioden 2012-2018.

För att uppfylla kommunfullmäktiges prioriteringar på kortare sikt uppgår nämndens utökade investeringsbudget under 2017 till 490,5 mnkr, 2018 till 455,5 mnkr och 2019 till 150,0 mnkr. I den utökade budgeten inryms hela genomförandet av projekt Sergels Torg. Därutöver tillkommer investeringsmedel för trädsatsning och klimatsatsningar om sammanlagt 100,0 mnkr för perioden 2016-2018 samt investeringsmedel om 300,0 mnkr åren 2017 till 2019 för investering i större parkanläggningar, företrädesvis i ytterstaden. Det förutsätts att övriga prioriterade projekt inryms i den långsiktiga investeringsplanen.

Inom nämndens långsiktiga investeringsbudget ska inrymmas nya anläggningar som följd av den växande staden samt reinvesteringar för att bevara befintlig infrastruktur.

I samband med beslut om investering och reinvesteringar ska ett ökat fokus läggas på att analysera drift- och underhållskonsekvenserna. Syftet är att välja material, utformning och tekniska lösningar som är långsiktigt hållbara och som också gör det möjligt att hålla det rent och snyggt. Vid val av material ska även klimat- och miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv vägas in i bedömningen. Samtidigt är det viktigt att gatorna även ges en tilltalande rumslig gestaltning och upplevs som attraktiva stadsgator. För att utveckla en mer levande stad ska innovation och nyskapande lösningar utvecklas som även klarar att kombineras med driftseffektivitet.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Strategisk trafikplanering

För att klara framkomlighet och miljömål behövs åtgärder för att minska biltrafiken och öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik.

Stockholm ska ha ett välfungerande transportsystem med minimal klimatpåverkan, som gör att människor snabbt och enkelt kan röra sig i hela regionen och säkerställer en effektiv godsförsörjning. Vägutrymmet är begränsat och prioritet ska ges till kapacitetsstarka transporter. Staden ska prioritera gång-, cykel-, kollektivtrafik och nyttotrafik. Nämnden ska styra mot målen i *Vision 2040. Framkomlighetsstrategi för Stockholm 2030* och *Miljöprogrammet 2016-2019* ska ligga till grund för arbetets inriktning.

Stadens trafiksystem ska ses som en helhet i den strategiska trafikplaneringen. Utveckling i en del av regionen påverkar ofta andra delar i den regionala infrastrukturen. För att uppnå en hållbar stadsutveckling är det viktigt att utbyggnad av kollektivtrafik, cykel- och övriga kommunikationsstråk mellan dessa sker samordnat med planering av ny bebyggelse för att skapa attraktiva, inkluderande och sammanhängande stadsmiljöer. Trafiknämnden har uppdraget att leda stadens arbete i samarbete med Stockholms Hamn AB och andra berörda för att samverka med landstingets planering för utökad kollektivtrafik på stadens vatten.

Den växande staden med högt bostadsbyggande ställer höga krav på planering av infrastruktur för att få ett väl fungerande trafiksystem. Näringsliv och stockholmare behöver transporter som är pålitliga, trygga och säkra. Inriktningen är att nya bostäder ska byggas i goda befintliga kollektivtrafiklägen, i lägen där ny infrastruktur planeras samt i lägen som möjliggör gång och cyklande som ett pendlingsalternativ. Nämnden ska arbeta utifrån *Investeringsstrategin* och genomföra övergripande strategiska infrastrukturprojekt.

För att säkerställa en god hantering av framkomlighet ska trafiknämnden delta från ett tidigt skede i samtliga stora exploateringsprojekt och i mindre exploateringsprojekt som berör platser med större flöden av gång-, cykel-, kollektiv- eller biltrafik.

Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden fortsatt arbeta med att utveckla city. Ett av de områden som ska prioriteras i det fortsatta arbetet är Tegelbacken och Järnvägsparken i Södra Klara. Framkomligheten för prioriterade transportslag ska särskilt beaktas.

Insatser för en ökad framkomlighet

En fungerande varudistribution är avgörande för ett växande Stockholm. Trafiknämnden ska fortsätta sitt aktiva arbete med näringslivet med bland annat off peak (nattleveranser med tysta lastbilar eller leveranser vid andra tider då det kommunala vägnätet är mindre belastat) och effektivisering av leveranser via det påbörjade samlastningsprojektet för kommersiella flöden. Trafiknämnden ska bevaka den potential som finns kring pågående projekt för godsleveranser på stadens inre vattenvägar och logistiklösningar vid större byggprojekt. Målet ska vara att mängden tung lastbilstrafik i innerstaden ska minska.

Trafiknämnden ska, med stöd av servicenämnden och exploateringsnämnden, samverka med kommunstyrelsen i en förstudie om samlastning av stadens egna varuleveranser. Syftet är en effektivare godshantering samt färre transporter och därmed ökad framkomlighet och lägre miljöpåverkan. Målet är att projektet ska vara igång senast 2018.

Trafiknämnden ska samordna och utveckla gatuarbeten med ledningsdragande bolag i staden samt med Trafikverket, Stockholms läns landsting, Fortum och andra aktörer för att främja framkomligheten och öka säkerheten för oskyddade trafikanter. Samordningen av de trafikstörande arbetena ska öka ytterligare.

Framkomligheten för stombussarna i hela staden ska prioriteras enligt målen i *Framkomlighetsstrategin*. Åtgärder som fler busskörfält, bättre trafikövervakning och trafikstyrning ska bidra till att fler resande kommer fram på kortare tid med en lägre miljöpåverkan.

Implementeringen av *Planen för gatuparkering* har positiv påverkan på trafiksystemets effektivitet. Med utgångspunkt i *Framkomlighetsstrategin* och *Parkeringsstrategin* ska trafiknämnden prioritera den rörliga trafiken framför den stillastående och samtidigt verka för att lediga parkeringsplatser finns tillgängliga där och när de behövs. I samverkan med landstinget och grannkommuner ska infartsparkeringar skapas.

Grön, trygg och attraktiv stadsmiljö

I den växande staden behövs ett stärkt arbete för viktiga grönytor och grönområden enligt stadens kommande riktlinjer för ett Grönare Stockholm. Parker och natur ska vara en del av stadens offentliga rum som bidrar till en levande och trygg stad för alla

stockholmare. En rik biologisk mångfald ska tryggas genom en livskraftig grönstruktur.

Kommande riktlinjer för ett Grönare Stockholm innebär en tydligare organisation och en strategisk satsning på stadens grönområden. En samordningsgrupp inrättas under ledning av stadsträdgårdsmästaren och trafiknämnden får ett större stadsövergripande samordningsansvar för utvecklingen av stadens gröna värden.

Trafiknämndens budget förstärks och nämnden ska anlägga ett antal större parker och/eller gröna stråk i ytterstaden. Arbetet ska göras tillsammans med berörda stadsdelsnämnder och innefatta medborgardialoger. Stadsdelsnämnderna ska vara delaktiga i arbetet utifrån sin kunskap om lokala förhållanden och kontakt med invånarna i respektive stadsdel.

Prioritering och fördelning av stadsdelsnämndernas investeringsbudget inom stadsmiljöområdet sker fortsatt i nära samarbete mellan trafiknämnden och stadsdelsnämnderna. I arbetet med att planera och utveckla stadsmiljön är det viktigt att ta in förskolor och skolors behov av att vistas i parker och grönområden.

Trafiknämnden ska tillsammans med andra berörda nämnder arbeta med att koppla samman ytterstadens stadsdelar med varandra och omgivande kommuner. Det kan ske genom förbättrade kommunikationer och gröna samband.

Vidare ska nämnden fortsätta arbetet med att förbättra livsbetingelserna för stadens träd.

Arbetet med Levande Stockholm ska fortsatt utvecklas i hela staden tillsammans med näringslivet, stockholmare och stadsdelsnämnder för ett ökat stadsliv och trivsammare vistelsemiljöer. Konceptet sommargågator permanentas. Trafiknämnden ska utarbetata en vinterstrategi, inom ramen för Levande Stockholm, i syfte att Stockholm ska bli en mer attraktiv vinterstad.

Trafiknämnden ska fortsätta att inrymma vistelseytor med till exempel parkbänkar och andra sittmöbleringar i den offentliga miljön och medverka till minst tio popup-parker under 2017.

Stockholm ska ha en trafikmiljö som utgår från de oskyddade trafikanterna och ett barnperspektiv. Arbetet med trafiksäkerhet och de årliga handlingsplanerna som följer av *Trafiksäkerhetsprogram för Stockholms stad 2010-2020* är prioriterat. Särskild vikt ska läggas vid trafiksäkerheten vid skolor, förskolor, tungt belastade och olycksdrabbade gång- och cykelstråk och andra miljöer med många utsatta trafikanter. En viktig del i arbetet är att skapa skolvägar som är trygga och är utformade med hög kvalitet för att få fler att välja att gå och cykla till skolan. I syfte att förbättra samspelet och för att minska konfliktpunkter mellan trafikgrupper ska trafiknämnden genomföra en samspelskampanj.

Stockholm ska vara en ren stad och städningen ska vara lika bra i hela staden. Det är angeläget att involvera externa parter i arbetet för en ren och vacker stad. Satsningen med Stockholmsvärdar, som samtidigt skapar fler vägar till jobb, ska fortgå. Stadens garanti gäller, vilket innebär att städning och tömning av offentliga papperskorgar samt klottersanering ska ske inom 24 timmar efter anmälan. Information om stadens städgaranti ska tydliggöras.

Trafiknämnden ska implementera etiska riktlinjer för reklam som ska gälla på alla reklamplatser staden ansvarar för.

Nämnden ska fortsätta arbetet med bättre och energieffektiv belysning för ökad trygghet och för att lysa upp stadsrummet under mörka vintermånader. Platser som upplevs som otrygga och där sikten är dålig för trafikanterna ska prioriteras.

Trafiknämnden ska i sitt arbete beakta effekter av ett förändrat klimat och bistå kommunstyrelsens arbete med klimatanpassning. Staden har genomfört en skyfallskartering samt en risk- och sårbarhetsanalys utifrån scenarios med höga flöden och stor nederbörd. Trafiknämnden ska beakta de erfarenheter och slutsatser som framkommit hittills och fortsatt vidta åtgärder för att säkerställa en hög beredskap för översvämning. Kortsiktiga åtgärder kan vara att vidta säkerhetsåtgärder i särskilt drabbade områden, exempelvis räcken, staket, djupgradering i viadukter, kontroll av brunnslock med mera. På lång sikt ska planeringen vara förebyggande och den skyfallsmodell som staden har tagit fram ska beaktas i planeringen.

Trafiknämnden ska pröva olika modeller för ytlig dagvattenhantering i enlighet med *Dagvattenstrategin*. I samarbete med Stockholm Vatten och Avfall AB samt Skärholmens och Norrmalms stadsdelsnämnder ska trafiknämnden initiera och genomföra pilotprojekt för ytlig dagvattenhantering som också tillför mervärden för stadsmiljön som ökar attraktivitet, upplevd trygghet och social hållbarhet. Exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Vatten AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhantering vid nybyggnad och större ombyggnationer.

Nämnden ska säkerställa att permanenta platser finns för bortforsling av snö och andra kommunaltekniska behov av ytor. Exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, Stockholms Hamn AB och Stockholm Vatten AB deltar i detta arbete. Nämnden ska ha en god kommunikation med såväl respektive stadsdelsnämnd som med stockholmarna kring var dessa platser är belägna.

Hållbart transportsystem

För att klara miljö- och klimatmål samt framkomlighet behövs åtgärder för att minska biltrafiken. För att nå dit behöver gatumiljön anpassas för gång-, cykel- och kollektivtrafikens förutsättningar.

Teknikutvecklingen är en viktig faktor för att nå ett hållbart transportsystem. För att nå målet att Stockholm ska ha en fossiloberoende fordonsflotta till år 2030 behöver effektiva åtgärder vidtas för att främja teknikutveckling. Fokus bör läggas på att stödja och främja samarbetet med akademi och näringsliv samt utreda hur de styrmedel staden förfogar över kan användas mer effektivt, till exempel miljözoner och utbyggnad av laddinfrastrukturen. Staden ska tillsammans med näringslivet pröva och utveckla laddning i gatumiljö. Trafiknämnden har en central roll i arbetet med att uppnå målet om ett fossilbränslefritt Stockholm 2040.

EU:s miljökvalitetsnormer för partiklar och kvävedioxid ska uppnås. Staden ska även arbeta för att nå miljökvalitetsmålet för frisk luft. Trafiknämnden ska påverka Trafikverket att förbättra luftkvalitetet längs de statliga vägarna och bidra till genomförandet av åtgärderna som anges i det av länsstyrelsen framtagna åtgärdsprogrammet för att klara miljökvalitetsnormerna. Trafiknämnden ska tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden aktivt följa och utvärdera teknikutvecklingen avseende åtgärder för att minska partikelemissionerna vid sidan av minskad dubbdäcksanvändning.

Stockholm ska bli en ledande cykelstad och *Cykelplan Stockholm 2012* ska vara styrande med en hög ambitionsnivå för planeringen av cykelinfrastruktur. Staden ska även medverka till genomförande av den regionala cykelplanen. Det innebär åtgärder för att skapa ett väl fungerande och utbyggt cykelvägnät med god framkomlighet och

hög trafiksäkerhet, fler säkra cykelparkeringar och tydliga cykelvägvisningar. Trafiknämnden ska arbeta med att förbättra möjligheterna att cykla i hela staden. Nämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna säkerställa en effektiv drift av cykelplanens pendlings- och huvudstråk.

Trafiknämnden ska beakta *Strategi för ökad cykling i Stockholms stad* i samband med planering och utveckling av nya och befintliga områden. Strategin innebär ett ökat ansvar för hela staden att arbeta med ett tydligt cykelperspektiv, med målet att alla stockholmare tryggt och enkelt ska kunna cykla i alla sammanhang. Nämnden ska arbeta utifrån ett tydligt barn- och jämställdhetsperspektiv och med att förbättra möjligheten till cykling i områden med mindre god tillgång till kollektivtrafik.

Som i ett led i att styra mot en ökad andel cykeltrafik ska trafiknämnden ta fram ytterligare mätverktyg för att öka kunskapen om cykeltrafikens förhållanden och utveckling samt förbättra utvärderingen av genomförda cykelåtgärder. Förutsättningar för cykelgarage i kollektivtrafiknära lägen ska fortsatt utredas. Under 2017 ska 2 000 säkra cykelparkeringsplatser uppföras. Ett nytt system med lånecyklar ska upphandlas och staden ska verka för ett regionalt system för lånecyklar. Trafiknämnden ska skärpa övervakningen av felparkerade bilar i cykelfält och cykeljouren utvecklas.

Trafiknämnden ska lämna förslag på utformning av en cykelbro mellan Gamla stan och Tegelbacken under 2017. En utredning om förslag på permanent alternativ sträckning för cykelstråket förbi Götgatsbacken ska tas fram.

Trafiknämnden ska särskilt utreda förutsättningar för bättre möjligheter till cykling på Sveavägen, med utgångspunkt från exemplet från södra Götgatan med snabba åtgärder för hög kapacitet.

Gångtrafiken är ett prioriterat transportslag. Stadens *Gångplan* kommer att kräva att såväl trafiknämnden som stadsdelsnämnderna och till viss del andra nämnder är beredda att samordna sina insatser och prioritera resurser för gemensamma åtgärder. Förbättringarna av de strategiskt viktiga promenadstråken och rekreationsstråken kan med fördel samordnas med de åtgärder som planeras inom stadens Å*tgärdsprogram för trafikbuller*. Utvecklingsprojekt Levande Stockholm bidrar till gångtrafikens attraktivet. Nämnden ska utreda förutsättningarna att skapa bredare övergångsställen på platser med höga gångflöden.

Trafiknämnden ska medverka i den europeiska trafikantveckan Mobility Week och genomföra en bilfri dag.

Långsiktigt hållbar ekonomi

Trafiknämnden ska delta i exploateringsnämndens och stadsbyggnadsnämndens arbete med att utveckla en samlad produktionsplanering med utgångspunkt från kommunfullmäktiges mål för bostadsbyggandet, stadsutvecklingsstrategierna i *Översiktsplanen* och 2013 års Stockholmsförhandling (tunnelbaneöverenskommelsen).

Samplaneringen med exploateringsnämnden ska förbättras i syfte att öka trafiknämndens möjligheter att planera och påverka investeringsverksamheten, som till stor del definieras utifrån den exploateringsverksamhet som exploateringsnämnden planerar för.

Trafiknämnden ska budgetera vinterväghållning utifrån kunskapen från tidigare års vintrar. Nämnden ska därmed planera för en viss flexibilitet inom sitt ansvarsområde så att omställningar kan göras för exempelvis utökat barmarksunderhåll under snöfattiga vintrar.

Ett växande Stockholm innebär också fler gator, parker och anläggningar för staden att förvalta, vilket medför ökade drift- och underhållskostnader. Det är angeläget att trafiknämnden är med i planeringen av nya områden för att säkerställa att lösningar väljs ur ett driftekonomiskt perspektiv. Det är angeläget att vid nyinvesteringar och reinvesteringar upprätta och följa noggranna drift- och underhållsplaner för anläggningen för att säkerställa en optimal förväntad livslängd. Exploateringsnämnden och trafiknämnden ska arbeta fram driftsnyckeltal att tillämpa i planeringsprocessen för att möjliggöra långsiktigt hållbara driftsekonomiska bedömningar samt öka förutsägbarheten i kostnaderna för framtida drift av nya områden.

En tillgänglig och demokratisk stad

Trafiknämnden ska arbeta utifrån ett tillgänglighetsperspektiv. Målet är att skapa offentliga platser som är tillgängliga för alla oavsett funktionsnedsättning, där alla i samhället kan känna sig välkomna och trygga. De offentliga rummen ska vara inkluderande och ska fungera som en mötesplats för alla stockholmare oavsett bakgrund. Stockholm är en stad där de mänskliga rättigheterna respekteras och som motverkar diskriminering. Exkluderande design ska successivt avlägsnas.

Trafiknämnden ska inkludera medborgardialoger i sitt arbete, särskilt när det gäller att utveckla offentliga platser där många vistas och i anslutning till förskolor och skolor. Dialog och samverkan med stadsdelsnämnderna ska prioriteras i satsningen på bättre stadsmiljöer i ytterstaden, till exempel genom de lokala utvecklingsprogrammen och Levande Stockholm. Trafiknämnden ska, i samråd med kommunstyrelsen, även genomföra projekt med medborgarbudget inom nämndens verksamhet.

För att säkerställa en god framkomlighet för alla under vinterhalvåret ska trafiknämnden utveckla metoder för en mer jämställd snöröjning. Särskilt fokus ska läggas på snöröjning av gång- och cykelbanor. Tillsammans med entreprenörerna behöver trafiknämnden hitta sätt att förbättra vinterväghållningen för de gående i ytterstaden och vid busshållplatser. Ekonomiska resurser ska därför avsättas inom befintligt snöröjningsanslag för detta.

Trafiknämnden ska arbeta proaktivt med information. Genom att kommunicera att Stockholm är en växande storstad kan en större förståelse för de arbeten som genomförs skapas. Nämnden ska informera trafikanterna om det aktuella trafikläget samt informera om alternativa färdvägar. Trafiknämnden ska fortsätta utveckla ”Tyck till” för att ytterligare förbättra kontakten med invånarna och hanteringen av inkomna synpunkter.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	75 %	76 %	77 %
	Hastighetsefterlevnad	76 %	77 %	78 %
	Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM) inom en radie om 300 meter från en skola	öka	öka	öka
	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden	69 %	70 %	70 %
	Stockholmarnas nöjdhet med rent och städat	69 %	70 %	70 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Uppfyllnadsgrad 24-timmarsgarantin avseende klotter	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Stockholmarnas nöjdhet med snöröjning/sandning	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Andel dubbdäcksanvändning på innerstadsgator	38 %	36 %	34 %
	Passager över innerstadssnitt, tunga lastbilar	19 200	19 200	19 200
	Gångflöde på ett urval gator	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts
	Cykelantal	75 800 st	84 150 st	86 500 st
	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	18 km/h	19 km/h	20 km/h
	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	31 km/h	32 km/h	33 km/h
	Andel resande med kollektivtrafik, innerstadssnittet	73 % (avser 2016 års mätning)	74 % (avser 2017 års mätning)	75 % (avser 2018 års mätning)
	Vägtrafikarbete per person	Minska med 0,5 % från föregående år	Minska med 0,5 % från föregående år	Minska med 0,5 % från föregående år
	Vägtrafikarbete totalt i staden	Minska med 0,2 % från föregående år	Minska med 0,2 % från föregående år	Minska med 0,2 % från föregående år
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som erbjudits åtgärder för att klara 30 dBA inomhus	90 %	95 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som vet hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Trafiknämnden ska fortsätta utveckla Levande Stockholm tillsammans med näringslivet, stockholmare och stadsdelsnämnder (1.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och trafiknämnden ta fram en handlingsplan för användande av fossilbränslefria arbetsmaskiner (2.1)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden ska i samråd med miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadshus AB ta fram en handlingsplan för hantering av byggmassor inom staden (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, Stockholms Stads Parkerings AB och bostadsbolagen ska samverka för utbyggnad av laddinfrastruktur (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska genomföra en förstudie, i samverkan med trafiknämnden kring samlastning av stadens egna varuleveranser. Servicenämnden och exploateringsnämnden ska bistå i detta arbete (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska implementera Plan för gatuparkering (2.2)	2017-01-01	2018-12-31
Trafiknämnden ska i Digital Demo Stockholm som projektägare fungera som kravställare till förslag på förbättrad framkomlighet och optimerade trafikflöden i staden genom att styra trafikljusen (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska genomföra en samspelskampanj (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska utreda förutsättningarna för att skapa bredare övergångsställen på platser med höga gångflöden (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska skärpa övervakningen av felparkerade bilar i cykelfält (2.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska i samarbete med Stockholm Vatten och Avfall AB och Skärholmens och Norrmalms stadsdelsnämnd initiera och genomföra pilotprojekt för ytlig dagvattenhantering som också tillför mervärden för stadsmiljön som ökar attraktivitet, upplevd trygghet och social hållbarhet (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Exploateringsnämnden, trafiknämnden, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhanteringen vid nybyggnad och större ombyggnationer (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska inrätta en samordningsgrupp vars uppdrag är stadsövergripande samordningsansvar för att anlägga ett antal större parker och/eller gröna stråk i ytterstaden (2.3)	2017-01-01	2017-12-31
Fastighetsnämnden och trafiknämnden ska se över torgstadgan och utreda hur regelverket kan underlätta för torghandel på fler torg, ökad nyttjandegrad på torgen samt fler arbetstillfällen (3.2)	2017-01-01	2017-12-31
Trafiknämnden ska i samarbete med exploateringsnämnden arbeta fram driftsnyckeltal att tillämpa i planeringsprocessen för att möjliggöra långsiktigt hållbara driftsekonomiska bedömningar samt öka förutsägbarheten i kostnaderna för framtida drift av nya områden (3.5)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

17. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Trafiknämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 8

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Utbildningsnämnden

Alla barn och ungdomar i Stockholm, oavsett var i staden de bor eller vilken bakgrund de har, ska få en god och likvärdig utbildning. Visionen är att alla barn går i förskola och förskoleklass, att alla grundskoleelever uppnår gymnasiebehörighet och att alla tar sin gymnasieexamen innan de fyller tjugo. Alla medarbetare ska ha höga förväntningar på att var och en av eleverna ska nå goda resultat och utveckla sin fulla potential. I bostadssegregationens Stockholm är skillnaderna stora mellan olika skolors grundförutsättningar. Alla stockholmare ska kunna lita på att det finns såväl förskolor av hög kvalitet som en bra kommunal grundskola nära hemmet. Ingen ska mot sin vilja behöva pendla ut från sin stadsdel i jakten på en lärmiljö som präglas av trygghet, studiero och en stimulerande undervisning. Alla elever ska behandlas jämlikt och kunna lita på att de får det stöd de behöver för att lyckas väl. Staden ska bidra till att öka läraryrkets anseende och attraktivitet.

Nämndens uppgifter

Utbildningsnämnden är nämnd för Stockholms stads skolväsende och fristående förskola med ansvar för drift av kommunal verksamhet inom fritidshem, fritidsklubb, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Nämnden ansvarar även för samordning och utveckling av stadens förskoleverksamhet i dialog med stadsdelsnämnderna och fristående aktörer.

Nämndens huvudsakliga ansvar omfattar:

- mål, uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten
- skolslussen, det vill säga stöd och vägledning vid skolval
- verksamhetsförlagd utbildning för skola och förskola
- hantering av bidrag till utomstående organisationer som bedriver verksamheter inom skolans område
- elevhälsans medicinska respektive behandlande insatser i stadens kommunala skolor
- insyn i fristående skolor, vilket även inkluderar skolornas utemiljöer och lokaler för undervisning, idrott, skolbibliotek, elevhälsa och fritidshem. För fristående skolor regleras stadens möjlighet till insyn i skollagen. Insynsrätten ger staden rätt att hålla sig informerad om hur den fristående verksamheten utvecklas
- tillståndsgivning för och tillsyn av fristående förskolor, pedagogisk omsorg samt utförare av barnomsorg på obekväm arbetstid
- hantering av anmälningar, synpunkter och klagomål gällande fristående förskolor
- branschråd inom förskola och grundskola
- ansvar för att i samråd med kommunstyrelsen söka statsbidrag som gäller de pedagogiska verksamheterna, exempelvis grundskola och förskola.

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-16 852,5	-17 764,2	-17 755,6	-17 755,6
Drift och underhåll	-16 852,5	-17 764,2	-17 755,6	-17 755,6
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	573,1	580,2	580,2	580,2
Netto	**-16 279,4**	**-17 184,0**	**-17 175,4**	**-17 175,4**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-90,0	-100,0	-110,0	-110,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-90,0**	**-100,0**	**-110,0**	**-110,0**

Budgeten för 2017 ökar med 904,6 mnkr jämfört med 2016. Förändringar framgår av bilaga 2.

Utbildningsnämndens budget baseras i huvudsak på en kostnadsschablon per elev. Beräknade volymförändringar och schabloner för utbildningsnämndens verksamheter framgår av bilaga 6. Skolpengens andel av grundschablonen ska vara minst 73 procent. Lika ekonomiska villkor ska gälla oavsett huvudman.

Schablonen ökar enligt nedan efter att generell effektivisering räknats bort.

- förskola: 1,5 procent
- fritidshem: 1,3 procent
- grundskola f-9: 1,3 procent
- fritidsklubb: 1,6 procent
- grundsärskola (tilläggsschablon): 1,2 procent
- gymnasieskola: 1,3 procent
- gymnasiesärskola (tilläggsschablon): 1,4 procent

Strukturersättningen för grundskolan uppgår till 1 843 mnkr. Utbildningsnämnden ansvarar för fördelningen av strukturersättning vilket innebär att utbildningsnämnden beslutar om fördelningsmodell utifrån de principer som anges i skollagstiftningen. Strukturersättningen fördelas mellan bland annat ett socioekonomiskt tilläggsanslag, verksamhetsstöd samt ersättning för modersmål, medel för kommunövergripande verksamheter, elevförsäkringar och verksamhetsförlagd utbildning. Vid förändringar i prestationer påverkas även tilldelningen för dessa verksamheter.

Utbildningsnämnden ansvarar även för profilbidrag till vissa grundskolor.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Skollagen anger att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden samt främja alla barns och elevers utveckling, lärande och livlånga lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Det är alltså denna viktiga uppgift som Stockholms stad har åtagit sig genom att bedriva förskole-, grundskole- och gymnasieverksamhet. Sveriges Kommuner och Landstings rangordning av landets skolkommuner i sina öppna jämförelser är ett mått på kvaliteten i skolverksamheten hos kommunala huvudmän. Målsättningen är att Stockholms stad ska klättra i denna rangordning.

Antalet elever och barn i Stockholms stads skolor och förskolor ökar kraftigt i takt med att befolkningen i staden ökar. Alla stockholmare ska kunna lita på att det finns såväl förskolor av hög kvalitet som en bra kommunal grundskola nära hemmet. Staden ska ta ansvar för att det finns tillräckligt med platser för att inga barn och ungdomar i för- och grundskoleåldern ska behöva pendla ut från sin stadsdel på grund av kapacitetsbrist. Till år 2040 behöver ytterligare hundratals förskolor, uppemot femtio fullstora grundskolor samt ett antal nya gymnasieskolor byggas i Stockholm. Detta kräver en utvecklad samverkan mellan staden och andra skolhuvudmän för att skapa bättre planeringsförutsättningar och en effektiv resursanvändning.

Den kraftfulla expansionen kräver också gemensamma ansträngningar för att höja läraryrkets attraktivitet. Bara i Stockholms stads verksamhet behöver det anställas cirka 1700 nya pedagoger varje år inom överskådlig framtid. För att möta detta behov krävs att fler förskollärare, lärare, specialpedagoger och fritidspedagoger utbildas i Stockholmsregionen än i dagsläget, vilket ligger inom statens ansvar. Frågorna om hur arbetsmiljön kan förbättras för skolans samtliga yrkesgrupper, och hur den administrativa bördan kan minskas för i synnerhet lärare och skolledare, är därför fortsatt centrala. Pedagogerna ska få ägna sig åt att vara pedagoger, det vill säga koncentrera sig på att i en anda av kollegial samverkan förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla sin undervisning samt ha gott om tid för det individuella stödet till sina elever.

Stockholms stads skolor präglas generellt av god organisation och hög kvalitet. Sett till de elever som har gått merparten av grundskolans årskurser är det allt fler i årskurs nio som uppnår målen i alla ämnen. Samtidigt finns det fortfarande en jämförelsevis stor grupp av elever som inte blir behöriga till de nationella programmen i gymnasiet. Bakom detta faktum ligger främst en mångårig trend av sjunkande skolresultat i områden med stora socioekonomiska utmaningar, där särskilt pojkarnas negativa resultatutveckling utmärker sig. Utöver de generella insatser som görs för att förbättra alla elevers kunskapsutveckling, ska utbildningsnämnden göra riktade insatser för att höja resultaten för de elevgrupper som har störst behov av stöd och som riskerar att halka efter. Stockholms stads viktigaste utmaning i både förskola, grundskola och gymnasieskola är att öka likvärdigheten i utbildningen.

Skolan har en särskilt viktig roll i ställningstagandet för mänskliga rättigheter, demokratiska värderingar och likabehandling. Stockholms skolor ska säkerställa att verksamheten bedrivs med ett barnrättsperspektiv och i enlighet med FN:s barnkonvention. Skolorna ska också arbeta normkritiskt och antirasistiskt och motverka stereotypa könsroller och diskriminering. Utbildningsnämnden ska i dessa frågor samråda med kommunstyrelsens kansli för mänskliga rättigheter. Vidare ska utbildningsnämnden

stärka sitt arbete med romsk inkludering i samråd med den romska minoriteten i Stockholm.

För att alla barn ska kunna delta på lika villkor ska skolan vara kostnadsfri. Nämnden ska aktivt utöva insyn i fristående skolor, vilket även inkluderar skolornas utemiljöer och lokaler för undervisning, idrott, skolbibliotek, elevhälsa och fritidshem.

Under 2015 och 2016 tog Stockholms stads grund- och gymnasieskolor emot ett stort antal nyanlända elever. Tack vare i grunden goda arbetsmetoder och system kunde kapaciteten snabbt byggas ut. Denna stora omställning, som innebär att skolor i hela staden hjälps åt med uppgiften att ta emot nyanlända elever, ska intensifieras under 2017. De kommande åren förväntas behoven inom detta område vara fortsatt stora och det är en gemensam uppgift för Stockholms stads skolor att systematiskt skapa mer heterogena elevsammansättningar. Utbildningsnämnden ska också ta fram ett ersättningssystem som kompenserar skolorna för ökade kostnader vid mottagande av nyanlända.

Ett förslag från den av regeringen tillsatta skolkommissionen kan bland annat komma att medföra att skolplikten förlängs med ett år för de elever som går ut grundskolan utan godkända betyg. Stockholms stad ska säkerställa att förutsättningar finns för att genomföra denna förändring under 2017 som ett led i arbetet med att öka alla elevers möjligheter att nå goda skolresultat och gymnasiebehörighet.

Skolan har en viktig roll när det gäller arbetet för en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar stad, och det finns tydliga mål för detta arbete såväl för staden som globalt genom FN:s Agenda 2030. Stockholms skolor ska utveckla lärande för hållbar utveckling genom samarbeten med stadens övriga förvaltningar, det civila samhället och näringslivet. Utbildningsnämnden ska verka för att fler skolor ansöker om att erhålla Skolverkets utmärkelse ”Skola för hållbar utveckling” och att goda exempel på hur skolorna kan arbeta med lärande för hållbar utveckling sprids inom staden. I utbildningsnämndens arbete med att ta fram ett nytt skolprogram för Stockholms stads utbildningsverksamhet ska lärande för hållbar utveckling inkluderas. Naturskolan bedriver en viktig verksamhet där barn och elever får tillfälle att lära sig om vår natur och miljö. Under 2017 ska utbildningsnämnden fortsätta utveckla naturskolans verksamhet och etablera nya naturskolor i staden. Utbildningsnämnden ska i samarbete med ”Miljöverkstan” utveckla konceptet med naturskola i Flaten.

Förskola

Den moderna förskolans pedagogiska verksamhet utrustar barnen med väsentliga förmågor, kunskaper och sociala färdigheter. Att gå på förskola ger också barnen bättre förutsättningar att nå sina kunskapsmål och att trivas i skolan. Förskolan har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling och dessa effekter tenderar att vara stabila under lång tid – förskolan är en viktig del av starten på det livslånga lärandet. Förskolan fungerar utjämnande av socioekonomiska effekter och är för många föräldrar ett ovärderligt stöd i omsorgen och utvecklingen av deras barn.

Utbildningsnämnden ska inom ramen för sitt samordningsansvar också vara en samordnande resurs i frågor som rör utveckling av verksamhetssystem i förskolan. Nämnden ansvarar även i samarbete med kommunstyrelsen för ärenden om riktlinjer, principer, program och uppföljning av förskoleverksamhet. Grundskolor ska kunna bedriva förskoleverksamhet på uppdrag av stadsdelsnämnd. I Stockholms stad är drygt en tredjedel av förskolorna fristående. Lika villkor ska råda mellan kommunal och fristående förskola. Stockholms stads förskoleprogram, ”Framtidens förskola”, anger fokus för verksamhetsutvecklingen i såväl kommunal som fristående förskoleverksamhet runt om i staden.

Samverkan med fristående aktörer är viktigt för att skapa en likvärdig förskola. Branschrådet för förskola ska vara en mötesplats kring övergripande förskolefrågor i Stockholm för kommunala och fristående förskolor. Sedan 2016 gäller samma regler för intagning till kommunal och fristående förskola i Stockholms stad. För att garantera att reglerna följs och tolkas på samma sätt ska kommunstyrelsen i samarbete med utbildningsnämnden utreda organiseringen samt finansieringen av en centraliserad och gemensam kö.

Det är idag stor brist på personal att rekrytera till förskolan. Det krävs flera insatser för att öka antalet förskollärare och barnskötare i förskolan; fler utbildningsplatser, möjlighet till vidareutbildning, god löneutveckling och Stockholms stad som allt mer attraktiv arbetsgivare. Att öka andelen förskollärare i personalgruppen är fortsatt ett prioriterat mål. Likaså är det av stor vikt att åstadkomma ett närvarande pedagogiskt ledarskap i verksamheten, det vill säga nära barnen.

Papperslösa barns rätt att gå i grundskolan regleras av skollagen. Det är även viktigt att det finns förskoleverksamheter som omfattar alla barn och där staden exempelvis i samarbete med civilsamhället bidrar till att papperslösa barn i förskoleåldern kan delta i förskoleverksamhet.

Utbildningsnämnden ska löpande kontrollera att fristående verksamhet följer ramöppettiderna. Förskolorna ska ge god information till föräldrar om ramöppettiderna samt rätten till annan barnomsorg om förskolan har stängt. Stockholms stad erbjuder barnomsorg på kvällar, nätter och helger till de familjer där ett sådant omsorgsbehov bedöms föreligga. Till 2017 ersätts stadens tidigare ersättningsmodell för barnomsorg på obekväm arbetstid med en ny modell för att ytterligare säkerhetsställa kvaliteten i verksamheten.

Utbildningsnämnden ansvarar för godkännande av utförare av barnomsorg på obekväm arbetstid oavsett regiform, godkännande och administration kring ansökningar av barnomsorg på obekväm arbetstid, utför tillsyn av utförarna samt administrerar utbetalning av ersättning till godkända utförare oavsett regiform. Stadens ersättning till utförarna i ersättningsmodellen beskrivs närmare i bilaga 6 – peng, schabloner och avgifterna i modellen för barn i verksamheten beskrivs närmare i bilaga 7 – avgifter med mera. Stadens riktlinjer för barnomsorg på obekväm arbetstid uppdateras i enlighet med ny ersättningsmodell för verksamheten.

Grundskola inklusive förskoleklass

Grundskolans primära uppgift är, enligt skollagen, att ge eleverna kunskaper och värden samt utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling, förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Grundskolan ska också främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet. För Stockholms stads del är denna uppgift förknippad med en rad grundläggande utmaningar, varav bostadssegregationen är den mest svårartade. Arbetet med att minska skillnaderna mellan olika skolors förutsättningar i staden har därför fortsatt högsta prioritet och utvecklingsarbetet inom skolor med stora utmaningar ska följas noggrant. Särskilda satsningar ska göras för att främja elevernas läsförmåga.

Riktade insatser ska göras för att stödja den fjärdedel av eleverna som har svagast resultatutveckling. Målet är att öka graden av gymnasiebehörighet. Alla elever som behöver extra stöd för att nå kunskapsmålen ska fångas upp tidigt och ges relevant stöd. Särskilt viktigt är detta i de lägre årskurserna, där särskilda insatser ska göras. Högre personaltäthet och mer flexibla gruppindelningar ska prioriteras för att ge läraren tid till att interagera med varje enskild elev. Ju äldre eleverna blir, desto viktigare

att alla skolor själva, eller i samverkan med andra aktörer, erbjuder sina elever den läxhjälp, studiehandledning och eventuell extra undervisning som krävs för att ingen ska halka efter.

Förskoleklassen utgör en viktig brygga mellan förskolan och grundskolan och rustar barnen inför resten av skolgången. Målet är att samtliga barn i åldersgruppen ska delta i denna verksamhet. Fokus för förskoleklassen ska vara tidiga insatser och stimulans av barnens lust till lärande. Här formas också mycket av grundskolans dialog och samarbete med elevernas vårdnadshavare.

Med ständigt fokus på eleven är det genom hela grundskoletiden väsentligt att skolledning, lärare och elevhälsoteam har ett nära och välfungerande samarbete med andra offentliga institutioner som finns till för att stödja barn och ungdomars utveckling och välfärd. Det handlar dels om socialtjänsten som stadsdelsnämnderna ansvarar för, dels om hälso- och sjukvården. Därtill kommer allt ifrån kulturskolan, idrottsföreningar och andra ideella organisationer till statliga myndigheter och det lokala näringslivet.

En redovisning av grundskolesituationen för vart och ett av stadsdelsnämndsområdena utgör ett viktigt bidrag till att öka de kommunala skolornas medverkan till utvecklingen av attraktiva och hållbara lokalsamhällen i hela Stockholm.

Fritidshem och fritidsklubb

I Stockholm är fritidshemmen till för eleverna i årskurserna f-3 och fritidsklubbarna för eleverna i årskurserna 4-6. Båda verksamheterna ska i så hög grad som möjligt vara integrerade med grundskolan i övrigt. Fritidshem och fritidsklubbar ska präglas av höga pedagogiska ambitioner och bidra till stärkta kunskapsresultat och jämlika livschanser för alla barn. Fritidshemmens verksamhet och personal spelar en viktig roll både när det gäller möjligheten till stöd i skolarbetet och för att få tillgång till andra meningsfulla och utvecklande aktiviteter efter undervisningstidens slut.

Utbildningsnämnden ska fortsätta att prioritera fritidsverksamheten med målet om att kunna erbjuda alla stadens elever i årskurserna f-6 en samlad skoldag från tidig morgon till sen eftermiddag. I de yngre åldrarna ska medveten fritidspedagogik bidra till att alla lär sig läsa, skriva och räkna samt träna sitt sociala samspel. För de äldre eleverna handlar det bland annat om att erbjuda läxhjälp och studiehandledning, antingen i egen regi eller i samverkan med ideella organisationer. Som en del av Stockholms stads genomgripande satsning på att öka elevernas digitala kompetens och kreativitet ska stadens fritidshem och fritidsklubbar stimuleras att lära ut programmering och kodkunskap.

Samhället förändras och vi ser ett växande behov av stöd och omsorg på fritiden allt längre upp i åldrarna. Skola, fritidsverksamhet, kultur, idrott och övrigt föreningsliv ska kraftsamla kring barn och ungdomar för att skapa trygghet och studiero.

Gymnasieskola

Stockholms stads elever ska ha möjlighet att studera på attraktiva kommunala gymnasieskolor. Antalet ungdomar i gymnasieåldern ökar med 34 procent fram till år 2024. Redan de närmaste årens växande elevkullar kommer att öka söktrycket till stadens gymnasieskolor avsevärt. För att kunna erbjuda utbildning och undvika en undanträngningseffekt av elever boende i Stockholms stad, som då får söka sig till gymnasieskolor i kranskommunerna, behövs fler gymnasieskolor i staden. Målet är att en ökad andel av eleverna från Stockholms stad ska kunna såväl söka som beredas plats på en kommunal gymnasieskola i Stockholm. Det innebär att staden aktivt måste söka nya möjligheter för utbyggnad och nybyggnation av kommunala gymnasieskolor.

En inriktning för det fortsatta arbetet är att i Stockholms stad utveckla gymnasiekluster där flera gymnasieskolor samlas på attraktiva platser tillsammans med annan samhällsservice och goda kommunikationer med resten av staden och länet. Syftet är att skapa mångsidiga utbildningsmiljöer där ungdomar med skiftande bakgrund kan växa tillsammans, samt lägga grunden för långsiktigt hållbara lokaletableringar som förmår hantera förändringar i behov och efterfrågan på gymnasieområdet. Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) ska aktivt leta efter platser där sådana kluster och campus kan skapas. I närtid ska planer på att etablera ett första kluster i området Konradsberg/Thorildsplan tas fram. Andra tänkbara platser är såväl Söderstaden och Liljeholmen som Kista och Farsta, som utgör kommunikationsmässiga knutpunkter i Stockholmsregionen.

De högskoleförberedande programmen i stadens gymnasieskolor ska hålla en hög kvalitet och utgöra en god grund för fortsatta studier. Likaså ska yrkesförberedande program hålla en hög kvalitet och leda till direkt anställningsbarhet efter slutförda studier. Yrkesprogrammens attraktivitet ska stärkas i nära samverkan med branscher och arbetsliv för att ge eleverna goda förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden. Utbildningsnämnden ska underlätta för elever att inom ramen för yrkes- och lärlingsprogram tillägna sig högskolebehörighet och denna möjlighet ska tydligt kommuniceras inför gymnasievalet. Gymnasieskolans yrkesprogram har även ett viktigt uppdrag i att bidra till stadens egen kompetensförsörjning och utbildningsnämnden ska fortsätta att utveckla inriktningar som svarar mot stadens egna verksamheter.

Elever som inte är behöriga till ett nationellt program erbjuds introduktionsprogram. Utbildningsnämnden ska erbjuda bra utbildningsformer inom ramen för introduktionsprogrammen som ska leda till att eleverna kan fortsätta inom utbildningssystemet.

Andelen ungdomar som slutför sin gymnasieutbildning ska öka, vilket bland annat kräver ett nära samarbete med elevhälsan för att fånga upp elever som överväger att lämna gymnasieskolan i förtid. Utbildningsnämnden ansvarar för att följa upp hur många ungdomar som inte fullföljer gymnasieskolan och har, tillsammans med arbetsmarknadsnämnden, aktivitetsansvar för dessa.

Det senaste årets tillströmning av nyanlända elever i gymnasieåldern ställer också krav på ökad kreativitet och flexibilitet för att ge alla ungdomar och unga vuxna det stöd som de behöver för etablera sig i det svenska samhället. Utbildningsnämnden får därför i uppdrag att i samarbete med arbetsmarknadsnämnden utveckla möjligheten för nyanlända gymnasieelever att fortsätta till studier på Komvux eller folkhögskola.

Grundsärskola och gymnasiesärskola

Alla elever har olika behov och behöver få en utbildning som är anpassad just för dem. Grundsärskolans uppgift är att ge eleverna möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar såväl kunskapsmässigt som socialt. För grundsärskolan är kontakter med kultur- och samhällsliv viktigt för att främja både elevens självständighet och stärka dess sociala nätverk. Elever i grundsärskolan ska ha samma rätt som andra elever att välja skola. De ska också ha möjlighet att, vid tillfällen som är lämpliga för dem, delta i undervisning tillsammans med grundskolans elever. Det systematiska kvalitetsarbetet ska förbättras liksom rapporteringen till utbildningsnämnden om dessa barn och ungdomars skolgång.

Utbildningsnämnden ansvarar för viss administration som kommer såväl fristående som kommunala grundsärskolor till dels. För att lika villkor ska gälla görs i budget 2017 en omfördelning mellan schablon och anslag för myndighetsutövning.

Gymnasiesärskolans kunskapsuppdrag ska utvecklas och stärkas så att alla elever utmanas, motiveras och stimuleras att utveckla sina kunskaper. Elever i gymnasiesärskolan ska ha samma rätt till utveckling och lärande som andra elever och rätten att välja skola och program ska gälla alla.

Gymnasiesärskolan och arbetsmarknadsnämnden ska samverka för att det ska finnas en planering för tiden efter elevernas avslutade skolgång och att fler personer ska ges möjlighet att komma ut i ordinarie arbetsmarknad.

Ledarskap, systematiskt kvalitetsarbete och styrning

Ledarskapet och styrkedjan från rektorer och skolledare till huvudman spelar en avgörande roll för skolans resultat och pedagogiska utveckling. Utbildningsnämnden ska verka för att minska skolornas administration och säkerställa att skolledarna har goda möjligheter till utveckling och kan fokusera på det pedagogiska ledarskapet. Ansvaret för elevernas resultat, uppföljning och åtgärder för att förbättra resultatet ligger hos rektor, som därför måste få det mandat som behövs för att lyckas.

En utveckling och förstärkning av det systematiska kvalitetsarbetet inom och mellan skolor och förvaltning är av central betydelse för att uppnå ökad måluppfyllelse. Uppföljning och utvärdering av effekterna av insatser inom skolan ska tydliggöras och effektiviseras för att få god styrning och verksamhetsutveckling. Denna förändring ska inte innebära ytterligare administration för den pedagogiska personalen, utan syfta till att underlätta för medarbetarna.

En väg att minska administrationen och få mer tid till den pedagogiska verksamheten kan vara att utbildningsnämnden samordnar behovet av vikarier genom mobila lärarteam, som kan fylla tillfälliga vakanser samt vara extra resurser där det behövs. Utbildningsnämnden ska fortsätta arbeta med att utveckla konceptet med mobila lärarteam.

För att möta framtida utmaningar gällande kompetensförsörjning av skolledare görs en satsning för att höja denna yrkesgrupps löner.

Medarbetaren i förskolan och skolan

Barnens och elevernas viktigaste resurs är pedagogerna i stadens förskole-, fritids- och skolverksamhet. Med anledning av ökningen i elevantal, samtidigt som staden står inför stora pensionsavgångar, fortsätter rekryteringen av kompetent personal att vara en av utbildningsnämndens största utmaningar.

Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska fortsatt arbeta med stadsgemensamma principer och metoder för rekrytering och kompetensutveckling för förskollärare. Fler anställda inom förskolan ska erbjudas möjligheten att vidareutbilda sig till förskollärare och barnskötare. En modell för vidareutbildning av anställda inom fritidshem och fritidsklubb ska tas fram i syfte att möjliggöra för fler att utbilda sig till fritidspedagoger.

För att tillgodose behoven av skickliga lärare krävs att fler väljer att utbilda sig till lärare och att fler stannar inom stadens skolväsende. För att uppnå detta måste läraryrkets attraktionskraft öka, vilket till stor del görs genom att visa förtroende för de professioner som är verksamma inom skolan och ge dem rätt villkor. Även möjligheten till karriärs- och kompetensutveckling har stor betydelse. Stockholm fortsätter satsningen på förstelärare och lektorer. Utbildningsnämnden ska intensifiera arbetet med att skapa trygga anställningar och goda arbetsvillkor. I stadens arbete med att minimera användningen av allmänna visstidsanställningar, där medarbetare som arbetar

med barn i behov av särskilt stöd och främst elevassistenter är särskilt viktiga grupper, ingår även att se över organisationen.

Lärare ska också kunna göra karriär genom att meritera sig som yrkesskicklig lärare eller genom forskarstudier. Utbildningsnämnden fortsätter att arbeta proaktivt i samarbete med lärosäten, skolhuvudmän och andra organisationer för att göra läraryrket och -utbildningen mer attraktivt och för att skapa nya och snabbare vägar till lärarexamen. En god löneutveckling för lärarna är central, både för att öka yrkets attraktivitet och för att säkerställa Stockholms stads konkurrenskraft gentemot andra arbetsgivare.

Utbudet av lärare hänger ihop med bristen på platser på lärarutbildningarna i Stockholm. Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och andra berörda aktörer verka för att regeringen prioriterar tillförandet av fler platser på lärarutbildningarna i Stockholm. Av de reguljära lärarutbildningarna är det framför allt förskollärare, fritidspedagoger och specialpedagoger som bör prioriteras samt fler vägar för akademiker inom andra yrkesgrupper att vidareutbilda sig till lärare. Lärosätena anger också att bristen på sökande till lärarutbildningarna är ett hinder för en utökning av dessa. I staden finns ett antal lärare med licenciatexamen som skulle kunna undervisa men som inte kan anställas av högskolor. Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen undersöka möjligheten till ett pilotprojekt där lärare kan anställas av lärosäten för undervisning inom lärarutbildningen – kombinationstjänster.

Arbetsmiljön för medarbetare i skolan behöver vara i fokus gällande administrativa arbetsuppgifter, men även den psykosociala arbetsmiljön behöver förbättras för både lärare, rektorer och andra befattningar. Utbildningsnämnden ska fortsätta att fokusera på lärarnas arbetssituation och vidta ytterligare åtgärder som bidrar till att öka lärarnas tid för undervisning.

Elevens studiero och lärande

Trygghet och studiero är en förutsättning för lärande. Skolan ska vara en trygg miljö för alla barn och präglas av respekt för varandra, inte bara i klassrummet utan även i andra utrymmen där eleverna vistas under skoldagen. Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. Utbildningsnämnden ska stärka stödet och förutsättningarna för att höja elevernas upplevda trygghet och möjlighet att arbeta i lugn och ro. Särskilt viktigt är detta i de högre årskurserna i grundskolan, samt på gymnasiet där elevernas upplevda trygghet och studiero är som lägst.

Mobbning är ett uttryck för bristande respekt för andra människor. Arbetet mot mobbning, kränkande behandling, diskriminering och trakasserier i skolan ska förstärkas. Utbildningsnämnden ska utveckla stöd för uppföljning av kränkande behandling, vilket inbegriper möjligheten att särskilt uppmärksamma och bekämpa förekomsten av sexuella trakasserier i skolan. Utbildningsnämnden ska fortsätta utveckla arbetet utifrån stadens barnrättsstrategi. Viktiga delar i detta avseende är att ta tillvara stadens kompetens inom skoljuridik, förstärka trygghetssamordningen på skolorna och arbeta normkritiskt.

En förutsättning för att ta till sig kunskap är att eleven deltar i skolundervisningen. Det är därför viktigt med förebyggande och snabba åtgärder mot skolk och sen ankomst. Skola och socialtjänst har ett gemensamt ansvar för att motivera barn och föräldrar så att eleven kommer till skolan, samt att undersöka de bakomliggande orsakerna till elevens frånvaro och vid behov tillsammans arbeta fram en samordnad individuell plan (SIP). I detta arbete är det centralt att tidigt uppmärksamma och tillgodose elevers behov av särskilt stöd.

Elevinflytande i skolorna är viktigt både för kvaliteten i verksamheterna och för elevernas delaktighet i att forma sin egen vardag. Skolorna ska arbeta aktivt med att säkra elevers rätt till inflytande och deras möjligheter att organisera sig ska stimuleras. På central nivå ska utbildningsnämnden utveckla sitt samarbete med elevorganisationerna, bland annat för att åstadkomma ett ökat utbyte mellan elever på skolor med skilda socioekonomiska förutsättningar och lägen i staden.

En förbättrad elevhälsa

Att stärka både den fysiska och psykiska hälsan är centralt för elevernas välmående och förmåga att tillgodogöra sig kunskap. Elevhälsoarbetet ska vara förebyggande och integrerat i skolans alla verksamheter, vilket bland annat innebär att olika kompetenser måste samverka med varandra för att alla elever ska få möjlighet att uppnå kunskapsmålen. För att tidigt uppmärksamma varje barns eventuella behov av stöd krävs ett nära samarbete mellan föräldrar, skolans elevhälsoteam, habilitering, sociala myndigheter och barnpsykiatri. Det arbete som bedrivits i olika pilotprojekt för att utveckla samverkan mellan skola och socialtjänst ska under 2017 förberedas för övergång till permanent verksamhet.

På varje skola ska det finnas elevhälsoteam med tillgång till skolkuratorer, skolpsykologer, skolsköterskor och specialpedagoger så att stöd kan påbörjas inom rimlig tid. Det ska gå snabbt och lätt att få kontakt med skolhälsan på sin skola. Det är rektors ansvar att leda och utveckla elevhälsoarbetet på skolan. För att säkra elevers rätt till stöd och bidra till alla elevers rätt till likvärdig utbildning ska utbildningsnämnden ställa tydliga krav på hur arbetet ska ledas, med tydligt definierat ansvar och uppdrag för skolledning och övrig personal på skolan.

Elevhälsan ska ha kunskaper om frågor som rör genus, hbtq och normkritik. För att stärka skolan i detta arbete ska utbildningsnämnden ge stöd genom central tillgång till genuspedagoger och annan erforderlig kompetens samt fortsätta arbetet med utvecklandet av hbtq-kompetens inom skolan. I detta arbete ska nämnden kunna använda sig av den kompetens som finns hos externa aktörer.

Stockholmsenkäten 2016 visade att den psykiska ohälsan hos flickor i årskurs 8 och andra året på gymnasiet fortsätter att öka. Under året ska därför utbildningsnämnden i samarbete med socialnämnden utreda hur de riktade insatserna till denna grupp från elevhälsan kan förbättras och utvecklas för att vända den oroande utvecklingen.

Skolidrotten är mycket viktig för elevernas fysiska hälsa och bidrar till goda förutsättningar för studier och lärande. För att fånga upp de elever som inte nått upp till målen i den ordinarie simundervisningen ska skolan anordna sommarsimskola. Skolornas utemiljö är viktig för att öka den fysiska aktiviteten, skolgårdar och andra utemiljöer ska locka till lek, idrott och rörelse. Utbildningsnämndens arbete med idrottslyftet och skolidrottsföreningsutveckling ska spridas till fler skolor i syfte att nå unga som inte vanligtvis upptas av föreningsliv och idrott.

Skolmåltiden har stor betydelse för hälsa och inlärning. Stockholm ska bli en föregångskommun där elever och personal i skolan vet att de får en god, näringsriktig och säker mat. En större andel av maten ska vara ekologisk. Under 2017 ska utbildningsnämnden göra en översyn av skolmåltidsorganisationen.

Staden strävar efter att uppnå de jämställdhetspolitiska målen där en grundpelare är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Alla kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Forskning och beprövade metoder såsom ”Mentors in Violence Prevention” (MVP) har visat att våldspreventivt arbete riktat mot unga ger goda resultat. Utbildningsnämnden ska i samråd med kommunsty-

relsen initiera ett våldspreventivt arbete riktat mot skolever. Utbildningsnämnden ska även göra särskilda utbildningsinsatser i skolan för att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck bland elever, personal och elevhälsan. Lärare och annan skolpersonal behöver kunskap för att upptäcka och agera om en elev är utsatt för hedersrelaterat förtryck och metoder för att stärka elevens kunskap om sina mänskliga rättigheter.

Digitalisering för lärande

Stockholms stads skolor ska öka både den generella digitala kompetensen och den mer specifika kompetensen inom programmering. Det digitala lyftet ska bidra till en mer jämlik skola, där alla får tillgång till digitala verktyg i förskola och skola. Utbildningsnämnden ska i samverkan med forskare och experter utveckla skolans arbete på detta område. På central nivå ska detta arbete ledas av programmeringskommissionen och ske i samverkan med externa aktörer. Goda exempel i Stockholms stads förskolor, skolor och fritidsverksamhet ska utvecklas, uppmärksammas och spridas. I utvecklingsarbetet ska förstelärare med inriktning på digitalisering tillvaratas som resurs.

It är en viktig drivkraft i utvecklingen av undervisning och skolverksamhet och skapar goda möjligheter för samarbete och kommunikation mellan elever, lärare och föräldrar. Skolan har ett viktigt uppdrag att lära eleverna att använda it som en resurs samtidigt som metoder och pedagogik ska utvecklas.

Läromedel, såväl digitala som tryckta, utgör en väsentlig resurs i både förskola och skola. Det finns idag inte några tydliga riktlinjer på detta område, varför utbildningsnämnden ges i uppdrag att ta fram en övergripande läromedelspolicy för staden.

Hållbar skolutveckling

Skolresultaten i Stockholm ska förbättras och den mångåriga trenden med växande kunskapsklyftor brytas. Det är avgörande för en socialt hållbar utveckling i staden att Stockholms skolor ger likvärdiga förutsättningar till varje elev. Utbildningsnämnden har ansvar för en av de tematiska fördjupningarna inom Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, *Uppväxt och utbildning*. Utbildningsnämnden ska fokusera på en förbättrad resultatutveckling och arbeta för att öka andelen som avslutar grundskolan med behörighet till gymnasiets nationella yrkesprogram. I detta arbete ska ambitionen särskilt höjas för skolor i områden med stora socioekonomiska utmaningar. Som ett led i detta är det av stor betydelse att utbildningsnämnden tar tillvara och vidareutvecklar slutsatser och rekommendationer från den utvärdering som gjorts av den socioekonomiska fördelningen och dess användning i stadens skolor.

De nyanlända elever som kommer till Sverige i de sena skolåren behöver i regel extra stöd för att nå kunskapskraven och mottagandet av dessa är ett prioriterat fokusområde. Varje elevs kunskaper och behov av särskilda insatser ska skyndsamt identifieras genom *Start Stockholm* och en planering för skolgång utifrån dessa behov ska göras.

Alla skolor i staden ska ta ett ansvar för mottagandet av nyanlända. Introduktionsgrupper och förberedelseklasser ska finnas över hela staden samtidigt som målet är att en nyanländ elev ska kunna delta i den ordinarie undervisningen så tidigt som möjligt. Eleverna ska kunna få stöd på sitt modersmål för att klara skolans kärnämnen och samverkan mellan ordinarie skolverksamhet, modersmålsundervisning, studiehandledning och hemmet är viktigt.

Inom gymnasieskolan ska språkintroduktionsprogrammens uppdrag, organisation och struktur tydliggöras, bland annat för att skapa förutsättningar för ett väl fungerande mottagande oavett när under läsåret eleverna anländer. Alla elever i årskurs 4-9 som riskerar att inte nå, eller inte når, kunskapsmålen har rätt till sommarskola. Lovverksamhet i skolornas och fritidshemmens regi ska fortsätta att utvecklas. Staden anord-

nar extra sommarskola, för att säkerställa att de elever som anländer efter att sommarskolorna har avslutats, tidigt får det stöd och den undervisning de behöver.

För att säkra kedjan från utbildning till arbete ska studie- och yrkesvägledningen genom hela skolväsendet stärka och utveckla det integrerade arbetssättet. Vägledningen ska bidra till att eleverna, oavsett kön, gör sina val utifrån intresse istället för stereotypa mönster och att färre elever inom gymnasieskolan byter studieväg eller hoppar av. Eleverna ska även ges utbildning om arbetsmarknaden i samarbete med fackliga organisationer och näringslivet, bland annat genom praktisk arbetslivsorientering, där ökat fokus bör riktas mot bristyrken. Med målet om en sammanhållen skolgång blir även valet till grundskolan, till exempel till förskoleklass, ett allt viktigare val. Stockholms stads samlade skolverksamhet ska bli bättre på att kommunicera sina styrkor i förhållande till andra alternativ.

Segregation i staden och växande främlingsfientliga attityder i samhället i stort ställer höga krav på skolan att förmedla värderingar med utgångspunkt i mänskliga rättigheter och demokrati. Lärare behöver ha förmåga att bemöta rasism och fundamentalistiska idéer som inte respekterar allas lika värde. Utbildningsnämnden ska därför stödja lärare i arbetet med att förmedla mänskliga rättigheter och motarbeta extremism och rasism.

Stärkt samverkan

En långsiktig kunskapsutveckling och resultatförbättring för alla barn och elever kräver samverkan mellan nämnder och bolagsstyrelser samt med civilsamhället. En viktig grund för alla barn och elevers möjlighet till god kunskapsutveckling är relationen mellan skola och vårdnadshavare och det är angeläget att utveckla formerna för och stärka samverkan och dialog. Särskilt viktigt är detta i områden med stora socioekonomiska utmaningar och en sämre resultatutveckling.

De analyser som gjorts inom ramen för Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm betonar vikten av samverkan med närsamhället. Närsamhället kan fungera som en stödjande resurs, och samverkan med detta bidrar till en mer attraktiv och engagerad skola som genererar bättre studieresultat. Kommunstyrelsen och utbildningsnämnden ska därför driva arbetet med att stärka närsamhällets positiva betydelse i socioekonomiskt svaga områden. Samverkan ska ske med andra verksamheter inom staden, samt med aktörer i civilsamhället såsom föreningsliv och näringsliv.

Utbildningsnämnden ska också verka för en hög grad av samverkan mellan skolor och rektorer, såväl i närområdet som i ett vidare geografiskt perspektiv, för att identifiera och sprida goda exempel som kan bidra till resultatutvecklingen. Kulturupplevelser, eget kulturellt skapande, naturskola, friluftsdagar och arbetslivsorienterande aktiviteter är också resurser som kan användas i större utsträckning för att både elever och personal från olika skolor ska mötas över de gränser som idag skiljer dem åt. Utbildningsnämnden ska också skapa forum för ökad samverkan mellan Stockholms stads skolor, akademin och andra organisationer som bidrar till barn och ungdomars lärande och kreativitet.

För barn som far illa är det viktigt att det finns en väl fungerande samverkan mellan skola och sociala myndigheter. För att uppmärksamma barns behov samverkar och samarbetar skolan med socialtjänsten och landstinget enligt den överenskommelse som finns (BUS-överenskommelsen) och enligt de samverkansöverenskommelser som finns mellan stadsdelsnämndernas verksamhet och skolan. För att förhindra att elever far illa ska det förebyggande samarbetet på lokal nivå mellan rektor och socialtjänsten uppmärksammas särskilt.

Stockholms stad ska ställa höga krav på placerade barns skolgång och kräva att barnen får relevant stöd för att uppnå målen. Det är stadens skyldighet att säkerställa att alla placerade barn får sin utbildning i en kommunal eller fristående skola med tillstånd från Skolinspektionen, eller genom avtal med en sådan skola.

En god samverkan mellan skola och förskola är av stor betydelse för barns utveckling och lärande. Övergången är en ömsesidig angelägenhet för förskolan och grundskolan för att uppnå pedagogisk kontinuitet. Utbildningsnämnden har, i samverkan med stadsdelsnämnderna, ansvaret för att samordna arbetet med barnens övergång mellan förskolan och skolans verksamheter. Stadens riktlinjer för övergången omfattar såväl kommunala som fristående förskolor och skolor. Förskolan är det första steget i utbildningssystemet och ska utgöra grunden för det livslånga lärandet. Det är viktigt att nämnderna fortsätter att utveckla arbetssätt för att få fler barn i förskoleåldern att ta del av förskoleverksamhet.

Stockholms skolor ska ge varje elev en god grund för fortsatta studier och yrkesliv. Samverkan med näringsliv, universitet, högskolor, föreningsliv, kulturliv och andra samhällsaktörer ska fortsätta att stärkas. Internationellt utbyte och ett brett utbud av språkstudier är en naturlig del av stadens utbildningsutbud. Den breda satsningen på matematik, teknik och naturvetenskap fortsätter inom grund- och gymnasieskolan.
En mötesplats för skolorna, akademin och ideella organisationer ska skapas med syfte att främja barn och ungdomars kunskapsutveckling.

Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna och socialnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn så snart som möjligt erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet. Barnens säkerhet och trygghet ska vara i fokus.

Samverkan mellan skola och högre utbildning är av stor vikt för att öka Stockholms konkurrenskraft. Att stimulera ett bra utbildningsutbud som svarar mot arbetsmarknadens behov är viktigt, både för den ekonomiska utvecklingen i Stockholm och för de stockholmare som ska etablera sig på arbetsmarknaden.

Skollokaler – en skola mitt i byn

Stockholm växer kraftigt och behovet av att både bygga ut befintliga förskolor och skolor samt att bygga nya är stort. Det är viktigt att klara av att ta emot stora årskullar och hitta väl fungerande lokallösningar i hela staden. Staden ska sträva efter att placera förskolor och skolor så att elever med olika bakgrund möts.

Att säkerställa skolförsörjningen ligger inom utbildningsnämndens ansvarsområde och att säkerställa förskoleförsörjningen ligger inom stadsdelsnämndernas ansvarsområde, men båda kräver ett nära samarbete mellan berörda nämnder och bolag. Arbetet med en samordnad skolplanering i Stockholm, SAMS, fortsätter för att säkerställa att berörda aktörer i staden har en gemensam bild av hur skolförsörjningen ska säkras i takt med befolknings- och elevtillväxten. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska bistå kommunstyrelsen i arbetet med att utarbeta stadsövergripande riktlinjer för förskoleplaneringen, med prioritering på nybyggnadsområden. SAMS-arbetet ska också kunna bistå stadsdelsnämnderna i deras långsiktiga planering av förskolelokaler, med fokus på områden med särskilda utmaningar.

En motsvarande gemensam planering för gymnasiet har utformats under år 2016 och detta arbete ska ge staden ett bra planeringsunderlag för utbyggnaden av gymnasieskolan i takt med att elevkullarna växer.

Tillgången till mark är en stor utmaning i en växande stad och i planeringen av lokaler för skolverksamhet ska utbildningsnämnden, i samverkan med SISAB, ha en aktiv roll då flera alternativa lokaliseringar behöver utredas i ett tidigt skede. Staden ska också, i ökad utsträckning, överväga alternativet att hyra utbildningslokaler på långa kontrakt istället för att bara bygga och äga själv genom SISAB.

Det utbud av idrottsanläggningar som finns i staden ska ses som en gemensam resurs. Utbildningsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och SISAB föreslå och genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skolidrottshallar och andra idrottsytor efter skoltid. Även andra typer av skollokaler behöver, vid sidan av undervisningstid, tillgängligöras i högre grad än idag för föreningslivet och civilsamhället. Utbildningsnämnden ska tillsammans med kulturnämnden och SISAB föreslå och genomföra åtgärder även för detta. Minst en skollokal per stadsdelsnämndsområde ska tillgängliggöras för föreningsliv och civilsamhälle. Utbildningsnämnden, idrottsnämnden och kulturnämnden ska utreda och implementera nya skolkostnadsersättningar i syfte att öka tillgängligheten till lokaler.

En fullstor idrottshall ska byggas vid Konradsberg på Kungsholmen. Idrottshallen är mycket viktig för att kunna bygga ut skolorna i området.

Utemiljön ska ses som ett av skolans pedagogiska rum och ska därför vara med i byggprocessens tidiga skeden. I den fortsatta utvecklingen av Stockholms skolgårdar ska lekvärdesfaktorer tas med som en utgångspunkt. Detta ska även gälla för förskolegårdar.

Vid om- och nybyggnation ska förskolor och skolor i den mån det går utrustas med tillagningskök. Vid nybyggnation ska skolor och förskolor certifieras som miljöbyggnad, lägst nivå silver.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Andel förskollärare av antal anställda	41 %	41 %	42 %
	Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	4,9	4,9
	Andel grundskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/ normkritik	Öka	Öka	Öka
	Kvalitetsindikatorn - Självvärdering utifrån läroplansuppdraget	3,8	3,8	3,8
	Andel nöjda föräldrar	87 %	88 %	90 %
	Antal barn per grupp	16	16	16
	Andel elever i årskurs 9 som uppnått målen i alla ämnen	80 %	81 %	81 %
	Andel elever som är behöriga till nationella program, exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund	93 %	94 %	94 %
	Andel elever i årskurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	83 %	84 %	85 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel elever i årskurs 8 som känner sig trygga i skolan	87 %	87 %	87 %
	Andel legitimerade lärare i grundskolan	74 %	76 %	78 %
	Andel gymnasieelever som slutfört utbildningen inom tre år	73 %	74 %	75 %
	Andel legitimerade lärare i gymnasieskolan	74 %	75 %	76 %
	Andel gymnasieelever som är trygga i skolan	95 %	95 %	95 %
	Inskrivningsgraden i förskoleverksamheten	90 %	91 %	92 %
	Svarsfrekvens på förskoleundersökningen	80 %	80 %	80 %
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	90 000	93 000
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totalt värdet av inköpta måltider och livsmedel	40 %	45 %	50 %
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning	86 %	86 %	86 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Andel elever i årskurs 2 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 5 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 8 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 i gymnasiet som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 5 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 8 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 i gymnasiet som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld				
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel elektroniska inköp	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska ta fram ett skolutvecklingsprogram som omfattar Stockholms stads utbildningsverksamhet för barn och ungdomar (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska utarbeta stadsövergripande riktlinjer för förskoleplaneringen, med prioritering på nybyggnadsområden. Utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna ska bistå kommunstyrelsen i detta arbete (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna utreda hur konceptet med introduktionsförskolor kan utvecklas och spridas till fler områden (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska, i samarbete med utbildningsnämnden utveckla verksamhetsformer för att få fler barn i socioekonomiskt utsatta områden att gå i förskolan (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna ta fram centrala riktlinjer för barnsäkerhet i stadens förskoleverksamhet (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med utbildningsnämnden utreda organiseringen samt finansieringen av en centraliserad och gemensam kö från och med 2018 för fristående och kommunala förskolor (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska ta fram en övergripande läromedelspolicy för stadens utbildningsverksamheter (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska ta fram ett ersättningssystem som kompenserar skolornas ökade kostnader vid mottagande av nyanlända (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska säkerställa att samtliga kommunala grundskolor erbjuder alla sina elever läxhjälp (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med elevorganisationerna etablera ett ökat elevutbyte mellan olika gymnasieskolor i Stockholm samt initiera andra insatser som motverkar segregation. (1.1)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildningsnämnden ska säkerställa att varje skola har ett elevhälsoteam som leds av rektor, som innehåller samtliga relevanta professioner och har samverkan med socialtjänst och hälso- och sjukvården (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska genomföra riktade insatser för att höja resultaten för den fjärdedel av eleverna som idag har de svagaste skolresultaten (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, baserat på tillgänglig forskning och internationella jämförelser samt de av skolverket framtagna nationella it-strategierna, etablera arbetsmetoder som främjar barns och elevers digitala kompetens och kreativitet (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen, arbetsmarknadsnämnden samt de stadsdelsnämnder som lyfts fram i riktlinjerna för det lokala utvecklingsarbetet, utveckla samverkansformer med föräldrar och civilsamhälle runt grund- och gymnasieskolor med högt socioekonomiskt index (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen ta fram mått och mätmetoder som följer upp skolornas inre kvalitets- och utvecklingsarbete (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska ta fram en handlingsplan för hur attraktiviteten hos stadens yrkesförberedande gymnasieprogram ska stärkas samt säkerställa att alla dessa erbjuder möjlighet att läsa in högskolebehörighet (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska utreda hur fritidspedagogiken inom fritidshemmens och fritidsklubbarnas verksamhet kan stärkas så att de bidrar till målsättningen om höjda kunskapsresultat. I utredningen ska bland annat analyseras förutsättningarna att stärka fritidsklubbarnas uppdrag alternativt att låta fritidshemmen omfatta även eleverna i årskurs 4 (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden utveckla möjligheten för nyanlända och ensamkommande gymnasieelever att fortsätta till studier på Komvux eller folkhögskola (1.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med socialnämnden, utreda hur elevhälsans riktade insatser till unga flickor som mår psykiskt dåligt kan förbättras och utvecklas (1:1)	2017-01-01	2017-12-31
Stadsdelsnämnderna ska i samarbete med socialnämnden och utbildningsnämnden säkerställa att barn i skolåldern som bor på skyddat boende erbjuds skolundervisning inom en vecka samt att yngre barn snarast erbjuds undervisning i förskoleklass, förskola eller annan pedagogisk verksamhet (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samråd med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna revidera STAN – Stockholms Tobaks-, Alkohol-, och Narkotikapolitiska program (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska i samråd med idrottsnämnden och SISAB tillgängliggöra minst fem av de befintliga skolidrottshallarna samt tillgängliggöra samtliga nybyggda fullstora skolidrottshallar för idrottslivet via idrottsnämndens bokningssystem (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska tillsammans med idrottsnämnden och kulturnämnden utreda och implementera formen för ersättning till skolor för kultur- och idrottsföreningars verksamhet i skollokaler, den så kallade skolkostnadsersättningen (1.5)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden och socialnämnden utveckla metoder och insatser för att stötta ensamkommande unga nyanlända, till praktik, utbildning eller jobb (3.3)	2017-01-01	2017-12-31
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden och socialnämnden samt Arbetsförmedlingen och Delegationen för unga till arbete utveckla en samverkan för att nå unga utanför arbetsmarknaden (3.3)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Arbetsmarknadsnämnden ska i samarbete med utbildningsnämnden utveckla möjligheten för unga inom uppföljningsansvaret att studera på folkhögskola (3.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, genomföra en kunskapssatsning till skolans personal och elever kring hedersrelaterat våld och förtryck (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden och Stadsdelsnämnderna ska intensifiera arbetet med att skapa trygga anställningar och goda arbetsvillkor genom att minimera användningen av allmänna visstidsanställningar i yrkeskategorier där denna anställningsform är frekvent (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samråd med den romska minoriteten och berörda nämnder, såsom socialnämnden, utbildningsnämnden, kulturnämnden, arbetsmarknadsnämnden och en del stadsdelsnämnder, ta fram en strategi för romsk inkludering i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, driva ett våldspreventivt arbete i skolan, till exempel utifrån utbildningsprogrammet Mentors in Violence Prevention (MVP) (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden ska, i samarbete med kommunstyrelsen, utveckla arbetet med att motarbeta rasism och extremism i skolan genom exempelvis ett lärarnätverk. Arbetet utgår från stadens arbete med ECCARs tiopunktsprogram (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Utbildningsnämnden, kulturnämnden, och SISAB ska i samverkan tillgängliggöra minst en ny skollokal per stadsdelsnämndsområde för civilsamhället i stadens bokningssystem (4.7)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

18. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Utbildningsnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 16

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Äldrenämnden

Alla stockholmare ska känna trygghet inför ålderdomen. Äldreomsorgen ska vara jämställd, tillgänglig och likvärdig. Alla äldre har rätt till tryggt boende och en vardag med hög livskvalitet. Rätten till självbestämmande är grundläggande och de äldre ska kunna påverka både innehåll i omsorgen och utförare. Trygga villkor för personalen är en förutsättning för en verksamhet med hög kvalitet.

Nämndens uppgifter

Äldrenämnden ansvarar för kommunövergripande frågor rörande äldreomsorg samt för att, i dialog med stadsdelsnämnderna, samordna och utveckla äldreomsorgen i staden. Nämndens ansvar omfattar bland annat:

- samordning av planeringen av vård- och omsorgsboenden inom stadsdelsnämndernas samverkansområden
- inspektion av stadens äldreomsorg oavsett utförare
- bidragsgivning till ideella organisationer inom äldreomsorgen
- samarbete med Stockholms läns landsting i gemensamma frågor samt inom Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum
- övergripande utbildning, fortbildning och kompetensutveckling av medarbetarna i äldreomsorgen
- stadens jourverksamhet inom äldre- och handikappomsorg
- hantering av ansökningar om trygghetslarm samt installation och larmmottagning
- genomförande av centrala upphandlingar enligt lagen om offentlig upphandling (LOU) och lagen om valfrihetssystem (LOV)
- förvaltning av stadsövergripande avtal avseende vård- och omsorgsboende, hemtjänst och dagverksamhet inom äldreomsorgen

Äldrenämnden ska årligen utarbeta en stadsövergripande rapport för verksamhetsområdet inklusive en analys av utvecklingen.

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-167,5	-173,3	-168,6	-168,6
Drift och underhåll	-167,5	-173,3	-168,6	-168,6
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	5,0	5,0	5,0	5,0
Netto	**-162,5**	**-168,3**	**-163,6**	**-163,6**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-0,1	-22,1	-0,1	-0,1
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-0,1**	**-22,1**	**-0,1**	**-0,1**

Medel för äldreomsorg budgeteras i första hand under stadsdelsnämnderna. Äldrenämndens budget för 2017 ökar med 5,8 mnkr jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Samordning av äldreomsorgen

Stockholm står inför en stor demografisk utmaning när gruppen äldre i staden ökar kraftigt på sikt. För att klara denna utmaning krävs en långsiktig planering och samverkan mellan stadens alla delar. Ett äldreperspektiv ska finnas med i all stadsplanering och nybyggnation. De stora behoven ställer fortsatta krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna och krav på samordning av äldrenämnden. För att säkra långsiktighet och stabilitet i arbetet ska äldrenämnden under 2017 ta fram ett program för framtidens äldreomsorg.

Utveckling av hemtjänst

Hemtjänst i ordinärt boende utgör en allt viktigare del av äldreomsorgen och verksamheten kan idag innebära en omfattande omvårdnad i den enskildes hem. Äldrenämnden antog våren 2016 ett förslag till utveckling av hemtjänsten som kommunfullmäktige beslutade om i september samma år. Ärendet ska ligga till grund för det fortsatta förändringsarbetet. Målet är att öka personalkontinuiteten och den äldres inflytande, förbättra samverkan runt den äldres behov samt öka handlingsfriheten för hemtjänstpersonalen att tillmötesgå den äldres dagsaktuella behov och önskemål. Under 2016 har ett implementeringsarbete pågått i tre stadsdelsnämnder och under 2017 ska det nya arbetssättet stegvis införas i hela staden.

Samverkan kring kompetensförsörjningen ska öka. Äldrenämnden ska, tillsammans med kommunstyrelsen, stödja stadsdelsnämnderna i arbetet med att skapa trygga anställningar, rimliga arbetsscheman samt erbjuda heltid eller ökad sysselsättningsgrad till dem som önskar det.

I takt med att allt fler svårt sjuka vårdas hemma ställs allt större krav på hemtjänstpersonalens yrkeskunskap. För att säkra kompetens och rimliga anställningsvillkor i hemtjänsten upphör staden från och med den 1 januari 2017 med anhörig- och objektsanställningar. Dessa anställningar ska dock tillåtas vid synnerliga skäl, vilka kommer att anges i riktlinjer för biståndsbedömning. Äldrenämnden ska utreda hemtjänstersättningen för insatser utförda av anhörigvårdare. De som varit anhörig- och objektanställda kommer att kunna ta del av Stockholms stads framtida generella utbildningsinsatser. Upphörandet av anhörig- och objektsanställningar ska följas upp av äldrenämnden utifrån de äldres perspektiv.

Tryggare boende för äldre

Äldreboendeutredningen har i en delrapport analyserat hur staden framöver ska tillgodose behovet av anpassat boende för äldre och även tagit fram förslag på en ny icke biståndsbedömd boendeform för äldre. Utredningens förslag behandlas av kommunfullmäktige under 2016 och innebär att staden framöver ska erbjuda tre boendeformer för äldre:

- *Trygghetsboende med aktivitetscentra*. Boendeformen ersätter dagens trygghets- och seniorboenden. Stadsdelsnämnderna ska ansvara för de aktivitetscentra som ska finnas i boendena och bidra till en social gemenskap i boendet. Omvandling av dagens trygghetsboenden till trygghetsboenden med aktivi-

tetscentra påbörjas 2017. Omvandling av dagens seniorboenden påbörjas 2018. Äldrenämnden ska genomföra en kostnadsanalys i samarbete med stadsdelsnämnderna och Micasa Fastigheter i Stockholm AB innan arbetet med omvandling av befintliga trygghets- och seniorboenden påbörjas.
- *Servicehus*. Servicehusens målgrupp ska vara äldre med omvårdnadsbehov.
- *Vård- och omsorgsboende*. Inga förändringar genomförs gällande vård- och omsorgsboende.

I delrapporten har konstaterats behov av utökad kommunikation om boende för äldre och en ny utredning av i vilken omfattning befintliga fastigheter i särskilt boende kan omvandlas till trygghetsboende med aktivitetscentra. Äldrenämnden ska ansvara för dessa uppdrag i samarbete med berörda aktörer. Dessutom finns behov av en strategi för att öka de äldres tillgång till bostadsbeståndet, där äldrenämnden ska medverka.

Stadsdelsnämnderna ska i samband med framtagande av underlag till budget 2018 ta fram ett per samverkansområde gemensamt förslag till plan för vård- och omsorgsboenden, servicehus och trygghetsboenden med aktivitetscentra. Äldrenämnden ska tillsammans med kommunstyrelsen bearbeta förslagen ur ett stadsövergripande perspektiv och lämna konkreta förslag till åtgärder och inriktning på kort och lång sikt. Äldreboendeplaneringen samordnas av en styrgrupp under ledning av kommunstyrelsen. Arbetet ska mynna ut i en äldreboendeplan som ska antas av äldrenämnden och godkännas av kommunstyrelsen. Planen kommer sedan vara vägledande för utbyggnad och omstrukturering av stadens äldreboenden.

Biståndsbedömningen för äldreomsorgen ska vara jämställd och likvärdig i staden. Äldrenämnden ska vara ett stöd för stadsdelsnämnderna i arbetet med att ta fram förslag på alternativa insatser vid avslag till särskilt boende.

Ökad trygghet för äldre

Äldres utsatthet ska motverkas och äldrenämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna, lokala brottsförebyggande råd och Polismyndigheten arbeta för att stoppa våld och andra brott som drabbar äldre. Stadens program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska implementeras och under 2017 ska en informationssatsning genomföras i samarbete med stadens kvinnojourer. Personal inom äldreomsorgen ska utbildas i att upptäcka och hjälpa personer som blir utsatta för våld i nära relation.

I syfte att öka tryggheten vintertid och minska halkolyckor och fallskador genomför äldrenämnden och stadsdelsnämnderna under 2016 en försöksverksamhet med att erbjuda gratis broddar till alla äldre över 75 år som har hemtjänst och/eller trygghetslarm. Äldrenämnden ska under 2017 utvärdera försöket.

Äldre personer som lever i hemlöshet

Socialnämnden och äldrenämnden påbörjade våren 2015 ett utredningsarbete som resulterade i rapporten *Äldre personer med eller utan missbruk som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa*. Rapporten innehåller ett flertal förslag som ska ligga till grund för att förbättra arbetet med personer som är 65 år eller äldre som lever i hemlöshet. Socialnämnden och äldrenämnden ska bland annat utreda förutsättningarna för att starta ett utredningsboende för gruppen.

Kvalitetsuppföljning av äldreomsorgen

Äldrenämnden ska ha ett system för uppföljning av äldreomsorgen som kontrollerar brister och utvecklar kvaliteten samt även fungerar stödjande genom spridande av goda exempel. Fokus i uppföljningen ska vara kvalitetsbegrepp som kontinuitet, livskvalitet, flexibilitet och tid.

Ansvaret för stadens kvalitetsobservatörer förs över från kommunstyrelsen till äldrenämnden. Kvalitetsobservatörerna blir därmed en del av stadens centrala uppföljningsprocesser och får närhet till de centralt placerade inspektörerna, vilket ger vinster i form av kunskaps- och erfarenhetsutbyte. Observatörerna ska utgöra stöd till stadsdelsnämnderna gällande metodutveckling samt bidra till spridandet av goda exempel.

Den utbildning i observationsmetodik som startade 2016 för medarbetare inom äldreomsorgen fortsätter under 2017. Utbildningen syftar till att ge förutsättningar för stadsdelsnämnderna att använda observation som en del i den ordinarie uppföljningen.

Äldrenämnden ska medverka till att avtal med enskilt drivna verksamheter kan sägas upp snabbt om den kvalitetsnivå som staden krävt inte uppfylls eller om det finns missförhållanden. Både huvudmän och de personer som står bakom de juridiska personerna ska granskas inom ramen för nämndens inspektionsuppdrag.

Utbildning, forskning och utveckling

Äldrenämnden har under senare år vidareutvecklat sin verksamhet för att säkerställa att stadens äldreomsorg kan möta de demografiska förändringarna och dra nytta av den digitala utvecklingens möjligheter. Nämnden har bland annat initierat ett omfattande arbete för att tillsammans med organisationer och lärosäten i Sverige och övriga Europa främja utveckling och innovationer inom äldreomsorgen. Nämnden ska fortsätta detta arbete. Äldrenämnden ska arbeta aktivt för att främja icke vinstdrivande verksamheter och lära av goda exempel inom den idéburna sektorn inom äldreomsorgen. Hitta och jämför service ska utvecklas så att det bland annat ska bli möjligt att söka efter idéburna och icke-vinstdrivande aktörer inom äldreomsorgen samt olika intressentboenden.

En utbildningsmodell i fyra steg för kvalitetsmärkning av demenskompetens har utarbetats och prövas under hösten 2016 och våren 2017 i fem verksamheter. Efter utvärdering tas beslut om utbildningsmodellen ska användas i hela staden. Även arbetet med att utveckla ett multiprofessionellt arbetssätt inom stadens specialiserade hemtjänstgrupper med inriktning mot personer med demenssjukdom eller kognitiv svikt fortsätter.

Många äldre i Stockholm är födda i länder utanför Sverige. Personalens kompetens i anti-diskriminering, interkulturalism och språk blir därför allt viktigare och behöver beaktas vid utbildningssatsningar. Även genus- och hbtq-kompetensen behöver öka. Under 2017 ska stadens jämställdhetsprogram och hbtq-strategi implementeras.

Servicenämnden ska i samverkan med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldrefrågor, i syfte att förbättra dialogen och servicen för invånare och brukare.

Stöd till anhöriga

Äldrenämnden och socialnämnden har reviderat stadens program för stöd till anhöriga under 2016. Det reviderade programmet kommer att gälla under tidsperioden 2017-2020. Äldrenämnden och socialnämnden ska leda arbetet med att implementera programmet.

Samverkan med Stockholms läns landsting

Utvecklingsarbetet ”Tryggt mottagande i hemmet” har under hösten påbörjats i tre stadsdelsförvaltningar. Syftet är att, genom ett nytt arbetssätt i hemtjänsten, skapa förutsättningar för en trygg och hållbar hemgång för den äldre vid utskrivning från

slutenvård. Samverkan med primärvården är en förutsättning för att skapa detta och målet är att implementera arbetssättet i hela staden under 2017.

Hälso- och sjukvårdsnämnden i Stockholms läns landsting förväntas ge ett uppdrag till sin förvaltning att i samarbete med Kommunförbundet Stockholms län (KSL) ta fram förslag till genomförande av kommunalisering av hemsjukvården. Under förutsättning att beslut fattas ska kommunstyrelsen i samarbete med äldrenämnden samordna och följa processen samt utreda kostnaderna att ta emot delegeringar från landstinget.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Andel medarbetare som har genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl. särskilt utsatta grupper	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden och i samråd med stadsdelsnämnderna genomföra en genomlysning av de kommunala hemtjänstutförarnas effektivitet, organisation och utvecklingsmöjligheter (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska som projektägare i Digital Demo Stockholm fungera som kravställare till förslag på öka tillgängligheten för hemtjänsten och ökad trygghet för den äldre genom smarta lås (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med stadsdelsnämnderna utreda införande av enhetlig ersättning och samlat kösystem för servicehusen (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Socialnämnden ska i samarbete med äldrenämnden utreda förutsättningarna för uppstartandet av ett utredningsboende för äldre i hemlöshet. Äldre personer med eller utan missbruksproblematik som lever i hemlöshet eller som riskerar att bli hemlösa (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Servicenämnden ska i samverkan med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna se över kommunikationsvägar, resurser och arbetssätt för att förbättra information och kontaktvägar mellan stadens olika aktörer i äldrefrågor. Detta för att förbättra dialogen och servicen för medborgare och brukare (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden utveckla ”hitta och jämför service” så att det bland annat ska bli möjligt att söka efter idéburna och icke-vinstdrivande aktörer och intressentboende (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden samordna och följa processen med kommunalisering av hemsjukvården samt utreda kostnaderna för att ta emot delegeringar från landstinget. I arbetet ska erfarenheterna av kommunaliseringen av hemsjukvården inom LSS-verksamheten tas till vara (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och i samråd med stadsdelsnämnderna ta fram förslag på hur en utökad kommunikation om boende för äldre kan utformas (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska ta fram ett långsiktigt program kring framtidens äldreomsorg (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ska i samarbete med stadens kvinnojourer ta fram ett informationsmaterial om våld i nära relation riktat mot äldre (1.7)	2017-01-01	2017-12-31

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Äldrenämnden ska utifrån de äldres perspektiv följa upp effekterna av upphörandet av anhörig- och objektanställningar från och med den 1 januari 2017 (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Äldrenämnden ges i uppdrag att utreda hemtjänstersättningen för insatser utförda av anhörigvårdare (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden, stadsdelsnämnderna och Micasa Fastigheter i Stockholm AB utreda vilka av de fastigheter som används som särskilda boenden kan omvandlas till trygghetsboende med aktivitetscentra. De ekonomiska effekterna ska särskilt belysas (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Bostadsförmedling i Stockholm AB och de kommunala bostadsbolagen ska i samråd med äldrenämnden och stadsbyggnadsnämnden ta fram en strategi för att öka de äldres tillgång till bostadsbeståndet med fokus på ökad tillgänglighet och effektiv bostadsanpassning (1.7)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen, socialnämnden och äldrenämnden ska utveckla samarbetet med de universitet och högskolor i regionen som utbildar socionomer i syfte att stärka kopplingen mellan verksamhet, praktik, utbildning och forskning (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska tillsammans med äldrenämnden och i samråd med stadsdelsnämnderna erbjuda stöd och utbildning till stadsdelsnämnderna i arbetet med att skapa trygga anställningar, bra arbetsscheman och heltid som norm (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för att följa upp hbtq-personers upplevelser av verksamheternas utformning och bemötande i enlighet med hbtq-strategin i Stockholms stad (4.3)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Kommunstyrelsen ska i samarbete med äldrenämnden och socialnämnden utreda förutsättningar för äldre med beslut om LSS-boende att få äldreomsorg (4.6)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

19. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Äldrenämnden** godkänns.

Utrdag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 19

Beslut

1. Förslagen till beslut under särskild proposition avslås.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Överförmyndarnämnden

I ett jämlikt och hållbart Stockholm får alla som inte själva kan sköta sin ekonomi eller bevaka sina rättigheter en bra hjälp av en god man eller en förvaltare. Insatserna ska vara av hög kvalitet och trygga för den enskilde. För att uppnå detta är en väl fungerande tillsyn av ställföreträdarna grundläggande. Handläggningen ska vara rättssäker och effektiv, och det ska vara lätt att få kontakt med staden.

Nämndens uppgifter

Överförmyndarnämndens uppdrag är reglerat i föräldrabalken. Överförmyndarnämndens ansvar omfattar bland annat:

- rekrytering och byte av gode män och förvaltare
- tillsyn och arvodering av gode män och förvaltare
- information och utbildning av gode män och förvaltare
- särskilt stöd för rekrytering och arvodering av särskilt förordnade vårdnadshavare till ensamkommande flyktingbarn

Förslag till budget 2017 och plan för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Kostnader (-)	-44,8	-54,8	-51,8	-51,8
Drift och underhåll	-44,8	-54,8	-51,8	-51,8
Avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0
Internräntor	0,0	0,0	0,0	0,0
Intäkter	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-44,8**	**-54,8**	**-51,8**	**-51,8**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**

Budgeten ökar med 10,0 mnkr 2017 jämfört med 2016. Förändringarna framgår av bilaga 2.

Kommunfullmäktiges inriktning för nämnden

Nämnden ska arbeta i enlighet med ILS och fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål och mål för verksamhetsområdena samt med beaktande av relevanta styrdokument i övrigt.

Människor som har svårt att sköta sin ekonomi på grund av sjukdom, ålder eller något annat skäl kan få hjälp av en god man eller en förvaltare. Överförmyndarnämndens huvuduppgift är att utöva tillsyn över godmanskap och förvaltarskap. Det innebär att nämnden kontrollerar hur gode män och förvaltare förvaltar sina huvudmäns tillgångar och bevakar deras rättigheter. Överförmyndarnämnden har även tillsyn över förmyndarskap, det vill säga hur föräldrar förvaltar sina barns tillgångar. Syftet med

tillsynen är att förhindra att barn eller myndiga personer som inte själva kan ta tillvara sin rätt, missgynnas ekonomiskt eller rättsligt. Överförmyndarnämnden ska särskilt se till att barnets tillgångar används för hens nytta och att tillgångarna i övrigt är placerade på ett tryggt sätt som ger en rimlig avkastning. Ensamkommande flyktingbarn är en stor grupp som har god man.

Det är ett ökat antal människor på flykt i världen och som söker sig till Sverige och Stockholm. Detta ställer krav på stadens processer och insatser i mottagandet av asylsökande och nyanlända. Behovet av gode män har ökat kraftigt med anledning av det ökade antalet ensamkommande barn som flydde till Sverige under 2015 och detta behov förväntas vara fortsatt stort under kommande år. Överförmyndarnämnden fyller en viktig roll för integrationen i samhället och för att ge barnen en god start på sin tillvaro i Stockholm.

Överförmyndarnämnden ska under året fortsatt driva ett långsiktigt och hållbart förändringsarbete mot en effektivare organisation. Det är av största vikt att nämnden vidtar åtgärder för att säkerställa rättssäkerheten gentemot huvudmannen och att löpande följa upp ärendeflöden. Nämnden behöver skapa en väl fungerande ärendehantering och genom förbättrad kommunikation öka tillgängligheten. Det personalstrategiska arbetet är centralt för att säkra nämndens kompetensförsörjning på sikt. Nämnden ska sträva efter en god arbetsmiljö med goda förutsättningar för medarbetarna.

Överförmyndarnämnden ska löpande gentemot kommunstyrelsen i samband med tertialrapportering redovisa att utvecklingsarbetet mot att uppnå en rättsäker och modern verksamhet fortgår planenligt.

Det är viktigt att utveckla arbetet med att rekrytera och samordna gode män och förvaltare. Nämnden ska samarbeta med relevanta aktörer så att även ideella krafter tas tillvara samt fortsätta den dialog som inletts med funktionshinderrådet. Nämnden ska under året ta fram en långsiktig plan för rekrytering och kontroll av gode män, förvaltare och särskilda vårdnadshavare, samt se över hur rekrytering och kontroll kan utvecklas. Nämnden ska också se över hur utbildningen av gode män kan förbättras. Nämnden ska i rekryteringsplanen ta hänsyn till att antalet ärenden per god man/förvaltare/särskilt förordnad vårdnadshavare på sikt behöver komma ner till de nivåer som rekommenderas av Sveriges Kommuner och Landsting.

Under året ska nämnden utreda hur man bättre kan tillgodose huvudmän som av olika skäl har särskilda behov. Nämnden ska utöka samarbetet med andra överförmyndarnämnder i Sverige.

Det är viktigt att överförmyndarnämnden fortsätter att digitalisera verksamheten. Arbetet med att korta handläggningstiderna ska prioriteras. Nämnden behöver fortsätta arbetet med att ta fram metoder och nyckeltal för att mäta kvalitet, tillgänglighet, rättssäkerhet, effektivitet och brukarnas uppfattning om insatserna.

Mot bakgrund av nämndens kraftigt ökade arvodeskostnader avsätts medel i central medelsreserv. Nämnden ska i samband med tertialrapport 2 rapportera helårsprognos för arvodeskostnaderna, som ska ligga till grund för bedömning om kompensation.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Följande aktiviteter ska leda till att kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet och inriktningsmål uppnås

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Överförmyndarnämnden ska utreda möjligheten att införa förvaltarenheter vid nämnden (1.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för jämställdhetsanalyser i enlighet med programmet för ett jämställt Stockholm (4.1)	2017-01-01	2017-12-31
Alla nämnder ska ta fram kompetensförsörjningsplaner på 3-5 års sikt med aktiviteter för innevarande år. Kommunstyrelsen ska utifrån nämndernas underlag tillsammans med berörda nämnder ta fram en strategi för den framtida kompetensförsörjningen i staden, med särskilt fokus på välfärdsyrken (4.2)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barnkonsekvensanalyser och barnchecklistor i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31
Nämnden ska etablera rutiner för arbetet med barns delaktighet och inflytande i enlighet med strategin för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad (4.4)	2017-01-01	2017-12-31

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

20. Förslaget till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för **Överförmyndarnämnden** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 14

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Central medelsreserv

I Central medelsreserv: *1. Till kommunfullmäktiges förfogande för oförutsedda behov* reserveras 5,0 mnkr.

I Central medelsreserv: *2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov* reserveras 750,3 mnkr främst för följande ändamål:

- Insatser för hemlösa
- Vattenprogram
- Sommarkoloniverksamhet inkl. LSS-kollo
- Feriearbeten
- Skötsel av naturreservat
- Resultatenheter
- Oförutsedda behov
- Trygghetsboende med aktivitetscenter
- Flyktingmottagande
- Förskola – bidrag för hög hyra
- Åtgärder för giftfri förskola
- Social investeringsfond
- Kompetensutvecklingsfond
- Smart City, utvecklingskostnader SUNE, fritt wifi med mera

Vidare reserveras 954,1 mnkr i Central medelsreserv: *3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar* inom förskola, skolbarnsomsorg, grundskola, gymnasieskola, komvux, särskola, svenskundervisning för invandrare (sfi), flyktingmottagande, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsnämnden samt arvoden med mera inom överförmyndarnämnden.

I Central medelsreserv: *4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter* har utgifter om 550,0 mnkr reserverats för planerings- och genomförandeprojekt avseende investeringar för exempelvis följande ändamål:

- Förändringar mellan åren i redan beslutade investeringsprojekt som inte kan finansieras genom omprioriteringar inom nämndens investeringsplan
- Nya prioriterade investeringsprojekt som inte kräver genomförandebeslut av kommunfullmäktige, genom att de inte är av strategisk vikt eller principiell karaktär
- Klimatinvesteringar
- Social hållbarhet
- Vattenprogram
- Julbelysning i ytterstaden
- Åtgärder för giftfri förskola

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

21. Till **Central medelsreserv** reserveras följande belopp för år 2017 med fördelning enligt budgetförslaget i denna titel.

21.1 Till kommunfullmäktiges förfogande för oförutsedda behov reserveras 5,0 mnkr.

21.2 Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov reserveras 750,3 mnkr.

20.3 Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar inom förskola, skolbarnsomsorg, grundskola, gymnasieskola, komvux, särskola, svenska-undervisning för invandrare (sfi), flyktingmottagande, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsnämnden samt arvoden med mera inom överförmyndarnämnden reserveras 954,1 mnkr.

21.4 Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter reserveras 550,0 mnkr.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 20

Beslut

6. Till Central medelsreserv reserveras följande belopp för år 2017 med fördelning enligt budgetförslaget i denna titel.
7. Till kommunfullmäktiges förfogande för oförutsedda behov reserveras 5,0 mnkr.
8. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov reserveras 750,3 mnkr.
9. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar inom förskola, skolbarnsomsorg, grundskola, gymnasieskola, komvux, särskola, svenska-undervisning för invandrare (SFI), flyktingmottagande, stöd och service till personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknadsnämnden samt arvoden med mera inom överförmyndarnämnden reserveras 954,1 mnkr.
10. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda investeringsutgifter reserveras 550,0 mnkr.

Finansförvaltning

Förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Pensioner, arbetsgivaravgifter	-6 580,5	-6 931,8	-7 499,4	-7 676,9
Pensionsersättning, personalförsäkrings-pålägg från nämnderna mm	5 443,5	6 022,6	6 171,9	6 310,7
Anslagsfinansierad del av pensioner/arbetsgivaravgifter mm	**-1 137,0**	**- 909,2**	**-1 327,5**	**-1 366,2**
Skatteintäkter och begravningsavgifter	43 710,5	45 611,7	47 481,8	49 428,5
Utjämning och fastighetsavgift	-2 836,6	-3 360,8	-4 145,5	-4 517,6
Utdelning	1 000,0	1 200,0	1 200,0	600,0
Finansiellt resultat exklusive utdelningar	91,7	46,0	47,0	65,9
Disposition begravningsavsättning	- 10,5	- 12,6	- 20,4	- 28,5
Summa finansiering verksamhetens nettokostnader	**41 955,1**	**43 484,3**	**44 562,9**	**45 548,3**
Interna ränteersättningar	**1 363,0**	**1 444,7**	**1 487,0**	**1 540,3**
Avkastningskrav sluten redovisnings-enhet				
Fastighetsnämnden	236,7	258,6	245,9	235,2
Finansiering investeringsplan				
Förändring av eget kapital	0,1	0,1	48,8	407,1
Avskrivningar	1 063,6	1 119,4	1 262,8	1 373,0
Försäljningsinkomster	200,0	200,0	200,0	200,0
Upplåningsbehov	5 265,0	6 241,8	5 858,6	4 554,9
Summa finansiering investeringsplan	**6 522,7**	**7 561,3**	**7 370,2**	**6 535,0**

Under Finansförvaltning redovisas de samlade kostnaderna för pensioner och arbetsgivaravgifter, stadens skatteintäkter, intäkter för fastighetsavgifter med mera. Finansförvaltningen tillgodogörs interna ersättningar för pensioner och personalförsäkringspålägg från nämnderna. Här upptas finansiellt resultat, aktieutdelning samt interna ränteersättningar från nämnder för investeringar.

Exploateringsinkomster vid markförsäljning, motsvarande det bokförda värdet, tas upp under exploateringsnämnden. De samlade budgeterade investeringsinkomsterna framgår av investeringsplanen.

Pensioner, arbetsgivaravgifter m.m.

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Pensioner		
Utbetalningar pensioner	- 875,0	-
Pensionsavgifter	- 735,0	-
Särskild löneskatt (24,26 %)	- 390,6	-
Förändring av pensionsskuld (inkl särsk löneskatt)	- 322,8	-
Summa	**-2 323,4**	**0,0**
Övriga personalkostnader	**- 50,0**	
Arbetsgivaravgifter (inkl avtalsförsäkring)	**-4 958,4**	**0,0**
Ersättningar från nämnderna för pensioner och personalförsäkring	-	6 022,6
Förväntad engångsintäkt		400,0
Summa	**-7 331,8**	**6 422,6**
Anslagsfinansierad del av pensioner/ arbetsgivaravgifter mm	**- 909,2**	

Pensioner

Här redovisas stadens samlade kostnader för pensioner för så väl aktiv som pensionerad personal. Gällande pensionsavtal för födda 1985 och tidigare är delvis förmånsbestämt. Pensionsskulden avser förmånsbestämd ålderspension och avtalspensioner Ett nytt avtal gäller för personer födda 1986 och senare, AKAP-kl, som är helt avgiftsbestämt. Detta avtal beräknas ha begränsad effekt på pensionsavgifterna 2017. Den del av skuldförändringen som avser ränta budgeteras under finansiella kostnader. Pensionsskulden är beräknad enligt RIPS 07. Staden redovisar pensionskostnader enligt blandmodellen.

Arbetsgivaravgifter

Stadens nämnder betalar lagstadgade arbetsgivaravgifter, avtalsförsäkring och pensioner genom ett personalförsäkringspålägg som läggs på lönesumman. För arbetstagare födda 1952 och senare har detta beräknats till 40,5 procent för 2017. Pålägget består av följande poster: Lagstadgade arbetsgivaravgifter om 31,42 procent, avtalsförsäkringar om 0,08 procent och kalkylerade kostnader för avtalspension om 9,0 procent. Pålägget för pensionärer födda mellan 1939 och 1951 uppgår till 22,0 procent. och för pensionärer födda 1938 och tidigare till 6,0 procent Differentieringen av arbetsgivaravgifterna för unga är borttagen under 2016.

Förväntad engångsintäkt

Beloppet avser förväntad engångsintäkt i samband med markförsäljning.

Skatteintäkter och begravningsavgifter

Mnkr	Skatteunderlag/ skattesats/avgift	Intäkter
Förskott efter uppräknat skatteunderlag 2017:	253 750,9	45 421,4
Utdebitering	17,90	
Preliminär slutavräkning 2017		0,0
Begravningsavgift	0,075	190,3
Summa skatteintäkter och begravningsavgifter		**45 611,7**

Skatteunderlag och skatteberäkningar

Prognosen över skatteunderlaget för 2017, det vill säga kommuninvånarnas förvärvsinkomster under 2015, är uppräknad med en bedömning av utvecklingen under inkomståren 2016 och 2017. Gällande prognos utgår från Sveriges Kommuner och Landstings bedömning den 15 augusti 2016. En prognos över slutligt taxeringsutfall har inarbetats i budgeten. Skatteunderlaget beräknas öka med 4,6 procent 2017. Stadens skatteinkomster är beräknade på en oförändrad skattesats om 17,90 kr.

Begravningsavgift

Begravningsverksamheten finansieras genom en särskild avgift som tillgodogörs staden på samma sätt som skattemedel. Begravningsavgiften uppgår till 7,5 öre av uppräknat skatteunderlag.

Utjämning och fastighetsavgift 2017

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Inkomstutjämning	-3 237,7	
Kostnadsutjämning*	-384,6	
Regleringspost	- 173,2	
LSS-utjämning	-1210,3	
Generellt statsbidrag		446,8
Fastighetsavgift		1 121,6
Införandebidrag		76,6
Summa	**-5 005,8**	**1 645,0**
Netto utjämning och fastighetsavgift	**-3 360,8**	

*En viss kompensation för eftersläpningseffekter har beaktats

Utjämningssystemet

Från och med år 2016 höjdes utjämningsgraden i inkomstutjämningen för kommuner och landsting från 60 till 85 procent av den länsvisa skattesatsen i intervallet mellan 115 och 125 procent av medelskattekraften. Det medförde att femton kommuner, där ibland Stockholms stad och samt Stockholms läns landsting, fick höjda avgifter. Till och med år 2017 finns ett införandebidrag för att mildra effekterna av avgiftshöjningen. För Stockholms stad innebär förändringarna att finansieringen år 2017 minskar med omkring 256 kronor per invånare (inkl. införandebidrag) jämfört med 2016. Det slutliga utfallet av inkomstutjämningen kommer att fastställas under december månad.

LSS-utjämning

Ett kostnadsutjämningssystem för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är infört från och med 2004. Gällande prognos för LSS-utjämningen utgår från Sveriges Kommuner och Landstings bedömning den 15 augusti 2016.

Fastighetsavgift

Från och med år 2008 har den statliga fastighetsskatten ersatts av en kommunal avgift. Fastighetsavgiften för småhus uppgår inkomståret 2017 till 7 425 kronor, dock högst 0,75 procent av taxeringsvärdet. Fastighetsavgiften för flerbostadshus är 1 270 kronor per bostadslägenhet, dock högst 0,3 procent av taxeringsvärdet.

Utdelning

Flertalet av stadens bolag ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Ägarens krav på utdelning tas huvudsakligen ut i form av obeskattade koncernbidrag. Vissa bolag i koncernen erlägger koncernbidrag till moderbolaget Stockholms Stadshus AB, som i sin tur tillskjuter bidrag till mottagande bolag.

Budgeterad utdelning från koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår till 1,2 mdkr. Utdelningen kan justeras genom beslut senast i tertialrapport 2 och får inte överstiga 1,2 mdkr.

Finansiellt resultat exklusive utdelningar

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Räntenetto	234,8	197,4	208,8	236,5
Övriga finansiella intäkter	0,7	0,7	0,7	0,7
Övriga finansiella kostnader	-21,2	-25,4	-29,5	-29,5
Finansiella kostn pensionsskuld inkl löneskatt	-122,6	-126,7	-133,0	-141,8
Finansiellt resultat exklusive utdelningar	**91,7**	**46,0**	**47,0**	**65,9**

Kommunstyrelsen agerar genom stadsledningskontoret som kommunkoncernens samlade finansfunktion. Samtliga upplånings- och placeringsbehov sker genom stadsledningskontoret. Finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholms stad anger ramar för finansverksamheten i kommunkoncernen, det vill säga Stockholms stad, Stockholms Stadshus AB och dess majoritetsägda bolag samt stadens övriga helägda bolag. Finanspolicyn ska fastställas av kommunfullmäktige årligen och revideras vid större förändringar av kommunkoncernens förutsättningar. Kommunstyrelsen ska i samband med den årliga översynen av finanspolicyn uppdatera de finansiella risklimiterna. En riskkontroll övervakar att de finansiella riskerna håller sig inom de ramar och regler som finns angivna i finanspolicyn.

Enligt finanspolicyn för kommunkoncernen Stockholms stad ska staden och samtliga bolag erhålla upplåning och placering med villkor motsvarande kommunkoncernens externa finansieringskostnad med utrymme för eventuell omkostnadsersättning.

Övriga finansiella intäkter utgörs i första hand av ersättning som tas ut i samband med att staden går i borgen. Enligt gällande regler för stadens borgenshantering ska staden vara restriktiv avseende nya borgensåtaganden. Övriga finansiella kostnader utgörs i huvudsak av kostnader för rating, syndikerat låneavtal (betalningsberedskap) och

marknadsprogram samt bankavgifter. Den del av pensionsskulden som är att betrakta som en finansiell kostnad inklusive löneskatt redovisas under finansiella kostnader.

Begravningsfond

Begravningsverksamheten finansieras genom en begravningsavgift. Överskott/underskott inom verksamheten avsätts centralt för balansering av resultat, som återförs till avgiftskollektivet.

Internränta

Kommunfullmäktige fastställer stadens internränta i samband med budget. Med internränta avses en basränta, vilken beräknas utifrån prognosen för kommunkoncernens genomsnittliga externa finansieringskostnad. Basräntan tillåts avvika med +/-0,5 procentenheter innan ny internränta fastställs. Kommunfullmäktige fastställer stadens internränta för 2017 till 0,70 procent. Kommunfullmäktige fastställer därutöver kalkylräntan för enskilda projekt till 5,0 procent.

För fastighetsnämnden beräknas internräntan utifrån stadens internränta plus en omkostnadsersättning på 0,25 procentenheter. Internräntan för fastighetsnämnden uppgår därmed till 0,95 procent. Samma ränta används även som kreditivränta under byggtiden.

Räntan för mark- och bostadsrättsinnehav motsvarar avgäldsräntan för tomträtter, som för 2017 uppgår till 3,25 procent.

Avkastningskrav på sluten redovisningsenhet

Avkastningskrav på den slutna redovisningsenheten fastighetsnämnden upptas under Finansförvaltningen. För år 2017 beräknas avkastningskravet till 258,6 mnkr. I avkastningskravet har omkostnadsersättning dragits ifrån och den interna hyressättningen för stadens nämnder ska därmed inte påverkas.

BALANSBUDGET

Tillgångar	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Materiella anläggningstillgångar	71 065,3	77 432,2	83 464,6	88 551,6
Finansiella anläggningstillgångar	5 582,2	5 582,2	5 582,2	5 582,2
Summa anläggningstillgångar	**76 647,5**	**83 014,4**	**89 046,8**	**94 133,8**
Omsättningstillgångar	55 044,1	55 069,3	55 110,1	55 167,1
Summa tillgångar	**131 691,6**	**138 083,7**	**144 156,9**	**149 300,9**
Eget kapital och skulder				
Eget kapital	60 788,3	60 913,4	61 038,5	61 212,3
Förändring enl resultaträkningen	0,1	0,1	48,8	407,1
Förändring eget kapital övrigt	125,0	125,0	125,0	125,0
Summa eget kapital	**60 913,4**	**61 038,5**	**61 212,3**	**61 744,4**
Avsättningar pensioner m fl förpliktelser	5 659,9	5 982,7	6 296,6	6 628,5
Infrastrukturella avsättningar mm	6 979,8	6 598,4	6 355,8	6 115,3
Summa avsättningar	12 639,7	12 581,1	12 652,4	12 743,8
Skulder	58 138,4	64 464,0	70 292,1	74 812,6
Summa eget kapital och skulder	**131 691,6**	**138 083,7**	**144 156,9**	**149 300,9**
Ansvarsförbindelse pensioner	**17 323,3**	**16 883,4**	**16 413,2**	**15 916,1**
Soliditet (%) inklusive ansvarsförbindelse	33,1	32,0	31,1	30,7

Balansbudgeten visar vilka effekter budgeten för 2017 med inriktning för 2018 och 2019 har på stadens tillgångar och skulder. Den är upprättad utifrån förutsättningarna i bokslut 2015, budget 2016 och 2017 samt enligt det finansiella målet att soliditeten inklusive ansvarsförbindelsen inte ska vara lägre än 34,0 procent på längre sikt. På kort sikt ska soliditeten inte understiga 30,0 procent. Omsättningstillgångarna är beräknade enligt förutsättningen att stadens likviditet inte ska förändras under planperioden.

KASSAFLÖDESANALYS

Den löpande verksamheten	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Årets resultat	0,1	0,1	48,8	407,1
Förändring eget kapital övrigt	125,0	125,0	125,0	125,0
Justering ej likvidpåverkande poster	1 271,1	1 304,6	1 431,3	1 551,4
Utbetalning avsättningar	-444,0	-394,0	-263,0	-269,0
Förändring kortfr fordr, lån o lager	0,0	0,0	0,0	0,0
Kassaflöde från löpande verksamhet	**952,2**	**1 035,7**	**1 342,1**	**1 814,5**
Investeringsverksamhet				
Investering i materiella anläggningstillgångar	-7 197,2	-7 988,3	-8 229,6	-7 485,0
Försäljning materiella anläggningstillgångar	874,5	627,0	1 059,4	1 150,0
Investering finansiella anläggningstillgångar	0,0	0,0	0,0	0,0
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**-6 322,7**	**-7 361,3**	**-7 170,2**	**-6 335,0**
Finansieringsverksamheten				
Förändring låneskuld	5 370,5	6 325,6	5 828,1	4 520,5
Årets kassaflöde	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Kassaflödesanalysen visar vilka effekter budgeten för 2017 med inriktning för 2018 och 2019 har på stadens betalflöden. Analysen visar vilket bidrag den löpande verksamheten lämnar, hur mycket investeringsverksamheten förbrukar samt vilket tillflöde i form av lån som krävs för att hålla en oförändrad likviditet.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

22.1.1 Ram för kommunkoncernens totala externa upplåning samt ram för utlåning till och borgensteckning för bolagen fastställs i Finanspolicy för kommunkoncernen Stockholms stad.

22.1.2 Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samband med den årliga översynen av finanspolicyn uppdatera de finansiella risklimiterna utifrån aktuella finansiella förutsättningar.

22.2 Kommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17:90 per skattekrona för att fylla stadens uttaxeringsbehov för 2017.

22.3 Begravningsavgift utdebiteras med kronor 7:50 per skattekrona för 2017.

22.4 Internräntan fastställs till 0,7 procent för 2017.

22.5 Internräntan och kreditivräntan för slutna redovisningsenheter fastställs till 0,95 procent för 2017.

22.6 Regler för ekonomisk förvaltning fastställs enligt bilaga 8.

22.7 I övrigt godkänna detta förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för Finansförvaltningen, samt dels förslag till peng, schabloner och ersättningsnivåer samt volymer enligt bilaga 6, dels till avgifter enligt bilaga 7 godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 20

Beslut

11. Ram för kommunkoncernens totala externa upplåning samt ram för utlåning till och borgensteckning för bolagen fastställs i Finanspolicy för kommunkoncernen Stockholms stad.
12. Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samband med den årliga översynen av finanspolicyn uppdatera de finansiella risklimiterna utifrån aktuella finansiella förutsättningar.
13. Kommunal inkomstskatt utdebiteras med kronor 17:90 per skattekrona för att fylla stadens uttaxeringsbehov för 2017.
14. Begravningsavgift utdebiteras med kronor 7:50 per skattekrona för 2017.
15. Internräntan fastställs till 0,7 procent för 2017.
16. Internräntan och kreditivräntan för slutna redovisningsenheter fastställs till 0,95 procent för 2017.
17. Regler för ekonomisk förvaltning fastställs enligt bilaga 8 till budgetutlåtandet.
18. I övrigt godkänna detta förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019 för Finansförvaltningen.

Förslag till budget och ägardirektiv 2017 och inriktning 2018-2019 för koncernen Stockholms Stadshus AB

Bolagets uppgifter och inriktning

Stockholms Stadshus AB har en sammanhållande funktion för merparten av Stockholms stads aktiebolag. Bolaget är moderbolag i en koncern som består av 16 aktiva dotterbolag eller underkoncerner, samt två intressebolag. Bolaget ansvarar för styrning och uppföljning av dotterbolagens verksamhet utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål och direktiv. Bland kommunfullmäktiges direktiv ingår att svara för övergripande utveckling, strategisk planering, löpande översyn och omprövning, utöva ekonomisk kontroll och uppföljning samt att utveckla styrformer och samspelet mellan ägare, koncernledning och dotterbolag.

Koncernstyrelsen ska fatta de principiella beslut som krävs för att kommunfullmäktiges mål ska nås. Dotterbolagens styrelser och verkställande ledningar har det operativa ansvaret för att kommunfullmäktiges beslut verkställs.

Koncernen Stockholms Stadshus AB omfattar bolag inom bostadsförsörjning, skolor, infrastruktur såsom vattenreningsverk, fjärrvärme och ledningssystem, fiberkanalisation, parkeringsanläggningar, hamnverksamhet samt även kultur och besöksnäring genom teater- och kulturverksamhet, arenor och mässfastigheter.

Koncernen ska under perioden prioritera investeringar som är nödvändiga för en snabbt växande stad. Takten i bostadsbyggandet ska öka och fokus ligga på hyresrätter med rimliga hyror. De allmännyttiga bostadsbolagen ska på sikt bygga 2 500-3 000 bostäder per år. Vidare ska koncernen se till att nödvändiga investeringar genomförs inom bland annat infrastruktur, förskole- och skollokaler, matavfallsinsamling och fibernät. Bolagen ska också vara öppna för förvärv av projekt- och hyresfastigheter i syfte att öka antalet hyresrätter i bostadsbolagen. Stockholms Stadshus AB har genom sina dotterbolag en viktig roll i arbetet med att möta bostadsbehovet för grupper, där kommunen har ett särskilt ansvar. Bland annat är behovet av akutboenden en viktig fråga. För att möta behovet av akutboenden ska bolagen inventera sitt bestånd efter lokaler som socialnämnden kan efterfråga för att klara tak över huvudet-garantin.

Under kommande år förstärks bolagens medverkan i stadens ytterstadssatsningar enligt visionen om ett Stockholm för alla. De flesta bolagen medverkar i olika former i dessa projekt, dels genom upprustning och utveckling av bostäder, skolor, äldreboenden, samt dels i utveckling av nya arbetsplatser i ytterstaden. Koncernen medverkar också genom infrastrukturbolagen till ytterligare utbyggnad av vatten- och fibernät.

Staden ska ha en aktiv fastighetsförvaltning och utveckla fastighetsbestånden långsiktigt för att nå en bättre struktur när det gäller standard, geografiskt läge och åldersfördelning. Stockholms Stadshus AB ska vidare bidra till en översyn av stadens fastighetsbestånd. Detta kan aktualisera försäljningar av fastigheter av mindre strategisk vikt, vid exempelvis bytesaffärer.

Bolagen ska bidra till att uppnå målen i stadens miljöprogram 2016-2019 och kommande strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040. Bolagen ska bidra till målet om att stockholmarnas utsläpp av växthusgaser ska minska till 2,3 ton koldioxidekvivalenter till 2020.

Stockholms Stadshus AB ska kontinuerligt följa större investeringsprojekt med särskilt fokus på projekt med långsiktiga effekter för stadens tillväxt och ekonomi, däribland utvecklingen i Globenområdet, Stockholms Framtida Avloppsrening (SFA), större hamninvesteringar och stadsutvecklingsprojekt som Söderstaden och Norra Djurgårdsstaden.

Stockholms Stadshus AB och dotterbolagen utarbetar en CSR-strategi för hur de i verksamheten och vid investeringar kan bidra till en positiv samhällsutveckling och en sammanhållen stad genom hållbart företagande som omfattar miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, antikorruption och affärsetik, samt jämställdhet och mångfald. Bolagen förväntas bedriva arbetet såväl i de egna bolagen som i samarbete med affärspartners, kunder, leverantörer och övriga intressenter. Detta ska bland annat syfta till att minska arbetslösheten i grupper långt ifrån arbetsmarknaden, skapa social sammanhållning och bidra till lokalsamhället. De allmännyttiga bostadsbolagen har inom ramen för detta arbetat fram en precisering av bolagens allmännyttiga syfte. Strategin implementeras i bolagen och formuleras bland annat som krav i upphandlingar.

Under perioden ska bolagen utveckla hållbarhetsredovisningar enligt ny lagstiftning. Hållbarhetsredovisningen ska utgöra ett verktyg för att driva arbetet med hållbart företagande framåt genom att systematiskt arbeta med tydlig rapportering och uppföljning.

Att öppna fler vägar till arbete för personer som står långt från arbetsmarknaden är en prioriterad fråga i Stockholms stad. Insatser som innebär arbetsplatsförlagd sysselsättning och liknande är ofta verkningsfulla och under kommande år förstärks bolagens medverkan i stadens arbetsmarknadssatsningar. Dessa insatser ställer ökade krav på bolagen att både ta emot långtidsarbetslösa, praktikanter, feriearbetare och traineer samt att erbjuda dem handledning och introduktion. Stockholms Stadshus AB ska i samråd med arbetsmarknadsnämnden fortsätta arbetet med att ta fram modeller och goda exempel för hur bolagens arbetsmarknadsinsatser kan stärkas under perioden. Under året ska koncernen även, i samråd med arbetsmarknadsnämnden, fortsätta att se över behoven och möjligheterna till ökad samordning av feriejobb för ungdomar. Ambitionen är att antalet feriearbetare i bolagen minst ska motsvara stadens andel.

Utgångspunkten för upphandlingar i Stockholms Stadshus AB och dotterbolagen ska vara *Stockholms stads program för upphandling och inköp*.

AB Familjebostäder har i samråd med AB Svenska Bostäder, AB Stockholmshem och Micasa Fastigheter i Stockholm AB upphandlat ett nytt koncerngemensamt fastighetssystem (VERA). Implementering pågår under de kommande åren.

Koncernstyrelsen ska vid behov besluta om en extra stämma under hösten 2017 då den slutliga koncernutdelningen fastställs.

Stockholms Stadshus AB:s avkastningskrav för bostadsbolagen ska sättas utifrån ett allmännyttigt syfte och vara affärsmässiga i jämförelse med liknande långsiktiga bostadsförvaltande aktörer.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- delta i kommunstyrelsens arbete för att nå målet om 40 000 nya bostäder till 2020 genom att följa arbetet med en genomförandeplan för hur de kommunala bostadsbolagen under perioden ska nå upp i en byggtakt på 2 500-3 000 bostäder per år. Detta ska samordnas med berörda nämnder och bolag
- leda bolagskoncernen och aktivt delta i samordningen i tidiga skeden med berörda nämnder så att strategiska stadsutvecklingsprojekt sker på ett effektivt och synkroniserat sätt med fokus på hög kvalitet samt minskade drift- och investeringskostnader
- tillsammans med kommunstyrelsen och övriga berörda nämnder och bolag ta fram en handlingsplan för att bidra till att säkerställa boenden för särskilt prioriterade grupper
- tillsammans med bostadsbolagen och bostadsförmedlingen säkerställa ett ökat antal skyddade boenden för personer som utsätts för våld i nära relationer
- delta i samordning i händelse av kris
- inventera sitt bestånd av lokaler för att möta ett eventuellt behov av akut- och planeringsboenden
- tillsammans med dotterbolagen samverka med stadsdelsnämnder kring lokala utvecklingsprogram
- pröva möjligheten att tillämpa sociala krav gällande sysselsättningsfrämjande åtgärder i upphandlingar
- bidra till stadens arbete med etablering av nyanlända på bostads- och arbetsmarknad
- bidra till stadens mål om fler feriejobb

Ett klimatsmart Stockholm

- svara för koncernstyrelsens övergripande arbete med att skapa ett fossilbränslefritt Stockholm 2040
- leda och följa upp arbetet med en ökad energieffektivisering och återvinning inom koncernens fastighetsbolag
- tillsammans med Stockholms Hamn AB och kommunstyrelsen driva avvecklingen av oljeverksamheterna vid Loudden
- med hjälp av framtaget underlag från Fortum Värme trygga Stockholms framtida fjärrvärme med utgångspunkt att de fossila bränslena i kraftvärmeverket i Värtan ska minska successivt, med ambitionen att vara avvecklade helt senast år 2020
- säkerställa att dotterbolagen löpande ser över möjligheten att investera i solceller

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- svara för koncernens övergripande utveckling, strategiska planering, löpande ekonomisk kontroll och uppföljning
- utveckla samspelet mellan ägaren, koncernledningen och dotterbolagen avseende verksamheternas resultat och budgethållning, effektivitet och kvalitet
- ansvara för bevakning och samordning av ägarintresset i de bolag där staden är delägare
- tillsammans med dotterbolagen och i samråd med arbetsmarknadsnämnden bidra till att uppfylla stadens mål när det gäller att erbjuda sommarjobb samt visstidsanställningar riktade till långtidsarbetslösa
- styra finansiella resurser på ett för ägaren och koncernen optimalt sätt

- bidra till en aktiv fastighetsförvaltning inom stadens bolag för att skapa utrymme för investeringar
- fortlöpande pröva möjligheterna att tillsammans med fastighetsbolagen överföra fastigheter mellan bolag som ur ett nyttjandeperspektiv bör utvecklas för annat ändamål, exempelvis till bostäder
- i samarbete med kommunstyrelsen göra en översyn av förvaltningen av stadens verksamhetsfastigheter avseende gränsdragningsfrågor för drift, underhåll och investering
- utvärdera dagens anläggningsbestånd i syfte att utreda det långsiktiga behov som finns i stadens evenemangsarenor
- bidra till att Stockholm utvecklas som besöksdestination
- i syfte att stärka effektiviteten och minska sårbarheten, genomföra en analys av organisationen och verksamheten i relevanta bolag, avseende balansen mellan egen regi och upphandlad verksamhet, exempelvis rörande egna anställda och inhyrda konsulter
- särskilt följa dotterbolagens ekonomi avseende bostadsbyggande och upprustning
- bostadsbolagen ska långsiktig uppnå en direktavkastning och totalavkastning som är jämförbar med liknande långsiktiga bostadsförvaltande aktörer för att säkerställa en långsiktigt sund ekonomi
- kommunstyrelsen ansvarar för drift, förvaltning och utveckling av det koncerngemensamma ekonomisystemet för stadens nämnder och bolagsstyrelser. I uppdraget ingår att tillsammans med Stockholms Stadshus AB utveckla och effektivisera de administrativa processerna för nämnder och bolagsstyrelser i enlighet med beslutade mål samt utifrån god ekonomisk hushållning.

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
	Antal förmedlade försöks- och tränings- samt Bostad först-lägenheter via Bostadsförmedlingen (IoF)	500 st	500 st	500 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal påbörjade hyresrätter av stadens bostadsbolag	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	90 000	93 000

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Mängden hushållsavfall per person	476 kg/pers	470 kg/pers	468 kg/pers
	Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd	40 %	50 %	60 %
	Andel farligt avfall i hushållsavfall	0,20 %	0,15 %	0,10 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	73	74
	Företagens nöjdhet med bemötandet	77	78	79
	Antal nystartade företag	23 500 st	23 750 st	24 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal företag som staden har lotsat	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

23. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Koncernen Stockholms Stadshus AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Bostadsbolagen

Gemensamt för de tre bolagen

Mål

De kommunala bostadsbolagens huvudsakliga uppgift är att bygga och förvalta goda bostäder och därmed bidra till stadens bostadsförsörjning. I sitt bestånd ska bolagen äga bostäder som kan efterfrågas av alla stockholmare. Bolagen utgör en stor del av stadens och stockholmarnas samlade förmögenhet och måste därför skötas på ett allmännyttigt och affärsmässigt sätt som kommer alla stockholmare till del. Bolagen har också en viktig uppgift att fylla avseende positiv stads- och centrumutveckling i framför allt de stadsdelar där de äger stora bestånd. Detta ska ske både genom ett socialt ansvarstagande i enlighet med ägarens direktiv samt genom fysiska åtgärder. Miljö-, barn- och jämställdhetsperspektiv ska tillämpas i nyproduktion och förvaltning. Bolagen ska aktivt arbeta mot segregation.

Bolagen ska utifrån kommunfullmäktiges inriktningsmål

Ett Stockholm som håller samman

- under period nå en nybyggnationstakt på 2 500-3 000 bostäder per år
- leda och utveckla projektet Stockholmshus
- utveckla metoder för innovativa lösningar för billigare byggande och tillfälliga bostäder
- bygga yteffektiva lägenheter med en varierad fördelning av lägenhetsstorlekar och vid förtätning beakta behovet av att komplettera den befintliga bebyggelsens lägenhetsstruktur
- tillsammans med övriga aktörer på bostadsmarknaden bidra till en mer transparent, rättvis och systematiserad hyressättning i Stockholms stad
- aktivt verka för fler hyresbostäder som unga, studenter och andra grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har råd att efterfråga
- tillhandahålla bostäder till prioriterade grupper där staden har ett åtagande i lag, beslut i kommunfullmäktige eller genom särskild överenskommelse samt aktivt bidra och samverka i stadens arbete med att skapa fler boenden för prioriterade grupper, såsom nyanlända, ensamkommande flyktingbarn med flera
- bidra till stadens mål om att förmedla 500 nya försöks- och träningslägenheter samt Bostad Först-lägenheter per år
- rusta upp på ett varsamt sätt utifrån fastigheternas tekniska behov med en helhetssyn på närmiljön
- garantera hyresgästerna information och inflytande i samband med renoveringsarbete
- göra socioekonomiska konsekvensanalyser vid större upprustningsinvesteringar
- stärka ytterstadsområden där bolagen är närvarande genom utveckling av centrum, socialt ansvarstagande, bättre utnyttjande av befintliga lokaler samt nyproduktion av bostäder
- samarbeta med övriga berörda bolag och nämnder samt privata aktörer och ta fram utvecklingsplaner för centrumanläggningarna i ytterstaden utifrån deras olika förutsättningar
- verka för en feministisk stadsplanering i områden där bolagen har en stark närvaro
- i samråd med berörda nämnder inventera möjligheten att omvandla befintliga byggnader till grupp- och servicebostäder, samt underlätta byggandet av bostäder för personer med funktionsnedsättning
- fortsätta tillgänglighetsanpassningen av fastigheterna

- genomföra enklare åtgärder för att öka tillgängligheten och underlätta för äldre och personer med funktionsnedsättning att bo kvar hemma längre
- ta ett stort ansvar för det bostadsbehov som uppkommer för personer som utsätts för våld i nära relationer
- fortsätta det förebyggande arbetet för att minimera antalet avhysningar
- erbjuda möjlighet till så kallade kompiskontrakt för både äldre och ungdomar
- verka för att stärka sin ställning i stadsdelar där andelen allmännyttiga bostäder är låg
- upprätta en hållbarhetsredovisning som underlag för uppföljning av mål och avkastning
- erbjuda hyresgästerna möjlighet att påverka grad av standardhöjning i samband med upprustning
- inte avyttra sitt bestånd genom ombildning eller försäljning
- tillhandahålla temporära bostäder i den omfattning som staden kräver för att klara sitt bostadsförsörjningsansvar
- använda sociala upphandlingar som verktyg för att skapa arbetstillfällen för arbetslösa och hyresgäster i bolagets områden
- vidta åtgärder mot oriktiga hyresförhållanden
- uppmuntra rörlighet inom det egna beståndet genom information och positiva incitament
- delta i kultursatsningar i områden där bolagen har stark närvaro
- tillsammans med Stockholms bostadsförmedling AB och i samråd med äldrenämnden och stadsbyggnadsnämnden ta fram en strategi för att öka de äldres tillgång till bostadsbeståndet med fokus på ökad tillgänglighet och effektiv bostadsanpassning
- arbeta för att öka medarbetarnas kunskap och kännedom om våld i nära relationer

Ett klimatsmart Stockholm

- aktivt arbeta för energieffektivisering av beståndet och fokusera på klimatsmarta bostäder
- ta fram en gemensam strategi för att bidra till stadens mål och delmål om ett fossilbränslefritt Stockholm 2040
- ta fram en modell för livscykelanalys vid nyproduktion
- arbeta för att staden når 70 procent matavfallsinsamling till 2020
- planera för säkra cykelparkeringar i befintliga och nya fastigheter
- planera för laddplatser till elbilar i anslutning till parkering i befintliga och nya fastigheter
- uppmuntra och arbeta för att möta boendes önskan om nära stadsodling
- uppmuntra och ge möjlighet för inrättandet av pryl- lådcykel- och bilpooler
- i nyproduktion vid behov använda parkeringsköp i områden där det finns en överkapacitet på parkeringar

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- fortsätta arbetet med att minska administrativa och indirekta produktionskostnader
- långsiktigt uppnå en direktavkastning och totalavkastning som är jämförbar med liknande långsiktiga bostadsförvaltande aktörer för att säkerställa en långsiktigt sund ekonomi
- låta resultatet stanna i bolagen för att möjliggöra en hög investeringstakt med bibehållen finansiell stabilitet

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

- stärka lokal närvaro utifrån lokala utvecklingsprogram tillsammans med andra kommunala aktörer i områden där bolagen har större bestånd
- implementera modell med kostnadstäckande hyressättning av förenings- och kulturlokaler
- utveckla nya former för hyresgästers deltagande med särskilt fokus på områdesutveckling
- bidra med ett effektivt lokalutnyttjande för att underlätta för det civila samhället
- bidra till lokala träffpunkter där bolagen närvarar
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Förslag till resultatkrav	**Svenska Bostäder**			**Familjebostäder**			**Stockholmshem**		
År	**2017**	**2018**	**2019**	**2017**	**2018**	**2019**	**2017**	**2018**	**2019**
Underliggande resultatkrav, mnkr	385	355	400	305	296	234	370	350	330
Stadsutveckling Järva, mnkr	-175	-75							
Resultat efter finansnetto, mnkr	**210**	**280**	**400**	**305**	**296**	**234**	**370**	**350**	**330**

Uppdrag

Den omfattande bostadsbristen utgör en begränsning för både staden och stockholmarna. Under mandatperioden ska takten i bostadsbyggandet därför öka och byggandet av energieffektiva hyresrätter med rimliga hyror särskilt prioriteras. De allmännyttiga bostadsbolagen ska ta ett större ansvar för byggandet och under perioden nå en nybyggnationstakt på 2 500-3 000 nya hyresbostäder per år.

För att uppnå nyproduktionsmålet ska de allmännyttiga bostadsbolagen genomföra projektet Stockholmshusen, ett konceptbyggande av bostadshus som uppfyller stadens högt ställda krav på energianvändning och tillgänglighet. Samtidigt stödjer den stora volymen i upphandlingen byggbranschens utveckling mot mer effektiv och industrialiserad produktion. Stockholmshusen kommer att kännetecknas av god arkitektur med tidstypisk byggnadsutformning. Husen kommer att bilda en ny årsring i Stockholms stadslandskap och anpassas till omkringliggande områden, topografi och kvarter.

Allmännyttan ska bygga och förvalta bostäder för alla behov. Därför ska bostadsbolagen bygga i alla lägenhetsstorlekar för att också större familjer, kompiskollektiv eller andra konstellationer ska finna en plats i flerbostadshus. Genom att prioritera yteffektivitet i nyproduktionen möjliggör staden därtill för fler bostäder på samma yta. Stadens bostadsbolag ska särskilt prioritera byggandet av hyresbostäder som unga, studenter och andra grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har råd att efterfråga. Samtidigt ska bolagen sänka bygg- och produktionskostnaderna i övrig nyproduktion i syfte att få ner hyreskostnaderna. Bostadsanpassningar för personer med funktionsnedsättning ska återställas efter renoveringar.

Bostadsbolagen har en mycket viktig roll i att skapa förutsättningar för att minska hemlösheten i staden. Försöks- och träningslägenheter och genomgångsbostäder är nödvändiga verktyg för att människor ska kunna gå från en osäker till trygg boendesituation. Bolagen ska också bistå i stadens åtagande att bereda boende för nyanlända, bland annat genom att tillhandahålla temporära bostäder.

Stadens bostadsbolag bär ett särskilt ansvar för att i det långsiktiga arbetet utveckla ytterstaden och skapa goda boendemiljöer för alla stockholmare. Byggkompetensen hos bolagen ska öka genom att den egna kompetensen på området stärks samtidigt som samordningen mellan stadens bostadsbolag utvecklas. Bolagen ska eftersträva att nyproduktion och upprustning uppnår en hög arkitektonisk kvalitet, samtidigt som hyresgästerna ska ges inflytande över grad av standardhöjning i samband med upprustning och energieffektiviseringar. Bolagen bör också bygga mer klimatanpassat.

Bostadsbolagen ska aktivt medverka till att utveckla ytterstaden och säkerhetsställa en god tillgång till mötesplatser, utemiljöer, kultur och offentlig samt kommersiell service i alla delar av staden.

Bostadsbolagen upphandlar varor och tjänster för stora summor varje år. Genom att även involvera bolagens leverantörer bl.a. genom sociala krav och klausuler i upphandlingar kan ytterligare möjligheter till arbetstillfällen skapas och där arbetslösa och hyresgäster i bolagens områden är särskilt prioriterade att nå.

Bostadsbolagen ska möjliggöra olika former av delningsekonomiska initiativ i sina bostadsområden. Genom att låta hyresgäster dela på exempelvis sällanköpsvaror, lådcyklar och bilar bidrar bolagen tillsammans med de boende till en mer hållbar resursanvändning.

Bostadsbolagens val av metoder för upprustning, nyproduktion och energiförsörjning har en betydande inverkan på stadens mål om att nå en fossilbränslefri stad 2040. Det är särskilt angeläget att inslaget av solel i bostadsbolagens energiförsörjning ökar, vilket kan ske i samband med upprustning samt i nyproduktion. Genom att ta fram en gemensam strategi för att på sikt nå fossilbränslefrihet ska uppföljning av måluppfyllelsen göras enkel.

En trygg och rättvis bostadsmarknad bygger på riktiga hyresförhållanden. När efterfrågan på bostäder är så stor som idag är det extra viktigt att lägenheter kommer ut på marknaden på rätt sätt. Såväl hyresgäster som hyresvärdar har ett ansvar att bidra till en väl fungerande bostadsmarknad. Bostadsbolagen ska under året stärka insatserna för att minimera oriktiga hyresförhållanden.

Bostadsbolag med fastighetsbestånd i Skärholmen ska tillsammans med berörda nämnder bidra till att utveckla Fokus Skärholmen till profilprojekt för socialt hållbar stadsutveckling. Detta förutsätter ett nära samarbete inom staden. Ett särskilt fokus i projektet är att sträva efter nya arbetssätt, innovativa lösningar och förstärkt samverkan mellan berörda nämnder och bostadsbolag i syfte att identifiera synergier och gemensamma åtaganden.

Lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag klargör kommunernas rätt att driva allmännyttiga bostadsbolag. Lagen anger att detta ska ske under former som inte snedvrider konkurrensen. Staden som ägare kan därför inte finansiera eventuella underskott i bolagen med skattemedel. Vidare ska bolagen bedrivas med ett allmännyttigt syfte och enligt affärsmässiga principer, vilket innebär att dessa ska åläggas normala avkastningskrav som är jämförbara med motsvarande långsiktiga aktörer på marknaden. Avkastningskraven ska ställas på bolagsnivå, och bostadsbolagen ska långsiktig uppnå en direktavkastning och totalavkastning som är jämförbar med liknande långsiktiga bostadsförvaltande aktörer. En rimlig avkastning är dock grunden för ett minskat lånebehov och därmed möjligheten till en långsiktigt sund ekonomi i bolagen i en period av ett stort investeringsbehov i fler bostäder.

AB Svenska Bostäder

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska skapa bästa möjliga förhållanden för sina hyresgäster så att långa och goda hyresgästrelationer bevaras samtidigt som boendet ska kunna anpassas efter de behov som uppkommer i livets olika faser. Bolaget ska eftersträva en hög kvalitet i underhåll och service.

Dotterbolaget AB Stadsholmen äger och förvaltar fastigheter av stort kulturhistoriskt värde. Bolaget ska därför förena kulturarvet med ett socialt ansvarstagande och med en långsiktig affärsmässighet beräknad på företagsnivå. En ny strategi för hyressättning för förenings- och kulturlokaler implementeras.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- bygga hyresbostäder med hyror som även unga, studenter och andra grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har råd att efterfråga
- fortsätta arbetet med att skapa Snabba hus, mobila hyresrätter med korta förmedlingstider riktade till unga och studenter
- aktivt arbeta för att bygga fler studentbostäder med rimlig hyra
- fortsätta det övergripande arbetet med att utveckla Vällingby City
- upprätthålla boendekvaliteten och de kulturhistoriska värdena i AB Stadsholmens bestånd

Ägardirektiv för kommunfullmäktiges inriktningsmål *Ett klimatsmart Stockholm*, *Ett ekonomiskt hållbart Stockholm* och *Ett demokratiskt hållbart Stockholm* finns under de gemensamma ägardirektiven för de tre bostadsbolagen.

AB Svenska Bostäder	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Underliggande resultatkrav, mnkr	**325**	**385**	**355**	**400**
Stadsutveckling Järva, mnkr	**-175**	**-175**	**-75**	**0**
Resultat efter finansnetto, mnkr	**150**	**210**	**280**	**400**
Investeringar, mnkr	**2 380**	**2 530**	**2 430**	**2 110**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal påbörjade hyresrätter av stadens bostadsbolag	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel bostadshyresgäster som inte upplever diskriminering i stadens bostadsbolag	Öka	Öka	Öka
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

AB Familjebostäder

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska skapa bästa möjliga förhållanden för sina hyresgäster så att långa och goda hyresgästrelationer bevaras samtidigt som boendet ska kunna anpassas efter de behov som uppkommer i livets olika faser. Bolaget ska eftersträva en hög kvalitet i underhåll och service.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- bygga hyresbostäder med hyror som även unga, studenter och andra grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har råd att efterfråga
- aktivt verka för byggandet av fler kollektivhus och andra alternativa boendeformer
- delta aktivt i arbete med Fokus Rågsved

Ägardirektiv för kommunfullmäktiges inriktningsmål *Ett klimatsmart Stockholm*, *Ett ekonomiskt hållbart Stockholm* och *Ett demokratiskt hållbart Stockholm* finns under de gemensamma ägardirektiven för de tre bostadsbolagen.

AB Familjebostäder	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Resultat efter finansnetto, mnkr	**350**	**305**	**296**	**234**
Investeringar, mnkr	**1 491**	**2 094**	**2 977**	**3 002**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	**Indikator**	**KF:s årsmål 2017**	**KF:s årsmål 2018**	**KF:s årsmål 2019**
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal påbörjade hyresrätter av stadens bostadsbolag	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel bostadshyresgäster som inte upplever diskriminering i stadens bostadsbolag	Öka	Öka	Öka
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

AB Stockholmshem

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska skapa bästa möjliga förhållanden för sina hyresgäster så att långa och goda hyresgästrelationer bevaras samtidigt som boendet ska kunna anpassas efter de behov som uppkommer i livets olika faser. Bolaget ska eftersträva en hög kvalitet i underhåll och service.

Inom ramen för det allmännyttiga uppdraget ska bolaget bistå SHIS Bostäder (tidigare Stiftelsen Hotellhem) i dess verksamhet och i byggandet av bostäder. SHIS är Stockholms stads bostadssociala resurs med uppdraget att tillhandahålla bostäder för stockholmare, som av olika sociala och/eller ekonomiska skäl inte kan få en egen lägenhet på den ordinarie bostadsmarknaden.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- bygga hyresbostäder med hyror som även unga, studenter och andra grupper med svag ställning på bostadsmarknaden har råd att efterfråga
- bistå SHIS i dess verksamhet och i byggandet av bostäder inom ramen för stadens bostadsförsörjningsansvar
- årligen skapa minst 100 permanenta genomgångsbostäder i SHIS regi för prioriterade grupper
- utreda, planera och genomföra en omlokalisering av bolagets huvudkontor till Skärholmen

Ägardirektiv för kommunfullmäktiges inriktningsmål *Ett klimatsmart Stockholm*, *Ett ekonomiskt hållbart Stockholm* och *Ett demokratiskt hållbart Stockholm* finns under de gemensamma ägardirektiven för de tre bostadsbolagen.

AB Stockholmshem	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Resultat efter finansnetto, mnkr	**380**	**370**	**350**	**330**
Investeringar, mnkr	**1 971**	**1 963**	**2 326**	**2 750**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	**Indikator**	**KF:s årsmål 2017**	**KF:s årsmål 2018**	**KF:s årsmål 2019**
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal påbörjade hyresrätter av stadens bostadsbolag	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel bostadshyresgäster som inte upplever diskriminering i stadens bostadsbolag	Öka	Öka	Öka
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

24. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Bostadsbolagen: AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder och AB Stockholmshem** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 9

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget äger och förvaltar servicehus, vård- och omsorgsboenden, trygghets- och seniorbostäder, LSS-boenden samt temporära studentbostäder och bostäder för grupper med svag ställning på bostadsmarknaden. Bolagets huvudsakliga uppgift är att tillhandahålla ett gott och anpassat boende med rimliga hyror till människor i behov av särskilt stöd. Fastigheterna och utemiljöerna ska vara välskötta, trygga och tillgängliga och hyresgästerna ska ges möjlighet till aktivt inflytande över sitt eget boende i likhet med stadens övriga bostadsbolag. Utemiljöerna ska inspirera och underlätta utevistelse för de boende. Bolaget är en del av stadens och stockholmarnas samlade förmögenhet och måste därför skötas på ett allmännyttigt och affärsmässigt sätt som kommer stockholmarna till del.

Staden ska erbjuda olika boendeformer som kan anpassas efter individuella behov. Det är angeläget att bolaget har en ledande roll i stadens äldreboendeplanering och försörjning. För att lyckas långsiktigt behöver bolaget ta fram en fastighetsutvecklingsplan för flexibla boendelösningar som klarar efterfrågeförändringar över tid. Vård- och omsorgsboenden är till för äldre med stora omsorgsbehov. Behovet av profilboende för äldre med missbruksproblematik eller med psykisk funktionsnedsättning samt behovet för äldre hemlösa med eller utan missbruksproblematik ska tillgodoses. Även behovet av korttidsboende och intressentboende med olika typer av språklig och/eller kulturell inriktning bör tillgodoses, liksom behovet av hbtq-boende. Staden har brist på bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning och arbetet för att få fram fler bostäder ska intensifieras. Samarbetet med socialnämnden och SHIS fortsätter.

Utredningen ”Äldres boende i Stockholms stad” (ÄBO) ska förtydliga syfte och målgrupp för stadens boendeformer för äldre med målet att höja trygghet och skapa gemenskap. Fördelningen av kostnader för exempelvis trygghetsvärdar ingår i utredningen. Utredningens förslag behandlas av kommunfullmäktige under 2016 och innebär att staden framöver ska erbjuda tre boendeformer: trygghetsboende med aktivitetscenter, servicehus för äldre med omvårdnadsbehov samt vård- och omsorgsboende.

Bolaget ska ha kompetens inom nyproduktion, utifrån behovet av utbyggnad av vård- och omsorgsboende som framgår i Boendeplan 2017 med utblick mot 2040 samt behov av andra boendeformer för äldre.

Bolaget ska verka för att pressa hyreskostnaderna och vara återhållsam med standardhöjningar vid upprustning i syfte att kunna tillhandahålla bostäder som målgruppen har råd att efterfråga. Bolagets verksamhet ska jämställdhetsintegreras i syfte att synliggöra effekten av beslut och resursfördelning beroende på kön.

Micasa Fastigheter bistår i dagsläget bland annat socialnämnden och SHIS med lokaler/bostäder för att kunna härbärgera flyktingar. För att kortsiktigt och akut möta behovet hyr Micasa Fastigheter ut lokaler och bostäder som för närvarande är tomställda och som kan iordningställas med kort varsel. Behovet av långsiktiga boendelösningar kommer dock att öka. Micasa Fastigheter ska därför bidra till att skapa fler boenden för prioriterade grupper.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- ansvara för att tillhandahålla välskötta, trygga och tillgängliga bostäder med rimliga hyror till stadens äldre och personer med funktionsnedsättning, samt till av staden prioriterade grupper med svag ställning på bostadsmarknaden
- aktivt bidra till att uppfylla stadens bostadslöfte för personer över 85 år
- skapa fler bostäder med fokus på trygghet och tillgänglighet för äldre, som målgruppen har råd att efterfråga, genom nyproduktion eller i bolagets befintliga fastigheter
- aktivt verka för att pressa hyreskostnaderna och vara återhållsam med standardhöjningar i samband med upprustning
- aktivt arbeta för en hög kvalitet i löpande drift och underhåll liksom i felanmälan och övrig service gentemot hyresgästerna
- aktivt verka för ökad tillgång till möteslokaler med rimliga avgifter för stadens pensionärs- och anhörigorganisationer
- delta i den regionala och den samlade planeringen för olika boenden inom bolagets målgrupp
- delta i kontinuerlig samverkan med berörda nämnder för att på kort och lång sikt säkerställa behovet av äldreboendeplatser. Detta för att säkerställa och tydliggöra stadens äldreboendeplanering
- aktivt bidra och samverka i stadens arbete med att skapa fler boenden för prioriterade grupper, såsom nyanlända invandrare, ensamkommande flyktingbarn med flera
- delta i stadens arbete med att göra en översyn av organisationen för att ytterligare stärka och snabba på utbyggnaden av särskilda boenden för personer med funktionsnedsättning.
- prioritera brandpreventivt arbete

Ett klimatsmart Stockholm

- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi
- aktivt bidra till att nå stadens mål om 70 procent matavfallsinsamling till år 2020

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- medverka till att sänka stadens totala kostnader för lokaler och finna kostnadseffektiva lokallösningar
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Micasa Fastigheter i Stockholm AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**90**	**67**	**42**	**45**
Investeringar, mnkr	**755**	**400**	**415**	**415**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

25. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Micasa Fastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 19

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att svara för reguljär bostadsförmedling, evakuering och förmedling av förturslägenheter inklusive försöks- och träningslägenheter, förmedling av lägenheter till stadens bostadsbolags internköer samt förmedling av kategoribostäder såsom student- och trygghetsboenden. Bolaget ska vara ett aktivt verktyg i den sociala bostadspolitiken, bland annat genom att integrera förmedlingen med stadens bostadspolitiska ambitioner att minska segregation. Bolaget ska bidra till noll-visionen för hemlöshet inom fem år.

Idag utgör Stockholmsregionen i hög grad en gemensam bostads- och arbetsmarknad. Storstadsregionens infrastruktur skapar goda förutsättningar att bo i en kommun och arbeta i en annan. Det ligger därför i stadens intresse att den som står i Stockholms bostadskö också har möjlighet att hitta en bostad utanför stadens gränser. Bostadsförmedlingen i Stockholm AB är öppen för alla och redan idag står sökande från hela länet i kö. I de fall det finns intresse från fastighetsägare i kringliggande kommuner ska bostadsförmedlingen därför kunna erbjuda förmedlingstjänster och därmed också förmedla bostäder i kommuner i Stockholms omnejd.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- förmedla lägenheter i ett öppet och transparent system efter kötid, det vill säga till den kund som har längst kötid och uppfyller fastighetsägarens krav
- vidareutveckla service och tjänster mot kunderna i bostadskön
- fortsätta utveckla service och tjänster mot fastighetsägare för att säkerställa ett fortsatt gott inflöde av lägenheter
- trygga en väl fungerande regional marknadsplats för hyresrätter
- informera om bostadsmarknaden i regionen, planerad och pågående nyproduktion samt stadens projekt inom ytterstadsarbetet
- informera om Stockholm som bostadsort
- fortsätta arbetet med att samordna och utveckla branschsamarbetet Stockholm Bygger och Stockholmsrummet i Kulturhuset
- bidra i arbetet med att underlätta för ungdomar att komma in på bostadsmarknaden
- aktivt marknadsföra möjligheten att lämna in studentlägenheter för privata fastighetsägare/förvaltare
- bidra i arbetet med att effektivt förmedla minst 500 försöks- och träningslägenheter samt Bostad Först-lägenheter per år
- fortsätta det reguljära utvecklingsarbetet för att öka antalet försöks- och träningslägenheter
- i samverkan med socialnämnden och SHIS etablera en modell för stadens kontakter och samverkan med de privata fastighetsägarna, med en samordnad kontaktväg kring försöks- och träningslägenheter samt genomgångsbostäder
- tillsammans med de kommunala bostadsbolagen och i samråd med äldrenämnden och stadsbyggnadsnämnden ta fram en strategi för att öka de äldres tillgång till bostadsbeståndet med fokus på ökad tillgänglighet och effektiv bostadsanpassning

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

- fortsätta samverkan med rådet för mänskliga rättigheter för att stärka arbetet mot diskriminering och motverka en etniskt- och könssegregerad bostadsförmedling
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**1**	**0**	**1**	**2**
Investeringar, mnkr	**0**	**0**	**0**	**0**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal förmedlade försöks- och tränings- samt Bostad förstlägenheter via Bostadsförmedlingen (IoF)	500 st	500 st	500 st
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

26. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Bostadsförmedlingen i Stockholm AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 9

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska tillhandahålla ändamålsenliga, flexibla och kostnadseffektiva lokaler för stadens förskole- och skolverksamhet. Staden växer och antalet elever ökar kraftigt den kommande perioden. Den stora ökningen kommer att ställa stora krav på bolaget för att klara av den stora utbyggnad som behövs. Det är angeläget att SISAB har en ledande roll i planeringsarbetet för fortsatt utbyggnad av skolor och förskolor och särskilt tar ansvar för att söka lämpliga lokaler och markanvisningar för att tillgodose prognostiserat behov av utbyggnad av förskole- och skollokaler. Under perioden planeras för nyproduktion av ett stort antal nya skolor och förskolor.

Det är angeläget med gemensamma lösningar på Stockholms långsiktiga utmaningar inom skollokalsområdet. SISAB har ansvar för att öka erfarenhetsutbytet med andra fastighetsägare som hyr ut lokaler till förskolor och skolor, då bolaget har i uppdrag att bidra till en strategi för ökad inhyrning från externa aktörer.

Behovet av verksamhetsanpassningar och därtill hörande modernisering av bland annat installationer ökar. Det nu gällande ramavtalet möjliggör genomförandet av dessa. Arbetet med lednings- och kvalitetsutveckling inom bolaget ska även fortsättningsvis prioriteras. Tillgängligheten både i undervisningen och i den fysiska miljön för elever med funktionsnedsättning ska vara god i Stockholms skolor. Arbetet med att anpassa skolor med bristande tillgänglighet ska fortgå.

De fastigheter som SISAB bygger för stadens verksamheter ska byggas flexibelt så att de kan anpassas till olika typer av verksamhet, samt förändras efter behov och över tid.

En inriktning för det fortsatta arbetet är att i Stockholms stad utveckla gymnasieekluster där flera gymnasieskolor samlas på attraktiva platser tillsammans med annan samhällsservice och goda kommunikationer med resten av staden och länet. Syftet är att skapa mångsidiga utbildningsmiljöer där ungdomar med skiftande socioekonomisk bakgrund kan växa tillsammans, samt lägga grunden för långsiktigt hållbara lokaletableringar som förmår hantera förändringar i behov och efterfrågan på gymnasieområdet. SISAB ska aktivt leta efter platser där sådana kluster och campus kan skapas. I närtid ska planer på att etablera ett första kluster i området Konradsberg/Thorildsplan tas fram. Andra tänkbara platser är såväl Söderstaden och Liljeholmen som Kista och Farsta, som utgör kommunikationsmässiga knutpunkter i Stockholmsregionen.

Inomhusmiljön i skolor och förskolor är avgörande för elevernas fysiska hälsa och lärande. Problem med dålig luft måste därför minskas genom fortsatt förebyggande arbete, där inomhusluften mäts vid relevanta tidpunkter. Uppföljning ska även prioriteras och intensifieras för att säkerställa att lämpliga åtgärder vidtas. SISAB ska även verka för en giftfri miljö i sina fastigheter. Stockholms stad har satt upp ambitiösa mål för att sänka klimatpåverkan.

Klotter och skadegörelse måste saneras och åtgärdas snabbt. Hela och rena skoltoaletter är av stor betydelse. Hygienrummens utformning är särskilt viktig för elevernas trygghet. SISAB ska även undersöka vad som går att göra för att få bättre akustik och tystare ljudmiljö i skolmatsalar, klassrum och andra skollokaler.

Det är angeläget att förskolor och skolor har tillgång till tillagningskök. SISAB ska därför utreda möjligheterna att tillföra detta i samband med att fastigheterna renoveras och nya förskole- och skollokaler byggs.

SISAB ska delta i idrottsnämndens och utbildningsnämndens uppdrag och genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skolidrottshallar och andra idrottsytor efter skoltid. Även andra typer av skollokaler behöver tillgängliggöras i högre grad än idag för civilsamhället, bland annat för läxläsning efter skoltid. I samverkan ska även berörda parter ta fram en finansieringsmodell för hur de kostnader som detta genererar ska fördelas.

SISAB ska delta i utbildningsnämndens arbete för att Stockholms skolgårdar bättre kan rustas för att främja idrott och rörelseinriktad lek. I den fortsatta utvecklingen av Stockholms skol- och förskolegårdar ska lekvärdesfaktorer tas med som en utgångspunkt.

Bolaget har i uppdrag att ansvara för paviljongetableringar för att säkra behovet av elevplatser.

Kommunstyrelsen ska i samarbete med Stockholms Stadshus AB och SISAB revidera ramavtalet med SISAB med inriktning att skapa ökade incitament att bygga rationellt och kostnadseffektivt i samband med ny-, om- och tillbyggnader.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- arbeta med utveckling och förvaltning av förskole- och skollokaler
- tillsammans med stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden verka för kostnadseffektiva, energieffektiva och ändamålsenliga lokallösningar
- ha en ledande roll i planeringen och genomförandet av utbyggnaden av förskolor, grundskolor och gymnasieskolor för ett växande Stockholm
- delta i arbetet för att utveckla Skärholmen i samarbete med AB Stockholmshem och Stockholms Stadsteater AB
- aktivt söka efter möjligheter till förvärv av fastigheter eller lokaler som kan omvandlas till förskole- och skollokaler
- utveckla och upprusta stadens skolgårdar och utemiljöer där det bedöms nödvändigt utifrån utbildningsnämndens prioriteringar och beställning
- samverka med idrottsnämnden och utbildningsnämnden för att idrottshallar i största möjliga mån ska planeras vid skolor
- samarbeta med utbildningsnämnden och idrottsnämnden för att tillgängliggöra minst fem av de befintliga skolidrottshallarna samt tillgängliggöra samtliga nybyggda fullstora skolidrottshallar för idrottslivet via idrottsnämndens bokningssystem
- samarbeta med utbildningsnämnden och kulturnämnden för att tillgängliggöra minst en ny skollokal per stadsdelsnämndsområde för föreningslivet och civilsamhället i stadens bokningssystem
- i samverkan med arbetsmarknadsnämnden utreda dimensionering och anpassning av lämpliga lokaler för ett sammanhållet vuxencampus i innerstaden

Ett klimatsmart Stockholm

- verka för en giftfri skolmiljö i samarbete med Kemikaliecentrum

- arbeta aktivt för att tillgodose en god inomhus- och utomhusmiljö avseende ljud, ljus och luftkvalitet
- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnybar energi i befintligt bestånd och vid nyproduktion
- arbeta för att nå stadens mål för hantering av matavfall
- se över möjligheterna att installera solenergi eller plantera grönska på skolbyggnaders tak och fasader
- genomföra en arkitetekttävling för Sverige bästa hållbara grundskola
- vid nybyggnation ska förskolor certifieras med Miljöbyggnad, lägst med nivå silver

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- delta i arbetet med en strategi för ökad extern medverkan i skol- och förskoleutbyggnad
- verka för lägre byggkostnader vid nyproduktion och ombyggnation av pedagogiska lokaler
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

SISAB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**0**	**0**	**0**	**0**
Investeringar, mnkr	**1 600**	**2 300**	**3 400**	**3 500**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	90 000	93 000
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1835 GWh	1785 GWh	1735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2450 MWh	2500 MWh	2550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
	Andel skolor med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (OVK)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

27. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Skolfastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 16

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholm Vatten och Avfall AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska med fortsatt tydlig miljöprofil säkerställa leverans av hälsosamt och gott vatten till hushåll och verksamheter i Stockholm och ombesörja avloppshantering av god kvalitet i området. Produktionen och driften ska ske med så liten miljöpåverkan som möjligt. Bolaget ska medverka till en effektiv och hållbar avfallshantering och återvinning i staden för att uppnå målet om resurseffektiva kretslopp.

Bolaget ska arbeta aktivt för att kunna öka återvinningen av näringsämnen från avloppshanteringen utan att miljöbelastningen ökar.

Bolaget ska långsiktigt minska sin klimatpåverkan och sitt energibehov. Klimatförändringarna innebär nya risker i Stockholm, särskilt utifrån stadens vattennära läge. Bolaget ska arbeta förebyggande med att förhindra översvämningar i byggnader vid häftiga skyfall. Större bräddpunkter ska åtgärdas. Bolaget ska bistå kommunstyrelsens arbete med att hantera och genomföra åtgärder för att möta ett förändrat klimat. Bolaget ansvarar för att vidareutveckla och tillämpa stadens skyfallsmodell, som utgör ett viktigt underlag för att identifiera stadens sårbarheter i ett klimat i förändring.

Stockholm ska ha en hållbar mark- och vattenanvändning. Ett led i detta arbete är att samverka med olika forskningsinstitut, exempelvis Kungliga Tekniska Högskolan (KTH). Stockholm Vatten och miljö- och hälsoskyddsnämnden har därför i uppdrag att stötta KTH:s uppbyggnad av ett nytt vattencentrum för innovation och forskning.

Bolaget har en viktig roll för att genomföra åtgärder som syftar till att god vattenstatus kan uppnås, samt upprätthållas i Stockholms sjöar och vattendrag enligt Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus. I detta innefattas bland annat rening av dagvatten, sjörestaureringar, återskapande av öppna vattendrag, åstadkomma mindre våtmarksanläggningar eller motsvarande. Arbetet med att ta fram lokala åtgärdsprogram för Stockholms vattenförekomster fortsätter i vilket Stockholm Vatten har en viktig roll och förutsätter ett nära samarbete med miljö- och hälsoskyddsnämnden och exploateringsnämnden. Åtgärder för de sju första vattenförekomsterna ska påbörjas i takt med att de lokala åtgärdsprogrammen färdigställs. Åtgärder ska knytas till nytänkande och innovation, bland annat genom försök med innovationsupphandling.

Bolaget har också en viktig expertroll i genomförandet av stadens dagvattenstrategi. Stockholm Vatten och Avfall AB, exploateringsnämnden, trafiknämnden och stadsbyggnadsnämnden ska utgå från riktlinjerna och åtgärdsmåttet vid planering och projektering av dagvattenhantering vid nybyggnad och större ombyggnationer.

Bolaget ska värna om befintliga kunder och partners i regionen och även sträva efter nya samarbeten då bolaget har en god kapacitet och förmåga att tillhandahålla VA-tjänster även utanför kommungränsen. Bolaget ska också vara behjälpligt i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, SL och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Bolaget har huvudansvar för den fortsatta driften av GlashusEtt i Hammarby sjöstad, vars syfte är ett fortsatt uppdrag att informera brett om stadens miljö- och klimatarbete. Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska bistå bolaget i detta informationsarbete. En viktig uppgift för bolaget är att utbilda stockholmarna om stadens vattenhantering, till exempel ska vatten- och avloppsverk ta emot studiebesök. Prioriterade målgrupper ska vara barn och ungdomar.

Avgifterna för allmänna vattentjänster ska sättas på en nivå som motsvarar och säkerställer en långsiktigt hållbar finansiering av verksamheten, det vill säga för säker dricksvatten- och avloppshantering och ökat underhåll av VA-nätet.

En förutsättning för stadens tillväxt är en fungerande avloppsrening som kan möta framtidens krav. Stockholm Vatten och Avfall AB kommer under mandatperioden att arbeta med projektet Stockholms framtida avloppsrening, som ska ge Stockholm ett av världens modernaste reningsverk i Henriksdal och kommer att vara bolagskoncernens enskilt största projekt. Bolaget ska se till att slutgiltig rening säkerställer att läkemedelsrester minimeras i det renade avloppsvattnet.

Stockholm Vatten och Avfall AB har i uppdrag att samla in, transportera, återvinna och bortskaffa avfall samt bidra till en effektivare avfallshantering och öka tillgången på biogas i regionen. Fokus ska ligga på att följa EU:s avfallshierarki med att minimera avfall, därefter återanvända, återvinna och utvinna energi i fallande ordning. Som en del i det pågående biokolsprojektet ska former för ökad service för omhändertagande av stockholmarnas trädgårdsavfall och julgranar utvecklas. Bolaget ska förbättra möjligheterna för mobil upphämtning av avfall för att optimera stadens behov av transporter och gynna ett minskat bilberoende.

Det är viktigt att Stockholms stad långsiktigt satsar på insamling och behandling av organiskt avfall. Målet är att staden ska samla in minst 70 procent av stadens matavfall för produktion av biogas senast 2020. Ett system för insamling av matavfall i hela staden ska utvecklas tillsammans med bostadsbolagen, både för hushåll och för verksamheter. Bolaget ansvarar även för etablerandet av en ny anläggning för optisk avfallssortering inom Stockholm stad.

Avfallsnämnden ska upprätta förslag till renhållningsordning och avfallsplan, samt upprätta förslag till källsorteringsfrämjande taxor för hämtning, transport och behandling av hushållsavfall.

Stockholm Vatten och Avfall AB ska i sina upphandlingar ställa sociala och miljömässiga krav på huvudleverantörer. Samma krav som ställs på huvudleverantörer gäller också på dess underleverantörer/entreprenörer.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- delta i planeringen för ett växande Stockholm i nya stadsdelar med behov av teknisk infrastruktur
- arbeta med att utveckla service och tillgänglighet gentemot brukare och kund

Ett klimatsmart Stockholm

- utreda möjligheterna till att minska plasten i avfallet som går till förbränning (i samarbete med Fortum Värme AB, miljö-och hälsoskyddsnämnden och koncernstyrelsen)
- arbeta för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040
- arbeta för att minska stadens sårbarhet på kort och lång sikt i ett klimat i förändring
- arbeta för ökad informationsspridning med syftet att alla stockholmare ska förstå och vilja delta i stadens arbete för en bättre miljö inom vatten och avfall
- långsiktigt minska klimatpåverkan genom att effektivisera energikrävande processer och minska utsläpp av klimatgaser från avloppssystemen

- utreda möjligheten att minska sitt energiberoende med hjälp av lokalt producerad el
- påbörja installation av solenergianläggningar
- delta i arbetet med att ta fram lokala åtgärdsprogram för rent vatten för att uppnå god ekologisk och kemisk status
- tillsammans med andra myndigheter utveckla och intensifiera arbetet så att stadens mål om lokalt omhändertagande av dagvatten uppnås enligt dagvattenstrategin
- intensifiera det operativa åtgärdsarbetet enligt handlingsplanen för god vattenstatus och stadens dagvattenstrategi
- i samverkan med miljö- och hälsoskyddsnämnden, exploateringsnämnden, trafiknämnden och Stockholm Parkering påbörja pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar
- tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden utvärdera övervakningen av ekologisk status i Stockholms ytvatten, som underlag för beslut om revidering och eventuell utökning av övervakningen
- minska bräddningen
- driva utvecklingen av Stockholms framtida avloppsrening
- ansvara för driften av GlashusEtt som center för information om stadens miljö- och klimatarbete
- ta fram och genomföra åtgärder för att hantera effekterna av ett förändrat klimat inom sitt ansvarsområde, där bland annat en skyfallsmodell utgör delar av underlaget till åtgärderna
- följa och stimulera utvecklingen av miljöanpassade och kostnadseffektiva åtgärder inom avfallsområdet
- intensifiera arbetet för att öka matavfallsinsamlingen så att staden minst når målet om 70 procent matavfallsinsamling till 2020
- uppföra, utveckla och äga infrastrukturen för en optisk sorteringsanläggning för matavfallsinsamling
- ansvara för övergripande samt riktad information och rådgivning i avfallsfrågor för att öka återvinningsgraden och uppmuntra återbruk
- öka biogasproduktionen
- säkerställa markanvändningen för stadens återvinningscentraler samt undersöka möjligheterna att öppna ytterligare stadsnära återvinningscentraler
- bistå avfallsnämnden i arbetet med att upprätta förslag till renhållningsordning och avfallsplan samt att upprätta förslag till källsorteringsfrämjande taxor för hämtning, transport och behandling av hushållsavfall
- utöka tider och upptagningsområden för mobila återvinningscentraler
- informera om möjligheterna till återbruk och återvinning vid de mobila återvinningscentralerna

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- öka förnyelsetakten på VA-ledningsnätet
- återinföra det förebyggande underhållet av bolagets anläggningar och ledningsnät
- utreda möjligheten att sälja spillvärmen från bolagets anläggningar
- delta i stadens digitaliseringsarbete och i samverkansavtalet med KTH
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Stockholm Vatten och Avfall AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	37	37	19	19
Investeringar, mnkr	2 230	2 759	2 736	2 412

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1835 GWh	1785 GWh	1735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Mängden hushållsavfall per person	476 kg/pers	470 kg/pers	468 kg/pers
	Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd	40 %	50 %	60 %
	Andel farligt avfall i hushållsavfall	0,20 %	0,15 %	0,10 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Antal av 15 utvalda ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	13	14	15
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

28. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholm Vatten och Avfall AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 17

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholms Hamn AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget ska medverka till att säkerställa och utveckla goda förutsättningar för sjöfarten och regionens varuförsörjning för att därigenom främja regionens utveckling och hållbara tillväxt. Hamnen och sjöfarten är också en viktig del av Stockholms identitet som stad vid Östersjön och Mälaren, belägen på öar, och med en stadsbild av skepp och fartyg i citynära lägen. Stockholms hamnar utgör ett viktigt gods- och logistiknav för Mälarregionen. Stockholms Hamn AB har också en viktig roll när det gäller passagerar- och kryssningstrafiken i Östersjön. Verksamheten ska stimulera och vara ett föredöme för ett miljövänligt transportarbete.

Stockholms Hamn AB:s utveckling ska medverka till att regionens behov av effektiv hamnkapacitet kan tillgodoses i ett långt perspektiv. Det ska ske i lämpliga former av samverkan med andra hamnar och intressenter. Infrastruktur, verksamhet och organisation ska utvecklas i takt med EU:s utvidgning och den snabba utvecklingen i Östersjöregionen samt transportmarknadens krav. Samtidigt ska det bygga på sunda ekonomiska kalkyler.

Stockholms Hamn AB ska i samverkan med berörda nämnder utreda förutsättningarna för att sjöfarten kan utvecklas vid Stadsgården och Masthamnen och samtidigt skapa en levande stadsmiljö vid vattnet. Bolaget ska även samverka med landstingets planering för utökad kollektivt resande på stadens vatten. En ytterligare uppgift är att arbeta för att Stockholms inre kajer i högre grad ska kunna användas som tilläggsplatser och för rekreation, men samtidigt säkerställa sjöfartens behov.

Sjöfarten är ett av de mest energieffektiva sätten att transportera stora godsmängder och därmed spelar sjöfarten en viktig roll i Stockholmsregionens klimatomställning.
För att avlasta vägnätet så mycket som möjligt bör transporter ske via sjöfarten och samordnas med järnväg i ett trafikslagsövergripande system. Särskild vikt ska läggas vid klimatsmarta transporter vid den nya hamnen i Norvik.

Stockholms Hamn AB ska medverka till att målen i färdplanen för en fossilbränslefri stad 2040 uppnås. Att minska utsläppen från fartyg som ligger i hamn i staden är därför angeläget. Bolaget ska utveckla arbetet med att differentiera hamnavgifter för att minska utsläpp och buller, samt åstadkomma en ansvarsfull avfallshantering som även inkluderar hanteringen av fartygens svart- och gråvatten.

Stockholms Hamn AB ska arbeta för att alternativa bränslen ska tillhandahållas för fartyg. Detta är också i linje med EU:s politik som kommer att kräva att de så kallade TNT-hamnarna (TNT= transnationellt nätverk) ska ha minst ett tillgängligt alternativ till diesel.

Färjor och kryssningsfartyg bör, så långt möjligt, elanslutas i hamn för att minska luftföroreningar och buller. Stockholms Hamn AB ska aktivt delta i arbetet med internationella miljööverenskommelser och standardiseringar.

Stockholms Hamn AB har i samråd med Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen utrett möjliga alternativ för oljeverksamheten vid Loudden. De nuvarande arrendeavtalen gäller till och med år 2019. Arbetet ska inriktas på långsiktiga och miljömässigt hållbara lösningar som inte äventyrar stadens tillgångar eller regionens försörjning av bränsleprodukter. Stockholms Hamn AB ska driva avveckling av Loudden för annan verksamhet.

ÅF Offshore Race, Stockholm Gotland Runt, stärker Stockholm som destination och gör regattan tillgänglig för en bredare publik. Bolaget samordnar och finansierar stadens fortsatta medverkan. Evenemanget markerar Stockholms position som en miljöhuvudstad på vatten och en intressant sjöfartsstad i norra Europa.

Ägardirektiv 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- säkerställa och utveckla goda förutsättningar för en klimatsmart och tillförlitlig varuförsörjning via sjöfarten till regionen
- fortsätta arbetet med pågående projekt och fortsätta utvecklingen och leda upprustningen av stadens innerstadskajer med målet att de ska vara en del av den levande stadsmiljön
- fortsätta tillgängliggöra stadens kajer och implementera kajstrategin
- fortsätta delta i utvecklingen av person- och kollektivtrafik på vatten
- fortsätta medverka för att stadens mål om ett ökat bostadsbyggande uppfylls samtidigt som den rörliga sjötrafiken värnas
- i samråd med Stockholms Stadshus AB och kommunstyrelsen arbeta med avvecklingen av oljeverksamheten vid Loudden

Ett klimatsmart Stockholm

- utveckla arbetet med differentierade hamnavgifter som syftar till att minska utsläpp och buller samt åstadkomma en ansvarsfull avfallshantering
- beakta effekter av ett förändrat klimat i utveckling av verksamheten
- verka för kraftigt ökade möjligheter för järnvägstransporter från och till hamnarna
- utreda vilka åtgärder bolaget bör ta för att bidra till en utveckling mot fossilbränslefri sjöfart

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- skapa goda förutsättningar för att kryssningstrafiken fortsatt ska kunna utvecklas och vara en del av tillväxten för regionen och tillsammans med Stockholm Business Region AB bidra till besöksnäringen
- fortsätta arbetet med att utveckla och förädla bolagets fastigheter samt effektivisera driften av byggnader och anläggningar
- bidra till att utveckla Stockholm som turist- och besöksdestination
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Stockholms Hamn AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**75**	**70**	**73**	**61**
Investeringar, mnkr	**1 305**	**1 079**	**1 301**	**1 247**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

29. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholms Hamn AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

AB Stokab

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att bygga, hyra ut samt underhålla ett passivt fibernät i Stockholm. Syftet med infrastrukturen och verksamheten är att stimulera en positiv utveckling för Stockholm genom att bidra till goda förutsättningar för it-utvecklingen i regionen.

Den fortsatta utbyggnaden av fibernätet sker i takt med marknadens efterfrågan och utifrån bedömningar av marknadens utveckling och krav. Efter det att fibermarknaden varit prisreglerad under ett antal år har Post- och Telestyrelsen nu beslutat att häva prisregleringen av svart fiber från och med den 1 december 2016. Detta skapar nya förutsättningar för kommunfullmäktige att ta förnyad ställning till AB Stokabs investeringar.

AB Stokab ska vara behjälpliga i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, SL, Fortum och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Ägardirektiv 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- utveckla fibernätet avseende funktion och säkerhet för att kunna möta kundernas krav på kvalitet, service och säkerhet samt endast tillhandahålla svartfiberprodukter med tillhörande installationer
- fortsatt komplettera fiberutbyggnad inom prioriterade/strategiska områden
- tillsammans med Kista Science City, fastighetsägare, näringslivsaktörer och universiteten delta i etableringen av en testbädd för höghastighetsuppkopplingar i världsklass i Kista
- förbereda en omlokalisering av huvudkontoret enligt beslut

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- i samarbete med kommunstyrelsen stödja implementeringen av kommunfullmäktiges ”Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad”
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

AB Stokab	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	185	215	215	215
Investeringar, mnkr	200	200	200	200

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

30. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **AB Stokab** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholm Stads Parkerings AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets främsta uppgift är att avlasta gatunätet från söktrafik och parkerade fordon genom att finansiera byggandet av nya garage och ha en hög beläggning i de anläggningar bolaget förfogar över. Garagen ska möta behovet i nya områden och leda till minskad gatuparkering i befintliga områden. Bolaget bygger och driver både anläggningar som verkar på den kommersiella marknaden och anläggningar som har som enda syfte att avlasta gatunätet. I syfte att stimulera användningen av elbilar ska laddningsmöjligheter installeras i bolagets anläggningar. Bolaget ska arbeta med hållbar mobilitet där cykel och parkeringsplatser för bilpool i attraktiva lägen är en integrerad del. Bolaget ska delta i stadens pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar.

Stadens nya parkeringsplan ökar behovet av reglerad infartsparkering. Ett sätt att möta detta behov är att samnyttja parkering som har ledig kapacitet under dagtid, exempelvis parkeringar i anslutning till idrottsplatser, bland annat genom samverkan med fastighetsnämnden.

Bolaget ska fortsätta arbetet med samnyttjande av parkeringsplatser genom parkeringsköp i bland annat Hagastaden, Årstastråket och Norra Djurgårdsstaden tillsammans med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- vara aktiv i stadens planarbete för att möjliggöra en minskning av antalet gatuparkeringar och öka andelen parkeringar på tomtmark
- initiera förslag till nya parkeringsgarage för att möjliggöra en minskning av gatuparkeringarna och stödja framkomligheten i staden
- skapa fler cykelparkeringsplatser som en integrerad del i en mobilitetslösning
- ansvara för byggande och drift av stadens cykelgarage
- införa cykelparkeringsrätt i parkeringsförhyrningen i bolagets fastigheter
- fortsätta utbyggnaden av laddningsmöjligheter i bolagets anläggningar
- successivt jämna ut avgiften mellan elbilsplats och övriga platser
- fortsätta kvalitetsarbetet inom bolaget, vilket bland annat innebär ökad trygghet och trivsel för kunderna
- tillgodose behovet av ett ökat antal parkeringsplatser för infart och utfart, bland annat genom samverkan med exploateringsnämnden, AB Storstockholms Lokaltrafik och berörda grannkommuner
- verka för att befintlig parkeringskapacitet utnyttjas optimalt
- erbjuda sommarparkering i vissa av bolagets parkeringsanläggningar

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- genomföra prisjusteringar när marknaden så medger
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Stockholms Stads Parkerings AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**48**	**75**	**75**	**75**
Investeringar, mnkr	**157**	**85**	**320**	**540**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1835 GWh	1785 GWh	1735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2450 MWh	2500 MWh	2550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

31. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholms stads Parkerings AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 8

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholms Stadsteater AB

Bolagets mål och uppgifter

Kulturhuset Stadsteatern ska vara en angelägenhet för alla stockholmare med yttrandefrihet och den konstnärliga friheten som grund. Bolaget ska erbjuda verksamhet i form av teater, litteratur, dans, konst, design, film, musik, debatt och annan kulturell produktion av hög kvalitet, präglad av både bredd och spets. Bolaget ansvarar också för stadens fristadsprogram som innefattar två platser.

Som ett led i att bredda verksamheten har bolaget etablerat sig i medborgarhuset ”Trappan” i Vällingby och vidgar teaterns verksamhet i Skärholmen. Utvecklingen av dessa sker i nära samverkan med respektive lokalsamhälle. Bolaget ska också fortsätta stärka den lokala närvaron i Stockholms övriga ytterstadsområden genom bl.a. turnéverksamhet året runt. Kulturhuset Stadsteaterns verksamhet ska bli angelägen för fler, men med särskilt fokus på människor i de grupper som idag sällan tar del av verksamheten.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- verka för ett konstnärligt gränsöverskridande samarbete mellan bolagets verksamhetsområden, bl.a. genom att utveckla biografverksamhet i lokalerna i Skärholmen.
- fortsätta arbeta aktivt för att engagera barn och ungdom i bolagets verksamheter
- arbeta för att tillgängliggöra produktionerna för personer med funktionsnedsättning
- fortsätta att utveckla bolagets profilbibliotek som självklara arenor för läsfrämjande och läslust för alla åldrar, detta bl.a. genom att utöka verksamheten Tio Tretton
- fortsätta samarbetet med det fria kulturlivet och andra scenkonstinstitutioner genom att erbjuda bland annat Kilen som gästspelscen för detta ändamål
- i samarbete med fastighetsnämnden planera för en fungerande verksamhet under den kommande upprustningen av Kulturhuset Stadsteatern

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- koncentrera resurserna till den konstnärliga, kulturella och publika verksamheten
- fortsätta arbetet med att bredda verksamhetens finansiering
- genomlysa utnyttjandet av de lokaler som inte är publika
- fortsatt säkerställa självfinansieringsgraden

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

- fortsatt vidta åtgärder för att nå nya grupper
- i samråd med trafiknämnden genomföra verksamhet på Sergels Torg
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Stockholms Stadsteater AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	-350	-360	-360	-360
Investeringar, mnkr	50	11	11	50

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Stockholmarnas nöjdhet med kommunala kulturinstitutioner	80 %	81 %	81 %
	Antal besök på stadens kulturinstitutioner per stockholmare	6,26	6,27	6,28
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

32. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholms Stadsteater AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 18
Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB

Bolagets mål och uppgifter

Målet för verksamheten är att stärka Stockholms internationella konkurrenskraft och aktivt bidra till utvecklingen av Stockholm som besöks- och evenemangsstad. Sedan 2008 är Stockholm Globe Arena Fastigheter AB ett renodlat fastighetsbolag med syfte att tillhandahålla och utveckla ändamålsenliga lokaler och anläggningar för evenemangsverksamhet av högsta kvalitet. Bolaget ska även ha en ledande roll i utvecklingen av Stockholm Entertainment District inom ramen för det övergripande arbetet med Söderstaden, under de närmaste åren.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- tillhandahålla och utveckla lokaler och anläggningar för bra evenemangsutbud bestående av bland annat konserter, sport, kultur- och familjeaktiviteter
- delta i arbetet med Globenområdets utveckling tillsammans med andra intressenter för att öka områdets attraktionskraft
- ha en ledande roll i utvecklingen av Stockholm Entertainment District inom ramen för det övergripande arbetet med Söderstaden

Ett klimatsmart Stockholm

- arbeta aktivt med energieffektivisering och förnyelsebar energi

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- arbeta aktivt tillsammans med exploateringsnämnden med att utveckla bolagets befintliga markinnehav, så att en avyttring kan genomföras när marknadsläget möjliggör detta
- genomföra en kartläggning av evenemang på arenorna utifrån ett jämställdhetsperspektiv
- tillsammans med evenemangsbolaget AB Stockholm Globe Arena utreda hur tryggheten kan öka för exempelvis barnfamiljer vid fotbollsmatcher, i syfte att locka en bredare publik
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	-149	-136	-134	-133
Investeringar, mnkr	40	20	20	20

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
2.1 Energianvändningen är hållbar	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

33. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholm Globe Arena Fastigheter AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 10

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholm Business Region AB (SBR)

Bolagets mål och uppgifter

Stockholmsregionen är Sveriges tillväxtmotor och drivs av människors innovationsförmåga, entreprenörskap och kreativitet. Stockholm har ett diversifierat näringsliv vilket ger en stabil grund för fortsatt tillväxt och hög sysselsättning. Det skapar möjligheter för ökad välfärd och service till stadens invånare. Stockholm Business Region AB samordnar och utvecklar regionen gentemot näringslivet.

Bolagets mål är att Stockholm ska vara Europas ledande hållbara tillväxtregion 2020. Hållbarheten avser såväl ekonomisk, social, demokratisk som ekologisk utveckling. Bolaget ska ha ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet och verka för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040.

Bolaget ska marknadsföra Stockholm internationellt för att attrahera människor och investeringar till regionen. För att bli framgångsrik i detta arbete krävs ett nära samarbete med Stockholms näringsliv. Staden marknadsförs tillsammans med övriga aktörer genom budskapet Stockholm – the Capital of Scandinavia.

I sitt arbete med att locka investeringar och etableringar till regionen och skapa en ökad tillväxt inom befintliga bolag ska Stockholms Business Region även arbeta strategiskt med internationalisering.

En central uppgift för bolaget är att ansvara för det regionala partnerskapet inom Stockholm Business Alliance. Under avtalsperioden, år 2016-2020, ska partnerskapet även arbeta med frågor rörande internationell flygtillgänglighet och talangattraktion.

Stockholm Business Region AB ska bidra till företagsetableringar i ytterstaden och fokusera på att utveckla potentialen till företagande och nyföretagande.

Stockholm Business Region AB fyller en viktig funktion i att samordna och utveckla stadens verksamheters bemötande av näringslivets behov, både avseende nya och befintliga företag, genom en nära relation och kommunikation med företagen. En viktig uppgift är att stödja berörda nämnder i arbetet med att förbättra samarbetet med stadens företag kring stadens myndighetsutövning. Arbetet med att underlätta för företag genom att skapa enkla rutiner för ansökningar av olika tillstånd fortsätter, bland annat i mark- och tillståndsfrågor, genom sin lots- och servicefunktion som bolaget har ett stadsgemensamt ansvar för. Bolaget ska medverka i stadens stadsutveckling i syfte att skapa attraktivitet samt en ekologiskt, socialt, demokratiskt och ekonomiskt hållbar stad. Bolaget ska arbeta med att förbättra förutsättningarna för näringslivet i Stockholm genom att hjälpa övriga kommunala verksamheter med nöjdkundindexmätningar.

Utifrån genomförd analys av strategiska tillväxtbranscher ska Stockholm Business Region i dialog med arbetsmarknadsnämnden och berörda stadsdelsnämnder bidra till regionens fortsatta tillväxt och sysselsättning. Bolaget ska vara drivande i att staden är proaktiv i förhållande till de lokala företagen, i etableringsfrågor, exploatering av områden för företag, utbildningsfrågor samt arbetsmarknadsåtgärder. Bolaget ska vara en del i stadens arbete med tidiga skeden när det gäller analyser av nya stadsutvecklingsområdens innehåll avseende bland annat kontor, handel och småskalig produktion.

Det lokala näringslivsarbetet ska stärkas i samarbete med stadsdelsnämnderna och ska särskilt stärka arbetet med företagande och entreprenörskap bland kvinnor och perso-

ner med utländsk bakgrund. Bolaget ska i samarbete med berörda nämnder ta fram en handlingsplan för utveckling av områden där stadens nämnder och bolag kan göra mest nytta och ge störst positiv effekt för företagandet i Stockholm. Bolaget ska särskilt följa stadens utveckling som nod för startup-företag. För söderort är en ökad etablering av attraktiva arbetsplatser särskilt viktig. För att nå framgång krävs deltagande från alla stadens nämnder och bolagsstyrelser, näringsliv och fastighetsägare. I det arbetet ska utvecklingen av Högdalen till ett miljöteknikcentrum och Telefonplan till ett kluster för kreativa näringar prioriteras.

Digitaliseringen av samhälle och näringsliv sker just nu i en mycket snabb takt. Ett led i denna utveckling är stadens implementering av kommunfullmäktiges ”Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad” som kommer att utveckla stadens digitala lösningar. En ökad digitalisering är beroende av innovativa idéer och tillämpningar från externa aktörer och därför ska bolaget bidra aktivt i arbetet med digitaliseringen.

Vidare ska bolaget öka insatserna och samarbetet med Start-Up Stockholm för att nya företag och arbetsplatser ska utvecklas på Järva och i söderort. Inom ramen för samarbetet med Start-Up Stockholm ska berörda nämnder och Stockholm Business Region AB möjliggöra för unga stockholmare att driva sommarlovsföretag inom ramen för feriejobb.

I marknadsföringen ska det kreativa, öppna, hållbara och jämställda i Stockholm lyftas fram och ge varumärket Stockholm - the Capital of Scandinavia ny kraft. Bolaget ska fortsätta arbetet med att få fler filminspelningar till Stockholmsregionen, samt underlätta filmbranschens kontakter med staden. Därför avsätts medel motsvarande budgeterad minskning av eget kapital för att förstärka filmfonden.

Inflöde av utländskt kapital och investeringar är viktigt för att Stockholm ska kunna växa. Det är minst lika viktigt att attrahera forskare, studenter och andra för att motverka kompetensbrist. Bolaget har här en viktig uppgift i att arbeta med information till personer som bor och verkar i Stockholm under en kortare tid och som därefter kan fungera som ambassadörer för Stockholm.

Stockholm är en viktig destination för besökare. Bolagets uppgift är att främja och utveckla Stockholm som en av Europas tio största besöksdestinationer. Detta sker genom att attrahera privat resande, kongresser, mässor och evenemang till Stockholm. Samarbetet med de övriga kommunerna i länet kring besöksnäringens utveckling måste fortsätta stärkas. Bolaget har vidareutvecklat kommunfullmäktiges beslutade evenemangsstrategi till en mer konkret och praktisk nivå. Bolaget ska vid stöd till evenemang arbeta aktivt med ett miljö- och jämställdhetsperspektiv.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- bolaget ska samarbeta med stadsdelsnämnderna och stödja dem i deras arbete med det lokala näringslivet
- tillsammans med arbetsmarknadsnämnden får bolaget i uppdrag att genomföra insatser för fler stockholmare i arbete
- främja Stockholm som en av Europas mest öppna och kreativa städer
- tillsammans med kulturnämnden stärka förutsättningarna för stadens kulturella och kreativa näringar

- bidra till stadens arbete med digitalisering och sakernas internet
- främja företagande av kvinnor med utländsk bakgrund
- främja socialt företagande genom kunskapsspridning
- bolaget ska vid stöd till evenemang arbeta aktivt med ett jämställdhetsperspektiv

Ett klimatsmart Stockholm

- bolaget ska vid stöd till evenemang arbeta aktivt med ett miljöperspektiv

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- förbättra förutsättningarna för näringslivet i Stockholm
- tillhandahålla lots- och servicefunktion gentemot företag
- främja utländska etableringar och investeringar i Stockholmsregionen
- bidra aktivt till Stockholms internationella tillgänglighet genom Connect Sweden
- Stärka Stockholms attraktionskraft hos internationella talanger utveckla besöksdestinationen Stockholm tillsammans med näringslivet
- främja och stötta evenemang i Stockholm och verka för jämställda och klimatsmarta arrangemang
- ansvara för stadens innovationspris
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer
- samordna arbetet med serverhallar

Stockholm Business Region AB	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Resultat efter finansnetto, mnkr	**0**	**-12**	**0**	**0**
Investeringar, mnkr	**1**	**1**	**1**	**1**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	**Indikator**	**KF:s årsmål 2017**	**KF:s årsmål 2018**	**KF:s årsmål 2019**
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	73	74
	Företagens nöjdhet med bemötandet	77	78	79
	Antal nystartade företag	23 500 st	23 750 st	24 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal företag som staden har lotsat	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

34. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Stockholm Business Region AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

S:t Erik Försäkrings AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har som uppgift att svara för att det finns en effektiv riskfinansiering av anläggningar och verksamheter ägda av staden och närstående bolag genom ökad konkurrensutsättning. Bolaget ska förmedla försäkringslösningar, minimera försäkringskostnaderna och förbättra riskhanteringen för samtliga berörda enheter inom kommunkoncernen. S:t Erik Försäkrings AB ska vara det bästa och mest kostnadseffektiva alternativet för stadens nämnder och bolag.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- stödja det olycks- och skadeförebyggande arbetet i kommunkoncernen med fokus på försäkringsbara risker samt risker som omfattas av lagen om skydd mot olyckor
- aktivt driva och finansiera utvecklingen av systemstöd för incidentrapportering
- aktivt informera om sin verksamhet gentemot nämnder och bolag

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- samtliga sakförsäkringar som stadens nämnder och bolagsstyrelser har behov av ska tecknas med bolagets medverkan. Bolaget ska optimera den försäkringsrisk som bolaget själv tar, i förhållande till storleken på det egna kapitalet och fastslagen risknivå
- fortsätta arbetet med att samordna bolagets administration med S:t Erik Livförsäkring AB
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

S:t Erik Försäkrings AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**1**	**1**	**1**	**1**
Investeringar, mnkr	**0**	**0**	**0**	**0**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

35. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **S:t Erik Försäkrings AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

S:t Erik Livförsäkring AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har till uppgift att samordna och strukturera hanteringen av pensioner i koncernen Stockholms Stadshus AB, samt att minimera riskerna i denna pensionsskuld.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- fortlöpande försäkra nya åtaganden i dotterbolagen och förvalta pensionsmedel inom ramen för de försäkringsavtal som ingåtts med övriga dotterbolag
- sträva efter att långsiktigt trygga de framtida pensionsåtagandena realt
- tillsammans med koncernledningen utvärdera verksamheten avseende måluppfyllnad och initialt syfte
- fortsätta arbetet med att samordna bolagens administration med S:t Erik Försäkrings AB
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

S:t Erik Livförsäkring AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	**44**	**45**	**45**	**45**
Investeringar, mnkr	**0**	**0**	**0**	**0**

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

36. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **S:t Erik Livförsäkring AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

S:t Erik Markutveckling AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att äga, förvalta och utveckla fastigheter/aktier i fastighetsbolag i avvaktan på omvandling av fastigheterna till bostäder och arbetsplatser. Syftet är att främja Stockholms utveckling och stadens förmögenhetsförvaltning.

Bolagets verksamhet ska under perioden inriktas på förvaltning, uthyrning och utveckling till så god avkastning som möjligt med hänsyn tagen till stadens utveckling. Under perioden kommer verksamheten i hög grad att inriktas på uthyrning och förädling av lokaler i utvecklingsområden.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- i samverkan med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och kommunstyrelsen söka strategiska utvecklingsprojekt och förvärv för stadens framtida behov
- se över möjligheterna att ha tillfälliga studentbostäder i bolagets utvecklingsprojekt
- i samverkan med exploateringsnämnden fortsätta planeringen för utveckling av fastigheterna i Ulvsunda med tydlig inriktning på nya bostäder samt välfungerande handel och service
- tillsammans med övriga aktörer i området medverka i utvecklingen av Söderstaden
- löpande pröva förslag till fastighetsförvärv och försäljning i syfte att främja Stockholms utveckling

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- tillsammans med kommunstyrelsen som leder arbetet utreda gränssnitt och organisation för strategiska markutvecklingsfrågor
- följa upp av kommunfullmäktige beslutade indikatorer

S:t Erik Markutveckling AB	2016	2017	2018	2019
Resultat efter finansnetto, mnkr	28	28	39	48
Investeringar, mnkr	58	74	58	45

Kommunfullmäktiges indikatorer

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

37. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **S:t Markutveckling AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Intressebolag i Stockholms Stadshus AB

Mässfastigheter i Stockholm AB

Bolagets mål och uppgifter

Bolagets uppgift är att utveckla, arrangera och effektivt genomföra branschledande och återkommande mässor samt att genomföra kongresser, konferenser och evenemang för hela regionens bästa. Stockholmsmässan är uppdelad i två skilda bolag, Mässfastigheter i Stockholm AB som förvaltar och utvecklar fastigheter, och Stockholmsmässan AB som är ett genomförandebolag av mässor, kongresser, konferenser och evenemang. Stockholmsmässan AB är ett helägt dotterbolag till Mässfastigheter i Stockholm AB. Staden äger genom Stockholms Stadshus AB 50,4 procent av aktierna i Mässfastigheter i Stockholm AB, och Stockholms Handelskammare 49,6 procent.

Bolagets uppdrag är att marknadsföra Stockholm som en av norra Europas främsta mötesplatser och maximera de ekonomiska bidragen till regionen. Stockholmsmässan ska upplevas som en naturlig mötesplats för näringslivet och politiken. Mässans evenemang ska vara socialt och etiskt försvarbara. Stockholmsmässan AB ska med egna vinstmedel utveckla och underhålla anläggningen och företagets produkter samt lämna rimlig utdelning till ägarna. Bolaget ska arbeta aktivt med stadens miljöprogram.

Verksamheten ska bedrivas inom den legala kompetensen för ägarna.

Verksamheten ska vidare ge förutsättningar att stärka Stockholm som en ledande mötesplats i norra Europa utifrån varumärket ”The Capital of Scandinavia”.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett klimatsmart Stockholm

- utreda om Stockholmsmässans tak kan utnyttjas för produktion av förnybar el
- långsiktigt medverka till stadens mål om 70 procent matavfallsinsamling till 2020

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- marknadsföra Stockholm som norra Europas främsta mötesplats
- utveckla en strategisk plan för verksamheten så att den är väl anpassad för genomförandet av marknadsledande mässor, internationella kongresser, konferenser, evenemang samt kringtjänster
- effektivisera verksamheten och därigenom öka bolagets lönsamhet
- strategiskt bidra till att utveckla Stockholm som turist- och besöksdestination

Resultat och investeringar

Bolagets resultat efter finansnetto prognostiseras till 50 mnkr för treårsperioden. Investeringsvolymen för perioden 2017 till 2019 bedöms uppgå till cirka 104 mnkr.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

38. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Mässfastigheter i Stockholm AB** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Intressebolag i Stockholms Stadshus AB

AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad

Bolagets mål och uppgifter

Bolaget har i uppdrag att bedriva verksamhet inom fjärrvärme, fjärrkyla och stadsgas i Sverige, samt annan därmed förenlig verksamhet. AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad är holdingbolag till AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad. Verksamheten bedrivs i det senare bolaget.

Verksamheten i AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad ska bedrivas affärsmässigt på ett rationellt och effektivt sätt i enlighet med finansiella och andra mål. Därutöver har staden som ägare ett intresse av att säkerställa en transparent prissättning och en prisnivå som är konkurrenskraftig i jämförelse med andra produkter på värmemarknaden. Verksamheten ska vara inriktad på att uppnå en stark miljöprofil. AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad ska möta kundernas och samhällets krav på en fortsatt omställning till hållbar och prisvärd värme. Bolaget ska ha en tydlig målsättning att de fossila bränslena i kraftvärmeverket i Värtahamnen ska minska successivt med ambitionen att vara avvecklade helt senast år 2020. Fortum Värmes värme-, kyl- och elproduktion ska, i linje med stadens strategi för ett fossilbränslefritt Stockholm, fullt ut vara baserad på återvunna och förnybara insatsvaror till senast 2040.

Bolaget ska vara behjälpligt i trafiknämndens uppdrag att samordna gatuarbeten med övriga ledningsdragande bolag i staden samt Trafikverket, AB Storstockholms Lokaltrafik och andra aktörer för att främja framkomligheten.

Ägardirektiv för 2017-2019

Bolaget ska

Ett Stockholm som håller samman

- fortsätta att utveckla fjärrvärmenätet i Stockholmsområdet till 2020 för att kunna erbjuda fler invånare fjärrvärme
- arbeta för en fortsatt utbyggnad av fjärrkyla i Stockholm

Ett klimatsmart Stockholm

- intensifiera minskningen av användandet av fossila bränslen till förmån för andra, förnybara bränslen
- utifrån målsättningen att KVV6 ska avvecklas ta fram en plan för att trygga Stockholms framtida fjärrvärme
- fortsätta driva projektet Öppen fjärrvärme och etablera världens första öppna fjärrvärmenät, i syfte att återvinna energi i stor skala och bidra till en mer hållbar stad

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- säkerställa en transparent prissättning och en prisnivå som är konkurrenskraftig i jämförelse med andra produkter på värmemarknaden
- arbeta för att sammanlänka produktions- och distributionskapaciteten tillsammans med andra fjärrvärmeaktörer, i syfte att optimera miljö-, energi- och ekonominyttan

Resultat och investeringar

Bolagets resultat efter finansnetto prognostiseras till cirka 5 mdkr för treårsperioden. Investeringsvolymen för perioden 2017 till 2019 bedöms uppgå till cirka 5,4 mdkr.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

39. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Stockholms stads organisering i kommunalförbund

Storstockholms brandförsvar (SSBF)

Enligt lagen om skydd mot olyckor är det kommunens ansvar att svara för räddningstjänsten inom kommungränsen. Stockholms stads brand- och räddningsverksamhet är sedan den 1 januari 2009 organiserad tillsammans med nio andra kommuner i kommunalförbundet Storstockholms brandförsvar, SSBF. Kommunalförbundet omfattar Danderyd, Lidingö, Solna, Stockholm, Sundbyberg, Täby, Vallentuna, Vaxholm, Värmdö och Österåker. Förbundet ska fullfölja medlemskommunernas uppgifter inom lagstiftningarna:

- lag (2003:778) om skydd mot olyckor
- lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Konkret innebär det att förbundet svarar för tillsyn, information, rådgivning och sotningsverksamhet samt att bedriva räddningstjänst utifrån kommunernas ansvar enligt lagen om skydd mot olyckor. Det som ligger kvar på medlemskommunerna är samordningen för det totala arbetet enligt lagstiftningen.

Medlemskommunerna kan därutöver teckna särskild överenskommelse om att förbundet kan biträda kommunen i den omfattning som önskas inom lagstiftningsområdena:

- lag (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap
- plan- och bygglagen (1987:10)
- övrig lagstiftning eller tjänsteområde där kommunalförbundet besitter särskild kompetens.

SSBF är juridiskt sett ett eget kommunalförbund med egen organisation och uppföljning som, efter i budget 2013 beslutad förändring av förbundsordning och reglemente, leds av en förbundsdirektion. Direktionen består av elva ledamöter och elva ersättare från medlemskommunerna, varav Stockholms stad har två ordinarie ledamöter och två ersättare. Som stöd till förbundsdirektionen finns ett beredningsorgan samt samrådsgrupper med representation från medlemskommunerna. Beredningsorganet utgörs av kommundirektörer från respektive medlemskommun och ska ha särskilt fokus på styrning av ekonomi och verksamhet. Förbundets budget ska endast kunna beslutas av direktionen efter beredning av kommundirektörerna. Samrådsgrupperna är ekonomichefsforum och säkerhetschefsforum.

Syftet med inrättandet av SSBF var att ge medlemskommunerna högre kvalitet på brand- och räddningstjänsten till en lägre kostnad. Detta kan ske genom att förbundet ger förutsättningar för flera samordningsfördelar såsom ledningsfunktion, mindre sårbar organisation med större bredd vad gäller specialfunktioner samt bättre planering av personalresurser. En målsättning för förbundet är att skapa förutsättningar för samverkan med angränsande förbund för att på sikt kunna ingå i ett regionalt brandförsvar. Stockholms stad arbetar för en samverkanscentral som, utöver larm- och ledningsfunktioner, även ska inrymma myndigheter och företag.

Medel för avgiften till Storstockholms brandförsvar finns inom Kommunstyrelsen m.m. anslag för ”Ersättningar till utomstående organisationer och föreningar”.

Medlemsavgiften för år 2017 beräknas till 385,5 mnkr. Långsiktigt ska kostnaderna i förbundet sänkas.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

40. Förslag till mål och ägardirektiv för 2017-2019 för **Storstockholms brandförsvar** godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 16 november 2016, § 5

Beslut

1. Kommunfullmäktige avslår förslagen till beslut under särskild proposition.
2. Kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Nettokostnader (exkl. kapitalkostnader)

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019	Förändring 2016/2017
Kommunstyrelsen	-1 331,4	-1 368,9	-1 353,9	-1 353,9	-37,5
Revisorskollegiet	-27,4	-27,4	-27,4	-27,4	0,0
Servicenämnden	0,0	-1,0	0,0	0,0	-1,0
Valnämnden	-2,9	-4,9	-56,5	-50,8	-2,0
Stadsdelsnämnderna	-19 571,8	-20 138,4	-20 176,3	-20 241,0	-566,6
Arbetsmarknadsnämnden	-871,0	-782,3	-778,3	-778,3	88,7
Exploateringsnämnden	2 392,8	2 417,0	2 465,3	2 524,3	24,2
Fastighetsnämnden	780,2	807,5	873,8	895,1	27,3
Idrottsnämnden	-619,9	-639,8	-680,9	-691,8	-19,9
Kulturnämnden					
kulturförvaltningen	-881,5	-896,1	-919,7	-931,2	-14,6
stadsarkivet	-49,5	-50,2	-50,2	-54,2	-0,7
Kyrkogårdsnämnden	-147,7	-153,7	-153,7	-153,7	-6,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-97,8	-104,6	-99,2	-99,2	-6,8
Socialnämnden	-845,7	-1 008,4	-1 005,4	-1 005,4	-162,7
Stadsbyggnadsnämnden	-165,5	-166,8	-165,8	-165,8	-1,3
Trafiknämnden	-277,9	-221,1	-239,0	-247,0	56,8
Utbildningsnämnden	-16 279,4	-17 184,0	-17 175,4	-17 175,4	-904,6
Äldrenämnden	-162,5	-168,3	-163,6	-163,6	-5,8
Överförmyndarnämnden	-44,8	-54,8	-51,8	-51,8	-10,0
SUMMA	**-38 203,7**	**-39 746,2**	**-39 758,0**	**-39 771,1**	**-1 542,5**
Avskrivningar (-)	-1 063,6	-1 119,4	-1 262,8	-1 373,0	-55,8
Central medelsreserv (-)					
Oförutsedda behov	-735,3	-755,3	-735,3	-735,3	-20,0
Prestationsreserv	-815,4	-954,1	-1 430,5	-1 895,6	-138,7
Pensionsavgifter (-)	-1 137,0	-909,2	-1 327,5	-1 366,2	227,8
TOTALT	**-41 955,0**	**-43 484,2**	**-44 514,1**	**-45 141,2**	**-1 529,2**

CESAM-BILAGA

Förändringar mellan kommunfullmäktiges budget 2016 och 2017

Kommunstyrelsen m.m.	2
Revisorskollegiet	2
Valnämnden	3
Stadsdelsnämnderna	4
Pedagogisk verksamhet: förskoleverksamhet	4
Barn, kultur och fritid	4
Äldreomsorg	5
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	6
Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri	6
Stadsmiljöverksamhet	7
Ekonomiskt bistånd	7
Arbetsmarknadsåtgärder	8
Arbetsmarknadsnämnden	9
Exploateringsnämnden	10
Fastighetsnämnden	11
Idrottsnämnden	12
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	13
Kulturnämnden: stadsarkivet	14
Kyrkogårdsnämnden	14
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	15
Servicenämnden	16
Socialnämnden	16
Stadsbyggnadsnämnden	17
Trafiknämnden	18
Utbildningsnämnden	19
Äldrenämnden	20
Överförmyndarnämnden	20

Kommunstyrelsen m.m.

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-1 378,0**	**46,6**
Minskade kostnader för:		
Utökad satsning på trainee-platser	2,0	
Generell effektivisering	10,0	
Ökade kostnader för:		
Ersättning till utomstående organisationer	-7,6	
Klimatkansli	-3,0	
Flyktingsamordning	-7,0	
Förstärkning av inköps- och upphandlingsorganisationen	-3,0	
Rotlar och partikanslier	-0,9	
Europride	-3,0	
Stadens webbplats och sociala system	-15,0	
Trygghets- och säkerhetsarbete	-4,0	
Demokratistöd unga	-2,0	
Förstudie samlastning	-1,0	
Systemstöd medborgarbudget	-1,0	
Fler i heltid - kompetens och bemanning	-2,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-1 415,5**	**46,6**
Minskade kostnader för:		
Europride	3,0	
Stadens webbplats och sociala system	10,0	
Förstudie samlastning	1,0	
Fler i heltid - kompetens och bemanning	2,0	
Ökade kostnader för:		
Upphandling av statistiktjänster	-1,0	
Plan 2018	**-1 400,5**	**46,6**
Plan 2019	**-1 400,5**	**46,6**

Revisorskollegiet

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-30,0**	**2,6**
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-30,0**	**2,6**
Plan 2018	**-30,0**	**2,6**
Plan 2019	**-30,0**	**2,6**

Valnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-2,9**	**0,0**
Ökade kostnader för:		
Genomförande av val	-2,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-4,9**	**0,0**
Ökade kostnader för:		
Genomförande av val	-51,6	
Plan 2018	**-56,5**	**0,0**
Minskade kostnader för:		
Genomförande av val	5,7	
Plan 2019	**-50,8**	**0,0**

Stadsdelsnämnderna

Pedagogisk verksamhet: förskoleverksamhet

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-5 309,0**	**313,8**
Volymförändringar:		
Förskola	-0,2	12,8
Minskade kostnader för:		
Sänkt schablon förskola	6,2	
Generell effektivisering	53,1	
Ökade kostnader för:		
Höjd schablon förskola	-136,2	
Insatser för att öka andelen barn i förskolan inklusive utveckling av introduktionsförskolor, att fördelas inom ram	-4,4	
Minskade intäkter för:		
Avslutat avtal gällande bidrag till förskola för döva och hörselskadade		-4,3
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-5 390,5**	**322,3**
Plan 2018	**-5 390,5**	**322,3**
Plan 2019	**-5 390,5**	**322,3**

Barn, kultur och fritid

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-512,5**	**0,0**
Minskade kostnader för:		
Generell effektivisering	5,1	
Ökade kostnader för:		
Avgiftssänkning sommarkollo	-1,6	
Parklek	-3,5	
Lokala kulturhus	-2,0	
Familjekollo	-1,0	
Medel för demokratiutveckling och genomförande av lokala utvecklingsprogram	-40,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-555,5**	**0,0**
Minskade kostnader för:		
Familjekollo	1,0	
Plan 2018	**-554,5**	**0,0**
Plan 2019	**-554,5**	**0,0**

Äldreomsorg

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-7 389,4**	**200,9**
Volymförändringar:		
Ökade kostnader	-22,7	
Minskade kostnader för:		
Borttagande av ersättning för avböjda besök i hemtjänsten	78,0	
Försök med fria broddar	2,0	
Ökade kostnader för:		
Indexuppräkning av ersättning för vård- och omsorgsboende	-99,1	
Justering indexreglering inom äldreomsorgen, vård och omsorgsboende	-30,0	
Höjd schablon hemtjänst	-110,1	
Minskade intäkter för:		
Omsorgsavgifter		-3,6
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-7 571,3**	**197,3**
Volymförändringar:		
Ökade kostnader	-38,9	
Plan 2018	**-7 610,2**	**197,3**
Volymförändringar:		
Ökade kostnader	-64,7	
Plan 2019	**-7 674,9**	**197,3**

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-3 498,9**	**2,0**
Volymförändringar:		
Ökade kostnader	-63,0	
Ökade kostnader KTT (helårseffekt)	-72,4	
Minskade kostnader för:		
Verksamheten tillsyn för barn över 12 år övergår till att ersättas via schablon	30,1	
Generell effektivisering	35,0	
Ökade kostnader för:		
Höjd habiliteringsersättning	-2,9	
Kompensation för höjning av hemtjänstpeng	-5,2	
Kompensation för höjd peng inom vård- och omsorgsboende	-1,6	
Höjd schablon	-67,4	
Uppräkning av assistansersättning	-5,2	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-3 651,5**	**2,0**
Plan 2018	**-3 651,5**	**2,0**
Plan 2019	**-3 651,5**	**2,0**

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-1 943,7**	**36,9**
Ökade kostnader för:		
Kompensation för höjd peng socialpsykiatri	-4,3	
Satsning på barn och unga	-79,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-2 027,0**	**36,9**
Plan 2018	**-2 027,0**	**36,9**
Plan 2019	**-2 027,0**	**36,9**

Stadsmiljöverksamhet

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-179,4**	**0,0**	**-103,2**	**-14,8**
Minskade kostnader för:				
Generell effektivisering	1,8			
Ökade kostnader för:				
Stadsmiljöarbete	-2,0			
Kapitalkostnader:				
Förändring kapitalkostnader			-7,3	-2,6
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-179,6**	**0,0**	**-110,5**	**-17,4**
Plan 2018	**-179,6**	**0,0**	**-110,5**	**-17,4**
Plan 2019	**-179,6**	**0,0**	**-110,5**	**-17,4**

Ekonomiskt bistånd

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-1 224,3**	**64,0**
Minskade kostnader för:		
Utbetalt bistånd	59,9	
Ökade kostnader för:		
Sommarlovspeng	-2,5	
Minskade intäkter för:		
Minskat intäktskrav SDN		-32,0
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-1 166,9**	**32,0**
Plan 2018	**-1 166,9**	**32,0**
Plan 2019	**-1 166,9**	**32,0**

Arbetsmarknadsåtgärder

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-159,6**	**27,4**
Minskade kostnader för:		
Generell effektivisering	1,6	
Ökade kostnader för:		
Fördelning av feriemedel	-50,0	
Insatser för kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden	-6,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-214,0**	**27,4**
Plan 2018	**-214,0**	**27,4**
Plan 2019	**-214,0**	**27,4**

Arbetsmarknadsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-935,4**	**64,4**
Volymförändringar:		
Grundvux	-5,0	
Sfi	-15,0	
Minskade kostnader för:		
Fadderverksamhet	1,0	
Mobila mötesplatser - uppsökande verksamhet	1,0	
Generell effektivisering	9,4	
Ökade kostnader för:		
Verksamheten Alfa flyttas från socialnämnden	-4,9	
Nya utbildningsplatser inom bristyrken	-5,0	
Finsam	-4,0	
Medverkan i och åtgärder inom ramen för de lokala utvecklingsprogrammen i ytterstaden	-2,0	
Förstärkt studie- och yrkesvägledning (syv) pga lagändring	-3,0	
Fadderverksamhet permanentas	-1,0	
Sammanhållen utbildning för personer med kort utbildning	-5,0	
Höjd schablon Grundvux	-2,0	
Höjd schablon SFI	-8,3	
SL-kort till ungdomar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	-1,0	
Ökade intäkter för:		
Generalschablon flykting		133,5
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-980,2**	**197,9**
Minskade kostnader för:		
Nya utbildningsplatser inom bristyrken	2,0	
Medverkan i och åtgärder inom ramen för de lokala utvecklingsprogrammen i ytterstaden	2,0	
Plan 2018	**-976,2**	**197,9**
Plan 2019	**-976,2**	**197,9**

Exploateringsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-114,5**	**2 507,3**	**-233,0**	**-1 007,0**
Ökade kostnader för:				
Fastighetsskatt p g a ökade taxeringsvärden	-0,5			
Ökade kostnader och intäkter för:				
Markförvaltning	-2,0	26,7		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader				-58,0
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-117,0**	**2 534,0**	**-233,0**	**-1 065,0**
Ökade intäkter för:				
Markförvaltning		48,3		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader			-4,0	-3,0
Plan 2018	**-117,0**	**2 582,3**	**-237,0**	**-1 068,0**
Ökade intäkter för:				
Markförvaltning		59,0		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader			-19,0	-16,0
Plan 2019	**-117,0**	**2 641,3**	**-256,0**	**-1 084,0**

Fastighetsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-516,8**	**1 297,0**	**-353,3**	**-200,4**
Minskade kostnader för:				
Minskad fastighetsskatt	5,0			
Effektiviseringskrav	48,1			
Minskade intäkter för:				
Återföring reglering förvaltningsuppdrag från plan 2017		-0,2		
Ökade intäkter för:				
Omförhandlade avtal		7,4		
Investeringar på idrottsanläggningar		23,4		
Minskade kostnader och intäkter för:				
Renoveringsprojekt	24,0	-81,0		
Reglering förvaltningsuppdrag	3,1	-1,7		
Förskjutningar av projekt idrottsnämnden	3,6	-19,3	-4,8	-2,1
Arbete åt utomstående	5,7	-5,7		
Ökade kostnader och intäkter för:				
Hyresförhandling och lokalförsörjning	-2,0	2,0		
Omförhandlade avtal samt aktiveringar		16,5	2,2	-4,4
Påverkan förändrad räntenivå IDF		-1,7		1,7
Övriga förändringar	-0,3	0,4	4,7	5,8
Kapitalkostnader:				
Förskjutningar av projekt			12,4	-15,5
Påverkan komponenthantering			-3,5	-1,5
Minskad kostnad vid förändrad räntenivå				0,1
Förändring kreditivränta				26,8
Tillkommande investeringar			-10,9	-6,2
Ändrat gränssnitt mot idrottsnämnden:				
Avtal som överförs		7,4		
Driftkostnader och hyra	-42,7	35,3		
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-472,3**	**1 279,8**	**-353,2**	**-195,7**
Ökade kostnader för:				
Reglering förvaltningsuppdrag	-0,1			
Ökade intäkter för:				
Effektiviseringskrav		9,8		
Minskade kostnader och intäkter för:				
Övriga förändringar	2,7	-7,4	12,0	7,7
Ökade kostnader och intäkter för:				
Renoveringsprojekt	-11,4	16,1		
Förskjutningar av projekt idrottsnämnden	1,8	42,3	-31,7	-8,8
Omförhandlade avtal samt aktiveringar		12,5	-22,0	-16,0
Kapitalkostnader:				
Förskjutningar av projekt			-12,3	4,8
Förändring kreditivränta				-7,7
Påverkan komponenthantering			-3,5	-1,5
Plan 2018	**-479,3**	**1 353,1**	**-410,7**	**-217,2**
Minskade intäkter för:				
Reglering förvaltningsuppdrag		-1,4		
Minskade kostnader och intäkter för:				
Övriga förändringar	5,4	-11,0		
Ökade kostnader och intäkter för:				
Renoveringsprojekt	-10,9	37,3		
Kapitalkostnader:				
Förskjutningar av projekt			-8,9	-10,6
Förändring kreditivränta				-5,7
Påverkan komponentavskrivning			-3,5	-1,5
Övrigt:				
Förskjutningar av projekt idrottsnämnden	-0,9	2,8	-2,7	0,9
Plan 2019	**-485,7**	**1 380,8**	**-425,8**	**-234,1**

Idrottsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-903,8**	**283,9**	**0,0**	**0,0**
Minskade kostnader för:				
Generell effektivisering	9,0			
Aktiviteter och samordning av volontärverksamhet för nyanlända barn	2,0			
Ökade kostnader för:				
Evenemang	-1,0			
Ökad trygghet i simhallarna	-5,0			
Bidrag till 4H och övriga föreningar	-2,0			
Ersättning för kostnader för idrott i skolhallar	-5,0			
Friluftsliv	-2,0			
Idrottskoordinatorer med satsningar på ytterstaden	-4,0			
Hyror fastighetsnämnden	-3,2			
Aktiviteter och samordning av volontärverksamhet för nyanlända barn	-2,0			
Minskade kostnader och intäkter för:				
Driftkostnadsförändring	0,6	-7,3		
Kapitalkostnader:				
Ökade kostnader (inkl. friluft)			-3,2	-0,8
Ändrat gränssnitt mot fastighetsnämnden:				
Nytt gränssnitt mot fastighetsnämnden	42,7			
Avtal som överförs till fastighetsnämnden		-7,4		
Hyror fastighetsnämnden pga nytt gränssnitt	-35,3			
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-909,0**	**269,2**	**-3,2**	**-0,8**
Minskade kostnader för:				
Kodlås till skolidrottshallar	2,0			
Friluftsliv	2,0			
Aktiviteter och samordning av volontärverksamhet för nyanlända barn	2,0			
Ökade kostnader och intäkter för:				
Driftkostnadsförändring	-10,8	7,6		
Hyror fastighetsnämnden	-44,2	0,3		
Kapitalkostnader:				
Ökade kostnader (inkl. friluft)			-0,9	-0,2
Plan 2018	**-958,0**	**277,1**	**-4,1**	**-1,0**
Ökade kostnader och intäkter för:				
Driftkostnadsförändring	-11,5	10,5		
Hyror fastighetsnämnden mm	-10,8	0,9		
Kapitalkostnader:				
Ökade kostnader (inkl. friluft)			-1,1	-0,3
Plan 2019	**-980,3**	**288,5**	**-5,2**	**-1,3**

Kulturnämnden: kulturförvaltningen

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-982,5**	**101,0**
Minskade kostnader för:		
Fogelströmsåret, förberedelse	0,5	
Generell effektivisering	9,8	
Ökade kostnader för:		
Stipendier	-0,3	
Trygghetsskapande åtgärder "We are Stockholm"	-1,5	
Kulturskolan	-7,0	
El Sistema	-3,0	
Stockholms stadsbibliotek	-7,0	
Lokala kulturhus	-2,0	
Fogelströmsåret	-2,0	
Offentlig konst	-1,0	
Minskade intäkter för:		
Evenemangsplats		-1,1
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-996,0**	**99,9**
Minskade kostnader för:		
Fogelströmsåret	2,0	
Offentlig konst	1,0	
Ökade kostnader för:		
Stadsmuseet: hyreskostnadsökning ombyggnation	-8,0	
Liljevalchs: hyreskostnadsökning Stadsmuseet om- och nybyggnation år 1	-11,0	
Liljevalchs: driftkostnadsökning om- och nybyggnation	-6,1	
Minskade intäkter för:		
Stadsmuseet: Nyöppning "kompensation" gratis inträde, halvårseffekt		-1,5
Plan 2018	**-1 018,1**	**98,4**
Ökade kostnader för:		
Hyra Medborgarhuset	-10,0	
Minskade intäkter för:		
Stadsmuseet: Nyöppning "kompensation" gratis inträde, halvårseffekt		-1,5
Plan 2019	**-1 028,1**	**96,9**

Kulturnämnden: stadsarkivet

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-78,2**	**28,7**
Minskade kostnader för:		
Generell effektivisering	0,8	
Ökade kostnader för:		
Nå nya grupper	-1,5	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-78,9**	**28,7**
Plan 2018	**-78,9**	**28,7**
Ökade kostnader för:		
Ökade lokalkostnader	-4,0	
Plan 2019	**-82,9**	**28,7**

Kyrkogårdsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-176,2**	**28,5**	**-16,5**	**-7,5**
Minskade kostnader för:				
Mur Spånga, återföring	2,0			
Ökade kostnader för:				
Begravningsclearing	-8,0			
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-182,2**	**28,5**	**-16,5**	**-7,5**
Plan 2018	**-182,2**	**28,5**	**-16,5**	**-7,5**
Plan 2019	**-182,2**	**28,5**	**-16,5**	**-7,5**

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-193,9**	**96,1**
Minskade kostnader för:		
Energicentrum, ökad samverkan samt utåtriktat arbete	2,5	
Handlingsplan för god vattenstatus; provtagningar samt personella resurser	3,5	
Utvecklingsprogram ökad tillgänglighet och funktion för naturreservat	2,0	
Medborgarenkät	0,5	
Genomförande strategi ekosystemtjänster	0,8	
Generell effektivisering	1,9	
Ökade kostnader för:		
Energicentrum, klimatplanens genomförande, klimatpakten	-3,0	
Beräkningsmodell för LCA vid byggnation	-1,2	
Handlingsplan för god vattenstatus; provtagningar samt personella resurser	-3,6	
Strategiskt arbete för genomförande av "Ett grönare Stockholm"	-1,0	
Underlag nya kemikalieindikatorer	-0,2	
Koncerngemensam fordonshantering	-2,0	
Utvecklingsprogram ökad tillgänglighet och funktion för naturreservat	-1,0	
Uppdatering av IT- och diarieföringssystem ECOS	-3,0	
Förstärkning handläggare Plan- och miljö	-1,0	
Kompetensförsörjningsinsatser	-2,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-200,7**	**96,1**
Minskade kostnader för:		
Uppdatering av IT- och diarieföringssystem ECOS	3,0	
Underlag nya kemikalieindikatorer	0,2	
Beräkningsmodell för LCA vid byggnation	1,2	
Energicentrum, klimatplanens genomförande, klimatpakten	1,0	
Plan 2018	**-195,3**	**96,1**
Plan 2019	**-195,3**	**96,1**

Servicenämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**0,0**	**0,0**
Ökade kostnader för:		
Stöd kring egen-regi-anbud	-1,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-1,0**	**0,0**
Minskade kostnader för:		
Stöd kring egen-regi-anbud	1,0	
Plan 2018	**0,0**	**0,0**
Plan 2019	**0,0**	**0,0**

Socialnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-1 243,5**	**397,8**
Minskade kostnader för:		
Överföring av verksamheten Alfa till arbetsmarknadsnämnden	4,9	
Utbildningssatsning	5,0	
Generell effektivisering	12,4	
Ökade kostnader för:		
Drift Intro Stockholm	-98,0	
Utredningsuppdrag, LSS- och SoL-bostäder för personer med funktionsnedsättning	-1,0	
Sociala merkostnader SHIS	-4,0	
Stärkt stöd till barn och unga	-7,0	
Genomförande av programmet mot våld i nära relationer	-4,0	
Insatser mot människohandel och prostitution	-5,0	
Kartläggning av kompetens inom LSS-verksamheter	-1,0	
Genomförande av handlingsplanen för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare	-2,0	
Hemlöshetssatsning	-10,0	
Etablering av nytt relationsvåldscentrum	-4,0	
Medel till SHIS för driften av genomgångsboenden	-49,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-1 406,2**	**397,8**
Minskade kostnader för:		
Utredningsuppdrag, LSS- och SoL-bostäder för personer med funktionsnedsättning	1,0	
Sociala merkostnader SHIS	4,0	
Kartläggning av kompetens inom LSS-verksamheter	1,0	
Genomförande av handlingsplanen för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare	2,0	
Ökade kostnader för:		
Hemlöshetssatsning	-5,0	
Plan 2018	**-1 403,2**	**397,8**
Plan 2019	**-1 403,2**	**397,8**

Stadsbyggnadsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-424,5**	**259,0**
Minskade kostnader för:		
Generell effektivisering	3,3	
Ökade kostnader för:		
Hög byggtakt	-4,0	
Social hållbarhet och samordning	-1,0	
Ökade kostnader och intäkter för:		
Plan, bygglov – volymökning enligt plan	-2,6	3,5
Volymökning relativt plan	-8,0	7,5
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-436,8**	**270,0**
Minskade kostnader för:		
Social hållbarhet och samordning	1,0	
Plan 2018	**-435,8**	**270,0**
Plan 2019	**-435,8**	**270,0**

Trafiknämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter	Avskrivn	Internränta
Budget 2016	**-1 382,3**	**1 104,4**	**-357,6**	**-133,3**
Minskade kostnader för:				
Framkomlighet för stombussar 2015-2017	3,0			
Säker skolväg	3,0			
Kommunikation Hållbart resande	4,0			
Trädbeskärning	3,0			
Julbelysning i ytterstad	1,5			
Avsluta färjelinje Årsta holmar	0,6			
Levande stadsliv	3,0			
Generell effektivisering	13,8			
Ökade kostnader för:				
Drift och underhåll av nya områden	-25,5			
Utökad skötsel av stadens gatuträd	-5,0			
Utökad skötsel av Slussen-området	-1,5			
Hagastadstunnlarna inkl index	-3,7			
Hagastadstunnlarna energikostnad	-2,0			
Levande Stockholm	-8,0			
Ambitionshöjning avseende cykelpendlingsnätet	-5,0			
Kommunikation Hållbart resande	-2,0			
Laddinfrastruktur	-1,0			
Lokala utvecklingsprogram	-3,0			
Bistå kommunstyrelsen i arbete med förstudie om samlastning	-1,0			
Förstärkt utredning	-0,5			
Parkeringsentreprenad index	-4,4			
Samspelskampanj	-1,0			
Säker skolväg	-3,0			
Vägassistans Norra Länken	-0,3			
Hamnavtalet index	-0,2			
Ökade intäkter för:				
Parkeringsverksamheten		90,0		
Ny upplåtelsetaxa		2,0		
Ökade kostnader och intäkter för:				
Införande av plan för gatuparkering	-33,0	33,0		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader			-45,4	-25,0
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-1 450,5**	**1 229,4**	**-403,0**	**-158,3**
Minskade kostnader för:				
Laddinfrastruktur	1,0			
Lokala utvecklingsprogram	3,0			
Bistå kommunstyrelsen i arbete med förstudie om samlastning	1,0			
Förstärkt utredning	0,5			
Samspelskampanj	1,0			
Säker skolväg	3,0			
Ökade kostnader för:				
Drift och underhåll av nya områden	-22,4			
Ambitionshöjning avseende cykelpendlingsnätet	-5,0			
Ökade kostnader och intäkter för:				
Införande av plan för gatuparkering	-11,0	11,0		
Parkeringsverksamhet	-4,0	4,0		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader			-81,0	-17,6
Plan 2018	**-1 483,4**	**1 244,4**	**-484,0**	**-175,9**
Ökade kostnader för:				
Drift och underhåll av nya områden	-8,0			
Ökade kostnader och intäkter för:				
Införande av plan för gatuparkering	-26,0	26,0		
Parkeringsverksamhet	-4,0	4,0		
Kapitalkostnader:				
Förändringar kapitalkostnader			-75,0	-20,1
Plan 2019	**-1 521,4**	**1 274,4**	**-559,0**	**-196,0**

Utbildningsnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-16 852,5**	**573,1**
Volymförändringar:		
Förskola	-49,5	
Fritidshem	-30,5	7,1
Fritidsklubb	-0,5	
Grundskola	-443,6	
Grundsärskola	-3,3	
Gymnasieskola	-134,2	
Gymnasiesärskola	18,4	
Minskade kostnader för:		
Omfördelning schablon Förskolan, barnomsorg obekväm arbetstid	3,8	
Omfördelning schablon Fritidshem, barnomsorg obekväm arbetstid	6,0	
Omfördelning schablon Grundsärskolan, myndighetsutövning	2,9	
Romsk inkludering i skolan	0,5	
Generell effektivisering	168,5	
Ökade kostnader för:		
Utbildning fler förskolelärare	-3,4	
Myndighetsutövning	-2,9	
Barnomsorg på obekväm arbetstid	-16,0	
Ökad schablon Grundskola	-212,3	
Ökad schablon Fritidshem	-43,2	
Ökad schablon Fritidsklubb	-1,9	
Ökad schablon Grundsärskolan	-8,0	
Ökad schablon Gymnasieskolan	-62,2	
Ökad schablon Gymnasiesärskolan	-3,3	
Ökad schablon Förskolan	-76,9	
Insatser mot hedersrelaterat våld i skolan, antivåldsutbildning	-4,0	
Lärarnätverk mot rasism och extremism	-1,0	
Extra lönesatsning för skolledare - fördelas inom schablon grundskola	-8,5	
Programmering i fritidshem och fritidsklubb - fördelas inom schablon fritidshem	-5,0	
Insatser för att öka andelen barn i förskolan inklusive utveckling av introduktionsförskolor, fördelas inom ram	-1,6	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-17 764,2**	**580,2**
Minskade kostnader för:		
Utbildning fler förskolelärare	3,6	
Insatser mot hedersrelaterat våld i skolan, antivåldsutbildning	4,0	
Lärarnätverk mot rasism och extremism	1,0	
Plan 2018	**-17 755,6**	**580,2**
Plan 2019	**-17 755,6**	**580,2**

Äldrenämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-167,5**	**5,0**
Minskade kostnader för:		
Utveckling hemtjänsten mm	6,7	
Generell effektivisering	1,7	
Ökade kostnader för:		
Ersätta GPS med NFC som positioneringsteknik inom hemtjänsten	-1,4	
Överföring av kvalitetsobservatörerna från kommunstyrelsen	-4,6	
Upphandlingsstrateg (ny tjänst)	-0,8	
Sol-strateg (ny tjänst)	-0,8	
Arbete mot våld i nära relation riktat mot äldre	-0,8	
Ökat bidrag till frivilligorganisationer	-0,3	
Fortsatt arbete med utveckling av hemtjänst	-5,5	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-173,3**	**5,0**
Minskade kostnader för:		
Ersätta GPS med NFC som positioneringsteknik inom hemtjänsten	1,4	
Arbete mot våld i nära relation riktat mot äldre	0,8	
Fortsatt arbete med utveckling av hemtjänst	2,5	
Plan 2018	**-168,6**	**5,0**
Plan 2019	**-168,6**	**5,0**

Överförmyndarnämnden

Mnkr	Kostnader	Intäkter
Budget 2016	**-44,8**	**0,0**
Ökade kostnader för:		
Satsning för ökad kvalitet	-7,0	
Stärkt rekrytering och kontroll av gode män	-3,0	
Kommunstyrelsens förslag till budget 2017	**-54,8**	**0,0**
Minskade kostnader för:		
Stärkt rekrytering och kontroll av gode män	3,0	
Plan 2018	**-51,8**	**0,0**
Plan 2019	**-51,8**	**0,0**

Investeringsstrategi

Bakgrund

Investeringsstrategin har arbetats fram i flera steg och är ett viktigt styrdokument med anledning av stadens tillväxttakt. Staden har satt en hög ambitionsnivå med bostadsmålet 140 000 nya bostäder till 2030 med målsättningen att hälften av det som byggs ska vara hyresrätter, har ett bostadsåtagande i samband med tunnelbanans utbyggnad samt satsar på ökade investeringar i miljö, kunskap och välfärd. Detta ökar kravet på prioriteringar i investeringsverksamheten och kostnadsmedvetenhet i projekten, med fokus på att begränsa investeringsutgifterna.

Syfte

Investeringsstrategins syfte är att med utgångspunkt i stadens långsiktiga planering för samhällsutvecklingen och stadens inriktningsmål, och med hänsyn tagen till de finansiella förutsättningarna, ge vägledning för investeringsprioriteringar i syfte att förverkliga ett jämlikt och hållbart Stockholm. Investeringsstrategin utgör ett steg mellan långsiktiga ambitioner och investeringsplaner. Investeringsstrategin syftar också till att öka samordningen och styrningen av stadens investeringsverksamhet, samt säkerställa att investeringsverksamheten bedrivs i enlighet med principen om god ekonomisk hushållning.

Utgångspunkter

Staden har en mycket hög tillväxttakt vilket ställer stora krav på prioriteringar såväl inom stadens investeringsverksamhet men också inom den löpande driften då investeringstakten avspeglas i ökade drifts-och kapitalkostnader. Det är av största vikt att de investeringskalkyler som upprättas i samband med investeringsbeslut också beaktar framtida driftskostnader.

Bostäder och infrastruktur är prioriterade investeringskategorier. Därefter kommer staden att satsa på investeringar i skolor samt i idrott och kultur. Stockholm behöver höja ambitionerna för en hållbar omställning syftande till minskad klimatpåverkan. Därför kommer investeringar i energieffektiviseringar och lösningar med låg klimatpåverkan att prioriteras inom samtliga kategorier.

I samband med beslut om nya investeringar, så kallade strategiska investeringar, ska omfattningen av stadens befintliga reinvesteringsbehov lyftas fram och utgöra en viktig beslutsparameter för fastställande av det totala investeringsutrymmet. I samband med beslut om nya investeringar ska även en jämställdhetsanalys ingå i beslutsunderlaget för enskilda projekt och i långsiktiga prioriteringar och planer.

Vidare innebär överenskommelsen om en utbyggd tunnelbana att en större satsning på söderort bör göras. Cirka 40 000 bostäder ska byggas i tunnelbanans influensområde från Gullmarsplan till Hagsätra, Farsta strand och Skarpnäck.

Huvudteman

Investeringsstrategin delas in i sex huvudteman:

1. Stadens verksamhetsmål med bäring på investeringar
2. Ekonomisk hållbar balans mellan lönsamma och icke lönsamma projekt
3. Investeringskategorier
4. Investeringstyper och finansiering
5. Finansiella nyckeltal
6. Styrning och uppföljning

Stadens verksamhetsmål med bäring på investeringar

Stadens växande befolkning är en grundläggande utmaning för framtiden. Takten i bostadsbyggandet måste hållas hög och staden kommer att bli tätare. I Stockholms stad planeras för 140 000 nya bostäder till år 2030. Till 2020 ska 40 000 bostäder produceras i Stockholm. Bostadsmålet är det mål som därför ska prioriteras högst och som bedöms kommer utgöra störst andel av stadens totala nettoutgifter framöver. En växande region i form av ökad befolkning och ökad takt i bostadsbyggande kräver också investeringar i infrastruktur och framkomlighetsåtgärder. Exempel på sådana åtgärder är utbyggnad av kollektivtrafik, åtgärder för att skapa goda förutsättningar för gång- och cykeltrafik samt vägar. Det är viktigt att den långsiktiga planeringen för investeringar i samhällsservice såsom utbildning, kultur och idrott följer den demografiska utvecklingen.

Stockholm ska intensifiera omställningen till att bli en hållbar stad med höga ambitioner inom klimat och miljö. Stockholms klimatutsläpp från uppvärmning och trafik ska minska och andelen förnybar energi öka. Investeringar i energieffektivisering ska minska energiförbrukningen i såväl befintliga som nya byggnader. Gång-, cykel- och kollektivtrafik ska genomgående prioriteras.

Ekonomiskt hållbar balans mellan lönsamma och icke lönsamma projekt

Lönsamheten i exploateringarna är avgörande för hur många icke lönsamma projekt staden kommer att ha råd med då stadens finansiella resurser är begränsade. Staden måste därför begränsa mängden projekt där utgifter för markförvärv, evakuering, marksanering, överdäckningar och särskilda infrastrukturåtgärder blir alltför omfattande. För projekt med hög nettoexploateringsutgift per producerad lägenhet ska alternativa kalkyler med mindre omfattande investeringsåtgärder tas fram, oavsett lönsamhetsgrad.

Staden bör prioritera områden för bostadsexploatering där det finns eller planeras infrastrukturlösningar. Detta innebär också god hushållning eftersom det blir möjligt att utnyttja redan gjorda investeringar i väg- och ledningsnät, kommunikationer och till viss del även anläggningar för social service. I varje projekt ska ambitionen om blandade upplåtelseformer och minst 50 procent hyresrätter prövas. Med krav på bibehållen god projektekonomi kommer det att innebära ökade krav på anpassning av utgiftssidan i exploateringsprojekt. Det är viktigt att tidigt, redan vid utredningsbeslut, översiktligt bedöma såväl investeringsutgift som lönsamhetspotential i projekten.

Stadens fortsatta satsning på en tät, yteffektiv och hållbar stad med en utbyggnad i goda kollektivtrafiklägen eller där kollektivtrafik planeras har goda förutsättningar att resultera i lönsamma projekt. Det är samtidigt viktigt att staden strävar efter att säkerställa goda intäkter från de markvärden som skapas genom planläggningen för vissa av de områden där omvandlingspotentialen (från oattraktiv till attraktiv boendemiljö) är stor. Staden bör noga studera vilka stadskvaliteter som genererar attraktivitet för att med större precision beräkna intäktssidan i exploateringsprojekt.

Investeringskategorier

Bostäder

Infrastruktur i syfte att bygga bostäder är den investeringskategori som staden fortsatt, inom tidsramen för investeringsstrategin, kommer att avsätta stora resurser för med en nettoinvesteringsandel som för närvarande uppgår till cirka 60 procent. I varje projekt ska ambitionen om blandade upplåtelseformer och minst 50 procent hyresrätter prövas.

Infrastruktur

Investeringar i stadens infrastrukturanläggningar utgör cirka 20 procent av den planerade investeringsvolymen. Investeringar i gång-, cykel- och kollektivtrafik ska prioriteras. Det ger förutsättningar för ökad framkomlighet, en bättre miljö och mindre klimatpåverkan.

Förskola och skola

Det är viktigt att staden har god beredskap för att den demografiska utvecklingen växlar över tid och att den långsiktiga planeringen för stadsutveckling och ny samhällsservice utvecklas. Ökningen av antalet yngre barn innebär ett ökat behov av förskolor och skolor. Samtidigt har Stockholm under de senaste åren inte klarat att investera i takt med de ökande behoven. Under de närmaste åren kommer antalet elever i Stockholms grundskolor fortsätta att öka markant. De demografiska förändringarna kommer att leda till omfattande behov av nya lokaler.

Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB, är stadens bolag som äger och förvaltar merparten av Stockholms förskolor, grundskolor och gymnasieskolor. Bolagets investeringar påverkar stadens förvaltningssektor genom förändrade lokalkostnader. Det är därför viktigt för investeringsplaneringen att underlag för prioriteringar tas fram med en gemensam lägesbild och under samordnade former med beställande nämnder; det vill säga stadsdelsnämnderna samt utbildningsnämnden.

Idrott

Idrottsinvesteringarna de kommande åren kan delas in i två huvudgrupper

- reinvestering i befintliga idrottsanläggningar
- nybyggnation och utveckling av idrottsanläggningar i tyngdpunkter och stadsutvecklingsområden

Ambitionen ska vara att sprida investeringar i idrottsanläggningarna geografiskt, och även följa intentionerna i översiktsplanen att stärka utsedda tyngdpunkter och stadsdelsutvecklingsområden. Som ett resultat av långvarigt eftersatta investeringar i idrottsanläggningar kommer volymen de kommande åren att behöva öka. Planering av nya idrottsanläggningar ska ske i samverkan med stadens skolplanering i syfte att uppnå en effektivare användning av stadens gymnastiksalar och idrottshallar.

Kultur

Stadens kulturanläggningar bör ses som en samlad resurs för stadens invånare. Investeringar i kulturanläggningarna ska spridas geografiskt, bidra till att stärka kulturlivet också i ytterstaden samt följa intentionerna i översiktsplanen att stärka utsedda tyngdpunkter och stadsdelsutvecklingsområden.

Kommersiella lokaler

För att skapa en attraktiv region krävs att staden har en långsiktig beredskap för ett ökat behov av lokaler. I den växande regionen bedöms antalet arbetsplatser i staden öka markant till år 2030. I denna planering måste arbetsplatser planeras på ett sådant sätt att det möjliggör ett varierat utbud av arbetsplatser i hela Stockholm. Det är viktigt att antalet arbetsplatser planeras ur ett helhetsperspektiv.

Planeringen för arbetsplatser är särskilt viktig för utveckling av ytterstaden, framförallt i söderort. Här vill staden vända den historiskt negativa trenden att antalet arbetsplatser inte ökat i takt med antalet bostäder. En ökning av cirka 50 000 arbetsplatser fram till år 2030 är ambitionen, och detta skulle också minska behovet av långa resor, förbättra miljön samt skapa förutsättningar för bättre livskvalitet och ett bättre utnyttjat transportsystem.

I budget 2017 ges exploateringsnämnden i uppdrag att, i samråd med kommunstyrelsen, stadsbyggnadsnämnden och Stockholm Business Region, ta fram en policy för utveckling och uppföljning av nya arbetsplatser och kommersiella lokaler i stadens stadsutvecklingsområden. Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden uppmanas också att anpassa processer och arbetssätt i syfte att uppnå fler arbetsplatser i samband med stadens exploatering.

Staden, genom fastighetsnämnden, investerar också i större verksamhetsutvecklingsprojekt i samband med fastighetsnämndens uppdrag att tillhandahålla ändamålsenliga lokaler för stadens hyresgäster (samt i vissa fall externa såsom stadens saluhallar) samt att bibehålla och utveckla fastighetsvärdena.

Omsorg

Efterfrågan på vård- och omsorgsboenden i staden kommer att öka på 2020-talet. De skiftande behoven ställer fortsatt krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller boendeplanering. Micasa Fastigheter i Stockholm AB är stadens bolag som äger och förvaltar vård- och omsorgsboenden, trygghetsboende samt seniorbostäder, och vars investeringar påverkar stadens förvaltningssektor.

Park- och grönområden

Inriktningen i stadens översiktsplan är att kvaliteter i parker och grönområden ska förstärkas i samband med att staden förtätas. Funktionerna i den ekologiska infrastrukturen ska behållas och förstärkningar av svaga avsnitt ska prövas.

Investeringstyper och finansiering

Stadens investeringar kan delas upp i två huvudtyper; strategiska investeringar och ersättningsinvesteringar (även benämnt reinvesteringar). *Strategiska investeringar* är framtidsinriktade investeringar som skapar en större nytta än vad staden har idag. *Ersättningsinvesteringar* är sådana investeringar som ger en uppgradering av anläggningar till minst den tidigare fastställda tekniska nivån eller nya miljöbetingelser. Utgångspunkten är att de behåller samma nytta. Den största andelen av stadens investeringar utgörs av infrastruktur i syfte att bygga bostäder, och är följaktligen av strategisk art. Investeringar i övrig infrastruktur bedöms vara av såväl strategisk som ersättningsart.

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden även medfinansiär i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt.

Ersättningsinvesteringar/reinvesteringar

Reinvesteringsbehovet bedöms öka under den kommande tioårsperioden och även fortsatt fram till år 2030. Det är nödvändigt att successivt upprusta gatuytor, broar, tunnlar, parker, byggnader och idrottsanläggningar.

För att säkerställa funktionen och bevara värdet på stadens anläggningar och byggnader ska underhållsplaner och reinvesteringsprogram finnas. Planeringen av ersättningsinvesteringar ska utgöra en del av stadens långsiktiga investeringsplanering. Ersättningsinvesteringar ska i första hand finansieras med egna medel. Det innebär att ersättningsinvesteringarna kan genomföras utan att stadens ekonomi belastas av räntekostnader.

Strategiska investeringar

En stor del av stadens strategiska investeringar genomförs inom ramen för exploateringsprojekt i syfte att bygga bostäder. Exploateringsprojekten ska i huvudsak vara lönsamma. Det innebär att kalkylen för ett exploateringsprojekt i normalfallet ska bära investeringsutgifterna för den infrastruktur och det behov av kommunal service som

uppstår som en direkt konsekvens av bostadsprojektet. I den mån investeringsutgifterna för den kommunala servicen i form av till exempel förskolor, skolor och idrottsanläggningar inte kan finansieras av inkomster från markförsäljning, kommer den att finansieras av skatteintäkter (överskott) och/eller upplåning. Stadens kostnader för investeringarna ökar vid eventuell upplåning.

Lagen om värdeöverföringar från allmännyttiga kommunala bostadsbolag innebär en möjlighet för staden att finansiera investeringar inom ramen för stadens bostadsförsörjningsansvar, inom vilka åtgärder som främjar integration och social sammanhållning kommer att genomföras, med en särskild utdelning från bostadsbolagen. Den utdelning som lämnats hittills har öronmärkts för finansiering av investeringar i bostadsområden och idrottsanläggningar i prioriterade områden i ytterstaden.

Medfinansiering

I syfte att uppnå stadens inriktningsmål har staden prioriterat att medfinansiera statliga infrastrukturprojekt. Kvarvarande beslutade åtaganden för staden beräknas sammanlagt uppgå till 7 mdkr. Utbetalningarna om cirka 300–400 mnkr per år till medfinansiering minskar det kassaflöde som finns att tillgå för finansiering av stadens egna investeringar.

En finansiell förutsättning för stadens medfinansiering av statlig infrastruktur är att den kan ske med egna medel. Utbetalningarna finansieras ur en avsättning av överskott från tidigare år. Mot bakgrund av stadens ökande investeringsvolym kan staden framöver istället behöva välja att låta överskott stärka det egna kapitalet och soliditeten, och finansiera stadens egna investeringar.

Finansiella nyckeltal

Ovan har beskrivits hur finansieringen av de olika investeringstyperna förutses ske. I och med att det egengenererade kassaflödet i första hand reserveras för reinvesteringar och medfinansiering kommer upplåning att behöva ske för de strategiska investeringar som inte kan finansieras med försäljningsinkomster, eller försäljning av andra anläggningstillgångar. Upplåning kan vara ett alternativ för lönsamma investeringar, där avkastningen/hyresintäkter kan finansiera amortering och räntekostnad. För att investeringsverksamheten ska vara förenlig med kraven på god ekonomisk hushållning, behöver förutom kravet på lönsamhet även andra finansiella nyckeltal beaktas.

Vilken investeringstakt som är ekonomiskt hållbar beror inte bara på storleken på investeringsutgifterna, utan även på i vilken grad investeringarna finansieras med egna eller lånade medel (egenfinansieringsgrad). Investeringsstrategin definierar därför även en målsättning för hur de olika investeringstyperna ska finansieras.

Kommunfullmäktige har beslutat att kommunkoncernens och stadens soliditet långsiktigt ska uppgå till lägst 34 procent, och att stadens kapitalkostnader får uppgå till maximalt 7 procent av nettodriftskostnaderna. Investeringsstrategin har kompletterats med nyckeltalet ”egenfinansieringsgrad” för styrning och uppföljning av investeringsverksamhetens finansiering. Nyckeltalet ”avskrivningar och räntenetto i förhållande till omsättning” har introducerats för att möjliggöra en sammanhållen uppföljning för kommunkoncernens investeringsverksamhet, inklusive bolagen.

Soliditet

Kommunfullmäktige har fastställt ett långsiktigt mål för stadens soliditet på 34 procent. Det innebär att 34 procent av de totala tillgångarna ska finansieras med eget kapital. En viktig förutsättning för att Stockholm ska kunna genomföra investeringsplanen med bibehållen finansiell styrka kommer att vara balansen mellan egen finansiering och upplåning. Lönsamma lånefinansierade investeringar som genererar intäkter

som även täcker kostnaderna för drift, avskrivningar och ränta belastar inte resultaträkningen sett över en längre period. Investeringarna och nyupplåningen kommer dock att ha en negativ påverkan på stadens finansiella ställning och soliditet. I och med att stadens kreditbetyg, upplåningskostnad och på sikt låneutrymme är beroende av att staden kan uppvisa starka finansiella nyckeltal är det därför viktigt att prioritera även bland lönsamma investeringar.

Egenfinansieringsgrad

Många av stadens investeringar, till exempel i gator, parker, skolor och idrottsanläggningar, ger ingen ekonomisk avkastning. Lånefinansiering av dessa investeringar innebär ökade räntekostnader som inte direkt möts av ökade intäkter. En målsättning är därför att på längre sikt åstadkomma en hög grad av egenfinansiering av investeringarna. Stadens ersättningsinvesteringar ska finansieras med egna medel. Det innebär att ersättningsinvesteringarna kan genomföras utan att stadens ekonomi belastas av räntekostnader. I den mån kassaflödet från den löpande verksamheten inte räcker för att finansiera reinvesteringar i verksamhetsfastigheter och infrastruktur, kan staden behöva budgetera/generera ett högre resultat för att öka egenfinansieringsgraden.

Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader

Kommunfullmäktige har beslutat att kapitalkostnaderna (avskrivningar och internränta) får uppgå till maximalt 7 procent av stadens nettodriftskostnader. Syftet med nyckeltalet är att säkerställa att investeringsverksamheten inte begränsar budgetutrymmet för övrig verksamhet. Nyckeltalet kompletteras av nyckeltalet nedan, som mäter avskrivningar och verkligt räntenetto i förhållande till omsättning.

Avskrivningar och räntenetto i förhållande till omsättning

Detta kompletterande nyckeltal mäter hur stor del av verksamhetens intäkter, skatteintäkter och generella statsbidrag som tas i anspråk för att bära kostnaderna för avskrivningar och ränta. En fördel med nyckeltalet är att det även kan användas för uppföljning av bolagens, och därmed kommunkoncernens, samlade investeringsverksamhet.

Styrning och uppföljning

Arbetet med att implementera investeringsstrategin berör främst exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, trafiknämnden samt de kommunala bolagen Micasa Fastigheter i Stockholm AB och Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB). I samband med budget och verksamhetsplanering lämnar dessa nämnder och bolag in prioriteringsunderlag genom stadens gemensamma beslutsstöd. Genom beslutsstödet samlas, kategoriseras och prioriteras investeringarna utifrån ett antal beslutskriterier. Vidare görs en beskrivning av investeringsportföljen utifrån stadens verksamhetsmål, hållbar balans mellan lönsamma och icke lönsamma projekt samt investeringskategorier och investeringstyper. Stadens investeringsstrategi utgör underlag för att ta fram berörda nämnders och bolags investeringsplaner.

Stadsledningskontoret har ett samordningsansvar för berörda nämnders och bolags investeringar och ansvarar för en aggregerad sammanställning och övergripande förvaltning av stadens investeringsportfölj. Stadens investeringsstrategi och utbyggnadsplanering följs årligen upp och vid behov justeras prioriteringar och åtgärdsprogram. Genom gemensamma forum för dialog med berörda nämnder och bolag under ledning av stadsledningskontoret skapas ett underlag för samlad prioritering av investeringar. Olika effektmål behöver kompletteras med indikatorer för att kunna följa och agera utifrån det som uppnåtts.

Stadens berörda nämnder och bolag ska i linje med stadens övergripande investeringsstrategi ha ett stort fokus på att uppnå kostnadseffektivitet och god ekonomisk hushållning i samtliga investeringsprojekt. I samband med mycket stora investeringsprojekt bör stadens vedertagna projektkalkylering kompletteras med alternativa kalkylmetoder, såsom till exempel den så kallade *successivprincipen*[1].

Ansvaret för uppföljningen ligger generellt hos den förvaltning/bolag som genomför investeringsprojektet men större investeringar följs upp i särskild ordning av stadsledningskontoret i enlighet med stadens anvisningar för beslut, styrning och uppföljning av investeringar och andra stora projekt. I samband med införandet av en ny ekonomimodell i staden har ett antal stadsövergripande projekt definierats som så kallade ”Koncernprojekt”. Koncernprojekt ska omfatta samtliga investeringar som ingår i ett investeringsbeslut oavsett vilken nämnd/bolag som kommer att genomföra investeringsprojektet. Stadsledningskontoret anger de koncernprojekt för vilka en särskild uppföljning ska lämnas till kommunstyrelsen.

De ovan redovisade finansiella nyckeltalen ska följas upp löpande och rapporteras i samband med bokslut.

[1] Successivprincipen är en metod för helhetsbedömning av projekt med avseende på tids- och kostnadsramar där både risker och möjligheter värderas inkluderat projektmiljöns omvärldsfaktorer. Successivmetoden innebär således att osäkerheter identifieras och värderas. Syftet med analyserna är att få fram en tillförlitlig bedömning/prognos av projektets slutliga kostnad inklusive eventuella hot och möjligheter. Metoden består av flera moment och inleds med att ta fram en underlagskalkyl. Det mest centrala momentet är den efterföljande osäkerhetsanalysen som utförs i en tvärsammansatt grupp och över förvaltningsgränserna i det fall investeringsprojektet är av stadsövergripande karaktär. Gruppanalysen genomförs i syfte att kvalitetssäkra och riskvärdera kalkylen

Investeringsplan för stadens nämnder

Mnkr	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Arbetsmarknadsnämnden						
Inventarier och maskiner	-0,6	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Investeringsplan, netto	**-0,6**	**-4,0**	**-4,0**	**-4,0**	**-4,0**	**-4,0**
Exploateringsnämnden						
Långsiktig investeringsplan, netto	-3 300,0	-3 510,0	-3 060,0	-3 060,0	-3 100,0	-3 100,0
varav Cykelplan	*-50,0*	*-60,0*	*-60,0*			
Investeringsplan totalt, netto	**-3 300,0**	**-3 510,0**	**-3 060,0**	**-3 060,0**	**-3 100,0**	**-3 100,0**
Utgift	-3 900,0	-3 860,0	-3 910,0	-4 010,0	-4 250,0	-4 350,0
Exploateringsinkomster	300,0	200,0	500,0	500,0	500,0	500,0
Övriga inkomster	300,0	150,0	350,0	450,0	650,0	750,0
Summa inkomster	600,0	350,0	850,0	950,0	1 150,0	1 250,0
Fastighetsnämnden						
Långsiktig investeringsplan,netto	-300,0	-500,0	-500,0	-500,0	-300,0	-300,0
Utökad investeringsplan, netto	-403,0	-615,0	-1 030,0	-781,0	-491,5	0,0
varav Östermalmshallen	*-114,0*					
varav Gasklockan Hjorthagen	*-60,0*					
varav Liljevalchs	*-30,0*					
varav Medborgarhuset (exkl. Forsgrenska badet)	*-55,0*					
varav Bostadsrätter, förvärv (LSS, förskolor)	*-139,0*	*-240,0*	*-260,0*	*-40,0*	*-30,0*	
varav Söderstaden Larsboda		*-350,0*	*-550,0*	*-500,0*	*-461,5*	
varav Stadsbiblioteket		*-25,0*	*-220,0*	*-241,0*		
Långsiktig investeringsplan, idrottsinvesteringar	-410,0	*-486,6*	-486,6	-486,6	-286,6	-286,6
varav reinvesteringar		*-243,3*	*-243,3*	*-243,3*	*-143,3*	*-143,3*
varav nyinvesteringar		*-243,3*	*-243,3*	*-243,3*	*-143,3*	*-143,3*
Utökad investeringsplan, idrottsinvesteringar	-223,0	*-135,0*	0,0	0,0		
varav ersättningsinvesteringar	*-13,0*					
varav Åkeshov	*-210,0*	*-135,0*				
Investeringsplan, netto	**-1 336,0**	**-1 736,6**	**-2 016,6**	**-1 767,6**	**-1 078,1**	**-586,6**
Idrottsnämnden						
Långsiktig investeringsplan	-25,4	*-6,8*	-6,8	-4,8	-4,8	-4,8
Inventarier och maskiner	-23,0	-15,0	-15,0	-17,0	-17,0	-17,0
Investeringsplan, netto	**-48,4**	**-21,8**	**-21,8**	**-21,8**	**-21,8**	**-21,8**
Kommunstyrelsen m.m.						
Inventarier och maskiner	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Investeringsplan, netto	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**	**-2,0**
Kulturnämnden: kulturförvaltningen						
Inventarier och maskiner	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3	-6,3
Inventarier och maskiner (utökad budget)	-21,7	-18,4	-8,3	-84,0	0,0	0,0
varav bibliotek i rörelse	*-5,0*					
varav Stadsbiblioteket				*-84,0*		
varav Stadsmuseet	*-16,7*	*-13,4*	-8,3			
varav Liljevalchs		*-5,0*				
Investeringsplan, netto	**-28,0**	**-24,7**	**-14,6**	**-90,3**	**-6,3**	**-6,3**
Kulturnämnden: stadsarkivet						
Inventarier och maskiner	-2,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Inventarier bergrum			-45,0			
Investeringsplan, netto	**-2,0**	**-1,0**	**-46,0**	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**
Kyrkogårdsnämnden						
Långsiktig investeringsplan,netto	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	
Utökad investeringsplan, netto	-25,0	-54,0	-35,0	-3,6	0,0	
varav begravningsplats Järva	*-15,0*	*-15,0*	*-15,0*			
varav ombyggnad av arbetslokaler Norra begravningsplatsen		*-19,0*				
varav kistgravkvarter Råcksta		*-10,0*	*-10,0*			
varav bevattningsanläggning Skogskyrkogården	*-10,0*	*-10,0*	*-10,0*	*-3,6*		
Investeringsplan, netto	**-35,0**	**-64,0**	**-45,0**	**-13,6**	**-10,0**	**0,0**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden						
Inventarier och maskiner	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Investeringsplan, netto	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**
Servicenämnden						
Inventarier och maskiner	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Investeringsplan, netto	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**	**-1,0**
Socialnämnden						
Inventarier och maskiner	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
Investeringsplan, netto	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**	**-4,7**

Mnkr	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stadsbyggnadsnämnden						
Inventarier och maskiner	-2,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Investeringsplan, netto	**-2,0**	**-3,0**	**-3,0**	**-3,0**	**-3,0**	**-3,0**
Trafiknämnden						
Långsiktig investeringsplan,netto	-740,0	-830,0	-780,0	-680,0	-680,0	-680,0
varav cykelplan 2012-2018	*-220,0*	*-250,0*	*-215,0*			
Utökad investeringsplan, netto	-198,0	-460,5	-485,5	-150,0	0,0	0,0
varav klimatinvesteringar (gång, cykel mm)	*-20,0*	*-25,0*	*-25,0*			
varav träd	*-10,0*	*-10,0*	*-10,0*			
varav Sergelstorg	*-167,0*	*-353,0*	*-318,0*	-50,0		
varav Park Järvafältet	*-1,0*	*-2,5*	*-2,5*			
varav investering i grönstruktur		*-70,0*	*-130,0*	*-100,0*		
Investeringsplan totalt, netto	**-938,0**	**-1 290,5**	**-1 265,5**	**-830,0**	**-680,0**	**-680,0**
Utgift	-1 012,5	-1 367,5	-1 274,9	-830,0	-680,0	-680,0
Inkomst	74,5	77,0	9,4			
Utbildningsnämnden						
Inventarier och maskiner	-90,0	-100,0	-110,0	-110,0	-110,0	-110,0
Investeringsplan, netto	**-90,0**	**-100,0**	**-110,0**	**-110,0**	**-110,0**	**-110,0**
Äldrenämnden						
Inventarier och maskiner	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Utökad investeringsplan, digitala larm		-22,0				
Investeringsplan, netto	**-0,1**	**-22,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**
Överförmyndarnämnden						
Inventarier och maskiner	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Investeringsplan, netto	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**
Stadsdelsnämnderna						
Inventarier och maskiner	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0	-30,0
Stadsmiljö, park- och grönområden, tillgänglighet	-110,0	-195,0	-195,0	-195,0	-195,0	-195,0
Investeringsplan, netto	**-140,0**	**-225,0**	**-225,0**	**-225,0**	**-225,0**	**-225,0**
Central medelsreserv 4						
Centralt redovisade investeringsmedel (-)	-600,0	-550,0	-550,0	-400,0	-400,0	-400,0
varav ersättningsinvesteringar		*-15,0*	*-100,0*	*-100,0*	*-100,0*	*-100,0*
varav reserv fastighetsinvesteringar		*-100,0*	*-100,0*			
varav tillgänglighetsinvesteringar	*-100,0*					
varav klimatinvesteringar	*-150,0*	*-210,0*	*-280,0*			
varav Vattenprogrammet	*-25,0*	*-25,0*				
varav reinvesteringar stadsmiljö	*-45,0*					
Investeringsplan, netto	**-600,0**	**-550,0**	**-550,0**	**-400,0**	**-400,0**	**-400,0**
Totalt						
Inventarier och maskiner	**-162,6**	**-168,0**	**-223,0**	**-180,0**	**-180,0**	**-180,0**
Långsiktig investeringsplan,netto	**-4 895,4**	**-5 538,4**	**-5 038,4**	**-4 936,4**	**-4 576,4**	**-4 566,4**
Utökad investeringsplan, netto	**-870,7**	**-1 304,9**	**-1 558,8**	**-1 018,6**	**-491,5**	**0,0**
Central medelsreserv 4	**-600,0**	**-550,0**	**-550,0**	**-400,0**	**-400,0**	**-400,0**
Investeringsplan totalt, netto	**-6 528,7**	**-7 561,3**	**-7 370,2**	**-6 535,0**	**-5 647,9**	**-5 146,4**
Utgifter, brutto	**-7 203,2**	**-7 988,3**	**-8 229,6**	**-7 485,0**	**-6 797,9**	**-6 396,4**
Inkomster, brutto	**674,5**	**427,0**	**859,4**	**950,0**	**1 150,0**	**1 250,0**

Specifikation av investeringsplan för stadsdelsnämnderna

Mnkr	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-7,2	-12,9	-5,8	-5,8	-5,8	-5,8
Inventarier och maskiner	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
Investeringsplan, netto	**-9,0**	**-14,7**	**-7,6**	**-7,6**	**-7,6**	**-7,6**
Stadsdelsnämnd Spånga-Tensta						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-5,7	-11,9	-4,4	-4,4	-4,4	-4,4
Inventarier och maskiner	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Investeringsplan, netto	**-7,1**	**-13,3**	**-5,8**	**-5,8**	**-5,8**	**-5,8**
Stadsdelsnämnd Hässelby-Vällingby						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-9,4	-16,4	-9,1	-9,1	-9,1	-9,1
Inventarier och maskiner	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8
Investeringsplan, netto	**-12,2**	**-19,2**	**-11,9**	**-11,9**	**-11,9**	**-11,9**
Stadsdelsnämnd Bromma						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-8,8	-16,3	-9,3	-9,3	-9,3	-9,3
Inventarier och maskiner	-2,8	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
Investeringsplan, netto	**-11,6**	**-19,2**	**-12,2**	**-12,2**	**-12,2**	**-12,2**
Stadsdelsnämnd Kungsholmen						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-6,6	-16,2	-6,2	-6,2	-6,2	-6,2
Inventarier och maskiner	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Investeringsplan, netto	**-8,6**	**-18,2**	**-8,2**	**-8,2**	**-8,2**	**-8,2**
Stadsdelsnämnd Norrmalm						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-9,4	-14,5	-8,5	-8,5	-8,5	-8,5
Inventarier och maskiner	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7
Investeringsplan, netto	**-12,1**	**-17,2**	**-11,2**	**-11,2**	**-11,2**	**-11,2**
Stadsdelsnämnd Östermalm						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-7,9	-13,4	-6,9	-6,9	-6,9	-6,9
Inventarier och maskiner	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
Investeringsplan, netto	**-10,1**	**-15,6**	**-9,1**	**-9,1**	**-9,1**	**-9,1**
Stadsdelsnämnd Södermalm						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-11,9	-18,7	-9,8	-9,8	-9,8	-9,8
Inventarier och maskiner	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1	-3,1
Investeringsplan, netto	**-15,0**	**-21,8**	**-12,9**	**-12,9**	**-12,9**	**-12,9**
Stadsdelsnämnd Enskede-Årsta-Vantör						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-13,5	-18,0	-9,8	-9,8	-9,8	-9,8
Inventarier och maskiner	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2
Investeringsplan, netto	**-16,7**	**-21,2**	**-13,0**	**-13,0**	**-13,0**	**-13,0**
Stadsdelsnämnd Skarpnäck						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-6,1	-11,2	-5,2	-5,2	-5,2	-5,2
Inventarier och maskiner	-1,7	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Investeringsplan, netto	**-7,8**	**-12,8**	**-6,8**	**-6,8**	**-6,8**	**-6,8**
Stadsdelsnämnd Farsta						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-8,5	-12,5	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Inventarier och maskiner	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9	-1,9
Investeringsplan, netto	**-10,4**	**-14,4**	**-7,9**	**-7,9**	**-7,9**	**-7,9**
Stadsdelsnämnd Älvsjö						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-3,6	-8,4	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
Inventarier och maskiner	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Investeringsplan, netto	**-4,5**	**-9,3**	**-3,8**	**-3,8**	**-3,8**	**-3,8**
Stadsdelsnämnd Hägersten-Liljeholmen						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-8,5	-13,9	-6,9	-6,9	-6,9	-6,9
Inventarier och maskiner	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
Investeringsplan, netto	**-10,7**	**-16,1**	**-9,1**	**-9,1**	**-9,1**	**-9,1**
Stadsdelsnämnd Skärholmen						
Stadsmiljö, investeringar i park- och grönområden	-2,9	-10,7	-4,2	-4,2	-4,2	-4,2
Inventarier och maskiner	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Investeringsplan, netto	**-4,2**	**-12,0**	**-5,5**	**-5,5**	**-5,5**	**-5,5**
Reinvesteringar ofördelat						
Investeringar i stadsmiljö, ofördelat stadsdelsnämnd	**0,0**	**0,0**	**-55,0**	**-55,0**	**-55,0**	**-55,0**

Investeringsplan för bolag i Stockholms Stadshus AB 2016-2019

Bruttoutgifter

Mnkr	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
AB Svenska Bostäder				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-2 380,0	-2 530,0	-2 430,0	-2 110,0
AB Familjebostäder				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-1 491,0	-2 094,0	-2 977,0	-3 002,0
AB Stockholmshem				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-1 971,0	-1 963,0	-2 326,0	-2 750,0
Micasa Fastigheter i Stockholm AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-755,0	-400,0	-415,0	-415,0
Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-1 600,0	-2 300,0	-3 400,0	-3 500,0
Stockholm Vatten och Avfall AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-2 230,0	-2 759,0	-2 736,0	-2 412,0
Stockholms Hamn AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-1 305,0	-1 079,0	-1 301,0	-1 247,0
AB Stokab				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-200,0	-200,0	-200,0	-200,0
Stockholms Stads Parkerings AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-157,0	-85,0	-320,0	-540,0
Stockholm Stadsteater AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-50,0	-11,0	-11,0	-50,0
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-40,0	-20,0	-20,0	-20,0
Stockholm Business Region AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
S:t Erik Markutveckling AB				
Investeringsplan, bruttoutgifter	-58,0	-74,0	-58,0	-45,0
TOTAL INVESTERINGSPLAN, bruttoutgifter för bolag i koncernen Stockholms Stadshus AB	**-12 238,0**	**-13 516,0**	**-16 195,0**	**-16 292,0**
INVESTERINGSPLAN, bruttoutgifter för stadens nämnder	**-7 203,2**	**-7 988,3**	**-8 229,6**	**-7 485,0**
TOTAL INVESTERINGSPLAN, bruttoutgifter för bolag i koncernen Stockholms Stadshus AB samt stadens nämnder	**-19 441,2**	**-21 504,3**	**-24 424,6**	**-23 777,0**

Sammanställning av pågående genomförandeprojekt som kommunfullmäktige fattat beslut om

	Dnr	Utgift Mnkr	Inkomst Mnkr
Exploateringsnämnden			
Hammarby Sjöstad			
Kvarteret Fredriksdal	302-0751/2011	-209,0	133,0
Kvarteret Lugnet 3, bostäder	302-1477/2014	-127,9	226,4
Kvarteren Påsen och Godsvagnen	123-2060/2015	-57,7	18,4
Nordvästra Kungsholmen			
Ombyggnad av trafikplats Lindhagensgatan på Kungsholmen	314-2822/2010	-400,0	
Kristineberg, Krillans krog, bostäder	311-1873/2012	-69,0	
Norra Djurgårdsstaden			
Genomförandebeslut 3, detaljplan Västra samt sopsuganläggning	302-0806/2010	-763,0	149,0
Genomförandebeslut 4, infrastruktur i Hjorthagen	302-2601/2011	-380,0	
Genomförandebeslut 5, bostäder inom Norra 2, Hjorthagen	302-0526/2012	-281,0	
Reviderat genomförandebeslut, Värtapiren,	302-0635/2012	-3 075,0	
Reviderat genomförandebeslut, Värtapiren, Stockholms hamn	302-0635/2012	-635,0	
Gasverket	302-1935/2013	-605,0	
Ängsbotten, bostäder	302-1935/2013	-313,0	180,0
Bygglogistikcenter i Hjorthagen	302-1936/2013	-144,0	133,0
Gasklocka 3 och 4	302-0284/2014	-99,0	400,0
Genomförandebeslut 8, Brofästet, bostäder	123-0399/2015	-270,0	1 050,0
Kvarteret Jackproppen	123-0744/2016	-88,0	112,0
Hagastaden	311-0196/2010	-10 400,0	8 250,0
Slussen - reviderat genomförandebeslut	123-1103/2015	-12 100,0	2 200,0
Albano, studentbostäder	311-1852/2012	-168,0	
Bromma Center	302-1401/2009	-172,0	
Bromma, Västerled	123-0556/2016	-71,0	
Bromstens industriområde, bostäder	123-1642/2015	-512,0	36,0
Hässelby Gård, bostäder	302-0921/2014	-55,0	46,0
Kista Gård 2, bostäder	123-0265/2015	-31,0	140,0
Mariehäll - utbyggnad av Annedal	302-0793/2007	-420,0	
Nobel Center	123-0485/2016	-227,0	1,3
Nybohovsbacken, bostäder	302-0420-2014	-71,0	103,0
Rinkeby Allé, bostäder	123-2065/2015	-124,0	
Rinkebyterassen, bostäder	302-0312/2013	-135,0	
Rosenlundsparken, bostäder	302-0603/2014	-72,5	160,0
Svedmyra, bostäder	302-1053/2013	-58,2	99,6
Södermalm, Mariagårdstäppan	302-0397/2009	-183,5	
Torshamnsgatan, ombyggnad	314-0707/2012	-75,0	
Ulvsunda Stockholm Induktorn 33	302-0507/2011	-104,0	
Årsta, Packrummet, bostäder	123-1640/2015	-214,0	6,6
Årstadal, Liljeholmen	302-4813/2004	-348,4	
Årstafältet, etapp 1, bostäder	123-1519/2015	-999,0	104,0
Årstastråket, etapp 1, bostäder	302-0481/2012	-170,0	
Årstastråket, etapp 2, bostäder	123-1866/2015	-122,0	
Älvsjö centrum	302-2733/2009	-322,0	
Fastighetsnämnden			
Stadsmuseet, reviderat genomförandebeslut	122-0243/2016	-140,0	
Upprustning och utveckling av Östermalmshallen	308-0607/2014	-635,0	
Upprustning av Åkeshovs sim- och idrottshall	328-1333/2014	-398,0	
Liljevalchs konsthall, till-, ombyggnad och renovering	122-1674/2015	-256,0	
Bredängsbadet, renovering av simhallsdelen	122-1870/2015	-50,0	
Upprustning och utveckling av Medborgarhuset	122-0269/2016	-670,0	
Fullstor idrottshall i Hjorthagen	122-0682/2016	-115,0	
Uppgradering av Hammarby IP	122-0684/2016	-54,5	
Trafiknämnden			
Reinvesteringsprogram, offentlig belysning och trafiksignaler	314-0476/2011	-740,0	
Nord/Sydaxeln	314-1124/2010	-1 580,0	
Norra Länken	314-0216/2009	-850,0	
Sergels Torgs tätskikt - renovering	314-0932/2012	-1 650,0	167,0
Bro mellan Rinkeby och Stora Ursvik	314-1561/2012	-103,0	22,0
Reinvesteringsprogram, gatuytor	314-0314/2013	-625,0	
Byte av bro för Västberga Allé över stambanan	124-0720/2015	-197,0	
Gång- och cykelåtgärder på Lidingövägen	124-0953/2015	-57,0	
Cykelbana på Värtavägen	123-1521/2015	-58,0	
Exploateringsnämnden och trafiknämnden			
Avtal med SLL/SL rörande fastigheterna Akka 4 och Sandstugan 3	302-0400/2009		
samt genomförande av Solnagrenen av Tvärbana Norr	302-0938/2009	-867,0	
Tilläggsavtal	123-0711/2015		

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 491,5**	**-1 562,4**	**-1 563,8**	**-1 566,5**
Drift och underhåll	-1 485,5	-1 554,1	-1 555,5	-1 558,2
Avskrivningar	-5,0	-7,2	-7,2	-7,2
Internräntor	-1,0	-1,1	-1,1	-1,1
Intäkter	**36,7**	**32,9**	**32,9**	**32,9**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 454,8**	**-1 529,5**	**-1 530,9**	**-1 533,6**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-9,0	-14,7	-7,6	-7,6
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-9,0**	**-14,7**	**-7,6**	**-7,6**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				
Ungdomens Hus, kostnader	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
Dagverksamhet för äldre invandrare	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 108,2**	**-1 147,9**	**-1 149,1**	**-1 151,2**
Drift och underhåll	-1 103,2	-1 141,9	-1 143,1	-1 145,2
Avskrivningar	-4,2	-5,2	-5,2	-5,2
Internräntor	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Intäkter	**33,8**	**31,3**	**31,3**	**31,3**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 074,4**	**-1 116,6**	**-1 117,8**	**-1 119,9**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-7,1	-13,3	-5,8	-5,8
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-7,1**	**-13,3**	**-5,8**	**-5,8**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 802,7**	**-1 875,8**	**-1 878,9**	**-1 884,3**
Drift och underhåll	-1 796,4	-1 868,4	-1 871,5	-1 876,9
Avskrivningar	-5,4	-6,4	-6,4	-6,4
Internräntor	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
Intäkter	**51,6**	**49,4**	**49,4**	**49,4**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 751,1**	**-1 826,4**	**-1 829,5**	**-1 834,9**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-12,2	-19,2	-11,9	-11,9
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-12,2**	**-19,2**	**-11,9**	**-11,9**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Bromma stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 451,7**	**-1 532,5**	**-1 535,8**	**-1 541,0**
Drift och underhåll	-1 444,5	-1 524,2	-1 527,5	-1 532,7
Avskrivningar	-6,0	-7,0	-7,0	-7,0
Internräntor	-1,2	-1,3	-1,3	-1,3
Intäkter	**51,3**	**51,7**	**51,7**	**51,7**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 400,4**	**-1 480,8**	**-1 484,1**	**-1 489,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-11,6	-19,2	-12,2	-12,2
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-11,6**	**-19,2**	**-12,2**	**-12,2**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				
Josefinahemmet, kostnader	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
Korttidsboendet Kinesen, demens	-4,6	-4,6	-4,6	-4,6
Språkförskola, kostnader	-2,8	-2,8	-2,8	-2,8
Språkförskola, intäkter	0,1	0,1	0,1	0,1

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 172,1**	**-1 192,7**	**-1 195,4**	**-1 200,1**
Drift och underhåll	-1 162,1	-1 182,0	-1 184,7	-1 189,4
Avskrivningar	-8,7	-9,2	-9,2	-9,2
Internräntor	-1,3	-1,5	-1,5	-1,5
Intäkter	**46,1**	**41,0**	**41,0**	**41,0**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 126,0**	**-1 151,7**	**-1 154,4**	**-1 159,1**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-8,6	-18,2	-8,2	-8,2
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-8,6**	**-18,2**	**-8,2**	**-8,2**

Varav kommunövergripande verk-samheter, som anslagsfinansieras				
Förskola för döva och hörselskadade barn, kostnad	-10,5	-10,5	-10,5	-10,5
Förskola för döva och hörselskadade barn, intäkter	4,3	0,0	0,0	0,0
Habiliteringsenheten i Stadshagen, kostnader	-4,5	-4,5	-4,5	-4,5
Habiliteringsverksamheten, kostnader	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Habiliteringsverksamhet för barn, kostnader	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7

Norrmalms stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 108,3**	**-1 112,8**	**-1 115,3**	**-1 119,5**
Drift och underhåll	-1 095,7	-1 104,3	-1 106,8	-1 111,0
Avskrivningar	-11,5	-7,6	-7,6	-7,6
Internräntor	-1,1	-0,9	-0,9	-0,9
Intäkter	**34,6**	**34,3**	**34,3**	**34,3**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 073,7**	**-1 078,5**	**-1 081,0**	**-1 085,2**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-12,1	-17,2	-11,2	-11,2
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-12,1**	**-17,2**	**-11,2**	**-11,2**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				
Vasaträffen, kostnader	-2,6	-2,6	-2,6	-2,6

Östermalms stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 328,5**	**-1 392,6**	**-1 396,7**	**-1 403,5**
Drift och underhåll	-1 323,2	-1 386,2	-1 390,3	-1 397,1
Avskrivningar	-4,4	-5,4	-5,4	-5,4
Internräntor	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
Intäkter	**42,8**	**42,7**	**42,7**	**42,7**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 285,7**	**-1 349,9**	**-1 354,0**	**-1 360,8**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-10,1	-15,6	-9,1	-9,1
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-10,1**	**-15,6**	**-9,1**	**-9,1**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Södermalms stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-2 249,5**	**-2 279,3**	**-2 284,5**	**-2 293,2**
Drift och underhåll	-2 234,5	-2 260,7	-2 265,9	-2 274,6
Avskrivningar	-12,9	-16,2	-16,2	-16,2
Internräntor	-2,1	-2,4	-2,4	-2,4
Intäkter	**71,3**	**68,9**	**68,9**	**68,9**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-2 178,2**	**-2 210,4**	**-2 215,6**	**-2 224,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-15,0	-21,8	-12,9	-12,9
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-15,0**	**-21,8**	**-12,9**	**-12,9**

Varav kommunövergripande verk-samheter, som anslagsfinansieras				
Träffpunkt för synskadade, kostnader	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Club Reimers, kostnader	-1,8	-1,8	-1,8	-1,8
Club Reimers, intäkter	1,8	1,8	1,8	1,8
Tellus fritidscenter, kostnader	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
Hornskroken, kostnader	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Reimers förskola, Maria, kostnader	-10,5	-10,5	-10,5	-10,5
Reimers förskola, Maria, intäkter	0,2	0,2	0,2	0,2
Mariahissen/Tanto servicehus, kostnader	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Språkförskola Bamse, kostnader	-7,5	-7,5	-7,5	-7,5
Språkförskola Bamse, intäkter	0,6	0,6	0,6	0,6

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-2 317,0**	**-2 339,2**	**-2 343,2**	**-2 350,0**
Drift och underhåll	-2 303,7	-2 327,6	-2 331,6	-2 338,4
Avskrivningar	-12,3	-10,1	-10,1	-10,1
Internräntor	-1,0	-1,5	-1,5	-1,5
Intäkter	**72,8**	**68,5**	**68,5**	**68,5**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-2 244,2**	**-2 270,7**	**-2 274,7**	**-2 281,5**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-16,7	-21,2	-13,0	-13,0
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-16,7**	**-21,2**	**-13,0**	**-13,0**

Varav kommunövergripande verk-samheter, som anslagsfinansieras				
Svedmyrabadet, kostnader	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
Svedmyrabadet, intäkter	0,2	0,2	0,2	0,2

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 113,9**	**-1 131,9**	**-1 133,7**	**-1 136,7**
Drift och underhåll	-1 107,7	-1 122,9	-1 124,7	-1 127,7
Avskrivningar	-5,4	-7,7	-7,7	-7,7
Internräntor	-0,8	-1,3	-1,3	-1,3
Intäkter	**32,7**	**31,7**	**31,7**	**31,7**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 081,2**	**-1 100,2**	**-1 102,0**	**-1 105,0**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-7,8	-12,8	-6,8	-6,8
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-7,8**	**-12,8**	**-6,8**	**-6,8**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Farsta stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 551,9**	**-1 581,2**	**-1 584,4**	**-1 589,7**
Drift och underhåll	-1 544,4	-1 571,5	-1 574,7	-1 580,0
Avskrivningar	-6,6	-8,5	-8,5	-8,5
Internräntor	-0,9	-1,2	-1,2	-1,2
Intäkter	**49,0**	**46,4**	**46,4**	**46,4**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 502,9**	**-1 534,8**	**-1 538,0**	**-1 543,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-10,4	-14,4	-7,9	-7,9
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-10,4**	**-14,4**	**-7,9**	**-7,9**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Älvsjö stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-591,0**	**-618,6**	**-619,5**	**-621,4**
Drift och underhåll	-588,5	-615,6	-616,5	-618,4
Avskrivningar	-2,1	-2,5	-2,5	-2,5
Internräntor	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5
Intäkter	**19,4**	**19,3**	**19,3**	**19,3**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-571,6**	**-599,3**	**-600,2**	**-602,1**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-4,5	-9,3	-3,8	-3,8
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-4,5**	**-9,3**	**-3,8**	**-3,8**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 874,5**	**-1 931,7**	**-1 934,7**	**-1 939,9**
Drift och underhåll	-1 863,1	-1 922,4	-1 925,4	-1 930,6
Avskrivningar	-10,3	-7,8	-7,8	-7,8
Internräntor	-1,1	-1,5	-1,5	-1,5
Intäkter	**75,7**	**75,6**	**75,6**	**75,6**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 798,8**	**-1 856,1**	**-1 859,1**	**-1 864,3**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-10,7	-16,1	-9,1	-9,1
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-10,7**	**-16,1**	**-9,1**	**-9,1**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Skärholmens stadsdelsnämnd

Kommunstyrelsens förslag till budget 2017 och inriktning för 2018 och 2019

Mnkr	Budget 2016	Budget 2017	Plan 2018	Plan 2019
Driftverksamhet				
Anslag för nämndens verksamhet				
Kostnader (-)	**-1 174,0**	**-1 185,6**	**-1 187,1**	**-1 189,8**
Drift och underhåll	-1 164,3	-1 174,5	-1 176,0	-1 178,7
Avskrivningar	-8,4	-9,7	-9,7	-9,7
Internräntor	-1,3	-1,4	-1,4	-1,4
Intäkter	**27,2**	**24,2**	**24,2**	**24,2**
Summa stadsdelsnämnd - netto	**-1 146,8**	**-1 161,4**	**-1 162,9**	**-1 165,6**
Investeringsplan				
Utgifter (-)	-4,2	-12,0	-5,5	-5,5
Inkomster	0,0	0,0	0,0	0,0
Inventarier och maskiner	**-4,2**	**-12,0**	**-5,5**	**-5,5**

Varav kommunövergripande verksamheter, som anslagsfinansieras				

Kommunfullmäktiges indikatorer

Förslag på ytterligare indikatorer kommer att tas fram under 2017.

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.1 Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Andel förskollärare av antal anställda	41 %	41 %	42 %
	Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	4,9	4,9
	Andel förskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/ normkritik	Öka	Öka	Öka
	Andel grundskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/ normkritik	Öka	Öka	Öka
	Andel nöjda föräldrar	87 %	88 %	90 %
	Kvalitetsindikatorn - Självvärdering utifrån läroplansuppdraget	3,8	3,8	3,8
	Antal barn per grupp	16	16	16
	Andel elever i årskurs 9 som uppnått målen i alla ämnen	80 %	81 %	81 %
	Andel elever som är behöriga till nationella program, exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund	93 %	94 %	94 %
	Andel elever i årskurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	83 %	84 %	85 %
	Andel elever i årskurs 8 som känner sig trygga i skolan	87 %	87 %	87 %
	Andel legitimerade lärare i grundskolan	74 %	76 %	78 %
	Andel gymnasieelever som slutfört utbildningen inom tre år	73 %	74 %	75 %
	Andel legitimerade lärare i gymnasieskolan	74 %	75 %	76 %
	Andel gymnasieelever som är trygga i skolan	95 %	95 %	95 %
	Andel barn som lever i familjer som har ekonomiskt bistånd	3,1 %	3,1 %	3,1 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Inskrivningsgraden i förskoleverksamheten	90 %	91 %	92 %
	Svarsfrekvens på förskoleundersökningen	80 %	80 %	80 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel enheter som genomför systematiskt barnsäkerhetsarbete	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
1.2 Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Andel barn och ungdomar som varit aktuella för insatser inom individ- och familjeomsorgen (utredningstyp BoU eller Vuxen) och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats (inom IoF, BoU och Vuxna, 0-19 år)	84 %	84 %	84 %
	Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk	35 %	35 %	35 %
	Andelen försökslägenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslägenheter i nämnden	25 %	25 %	25 %
	Andel personer med insatser inom socialpsykiatrin som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes	80 %	80 %	80 %
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	-	90 %	-
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	-	55 %	-
	Andel ungdomar som i Stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	-	90 %	-
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel enskilda som har fått stöd i enlighet med sitt beslut inom socialpsykiatrin	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal hemlösa		tas fram av nämnden	
	Andel enskilda som klarar mer på egen hand inom socialpsykiatrin	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	75 %	76 %	77 %
	Hastighetsefterlevnad	76 %	77 %	78 %
	Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM) inom en radie om 300 meter från en skola	öka	öka	öka
	Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA (risk- och sårbarhetsanalys)	100 %	100 %	100 %
	Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden	69 %	70 %	70 %
	Stockholmarnas nöjdhet med rent och städat	69 %	70 %	70 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Uppfyllnadsgrad 24-timmarsgarantin avseende klotter	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Stockholmarnas nöjdhet med snöröjning/sandning	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Bostadsbolagens hyresgästers nöjdhet med bostad, allmänna utrymmen, utemiljö	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Antal markanvisade bostäder	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal markanvisade hyresrätter	4 250 st	4 500 st	4 500 st
	Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner	8 000 st	9 000 st	9 000 st
	Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	3 200 st	3 600 st	3 600 st
	Antal påbörjade bostäder	7 000 st	7 000 st	7 000 st
	Antal påbörjade hyresrätter	3 500 st	3 500 st	3 500 st
	Antal färdigställda studentbostäder	1 800 st	1 600 st	1 600 st
	Antal förmedlade försöks- och tränings- samt Bostad först-lägenheter via Bostadsförmedlingen (IoF)	500 st	500 st	500 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal markanvisade studentbostäder	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade studentbostäder	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
Obligatorisk nämndindikator				
	Genomsnittlig tid från start-PM till beslutad detaljplan, alla planer (månader)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal markanvisade bostäder i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade bostäder i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal färdigställda bostäder med särskild service (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal anvisade bostäder till nyanlända	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal godkända/antagna detaljplaner	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Antal påbörjade hyresrätter av stadens bostadsbolag	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
1.5 Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Stockholmarnas nöjdhet med Stockholms stads idrottsutbud	73 %	74 %	75 %
	Ungdomars nöjdhet med tillgång till idrottsmöjligheter	72 %	73 %	74 %
	Andelen ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter	78 %	79 %	80 %
	Nyttjandegraden stora idrottshallar (20x40)	88 %	88 %	88 %
	Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	90 000	93 000

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Stockholmarnas nöjdhet med kommunala kulturinstitutioner	80 %	81 %	81 %
	Antal besök på stadens kulturinstitutioner per stockholmare	6,26	6,27	6,28
	Andel ungdomar (10-17) som upplever att de har tillgång till meningsfulla kulturaktiviteter	73 %	74 %	75 %
	Antal lån totalt i kommunala bibliotek per invånare	4,7	4,8	4,8
1.7 Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	Andel nöjda omsorgstagare i äldreomsorgen	84 %	85 %	86 %
	Andel trygga omsorgstagare i äldreomsorgen	83 %	84 %	85 %
	Andel omsorgstagare som upplever att de kan påverka hur hjälpen utförs i äldreomsorgen	84 %	85 %	86 %
	Andel boende på vård- och omsorgsboende som upplever att måltiden är en trevlig stund på dagen	71 %	72 %	73 %
	Antal personal en hemtjänsttagare med minst två besök om dagen möter under en 14-dagarsperiod	Max 10 personer	Max 10 personer	Max 9 personer
	Andel boende på vård- och omsorgsboende som upplever att möjligheten att komma utomhus är bra	55 %	56 %	57 %
2.1 Energi-användningen är hållbar	Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO2e per invånare)	2,6 ton CO2e/inv	2,4 ton CO2e/inv	2,3 ton CO2e/inv
	Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 785 GWh	1 735 GWh
	Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m2 BOA och LOA)	152 kWh/m2	148 kWh/m2	144 kWh/m2
	Energianvändning i nyproducerade byggnader	55 kWh/m2	55 kWh/m2	55 kWh/m2
	Årlig energiproduktion baserad på solenergi (MWh)	2 450 MWh	2 500 MWh	2 550 MWh
2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Andel dubbdäcksanvändning på innerstadsgator	38 %	36 %	34 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Passager över innerstadssnitt, tunga lastbilar	19 200	19 200	19 200
	Andel sålda förnybara drivmedel i länet per år	31 %	34 %	37 %
	Gångflöde på ett urval gator	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts	Ska öka med 1 %, sammanvägt för de gator som mäts
	Antal dygn över normvärdet för PM10 i luft	35 dygn	35 dygn	35 dygn
	Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft	7 dygn	7 dygn	7 dygn
	Cykelantal	75 800 st	84 150 st	86 500 st
	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	18 km/h	19 km/h	20 km/h
	Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	31 km/h	32 km/h	33 km/h
	Andel resande med kollektivtrafik, innerstadssnittet	73 % (avser 2016 års mätning)	74 % (avser 2017 års mätning)	75 % (avser 2018 års mätning)
	Vägtrafikarbete per person	Minska med 0,5 % från föregående år	Minska med 0,5 % från föregående år	Minska med 0,5 % från föregående år
	Vägtrafikarbete totalt i staden	Minska med 0,2 % från föregående år	Minska med 0,2 % från föregående år	Minska med 0,2 % från föregående år
	Sålda fossila drivmedel	8,4 TWH	8,0 TWH	7,6 TWH
2.3 Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Andel stockholmare som har tillgång till park- och naturområden inom 200 m	84,5 %	85,0 %	85,5 %
	Andel på av staden markanvisad fastighet med krav enligt dagvattenstrategin	100 %	100 %	100 %
	Andel vattenförekomster som följer miljökvalitetsnormerna för ekologisk status	30 %	40 %	50 %
	Andel av ny bebyggelse som förläggs inom 500 meter till spårbunden eller stomnätstrafik	63 %	66 %	70 %
	Andel badplatser med bra badkvalitet	87 %	89 %	90 %
	Andel årliga markanvisningar på stadens mark där grönytefaktor för kvartersmark är ett krav	100 %	100 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel exploateringsprojekt som gör relevant grönytekompensation vid ianspråktagande av mark i områden med ekologiska och rekreativa värden	70 %	80 %	90 %
	Andel inflyttade i ny stadsdel som är nöjda med stadsmiljön	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Mängden hushållsavfall per person	476 kg/pers	470 kg/pers	468 kg/pers
	Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd	40 %	50 %	60 %
	Andel farligt avfall i hushållsavfall	0,20 %	0,15 %	0,10 %
2.5 Stockholms miljö är giftfri	Antal av 15 utvalda ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	13	14	15
	Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	100 %
	Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförliga system	75 %	80 %	100 %
	Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamheter	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Andel av stadens förskolor som har genomfört alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola	95 %	100 %	100 %
	Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totalt värdet av inköpta måltider och livsmedel	40 %	45 %	50 %
2.6 Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m3 luft	85 %	95 %	100 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel av stadens egna nyproducerade byggnader som fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	95 %	100 %
	Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som erbjudits åtgärder för att klara 30 dBA inomhus	90 %	95 %	100 %
	Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	3,9 %	4,3 %
	Andel skolor med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (OVK)	100 %	100 %	100 %
3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning	86 %	86 %	86 %
	Andel av befolkningen, 25-64 år, med eftergymnasial utbildning	76,9 %	77,5%	78 %
3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad	Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	73	74
	Företagens nöjdhet med bemötandet	77	78	79
	Antal nystartade företag	23 500 st	23 750 st	24 000 st
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal företag som staden har lotsat	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen	tas fram av styrelsen
3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	1,7 %	1,7 %	1,7 %
	Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,1 %	1,1 %	1,1 %
	Andel aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	84 %	84 %	84 %
	Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500 st	500 st	500 st
	Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500 st	9 000 st	9 000 st
	Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500 st	9 000 st	9 000 st

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850 st	900 st	900 st
	Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900 st	950 st	950 st
	Andelen ungdomar som erbjuds jobb, utbildning, praktik eller förberedande insatser inom 90 dagar	100 %	100 %	100 %
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel aspiranter som har avslutats, exklusive återremitterade, tolv månader efter inskrivning på Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel aspiranter upp till 29 år som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen personer med ekonomiskt bistånd längre än tio månader som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Genomsnittlig inskrivningstid för målgruppen ungdomar (16-24 år) som fått arbete/studier via Jobbtorg Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
3.4 I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	Andel kursdeltagare inom SFI med godkänt betyg efter fullföljd kurs	94 %	94 %	94 %
	Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	85 %	85 %	85 %
	Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, högskoleförberedande kurser, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	83 %	83 %	83 %
	Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, yrkesutbildning, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	90 %	90 %	90 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	30 %	30 %
	Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	34 %	34 %
	Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	100 %
	Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	+/- 1 %
	Stadens ekonomiska resultat (lägst)	0,1 mnkr	0,1 mnkr	0,1 mnkr
	Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader (max)	7 %	7 %	7 %
	Stadens nettodriftskostnader per skatteintäkter (max)	100 %	100 %	100 %
	Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	34 %	34 %
	Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	30 %	30 %
4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Aktivt Medskapandeindex	83	83	83
	Index Bra arbetsgivare	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Index Psykosocial arbetsmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Sjukfrånvaro	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
	Sjukfrånvaro dag 1-14	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen	tas fram av nämnden/styrelsen
4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Andel brukare som inte upplever diskriminering inom förskolan och familjedaghem	Öka	Öka	Öka

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel brukare inom socialpsykatrin som inte upplever diskriminering	Öka	Öka	Öka
	Andel brukare i dagverksamhet för äldre som inte upplever diskriminering	Öka	Öka	Öka
	Andel brukare inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som inte upplever diskriminering	Öka	Öka	Öka
	Andel bostadshyresgäster som inte upplever diskriminering i stadens bostadsbolag	Öka	Öka	Öka
4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Andel elever i årskurs 2 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 5 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 8 som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 i gymnasiet som vet vart de kan vända sig om de upplever att de är utsatta för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 5 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel elever i årskurs 8 som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
	Andel elever i årskurs 2 i gymnasiet som vet vart de kan vända sig om de är utsatta för våld eller övergrepp i hemmet eller av annan närstående	Öka	Öka	Öka
4.5 Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld				
Obligatorisk nämndindikator				
	Antal personer som utsatts för våld i nära relation som är kända av socialtjänsten	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som har genomgått utbildning om att upptäcka våldsutsatthet och konsekvenser av detta inkl. särskilt utsatta grupper	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel medarbetare som gått utbildning om att upptäcka barn som upplever våld i nära relation samt hedersrelaterat våld, som anser sig ha fått redskap för att upptäcka och samtala med barn om sin situation	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla	Nöjda brukare - daglig verksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	88 %	88 %
	Nöjda brukare - LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	88 %	89 %
	Nöjda brukare - korttidsboende (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	90 %	91 %	91 %
	Brukarens upplevelse av trygghet - LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	91 %	92 %	92 %

KF:s mål för verksamhetsområdet	Indikator	KF:s årsmål 2017	KF:s årsmål 2018	KF:s årsmål 2019
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	77 %	78 %	78 %
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89 %	90 %	90 %
	Andel personer som upplever att de varit delaktiga i upprättandet av genomförandeplaner	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att stadens inne- och utemiljö är tillgänglig och användbar (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andelen personer med funktionsnedsättning som upplever att de har en fungerande bostad (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
	Andel invånare som är nöjda med service och bemötande hos kontaktcenter Stockholm	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden
4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Andel stockholmare som är aktiva inom civilsamhällets organisationer	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Andel stockholmare som vet hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
	Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	Fastställs 2017	Fastställs 2017	Fastställs 2017
Obligatorisk nämndindikator				
	Andel elektroniska inköp	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden	tas fram av nämnden

Peng, schabloner och ersättningsnivåer samt volymer

Förskoleverksamhet

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2016-2019 för det totala antalet barn i förskoleverksamhet.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Förskoleverksamhet 1-5 år	53 700	54 200	54 600	55 300
varav fristående förskoleverksamhet	*19 600*	*19 800*	*19900*	*20 200*

Grundschablonen för förskoleverksamhet för 2017 utgår enligt följande

Prestation, kr	1/1 2016	1/1 2017
Grundschablon 1-3 år*	147 417	149 571
Grundschablon 4-5 år*	123 751	125 560
Allmän förskoleschablon	58 816	59 676

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader
Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden får grundschablonen för förskolan utifrån inskrivningen av barn i förskoleverksamheten den 31 mars 2016. Slutlig justering av budget 2017 kommer att göras utifrån månadsvisa prestationsavläsningar och regleras i december. I grundschablonen för förskola ingår statsbidragsmedel för kvalitetssäkrande åtgärder med anledning av maxtaxereformen. Samtliga förskolor, oavsett regiform, som är anslutna till den stadsgemensamma förskolekön bidrar till att minska kostnaderna för barnomsorgsgarantin och får därför en ökad grundschablon med 1 000 kr per inskrivet barn.

Utifrån grundschablonen ska förskolepengen i egen regi vara minst 80 procent av grundschablonen för barn i förskola och minst 94 procent för barn i pedagogisk omsorg.

Maxtaxeförordningen (2001:160) anger att inkomsttaket i maxtaxan indexregleras årligen på hösten innevarande år för nästkommande budgetår. Statliga förordningen om förändrade statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskola och fritidshemmet ligger till grund för nivåerna på avgifterna inom förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg. Enligt förordning indexeras inkomsttaket varje år inför nästkommande budgetår vilket påverkar maxtaxan för avgiftsnivåerna. Nedan redovisas peng till fristående utförare, tidigare framtagen på en schabloniserad genomsnittlig avgift per stadsdelsområde.

Peng till fristående anordnare av förskoleverksamhet
Hel och deltid 1-3 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genom-snittlig avgift	Moms komp.	Peng	Pedagogisk omsorg* peng
Rinkeby-Kista	149 571	5 663	8 974	152 882	141 882
Spånga-Tensta	149 571	7 768	8 974	150 777	139 777
Hässelby-Vällingby	149 571	7 921	8 974	150 624	139 624
Bromma	149 571	9 872	8 974	148 674	137 674
Kungsholmen	149 571	10 934	8 974	147 611	136 611
Norrmalm	149 571	10 137	8 974	148 408	137 408
Östermalm	149 571	10 725	8 974	147 821	136 821
Södermalm	149 571	10 428	8 974	148 118	137 118
Enskede-Årsta-Vantör	149 571	8 745	8 974	149 800	138 800
Skarpnäck	149 571	8 817	8 974	149 728	138 728
Farsta	149 571	8 839	8 974	149 707	138 707
Älvsjö	149 571	10 081	8 974	148 465	137 465
Hägersten-Liljeholmen	149 571	10 334	8 974	148 212	137 212
Skärholmen	149 571	6 255	8 974	152 290	141 290

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader
Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Peng till fristående anordnare av förskoleverksamhet
Hel och deltid 4-5 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genom-snittlig avgift	Moms komp.	Peng	Pedagogisk omsorg* peng
Rinkeby-Kista	125 560	5 663	7 534	127 430	116 430
Spånga-Tensta	125 560	7 768	7 534	125 325	114 325
Hässelby-Vällingby	125 560	7 921	7 534	125 173	114 173
Bromma	125 560	9 872	7 534	123 222	112 222
Kungsholmen	125 560	10 934	7 534	122 159	111 159
Norrmalm	125 560	10 137	7 534	122 956	111 956
Östermalm	125 560	10 725	7 534	122 369	111 369
Södermalm	125 560	10 428	7 534	122 666	111 666
Enskede-Årsta-Vantör	125 560	8 745	7 534	124 348	113 348
Skarpnäck	125 560	8 817	7 534	124 276	113 276
Farsta	125 560	8 839	7 534	124 255	113 255
Älvsjö	125 560	10 081	7 534	123 013	112 013
Hägersten-Liljeholmen	125 560	10 334	7 534	122 760	111 760
Skärholmen	125 560	6 255	7 534	126 839	115 839

* Avgår pedagogisk omsorg, 15 800 kr för lokalkostnader
Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Peng till fristående anordnare av allmän förskola

Fr.o.m. 1 jan	Scha-blon	Moms-komp.	Peng
Allmän förskola	59 676	3 581	63 256

Barnomsorg på obekväm arbetstid

För 2017 föreslås ett nytt ersättningssystem för barnomsorg på obekväm arbetstid som är likvärdigt oavsett i vilken regi verksamheten bedrivs. Den nya modellen innebär att ersättningen till av staden godkända utförare betalas ut mot uppgift om antal utförda omsorgstimmar. Tidigare har medel för barnomsorg på obekväm arbetstid fördelats via schablon och peng oavsett om någon sådan verksamhet har bedrivits eller inte.
Timersättningen är 295 kr/timmen. I ersättningen ingår en beräknad ersättning för en barnskötares lön, täckning för Ob-tillägg oavsett tidpunkt på dygnet, helg och storhelg samt ersättning för driftskostnader för en barngrupp på 1-5 barn. Ersättningen täcker inte lokalkostnader då verksamheten förutsätts bedrivas i en pedagogisk lokal som redan är finansierad genom vanlig schablon/peng utifrån att pedagogisk verksamhet bedrivs i samma lokal övrig tid.

Ersättning	2 personal 1-10 barn (per timme)	3 personal 11-15 barn (per timme)	4 personal 16-20 barn (per timme) osv
Kommunal regi/entre-prenad/privat regi	590 kr	885 kr	1180 kr

Utgångspunkten för godkända utförare att få ersättning i prismodellen är att det alltid finns en grundbemanning på minst två personal de första tio barnen vilket ger en ersättning på 295 kr/timmen gånger två personal, det vill säga 590 kr/timmen. Sedan ska personalstyrkan utökas med en personal per påbörjad fembarnsgrupp vilket ger ytterligare 295 kr/timmen i ersättning. Godkännande av utförare utgår från stadens ”Riktlinjer för barnomsorg på obekväm arbetstid”.

Fritidshem

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2016-2019 för det totala antalet barn i fritidshem.

Verksamhet	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Fritidshem 6-12 år	40 000	38 600	41 700	42 100
varav fristående fritidshem	7 900	8 200	8 200	8 300

Schablonen för fritidshem för 2017 utgår enligt följande

Prestation, kr	**1/1 2016**		**1/1 2017**
Grundschablon*	47 717		48 353

* För barn inskrivna i pedagogisk omsorg och för barn i skolår 4-6 avgår 8 400 kr för lokalkostnader. För barn inskrivna i pedagogisk omsorg lämnas istället ett tillägg på 4 800 kr för slitage.

I schablonen för fritidshem ingår statsbidragsmedel för kvalitetssäkrande åtgärder med anledning av maxtaxereformen samt medel för omsorg på obekväm arbetstid.

Utbildningsnämnden har fått grundschabloner för fritidshem utifrån inskrivningen vårterminen 2016. Slutlig justering av budget år 2017 kommer att göras utifrån månadsvisa prestationsavläsningar och regleras i december.

Maxtaxeförordningen (2001:160) anger att inkomsttaket i maxtaxan indexregleras årligen. Statliga förordningen om förändrade statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskola och fritidshemmet ligger till grund för nivåerna på avgifterna inom förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg. Enligt förordningen indexeras inkomsttaket varje år inför nästkommande budgetår vilket påverkar maxtaxan för avgiftsnivåerna. Nedan redovisas peng till fristående utförare, i likhet med tidigare framtagen på en schabloniserad genomsnittlig avgift per stadsdelsområde.

Peng till fristående anordnare av fritidshem
Fritidshem 6-9 år

Stadsdelsnämnd	Schablon	Genom-snittlig avgift	Moms komp.	Peng	Dagbarnv.* peng	10-12 år exkl. lokal-kostnad
Rinkeby-Kista	48 353	3 976	2 901	47 278	43 678	38 878
Spånga-Tensta	48 353	5 968	2 901	45 287	41 687	36 887
Hässelby-Vällingby	48 353	6 348	2 901	44 907	41 307	36 507
Bromma	48 353	7 123	2 901	44 131	40 531	35 731
Kungsholmen	48 353	7 374	2 901	43 880	40 280	35 480
Norrmalm	48 353	7 541	2 901	43 714	40 114	35 314
Östermalm	48 353	7 394	2 901	43 860	40 260	35 460
Södermalm	48 353	7 387	2 901	43 867	40 267	35 467
Enskede-Årsta-Vantör	48 353	6 422	2 901	44 832	41 232	36 432
Skarpnäck	48 353	6 510	2 901	44 744	41 144	36 344
Farsta	48 353	6 164	2 901	45 091	41 491	36 691
Älvsjö	48 353	7 268	2 901	43 986	40 386	35 586
Hägersten-Liljeholmen	48 353	6 928	2 901	44 326	40 726	35 926
Skärholmen	48 353	4 681	2 901	46 573	42 973	38 173

* Avgår pedagogisk omsorg, 8 400 kr för lokalkostnader
Tillägg pedagogisk omsorg, 4 800 kr för slitage

Fritidsklubb

Utbildningsnämnden får schabloner för fritidsklubb utifrån inskrivningen vårterminen 2016. Slutlig justering av budget år 2017 kommer att göras utifrån terminsvisa prestationsavläsningar och regleras i december.

Schablonen för fritidsklubb för 2016 utgår enligt följande

Prestation, kr	1/1 2016		1/1 2017
Schablon	6 788		6 900

Grundskola

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2016–2019 för det totala antalet elever i grundskola inkl. förskoleklass.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Grundskola inkl. förskoleklass	91 600	91 600	99 400	101 900
varav fristående grundskola inkl. förskole-klass	*21 300*	*22 500*	*22 400*	*23 000*

Grundschablonen för grundskoleverksamhet för 2017 utgår enligt följande

Prestation, kr	1/1 2016	1/1 2017
Grundschablon skolår 0-3	76 330	77 354
Grundschablon skolår 4-6	79 182	80 245
Grundschablon skolår 7-9	92 093	93 329

Utbildningsnämnden har fått grundschabloner för grundskola utifrån inskrivningen vårterminen 2016. Slutlig justering av budget år 2017 kommer att göras utifrån månadsvisa prestationsavläsningar och regleras i december.

Peng till fristående grundskola och internationella skolor

Fr.o.m. 1 jan	Schablon	Moms komp.	Peng
Peng skolår 0-3	77 354	4 641	81 996
Peng skolår 4-6	80 245	4 815	85 060
Peng skolår 7-9	93 329	5 600	98 929

Grundsärskola

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2016-2019 för det totala antalet elever i särskola.

Verksamhet, antal elever	2016	2017	2018	2019
Grundsärskola inkl. förskoleklass	830	856	870	870
Fritidshem i grundsärskola	445	477	495	495

Schablon (grund- och tilläggsschablon) för undervisning grundsärskola för 2017 utgår enligt följande

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Behovsgrupp 1 skolår 0-3	192 461	191 467
Behovsgrupp 2 skolår 0-3	254 689	254 437
Behovsgrupp 3 skolår 0-3	361 913	362 936
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 0-3	506 461	509 204
Behovsgrupp 1 skolår 4-6	194 851	193 891
Behovsgrupp 2 skolår 4-6	257 078	256 859
Behovsgrupp 3 skolår 4-6	364 303	365 359
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 4-6	508 851	511 627
Behovsgrupp 1 skolår 7-9	207 821	207 035
Behovsgrupp 2 skolår 7-9	270 050	270 004
Behovsgrupp 3 skolår 7-9	377 273	378 504
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 7-9	521 823	524 773

I budget 2017 görs en omfördelning från tilläggsschablonen för grundsärskolan till ett anslag för myndighetsutövning. Detta för att täcka kostnader för central administration som kommer alla grundsärskolor till dels, oavsett regiform.

Skolskjutsschablon grundsärskola 2017 utgår enligt följande

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Behovsgrupp 1 skolår 0-9	9 996	9 917
Behovsgrupp 2 skolår 0-9	22 542	22 363
Behovsgrupp 3 skolår 0-9	62 322	61 827
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 0-9	123 930	122 946

Tilläggsschablon för särskoleelever i fritidshem

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Behovsgrupp 1 skolår 0-6	119 306	120 726
Behovsgrupp 2 skolår 0-6	134 835	136 440
Behovsgrupp 3 skolår 0-6	169 136	171 149
Behovsgrupp 4 o. 5 skolår 0-6	223 011	225 665

I schablonerna för grundsärskolan ingår medel för alla resurser som krävs för att fullgöra skoluppdraget och innefattar även medel till lokaler. Utöver ovanstående schablon utgår ordinarie fritidshemsschablon.

För elever i behovsgrupp 5 utgår preliminärt schablon enligt samma nivå som behovsgrupp 4. Inför slutlig budgetjustering i december 2017 ska utbildningsnämnden redovisa de faktiska kostnaderna för dessa elever. Utbildningsnämnden kommer, efter prövning, att kompenseras i den mån schablonen inte räckt till.

Utbildningsnämnden har fått grundschabloner utifrån inskrivningen i mars 2016. Slutlig justering av budget år 2017 kommer att göras utifrån månadsvisa prestationsavläsningar och regleras i december.

Gymnasieskola

Tabellen nedan visar prognos för det totala antalet elever i gymnasieskolan. Den innefattar en prognos för antalet asylsökande (nyanlända) elever till gymnasiet, som har en mycket hög osäkerhetsfaktor.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Gymnasieskola	25 472	26 800	27 500	28 500
varav fristående gymnasieskola	*10 720*	*11 100*	*11 600*	*12 100*

Schabloner gymnasieskola

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
	97 461	98 735

Gymnasiesärskola

Tabellen nedan visar prognos för det totala antalet elever i gymnasiesärskolan.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Gymnasiesärskola	446	402	410	410

Schablon (grund- och tilläggsschablon) för gymnasiesärskola

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Behovsgrupp 1	203 793	206 598
Behovsgrupp 2	262 968	266 624
Behovsgrupp 3	363 884	368 994
Behovsgrupp 4	500 937	508 020
Behovsgrupp 5	500 937	508 020

Skolskjutsschablon gymnasiesärskola 2017 utgår enligt följande

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Behovsgrupp 1	10 220	10 368
Behovsgrupp 2	23 048	23 380
Behovsgrupp 3	63 721	64 639
Behovsgrupp 4 o. 5	126 712	128 537

För elever i behovsgrupp 5 utgår preliminärt schablon enligt samma nivå som behovsgrupp 4. Inför slutlig budgetjustering i tertialrapport 2 ska utbildningsnämnden redovisa de faktiska kostnaderna för dessa elever. Utbildningsnämnden kommer, efter prövning, att kompenseras i den mån schablonen inte räckt till.

Svenska för invandrare (sfi)

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2017–2019 för det totala antalet studerande inom sfi.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Antal heltidsstuderande	10 500	13 500	13 500	13 500

Schabloner sfi

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
	25 701	26 059

Vuxenutbildning

Tabellen nedan visar prognos för perioden 2017–2019 för det totala antalet heltidsstuderande i vuxenutbildningen.

Verksamhet	2016	2017	2018	2019
Grundläggande vuxenutbildning	1 500	1 600	1 600	1 600
Gymnasial vuxenutbildning	5 500	6 000	6 000	6 000
Särvux	200	220	220	220

Schabloner vuxenutbildning

Kr/elev	1/1 2016	1/1 2017
Grundläggande vuxenutbildning	50 208	50 956

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Schabloner 2017

Samtliga ersättningar är uttryckta i kronor per år. Nivåerna för vuxen- och barnboende, daglig verksamhet, korttidsvistelse samt korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS är höjda med 1,3 procent jämfört med 2016.

Vuxenboende:

Eget boende med boendestöd	74 161
Servicebostad:	
Grundpeng (0-10 poäng)	205 009
Nivå 1 (11-20 poäng)	320 594
Nivå 2 (21-30 poäng)	435 029
Nivå 3 (31-40 poäng)	611 078
Nivå 4 (41-50 poäng)	848 963
Nivå 5 (51-60 poäng)	1 070 077
Nivå 6 (61-70 poäng)	1 230 037
Nivå 7 (71-80 poäng)	1 379 842
Nivå 8 (81-100 poäng)	1 641 458
Gruppbostad:	
Grundpeng (0-20 poäng)	315 399
Nivå 1 (21-30 poäng)	546 037
Nivå 2 (31-40 poäng)	722 085
Nivå 3 (41-50 poäng)	959 971
Nivå 4 (51-60 poäng)	1 181 084
Nivå 5 (61-70 poäng)	1 341 045
Nivå 6 (71-80 poäng)	1 490 850
Nivå 7 (81-100 poäng)	1 752 467
Nattschabloner - egen regi (per enhet)	468 926
Nattschabloner - köpt plats (per person)	117 174

Barnboende:

Barnboende över 12 år:	
Grundpeng (0-20 poäng)	331 170
Nivå 1 (21-30 poäng)	573 339
Nivå 2 (31-40 poäng)	758 189
Nivå 3 (41-50 poäng)	1 007 970
Nivå 4 (51-60 poäng)	1 240 139
Nivå 5 (61-70 poäng)	1 408 097
Nivå 6 (71-80 poäng)	1 565 393
Nivå 7 (81-100 poäng)	1 840 091
Nattschabloner - köpt plats (per person)	117 174
Nattschabloner – egen regi (per enhet)	468 926

Familjehem för barn	270 384
Barnboende under 12 år	1 840 091

Daglig verksamhet -heltid:	
Nivå 1 (0-15 poäng)	104 915
Nivå 2 (16-25 poäng)	211 396
Nivå 3 (26-40 poäng)	269 782
Nivå 4 (41-55 poäng)	344 721
Nivå 5 (56-70 poäng)	419 660
Nivå 6 (71-85 poäng)	466 080
Nivå 7 (86-100 poäng)	532 293
Daglig verksamhet - deltid:	
Nivå 1 (0-15 poäng)	83 887
Nivå 2 (16-25 poäng)	169 117
Nivå 3 (26-40 poäng)	215 870
Nivå 4 (41-55 poäng)	275 822
Nivå 5 (56-70 poäng)	335 774
Nivå 6 (71-85 poäng)	372 908
Nivå 7 (86-100 poäng)	425 811
Daglig verksamhet – med personlig assistans, heltid:	
Nivå 1 (0-15 poäng)	65 402
Nivå 2 (16-25 poäng)	131 700
Nivå 3 (26-40 poäng)	168 035
Nivå 4 (41-55 poäng)	214 822
Nivå 5 (56-70 poäng)	261 409
Nivå 6 (71-85 poäng)	290 377
Nivå 7 (86-100 poäng)	331 590
Daglig verksamhet – med personlig assistans, deltid:	
Nivå 1 (0-15 poäng)	52 261
Nivå 2 (16-25 poäng)	105 320
Nivå 3 (26-40 poäng)	134 486
Nivå 4 (41-55 poäng)	171 818
Nivå 5 (56-70 poäng)	209 146
Nivå 6 (71-85 poäng)	232 342
Nivå 7 (86-100 poäng)	265 291
Korttidsvistelse:	
Nivå 1a (0-30 poäng) 1-3 dagar	62 718
Nivå 1b (0-30 poäng) 4-6 dagar	156 669
Nivå 1c (0-30 poäng) 7-9 dagar	250 748
Nivå 1d (0-30 poäng) 10- dagar	344 828
Nivå 2a (31-70 poäng) 1-3 dagar	96 177

Nivå 2b (31-70 poäng) 4-6 dagar	240 381
Nivå 2c (31-70 poäng) 7-9 dagar	384 584
Nivå 2d (31-70 poäng) 10- dagar	528 913
Nivå 3a (71-100 poäng) 1-3 dagar	134 238
Nivå 3b (71-100 poäng) 4-6 dagar	335 534
Nivå 3c (71-100 poäng) 7-9 dagar	536 830
Nivå 3d (71-100 poäng) 10- dagar	738 249
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år:	
Nivå 1	92 636
Nivå 2	148 218
Nivå 3	222 326
Nivå 4	333 492

LSS-peng 2017

Ersättningarna för vuxen- och barnboende, daglig verksamhet samt korttidsvistelse är uttryckta i kr per dygn eller dag, medan korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS är uttryckt per månad. Samtliga nivåer är höjda med 1,3 procent jämfört med 2016. I de fall en privat utförare av särskilt boende enligt LSS själv vill utföra det ansvar för hälso- och sjukvårdsinsatser som överfördes från Stockholms läns landsting till länets kommuner den 1 oktober 2015 utgår en ersättning på 48 kronor per dygn. Detta är förutom de ersättningar som framgår nedan. Vad gäller daglig verksamhet enligt LSS är denna ersättning 9 kronor per dag för de utförare som vill utföra detta själva.

	Kommunal regi	**Entrepre-nad**	**Övrig privat regi**
Servicebostad:			
Grundpeng	534	562	562
Nivå 1	834	879	879
Nivå 2	1 132	1 193	1 193
Nivå 3	1 590	1 676	1 676
Nivå 4	2 210	2 329	2 329
Nivå 5	2 785	2 936	2 936
Nivå 6	3 201	3 374	3 374
Nivå 7	3 591	3 785	3 785
Nivå 8	4 272	4 503	4 503
Gruppbostad:			
Grundpeng	693	731	858
Nivå 1	1 294	1 363	1 491
Nivå 2	1 752	1 846	1 974
Nivå 3	2 371	2 499	2 627
Nivå 4	2 946	3 106	3 233

Nivå 5	3 363	3 544	3 672
Nivå 6	3 753	3 955	4 083
Nivå 7	4 434	4 673	4 801
	Kommunal regi	**Entrepre-nad**	**Övrig privat regi**
Barnboende över 12 år:			
Grundpeng	734	774	902
Nivå 1	1 365	1 438	1 566
Nivå 2	1 846	1 945	2 073
Nivå 3	2 496	2 631	2 758
Nivå 4	3 100	3 268	3 395
Nivå 5	3 537	3 728	3 856
Nivå 6	3 947	4 160	4 287
Nivå 7	4 662	4 913	5 041
Barnboende under 12 år	4 662	4 913	5 041
Nattschablon (max 4 schabloner per boende)	305	321	321
Korttidsvistelse:			
Nivå 1	2 163	2 278	2 566
Nivå 2	3 461	3 648	3 937
Nivå 3	4 938	5 206	5 493
Daglig verksamhet - heltid:			
Nivå 1	214	226	377
Nivå 2	604	636	787
Nivå 3	817	861	1 012
Nivå 4	1 091	1 150	1 300
Nivå 5	1 364	1 438	1 589
Nivå 6	1 534	1 617	1 768
Nivå 7	1 776	1 872	2 023
Daglig verksamhet - deltid:			
Nivå 1	172	181	302
Nivå 2	483	509	630
Nivå 3	653	689	809
Nivå 4	873	920	1 040
Nivå 5	1 092	1 151	1 271
Nivå 6	1 227	1 294	1 414
Nivå 7	1 421	1 498	1 618
Daglig verksamhet – med personlig assistans, heltid:			

Nivå 1	85	90	241
Nivå 2	328	346	497
Nivå 3	460	485	635
Nivå 4	631	665	816
Nivå 5	801	844	995
Nivå 6	907	956	1 107
Nivå 7	1 056	1 113	1 264
Daglig verksamhet – med personlig assistans, deltid:			
Nivå 1	68	72	192
Nivå 2	262	277	397
Nivå 3	368	388	508
Nivå 4	505	532	653
Nivå 5	641	675	796
Nivå 6	726	765	886
Nivå 7	845	891	1 011

Ersättningarna nedan för korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS är uttryckta i kronor per månad och brukare. Ersättningen till utförare i enskild regi är 2,2 procent högre för att kompensera att kommunala utförare har rätt att lyfta moms på köpta varor och tjänst, vilket inte enskilda utförare har.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år enligt LSS		
Nivå	Kommunal regi	Privat regi
1	7 351	7 515
2	11 763	12 023
3	17 646	18 033
4	26 468	27 050

Äldreomsorg

Ersättningsnivåer för hemtjänst i ordinärt boende

Ersättningen är höjd med 4,7 procent jämfört med 2016. Ersättningen till utförare i enskild regi är 2,5 procent högre för att kompensera att kommunala utförare har rätt att lyfta moms på köpta varor och tjänster, vilket inte enskilda utförare har.

Insatstyp	Ersättningsbelopp - kommunal regi	Ersättningsbelopp - enskild regi
Insats i ordinärt boende dag, kväll och helg (07.00-22.00)	414 kr/timme	425 kr/timme
Insats i ordinärt boende natt (22.00–07.00)	209 kr/insats	215 kr/insats
Fast månadsersättning per larmkund i ordinärt boende	158 kr/månad	162 kr/månad

De nivåer som till och med 2013 använts som ersättning av hemtjänst har, i mer eller mindre modifierad form, använts för hemtjänst i servicehus. Det finns dock ingen styrning från kommunfullmäktige vilken ersättning som nämnder beslutar för servicehus och därmed heller ingen anledning att fastställa dessa nivåer i detta dokument. Som vägledning för att ersätta servicehusen kan de nivåer som angavs i budget 2013 kompletteras med den uppräkning av hemtjänstens ersättning som gjorts i budget 2014-2017.

Ersättningsnivåer för avlösning och ledsagning

Ersättningen är uppräknad 2,0 procent jämfört med 2016. Ersättningen till utförare i enskild regi är 2,5 procent högre för att kompensera för att kommunala utförare har rätt att lyfta moms på köpta varor och tjänster, vilket inte enskilda utförare har. Enligt ramavtalet ska även sex kronor per timme utgå till utförare av ledsagning för att täcka ledsagarens utlägg i samband med aktiviteten.

Insatstyp	Ersättningsbelopp - kommunal regi	Ersättningsbelopp - enskild regi
Insats dagtid (07.00-19.00)	356 kr/timme	365 kr/timme
Insats kväll (19.00–22.00)	379 kr/timme	388 kr/timme
Insats natt (22.00–07.00)	411 kr/timme	421 kr/timme
Insatser fredag 19.00 - måndag 07.00	411 kr/timme	421 kr/timme
Storhelger	466 kr/timme	478 kr/timme

Ersättningsnivåer för vård- och omsorgsboende

Ersättningsnivåerna för vård- och omsorgsboende räknas upp i enlighet med omsorgsprisindex (OPI). För 2017 innebär detta en uppräkning av ersättningsnivåerna med 2,6 procent. Lokalschablonen räknas upp med differensen i konsumentprisindex (KPI) mellan juni 2015 och juni 2016. Detta innebär för 2017 att lokalschablonen ökar med 1,0 procent.

	Kommunal regi, per dygn	Enskild regi, per dygn
Somatisk inriktning	1 833	1 909
Demensinriktning	1 947	2 029
Tom plats dag 1-7	1 265	1 318
Parboende	505	526
Lokalschablon	106	131

Ersättningsnivåer per dag till utförare dagverksamhet för äldre

Ersättningen för biståndsbedömd dagverksamhet är oförändrad jämfört med 2016. Kommunfullmäktige fastställer även nivåerna för stadens egna verksamheter. Ersättningen till utförare i enskild regi är 2,5 procent högre för att kompensera att kommunala utförare har rätt att lyfta moms på köpta varor och tjänst, vilket inte enskilda utförare har. Utöver nedanstående ersättning utgår en schablon till privata utförare med 82 kr per närvarodag, för verksamhets- och lokalytor. För egen regi och entreprenader hanteras hyran centralt hos beställaren och ingen lokalpeng utgår till utföraren.

Regiform	**Demensdag-vård kr/dag**	**Social dagvård kr/dag**
Kommunal regi	515	471
Enskild regi	528	482

Socialpsykiatri

För 2017 föreslås ett nytt ersättningssystem för insatsen boendestöd. Den nya modellen innebär att ersättningen till utförarna baseras på beslutade timmar istället för nuvarande intervall. Övriga insatsformer är oförändrade. Ersättningen för boendestöd förändras från och med 1/7 2017. Fram till 1/7 2017 gäller nuvarande ersättningsmodell även för boendestöd.

Ersättningen till privata utförare är 2,5 procent högre för att kompensera för att utförare i egen regi har rätt att lyfta moms på köpta varor och tjänster, vilket inte privata utförare har.

Ersättning 1/1 2017-30/6 2017

Ersättning till utförare i egen regi

Ersättning per insats-form	**Boende med särskild service 365 dgr (per dygn)**		**Stödboende 365 dgr (per dag)**		**Boendestöd 260 dgr (per månad)**		**Sysselsättning 260 dgr (per pass /halvdag =3 tim)**	
	poäng	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*
Nivå 1	0-14	1 079	0-12	316	0-10 (1-7 tim)	1 706	0-8	337
Nivå 2	16-38	1 312	14-36	416	12-34 (8-18 tim)	4 930	10-16	390
Nivå 3	40-72	1 422	38-72	522	36- (19- tim)	9 327	18-24	474

Ersättning till privata utförare

Ersättning per insats-form	Boende med sär-skild service 365 dgr (per dygn)		Stödboende 365 dgr (per dag)		Boendestöd 260 dgr (per månad)		Sysselsättning 260 dgr (per pass /halvdag =3 tim)	
	poäng	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*	*poäng*	*ersättning*
Nivå 1	0-14	1 106	0-12	323	0-10 (1-7 tim)	1 739	0-8	346
Nivå 2	16-38	1 344	14-36	425	12-34 (8-18 tim)	5 048	10-16	399
Nivå 3	40-72	1 456	38-72	534	36- (19- tim)	9 552	18-24	486

Ersättning per insats-form	Stödboende
Kväll/natt	346

Schablonersättning för lokal- och verksamhetsyta

Ersättning per insats-form	Boende med sär-skild service 365 dgr (per dygn)	Stödboende 365 dgr (per dag)	Boendestöd 260 dgr (per månad)	Sysselsättning 260 dgr (per pass /halvdag =3 tim)
Kommunal regi/entre-prenad			127	27
Privat regi	54	40	127	27

Förändrad ersättning från och med 1/7 2017 för insatsen boendestöd

Timersättning för boende-stöd	Ersättningsbelopp utförare egen regi	Ersättningsbelopp privata utförare
1-7 timmar	453 kr	462 kr
8-18 timmar	404 kr	414 kr
19 timmar -	380 kr	391 kr

Ersättningen inkluderar kvällar och helger.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 6 Peng, schabloner m.m. godkänns

Avgifter m.m.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Avgifter för förskola och fritidsverksamhet
Maxtaxeförordningen (2001:160) har under 2015 ändrats så att inkomsttaket i maxtaxan indexregleras årligen.

Statliga förordningen om förändrade statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskola och fritidshemmet ligger till grund för nivåerna på avgifterna inom förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg. Enligt förordningen indexeras inkomsttaket varje år inför nästkommande budgetår vilket påverkar maxtaxan för avgiftsnivåerna. Taxan är indelad i hel- och deltidstaxa.

Heltidstaxa
Heltidstaxa tillämpas för förskolebarn 1-3 år med en vistelsetid som överstiger 30 timmar per vecka i stadens förskoleverksamhet. I och med riksdagens beslut om allmän förskola för 3-åringar fr.o.m. den 1 juli 2010 tillämpas deltidstaxa även för 3-åringar motsvarande förskolebarn 4-5 år.

Barn 1	3 % av hushållets inkomster	dock högst 1 362 kr/mån
Barn 2	2 % av hushållets inkomster	dock högst 908 kr/mån
Barn 3	1 % av hushållets inkomster	dock högst 454 kr/mån
Barn 4 och följande	Ingen avgift	

Deltidstaxa
Deltidstaxa tillämpas för förskolebarn 1-3 år med deltidsvistelse om högst 30 timmar per vecka och förskolebarn 3-5 år fr.o.m. augusti det år barnet fyller tre år med en vistelsetid som överstiger 15 timmar per vecka och skolbarn i stadens fritidshem.

Barn 1	2 % av hushållets inkomster	dock högst 908 kr/mån
Barn 2	1 % av hushållets inkomster	dock högst 454 kr/mån
Barn 3	1 % av hushållets inkomster	dock högst 454 kr/mån
Barn 4 och följande	Ingen avgift	

Den högsta avgiften i den för barnet aktuella avgiftsbelagda verksamhetsformen betalas för det yngsta barnet i hushållet och den närmast lägre avgiften i den för barnet aktuella avgiftsbelagda verksamhetsformen betalas för det närmast äldre barnet. Fr.o.m. det fjärde barnet i hushållet betalas ingen avgift.

I den avgiftsgrundande inkomsten ingår lön före skatt, inkomst av näringsverksamhet och skattepliktiga transfereringar. Skattefria transfereringar som bostadsbidrag och barnbidrag ingår däremot inte.

Avgift debiteras 12 månader per år för förskoleverksamhet och 12 månader per år för fritidshem, innevarande månad.

Barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling har, enligt kap 2 a, § 9 och 10 skollagen, rätt till avgiftsfri förskola med max. 15 timmar i veckan eller 525 tim/år.

För barn över 12 år som, efter beslut av stadsdelsnämnden, har korttidstillsyn enligt 9 § 7p LSS, utgår ingen avgift tidigast fr.o.m. månadsskiftet efter det att barnet fyllt 12 år.

Öppen fritidsverksamhet

Medlemsavgiften för barn 10-12 år, som deltar i öppen fritidsverksamhet i kommunal regi är 800 kronor per termin. Avgiften ska inkludera måltider.

Avgift för barnomsorg på obekväm arbetstid

En ny avgift för barnomsorg på obekväm arbetstid införs 2017. Avgiften för barn i barnomsorg på obekväm arbetstid oavsett ålder på barnet utgår från samma avgiftsnivåer som maxtaxa för heltid i förskoleverksamheten, se nedanstående tabell.

Avgiften för endast ett barn i barnomsorg på obekväm arbetstid är alltid högsta avgiften det vill säga 1362 kronor per månad oavsett hur många timmar barnet går i den verksamheten. Har samma vårdnadshavare fler barn i barnomsorgen på obekväm arbetstid är avgiften 908 kr/månaden per barn från andra barnet.

Går ett barn deltid i förskole- eller fritidshems/fritidsklubbsverksamhet och börjar i barnomsorg på obekväm arbetstid höjs avgiften per automatik till högsta nivån.

Skrivs ett barn endast in i verksamhet för barnomsorg på obekväm arbetstid jämställs den föräldraavgiften per automatik med heltidsavgift i förskole- eller fritidshems/fritidsklubbsverksamhet. Finns ett barn redan i verksamheten är utgångspunkten att vårdnadshavaren inte betalar mer än en avgift för barnet. Det vill säga betalar man redan högsta avgiften fortsätter man göra så och inte en högsta avgift till.

Barn 1	3 % av hushållets inkomster	dock högst 1 362 kr/mån
Barn 2 osv	2 % av hushållets inkomster	dock högst 908 kr/mån

Avgifter för sommarkoloniverksamhet (kollo)

Kollotaxa 2017

Sommarkollotaxan har för året reducerats med 20 procent för de hushåll med lägst inkomster (kategori 1-3).

	Hushållens sammanlagda månadsinkomst (innan skatt)	Dygnsavgift per barn i kolloverksamhet, kronor			
		1	2	3	4
Nivå 1	0 – 10 000 kr	40 kr	32 kr	24 kr	16 kr
Nivå 2	10 001-20 000 kr	80 kr	64 kr	48 kr	32 kr
Nivå 3	20 001-30 000 kr	140 kr	112 kr	84 kr	56 kr
Nivå 4	30 001-42 000 kr	250 kr	200 kr	150 kr	100 kr
Nivå 5	42 001 <	350 kr	270 kr	200 kr	140 kr

Avgifter m.m. för äldreomsorg

Avgifter för insatser inom ramen för hemtjänst, särskilt boende, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård regleras i socialtjänstlagen. Avgifterna baseras på prisbasbeloppet och maxavgiften beräknas som en tolftedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet (44 800 kronor för år 2017), vilket motsvarar 1 792 kronor.

Förbehållsbelopp avser det belopp den enskilde ska förbehållas innan avgift får tas ut. Förbehållsbeloppet uppgår till summan av den enskildes minimibelopp och dennes boendekostnad. I

enlighet med socialtjänstlagen ska minimibeloppet per månad lägst utgöra en tolftedel av 1,3546 gånger prisbasbeloppet för ensamstående (5 057 kronor per månad) och en tolftedel av 1,1446 gånger prisbasbeloppet för var och en av sammanlevande makar och sambor (4 273 kronor vardera per månad).

Ett individuellt tillägg till minimibeloppet avseende fördyrande kostnader för kost ges till alla som bor permanent i vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg samt till de som äter alla måltider i så kallade våningsmatsalar på servicehus. Det individuella tillägget uppgår till mellanskillnaden av Konsumentverkets beräkningar av skäliga kostnader för råvaror för kvinnor 75 år och äldre och vad maten kostar för den enskilde. Ett individuellt avdrag för förbrukningsartiklar görs för alla som bor permanent i vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg. Det individuella avdraget uppgår till 8 procent av en tolftedel av prisbasbeloppet (299 kronor per månad).

Avgift för trygghetslarm, hemtjänst, dagverksamhet, korttidsvård och den omsorg som ges i vård- och omsorgsboende är indelad i sju avgiftsgrupper:

Avgiftsgrupp	1/12 av andel av prisbas-beloppet	Kr/mån	Tidsbaserade intervaller
1	0,032	119	Enbart trygghetslarm eller grundavgift i servicehus
2	0,11	411	1,0 – 4,5 timmar hemtjänst och/eller avlösning 17,0-20,5 timmar per månad
3	0,201	750	5,0–10,5 timmar hemtjänst och/eller avlösning 21,0-26,5 timmar per månad och/eller dagverksamhet 1-2 dagar per vecka
4	0,268	1 001	11,0-25,5 hemtjänst och/eller avlösning 27,0-41,5 timmar per månad och/eller dagverksamhet 3-4 dagar per vecka
5	0,37	1 381	26,0-40,5 timmar hemtjänst och/eller avlösning 42,0-56,5 timmar per månad och/eller dagverksamhet 5 dagar per vecka
6	0,42	1 568	41,0-55,5 timmar hemtjänst och/eller avlösning 57 timmar och uppåt per månad och/eller dagverksamhet 6-7 dagar per vecka
7	0,48	1 792	Mer än 56 timmar hemtjänst per månad. Korttidsvård samt vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg

Timavgift uppgår till 206 kronor/timme (0,46 procent av basbeloppet) och debiteras för hemtjänstinsatser upp till maximalt två timmar per månad om det blir förmånligare för den enskilde.

Avgift för kost i vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg, korttidsvård, våningsmatsalar på servicehus samt hel nutrition (näringspreparat) är 2 737 kronor/månad (en tolftedel av 73,3 procent av basbeloppet). Halv nutrition på servicehus uppgår till 25 procent och kosttillägg till 10 procent av kostnaden för kost och hel nutrition (684 kronor respektive 274 kronor per månad).

Avgift för kost i dagverksamhet är 49 kronor/dag (0,11 procent av basbeloppet).

Personer som beviljats matlåda och/eller dagverksamhet har rätt till ett individuellt tillägg till minimibeloppet vid beräkning av avgiftsutrymme. Det individuella tillägget för matlådor och mat på dagverksamhet baseras på att varje matlåda samt all kost som ges per dag vid dagverksamhet kostar 0,11 procent av prisbasbeloppet (49 kronor).

Avgiftsunderlaget beräknas på den inkomst den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna. Med inkomst avses alla former av inkomstgrundande pensioner, privata pensionsförsäkringar med flera. Vidare beaktas aktuella inkomster av tjänst, näringsverksamhet och livränta samt inkomst av kapital. Den enskildes avgiftsutrymme räknas därefter fram genom att den enskildes förbehållsbelopp (minimibelopp samt boendekostnad) dras från nettoinkomsten.

Avgifter m.m. för stöd och service till personer med funktionsnedsättning
Enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (19 § LSS) får skäliga avgifter för bostad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter tas ut av dem som har hel allmän ålderspension, hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning eller annan inkomst av motsvarande storlek, enligt de grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får inte överstiga kommunens självkostnader och kommunen ska se till att den enskilde får behålla tillräckliga medel för sina personliga behov.

Avgifter för insatser inom ramen för hemtjänst, dagverksamhet och bostad med särskild service samt kommunal hälso- och sjukvård regleras i 8 kap. socialtjänstlagen (SoL). Avgifterna bestäms utifrån prisbasbeloppet som uppgår till 44 800 kronor år 2017. Den enskildes avgifter får per månad uppgå till högst en tolftedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet (1 792 kronor), för bostad med särskild service till högst en tolftedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet (1 867 kronor).

Med förbehållsbelopp avses det belopp som den enskilde har rätt att behålla av sina egna medel innan avgift får tas ut. Förbehållsbeloppet utgörs av den enskildes minimibelopp och dennes boendekostnad. Merkostnader för yngre personer med funktionsnedsättning ska beaktas i skälig omfattning. Yngre personer ska därför förbehållas ett minimibelopp som överstiger minimibeloppet för äldre med upp till 10 procent.

I minimibeloppet ingår bland annat livsmedel som en kostnadspost som den enskilde har rätt att behålla utrymme för innan avgift får tas ut. Livsmedelskostnaden är beräknad för kvinnor 61 år.
Ett individuellt tillägg för högre normala livsmedelskostnader enligt Konsumentverkets beräkningar för olika åldersgrupper, ges till personer under 61 år som själva står för sina livsmedelsinköp.

Ett individuellt tillägg till minimibeloppet ges till alla som bor i bostad med särskild service enligt SoL där måltider ingår och som betalar kostavgift för dessa. Det individuella tillägget uppgår till mellanskillnaden av Konsumentverkets beräknade skäliga livsmedelskostnader för kvinnor 61 år och kostavgiften för den enskilde. Ett individuellt avdrag motsvarande 8 procent av en tolftedel av prisbasbeloppet (299 kronor per månad) görs för förbrukningsartiklar för personer i bostad med särskild service enligt SoL.

Nedanstående belopp är uträknade efter fastställt prisbasbelopp för 2017.

Avgift för trygghetslarm, hemtjänst m.m.

Avgift för trygghetslarm, hemtjänst, dagverksamhet, korttidsvård och för de insatser som ges i bostad med särskild service enligt SoL är indelad i sju avgiftsgrupper

Avgiftsgrupp	1/12 av andel av prisbasbeloppet	Kr/mån	Tidsbaserade intervaller
1	0,032	119	Enbart trygghetslarm eller grundavgift i servicehus
2	0,11	411	1,0–4,5 timmar hemtjänst
3	0,201	750	5,0–10,5 timmar hemtjänst per månad och/eller dagverksamhet 1-2 dagar per vecka
4	0,268	1 001	11,0–25,5 hemtjänst och/eller avlösning 3-4 dagar per vecka
5	0,37	1 381	26,0–40,5 timmar hemtjänst per månad och/eller dagverksamhet 5 dagar per vecka
6	0,42	1 568	41,0–55,5 timmar hemtjänst och/eller dagverksamhet 6-7 dagar per vecka
7	0,48	1 792	Mer än 56 timmar per månad. Särskilt boende med heldygnsomsorg, korttidsboende/korttidsvård

Timavgift uppgår till 206 kronor/timme (0,46 procent av basbeloppet) och debiteras för hemtjänstinsatser upp till maximalt två timmar per månad om det blir förmånligare för den enskilde.

Avgift för kost

Från och med 2014 upphörde staden med att debitera den enskilde avgiften för kost i daglig verksamhet enligt LSS. I stället betalar numera den enskilde för sina måltider direkt till utföraren. Priset för kost i daglig verksamhet är 27 kronor per dag, vilket motsvarar 0,06 procent av prisbasbeloppet.

Avgiften för kost i dagverksamhet enligt SoL är 49 kronor per dag, motsvarande 0,11 procent av prisbasbeloppet.

- Avgiften för kost i korttidsvistelse enligt SoL och LSS för barn och vuxna är 53 kronor per heldag, motsvarande 0,12 procent av prisbasbeloppet och 27 kronor för halv dag, motsvarande 0,06 procent av prisbasbeloppet.

- Avgiften för kost i korttidsboende enligt SoL för vuxna är 89 kronor per dygn, motsvarande 0,20 procent av prisbasbeloppet.

- Avgiften för kost i boende med heldygnsomsorg, våningsmatsal samt hel nutrition på servicehus är 2 737 kronor per månad, motsvarande en tolftedel av 73,3 procent av prisbasbeloppet. Avgiften för halv nutrition är 25 procent av avgiften för hel nutrition. Nutrition (684 kronor per månad) och avgiften för kosttillägg är 10 procent av avgiften för kost i boende med heldygnsomsorg och för hel nutrition (274 kronor per månad).

- Avgiften för kost i bostad med särskild service enligt LSS för barn och ungdomar är 1 792 kronor per månad, motsvarande 4 procent av prisbasbeloppet.

Minimibelopp

- Minimibeloppet för ensamstående under 65 år ska per månad utgöra lägst en tolftedel av 149 procent av prisbasbeloppet (5 563 kronor) och för sammanboende makar och sambor under 65 år en tolftedel av 125,92 procent av prisbasbeloppet (4 701 kronor vardera).

- Minimibeloppet för personer i bostad med särskild service enligt LSS ska per månad utgöra lägst en tolftedel av 149 procent av prisbasbeloppet (5 563kronor).

Övrigt

- Högkostnadsskyddet med maxavgift beräknas till 1 792 kronor vilket motsvarar en tolftedel av 48 procent av prisbasbeloppet.
- Avgift för boende i bostad med särskild service enligt LSS för barn och ungdomar från 19 år som har aktivitetsersättning beräknas till 1 867kronor, vilket motsvarar en tolftedel av 50 procent av prisbeloppet.

Avgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m.

Egenavgiften för vård och behandling av missbrukare i HVB och familjehem är 80 kronor/dygn av sjukpenningen (3 kap 15 § AFL). För personer som saknar eller har låg sjukpenning kan avgiften sänkas helt eller delvis. Om personen genom att betala kostnaden blir beroende av försörjningsstöd ska kostnaden efterges. Egenavgiften fastställs av regeringen.

För andra stöd- och hjälpåtgärder (stöd- och omvårdnadsboende) är egenavgiften 156 kronor/dygn, varav 70 kronor är avgift för boende och 86 kronor är avgift för mat.

Vid placering för stöd- och omvårdnadsboende i familjehem är egenavgiften 119 kronor/dygn, varav 33 kronor är avgift för boendet och 86 kronor är avgift för mat.

Egenavgiften för mat i HVB och familjehem är 89 kronor/dag för frukost, lunch och middag, motsvarande 0,2 procent av prisbasbeloppet. Avgiftsnedsättning ska tillämpas när vissa måltider inte

intas på institutionen/i familjehemmet. Avgiften reduceras med 20 procent för frukost, 40 procent för lunch respektive middag. En förutsättning är att detta anmälts i förväg till institutionen/familjehemmet.

Egenavgiften för vård och behandling avser endast vuxna missbrukare. Egenavgiften för andra stöd- och hjälpåtgärder (stöd-/omvårdnadsboende) avser samtliga placerade.

Kategori	Vård/boende	Avgift/lagrum	Kostnad för den enskilde
Behandlingshem, LVM-hem (HVB)	Vård och behandling för missbruk	80 kr/dag enligt 8 kap. 1 § SoL	Bör efterges helt eller delvis enligt 9 kap. 4 § SoL
Familjehem	Vård för missbruk	80 kr/dag enligt 8 kap. 1 § SoL	Bör efterges helt eller delvis enligt 9 kap. 4 § SoL om personen saknar behandlingsförmåga
Stöd-/omvårdnadsboende (HVB)	Stödboende/omvårdnad för missbruk och psykiska problem	156 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 86 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Arbetskooperativ	Stödboende för missbruk	156 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 86 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga.
Familjehem	Stödboende/omvårdnad för missbruk och psykiska problem	119 kr/dag (boende 33 kr samt matkostnad 86 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Korttidsboende	Stödboende för missbruk och psykiska problem	156 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 86 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Nattlogi	Boende	50 kr per natt (måltider debiteras inte)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga

Egenavgift - familjerådgivning

Stockholms stad har kundval för familjerådgivning. Det innebär att den som vill ha familjerådgivning och bor i Stockholm kan välja mellan godkända utförare, både stadens egen familjerådgivning och privata utförare, till samma avgift. Avgiften är 450 kronor/par för 90 minuters samtalstid.

Avgifter för tillsyn vid försäljning av folköl, tobak och receptfria läkemedel

Staden tar ut avgifter för tillsyn vid försäljning av folköl, tobak och receptfria läkemedel.

Kategori kontrollavgift	Avgift 2016	Avgift 2017
Försäljning av folköl	1 800 kr	1 800 kr
Försäljning av tobak	1 800 kr	1 800 kr
Försäljning av receptfria läkemedel	1 500 kr	1 500 kr
Försäljning av både folköl och tobak	2 500 kr	2 500 kr
Försäljning av folköl eller tobak	3 300 kr	3 300 kr

samt receptfria läkemedel		
Försäljning av folköl, tobak samt receptfria läkemedel	4 000 kr	4 000 kr

Avgifter för parkering och felparkering
Avgifter för felparkeringar och parkeringsavgifter på gatumark fastställs av kommunfullmäktige. Parkeringsavgifternas storlek baseras på *Plan för gatuparkering*, antagen av kommunfullmäktige i juni 2016.

Avgifterna för felparkering behålls oförändrade på 2016 års nivå.

Felparkering

Avgift i kronor	Avgift 2016	Avgift 2017
Trafikfarligt/hindrande	1 000	1 000
Parkeringsförbud/hindrande av servicedag och natt m.fl. förseelser	650	650
Avgiftsbelagd p-plats	550	550

Avgifter för upplåtelse av offentlig plats exkl. torgplats
Avgifter för upplåtelse av offentlig plats, exklusive torgplats, fastställdes senast kommunfullmäktige i maj 2016. Avgifterna framgår av kommunal författningssamling 2016:04.

Avgifter för upplåtelse av torgplats
Avgifter för upplåtelse av torgplats räknas upp årligen med förändringen i konsumentprisindex (KPI) och fastställs i kommunfullmäktiges budget.

Allmänna bestämmelser för upplåtelse av torgplats

Avgifter i nedanstående tabeller
Avgifterna ska räknas upp vid varje kommande årsskifte med förändringen i konsumentprisindex, KPI. Augusti månad 2011 används som bastal för indexuppräkningen. Avgiften avrundas enligt gängse avrundningsregler till närmast jämna tiotal kronor. Avgiftsändringen sker från och med den 1 januari efter det att augustiindex föranlett omräkning.

Övrigt
Staden accepterar inte överlåtelse av tillstånd.

Grunder för avgiftsnivå
Torgplatserna indelas i åtta olika avgiftsnivåer. Grund för vilken nivå en torgplats placeras i utgörs av följande faktorer.

Faktorer som ger en högre avgift:
- Goda kommunikationer
- Bra läge: Cityläge, innerstadsläge eller stora centrum med många marknadsaktörer
- Hög besöksintensitet
- Om platsen utrustas med elektricitet
- Om salutorget byggs om till det bättre eller platsen flyttas närmare flödesstråk

Faktorer som ger en lägre avgift:
- Dåliga kommunikationer
- Ytterstadsläge med avsaknad av andra marknadsaktörer

- Låg besöksintensitet
- Avsaknad av elektricitet
- Om salutorgen byggs om till det sämre eller platsen flyttas från befintliga flödesstråk

Faktorer som generellt ska beaktas för avgiftsnivån:

- Kommunens kostnader för upplåtelsen (administrativ, kontrollfunktionen, drift)
- Den på objektiva grunder beräknade vinsten av rörelsen
- Nyttjarens fördel av upplåtelsen
- Övriga omständigheter

Avgifter för upplåtelse av torgplats för Stockholms stad

Lägesbeskrivning	Salutorg	Avgift 2016	Avgift 2017
Cityläge Ytterplatser	Hötorget	4 200 kr/kvm	4 200 kr/kvm
Cityläge Inre saluplatser	Hötorget	3 800 kr/kvm	3 800 kr/kvm
Tillfällig försäljning på söndagar (söndagsmarknad)	Innerstad Ytterstad	520 kr/dag 260 kr/dag	520 kr/dag 260 kr/dag
Mycket frekventa handelstorg belägna vid större köpcentrum	Farsta torg Skärholmstorget Vällingby torg Östermalmstorg	3 400 kr/kvm	3 400 kr/kvm
Mycket frekventa handelstorg belägna vid omstigningsplatser eller köpcentrum	Karlaplan Liljeholmen Mälartorget Norrmalms torg Ryssgården	2 900 kr/kvm	2 900 kr/kvm
Mer frekventa handelstorg med bra placering av salustånden på stadscentrala salutorg *saknar elektricitet	Brommaplan* Gullmarsplan Hornsplan Högdalsgången Medborgarplatsen Rinkeby torg Spånga torg Tensta torg Älvsjö stationsplan	2 500 kr/kvm	2 500 kr/kvm
Mer frekventa torg med stadscentrala lägen *saknar elektricitet	Fridhemsplan Fruängen Husby Hässelby torg Kungsholmstorg* Mariatorget Rörstrandsgatan Spelbomskans torg S:t Eriksplan	2 000 kr/kvm	2 000 kr/kvm
Mindre eller något större stadscentrala torg/platser med frekvent potentiellt kundunderlag *saknar elektricitet	Akalla Bredängstorget Dalens allé Jungfrugatan* Kista torg Kärrtorp Lagaplan Nytorget Sjövikstorget Tjärhovsplan Vintertullstorget	1 400 kr/kvm	1 400 kr/kvm
Mindre stadsdelscentrala torg eller medelstora torg med en något sämre placering *saknar elektricitet	Blackebergsplan* Högdalsplan Hökarängsplan* Lumatorget Ropsten*	1 100 kr/kvm	1 100 kr/kvm

	Skarpnäcks allé Stieg Trenters torg* Telefonplan* Västertorps torg Årsta		

Kurser och terminsavgifter för kulturskolans verksamheter

Målgrupp
Verksamheten riktar sig i huvudsak till barn och ungdomar mellan 6-22 år. I begränsad omfattning bedrivs verksamhet för barn yngre än 6 år.

Utomkommunal deltagare
Elev som flyttar från kommunen får delta i kulturskolans verksamheter terminen ut. Efter särskilt beslut av kulturskolans administrativa chef kan elev från annan kommun delta i kursverksamheten i mån av plats.

Kurser
Terminskurser omfattar minst tolv lärarledda tillfällen.
Kortkurser erbjuds i olika omfattning även på lov, helger och som fördjupningskurser och omfattar max sex tillfällen.
Nyfiken-på innehåller en orientering i ämnen och omfattar tre tillfällen.
Prova-på är ett enstaka tillfälle för deltagaren att gratis möta pedagoger och pröva på kultur-skoleaktiviteter.

Avgifter från och med 2017-01-01

Ämne	Avgifter 2016	Avgifter 2017
Deltagare från annan kommun terminskurs	3 000	3 000
Deltagare från annan kommun kortkurs	1 500	1 500
KAP - kulturskolans avancerade program	2 000	2 000
Instrumentalundervisning, sång	750	750
Bild & form, dans, teater och cirkus utökad tid, 90-120 min/vecka	750	750
Ämnesöverskridande och övriga ämnen; lektionstid motsvarande ovanstående t ex musikal	750	750
Instrumentalundervisning i större grupper 6-9 elever	300	300
Dans	300	300
Särskilda kurser som lovkurser och helgkurser	300	300
Bild & form	300	300
Teater	300	300
Cirkus	300	300
Kortkurser i olika ämnen. Sex lektioner/tillfällen	200	200
Särskilda projekt	300	300
Ensemble/orkester/kör. Tio deltagare eller fler. Gäller även för deltagare från annan kommun i mån av plats	300	300
Nyfiken på. Tre lektioner	100	100
Instrumenthyra per påbörjad hyrperiod (termin)	300	300
Administrativ avgift instrumentförrådet vid makulering av instrument	100	100
Ensemble/orkester och kör är gratis för dem som deltar i instrumentalundervisning respektive sång	0	0
Prova på-kurs. En lektion	0	0

Rabatter och nedsättning av avgift
Syskonrabatt
Syskonrabatten innebär att deltagande i kulturskolans terminskurser är gratis från och med det tredje deltagande barnet. Rabatten är oförändrad 2017 jämfört med 2016. Rabatten gäller inte instrumenthyra samt kortkurser.

Nedsättning av avgift

Familjer med låg inkomst har möjlighet att söka nedsättning av terminsavgiften. Nedsättningen innebär att familj vars årsinkomst är lika med eller understiger fem prisbasbelopp har rätt att ansöka om nedsättning av avgiften. Detta innefattar även hemmaboende ungdomar över 18 år.

Rätten till nedsättning innebär att terminsavgift för ämneskurs fastställs till 300 kr per barn oavsett hur många ämnen barnet deltar i.

Gränsen för rätt till nedsättning ska vara densamma och följa prisbasbeloppets utveckling.

Idrottstaxor

Kriterier för subventionerad taxa och nolltaxa

Kriterier för subventionerad taxa

- Föreningen ska vara uppbyggd enligt demokratiska principer och inte ta ställning mot demokrati.
- Föreningen/organisationen ska ha ett eget plus- eller bankgirokonto.
- Föreningen har ett organisationsnummer i föreningens namn.
- Föreningen/organisationen ska vara verksam inom Stockholms stad och minst 50 procent av medlemmarna ska bo i Stockholms stad.
- Verksamheten får inte ha kommersiell karaktär.
- Subventionerad taxa ges inte till verksamheter med alkoholförtäring eller vid festverksamhet.
- Medlemsantalet ska uppgå till minst tio personer.
- Föreningen ska ha lämnat in gällande stadgar, senaste årsmötesprotokoll (underskrivet) och styrelseförteckning.

Ytterligare kriterier för nolltaxa

- Föreningen ska ha lämnat in medlemsförteckning med namn, adress och födelseår.
- För ungdomsverksamhet om föreningen har minst 20 medlemmar (7-20 år). Nolltaxa beviljas inte för seniorlagens verksamhet oavsett ålder på de som deltar.
- För handikappverksamhet om föreningen har minst tio medlemmar med funktionsnedsättning.
- Att föreningen är med i HSO (Handikappföreningarnas Samarbetsorgan) Stockholm stad eller i ett handikappsidrottsförbund.
- Att det är en AA/NA grupp som använder tolvstegsmetoden.

Övrigt

Vid följande bokningstillfällen kan subventionerad taxa eller nolltaxa erbjudas.

- Nationella idrottsförbund som arrangerar tillfälliga ungdomsevenemang (7-20 år).
- Stadsdelsförvaltningar när de bokar anläggningar för att anordna så kallad öppenverksamhet, vilket utgörs av kostnadsfria aktiviteter för alla barn och ungdomar (7-20 år) boende i Stockholm. Syftet med aktiviteterna är främst att nå inaktiva ungdomar och uppnå målen i idrottspolitiska programmet.
- Ungdomar (7-20 år) när de deltar i öppen verksamhet enligt ovan, som anordnas av idrottsförvaltningen på utebad, utegym, idrottsplatser och idrottshallar, vilket är anläggningar där förvaltningen inte anordnar avgiftsbelagda aktiviteter.

Simhallstaxor 2017

Taxorna avser de simhallar och utomhusbad som idrottsnämnden har driftansvar för.
Gäller simhallar och utomhusbad med entréavgift (Nälsta, Kampement och Eriksdal).
Priserna på kurser gäller på nya bokningar fr.o.m. januari 2017.

I de fall reducerat pris anges gäller detta för studerande, pensionärer, arbetslösa och FaR (Fysisk aktivitet på recept).

Nedanstående taxor gäller inte förvaltningens kostnadsfria prova på-träningspass med varierande aktiviteter, riktat till 12-19 åringar boende i Stockholm. Dessa aktiviteter anordnas i begränsad omfattning i vissa simhallar under höstlov och sportlov.

Kampanjpris gäller för kunder som köper årskort i samband med kampanjer, normalt vid terminsstart.

Förnyelsepriset gäller för kunder som köper nytt kort senast en månad efter att giltighetstiden på föregående kort gått ut.

Badtaxor

	Fr.o.m. jan-16	Fr.o.m. jan-17
Engångs entréavgifter		
Vuxna, Eriksdalsbadet och Husbybadet	90	90
Vuxna, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	70	70
Vuxna reducerat pris, Eriksdals- och Husbybadet	60	60
Vuxna reducerat pris, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	50	50
Ungdomar 4-19 år, Eriksdalsbadet och Husbybadet	40	40
Ungdomar 4-19 år, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	20	20
Badtillägg vid inomhusbad sommartid, Eriksdalsbadet	30	30
Familj		
2 vuxna + 2 barn, Eriksdals- och Husbybadet	220	220
1 vuxen + 2 barn, Eriksdals- och Husbybadet	130	130
2 vuxna + 2 barn, övriga simhallar	160	160
1 vuxen + 2 barn, övriga simhallar	90	90
2 vuxna + 3 barn, Eriksdals- och Husbybadet	-	220
2 vuxna + 3 barn, övriga simhallar	-	160
SKIMF och till SKIMF anslutna föreningar		
Engångsavgift bad, Eriksdalsbadet och Husbybadet	50	50
Engångsavgift bad, övriga simhallar	40	40
Rabattkort (entréavgift 10 ggr och 100 ggr)		
Rabattkort 10 ggr, 2 års giltighetstid från inköpsdagen		
Vuxna, Eriksdals- och Husbybadet	800	800
Vuxna, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	600	600
Vuxna reducerat pris, Eriksdals- och Husbybadet	480	480
Vuxna reducerat pris, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	320	320

Ungdomar 4-19 år, Eriksdals- och Husbybadet	320	320
Ungdomar 4-19 år, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	160	160
Rabattkort Företag 100 ggr, två års giltighetstid från inköpsdagen		
Eriksdalsbadet	7 500	7 500
Övriga simhallar	5 600	5 600
	Fr.o.m. jan-16	**Fr.o.m. jan-17**
Skolans bad, inkl. förskola och fritidshem - barn upp till 19 år		
Rabattkort 100 bad, Eriksdals- och Husbybadet	3 000	3 000
Rabattkort 100 bad, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	1 500	1 500
Rabattkort 10 bad, Eriksdals- och Husbybadet	320	320
Rabattkort 10 bad, rabattkort 100 bad, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	160	160
Pris per barn, Eriksdals- och Husbybadet	40	40
Pris per barn, övriga bad (inklusive Eriksdalsbadets utomhusbad)	20	20
Ovanstående priser för förskola gäller även för barn 0-4 år när det kommer barngrupper med ledare. En till två ledare per grupp om fem barn har fri entré.		
Sommarkort på utomhusbad med entréavgift		
Vuxna	700	700
Vuxna reducerat pris	400	400
Ungdomar 4-19 år	160	160
Årskort, 1 års giltighetstid från inköpsdagen		
Vuxna, bad samtliga simhallar och utomhusbad	2 400	2 400
Vuxna, bad samtliga simhallar och utomhusbad, kampanj-/förnyelsepris	2 300	2 300
Vuxna reducerat pris	1 500	1 500
Vuxna reducerat pris, kampanj-/förnyelsepris	1 400	1 400
Ungdomar 4-19 år, samtliga simhallar och utomhusbad	900	900
Tillägg autogiroköp	180	180

Taxor friskvård/träning

	Fr.o.m. jan-16	**Fr.o.m. jan-17**
Engångsavgifter, gäller även bad vid träningstillfället		
Gym/gruppträning, Eriksdals- och Forsgrénska badet, pris per pass	150	150
Gym/gruppträning, exkl. Eriksdals- och Forsgrénska badet, pris per pass	110	110
Gruppträning, ungdom 13-19 år (ej förbokning)	70	70
Gyminstruktion ungdom 13-19 år, återbetalning vid kortköp	110	110
Gyminstruktion vuxna, återbetalning vid kortköp	400	400

En instruktion är inkluderat i priset för halvårs- respektive årskort		
Rabattkort 10 ggr, gym- och gruppträning, gäller även bad vid träningstillfället, giltigt 2 år		
Samtliga simhallar, gym och gruppträning	950	950
Övriga simhallar, exkl. Eriksdals- och Forsgrénska badet	850	850
Reducerat pris vuxna, samtliga simhallar	700	700
Ungdom 13-19 år, gym- och gruppträning, samtliga simhallar	500	500
Ungdom 13-19 år, gym- och gruppträning, samtliga simhallar, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	400	400
Beckomberga simhall, gym (för personer med funktionsnedsättning)	-	400
Rabattkort 100 ggr, gym- och gruppträning, gäller även bad vid träningstillfället, giltigt 2 år	**Fr.o.m. jan-16**	**Fr.o.m. jan-17**
Eriksdals- och Forsgrénska badet	9 000	9 000
Övriga	8 000	8 000
Reducerat pris vuxna, samtliga simhallar	6 000	-
Skolor och föreningar, ungdom 13-19 år	4 000	4 000
TRÄNINGSKORT - inkl. bad, gym, gruppträning och bassängbad utomhus		
Årskort samtliga simhallar		
Vuxna	4 400	4 400
Vuxna, kampanj-/förnyelsepris	4 200	4 200
Reducerat pris	3 100	3 100
Reducerat pris, kampanj-/förnyelsepris	2 900	2 900
Ungdom 13-19 år	2 700	2 700
Ungdom 13-19 år, kampanj-/förnyelsepris	2 600	2 600
Ungdom 13-19 år, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	2 300	2 300
Årskort, exkl. Eriksdals- och Forsgrénska badet		
Vuxna	3 500	3 500
Vuxna, kampanj-/förnyelsepris	3 300	3 300
Reducerat pris	2 500	2 500
Reducerat pris, kampanj-/förnyelsepris	2 300	2 300
Ungdom 13-19 år	2 100	2 100
Ungdom 13-19 år, kampanj-/förnyelsepris	2 000	2 000
Ungdom 13-19 år, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	1 900	1 900
Årskort gym, Beckomberga sim- och idrottshall		
Personer med funktionsnedsättning	-	1 900
Halvårskort, samtliga simhallar		

Vuxna	2 800	2 800
Reducerat pris, vuxna	2 000	2 000
Ungdom 13-19 år	1 500	1 500
Ungdom 13-19 år, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	1 400	1 400
Halvårskort, exkl. Eriksdals- och Forsgrénska badet, vuxna		
Vuxna	2 200	2 200
Reducerat pris, vuxna	1 600	1 600
Ungdom 13-19 år	1 300	1 300
Ungdom 13-19 år, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	1 200	1 200
Halvårskort gym, Beckomberga sim- och idrottshall		
Personer med funktionsnedsättning	-	1 200
Sommarkort (vecka 21-34), gäller på bassängbad och de simhallar som har sommaröppet		
Vuxna	900	900
Reducerat pris, vuxna	600	600
Ungdom 13-19 år	500	500
Ungdom 13-19 år, Fysisk aktivitet på recept (FaR)	450	450
TRÄNINGSKORT GYM ELLER TRÄNINGSKORT GRUPPTRÄNING - inkl. bad och bassängbad utomhus		
Årskort, samtliga simhallar.		
Vuxna	3 700	3 700
Vuxna, kampanj-/förnyelsepris	3 500	3 500
Årskort exkl. Eriksdals- och Forsgrénska badet		
Vuxna	2 800	2 800
Vuxna, kampanj-/förnyelsepris	2 600	2 600
SIMHALLS-/TRÄNINGSKORT- Årskort för stadens anställda. Gäller för bad, gym, gruppträning, samtliga simhallar och bassängbad utomhus	1 800	1 800
Tillägg autogiro (gäller alla ovanstående årskort)	180	180

TAXOR KURSVERKSAMHET

Nedanstående barn- och ungdomspriser gäller för personer till och med 19 år.

Simundervisning	**Fr.o.m. jan-16**	**Fr.o.m. jan-17**
Vuxna/45 min lektion	181	181
Vuxna/45 min lektion, reducerat pris	145	145
Vuxna/40 min lektion	161	161
Vuxna/40 min lektion, reducerat pris	129	129
Barn och ungdomar/40 min lektion	117	117
Barn och ungdomar/40 min lektion, reducerat pris	94	94
Barn och ungdomar/30 min lektion	88	88
Barn och ungdomar/30 min lektion, reducerat pris	70	70
Tilläggsavgift för personer folkbokförda i annan kommun per kurs	250	250
Privat simundervisning, 45 min per tillfälle, alla simhallar	600	600
Privat simundervisning, 45 min per tillfälle, alla simhallar (barn och ungdomar)	500	500
Simprov cirka 15 minuter, en lärare (exklusive entréavgift)	100	100
Personer med fysisk aktivitet på recept har rätt till reducerade pris för simundervisning. På simundervisning anpassad för personer med funktionsnedsättning gäller reducerat pris för samtliga deltagare. Reducerade priser gäller endast personer folkbokförda i Stockholm.		
Skolsim		
Skolsim 15 ggr, stadens skolor	8 600	8 600
Skolsim 15 ggr, skolor från andra kommuner	12 700	12 700
Övriga kurser, gäller även bad vid träningstillfället		
MåBra-kom i form, vuxna, pris per lektion (cirka 1,5 timmar)	133	133
Må bra-kom i form, vuxna, pris per lektion (cirka 1,5 timmar), reducerat pris	106	106
MåBra-kom i form, barn och ungdomar, pris per lektion cirka 1,5 timmar	58	58
MåBra-kom i form, barn och ungdomar, pris per lektion cirka 1,5 timmar, reducerat pris	46	46
Övriga kurser, vuxna, pris per lektion (cirka 45 minuter)	92	92
Övriga kurser, vuxna, pris per lektion (cirka 45 minuter), reducerat pris	74	74
Övriga kurser, barn och ungdomar, pris per lektion (cirka 45 minuter)	58	58
Övriga kurser, barn och ungdomar, pris per lektion (cirka 45 minuter), reducerat pris	46	46
Tilläggsavgift för boende i annan kommun per kurs	250	250
Pensionärer, arbetslösa, studenter och personer med fysisk aktivitet på recept har rätt till reducerat pris på övriga kurser. Personligt intyg krävs. På kurser för personer med funktionsnedsättning gäller reducerat pris för samtliga deltagare. Reducerade priser gäller endast personer folkbokförda i Stockholm.		

Taxor för planhyror 2017

Taxor (där ej annat anges avser taxorna kostnad per timme i kr)
De nya taxorna gäller successivt fr.o.m. januari 2017 på nya bokningar/avtal, under förutsättning att beslut fattats i kommunfullmäktige

Taxorna gäller i de anläggningar där idrottsnämnden ansvarar för driften.

Taxorna avser hyra av anläggningarna i befintligt skick med ordinarie bemanning. För eventuella tilläggstjänster kommer extra debitering att ske motsvarande förvaltningens självkostnad alternativt marknadspris i de fall tjänsterna säljs på en konkurrensutsatt marknad. Tillägg kan exempelvis debiteras för extra bemanning, anlitande av hantverkare och extravakter, biljett- och kassakurer, transport av utrustning, plantäckning samt hyra eller inköp av material. Eventuell lagstadgad moms tillkommer.

Subventionerad taxa och nolltaxa gäller för de föreningar som uppfyller av kommunfullmäktige fastställda kriterier.

Nationella idrottsförbund som arrangerar tillfälliga ungdomsevenemang (7-20 år) beviljas motsvarande taxa som en förening eller förbund som uppfyller kraven för subventionerad taxa respektive nolltaxa.

Idrottsförvaltningen arrangerar kostnadsfria aktiviteter, så kallad öppenverksamhet, för alla barn och ungdomar (7-20 år) boende i Stockholm. Aktiviteterna anordnas exempelvis på utebad, utegym, idrottsplatser och idrottshallar, vilket är anläggningar där förvaltningen inte anordnar avgiftsbelagda aktiviteter. Syftet med aktiviteterna är främst att nå inaktiva ungdomar och uppnå målen i idrottspolitiska programmet. Stadsdelsförvaltningar som bokar anläggningar för liknande verksamhet beviljas motsvarande taxa som en förening eller förbund som uppfyller kraven för subventionerad taxa respektive nolltaxa.

När idrotter utövas under en period som inte har säsong gäller samma taxor som ickesäsong för respektive anläggningskategori. Exempelvis när fotboll utövas i idrottshall under säsong för idrottshallar gäller taxorna för inomhusanläggningar under ickesäsong.

När lag deltar i seriespel i de två högsta nivåerna i fotboll, den högsta nivån i övriga idrotter samt övriga nationella och internationella evenemang på motsvarande nivå gäller fastställda taxor för evenemang istället för nedanstående taxor. I de fall enbart en riksserie finns likställs detta inte med spel på högsta nivå utan ordinarie taxor gäller för dessa serier.

Privattaxa tillämpas vid uthyrning av lokaler till privatpersoner, företag med flera som inte uppfyller kraven för nolltaxa eller subventionerad taxa. Privattaxan gäller dels när inhyrningen avser motionsverksamhet, exempelvis för ett företags anställda eller en grupp privatpersoner. Privattaxan tillämpas även vid uthyrning för andra ändamål såsom festivaler och kulturverksamhet utan ekonomiskt vinstintresse.

När huvudsyftet med inhyrningen är kommersiell, avser en verksamhet som har för avsikt ge intäkter och ekonomisk vinst, gäller taxorna för kommersiell uthyrning. Dessa gäller exempelvis när syftet är filminspelning, reklaminspelning, företagsevent och näringsverksamhet.

Vid bokning av simbassäng tillkommer entré vid privat och kommersiell uthyrning, om inte bokningen avser evenemang, fotografering eller filminspelning.

Vid bokning av tillträde till gymlokal för bedrivande av kommersiell verksamhet som personlig tränare tillkommer entréavgift för kunden/kunderna om de inte innehar ett träningskort.
Ingen entréavgift tillkommer för den personliga tränaren.

Inomhusanläggningar säsong (vattensport och gym: året runt, övriga v. 34-v. 21)

Objekt	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer - siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Eriksdalshallen	800	2 500	380		800	800	2 500	380		800
Idrottshall > 700 kvm	800	2 000	380		800	800	2 000	380		800
Idrottshall > 700 kvm, del av	400	1 000	190		400	400	1 000	190		400
Idrottshall < 700 kvm	680	2 000	290		700	680	2 000	290		700
Idrottshall < 700 kvm, del av	340	1 000	150		350	340	1 000	150		350
Motionsrum/gymnastiksal > 150 kvm	400	1 000	190		490	400	1 000	190		490
Motionsrum/gymnastiksal < 150 kvm	200	1 000	100		220	200	1 000	100		220
Specialutrustad sal	440	1 000	180		440	440	1 000	180		440
Skyttehall	550	1 000	280		550	550	1 000	280		550
Skyttehall, halv	280	600	140		280	280	600	140		280
Omklädningsrum/tillfälle	-	-	-		-	-	-	-		-
Omklädningsrum/timme	200	200	100		100	200	200	100		100
Objekt	**2016**					**Förslag 2017**				
	Privat	**Kommer-siellt**	**Före-ning**	**Före-ning, 7-20 år**	**Skolor**	**Privat**	**Kommer - siellt**	**Före-ning**	**Före-ning, 7-20 år**	**Skolor**
Simhall, 25 meters bana (pris per bana)	600	1 200	120		260	600	1 200	120		260
Skolbad, 25 meters bana (pris per bana)	350	750	90		200	350	750	90		200
Simhall och utebad, 50 meters bana (pris per bana)	800	2 400	200		500	800	2 400	200		500
Simhall, undervisningsbassäng	1 400	3 000	370		790	1 400	3 000	370		790
Eriksdalsbadet, hoppbassäng,	2 400	2 400	500		1 500	2 400	2 400	500		1 500
Eriksdalsbadet, hoppbassäng, natt	-	5 000	-		-	-	5 000	-		-
Simhall, stor bassäng	-	-	-		1 560	-	-	-		1 560
Bassäng, skolbad	1 400	3 000	370		790	1 400	3 000	370		790
Utebadområdet Eriksdalsbadet längre bokningar, exklusive bassänger, under period när badet är stängt, per dygn	-	-	-			5 000	5 000	5 000		
Tillträde till gymlokal för bedrivande av kommersiell verksamhet som personlig tränare, 1 timme, samtliga simhallar	-	-	-	-	-	-	200	-	-	-
Tillträde till gymlokal för bedrivande av kommersiell verksamhet som personlig tränare, per månad, samtliga simhallar	-	-	-	-	-	-	4 000	-	-	-
Tillträde till gymlokal för bedrivande av kommersiell verksamhet som personlig tränare, per månad, endast en simhall.	-	-	-	-	-	-	3 000	-	-	-

Övrigt

Objekt	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
- bordtennis per bord	110	110	70			110	110	70		
- boule	90	90	70			90	90	70		
Eriksdalsbadet, stort konferensrum, per timme	800	800	250	130	800	900	900	300	300	900
Eriksdalsbadet, litet konferensrum, per timme	550	550	130	100	550	550	550	300	300	550
Konferensrum (Hyllan), Eriksdalshallen	500	500	250	250	500	500	500	250	250	500
Press- och VIP-rum, Eriksdalshallen	200	200	140	140	200	200	200	140	0	200
Konferensrum, övriga anläggningar	200	200	140		200	200	200	140		200

Inomhusanläggningar ickesäsong (v. 22-v. 33)

Objekt	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Eriksdalshallen	800	2 500	450	290	800	800	2 500	450	290	800
Idrottshall > 700 kvm	800	2 000	450	290	800	800	2 000	450	290	800
- " - halv eller del av hall	400	1 000	230	150	400	400	1 000	230	150	400
Idrottshall < 700 kvm	680	2 000	340	220	700	680	2 000	340	220	700
- " - halv eller del av hall	340	1 000	170	110	350	340	1 000	170	110	350
Motionsrum/gymnastiksal > 150 kvm	400	1 000	230	150	490	400	1 000	230	150	490
Motionsrum/gymnastiksal < 150 kvm	200	1 000	120	100	220	200	1 000	120	100	220
Specialutrustad sal	440	1 000	220	140	440	440	1 000	220	140	440
Skyttehall	550	1 000	310	270	550	550	1 000	310	270	550
Skyttehall, halv	280	600	160	140	280	280	600	160	140	280
Omklädningsrum/timme	200	200	100		100	200	200	100		100

Övrigt

- bordtennis per bord	110		80	60		110		80	60	
- boule	90		80	60		90		80	60	
Eriksdalsbadet, stort konferensrum, per påbörjat 4-timmarspass	2 500		1 250	1 250	2 500	2 500		1 250	1 250	2 500
Eriksdalsbadet, litet konferensrum, per påbörjat 4-timmarspass	1 200		600	600	1 200	1 200		600	600	1 200
Konferensrum Eriksdalshallen	500		250	250	500	500		250	250	500
Konferensrum, övriga inomhusanläggningar	200		140		200	200		140		200

Utomhusanläggningar vinteridrotter, säsong (ishallar: v. 41-v.11, utomhusbanor v. 44-v. 9)

Konstfrusna banor	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Isrink	610	2 000	330		610	610	2 000	330		610
Ishall	1 440	3 000	780		1 440	1 440	3 000	780		1 440
Bandybana	1 500	6 000	780		1 500	1 500	6 000	780		1 500
Rundbana	1 500	6 000	780		1 500	1 500	6 000	780		1 500

Naturisbanor

Bandybana	**Ej bokningsbar**

Utomhusanläggningar vinteridrotter, ickesäsong (ishallar: v. 12-v. 40, utomhusbanor: v. 10-v. 43)

Konstfrusna banor	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Isrink	610	2 000	610	610	610	610	2 000	610	610	610
Ishall	1 460	3 000	1 440	1 440	1 460	1 460	3 000	1 440	1 440	1 460

Utomhusanläggningar sommaridrotter, säsong (övriga: v. 14-v. 43*)

Nedanstående taxor gäller inte för Stockholms stadion. Deras taxor anges i bilagan taxor för evenemang.

Idrottsplatser 1/4 - 31/10	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Gräsplan	850	2 000	500			850	2 000	500		
Konstgräs 11-manna	700	2 000	380			700	2 000	380		
Konstgräs 1/2 11-manna	350	1 000	190			350	1 000	190		
Konstgräs 7-manna	350	1 000	190			350	1 000	190		
Konstgräs 1/2 7-manna	180	500	100			180	500	100		
Konstgräs 5-manna	180	500	100			180	500	100		
Grusplan 11-manna	350	800	200			350	800	200		
Grusplan 1/2 11-manna	180	400	100			180	400	100		
Grusplan 7-manna	180	400	100			180	400	100		
Grusplan 1/2 7-manna	90	200	50			90	200	50		
Grusplan 5-manna	90	200	50			90	200	50		
Friidrott	680	1 500	390			680	1 500	390		
Gärdets sportfält, sandlådan för beachvolleyboll och beachfotboll	-	-	-	-	-	1 000	1 000	1 000		
Gärdets sportfällt, badområdet (under period när badet är stängt), per dygn	-	-	-	-	-	15 000	15 000	15 000		
Utebadsområdet Gärdets sportfält, längre bokningar, exklusive bassänger, under period när badet är stängt, per dygn	-	-	-	-	-	5 000	5 000	5 000		
Gärdets sportfält, cricketplan	-	-	-	-	-	200	200	200		
Gärdets sportfält, fotbollsplan	850	2 000	500			850	2 000	500		
Gärdets sportfält, tältområde, per dygn	-	-	-	-	-	-	5 000	-		
Gärdets sportfält, övriga ytor	-	-	-	-	-	600	-	200		

Övrigt

Omklädningsrum/timme	200	200	100			200	200	100		
Konferensrum	200	200	140		200	200	200	140		200

* Friidrott har säsong året runt

Utomhusanläggningar sommaridrotter, ickesäsong (v. 44-v. 13)

Nedanstående taxor gäller inte för Stockholms stadion. Deras taxor anges i bilagan taxor för evenemang.

Vinterplaner 1/11 - 31/3	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Vinterfotbollsplan grus	380	800	250	210	320	380	800	250	210	320
Konstgräs 11-manna	720	2 000	460	320	600	720	2 000	460	320	600
Konstgräs 1/2 11-manna	360	1 000	230	160	300	360	1 000	230	160	300
Konstgräs 7-manna	360	500	230	160	300	360	500	230	160	300
Konstgräs 5-manna	180	300	120	80	150	180	300	120	80	150
Konstgräs uppvärmd	1 460	6 000	1 260	1 110	1 460	1 460	6 000	1 260	1 110	1 460

Övrigt

Omklädningsrum/timme	200	200	100			200	200	100		
Konferensrum	200	200	140		200	200	200	140		200

Fotbollshallen

Fotbollshallen	2016					Förslag 2017				
	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor	Privat	Kommer-siellt	Före-ning	Före-ning, 7-20 år	Skolor
Ordinarie säsong (v.14-v. 43)	800	2 000	190		230	800	2 000	190		230
Ej säsong (v.44-v.13)	800	2 000	800	230	230	800	2 000	800	230	230

Tilläggsavgifter i förvaltningens anläggningar

	2016	Förslag 2017
Tillägg för extra personalkostnad per person och timme vid bokning efter stängning eller utanför säsong	450	450

	2015	Förslag 2016
Passerkort per styck	200	100
Bandy/innebandysarg, ej borttagen	1 500	1 500
Öppen ytterdörr	500	500
Öppet fönster	500	500
Gymnastikbänk/övrigt material ej återställda	500	500
Tänd belysning i idrottshall och motionsrum	500	500
Larmutryckning, larmad dörr öppnas alt. ytterdörr öppen för länge	800	800
Utryckning av ambulerande tillsyn (gäller ej vid driftstörning)	500	500
Verksamhet på ej bokad tid eller annan verksamhet på bokad tid än det bokningen avser (exempel vuxenverksamhet på tid bokad för nolltaxa, idrott som inte har säsong på bokad tid för idrott som har säsong)	Privattaxa	Privattaxa
Tillägg ej nyttjad tid eller ej använt kort för inpassering, per bokning	500	500
Ej nyttjad tid, samt även för ej använt kort vid inpassering för 0-taxa och subventionerade föreningar	se ovan	se ovan
Ej nyttjad tid, samt även för ej använt kort vid inpassering för skolor		
Ej nyttjad tid, samt även för ej använt kort vid inpassering för ej subventionerade kunder		
Bokad noll-taxetid där avbokning inte inkommit till förvaltningen tidigare än tre kalender dagar före nyttjandedagen. För arrangemang gäller tidigare än 30 kalenderdagar.	Subventionerad föreningstaxa	Subventionerad föreningstaxa

Taxor för evenemang 2017

Där inget annat anges avser taxorna kostnad per timme

De nya taxorna gäller successivt vid avtalstecknande fr.o.m. januari 2017 i samband med nya bokningar under förutsättning att beslut fattats i kommunfullmäktige

Taxorna gäller i de anläggningar idrottsnämnden ansvarar för driften.

Taxorna gäller samtlig verksamhet på Stockholms stadion samt på övriga anläggningar när lag deltar i seriespel i de två högsta nivåerna i fotboll, den högsta nivån i övriga idrotter samt övriga nationella och internationella evenemang på motsvarande nivå. I de fall enbart en riksserie finns likställs detta inte med spel på högsta nivå utan ordinarie taxor gäller för dessa serier.

När hela dagar bokas, debiteras timmar motsvarande anläggningens ordinarie öppettider respektive dag. För Stockholms stadion utgörs en dag av 14 timmar.

Taxorna avser hyra av anläggningarna i befintligt skick med ordinarie bemanning. För eventuella tilläggstjänster debiteras extra motsvarande förvaltningens självkostnad alternativt marknadspris i de fall tjänsterna säljs på en konkurrensutsatt marknad. Tillägg kan exempelvis debiteras för extra bemanning, anlitande av hantverkare och extravakter, biljett- och kassakurer, transport av utrustning, plantäckning samt hyra eller inköp av material. Eventuell lagstadgad moms tillkommer.

Vid kvalificeringsspel gäller taxan för den division kvalificeringsspelet gäller.
Vid cupmatcher och liknande gäller den nivå som arrangörsklubben tillhör.

Inomhusanläggningar

Eriksdalshallen

Objekt	2017	
	Förening och förbund	Föreningar från andra kommuner
Stora hallen, nationella och internationella matcher/evenemang nivå 1	1 000	2 500
Stora hallen, nationella och internationella evenemang nivå 1, vid bokningar tre dagar och mer sammanhängande.	800	2 500
Tillägg till ovanstående priser		
Videotavla per arrangemang (exkl. bemanning)	500	500

Bokas ytterligare lokaler i samband med evenemanget, till exempel konferensrum, pressrum med mera, tillkommer ordinarie timtaxa för dessa objekt.

Övriga idrottshallar

Objekt	2017	
	Förening och förbund	Föreningar från andra kommuner
Stora hallen, herrar och damer nivå 1 och internationella matcher	800	2 000
Stora hallen, nationella och internationella evenemang nivå 1, vid bokningar tre dagar och mer sammanhängande	600	2 000

Bokas ytterligare lokaler i samband med evenemanget, till exempel konferensrum, pressrum med mera, tillkommer ordinarie timtaxa för dessa objekt.

Simhallar och bassängbad

Objekt	2017	
	Företag och privat personer	Förening och förbund
Eriksdalsbadet, 50 m bassäng, nationell och internationell nivå	-	1 250
Eriksdalsbadet, 25 m bassäng, nationell och internationell nivå	-	1 250
Eriksdalsbadet, hoppbassäng nationell och internationell nivå	-	650
Eriksdalsbadet, sommarbassäng ute nationell och internationell nivå	-	1 000
Utebadområdet exklusive bassänger, under period när badet är stängt (per dag)	20 000/dag	10 kr/ betalande åskådare, minimihyra 20 000 kr/dag

Bokas ytterligare lokaler i samband med evenemanget, till exempel konferensrum, pressrum med mera, tillkommer ordinarie timtaxa för dessa objekt.

Utomhusanläggningar (inklusive ishallar)

Stadion

Tid för att iordningställa före evenemanget och återställa efter evenemanget ingår i bokade timmar. Städning, elektriker, vakter, läktare, tält, arenapersonal m.m. bokas av idrottförvaltningen till självkostnadspris.

Objekt	2017			
	Företag och privat-personer	Förening och förbund	Förening från andra kommuner	Skolor
Fotboll herrar nivå 1 (inklusive träningsmatcher nationell och internationell nivå)*	-	10 000	10 000	-
Fotboll, nivå 1 damer*	-	1 250	3 000	-
Fotboll, nivå 2 damer*	-	850	2 000	-
Landslagsträning fotboll*	-	2 000	-	-
Fotboll, övrigt*	5 000	3 400	5 000	-
Friidrott, internationell och nationell nivå *	-	1 800	5 000	-
Friidrott övriga, inklusive gräsplan*	5 000	1 200	5 000	-
Friidrott övriga, exklusive gräsplan*	2 000	1 000	2 000	-
Övriga idrotter, inklusive gräsplan*	5 000	3 350	5 000	-
Konserter per konsert (inklusive iordningställande, plantäckning, städning m.m.), hela anläggningen	800 000**	-	-	-
Mindre konserter per konsert (inklusive iordningställande, plantäckning, städning m.m.), halva anläggningen	400 000	-	-	-
Mindre filminspelning, reklamfotografering och liknande (exklusive fotbollsplan)/dag	20 000	-	-	-
Större filminspelning, reklamfotografering och liknande (inklusive fotbollsplan)/dag	40 000	-	-	-
Skolidrott	-	-	-	600
Tillägg till ovanstående priser				
Tillägg ljustavla inklusive personal	2 500	2 500	2 500	2 500

* Beroende på för- och efterarbete är timpriset baserat på att anläggningen bokas minst nedanstående antal timmar:

Fotboll herrar nivå 1:	10 timmar
Fotboll damer nivå 1	6 timmar
Fotboll damer nivå 2	6 timmar
Landslagsträning fotboll:	5 timmar
Fotboll övrigt:	6 timmar
Friidrott, internationell och nationell nivå:	14 timmar
Friidrott, övriga arrangemang	8 timmar
Arrangemang, övriga idrotter	6 timmar

** Om fler än en konsert av samma artist/artister arrangeras vid samma tillfälle erhålls 100 tkr rabatt/konsert från och med konsert nummer två.

Grimsta idrottsplats

Objekt	2017	
	Förening och förbund	Förening från andra kommuner
Konstgräs 11-manna, fotboll herrar nivå 1*	12 000	15 000
Konstgräs 11-manna, fotboll herrar nivå 2*	6 000	8 000
Konstgräs 11-manna, fotboll herrar nivå 3	1 250	2 000
Konstgräs 11-manna, fotboll träningsmatch med entré herrar nivå 1 och 2*	6 000	8 000
Konstgräs 11-manna, fotboll damer nivå 1	1 250	3 000
Konstgräs 11-manna, fotboll damer nivå 2	850	2 000

* Beroende på för- och efterarbete är timpriset baserat på att anläggningen bokas minst nedanstående antal timmar:

Fotboll herrar nivå 1 och 2: 10 timmar

Kanalplans idrottsplats

Objekt	2017	
	Förening och förbund	Förening från andra kommuner
Konstgräs 11-manna, fotboll damer nivå 1	1 250	3 000
Konstgräs 11-manna, fotboll damer nivå 2	850	2 000
Konstgräs 11-manna, herrar nivå 3	1 250	2 000

Gärdets sportfält

Objekt	2017	
	Företag	Förening
Sportfältet, evenemang	10 kr/ betalande åskådare, minimihyra 20 000 kr/dag	10 kr/ betalande åskådare, minimihyra 20 000 kr/dag

Övriga anläggningar

Objekt	2017	
	Förening och förbund	Förening från andra kommuner
Konstgräs 11-manna, fotboll, herrar nivå 3	1 250	2 000
Speedway	850	-
Ishall, ishockey damer nivå 1	1 460	3 000
Bandybana, bandy herrar nivå 1	1 800	5 000
Amerikansk fotboll herrar nivå 1	1 250	2 500

Bokas ytterligare lokaler i samband med evenemanget, till exempel konferensrum, pressrum med mera, tillkommer ordinarie timtaxa för dessa objekt.

Övriga taxor 2017

Förslag till taxor 2017 för övernattning i stadens skolor m.fl. lokaler

	Taxa fr.o.m. 2016		Förslag taxa fr.o.m 2017	
(Kr)	Bokningsavgift per uthyrningstillfälle och skola *	Avgift per dygn	Bokningsavgift per uthyrningstillfälle och skola *	Avgift per dygn
1 klassrum	6 500	1 550	6 500	1 550
2 klassrum, samma skola	6 700	1 550	6 700	1 550
3 klassrum, samma skola	7 000	1 550	7 000	1 550
4 klassrum, samma skola	7 200	1 550	7 200	1 550
5 klassrum eller fler, samma skola	7 400	1 550	7 400	1 550
Idrottshall/motionsrum	5 200	1 550	5 200	1 550

**** 1 300 kr av bokningsavgiften, exklusive moms, avseende uthyrning av klassrum tillfaller utbildningsförvaltningen, resterande avgifter tilllfaller idrottsförvaltningen***

Ovanstående taxor gäller på bokningar upp till sju nätter.
Vid bokningar av fler än sju nätter lämnas en prisoffert.

Övriga avgifter

Ambulerande tillsyn	Ingår i avgiften
Matsal med befintlig utrustning	Ingår inte i hyran, avtalas separat med respektive skola
Skadegörelse	Full kostnadstäckning
Städning:	Förhyrare förutsätts i egen regi städa uthyrda lokal. I annat fall debiteras förhyraren full kostnadstäckning för sådant uppdrag
Falsklarm	5 000 kr
Depositionsavgift	Tas ut av förhyrare enligt av idrottsnämnden utfärdade allmänna villkor

Övrigt

	2016	Förslag 2017
Träffstugans verksamhet för ungdomar med funktionsnedsättning (1 vecka)		
Ungdomar från Stockholm	2 000	-
Ungdomar från andra kommuner	3 500	-
Registreringsavgift för föreningar		
Avgift för att få nolltaxa/subventionerad taxa noll- och/eller subventionerade taxa.	1 500	-
Avgift för allmän båtplats		
Avgift för allmän båtplats per säsong (inkl.moms)	3 900	3 900
Köavgift per år för att få allmän båtplats	200	200
Dygnshyra ishallsföreningar (v.11-v.38)		
Dygnshyra, under ickesäsong (Brinken)	2 500	2 500
Dygnshyra under ickesäsong (övriga)*	5 000	5 000
** Undantag Mälarhöjden-Bredäng betalar dygnshyra under v.11 - v.40*		
Kortlås (skolors gymnastiksalar)		
Drift och administration per år	8 000	8 000
Hyra friluftsutrustning för nolltaxe-berättigade föreningar/förbund (Verksamheter som inte är anläggningsbunden, till exempel orientering)	0	0

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 7 Förslag till avgifter m.m.

Avgifter för **förskola och fritidsverksamhet** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **äldreomsorg** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter m.m. för **stöd och service till personer med funktionsnedsättning** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m.** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **tillsyn vid försäljning av folköl, tobak och receptfria läkemedel** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **parkering och felparkering** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **upplåtelse av offentlig plats exkl. torgplats** enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **upplåtelse av torgplats** enligt bilaga 7 godkänns

Kurser och terminsavgifter för kulturskolans verksamheter enligt bilaga 7 godkänns

Avgifter för **idrottstaxor** enligt bilaga 7 godkänns

Övriga taxor enligt bilaga 7 godkänns

Regler för ekonomisk förvaltning

Inledning
Kommunernas ekonomiska förvaltning regleras i 8 kapitlet i kommunallagen. Där stadgas bland annat att kommunfullmäktige ska meddela närmare föreskrifter om medelsförvaltningen. Kommunstyrelsen och övriga nämnder ska även tillämpa lagen (1997:614) om kommunal redovisning. Olika regler gäller för verksamheter med beställaransvar och utföraransvar.

För stadens bolag och stiftelser gäller även bokföringslagen, för bolagen gäller aktiebolagslagen och årsredovisningslagen, och för stiftelser gäller stiftelselagen. Såvida inte dessa lagar stadgar annat, gäller vad som nedan stadgas om nämnd även för stadens stiftelser och aktiebolag. Vad som stadgas om förvaltningschef ska även gälla för verkställande direktör (bolagschef/stiftelsechef). Varje bolag har att besluta härom.

Kommunstyrelsen får medge undantag från vad som stadgas nedan om det föreligger särskilda skäl.

1 kap BUDGET och UPPFÖLJNING

Kommunfullmäktiges budget
1 §
Kommunstyrelsen meddelar riktlinjer för nämnders budgetarbete.

Kompletterande anvisningar utfärdas av stadsledningskontoret och koncernledningen för Stockholms Stadshus AB.

2 §
Nämnd inger i samband med sin verksamhetsberättelse sitt budgetförslag och sina treårsberäkningar till kommunstyrelsen som underlag för kommunstyrelsens förslag till budget och treårsberäkningar. Förslaget omfattar driftbudget och investeringsbudget. Investeringsbudgeten ska utgå från kommunfullmäktiges inriktnings- och verksamhetsmål. Stadens investeringsstrategi utgör underlag för att ta fram berörda nämnders och bolags investeringsplaner, uppdelade på planerade och beslutade projekt. Budgeten ska omfatta fem år och vara uppdelad på planerade och beslutade projekt. Driftkostnader, inklusive kapital- och lokalkostnader, till följd av investering ska rymmas inom nämndens driftbudget, om inte annat beslutats.

Nämnd ska ta fram underlag till förslag för budget och treårsberäkningar i enlighet med kommunstyrelsens riktlinjer och utfärdade anvisningar.

3 §
Budgeten fastställs av kommunfullmäktige. Den ska upprättas i enlighet med kommunallagens balanskrav. Budgeten omfattar nämnder och bolagsstyrelser.

a) Nämnder
1. Plan över verksamheten
    - Planen ska omfatta mål, riktlinjer och anslagsvillkor med en översikt för treårsperioden.
2. Driftverksamhet
    - Verksamhet med utföraransvar får resultatbudget med avkastningskrav.
    - Övrig verksamhet, inklusive sådan med beställaransvar, får ett eller flera anslag. Anslag kan, beroende på ändamål, meddelas brutto eller netto.
3. Investeringar

- Plan och anslag för investeringsverksamheten med beräknade drift- och kapitalkostnadseffekter samt intäktsmöjligheter.

4. Stora projekt
   - Projektplan med redovisning av projektets syfte och innehåll samt ekonomiska konsekvenser.

b) Stadens finansiering och ställning

- En plan för finansiering av stadens totala utgifter inklusive försäljningsbeting samt uppgift om stadens budgeterade ställning vid budgetårets slut.

c) Bolagsstyrelser

1. Plan över verksamheten
   - Planen ska omfatta mål och riktlinjer med resultatkrav samt en översikt för treårsperioden.
2. Plan över omsättning och resultat
3. Investeringar
   - Plan för investeringar avseende all anläggningsverksamhet.

Nämndens budget

4 §

Nämnd ska, med utgångspunkt från kommunfullmäktiges fastställda budget, upprätta en genomförandeplan för det kommande årets verksamhet (nämndens budget/verksamhetsplan). I budgeten ska redovisas uppställda mål för verksamheten och hur tilldelade resurser ska användas.

Nämnderna får sina medel för drift tilldelade som ett anslag. Inom ramen har nämnderna frihet att disponera anslaget och prioritera mellan verksamheterna, så länge de följer de mål och riktlinjer som kommunfullmäktige fastställt.

Nämndens budget för nästkommande år ska fastställas av nämnden senast under december. År då val till kommunfullmäktige ägt rum, senast under januari året därpå.

Stadsledningskontoret och koncernledningen för Stockholms Stadshus AB kan utfärda kompletterande anvisningar och tidsplan för budgeten.

5 §

Nämnd ska i samband med att budgeten upprättas redovisa förändrad omslutning hos kommunstyrelsen till följd av ökade externa intäkter för statsbidrag till olika projekt samt olika ersättningar. Nämnd ska även redovisa förändrad omslutning till följd av ökad försäljning av överskottskapacitet till andra nämnder.

Omslutningsförändringar av principiell betydelse ska föras upp till kommunfullmäktige för beslut.

Nämnd ska lämna sin budget till stadsledningskontoret för sammanställning.

Budgetansvar

6 §

Nämnder är ansvariga för att anslag inte överskrids, budgeterade intäkter inflyter, avkastnings- och resultatkrav uppnås, investeringsutgifter och inkomster disponeras för beslutade objekt inom anvisad ram samt att budgeterade försäljningsbeting uppfylls. Nämnder och styrelser ansvarar också för hur verksamheten bedrivs och att kommunfullmäktiges mål uppnås.

Uppföljning
7 §
Uppföljning ska ge underlag för att styra verksamheterna. Ansvaret för uppföljning ligger hos nämnderna.

Förvaltningschefen ska kontinuerligt följa upp verksamheten, upprätta erforderliga underlag till nämnden och redovisa om risk för budgetavvikelse föreligger och därvid föreslå erforderliga åtgärder.

Verksamheter med beställaransvar ska styras genom regelbunden uppföljning och avstämning mot nämndens budget, redovisa prognostiserad behovs- och prestationsutveckling samt kostnads-/utgifts- och intäkts-/inkomstutveckling.

Verksamheter med utföraransvar ska styras genom regelbunden uppföljning mot beslutade resultatplaner samt fastställt avkastningskrav.

Nämnd ska besluta om former och tidpunkter för redovisning av erforderliga beslutsunderlag för sin styrning.

Förvaltningschefen ska tillse att budgetansvaret iakttas vid varje resursanskaffning (anställning, upphandling med mera).

Finner nämnd med beställaransvar att anslag kommer att bli otillräckligt, eller att intäkter inte inflyter i budgeterad omfattning, ska nämnden vidta åtgärder för att rymma sådant överskridande eller intäktsunderskott inom nämndens budget respektive beslutade anslag och av kommunfullmäktige angivna mål och anslagsvillkor.

Finner nämnd med beställaransvar att förutsättningarna ändrats i förhållande till underlaget för kommunfullmäktiges budgetbeslut samt att mål och anslagsvillkor till följd av detta behöver ändras ska begäran härom underställas kommunfullmäktige.

Investeringar
7b §
För investeringar och stora projekt gäller att särskild uppmärksamhet måste ägnas åt uppföljningen av medelsförbrukning, tidsplaner, prestationer samt de politiska målen.
För investeringar där investeringsutgiften bedöms överstiga 50 miljoner kronor för stadens nämnder respektive 300 miljoner kronor för stadens bolag eller är av strategisk eller principiell vikt, ska ett *utredningsbeslut* fattas av ansvarig nämnd respektive bolagsstyrelse. För investeringar där investeringsutgiften bedöms överstiga 300 miljoner kronor ska utredningsbeslutet anmälas till berörda nämnder samt till kommunstyrelsens ekonomiutskott. Om beslutet kommer att påverka bolagens verksamhet ska beslutet anmälas till berörd styrelse. Bolagen ska anmäla sina utredningsbeslut till koncernstyrelsen.

Utredningsbeslut för investering där utgiften bedöms överstiga 300 miljoner kronor, som avser uppdrag till fastighetsnämnden att utreda utveckling och/eller upprustning av fastighet eller anläggning för annan nämnds räkning, ska beslutas av kommunstyrelsens ekonomiutskott. Fastighetsnämnden och initierande (beställande) nämnd(er) ska lämna ett gemensamt beslutsunderlag till ekonomiutskottet.

Utredningsbeslut för fastighetsutvecklingsprojekt som anses vara av strategisk, stadsövergripande karaktär där investeringsutgiften bedöms överstiga 300 mnkr ska beredas av stadsledningskontoret i samråd med berörda förvaltningar och beslutas av kommunstyrelsens ekonomiutskott. Grunden för att klassa ett projekt som strategiskt kan vara att det uppfyller ett eller flera av kriterierna för uppföljning av större investeringar som medför

höga investeringsutgifter, höga driftskostnader, är komplext och/eller involverar flera nämnder och/eller bolag.

Utredningsbeslut för mycket stora investeringar där utredningsutgifterna beräknas överstiga 50 miljoner kronor för staden totalt ska godkännas av kommunfullmäktige.

För investeringar där investeringsutgifterna bedöms överstiga 300 miljoner kronor ska ett beslutsunderlag för *inriktningsbeslut* lämnas till kommunfullmäktige i ett särskilt ärende.

För investeringar där investeringsutgifterna bedöms överstiga 50 miljoner kronor för stadens nämnder respektive 300 miljoner kronor för stadens bolag, eller är av strategisk eller principiell vikt, ska ett beslutsunderlag för *genomförandebeslut* lämnas till kommunfullmäktige i ett särskilt ärende.

Inför utredningsbeslut ska *samråd* ske med kommunstyrelsen genom stadsledningskontoret för investeringar där investeringsutgifterna bedöms överstiga 300 mnkr eller är av annan strategisk vikt. Inför inriktnings- och genomförandebeslut ska samråd ske för investeringar där investeringsutgifterna bedöms överstiga 50 mnkr eller är av annan strategisk vikt. Stadsledningskontoret rapporterar genomförda samråd till kommunstyrelsens ekonomiutskott.

Visar uppföljningen att ett objekt kan medföra större utgifter, mindre inkomster, högre framtida kostnader eller lägre framtida intäkter än vad som ursprungligen kalkylerades, eller att andra förutsättningar ändrats i väsentlig mån, ska detta omgående redovisas för nämnden. Nämnden ska snarast vidta åtgärder för att förhindra fördyringar eller göra omprioritering inom ramen för sin totala investeringsbudget. Avvikelse mot investeringsbeslut överstigande 15 procent, dock minst 20 miljoner kronor av investeringens nettoutgift för stadens nämnder och nuvärde för stadens bolag eller annan avvikelse av strategisk vikt, ska tillställas kommunfullmäktige.

Nämnder och bolag ska tillämpa av kommunfullmäktige beslutade regler för styrning, prioritering och rapportering av investeringar.

Stadsledningskontoret och koncernledningen för Stockholms Stadshus AB utfärdar tillämpningsanvisningar för styrning, prioritering och rapportering av investeringar.

8 §
Nämnd ska lämna de rapporter avseende utfall och prognoser, beslutade och föreslagna åtgärder, som stadsledningskontoret eller revisionskontoret begär.

Resultatenheter
9 §
Huvudregeln är att respektive nämnd beslutar om nya resultatenheter ska inrättas, förändras eller avvecklas i samband med nämndens ordinarie verksamhetsplan. Nämnden ska i denna definiera vilka enheter som ska utgöra resultatenheter och hur resultatet ska mätas. Samtliga resultatenheter anmäls till kommunstyrelsen i samband med ärendet Avstämning av mål och budget. Varje nämnd har ansvar för att utforma interna överenskommelser med sina resultatenheter.

För att skapa ett trovärdigt och långsiktigt stabilt system, bör nämnden inte upphäva eller ändra förutsättningarna för resultatenheterna under året. Det är viktigt att göra en helhetsbedömning, då en förändring av en resultatenhet kan påverka andra resultatenheter. Enheterna ska verka i enlighet med gjorda överenskommelser.

Nämnden kan endast i undantagsfall upphäva eller ändra förutsättningarna under pågående år. Detta gäller då resultatenheten inte har verkat eller kunnat verka i enlighet med gjorda överenskommelser och detta inte kunnat förutses i samband med upprättandet av verksamhetsplanen. Nämnden kan under vissa speciella förutsättningar, till exempel om enheten genom upphandling i konkurrens övergår till så kallad intraprenad, korrigera sin verksamhetsplan med avseende på avvikelsen. Samråd ska alltid ske med stadsledningskontoret innan beslut tas om ändring. Ändring ska godkännas av kommunstyrelsen.

Resultatenheter ska föra över hela sitt resultat, både över- och underskott, till följande år som uppkommer till följd av enhetens eget handlande, med maximalt 5 procent av enhetens bruttobudget för året. Resultatfonden får ha ett överskott med maximalt 10 procent av enhetens bruttobudget. En förutsättning för att resultatenheterna ska få föra över ett överskott är att åtaganden för enhetens verksamhet har uppfyllts.

Verksamhet som upphandlas i konkurrens med externa entreprenörer, så kallade intraprenader, ska överföra 100 procent av sina resultat för att säkerställa konkurrensneutralitet under den tid som överenskommelsen gäller.

Resultatenhet som avvecklats under innevarande år kan inte föra över resultat till nästkommande år. Enhetens utfall kommer därmed att ingå i nämndens samlade resultat för innevarande år.

Om en resultatenhet visar över- eller underskott som ska föras mellan åren, ska nämnden i samband med bokslutet avsätta resultatet till en resultatfond. Uppkomna underskott ska täckas i samband med nästkommande års bokslut. Om underskottet inte har kunnat täckas under nästkommande år ska nämnden upplösa resultatenheten i samband med bokslut, varvid underskottet täcks i bokslutet av nämnden. Ansvaret att täcka underskottet ligger därmed ytterst på nämnden. Om en resultatenhet har vidtagit åtgärder för att eliminera ett underskott men inte helt lyckats med detta under nästkommande år, kan resultatenheten få vara kvar efter kommunstyrelsens prövning av åtgärdernas trovärdighet.

Överfört överskott ska användas i verksamheten till kostnader av engångskaraktär och inte till löpande drift.

Nämnden ska i samband med sin budget/verksamhetsplan redovisa hur planerade över- eller underskott från föregående år avses behandlas.

Kommentar: Med över-/underskott avses bättre/sämre resultat än budgeterat.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för resultatfonder.

Slutna redovisningsenheter
10 §
Kommunfullmäktige beslutar i samband med budget vilka enheter som ska vara slutna redovisningsenheter. Enhetens verksamhet regleras i budget och i reglemente/instruktion.

Slutna redovisningsenheter arbetar under bolagsliknande former men är inte egna juridiska personer.

För slutna redovisningsenheter gäller särskilda budget- och redovisningsprinciper. Enheten upprättar resultatbudget, investeringsbudget med förslag till finansiering samt balansbudget.

Kommunfullmäktige fastställer i budgeten kraven på enhetens resultat i form av avkastning som ska levereras till finansförvaltning eller ägartillskott som ska tillföras enheten

från finansförvaltning. Kommunfullmäktige kan i anslutning till behandlingen av nämndens bokslut justera avkastningskrav eller ägartillskott. Övriga resultat balanseras som fritt eget kapital.

Nya investeringar finansieras via koncernkonto och belastas med stadens internränta plus en omkostnadsersättning på 0,25 procentenheter. Samtliga anläggningstillgångars finansiering ska likaledes belastas med stadens internränta plus en omkostnadsersättning på 0,25 procentenheter via koncernkonto.

Taxor, avgifter och nämndernas internprissättning
11 §
Beslut om taxor, avgifter, prestationsrelaterade ersättningar till privata utförare (så kallad peng), investering, försäljning av mark och anläggningar samt andra ärenden, som anges i lag, fattas av kommunfullmäktige. För de verksamheter där kommunfullmäktige har beslutat om införande av pengsystem ska ersättningsnivåerna vara samma för alla utförare oavsett egen regi, entreprenad eller privat utförare. Vid köp och försäljning mellan stadsdelsnämnder ska de ersättningsnivåer som kommunfullmäktige beslutat om gälla, inga extra påslag ska göras.

Kommentar: Kommunfullmäktige kan ge uppdrag åt nämnd att besluta i sitt ställe i den omfattning som följer av kommunallagen.

Vid internprissättning mellan nämnder finns ett behov av grundläggande, för alla verksamheter gemensamma, principer. Dessa principer utgår från kommunallagens bestämmelser om självkostnad och stadens allmänna riktlinjer på området vid upphandling.

Köp av verksamhet inom staden behöver inte föregås av någon form av upphandling eftersom staden räknas som en juridisk person, om än uppdelad på olika nämnder.

Kommunallagens bestämmelser om självkostnad bör vara styrande vid all prissättning. Enligt kommunallagen får priset för en vara eller en tjänst avse kostnaderna för enbart denna klart urskiljbara tjänst. Ett lägre pris på en tjänst får inte kompenseras med ett för högt pris på en annan tjänst.

En förutsättning för en effektiv hushållning med resurser är möjligheten till långsiktighet i nämndernas planering. Vid ändring av priset ska de nämnder som berörs informeras skyndsamt. Eventuellt kan ändringar av väsentlig natur ske under året till följd av beslut i kommunfullmäktige eller av kommunstyrelsen som kan påkalla behov av förändrade priser. Prisändringar under året ska alltid beslutas av nämnden och gälla för resterande del av budgetåret.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för nämndernas internprissättning.

2 kap REDOVISNING

Stadsledningskontoret utfärdar anvisningar för tillämpningen av reglerna i detta kapitel.

Kommunal redovisningslag
1 §
Stadens nämnder ska tillämpa lag (1997:614) om kommunal redovisning och reglerna i detta kapitel.

Nämndens löpande redovisning

2 §

Nämnden ansvarar för att fullständiga räkenskaper fortlöpande förs över förvaltningens verksamhet i enlighet med den kommunala redovisningslagen och reglerna för ekonomisk förvaltning samt utfärdade anvisningar.

Nämnden ansvarar vidare för att förvaltningen tillämpar det löne- och redovisningssystem som kommunstyrelsen beslutat om.

Servicenämnden svarar för löne- och ekonomiadministrationen enligt av kommunstyrelsen beslutat gränssnitt. Förändringar i gränssnitt fastställs av kommunstyrelsen.

Interna köp och försäljningar inom en nämnd får inte öka nämndens omslutning.

Nämnden utfärdar anvisningar för redovisningen inom nämndens resultatenheter.

Nämnden ansvarar för att förvaltningen upprättar månadsbokslut i enlighet med de tillämpningsanvisningar som utfärdas av stadsledningskontoret.

3 §

Nämnden ska på uppmaning tillhandahålla kommunstyrelsen och stadsrevisionen rapporter och ekonomiska uppgifter.

Nämndens bokslut och verksamhetsberättelse

4 §

Nämnden ansvarar för att räkenskaperna avslutas snarast efter räkenskapsårets utgång och att förslag till bokslut upprättas. Varje nämnd ska snarast efter årets slut fastställa bokslut för varje redovisningsenhet med en budget som fastställts av kommunfullmäktige, och därefter inom tid och sätt som kommunstyrelsen bestämmer insända bokslutsärendet till stadsledningskontoret. Förslag till eventuella dispositioner med anledning av årets resultat ska lämnas till kommunstyrelsen.

Slutna redovisningsenheters resultat ska, med undantag för avkastning och eventuella ägartillskott, balanseras som fritt eget kapital.

Dispositioner som sammanhänger med resultatenheter anmäls i enlighet med detta reglemente 1 kap. 6 b §.

För nämnd ska budgetavräkning, resultaträkning och balansräkning ingå i bokslutet.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för specifikationer till balansräkningen samt avstämning av interna mellanhavanden.

5 §

Varje nämnd ska årligen avge en verksamhetsberättelse med redogörelse för sin verksamhet under närmast föregående räkenskapsår. Till berättelsen ska nämndens bokslut med noter till stora förändringar bifogas.

Verksamhetsberättelsen ska innehålla en beskrivning av årets verksamhet utifrån resultaträkningen/budgetavräkningen, måluppfyllelse, indikatorer och nyckeltal för nämndens verksamhet och en jämförelse med föregående räkenskapsår. Vidare ska verksamhetsberättelsen innehålla en redogörelse för mer betydande avvikelser från mål, indikatorer, riktlinjer och anslagsvillkor som angivits i budgeten samt förslag till dispositioner.

Nämnd och bolag ska särskilt redovisa pågående och avslutade investeringsprojekt i samband med nämndens verksamhetsberättelse för respektive år. Detta gäller även andra stora projekt.

I verksamhetsberättelsen ska nämnden redovisa hur den fullgjort sådana uppdrag som kommunfullmäktige har lämnat till den med stöd av 3 kap 10 § första stycket och 3 kap 12 § kommunallagen. Redovisningen ska lämnas i den omfattning som närmare kan anges i nämndernas reglemente och i enlighet med anvisningar från stadsledningskontoret. Verksamhetsberättelsen ska i övrigt innehålla en beskrivning av hur fullmäktiges beslut om nämndens verksamhet efterlevts och hur nämnden bedrivit verksamheten.

Kompletterande anvisningar för verksamhetsberättelsen utfärdas av stadsledningskontoret.

Berättelsen ska, enligt fastställd tidsplan, överlämnas till revisorerna för beredning av frågan om ansvarsfrihet för nämnden.

Nämndens verksamhetsberättelse och revisionsberättelse lämnas till kommunfullmäktige. Kommunfullmäktige beslutar om ansvarsfrihet ska beviljas för nämnden.

Stadens huvudbokslut och årsredovisning
6 §
Stadens huvudbokslut är en sammanställning av de nämndvisa boksluten. Kommunstyrelsen ansvarar för att huvudbokslutet upprättas och redovisas i stadens årsredovisning.

Årsredovisningen upprättas i enlighet med den kommunala redovisningslagen och med iakttagande av god redovisningssed. Årsredovisningen ska i enlighet med den kommunala redovisningslagen innehålla en sammanställd redovisning som, utöver staden, även omfattar övriga juridiska personer där staden har ett röstetal på minst 20 procent. Upplysning ska lämnas om flöden mellan de olika ingående juridiska personerna. Stiftelser omfattas inte av regeln.

I årsredovisningen ska redovisas stadens åtaganden gentemot andra samägda företag där stadens röstandelar understiger 20 procent. Även av staden använda entreprenader och verksamhetsstiftelser ska redovisas.

Årsredovisningen ska överlämnas till revisorerna för beredning av frågan om ansvarsfrihet före kommunfullmäktiges behandling av den.

Årsredovisningen ska överlämnas till kommunfullmäktige och revisorerna snarast möjligt och senast den 15 april året efter det år som redovisningen avser.

Delårsrapport
7 §
Kommunstyrelsen ansvarar för att en delårsrapport årligen sammanställs. Delårsrapporten ska omfatta en period av minst hälften och högst två tredjedelar av räkenskapsåret. Delårsrapporten ska upprättas i enlighet med god redovisningssed. Underlag för delårsrapporten ska lämnas av nämnderna enligt anvisningar från stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret utfärdar kompletterande anvisningar för delårsrapporter.

Anläggningstillgångar

8 §

Med en investering avses all anläggningsverksamhet, inklusive om- och tillbyggnad, samt anskaffning av utrustning till ett värde av ett prisbasbelopp eller därutöver med en ekonomisk livslängd på tre år eller mer.

9 §

Varje nämnd ansvarar för att det fortlöpande förs ett register över nämndens anläggningstillgångar.

10 §

Anläggningstillgångar ska årligen belastas med kapitalkostnader. Räntesatsen för interna ränteersättningar fastställs årligen i samband med budget.

11 §

Vid försäljning och köp av anläggningstillgångar gäller, som huvudregel, att transaktionen hänförs till dagen för tillträdet.

När planer finns på försäljning av kommunal verksamhet, ska redovisningen för verksamheten, som avses avyttras, ordnas så att samtliga kostnader och intäkter kan särredovisas.

Vid försäljning av anläggningstillgångar i mark och fastigheter redovisas realisationsvinsten alternativt realisationsförlusten under kommunstyrelsens finansförvaltning.
Den nämnd som förvaltar tillgången redovisar en försäljningsinkomst som motsvarar det bokförda värdet på den försålda tillgången. Nämnden ersätts av kommunstyrelsen för verifierade externa försäljningskostnader. Samma bestämmelser gäller exploateringsfastigheter.

Vid försäljning av goodwill-värde redovisas realisationsvinsten, alternativt realisationsförlusten, under kommunstyrelsens finansförvaltning.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för redovisning av investeringar, nedskrivning och återföring av nedskrivning, praktisk investeringsredovisning och investeringsinkomster.

Dokumentation av ekonomisystem, kontoplan med mera

12 §

Kommunstyrelsen ansvarar för att det årligen upprättas en beskrivning över tillämpade förvaltningsgemensamma delar av ekonomisystemet i enlighet med den kommunala redovisningslagen (gemensam ekonomimodell).

Nämnden ansvarar för att det årligen upprättas en beskrivning över förvaltningsspecifika delar av ekonomisystemet.

Kommunstyrelsen utfärdar årligen Centrala krav för kodplan (omfattande kontoplan, verksamhetskoder, motparter och projektrelationer).

Riktlinjer för resultatutjämningsreserv

Nedan följer Stockholms stads lokala riktlinjer för tillämpning av kommunallagen 8 kap 3d § regler om resultatutjämningsreserver (RUR) med lydelsen ”reservering till en resultatutjämningsreserv får göras för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel, med högst ett belopp som motsvarar det lägsta av antingen den del av årets resultat eller den del av årets resultat efter balanskravsjusteringar enligt 4 kap 3a § lagen (1997:614) om kommunal redovisning som överstiger

1. *en procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning, eller*
2. *två procent av summan av skatteintäkter samt generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning, om kommunen eller landstinget har ett negativt eget kapital, inklusive ansvarsförbindelsen för pensionsförpliktelser. Medel från en resultatutjämningsreserv får användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Lag (2012:800)".*

Kommunfullmäktige kan besluta om reservering eller disposition ur en resultatutjämningsreserv om besluten är i överensstämmelse med lagar och nedanstående lokala riktlinjer.

13 §
En reservering till RUR kan göras om följande villkor är uppfyllda utöver lagkraven:

- Vid reservering till RUR ska undantas, utöver lagkravet, den del av resultatet som uppstått till följd av utdelning enligt allbolagslagen.
- Stadens soliditet exklusive RUR, exklusive gjorda inteckningar, inklusive ansvarsförbindelsen för pensionsförpliktelser uppgår till lägst 25 procent.
- RUR efter reservering får inte överstiga femtio procent av summan av skatteintäkter och generella statsbidrag.

14 §
En disposition ur RUR kan göras om följande villkor är uppfyllda:

- Om tecken på en konjunkturnedgång med åtföljande vikande skatteunderlag finns i form av att:
  - prognosen[1] för den procentuella förändringen av rikets skatteunderlag eller förändringen av utfallet för riket understiger den genomsnittliga procentuella förändringen de senaste tio åren[2], *eller*
  - den procentuella förändringen av Stockholms stads skatteunderlag understiger den genomsnittliga förändringen för Stockholms stad de senaste tio åren[3]
- Och balanskravet är negativt
- Och ingen skattesänkning genomförts aktuellt år

15 §
Om skattesänkning har genomförts ett år och bokslutet visar ett negativt balanskravsresultat och kriterierna i övrigt för disposition ur RUR är uppfyllda ska en beräkning göras av balanskravsresultatet om skattesänkningen inte genomförts. Är även detta balanskravsresultat negativt får disposition ur RUR göras, men maximalt med det belopp som det konstruerade balanskravsresultatet visar.

16 §
Om beslut om disposition ur RUR har fattats vid budgeteringstillfället på grundval av att reglerna för disposition är uppfyllda vid budgeteringstillfället gäller följande vid bedömningen vid beslutstillfället:

- Grunderna för om kriterierna är uppfyllda eller inte ska göras med samma mättidpunkt som vid budgeteringstillfället med undantag av balanskravsresultatet. Avseende balanskravsresultatet ska detta vara negativt vid bokslutstillfället.

---

[1] Vid budgeteringstillfället används samma prognos som används i slutversion av budget, vanligtvis SKL:s prognos. Avseende utfall används SCB:s siffror.
[2] Genomsnittlig procentuell förändring beräknas genom att rikets skatteunderlag eller prognos över skatteunderlag summeras och divideras med tio. Detta genomsnittliga skatteunderlag sätts i relation till motsvarande genomsnittligt skatteunderlag med ett års förskjutning bakåt i tiden.
[3] Beräkning enligt not 2 avseende stadens skatteunderlag. Prognos gäller enligt not 1.

17 §
Disposition ur RUR får utgöra högst 50 procent av reserven per räkenskapsår.

18 §
Kommunfullmäktige kan fatta beslut om reservering och disposition till en RUR i samband med budget, tertialrapport och bokslut. Det slutliga beslutet tas alltid i samband med bokslut.

19 §
Om avsatt RUR medför att vid mätning i samband med bokslut kravet på en soliditet på minst 25 procent exklusive RUR, exklusive gjorda inteckningar, inklusive ansvarsförbindelsen för pensionsförpliktelser inte uppfylls, ska en överföring från RUR till övrigt kapital göras.

3 kap PENNINGHANTERING och VÄRDEHANDLINGAR

Stadsledningskontoret utfärdar anvisningar för tillämpningen av regler för penninghantering och värdehandlingar samt för finansiella redovisningsprinciper.

Uppbörd och inkomstkontroll
1 §
Varje nämnd ansvarar inom sitt verksamhetsområde för uppbörd, kontroll och redovisning av stadens pengar.

Nämnden ansvarar för att inbetalda pengar omedelbart sätts in på anvisat bank- eller plusgirokonto och i övrigt använder sig av anvisade förmedlingstjänster för betalningsströmmar.

Vad som stadgats ovan gäller även för pengar som staden får och har hand om för annans räkning.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för egna medel.

Fakturering, krav och inkasso
2 §
Varje nämnd ansvarar för sin fakturering och krav- och inkassoverksamhet.

1. Fakturering
Räkningar ska snarast möjligt skrivas ut och föras upp i kundreskontran.

2. Krav och inkasso

a) En fordran anses som osäker om kunden inte betalat den då betalningstiden enligt inkassokravet löpt ut. En osäker fordran ska bokföras som en befarad kundförlust.
b) En osäker fordran ska skrivas ned i bokföringen då alla inkassoåtgärder vidtagits och senast efter ett år. En fordran som uppenbarligen inte kommer att kunna drivas in kan skrivas av direkt utan att först bokföras som osäker. Om åtgärder avseende en fordran är vidtagna i stadens ekonomisystem skrivs fordran ned först när åtgärderna är avslutade (till exempel pågående avbetalningsplan). Nämnd eller delegat beslutar om nedskrivning av fordran. Nedskrivning av fordran ska bokföras som en konstaterad kundförlust.
c) Indrivning av en fordran får avbrytas om ytterligare indrivningsförsök är utsiktslösa eller inte är försvarliga med hänsyn till kostnaderna och inte krävs ur allmän synpunkt.

3. Överlåtande av krav och inkassoverksamhet
Stadens nämnder ska anlita det inkassoföretag som staden centralupphandlat för kravverksamhet. Ett sådant uppdrag får inte innefatta överlåtelse av fordringar.

Inkassoföretaget utför enbart de nödvändiga krav- och inkassoåtgärderna, medan respektive nämnd behåller beslutanderätten i alla ärenden.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för fakturering, krav och inkasso.

Leasing
3 §
Nämnd eller bolag får ingå avtal om operationell leasing av utrustning i de fall avtalet innebär en lägre kostnad för staden, sett över utrustningens hela ekonomiska livslängd, än om utrustningen anskaffats genom köp. Hyra/leasing kan vara en ofördelaktig finansieringsform jämfört med andra tillgängliga finansieringsformer. Kostnaderna för hyra/leasing ska därför jämföras med kostnaderna för köp.

Nämnd eller bolag får ingå avtal om finansiell leasing avseende fordon, med en totalvikt under 3,5 ton med undantag för lätta lastbilar med separat flak, om rätt till momsavlyft finns. Gällande momsregler gör att finansiell leasing är ekonomiskt mer fördelaktigt än köp under förutsättning att rätt till momsavlyft finns.

Om det samlade värdet av framtida betalningsförpliktelser inte kan anses ringa i förhållande till nämndens balansomslutning, eller om dessa betalningsförpliktelser överskrider av ekonomiutskottet fastställd beloppsgräns ska de underställas kommunstyrelsen.

Alla avtal om hyra eller hyrköp (leasing) i syfte att endast finna en alternativ finansieringsform ska underställas kommunstyrelsen. Finansiell leasing med ovanstående undantag avseende fordonsköp är att betrakta som en ren finansieringsform och ska därmed underställas kommunstyrelsen.

Vad som sägs ovan gäller även avtal med annan rubricering, men med verklig innebörd av hyra, hyrköp eller leasing.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för redovisning av leasingavtal.

Kontroll och attest
4 §
Omfattning och definition
Paragrafen gäller för stadens samtliga ekonomiska händelser, inklusive interna transaktioner samt medel som staden ålagts eller åtagit sig att förvalta eller förmedla. Med ekonomiska transaktioner avses bokföringsposter i stadens samtliga bokföringssystem som omfattas av lagen om kommunal redovisning.

Attest innebär att intyga att kontroll utförts utan anmärkning. Kontroll utförs av kontrollansvarig (tidigare attestant).

Syfte
Syftet med reglerna för kontroll av ekonomiska händelser är att säkerställa att transaktioner som bokförs är korrekta avseende:

Prestation	Att varan eller tjänsten har levererats till eller från staden, och/eller att transaktionen i övrigt stämmer med avtalade villkor.

Bokföringsunderlag	Att verifikationen uppfyller kraven i den kommunala redovisningslagen och god redovisningssed.
Betalningsvillkor	Att betalning sker vid rätt tidpunkt.
Bokföringstidpunkt	Att bokföring sker vid rätt tidpunkt och i rätt redovisningsperiod.
Kontering	Att transaktionen är rätt konterad.
Beslut	Att transaktionen överensstämmer med beslut av behörig beslutsfattare.

Kommentar: För stadens gällande betalningsvillkor se stadsledningskontorets anvisningar till ”Regler för ekonomisk förvaltning” kapitel 3.

Ansvar
Kommunstyrelsen ansvarar för utfärdandet av för staden gemensamma anvisningar till denna paragraf. Kommunstyrelsen ansvarar också för övergripande uppföljning av dessa anvisningar.

Stadens nämnder ansvarar för att fastställa regler och anvisningar för kontroll och attest. Nämnderna kan till regler för kontroll och attest enligt § 4 och 5 besluta om kompletteringar för sitt verksamhetsområde.

Varje nämnd utser kontrollansvariga (tidigare attestanter) samt ersättare för dessa. Kontrollansvar knyts till person eller befattning och kopplas till kodplan med angivande av eventuella begränsningar. Varje nämnd svarar för att det upprätthålls aktuella förteckningar över utsedda kontrollansvariga (tidigare attestanter).

Förvaltningschefen ansvarar för att vid behov aktualisera beslut om kontrollansvariga (tidigare attestanter). Förvaltningschefen ansvarar inom nämndens verksamhetsområde för att handläggarna är informerade om reglerna och anvisningarnas innebörd. Nämnden kan genom beslut om delegation ge ansvaret till fler befattningshavare än förvaltningschefen. En sådan delegation ska omfatta högst fem befattningshavare. Detta ska framgå av nämndens delegationsordning.

Kontrollansvarigas (tidigare attestanternas) ansvar är att tillämpa fastställda anvisningar samt när brister upptäcks rapportera dessa till närmast överordnad chef, annan överordnad eller till ansvarig för intern kontroll. Det åligger förvaltningschefen eller annan delegat att ansvara för att samtliga kontrollansvariga är informerade om rapporteringsvägar vid brister.

Kontroller
Följande kontrollmoment (tidigare attest) finns i staden. Kontrollerna ska i tillämpliga fall utföras.

Prestation	Vara eller tjänst har mottagits eller levererats.
Kvalitet	Mottagen eller levererad tjänst håller avtalad kvalitet.
Pris	Pris överensstämmer med avtal, taxa, bidragsregler eller beställning.
Villkor	Betalningsvillkor med mera är uppfyllda.
Beslut	Behöriga beslut finns.
Behörighet	Nödvändiga kontroller (attester) har skett av behöriga personer.
Kontering	Konteringen är korrekt.
Formalia	Verifikationen uppfyller krav enligt lagstiftningen.

Kontrollernas utformning
Kontrollåtgärderna ska utformas så att den interna kontrollen inom respektive nämnd är tillräcklig och att kontrollkostnaden står i rimlig proportion till riskerna. Vid utformningen av kontrollåtgärderna ska följande krav beaktas:

Ansvarsfördelning	Ansvarsfördelningen ska vara tydlig. Ingen person ska ensam hantera en transaktion från början till slut.
Kompetens	Den som har rollen att utföra en kontrollåtgärd ska ha kompetens för uppgiften.
Integritet	Den som utför kontroll av en annans persons transaktioner ska ha en självständig ställning gentemot den kontrollerade.
Jäv	Den som utför kontrollen får inte kontrollera in- och utbetalningar till sig själv eller närstående. Detsamma gäller utgifter av personlig karaktär. Detta innefattar också bolag och föreningar där den kontrollansvarige eller närstående har ägarintressen eller ingår i ledningen.
Dokumentation	Vidtagna kontrollåtgärder (attester) ska dokumenteras på ändamålsenligt sätt.
Kontrollordning	De olika kontrollmomenten ska utföras i en logisk ordning så att effekten av en tidigare kontrollåtgärd inte förtas av en senare kontrollåtgärd.

Genomförda kontroller
Obligatoriska manuella kontroller som utförts med godkänt resultat ska dokumenteras genom attest. Attest dokumenteras i enlighet med anvisningarna. Maskinellt utförda kontroller ska framgå av systemdokumentation och behandlingshistorik. Om kontrollansvarig (tidigare attestant) inte kan godkänna en ekonomisk transaktion, ska den som beslutat om transaktionen underrättas. Kan inte rättelse uppnås ska underrättelse ske enligt fastställd rutin.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för kontroll, attest samt begäran om utbetalningar av pengar.

Begäran om utbetalning av pengar
5 §
Varje nämnd ska utse person med befogenhet att på nämndens vägnar beordra utbetalning av pengar. Nämnden ska ge denna befogenhet till förvaltningschefen samt till förvaltningschefen för serviceförvaltningen.

Förvaltningschefen ska utse ett lämpligt antal ställföreträdare med befogenhet att begära utbetalning av pengar. Rätten att begära utbetalning av pengar ska ges till namngivna personer. Person med rätt att begära utbetalning av pengar ska innan sådan begäran säkerställa att nödvändiga kontroller har skett av behöriga personer (behörighetskontroll).

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för kontroll, attest samt begäran om utbetalningar av pengar.

Fullmakter till stadens bankkonton
6§
Respektive nämnd ansvarar för att fullmakter och behörigheter avseende stadens bankkonton till personal inom staden är korrekt utfärdade genom signering enligt delegationsordning. Fullmakten undertecknas därefter av kommunstyrelsens delegat. Det åligger respektive nämnd att kontinuerligt meddela borttagande av fullmakter/behörigheter till stadsledningskontoret.

Förskottskassa med mera
7 §
Kommunstyrelsen beslutar på nämndens begäran om limit för förskottskassa.

Nämnden ansvarar för att förvaltningschefen utser person med ansvar för förskottskassan. Förvaltningschefen ska se till att utnyttjandet av förskottskassan redovisas och kontrolleras enligt gällande regler och anvisningar.

Förvaltningschefen kan fördela förskottskassan på flera underförskottskassor. Summan av underförskottskassorna får inte överstiga förskottskassans limit. Underförskottskassorna ska redovisas, kontrolleras och inventeras enligt gällande regler och anvisningar.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för förskottskassor.

Betalkort
8 §
Se kommunstyrelsens policy avseende betalkort.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för betalkort.

Utbetalning
9 §
Kommunstyrelsen svarar för alla utbetalningar om kommunstyrelsen inte medgett undantag. Stadsledningskontoret verkställer stadens utbetalningar.

Likviditetshantering
10 §
Kommunstyrelsen ansvarar för stadens likviditetshantering, upplåning och skuldförvaltning, utlåning samt tecknande av stadens borgen i enlighet med vad som föreskrivits i instruktionen för stadsledningskontoret och i Stockholms stads finansiella policy samt i andra beslut av kommunfullmäktige.

Nämnden ska på anmodan av kommunstyrelsen upprätta en likviditetsprognos.

Förvaring av värdehandlingar
11 §
Nämnden svarar för att värdehandlingar förtecknas och förvaras tillfredsställande. Nämnden kan anlita stadsledningskontoret för förvaring av värdehandlingar, som nämnd innehar för stadens räkning.

4 kap UPPHANDLING

Stadsledningskontoret utfärdar anvisningar för tillämpningen av reglerna i detta kapitel.

Övergripande
1 §
Stadens nämnder ska tillämpa lag om offentlig upphandling (LOU 2007:1091) samt de lagar som kompletterar eller ersätter denna lag, liksom nedan angivna regler, samt av kommunfullmäktige beslutad konkurrenspolicy, upphandlings- och inköpsprogram samt till ovannämnda dokument tillhörande anvisningar.

2 §
Följande begrepp används nedan och i övriga inom staden styrande dokument på upphandlingsområdet:

Upphandling
Som upphandling räknas en transaktion som innebär ömsesidiga ekonomiska förpliktelser för de inblandade parterna. Som ekonomisk förpliktelse räknas motprestation såsom ekonomisk ersättning, arbetsinsats eller upplåtelse av någon annan slags nyttighet. Exempel på upphandling är köp av en vara, tjänst, verksamhet eller entreprenad, liksom ingående av samarbetsavtal. Även hyra och leasing av varor faller under begreppet upphandling.

Upphandlande myndighet
Den beslutande församling som ansvarar för att anskaffning sker i enlighet med lag, regler och policy. Utgörs inom staden av nämnd respektive bolag.

Lokal upphandling
Upphandling som utförs av en upphandlande myndighet för att lösa behovet av en viss vara eller tjänst inom nämnden.

Gemensam upphandling
Upphandling som genom samverkan mellan två eller flera nämnder genomförs för att lösa behov inom samtliga deltagande nämnders ansvarsområde. Deltagande i sådan upphandling är frivillig och beslutas av respektive nämnd eller tjänsteman inom nämnden som med stöd av delegation äger fatta sådant beslut.

Central upphandling
Upphandling där samtliga nämnders ansvar för upphandling överförts till en nämnd som i enlighet med beslut i kommunfullmäktige genomför upphandling för hela stadens behov. Deltagande i central upphandling är tvingande för stadens nämnder såvida fullmäktige inte beslutat om undantag för viss nämnd. Stadens bolag deltar efter inbjudan i central upphandling som i gemensam upphandling.

Ramavtal
Med ramavtal avses ett avtal som ingås mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer i syfte att fastställa villkoren för senare tilldelning av kontrakt under en given tidsperiod.

Avrop
Inköp/beställning som görs med grund i ramavtal benämns avrop.

Direktupphandling
3 §
Direktupphandling definieras i LOU och får endast användas under de omständigheter som föreskrivs där. Kommunstyrelsen utfärdar och beslutar om de riktlinjer som ska gälla för direktupphandling.

Direktupphandling får normalt inte förekomma på områden där ramavtal finns.

Utöver kommunstyrelsens riktlinjer kan stadsledningskontoret utfärda anvisningar för rutiner kring direktupphandling.

Ramavtal
4 §
Ramavtal får användas på områden där det är till gagn för konkurrensen och för stadens ekonomiska och verksamhetsmässiga intressen.

Av förfrågningsunderlaget ska framgå hur tilldelning av kontrakt kommer att ske inom ramavtalet.

Ramavtal ska i första hand följas av exklusivitet. Detta innebär att om en nämnd genomfört eller deltagit i ramavtalsupphandling ska nämnden inte teckna andra avtal avseende samma vara eller tjänst att gälla under ramavtalets avtalstid (så kallad avtalstrohet ska gälla). Om ramavtal inte avses innebära exklusivitet ska detta tydligt framgå av såväl avtal som förfrågningsunderlag.

Dokumentation
5 §
Information om alla beställningar som görs genom avrop eller upphandling ska dokumenteras. Kraven på dokumentation styrs dels av lag, dels av stadens behov av att kunna analysera och förklara sitt agerande i upphandlingsärenden.

Grundregeln är att alla beslut om genomförande av upphandling, direktupphandling eller avrop ska dokumenteras på ett sådant sätt att det framgår vem som fattat beslutet, i vilket syfte samt det ungefärliga värdet av den gjorda beställningen. Utöver detta ska dokumentation upprättas i enlighet med vad reglerna för respektive upphandlingsförfarande kräver.

Stadsledningskontoret ska utfärda anvisningar och råd kring hanteringen av handlingar i upphandlingsärenden.

Vad gäller gallring ska de av stadsarkivet utfärdade gallringsbesluten följas.

Systemstöd för inköp
6 §
Stadsledningskontoret har rätt att utfärda anvisningar kring beställningar via elektroniskt inköpsstöd. Nämnden ansvarar för att förvaltningen tillämpar systemstöd för inköpsprocessen i enlighet med kommunstyrelsens beslut.

5 kap DONATIONSMEDEL

Mottagande av donation
1 §
Mottagande av donation ska underställas kommunfullmäktige för prövning då det är fråga om ett stiftelseförordnande. Även gåva ska underställas kommunfullmäktige när gåvans värde överstiger 500 000 kr. I övriga fall beslutar respektive nämnd.

Placering av fondtillgång
2 §
Tillgångar tillhörande stadens anknutna stiftelser ska placeras i enlighet med av kommunstyrelsen beslutade placeringsföreskrifter.

Förvaltning av fondtillgång
3 §
Förvaltas fond eller stiftelse av nämnd ska denna anlita kommunstyrelsen för handhavande av fondens eller stiftelsens tillgångar i den mån stiftelseförordnandet inte föreskriver annat.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för donationer och gåvor.

6 kap INTERN KONTROLL

Nämnderna ska enligt kommunallagen 6 kap. 7 § var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämnderna ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 3 kap. 16 § har lämnats över till någon annan.

Revisorernas uppgift är enligt kommunallagen 9 kap. 9 § att pröva om bland annat den kontroll som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för nämndernas interna kontroll av följande regler.

1 §
Den interna kontrollen inom en nämnd ska bygga på en helhetssyn på den kommunala verksamheten. Detta betyder att den ska omfatta mål och strategier, styrning och uppföljning samt skydd av tillgångar. Inom dessa områden ska det finnas inbyggda uppföljnings- och kontrollsystem som säkrar en effektiv förvaltning och förebygger allvarliga fel eller förluster.

Nämnd ansvarar för att ett system för intern kontroll upprättas inom respektive verksamhetsområde med övergripande riktlinjer, regler och anvisningar i syfte att säkerställa att

- verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som fullmäktige har bestämt
- lagar, avtal och andra för nämnden gällande regler, föreskrifter och beslut följs
- anskaffningen och användningen av resurser är effektiv och ändamålsenlig
- stadens tillgångar skyddas
- redovisningen och uppföljningen av verksamhet och ekonomi är rättvisande, tillförlitlig och ändamålsenlig samt att
- säkerheten i redovisningsrutiner, administrativa rutiner och it-system är tillfredsställande.

Nämnden ansvarar för att internt kontrollsystem för nämnden upprättas och ska se till att konkreta regler och anvisningar utformas för att upprätthålla en god intern kontroll inom alla verksamhetsområden.

Verksamhetsansvariga chefer på olika nivåer i organisationen ska bidra till utformningen av konkreta regler och anvisningar för en god intern kontroll inom sina verksamhetsområden och ska informera övriga anställda om reglernas och anvisningarnas innebörd.

Samtliga anställda är skyldiga att följa gällande regler och anvisningar för intern kontroll.

2 §
Nämnd ska årligen genomföra en väsentlighets- och riskanalys (VoR) samt utifrån denna fastställa en internkontrollplan för att följa upp att det interna kontrollsystemet fungerar tillfredsställande inom nämndens verksamhetsområden.

Väsentlighets- och riskanalysen genomförs i flera steg. Nämnden ska identifiera de viktigaste processerna/arbetssätten för att uppnå kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena. Utifrån arbetssätten ska oönskade händelser identifieras. Dessa ska värderas (1-5) utifrån hur allvarliga konsekvenserna blir om händelsen inträffar samt hur sannolikt det är att händelsen inträffar. Utifrån riskvärdet beslutas om den oönskade händelsen/risken ska hanteras i internkontrollplanen. I internkontrollplanen planerar nämnden hur de löpande kontrollerna/arbetssätten ska följas upp i syfte att verifiera att mål uppnås samt att riktlinjer (styrdokument) och fastlagda kontroller upprätthålls/genomförs. Internkontrollplanen fastställs i samband med verksamhetsplanen och följs upp i samband med verksamhetsberättelsen.

Förvaltningschef ska se till att en väsentlighets- och riskanalys genomförs och dokumenteras och med denna som underlag upprätta förslag till internkontrollplan för nämnden.

3 §
Nämnd ska försäkra sig om att internkontrollplanen genomförs och vid behov vidta åtgärder som säkerställer att den interna kontrollen är tillräcklig.

Förvaltningschef ska rapportera till nämnden om hur internkontrollplanen genomförs, hur den interna kontrollen fungerar samt föreslå nämnden nödvändiga åtgärder för att säkerställa att den interna kontrollen är tillräcklig. Detta ska ske minst en gång per år i samband med verksamhetsberättelsen.

Brister i den interna kontrollen ska omedelbart rapporteras till närmast överordnad.

Vid misstanke om brott av förmögenhetsrättslig karaktär ska nämnden utan oskäligt dröjsmål vidta åtgärder. Förvaltningschef ska omgående informera nämnden och revisionskontoret om det hos förvaltningen uppdagas förhållanden som medför misstanke om att sådant brott föreligger. Förvaltningschef ska också se till att nämnden och revisionskontoret informeras om de åtgärder som vidtas.

7 kap LOKALER
1 §
Nämnder och bolag ska i första hand hyra lokaler av staden eller stadens egna fastighetsbolag.

2 §
Beslut om inhyrningar av lokaler och lägenheter kan medföra bindning av stora kostnader under lång tid för staden. Vid högre hyresnivåer, större investeringar och/eller långa hyrestider, ska inhyrningar godkännas av kommunstyrelsens ekonomiutskott. Detta gäller även om en fastighetsförvaltande nämnd är hyresvärd.

För att minska detaljstyrningen och fokusera på större ärenden gäller, var för sig eller tillsammans, följande för vilka inhyrningar som nämnderna ska ansöka om godkännande:

- Om den sammanlagda hyran under kontraktstiden (hyrestiden) överstiger 6 miljoner kronor, räknat i hyresnivå år 1, ska inhyrningen godkännas av kommunstyrelsens ekonomiutskott. Om hyrestiden är tills vidare eller längre än fem år sker beräkningen motsvarande en tid om fem år.
- Om den hyresgenererande investeringsutgiften vid nybyggnad överstiger 15 miljoner kronor. Om kontraktstiden (hyrestiden) överstiger tio år och hyresvärden inte är en fastighetsförvaltande nämnd eller inhyrningen inte sker inom ett ramavtal med ett av stadens bolag.

Vid mycket stora inhyrningar är det väsentligt att beslutsprocessen ger möjlighet till samordning och prioritering i ett tidigt skede. Nämnderna ska förbereda sådana inhyrningar via ett inriktningsärende som ska anmälas till kommunstyrelsens ekonomiutskott innan beslut fattas i egen nämnd. Anmälan ska vara godkänd av ekonomiutskottet innan nämnden fattar eget beslut. Detta gäller följande ärenden:

- Om den sammanlagda hyran under kontraktstiden (hyrestiden) beräknas överstiga 30 mnkr, räknat i hyresnivå år 1. Om hyrestiden är tills vidare eller längre än fem år sker beräkningen motsvarande en tid om fem år.

- Vad som sagts ovan om inhyrningar gäller även om-, ny- och tillbyggnader med motsvarande hyreskostnadsökningar. Om investeringsutgifterna för investerande nämnd bedöms ligga i intervallet 50 mnkr till 300 mnkr ska samråd hållas med stadsledningskontoret även

om investeringen. I detta fall sker ett samråd som behandlar såväl hyresfrågan som investeringen. Såväl investerande nämnd som inhyrande nämnd aktualiserar att samråd ska hållas.

- Om den hyresgenererande investeringsutgiften vid nybyggnad överstiger 75 miljoner kronor

Om investeringsutgifterna för investerande nämnd bedöms överstiga 300 mnkr hemställs inriktningsärendet i sin helhet till kommunfullmäktige.

Vad som sagts om inhyrningar ovan gäller inte för *anläggningar* som bollplaner, läktare med mera som ingår i idrottsnämndens långsiktiga prioriteringar och återfinns i nämndens verksamhetsplan.

För fastighetsnämndens investeringar i lokaler överstigande 300 miljoner kronor ska ett utredningsbeslut godkännas av kommunstyrelsens ekonomiutskott (se 1kap. Budget och uppföljning, 7b§ Investeringar). Fastighetsnämnden och beställande (initierande hyresgäst) nämnd(er) ska lämna ett gemensamt beslutsunderlag till ekonomiutskottet.

3 §
Beslut om avveckling/omstrukturering av lokaler fattas av ansvarig nämnd. Utbudet av biståndsbedömda boenden är en gemensam resurs för hela staden. För att säkerställa den centrala samordningen i samband med avveckling/omstrukturering av dessa boenden ska kommunstyrelsens ekonomiutskott, efter begäran av respektive nämnd, godkänna större avvecklingar/omstruktureringar av särskilda boenden för äldre och bostäder med särskild service.

4 §
För att få en effektiv hantering av lokalärenden som ska godkännas av kommunstyrelsens ekonomiutskott ska alltid samråd ske med kommunstyrelsen, genom stadsledningskontoret, innan beslut fattas i egen nämnd. Genomfört samråd ska redovisas i underlaget och är en förutsättning för vidare beredning av ärendet.

5 §
I stadens ramavtal med SISAB och Micasa Fastigheter i Stockholm AB regleras hur kapitalkostnaderna årligen ska bestämmas. Räntan beräknas utifrån stadens internränta plus omkostnadsersättning. Samtliga räntekostnader mellan staden och stadens samtliga bolag, rörande hyrestillägg för lokalanpassningar, ska beräknas till motsvarande ränta.

6 §
Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar för lokalfrågor.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 8 Förslag till Regler för ekonomisk förvaltning godkänns.

Stadens ledning och styrning

Kommunfullmäktige fattar beslut om en gemensam långsiktig vision för hur staden ska utvecklas. I visionen redovisas stadens långsiktiga mål, vilka utmaningar staden står inför samt strategier för en långsiktig och hållbar utveckling.

Kommunfullmäktige fastställer budget för staden. Budgeten är överordnad och styrande för stadens alla verksamheter. Övriga styrdokument har att förhålla sig till denna. Utifrån de mål som kommunfullmäktige fastställer i budgeten finns styrdokument inom olika områden. I stadens budget fastställer kommunfullmäktige inriktningsmål, mål för verksamhetsområdet, indikatorer som mäter måluppfyllelsen samt aktiviteter som ska bidra till att målen uppfylls.

Stadens system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi, ILS, se bild nedan, omfattar hela koncernen Stockholms stad. Det innebär att ILS gäller för såväl nämndernas som bolagens verksamheter. ILS-webb är det huvudsakliga verktyget för att styra mot och följa upp kommunfullmäktiges mål genom kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter. Uppföljning av program och riktlinjer inordnas i budgeten genom indikatorer och aktiviteter. Därigenom följs programmen upp tillsammans med uppföljningen av nämnders och bolags ekonomi och verksamhet. Programmen är övergripande och långsiktiga. Därav följer att de övergripande målen som anges i programmen kan sträcka sig över mandatperioder, men att aktiviteter och indikatorer kan komma att förändras utifrån förändringar av budgetens inriktning.

Stadens styrning enligt ILS

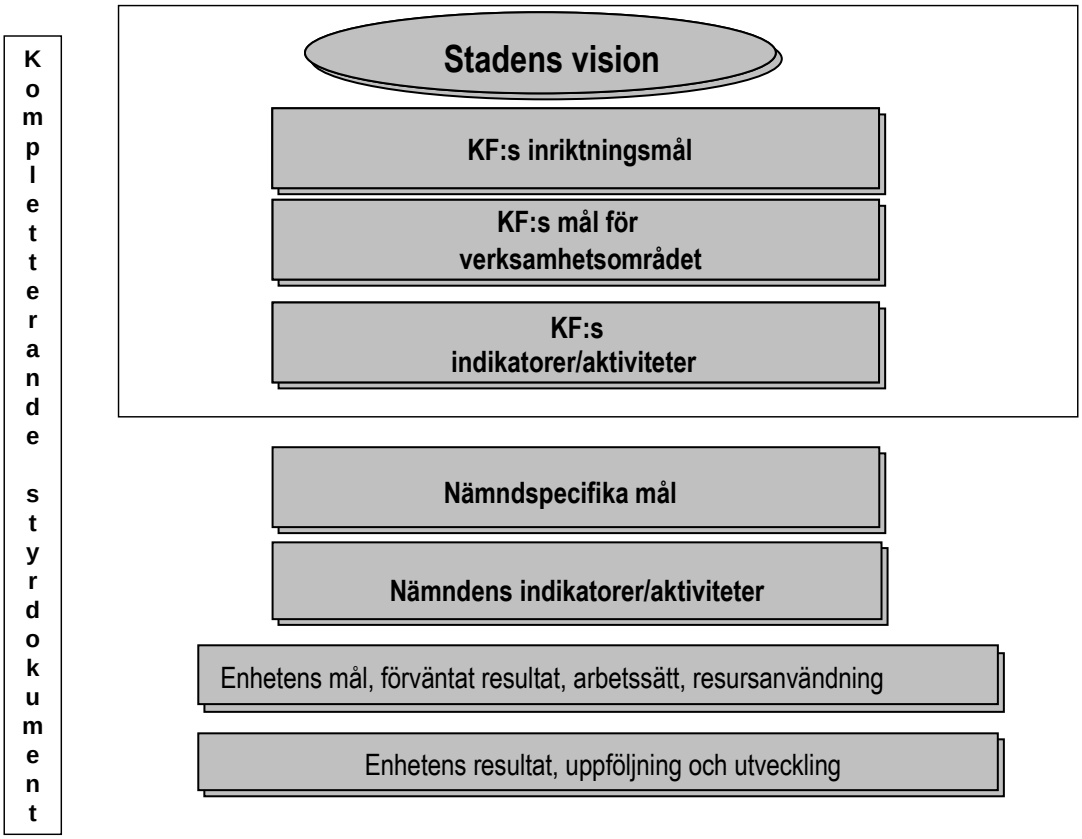

Stadens vision

Stadens vision är det dokument som samlat redovisar stadens långsiktiga mål, vilka utmaningar staden står inför och strategier för en långsiktigt hållbar utveckling. Tidsperspektivet är långsiktigt. Vision 2040 – ett Stockholm för alla antogs av kommunfullmäktige hösten 2015.

Budget

Budgeten är det övergripande och överordnande styrdokumentet för stadens nämnder och bolag. I den läggs följande fast:

- kommunfullmäktiges inriktningsmål
- kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet
- kommunfullmäktiges indikatorer
- kommunfullmäktiges obligatoriska nämndindikatorer
- kommunfullmäktiges aktiviteter

Tidsperspektivet är treårigt med fokus på budgetåret.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktiges inriktningsmål är verksamhetsövergripande och tydliggör vad som är viktigt att nämnder och bolag uppfyller. Tidsperspektivet är en mandatperiod.

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet

Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet konkretiserar inriktningsmålen för de olika verksamheter som bedrivs i staden. Tidsperspektivet är flerårigt.

Kommunfullmäktiges indikatorer

Kommunfullmäktiges indikatorer fastställs i budgeten. De mäter hur nämnder och bolag uppfyller KF:s mål. För varje indikator fastställer kommunfullmäktige ett årsmål. Kommunfullmäktiges årsmål för indikatorerna avser det målvärde kommunfullmäktige har för hela staden. Nämnderna och bolagen fastställer nämndens/bolagets årsmål för kommunfullmäktiges indikatorer. Under året kan det ske förändringar av definitioner och årsmål till följd av nya beslut i kommunfullmäktige.

Kommunfullmäktiges obligatoriska nämnd/bolags indikatorer

Kommunfullmäktige kan besluta om nämnds/bolags indikatorer som är obligatoriska för respektive nämnd/bolag att följa upp. Dessa redovisas i nämndens verksamhetsberättelse som lämnas till kommunfullmäktige. Till varje obligatorisk nämnds/bolags indikator fastställer nämnden/bolaget ett årsmål.

Kommunfullmäktiges aktiviteter

En aktivitet är en riktad insats under en begränsad tidsperiod under budgetåret. Aktiviteter tas fram för att bidra till måluppfyllelsen, och ska ha start- och slutdatum samt en ansvarig nämnd. Aktiviteterna följs upp i tertialrapporterna och verksamhetsberättelsen. Aktiviteter är inte ordinarie arbetssätt för att genomföra nämndens eller bolagets uppdrag.

Övrig uppföljning

Nyckeltal
Kommunfullmäktige har beslutat om nyckeltal för stadens verksamheter. Dessa förändras inte över tid om inte synnerliga skäl föreligger. Nyckeltalen redovisas löpande och i samband med stadens årsredovisning.

Kompletterande uppgifter
Stadsledningskontoret begär in kompletterande uppgifter från nämnder och bolag. Uppgifterna används för att fördjupa uppföljningen inom vissa områden.

Kompletterande styrdokument
För att underlätta en ändamålsenlig styrning och tydliggöra begrepp för styrdokument benämner staden styrdokument huvudsakligen i termer av program eller riktlinjer. Styrdokument som utarbetas och beslutas är i normalfallet antingen program eller riktlinjer utifrån de definitioner som beskrivs nedan. Därutöver kan kommunfullmäktige i vissa fall fatta beslut om policys med generella förhållningssätt för samtliga verksamheter inom Stockholms stad eller stadsövergripande strategier som identifierar gemensamma fokusområden för flera nämnder och bolagsstyrelser för att nå kommunfullmäktiges mål.

Program
Program är måldokument som är långsiktiga och stadsövergripande. Programmen syftar inte till att slå fast detaljerade åtgärder, utan kan innehålla förslag på aktiviteter och indikatorer samt metoder för hur programmets mål ska nås. Stadens nämnder och bolag ska följa de program som finns inom respektive verksamhetsområde. Kommunfullmäktige kan ange enskilda nämnder och bolagsstyrelser, såsom uppföljningsansvariga för hela eller delar av program. I de fall uppföljningen av programmen ska integreras i ILS, ska nämnden eller bolagsstyrelsen fastställa indikatorer och aktiviteter i sina verksamhetsplaner.

Riktlinjer
Riktlinjer är en följd av ett fattat beslut i kommunfullmäktige, och anger hur verksamheten ska agera för att nå kommunfullmäktiges mål.

Styrning och uppföljning på nämnd- och bolagsnivå

Nämndens/bolagets mål
Nämndens och bolagets nämndspecifika mål konkretiserar kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet, och beskriver vilket resultat som ska uppnås (förväntat resultat).

Nämndens/bolagets indikatorer
Nämnden och bolaget kan fastställa egna indikatorer för att mäta hur nämnden/bolaget uppfyller sitt mål.

Nämndens/bolagets aktiviteter
Aktiviteter tas fram för att bidra till måluppfyllelsen. Aktiviteterna ska ha start- och slutdatum.

Väsentlighets- och riskanalys och internkontrollplan
Nämndens ansvar för den interna kontrollen är reglerat via kommunallagens 6 kap. 7 §. Nämnderna ska var och en inom sitt område se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer kommunfullmäktige har bestämt samt de föreskrifter

som gäller för verksamheten. Nämnderna ska också se till att den interna kontrollen är tillräcklig samt att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt. Detsamma gäller när vården av en kommunal angelägenhet med stöd av kommunallagen 3 kap. 16 § har lämnats över till någon annan.

Nämndens internkontrollarbete ska bestå av tre delar. Nämnden ska ha fastställt ett system för internkontroll, årligen genomföra en väsentlighets- och riskanalys (VoR) samt utifrån denna fastställa en internkontrollplan. Systemet för internkontroll ska ses över årligen och vid behov revideras. Väsentlighets- och riskanalysen genomförs i flera steg. Nämnden ska identifiera de viktigaste processerna/arbetssätten för att uppnå kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena. Utifrån arbetssätten ska oönskade händelser identifieras. Dessa ska värderas (1-5) utifrån hur allvarliga konsekvenserna blir om händelsen inträffar samt hur sannolikt det är att händelsen inträffar. Utifrån riskvärdet beslutas om den oönskade händelsen/risken ska hanteras i internkontrollplanen. I internkontrollplanen planerar nämnden hur de löpande kontrollerna/arbetssätten ska följas upp. Internkontrollplanen fastställs i samband med verksamhetsplanen och följs upp i samband med verksamhetsberättelsen.

Väsentlighets- och riskanalysens olika steg i identifiering av processer/arbetssätt, identifieringen av oönskade händelser och riskvärderingen av oönskade händelser samt internkontrollplanen dokumenteras och redovisas i ILS-webb.

Styrning och uppföljning på enhetsnivå

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska leda till att verksamheten utvecklas. Genom ett systematiskt kvalitetsarbete med tydliga mål, arbetssätt och uppföljning av dessa får enheten svar på vad som leder till en effektiv resursanvändning och en utveckling av verksamheten.

Mål

Enheten konkretiserar nämndens/bolagets mål genom egna mål i enhetens verksamhetsplan. Målen ska beakta brukarnas behov och efterfrågan. Målen ska vara tydliga, fånga syftet med verksamheten, fokusera på väsentliga kvalitetsaspekter och rymmas inom enhetens ekonomiska ram. Innan de fastställs ska trovärdigheten i målen bedömas av respektive nämnd eller förvaltningsledning. Målen fastställs årligen.

Förväntat resultat

Till varje mål ska enheten beskriva det förväntade resultatet under året. Vad har enheten för målvärde/målbild, och vilket tillstånd ska uppnås?

Arbetssätt

Enheterna måste ha tydliga arbetssätt som säkerställer att målen uppfylls och de förväntade resultaten nås, en utveckling av kvaliteten i verksamheten och ett effektivt resursutnyttjande. Arbetssätt och metoder ska så långt som möjligt vara kunskapsbaserade.

Resursanvändning

Användningen av resurserna ska vara effektiv för att nå målen och de förväntade resultaten. Genom att utveckla arbetssätten och uppföljning, samt analys av resultat används resurser såsom budget, lokaler, it-stöd, materialåtgång, medarbetarnas kompetens och energiförbrukning på bästa sätt.

Uppföljning

Enheterna ska ha metoder för att löpande följa upp sitt arbete. Uppföljningen ger underlag för beslut om åtgärder när resultat visar att valda arbetssätt riskerar att försvåra att målen nås. Uppföljningen ger underlag för att säkerställa att målen och de förvän-

tade resultaten uppnås samt att erfarenheter tas tillvara för lärande och utveckling. Enheten ska följa upp hur väl de lever upp till nämndens mål, enhetens mål, arbetssätt, resursanvändning och ekonomiskt utfall.

Enhetens indikatorer
Enheterna kan fastställa egna indikatorer för att mäta hur enheter uppfyller sitt mål.

Enhetens aktiviteter
Enheten kan ta fram aktiviteter som ska bidra till att enhetens mål uppnås. Aktiviteterna ska ha start- och slutdatum.

Resultat och analys - utveckling

För all verksamhetsuppföljning och framgångsrik utveckling är det av yttersta vikt att regelbundet analysera sitt arbete och om detta leder till en effektiv verksamhet med brukaren i fokus. För att kunna nå dit måste varje enhet säkerställa att de prioriterar rätt områden i förhållande till avsatt budget och befintliga resurser. Genom att ta fram tydliga underlag som visar vilka resultat som leder till måluppfyllelse uppnås en kunskap om vad som leder till en utveckling av verksamheten utifrån ett brukarperspektiv och vad som inte gör det. Denna kunskap underlättar för politiker och tjänstemän att utarbeta relevanta mål och kvalitetsgarantier, men också att utveckla effektiva arbetssätt och ett optimalt resursutnyttjande. På sikt kan detta innebära en möjlighet för staden att budgetera per mål. Analyser, inte enbart uppföljning, är grunden för en effektiv verksamhet.

Kvalitetsgarantier

Kvalitetsgarantier beskriver vad varje verksamhet åtar sig gentemot brukare/kunder och vad de åtar sig att göra för att genomföra dem. Kvalitetsgarantierna kan underlätta dialogen med brukarna/kunderna, som sedan kan ta ställning till hur verksamheten fungerar samt engagera sig i att förbättra den. Kvalitetsgarantierna visar samlat enhetens verksamhetsidé, vad nämnderna åtar sig mot brukarna och rutiner för att hantera synpunkter och klagomål, och beslutas tillsammans med enhetens verksamhetsplan.
Att använda sig av kvalitetsgarantier för information är ett av flera sätt att skapa en grund för en brukardialog. I takt med den tekniska utvecklingen skapas också nya möjligheter och andra sätt för information till och dialog med brukarna.

Dialog

Stadens nämnder ska ha en strukturerad dialog i organisationen om enheternas arbete med mål, kvalitetsgarantier, förväntat resultat, arbetssätt, resursanvändning, uppföljning, utveckling och analys kopplade till nämndens mål.

Kommunstyrelsen ska ha en strukturerad dialog med nämnderna om utformning och uppföljning av nämndernas mål kopplade till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet.

Sammanställning över stadsövergripande styrdokument

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommentar
Övergripande styrdokument					
	Stockholms stads budget	KF	2016-11-17	180-612/2016	Uppdateras varje år
	Reglementen för kommunstyrelsen och nämnder				
	Stadens ledning och styrning	KF		180-529/2015	Revideras
	Vision 2040 - Ett Stockholm för alla	KF	2015-10-19	119-1401/2015, 025-634/2014	
	Kommunfullmäktiges indikatorer	KF	2016-11-17	180-612/2016	Antagna i budget, bilaga 5
	Riktlinjer för lokalt utvecklingsarbete	KF	2015-10-19	171-1405/2015, 319-858/2014	
Barn, ungdom och utbildning					
	Stockholms stads förskoleplan - Framtidens förskola	KF	2013-10-14	321-348/2013	Kvarstår 2017 till KF tar beslut om nytt skolprogram där förskoleplan ingår.
	IT-strategi för ett bättre lärande	KF	2011-05-02	031-2674/2010 2011:59	Revideras
	Skolprogram för Stockholms stad ”Skola i världsklass”	KF	2013-05-27	322-1460/2012 2013:62	Revideras
	Riktlinjer för samverkan mellan skola och socialtjänst för barn/ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa	KF	2010-06-21	325-2740/2009 2010:60	
	Riktlinjer för tillämpning av lagen om kommunalt vårdnadsbidrag	KF	2009-11-12	111-859/2009 Budget 2010 bilaga 13	Utgår på sikt
Ekonomi					
	Försäkringspolicy för Stockholms stad	KF	2004-03-01	009-4489/2003 2004:22	
	Styrning och uppföljning av investeringar och andra betydande projekt			114-596/2010 Budget 2013 bilaga 9	
	Regler för ekonomisk förvaltning	KF	2012-11-15	Kfs 2012:10	Revideras varje år i budget
	Finanspolicy för kommunkoncernen Stockholms stad	KF	2012-12-17	113-1325/2012 (Kfs 2013:04)	Bilaga A uppdateras kontinuerligt i KS/EKU

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommentar
Ekonomi, fortsättning					
	Placeringspolicy för Stockholms stads samförvaltade donationsstiftelser	KS/EKU	2013-09-18	140-1333/2013	Beslut i KS/EKU
	Riktlinjer för resultatutjämningsreserv	KF	2013-12-02	113-1294/2013	
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning					
	Stockholm – en stad för alla Program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2011-2016.	KF	2011-06-13	326-2538/2010 2011:106	Revideras
	Överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och Stockholms stad om hälso- och sjukvårdsansvar för äldre samt personer med fysisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning eller autismspektrumstillstånd samt för personer med förvärvad hjärnskada eller annan kognitiv svikt	KF	2010-02-22	327-2157/2009 2010:16	
	Riktlinjer för riksfärdtjänst	KS	2006-09-27	326-2140/2006	Revideras
Information – kommunikation					
	Kommunikationsprogram för Stockholms stad	KF	2012-04-02	050-2895/2010 2012:37	Revideras
Infrastruktur					
	Framkomlighetsstrategi för Stockholm 2030	KF	2012-12-17	314-1226/2012 2012:143	Revideras
	Bostadsförsörjningsprogram	KF	2010-03-15 Aktualitetsförklarad i samband med översiktsplan 2015-05-25	311-2636/2009/ 2010:26 311-615/2014	
	Byggnadsminnesförklaring – policy för Stockholms stads egna byggnader	KF	1992-11-09	000-403/1992/ 1992:215	
	Renhållningsordning för Stockholms kommun	KF	2007-12-11	303-4278/2007/ 2007:158	
	Avfallsplan för Stockholm 2013-2016	KF	2013-02-18	303-1728/2012 2013:25	Revideras

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommen-tar
Infrastruktur, fortsättning					
	Trafiksäkerhetspro-gram för Stockholms stad, del 2, inriktning, mål och åtgärder 2010-2020	KF	2010-11-08	314-1099/2010/ 2010:113	
	Vision Järva 2030	KF	2009-04-20	319-2070/2008 2009:46	Kommer att utgå
	Vision för Söderort	KF	2010-04-12	302-838/2009/ 2010:40	Kommer att utgå
	Vision Hässelby-Vällingby 2030	KF	2014-05-05	336-1667/2012	Kommer att utgå
	Översiktsplan för Stockholm stad – Pro-menadstaden Aktualitetsförklarad	KF	2010-03-15 2015-05-25	311-2636/2009 2010:26 311-615/2014	
	Riktlinjer för idéburen stadsförbättring	KF	2014-03-24	319-754/2013	
	Stadens policy för Stockholms fritids-båtliv	KF	2014-04-07	328-1628/2013	
	Strategi för ökad cyk-ling i Stockholms stad	KF	2014-06-16	329-49/2014	
Internationellt arbete					
	Övergripande mål, inriktning och riktlinjer för det internationella arbetet – Internationell strategi	KF	2008-12-15	006-1137/2007 2008:204	Revideras
	Stadens strategiska engagemang i Eurociti-ties	KS	2012-02-08	006-2020/2011	
	Policy om EU-politik med påverkan på Stockholm och stock-holmarna – positions-papper om EU, staden och stockholmarna	KF	2013-04-29	024-2011/2011	
IT och telefoni					
	Nytt IT-program för Stockholms stad (ett program för digital förnyelse 2013-2018)	KF	2013-04-29	031-786/2012 2013:46	Revideras
Kris- och säkerhetsfrågor					
	Trygghets- och säker-hetsprogram för Stock-holms stad 2013 – 2016	KF	2013-04-29	307-643/2012 2013:47	Revideras

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande av	Kommentar
Kultur och fritid					
	Idrottspolitiskt program för Stockholms stad 2013-2017	KF	2013-04-29	328-1899/2012	Revideras
	Strategisk plan för bibliotek i Stockholms stad 2011-2015	KF	2012-02-20	328-1296/2011	Revideras
	Kultur i ögonhöjd – För, med och av barn och unga, Strategisk plan för barn- och ungdomskultur 2014-2016	KF		328-323/2013	
	Kulturvision 2030	KF	2012-06-11	328-1850/2011 2012:91	Revideras
Miljö					
	Miljöprogram för Stockholms stad inkluderar följande riktlinjer: – Åtgärdsprogram mot buller enligt förordningen (SFS 2004:675) om omgivningsbuller – Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus – Plan för Stockholms stads klimatanpassningsarbete	KF KF KF KS	2016-04-04 2014-05-14 2015-03-09 2016-05-04	303-1200/2014 303-368/2010 304-253/2014 303-945/2014	
	Stockholms stads kemikalieplan 2014-2019	KF	2014-06-14	303-1952/2013	
Miljö, fortsättning					
	Färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2050	KF	2014-03-24	303-496/2013	Revideras
	Riktlinjer för förnybar energi i stadens egna fastigheter	KF	2014-06-16	310-1382/2013	
	Dagvattenstrategi - Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering	KF	2015-03-09	315-1075/2002 2015:18	

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommentar
Näringsliv, arbetsmarknad, omvärld					
	Näringslivspolitiskt samarbete i Stockholmsregionen	KS	2010-03-24	022-2621/2009	Revideras
	Evenemangsstrategi	KF	2012-06-11	053-1394/2011	Revideras
Personalpolitik					
	Personalpolicy för Stockholms stad	KF	2016-09-05	219-1671/2015 2016:120	
	Rökfri arbetstid i Stockholms stads verksamheter	KF	2010-04-12	219-1255/2009 2010:43	
	Riktlinjer för nämnders och styrelsers jämställdhets- och mångfaldsplaner	KF	2009-02-16	222-448/2009	Utgår och ersätts med processtöd på grund av ändringar i diskrimineringslagen som träder i kraft 1 januari 2017
	Riktlinjer för mutor och representation	KF	2015-12-02	160-1416/2015	
Socialtjänst					
	Gemensamt policydokument för Stockholms läns kommuners och Stockholms läns landstings missbrukar- och specialiserade beroendevård	KS	2010-03-24	2196/2009	
	Stockholms stads program för kvinnofrid – mot våld i nära relationer 2012-2014	KF	2012-04-23	325-2183/2011 2012:43	Revideras
	Riktlinjer för stadens budget- och skuldrådgivning	KF	2012-09-24	114-1193/2011 2012:108	Revideras
	Riktlinjer för handläggning av dödsboärenden	KF	2006-09-04	325-607/2006 2006:162	
	Överenskommelse om samverkan kring vuxna med psykisk sjukdom-/funktionsnedsättning	KS	2012-08-22	326-570/2012	

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommentar
Socialtjänst, fortsättning					
	Stockholms stads brottsförebyggande program	KF	2009-09-28	325-3051/2008/ 2009:136	
	Stockholms stads sociala program för att minska prostitutionen	KF	2006-06-12	325-5130/2005/ 2006:119	Revideras
	Stockholms Tobaks-, Alkohol- och Narkotikapolitiska program	KF	2010-11-08	329-2475/2009/ 2010:115	Revideras
	Riktlinjer för vuxna med missbruks-/beroendeproblem	KF	2013-06-12		
	Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri	KF	2012-03-15		
	Riktlinjer för handläggning av försöks- och träningslägenheter	KF	2014-01-14		
	Reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd	KF	2014-05-05	325-576/2013	
	Stockholms stads program mot hemlöshet 2014-2019	KF	2013-11-26	3.2 - 619/2013	
	Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna inom individ- och familjeomsorgen, omsorgen om äldre personer och personer med funktionsnedsättning	KF	2014-03-24	325-1895/2012	
	Ensamkommande barn och ungdomar - Riktlinjer för handläggning av ärenden gällande ensamkommande barn och ungdomar	KF	2011-03-14	333-1354/2010	Revideras

Område	Styrdokument	Antagen av	Beslutsdatum	Diarienummer Utlåtande	Kommentar
Styrning och uppföljning					
	Program för kvalitetsutveckling (ersätter strategi för kvalitetsutveckling samt stadens kvalitetsarbete)	KF	2012-03-20	009-1322/2011	Revideras
	Uppföljning av förbättringsförslag, synpunkter och klagomål – en del i stadens strategi för kvalitetsutveckling av verksamheter	KF	1999-05-10	009-271/1999	Revideras
Upphandling					
	Program för upphandling och inköp	KF	2016-02-08	170-850/2015 2016:7	
	Riktlinjer för direktupphandling	KS	2014-06-18	125-845/2014	
Äldreomsorg					
	Boendeplan 2017 med utblick mot 2040	KS	2016-06-15	152-664/2016	
	Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2012-2016 (som vårdar och stödjer närstående)	KF	2013-02-18	325-1035/2012	Revideras
	Införande av trygghetsboende - äldreomsorg i Stockholms stad	KF	2009-11-12	327-1178/2009/ 2009:186	Revideras
	Kostpolicy för Stockholms stads äldreomsorg	KF	2008-04-07	327-4347/2007/ 2008:48	Revideras
	Riktlinjer för handläggning av ärenden enligt SoL och LSS inom äldreomsorg	KF	2015-05-25	327-68/2014	
	Gemensam värdegrund för äldreomsorg i Stockholms stad	KF	2011-03-14	327-1325/2010 2011:35	
	Metodhandledning för biståndshandläggare inom äldreomsorg	KF	2009-11-30	327-1460/2009 2009:187	
	Tillämpningsanvisningar för köhanteringssystem för vård- och omsorgsboende	KF	2012-11-15	327-1133/2012	

Ärenden som avslutas eller besvaras i samband med kommunfullmäktiges beslut om budget 2017 för Stockholms stad

Dnr 130-1352/2016

Hemställan från Spånga-Tensta om situationen i Tensta

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd har ett strukturerat brottsförebyggande arbete. Nämnden har tecknat en samverkansöverenskommelse med lokalpolisområdet där flera planerade aktiviteter finns, vars syfte är att samordna förebyggande insatser samt stävja ordningsstörningar nära centrumanläggningar. Kommunstyrelsen bistår med centralt processtöd i framtagandet av en uppdaterad samverkansöverenskommelse.

Socialnämnden bidrar i Spånga-Tenstas trygghetsarbete i form av centralt processtöd till ”sociala insatsgrupper unga vuxna 18-29 år” och trafiknämnden investerar och arbetar speciellt med Tenstas centrummiljö för att skapa trygga miljöer.

Utöver detta ingår Spånga-Tensta stadsdelsnämnd i en större satsning inom ett stadsövergripande pilotprojekt för förstärkt samordning av trygghets- och brottsförebyggande arbete. Utgångspunkten för det är att genom stadens åtgärder och i samverkan med andra myndigheter och civilsamhället stärka tryggheten, öka kunskapen och bygga motståndskraftiga strukturer för att motverka kriminalitet.

Ärendet avslutas med hänvisning till kommunfullmäktiges budget 2017, avsnitt kommunstyrelsen, socialnämnden och trafiknämnden.

Dnr 152-1055/2016

Anhörig- och objektsanställningar inom hemtjänsten

Äldrenämnden gav den 16 juni 2015 äldreförvaltningen i uppdrag att utreda anhörig- och objektanställningar inom hemtjänsten i Stockholms stad samt att införa ett anställningsstopp av anhörig- och objektanställda från och med 1 januari 2016. Efter genomförd utredning konstaterar äldrenämnden, i ärende Anhörig och objektanställningar, dnr 152-1055/2016, att antalet anhörig- och objektanställningar är omfattande bland ett antal utförare. För att säkerställa personalens kompetens och yrkeskunskap föreslår äldrenämnden att anhörig- och objektanställningar inom hemtjänsten upphör från och med den 1 januari 2017 samt att anställning av anhörigvårdare tillåts från den 1 januari 2017 endast om synnerliga skäl föreligger.

Ärendet avslutas med hänvisning till kommunfullmäktiges budget 2017, avsnitt SDN äldreomsorg och äldrenämnden.

Dnr 139-1424/2016

Ansökan om medel för utveckling av socialt entreprenörskap, småföretagarsamverkan, kooperativt och socialt företagande

Coompanion – kooperativ utveckling Stockholms län har hemställt hos kommunstyrelsen om bidrag för verksamheten. Hemställan avser 0,8 mnkr för nyföretagarstöd till nykooperation, socialt entreprenörskap och regional/lokal ekonomisk utveckling. Framställan avslutas med hänvisning till att bidrag till Coompanion ingår i kommunfullmäktiges budget 2017 för Kommunstyrelsen m.m.

Dnr 146-1184/2016
Förslag till taxor 2017
Idrottsnämnden kan föreslå revidering av taxor inom sitt verksamhetsområde. Nämndens förslag överlämnas till kommunfullmäktige för beslut i samband med budget respektive år.

Nämnden föreslår flera mindre justeringar av taxor 2017 som beskrivs i tjänsteutlåtandet. Därutöver föreslår nämnden några större ändringar enligt nedan.

I kommunfullmäktiges budget 2016 finns aktiviteten att idrottsnämnden ska utreda möjligheten att införa en familjetaxa på stadens simhallar. En rabatterad taxa finns redan för en eller två badande vuxna med minst två barn. Ett av barnen betalar i dessa fall inte entréavgift.

Idrottsnämnden föreslår nu en utökad rabatt som gäller två badande vuxna med minst tre barn. Förslaget är att två av barnen inte ska behöva betala entréavgift.

Den 1 januari 2016 tog idrottsnämnden helt över driftansvaret för Beckomberga sim- och idrottshall. Dessförinnan hade Stockholms handikappidrottsförbund ansvar för vissa delar, till exempel gym, och bestämde därmed taxorna. Nämnden föreslår att subventionerade taxor för träning på gym, som endast gäller på Beckomberga sim- och idrottshall, införs.

För att en förening ska få subventionerad taxa vid bokning av lokaler ska fastställd registreringsavgift, 1 500 kr, vara idrottsnämnden tillhanda före första upplåtelsetillfället respektive år. Idrottsnämnden föreslår att denna taxa avskaffas och att en ny rutin införs. Detta medför en minskad intäkt om cirka 1,3 mnkr 2017, som kommer behöva inrymmas inom budget. På sikt väntas förändringen ge en effektivare administration.

Stadsledningskontoret konstaterar att stadens taxor vanligtvis behandlas av kommunfullmäktige i samband med antagande av budget. Detta är avsikten även i behandlingen av förslag till budget 2017. Stadsledningskontoret konstaterar att idrottsnämndens förslag i ärende 146-1184/2016 kan anses besvarade med vad som fastställs i bilaga till kommunfullmäktiges budget 2017.

Dnr 109-2070/2015
Skrivelse från överförmyndarnämnden som under senaste åren fått kontinuerlig, och kraftig kritik från bl.a. tillsynsmyndigheter JO, JK; stadsrevisorerna, stadsarkivet (gällande arkivhållningen) och Länsstyrelsen i Stockholm
Överförmyndarnämnden har under senaste åren fått kontinuerlig och kraftig kritik från tillsynsmyndigheter såsom Justitieombudsmannen, Justitiekanslern, stadrevisorerna, stadsarkivet, samt Länsstyrelsen i Stockholm. I en skrivelse beskriver nämnden en situation där det mot bakgrund av knappa resurser inte finns förutsättningar att uppnå de mål som lagstiftning och kommunfullmäktige ålagt nämnden.

Stadsledningskontoret är väl införstådd i de svårigheter som nämnden haft under en period, samt den allvarliga kritik som riktats från nämndens tillsynsmyndigheter. För att åtgärda detta har kommunfullmäktige 2016 tillfört nämnden betydande resurser både finansiellt och genom stadsledningskontorets stöd. Stadsledningskontoret bedömer att dessa åtgärder är adekvata och skapar en bra grund för att överförmyndarnämnden ska säkerställa huvudmännens rättsäkerhet och därtill utveckla nämndens verksamhet så att det motsvarar kommunfullmäktiges förväntningar. Kontoret bedömer vidare att nämnden under året vidtagit ett antal åtgärder som skapar en bra grund för en mer effektiv verksamhet framgent.

Ärendet skrivs av med hänvisning till de resursförstärkningar som genomfördes 2016 samt de ytterligare resursförstärkningar som görs i kommunfullmäktiges budget 2017.

Dnr 104-582/2016
Hemställan från Södermalms stadsdelsnämnd om hantering av medborgarförslag (e-petitionssystem)
Södermalms stadsdelsnämnd har mottagit ett medborgarförslag med förslag om att stadsdelsnämnden genomför en provperiod med ett så kallat e-petitionssystem för elektronisk hantering av medborgarförslag. I ett e-petitionssystem kan invånare skapa e-förslag som andra invånare kan stödja genom en elektronisk underskrift. Södermalms stadsdelsnämnd har i sitt svar ställt sig positiv till förslaget och lämnat över ärendet till kommunstyrelsen då stadsledningskontoret samordnar stadens teknikutveckling.

Ärendet avslutas med hänvisning till kommunfullmäktiges budget 2017, avsnitt Direktiv för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Dnr 104-1073/2016
Rutin för facknämndernas hantering av medborgarförslag
Farsta stadsdelsnämnd har lämnat in en skrivelse till kommunstyrelsen avseende rutiner för facknämnders hantering av medborgarförslag. Farsta stadsdelsnämnd vill med skrivelsen framföra ett förslag att även stadens fackförvaltningar ska ha formaliserade rutiner för hantering av de medborgarförslag som vidarebefordras från stadsdelsnämnder till facknämnder.

Ärendet avslutas med hänvisning till kommunfullmäktiges budget 2017, avsnitt Direktiv för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Dnr 113-1074/2016
Stockholms stads utträde ur den internationella organisationen ECAD
Stadsledningskontoret har i enlighet med stadens internationella strategi – Övergripande mål, inriktning och riktlinjer för det internationella arbetet (Dnr 006-1137/2007) – genomfört en översyn av stadens medlemskap i den internationella organisationen European Cities Action Network for Drug Free Societies (tidigare European Cities Against Drugs), ECAD. Det är stadsledningskontorets bedömning att ECAD tappat i betydelse över tid och inte längre är ett relevant forum för staden att verka inom. Drogprevention är och kommer fortsatt att vara ett prioriterat område för staden. Det är emellertid stadsledningskontorets bedömning att ECAD inte längre innebär ett relevant sammanhang för staden, vare sig på politisk eller tjänstemannanivå. Bedömningen följer av att stadsledningskontoret löpande utvärderar kommunstyrelsens internationella åtaganden. Stadens medlemskap i ECAD är dessutom förenat med kostnader om cirka 450 tkr per år för medlemsavgift, kontorslokaler och organisationens personal- och ekonomiska administration som utgår i samband med utträdet.

Stockholms stad avslutar sitt medlemskap i den internationella organisationen ECAD den 31 december 2017. Stockholms stad avslutar avtalet (Dnr 744/1997) med ECAD avseende Stockholms stads tillhandahållande av kontorslokaler och personal- och ekonomiadministration m.m. som träffades den 1 respektive 3 oktober 1997 till upphörande den 31 december 2017. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att vidta de åtgärder som krävs för genomföra besluten ovan. Stadsdirektören ska vidta de åtgärder som krävs för att avsluta medlemskapet i den internationella organisationen ECAD till den 31 december 2017 och säga upp avtalet (Dnr 744/1997) med ECAD avseende Stockholms stads tillhandahållande av kontorslokaler och personal- och ekonomiadministration m.m.

Stockholms stads utträde ur den internationella organisationen ECAD godkänns med hänvisning till kommunfullmäktiges budget 2017, avsnitt Direktiv för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 11 Ärenden som avslutas eller besvaras i samband med kommunfullmäktiges beslut om budget 2017 för Stockholms stad godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 21

Beslut
Ärenden som avslutas eller besvaras i samband med kommunfullmäktiges beslut om budget 2017 för Stockholms stad godkänns.

Basnyckeltal som utgår eller ändras

Dnr 119-1062/2010

Av denna bilaga framgår en revidering av de av kommunfullmäktige tidigare beslutade basnyckeltalen. Till en följd av ändrad lagstiftning eller andra orsaker är nedan angivna nyckeltal inte längre aktuella och föreslås därför tas bort eller ändras som basnyckeltal.

Basnyckeltal som ändras

Nyckeltal 113: Procentuell förändring av restiden
Basnyckeltalet avsåg att mätas vid följande punkter: inre infarter, yttre infarter, tvärleder, Essingeleden samt Södra Länken. Då staden inte har tillgång till dessa uppgifter från Trafikverket föreslås att nyckeltalet redovisas för kategorierna Innerstadsgator respektive Ytterstadsgator.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 12 Basnyckeltal som utgår eller ändras godkänns

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 22

Beslut
Basnyckeltal som utgår eller ändras godkänns.

Utnyckling av centrala it-kostnader

Utöver finansiering i budget, fördelas kostnader för gemensamt it-stöd som uppstår centralt till de nämnder och bolagsstyrelser som nyttjar det gemensamma it-stödet via kommunstyrelsens utnyckling av it-kostnader i enlighet med den så kallade it-prislistan. I prislistan ingår ersättning till Tieto för teknisk drift, kundstöd (för bolagen) och systemförvaltning av inköpsmodulen samt ersättning till serviceförvaltningen för systemförvaltning (för förvaltningarna), användarsupport/stöd (för förvaltningarna), leverantörsanslutningar m.m. samt berörda delar av aktuella it-licenser. It-prislistan fastställs av stadsdirektören och tillställs samtliga nämnder och bolagsstyrelser i anslutning till att budgetförutsättningarna publiceras. Den centrala utnycklingen beslutas baserat på respektive systemområdes kostnader. För 2017 fastställs taket för utnycklingen till 402,9 mnkr.

Tillkommande kostnader som har stor påverkan på utnycklingen är bland annat kostnaden under 2017 för e-handel/inköp (+12 mnkr), e-tjänstplattform (+8,8 mnkr) och nytt koncerngemensamt ekonomisystem (+ 4,8 mnkr).

Följande systemområden ingår i kommunstyrelsens utnyckling 2017 (mnkr):

Område	**Ansvarig förvaltande nämnd**	**2016**	**2017**
Arbetsplatssystem	Kommunstyrelsen	24,6	24,6
Plattform för applikations-serverdrift	Kommunstyrelsen	1,5	1,5
Programvarulicenser för infrastruktur	Kommunstyrelsen	40,5	30,5
Datakommunikation	Kommunstyrelsen	39,2	42,0
Användarstöd IT (Service Desk och ServiceCentrum)	Kommunstyrelsen	18,6	19,4
Stockholm webb	Kommunstyrelsen	21,0	24,2
Sociala system	Kommunstyrelsen	56,7	62,0
Infosoc	Kommunstyrelsen	0,1	0,1
SGIS	Stadsbyggnadsnämnden	7,4	8,4
Stordator-reservdatoravgift	Kommunstyrelsen	0,5	0,5
E-tjänstplattform	Kommunstyrelsen	35,0	43,8
Autentisering och auktori-sering	Kommunstyrelsen	11,6	13,0
Diabas	Kommunstyrelsen	3,0	2,5
LOIS	Kommunstyrelsen	2,6	2,9
Agresso	Kommunstyrelsen	34,3	39,0
LIS	Kommunstyrelsen	11,0	13,1
Löne- och PA-system	Kommunstyrelsen	19,7	22,0
E-arkivet	Kommunstyrelsen	7,2	8,1
Skolplattform (tidigare Bosko)	Utbildningsnämnden	10,7	10,7
CRM	Kommunstyrelsen	5,2	3,0
ILS	Kommunstyrelsen	3,5	4,0
Nationella e-hälsotjänster	Kommunstyrelsen	1,0	4,8
Öppna data	Kommunstyrelsen	0,9	0,9
Samarbetsplattform	Kommunstyrelsen	7,3	7,3
Verksamhetsarkitektur och metodstöd	Kommunstyrelsen	1,8	1,8

e-handel/inköp	Kommunstyrelsen	Nytt område	12,0
eVald	Kommunstyrelsen	Nytt område	1,0
Totalt		**364,6**	**402,9**

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 13 Utnyckling av centrala it-kostnader godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 23

Beslut

Utnyckling av centrala it-kostnader godkänns.

Fastighets- och lokalpolicy för kommunkoncernen Stockholms stad

Dnr 171-1302/2016

Bakgrund

Kommunstyrelsen fick i kommunfullmäktiges budget 2016 i uppdrag att i samarbete med Stockholms Stadshus AB samt berörda nämnder och bolag ta fram en fastighets- och lokalpolicy för kommunkoncernen Stockholms stad. Behovet av en stadsövergripande fastighets- och lokalpolicy framgick i en av de slutsatser som tidigare utredningar hade dragit kring hur stadens fastighetsverksamhet och lokalförsörjning ska organiseras på ett effektivt sätt, som bidrar till uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål.

Syfte och omfattning

Fastighets- och lokalpolicyn behandlar hanteringen av fastigheter och lokaler för verksamheter som staden har ansvar för. Syftet med policyn är att bidra till utveckling, samordning och effektivisering genom att:

- Ge övergripande mål och grundläggande principer för hanteringen av fastigheter och lokaler
- Förtydliga roller och ansvar
- Identifiera viktiga planeringsprocesser och forum för samverkan

Policyn gäller för Stockholms stad och Stockholms Stadshus AB; främst Micasa Fastigheter i Stockholm AB (Micasa), Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) och S:t Erik Markutveckling. Policyn gäller för övriga verksamheter och bolag i kommunkoncernen i tillämpliga delar.

Policyn beslutas av kommunfullmäktige och förvaltas av stadsledningskontoret. Dokumentet redovisas som bilaga till budgeten. Uppdateringar genomförs och beslutas tillsammans med stadens årliga budget. En tydlig koppling ska finnas mellan policyn och stadens regler för ekonomisk förvaltning med tillhörande tillämpningsanvisningar. Policyn ska inplaceras med andra strategiska lednings- och beslutsdokument i staden.

Inledning

Kommunkoncernens fastighetsinnehav

Stockholms stad är en av landets största fastighetsägare med ett markinnehav motsvarande cirka 130 km^2 inom kommungränsen och cirka 29 km^2 utanför kommungränsen. Inom kommungränsen äger staden cirka 70 procent av marken. Antalet ägda byggnader uppgår till cirka 13 000. Fastighetsägandet är fördelat på direktägande inom kommunen genom olika nämnder samt genom bolag inom Stockholms Stadshus AB.

Lokaler och bostäder för stadens verksamheter

Staden har ett stort bestånd av verksamhetslokaler och bostadslägenheter som förvaltas av fastighetsnämnden och av stadens fastighetsförvaltande bolag. Därutöver tillkommer lokaler och lägenheter som hyrs av externa fastighetsägare.

Markförsörjning

Staden ska bedriva en aktiv markförsörjning för att säkerställa ett mark- och fastighetsbestånd som bedöms vara av strategisk betydelse för stadens långsiktiga ägande. För att kunna styra stadens utveckling och möta behovet av bostäder, pedagogiska lokaler, omsorgsboenden, kultur- och idrottslokaler m.m. är det viktigt att staden har tillgång till markreserver för framtida behov. Härvid måste det skapas förutsättningar för stadens fastighets- och lokaländamål och när nya områden, inklusive förändringsområden, ska exploateras ska mark reserveras för stadens verksamhetsbehov. Staden ska bedriva en aktiv markpolitik för att underlätta för kommande behov av stadsutveckling och möta behov av mark för stadens verksamheter.

Framtida lokalbehov och investeringar

Stockholm växer, inflyttningen till staden liksom ambitionerna i bostadsbyggandet är höga. Den demografiska utvecklingen och kommunfullmäktiges bostadsmål att bygga 140 000 bostäder till år 2030, kommer att öka behoven av exploatering för bostäder och anskaffning av lokaler för kommunens verksamheter. Staden ska planera utifrån ett helhetsperspektiv med målet att uppnå en tät, hållbar stad. När ny bebyggelse planeras ska samhällsservice, så som skolor och idrottshallar med mera, vara en självklar del av den grundläggande planeringen.

Definitioner

Anskaffning

Med anskaffning avses förvärv, byggande, extern inhyrning, arrendering eller leasing av fastighet eller lokal och till lokalen hörande inventarier och utrustning.

Avveckling

Med avveckling avses försäljning, rivning, avyttring eller uppsägning av externt hyres-, arrende- eller leasingavtal.

Strategiska investeringar

Med strategiska investeringar avses framtidsinriktade investeringar som skapar en större nytta än vad staden har idag.

Ersättningsinvesteringar

Med ersättningsinvesteringar avses investeringar som ger en uppgradering av anläggningar till minst den tidigare fastställda tekniska nivån eller nya miljöbetingelser. Utgångspunkten är att de behåller samma nytta.

Lokalförsörjning

Med lokalförsörjning avses åtgärder för att försörja stadens verksamheter med lokaler, mark och anläggningar.

Lokalresursplanering

Med lokalresursplanering avses att långsiktigt kontinuerligt planera för att anpassa stadens lokalbestånd till den förväntade efterfrågan av verksamhetslokaler.

Lokaleffektivitet

Ett effektivt nyttjande av lokaler innebär att kärnverksamheten har funktionella och rätt mängd lokaler i förhållande till andra resurser, givet ekonomin på kort och lång sikt. Lokaleffektivitet förutsätter en avvägning mellan nytta och kostnad som erhålls genom rätt mängd lokaler, i rätt tid, på rätt plats. Detta kräver god planering och samordning för en resurs som är kapitalintensiv, långlivad och lägesfixerad.

Fastighet
Med fastighet avses enligt jordabalken jord som är indelad i fastigheter. Till en fastighet hör allmänna fastighetstillbehör, byggnadstillbehör och industritillbehör som tillförts fastigheten för stadigvarande bruk.

Byggnad
En byggnad definieras i plan- och bygglagen så som en varaktig konstruktion som består av tak eller av tak och väggar och som är varaktigt placerad på mark eller helt eller delvis under mark eller är varaktigt placerad på en viss plats i vatten samt är avsedd att vara konstruerad så att människor kan uppehålla sig i den.

Extern fastighetsägare
Med extern fastighetsägare avses fastighetsägare utanför kommunkoncernen.

Drift
Med drift avses tekniska åtgärder som syftar till att upprättålla funktionen hos ett objekt samt tillsyn och skötsel.

Underhåll
Med underhåll avses tekniska åtgärder som syftar till att återställa funktionen hos ett objekt. Underhåll innefattar planerat underhåll och avhjälpande underhåll.

Övergripande mål och grundläggande principer

Kommunfullmäktiges mål
Stadens verksamheter ska bedrivas i ändamålsenliga, kostnads-, area- samt energieffektiva lokaler som bidrar till hög produktivitet, kvalitet och effektivitet hos stadens verksamheter.

Både nämnder och bolagsstyrelser ska medverka till att målet uppfylls. De ska med utgångspunkt från kommunfullmäktiges inriktningsmål, fastställa verksamhetsspecifika och uppföljningsbara mål för lokalanvändningen och lokalförsörjningen och utforma de indikatorer som krävs för att följa upp dessa mål och åtaganden. Staden ska således aktivt arbeta med kopplingen mellan översikts- och detaljplaneringen, befolkningsprognos och verksamheternas lokalbehov för att i strategiskt syfte kunna fatta beslut om anskaffning eller avveckling av fastigheter och lokaler. Vidare ska anskaffningar och avvecklingar av fastigheter och lokaler samrådas, utvärderas och avvägas i förekommande fall utifrån stadens investeringsstrategi.

Fastigheter och lokaler ska bidra till kommunkoncernnyttan
För att klara stadens framtida utmaningar och uppfylla kommunfullmäktiges mål, behövs en effektiv lokalförsörjning och lokalanvändning som utgår från den gemensamma kommunkoncernnyttan. Med kommunkoncernnytta menas att beslut kring fastigheter och lokaler ska utgå från ett stadsövergripande perspektiv där nyttan ska optimeras för staden som helhet. Planeringen av lokalanvändningen och lokalförsörjningen ska ske i nära samverkan och med kommunkoncernnyttan i fokus. Utan strategiska beslut som bygger på en helhetssyn på stadens utveckling och framtida resursbehov ökar risken för suboptimeringar och felprioriteringar som motverkar utveckling och optimala fastighets- och lokallösningar.

Vikten av optimal lokaleffektivitet
Berörda nämnder och bolag ska erbjuda kostnadseffektiva verksamhetslokaler och underlätta lokaleffektivisering, omstrukturering och avveckling. Lokalbeståndet bör

vara utformat för en effektiv och flexibel användning för att möjliggöra effektiva verksamhetsprocesser – givet fastighetekonomiska förutsättningar. Vidare åligger det alla verksamheter i staden att ha en hög kostnadsmedvetenhet samt att aktivt söka möjligheter att effektivisera lokalanvändningen och medverka till att beslutade lokaleffektiviseringar genomförs.

För att säkerställa att lokalförsörjningen bedrivs kostnadseffektivt behöver staden fastställa vilka nyckeltalsmål (riktvärden) som bör gälla. I samarbete med Stadshus AB tar kommunstyrelsen, i samråd med berörda nämnder och bolag, fram riktvärden och fattar beslut om dessa. Uppföljning av nyckeltalsmålen ska årligen redovisas till kommunstyrelsen av berörda nämnder och bolag. För att uppnå en optimal lokaleffektivitet krävs också en lokalresursplanering, vilket avser en långsiktigt kontinuerlig planering för att anpassa stadens lokalbestånd till den förväntade efterfrågan av verksamhetslokaler. Detta beskrivs närmare i avsnitt 4.1.

Principer för stadens innehav av fastigheter och hyrda lokaler

Stadens fastighetsinnehav är ett resultat av stadens över tiden samlade behov av ägda fastigheter och lokaler för kärnverksamheter, reservmark för stadsplanering, byggnader med stora kulturhistoriska värden etc. Utöver de ägda fastigheterna kompletteras behovet av en omfattande inhyrning av lokaler och bostäder. De samlade lokalresurserna utgör en viktig förutsättning för stadens verksamhet och uppfyllandet av kommunfullmäktiges mål. Anpassningar som säkerställer effektiviteten inom fastighetsområdet är därför kritiska.

Äga eller hyra?

Behovet av fastigheter och lokaler kan tillgodoses med eget ägande eller externa inhyrningar och arrenden. I valet mellan eget ägande och extern inhyrning eller arrendering, ska det alternativ väljas som bäst tillgodoser stadens behov och som uppfyller kommunfullmäktiges mål.

Fördelning mellan nämnder och bolag

Stadens ägande kan handhas i förvaltningsform eller av staden ägda bolag. Huvudsyftet med innehavet avgör vilken nämnd eller vilket bolag som bör förvalta ägandet. Den grundläggande fördelningen innebär att:

- Fastigheter som är avsedda för stadens verksamheter och som inte hanteras av annan nämnd eller bolag, samt bostadsrätter, hanteras av fastighetsnämnden
- Fastigheter som är avsedda för exploatering hanteras av exploateringsnämnden
- Skolor och förskolor hanteras av SISAB.
- Boenden för äldre och boenden för personer med fysisk och psykisk funktionsnedsättning hanteras av Micasa. Fastigheter som anskaffats genom förvärv av bolag, samt bebyggda exploateringsfastigheter med kommersiella hyresgäster med en fortsatt lång förvaltningsfas, hanteras av S:t Erik Markutveckling AB

Principer för anskaffning

Nämnderna ansvarar själva för planering av lokalbehov, vilket också innebär ett ansvar att över tid bära sina lokalkostnader. Beslut om större eller strategiskt betydelsefulla lokalärenden ska dock fattas, eller godkännas, av kommunfullmäktige, kommunstyrelsen eller kommunstyrelsens ekonomiutskott (KSEKU).
Stadsledningskontoret utfärdar tillämpningsanvisningar vad rör lokalfrågor utifrån stadens Regler för ekonomisk förvaltning (återfinns i stadens budget, bilaga 8). Tillämpningsanvisningarna (Dnr 439-808/2015) är samordnade med stadens anvisningar för beslut, styrning och uppföljning av större investeringar (Dnr 401-30/2016) som också utfärdas av stadsledningskontoret. Anvisningarna ifråga uppdateras utifrån eventuella revideringar i stadens regler för ekonomisk förvaltning.

Utökade eller förändrade lokalbehov

Beslut om investeringar i form av ny-, om- och tillbyggnad av verksamhetslokaler binder kapital på lång sikt. Även inhyrningar av lokaler från externa fastighetsägare innebär ofta att staden binds vid kostnader för lång tid och innebär ett långsiktigt ekonomiskt åtagande.

Utökade eller förändrade lokalbehov bör alltid prövas inom befintligt bestånd.
Investeringar kan genomföras om de bedöms vara nödvändiga för att:

- Tillgodose behov av lokaler för verksamheter som staden har ansvar för
- Uppfylla lagar och myndighetskrav
- Genomföra stadsutvecklingsprojekt
- Uppfylla stadens mål för energianvändning, miljöpåverkan och tillgänglighet
- Upprätthålla en fastighets funktioner
- Effektivisera resursanvändningen

Extern inhyrning ska alltid prövas som alternativ till investering om:

- Staden eller stadens bolag inte kan erbjuda ändamålsenliga lokaler
- Behoven bedöms vara kortsiktiga i relation till ett långsiktigt åtagande
- Det råder osäkerhet om verksamhetens lokalbehov
- Extern inhyrning bedöms vara mest ekonomiskt

Inhyrande nämnder ska vara restriktiva med egna investeringar i lokaler.

Beslut om anskaffning

Lokalförsörjningen till verksamheterna sker genom inhyrning. I första hand bör nämnderna, givet kommunfullmäktiges övergripande mål och grundläggande principer, hyra lokaler av staden eller stadens fastighetsbolag.

Anskaffningar av fastigheter och lokaler för stadens verksamheter ska hanteras med stort fokus på kommunfullmäktiges mål och investeringsstrategi samt de behov som uttrycks av nämnderna. Samtliga anskaffningar bör vara prioriterade och dokumenterade i nämndernas lokalförsörjningsplaner.

Generellt ska nybyggnationer eller förvärv av byggnader endast ske när det finns ett stadigvarande behov av nya lokaler och där andra alternativ kan uteslutas. Beslut om anskaffningar ska fattas enligt stadens regler för ekonomisk förvaltning med tillhörande tillämpningsanvisningar. Beslutsprocessen omfattar utredningsbeslut (större investeringar), inriktningsbeslut och genomförandebeslut. Vid större eller strategiskt betydelsefulla investeringar (inklusive förvärv) eller inhyrningar som medför höga hyresnivåer, höga investeringsutgifter och/eller långa hyrestider ska samråd alltid ske med stadsledningskontoret.

Vid investeringar och andra stora projekt ska särskild uppmärksamhet ägnas åt uppföljning av medelsförbrukning, tidsplaner, prestationer samt de politiska målen.

Investeringar för framtida behov

Investeringar som syftar till att säkra den framtida tillgången till fastigheter och lokaler men som staden inte har behov av under de närmaste åren, kan genomföras om investeringen är av särskilt strategiskt intresse. Till exempel för att uppfylla målen i kommunfullmäktiges investeringsstrategi eller för att säkra tillgången till mark och lokaler för stadens verksamheter. I stadsutvecklingsprojekt är det viktigt att stadens utbyggnadsbehov beaktas.

Investeringar för framtida behov som hanteras av exploateringsnämnden eller fastighetsnämnden ska, i samråd med berörda nämnder, beredas av stadsledningskontoret för beslut i kommunstyrelsens ekonomiutskott, kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige.

Investeringar för framtida behov som hanteras av de fastighetsförvaltande bolagen ska, i samråd med berörda bolag, beredas gemensamt av stadsledningskontoret och Stadshus AB för beslut i koncernstyrelsen och kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige utifrån stadens projektstyrningsmetodik.

Förvaltningen av fastigheter som anskaffats för att säkra stadens framtida behov, ska planeras så att staden har rådighet över fastigheterna när behov uppstår.

Förvärv av bostadsrätter

Staden skaffar sig i ökande omfattning lokaler och bostadslägenheter för olika ändamål, till exempel förskolor, gruppbostäder med mera, via köp av andelar i nyproducerade bostadsrättsföreningar. Jämfört med att hyra lokaler så ökar stadens rådighet över resursen vid innehav via köp av andelar i bostadsrättsföreningar. Förvärv av bostadsrätter för ändamål som staden ansvarar för, ska utföras av fastighetsnämnden, som därefter upplåter resursen till berörd nämnd. Om staden är hyresgäst i en fastighet som är föremål för bostadsrättsomvandling är dock huvudinriktningen att staden ska fortsätta att vara hyresgäst.

Principer för avveckling

Huvudprincipen är att byggnader och lokaler som inte behövs långsiktigt för stadens verksamheter ska avvecklas. Försäljning av mark ska i normalfallet avse exploaterad mark som inte bedöms komma att ändra nyttjande under överskådlig tid.

Planerade avvecklingar ska i normalfallet vara prioriterade i stadens långsiktiga lokalresursplanering. Samråd ska alltid ske med stadsledningskontoret inför större avecklingar, samt om avvecklingen avser särskilda boenden för äldre eller bostäder med särskild service.

Anvisningar för samråd och beslut om avveckling finns i stadens regler för ekonomisk förvaltning och tillämpningsanvisningar.

Principer för förvaltning, drift och underhåll

Staden ska ha en aktiv fastighetsförvaltning som bedrivs med hög effektivitet och ambitionsgrad. En aktiv förvaltning av den samlade fastighetsportföljen innebär både strategiska försäljningar och förvärv av fastigheter. Fastighetsförvaltningen ska organiseras så att utförandet kan bedrivas kostnadseffektivt och av personal med rätt kompetens.

Vad rör kulturhistoriskt värdefulla byggnader inom stadens nämnder ska dessa förvaltas med hög kompetens och ambition. Ett bevarande av dessa prövas från fall till fall där stadens inriktningsmål vägs samman med stadsplaneringen i stort. Även fastighets- och exploateringsekonomiska aspekter måste beaktas i relation till bevarandevärdet.

Huvudprincipen är att fastighetsägaren ansvarar för fastighetens drift och underhåll. Överenskommelser som innebär att inhyrande nämnder utför drift och underhåll bör undvikas. Undantag kan ske om det finns starka skäl för att nämnderna utför vissa fastighetsförvaltande uppgifter. Till exempel om utförandet ingår som en integrerad del i verksamheten, vid vissa andrahandsuthyrningar eller om det innebär lägre

kostnader för staden totalt. Stadsledningskontoret avgör vad som är mest fördelaktigt med hänsyn till kommunkoncernnyttan.

Överenskommelser som innebär att staden sköter drift och underhåll åt externa fastighetsägare bör undvikas.

Långsiktiga underhållsplaner bör finnas för samtliga byggnader. Invändiga och utvändiga åtgärder bör vara anpassade till den tid som det finns ett dokumenterat behov av fastigheten eller till den tid som det finns beslut om att fortsatt äga fastigheten inför en framtida försäljning eller avyttring.

Dokumentation

Ägda och hyrda fastigheter ska vara dokumenterade i system som stödjer en effektiv fastighetsförvaltning och som underlättar planering, uppföljning och administration.
Beslutade och planerade projekt ska vara dokumenterade så att det ger överblick över fastighetsbeståndets utveckling och planerade förändringar i areor, kapacitet och kostnader.

Egen regi eller outsourcing?

Fastighetsanknutna tjänster kan utföras i egen regi eller handlas upp externt. I valet mellan egen regi och extern upphandling ska det alternativ väljas som bäst tillgodoser stadens behov till lägst kostnad. Upphandling av fastighetsanknutna tjänster bör hanteras samordnat och följa branschöverenskommelser. Ramavtal bör finnas.
Överenskommelser om utförande av fastighetsanknutna tjänster bör vara dokumenterade i servicenivåavtal (SLA) eller motsvarande.

Hållbarhet

Staden ska bedriva en långsiktigt hållbar fastighetsförvaltning som minskar den totala energianvändningen och miljöpåverkan från fastigheter och lokaler. Byggnaderna ska vara energieffektiva och leverera en sund inomhusmiljö samt vara fria från miljö- och hälsostörande ämnen. Ägda byggnader bör långsiktigt utvecklas för att minska miljöbelastningen. Stadens miljöprogram ska följas.

Behovet av mötesplatser för civilsamhället, och platser där stadens verksamheter möter stockholmare är betydande. Utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv och ansvarstagande ska staden söka vägar för ett optimalt utnyttjande av stadens befintliga lokaler för även detta syfte.

Ansvarsfördelning

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen genom stadsledningskontoret leder och samordnar stadens lokalförsörjning och stadens processer för lokalresursplanering. I uppgiften ingår att initiera och samordna strategiska fastighetsutvecklingsprojekt och besluta om större investeringar. Kommunstyrelsens ekonomiutskott beslutar på uppdrag av kommunstyrelsen i frågor som rör stadens lokalförsörjning.

Stadsledningskontoret har ett övergripande ansvar för strategiska, mark-, exploaterings-, fastighets- och lokalfrågor samt bedömningar av förslag till större investeringar, inhyrningar och avvecklingar av lokaler. Ansvaret omfattar bland annat följande uppgifter:

- Samordna stadens processer för lokalförsörjning och lokalresursplanering
- Utfärda tillämpningsanvisningar för hanteringen av byggnader och lokaler
- Följa upp lokalförsörjningen mot kommunfullmäktiges mål och prioriteringar

- Föreslå prioriteringar till mål- och budgetprocessen
- Bereda fastighets- och lokalärenden inför beslut i kommunstyrelsens ekonomiutskott, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige
- Initiera och styra större fastighetsutvecklingsprojekt av strategisk stadsövergripande karaktär. Det vill säga projekt som medför höga investeringsutgifter, höga driftskostnader, är komplext eller involverar flera nämnder och bolagsstyrelser. För projekt som ska beslutas av koncernstyrelsen sker detta i samarbete med Stockholms Stadshus AB.
- Utgöra ett strategiskt stöd gentemot nämnder och bolag i samband med strategiskt betydelsefulla hyresförhandlingar
- Ha det övergripande uppdraget att åstadkomma en effektiv samverkan mellan berörda parter gällande planeringen av stadens skolutbyggnad
- Pröva och utveckla ett övergripande forum för övriga lokalkategorier
- I samråd med berörda nämnder och bolag ta fram nyckeltalsmål (riktvärden) för lokalförsörjning

Stadsledningskontoret har uppdraget att bedöma vad som utgör den största kommunkoncernnyttan då olika förvaltningsintressen ställs mot varandra.

Inhyrande nämnder

För att inte behöva beskriva alla typer av inhyrande nämnder inleds avsnittet med en generell skrivning som gäller för alla. Därefter följer ett avsnitt för stadsdelsnämnderna och ett avsnitt för utbildningsnämnden.

Gemensamt för inhyrande nämnder

Inhyrande nämnder ansvarar för sin lokalförsörjning och bär kostnaderna för hyrda och arrenderade lokaler och anläggningar.

Nämnderna ansvarar för att lokalerna utnyttjas effektivt och för att lokalförsörjningen matchar verksamheternas utveckling och behov.

Nämnderna har en strategisk roll i stadens lokalresursplanering och bör ta en ledande roll i stadens forum för samverkan och samplanering.

Nämnderna ska årligen redovisa prioriterade behov och åtgärder i en lokalförsörjningsplan som redovisas i samband med nämndernas underlag till budget. Nämnderna ska årligen beskriva ekonomiska konsekvenser av identifierade behov och åtgärder samt planera för att inrymma dessa inom befintlig budget.

Inhyrande nämnder kan initiera lokalutredningar och projekt, som utförs i samverkan med hyresvärden. Genomförande ska ske enligt stadens modell för projektstyrning och beslutas enligt reglerna för ekonomisk förvaltning.

Inhyrande nämnder bör undvika att bygga upp egna utförarorganisationer för fastighetsdrift – såvida kommunfullmäktiges mål och grundläggande principer inte åsidosätts.

Stadsdelsnämnderna

Stadsdelsnämndernas lokalinhyrningar omfattar bland annat förskolor, äldreboenden, LSS-boenden, lokaler för kultur, aktivitetslokaler och administrativa lokaler.

Stadsdelsnämndernas lokalresursplanering ska vara samordnad med den stadsövergripande planeringen för bland annat skolor, äldreboenden och sociala boenden. Därför är det viktigt att planeringen bygger på enhetliga principer och

tolkningar av befolkningsprognoser och andra planeringsunderlag. Den samlade lokalresursplaneringen ska ge en samlad bild av det stadsövergripande lokalbehovet.

Planeringen av förskolelokaler ska utföras så att alla barn har tillgång till förskoleverksamhet och att barnomsorgsgarantin uppfylls. Vid utökade lokalbehov för förskola ska alltid möjligheten att utnyttja skollokaler undersökas.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden ansvarar för planeringen och försörjningen av lokaler för stadens grundskolor, grundsärskolor, fritidshem, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

Utbildningsnämnden har en ledande roll i skollokalresursplaneringen och ansvarar för upprättandet av årliga stadsövergripande lokalförsörjningsplaner för skolverksamhet.

Utbildningsnämnden har också ansvar för att tillsammans med SISAB, stadsdelsnämnderna och övriga berörda nämnder och bolag, utveckla arbetet i stadens samverkansforum för skollokaler.

Utbildningsnämnden ska samverka med idrottsnämnden, SISAB och fastighetsnämnden, för att samplanera användningen och utbyggnaden av idrottsanläggningar och genomföra åtgärder för att tillgängliggöra skolidrottshallar och idrottsytor för andra nyttjare efter skoltid.

Exploateringsnämnden

Ansvarsområden

Exploateringsnämnden ansvarar bland annat för markförvaltning och markexploatering samt för frågor om förvärv, överlåtelse eller upplåtelse av fastigheter, tomträtter och andra nyttjanderätter. Undantaget förvärv som hanteras av S:t Erik Markutveckling AB. Nämnden ansvarar även för den mark utanför stadens gräns i det fall den ska avyttras eller exploateras.

Exploateringsnämnden ska delta aktivt i stadens forum för samverkan och samplanering och tillhandahålla underlag för lokalförsörjningsplaner och fastighetsutvecklingsprojekt.

Anskaffningar för framtida behov

Exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden ska tillsammans med övriga berörda nämnder och bolagsstyrelser säkra att staden på ett tidigt stadium planerar för offentlig service i stadsutvecklingsområden. I planeringen ska kommunfullmäktiges prioriteringar och stadens investeringsstrategi särskilt beaktas. Genom stadens markanvisningspolicy kan krav ställas på byggherrar att upplåta specialbostäder, lokaler för barn- och äldreomsorg samt vissa kategoribostäder. I samband med markupplåtelseavtal ska förutsättningar och stadens villkor klargöras vad gäller tredimensionell fastighetsbildning, förhyrning eller förvärv av lokaler och bostäder för stadens räkning. Innan exploateringsavtal tecknas ska en bindande avsiktsförklaring upprättas gällande villkoren ifråga.

Drift och underhåll

Förvaltningen av fastigheter som hanteras av exploateringsnämnden utförs i huvudsak av trafiknämnden och fastighetsnämnden. Omfattningen av förvaltningsuppdragen bör vara dokumenterade i servicenivåavtal (SLA) eller motsvarande. Förvaltningen ska planeras så att staden har rådighet över fastigheterna.

Fastighetsnämnden

Ansvarsområden

Fastighetsnämnden förvaltar och utvecklar fastigheter för i första hand stadens egna verksamheter. Uppdraget omfattar fastigheter inom stadens gräns som inte passar in i de fastighetsförvaltande bolagens bestånd samt viss mark utanför stadens gräns. Fastighetsnämnden förvärvar och förvaltar även bostadsrätter som används för bland annat särskilt boende och förskolor.

Fastighetsnämnden utgör en intern resultat- och balansenhet. Enheten belastas med ett avkastningskrav som sätts av kommunfullmäktige.

Uthyrning

Vid uthyrning ska i första hand stadens egna verksamheter prioriteras. Lokaler kan hyras ut till externa hyresgäster om de inte behövs för stadens egna verksamheter eller är aktuella för avveckling.

Fastighetsnämnden ansvarar för stadens hyresförhandlingar gällande andrahandsuthyrning av bostäder där det saknas förhandlingsordning.

Lokalförsörjning och lokalresursplanering

I fastighetsnämndens uppdrag att förse stadens verksamheter med ändamålsenliga lokaler ingår för nämnden att svara för, i huvudsak, den operativa lokalförsörjningen genom att agera stöd samt huvudsaklig kontaktyta gällande inhyrning (såväl internt som på den externa marknaden) av administrativa lokaler för stadens verksamheter. En avgränsning görs härvid av benämningen administrativa lokaler att dessa i huvudsak ska innefatta lokalförhyrningar av större vikt. Fastighetsnämnden ska medverka aktivt i stadens lokalresursplanering och forum för samverkan och samplanering. Nämnden ska bearbeta och samla in stadens lokalförsörjningsplaner (gällande administrativa lokaler). Nämnden ska bidra med uppgifter och underlag, samt föreslå sammanvägda prioriteringar inför upprättandet av nämndernas lokalförsörjningsplaner; avseende det administrativa lokalbeståndet.

Fastighetsutveckling och förändringar i fastighetsbeståndet

Fastighetsnämnden ska ha en aktiv fastighetsutvecklingsplanering i syfte att optimera lokalerna utifrån verksamhetens behov. Nämnden ska i huvudsak fokusera på åtgärder som syftar till att uppgradera och anpassa befintligt fastighetsbestånd efter hyresgästernas lokalbehov och fastighetens tekniska status.

Större fastighetsutvecklingsprojekt som uppfyller ett eller flera kriterier för uppföljning av större investeringar ligger inom kommunstyrelsens ansvar att initiera. Det operativa ansvaret att utreda, planera och genomföra dessa projekt kan åläggas fastighetsnämnden.

Verksamhetsanpassningar utförs i normalfallet efter beställning från inhyrande nämnd. Ersättningsinvesteringar och andra fastighetsrelaterade investeringar utförs i normalfallet efter beslut i fastighetsnämnden.

Genomförande av projekt ska följa stadens projektstyrningsmetod för stora investeringsprojekt (SSIP) och utföras i samverkan med inhyrande nämnd. Beslutsprocessen ska följa reglerna för ekonomisk förvaltning och dess tillämpningsanvisningar.

Drift och underhåll

Fastighetsnämnden ansvarar för att nämndens byggnader och anläggningar upprätthålls i enlighet med lagar, myndighetskrav och kommunfullmäktiges mål. Byggnadernas underhåll ska långsiktigt hålla en god nivå. Fastighetsförvaltningen ska organiseras och planeras för en kostnadseffektiv hantering.

Fastighetsnämnden ska vidta åtgärder för att begränsa miljöpåverkan från nya och befintliga fastigheter, minska energianvändningen och tillgängliggöra nämndens publika lokaler för personer med funktionsnedsättning. Nämnden ska bidra till att miljöprogrammets mål för energianvändning och utsläpp kan upprätthållas.

Servicenämnden

Servicenämnden genom verksamhetsområdet Lokalplanering är stadens beställarstöd i lokalfrågor och erbjuder resurseffektiva lösningar utifrån beställarens behov. Verksamheten deltar i stadens kontrakts- och hyresadministration och är på uppdrag av stadsledningskontoret systemförvaltare av det lokaladministrativa systemet LOIS (L.E.B-system, Lokaler i Stockholm) som möjliggör rationell och samlad hantering av stora fastighetsdata. Stadens samtliga inhyrningar av lokaler och lägenheter, även från fastighetsförvaltande nämnder och internt mellan nämnder i andra hand, ska registreras i LOIS. Inriktningen är även att samtliga uthyrningar av lokaler och lägenheter ska administreras via systemet.

Verksamhetsområdets (Lokalplanering) samarbete med fastighetsnämnden, vad avser samordningen av administrativa lokalärenden av större karaktär, är särskilt viktigt.
I övrigt kan samtliga inhyrande nämnder vid behov avropa tjänster från verksamheten Lokalplanering. Verksamheten tillhandahåller expertkompetens och tjänster till inhyrande nämnder i frågor som bland annat rör:

- Beställarstöd och projektledning vid ny-, om- och tillbyggnader
- Lokalresursplanering
- Hyresförhandlingar och upprättande av hyresavtal
- Underlag till beställningar och tjänsteutlåtanden
- Upprättande av funktionsprogram
- Lokalsökning
- Utbildningar om stadens lokaladministrativa frågor

Micasa Fastigheter i Stockholm AB

Ansvarsområden

Bolaget äger och förvaltar servicehus, vård- och omsorgsboenden, trygghets- och seniorbostäder, LSS-boenden, samt temporära studentbostäder och bostäder för grupper med svag ställning på bostadsmarknaden.

Bolagets uppgifter specificeras i ägardirektiven. Huvudsakliga uppgifter är att tillhandahålla välskötta, trygga och tillgängliga bostäder med rimliga hyror till stadens äldre, personer med funktionsnedsättning samt till av staden prioriterade grupper med svag ställning på bostadsmarknaden.

Hyreskostnaderna ska hållas nere

Hyreskostnaderna ska aktivt hållas nere, genom återhållsamhet med standardhöjningar, effektiva lokallösningar för gemensamma utrymmen och kostnadseffektiv fastighetsförvaltning.

Samplanering och samverkan

Bolaget ska ha en aktiv roll i stadens lokalresursplanering och forum för samverkan och samplanering. Bolaget ska samverka med äldrenämnden och stadsdelsnämnderna i upprättandet av lokalförsörjnings- och områdesplaner. Bolaget ska även delta i den årliga regionala och stadsövergripande planeringen för olika boenden inom bolagets målgrupp samt i utvecklingen av respektive boendeform. Bolaget ska vidare delta i genomförandet av stadens åtgärdsplan för att säkerställa behovet av äldreboendeplatser under perioden 2020-2040. Bolaget har en viktig roll att säkerställa att det framtida behovet av vård- och omsorgsboende samt andra bostäder för äldre tillgodoses.

Bolaget ska vara delaktigt i stadens utbyggnad av vård- och omsorgsboenden för äldre, respektive gruppboenden för personer med funktionsnedsättning samt medverka aktivt i stadsutvecklingsprojekt och utredningar av lokalprojekt.

Fastighetsutveckling och förändringar i lokalbeståndet

Bolaget ska ha en aktiv fastighetsutvecklingsplanering i syfte att optimera fastighetsbeståndet utifrån stadens verksamheters utveckling och behov. Bolaget ska analysera möjligheterna att öka kapaciteten inom befintligt bestånd, och föreslå lösningar som ökar verksamhetsnyttan och bidrar till uppfyllelsen av kommunfullmäktiges mål. Fastighetsbeståndet ska planeras för flexibla boendelösningar som klarar efterfrågeförändringar över tid. Åtgärder i fastigheterna ska planeras i samverkan med berörda verksamheter. Bolaget ska tillhandahålla evakueringslägenheter vid renovering i bolagets fastigheter.

Förändringar i fastighetsbeståndet bör vara baserade på redovisade behov i stadens äldreboendeplanering och lokalförsörjningsplan. Beslutsprocessen vid anskaffning och avveckling ska följa reglerna för ekonomisk förvaltning. Bolaget ska genom en aktiv fastighetsförvaltning identifiera möjligheter till strategiska förvärv av fastigheter för att tillgodose framtida behov. Strategiska förvärv bereds gemensamt av stadsledningskontoret och Stockholms Stadshus AB för beslut i koncernstyrelsen och kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

Ansvarsområden

Bolaget ska tillhandahålla ändamålsenliga, flexibla och kostnadseffektiva lokaler för stadens skol- och förskoleverksamhet. Bolagets uppgifter specificeras i ägardirektiven. Den förväntade ökningen av antalet elever kommer att ställa stora krav på bolaget för att klara av den stora utbyggnad som krävs. Därför är det angeläget att SISAB har en ledande roll i planeringsarbetet för fortsatt utbyggnad av skolor och förskolor och tar ansvar för att söka lämpliga lokaler och markanvisningar för att tillgodose det prognosticerade utbyggnadsbehovet.

Samplanering och samverkan

Bolaget ska ha en aktiv roll i stadens lokalresursplanering och forum för samverkan och samplanering. Bolaget ska ha en ledande roll i planeringen och genomföra utbyggnaden av förskolor och skolor samt samverka med utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna i upprättandet av lokalförsörjnings- och områdesplaner.

Områdesplaner ska vara baserade på redovisade behov och prioriteringar utifrån kommunstyrelsens övergripande skolplanering och utbildningsnämndens lokalförsörjningsplaner.

Fastighetsutveckling och förändringar i lokalbeståndet

Bolaget ska ha en aktiv fastighetsutvecklingsplanering i syfte att optimera beståndet utifrån stadens prognosticerade behov. Bolaget ska aktivt föreslå lösningar som ökar verksamhetsnyttan och bidrar till uppfyllelsen av kommunfullmäktiges mål.
Åtgärder i fastigheterna ska planeras i samverkan med berörda verksamheter.

Beslutsprocessen vid anskaffning ska följa reglerna för ekonomisk förvaltning
Bolaget ska genom en aktiv fastighetsförvaltning identifiera möjligheter till strategiska förvärv av fastigheter för att tillgodose framtida behov. Strategiska förvärv bereds gemensamt av stadsledningskontoret och Stockholms Stadshus AB för beslut i koncernstyrelsen och kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige.

S:t Erik Markutveckling AB

Bolagets huvuduppgift är att äga, förvalta och utveckla fastigheter eller aktier i fastighetsbolag i avvaktan på omvandling av fastigheterna till bostäder och arbetsplatser eller andra funktioner. Bolagets uppgifter preciseras i ägardirektiven.

Bolagets verksamhet ska vara inriktat på förvaltning, uthyrning och utveckling till så god avkastning som möjligt med hänsyn tagen till stadens utveckling. Bolaget ska i samverkan med exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och kommunstyrelsen söka strategiska utvecklingsprojekt och förvärv för stadens framtida behov.

Bolagets uppgifter sammanfaller delvis med exploateringsnämnden, fastighetsnämnden och övriga fastighetsförvaltande bolag. Principer för gränsdragningen gentemot dessa är att bolaget i huvudsak ska förvärva och förvalta fastigheter där följande kriterier uppfylls

- Förvärvet innebär fastighetsköp i bolagsform
- Förvärvet omfattar bebyggda fastigheter med främst kommersiella hyresgäster
- Förvärvet är av strategisk betydelse för staden, men där stadsutveckling eller annan användning kan inte bli aktuell förrän tidigast om 10-15 år

Planeringsprocesser och forum för samverkan

När staden växer följer fler utmaningar som behöver mötas på ett ansvarfullt sätt, kraven på uppdaterad planering och högre grad av samordning höjs. Den ökade bostadsproduktionen måste följas av fler pedagogiska lokaler, omsorgsboenden, kultur- och idrottslokaler m.m. Förverkligandet av stadens utbyggnad innebär stora investeringar vilket kräver god samordning i både övergripande frågor och i enskilda projekt samt ekonomisk och tidsmässig prioritering.

Byggbar mark i staden blir allt mer en bristvara. I takt med att staden växer behöver olika former av service byggas ut vilket konkurrerar med andra angelägna ändamål. Via detaljplan finns möjlighet att bestämma markens användning. För att inte riskera kapitalförstöring och för att långsiktigt säkra stadens resurser i form av olika verksamhetslokaler bör inriktningen vara att bakomliggande detaljplaner ska begränsa alternativ användning utöver den verksamhet som stadens inhyrning avser. Innan en prövning inleds att ändra befintliga detaljplaner ska stadsbyggnadsnämnden alltid, om befintlig plan stöder olika former av verksamhet som är stadens ansvar, stämma av med berörda nämnder om det finns nuvarande och framtida behov som svarar mot aktuell bestämmelse.

Lokalresursplanering

Staden ska ha en strukturerad och dokumenterad process för lokalresursplanering. Syftet med processen är att utifrån målsättningen att upprätthålla en hög effektivitet

och kommunkoncernnytta, samordna planeringen av framtida lokalbehov med planeringen av lokalförsörjningen och stadens långsiktiga ekonomiska planering.

Lokalresursplaneringen utförs på medellång sikt och med hänsyn tagen till stadens långsiktiga utveckling, kommunfullmäktiges mål och investeringsstrategi samt de behov som uttrycks av nämnderna.

Resultatet dokumenteras i lokalförsörjningsplaner

Resultatet av planeringen dokumenteras i nämndernas lokalförsörjningsplaner och ligger till grund för stadens övergripande lokalförsörjningsplanering. Planerna ska vara utformade så att de kan användas som instrument för en effektiv ekonomisk- och verksamhetsmässig styrning. Planerna ska innehålla inledning, behov och efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler, kapacitetsbeskrivning, förändringar i lokalbeståndet, kostnadsutveckling, effektiviseringsmöjligheter samt övriga kommentarer. Anvisningar för utformningen av planerna utarbetas av stadsledningskontoret.

Forum för samverkan och samplanering

Staden bör ha fasta forum för löpande samverkan och samplanering mellan inhyrande nämnder, berörda facknämnder och bolag. Forumen bör bland annat ges i uppdrag att yttra sig över nämndernas lokalförsörjningsplaner, och inför beslut om utredning, inriktning och genomförande av större lokalprojekt.

Planeringsinriktningen för stadens skolutbyggnad utgår från stadens samordnade grundskoleplanering (SAMS) som sträcker sig till 2040. Syftet med en samordnad planering är att säkerställa att relevanta aktörer i staden har en gemensam bild av utmaning och angreppssätt för att klara skolförsörjningen i ett växande Stockholm. På ett tidigt stadium definieras vilka skolprojekt som ska initieras i samverkan med idrottsnämnden och fastighetsnämnden. Styrgrupp och arbetsgrupp för SAMS bevakar, följer upp och svarar i övrigt för den övergripande samordningen. Inriktningen är att en gång per år redovisa planeringsläget för kommunstyrelsens ekonomiutskott. Förutsättningarna för planeringen kan dock komma att ändras löpande under året i takt med exempelvis ökad kunskap om bostadsvolymer och platser för bostadsbyggande. Ur ett samplanerings- och fastighetsekonomiskt perspektiv integreras också gymnasieplaneringen i SAMS-arbetet.

Planeringsinriktningen för stadens utbyggnad av vård- och omsorgsboenden utgår från stadens årliga långsiktiga boendeplan med utblick mot 2040. Äldreboendeplaneringen samordnas av en styrgrupp under ledning av kommunstyrelsen. Äldrenämnden antar äldreboendeplanen som efter kommunstyrelsens godkännande blir vägledande för utbyggnad och omstrukturering av stadens äldreboenden.

För att stärka utbyggnadsprocessen för bostäder med särskilt stöd och service (särskilda boendeformer för personer med fysisk och psykisk funktionsnedsättning) finns en genomförandegrupp där stadens berörda verksamheter ingår under ledning av socialnämnden.

Stadsledningskontoret ska pröva om samplaneringsfunktionen även för andra lokalkategorier kan utvecklas och organiseras med utgångspunkt från de forum som idag finns för samplanering av skolor och äldreboenden. Till följd av utmaningar i samordning kring samhällsservice i takt med den ökade bostadsbyggnaden i staden är ett gemensamt stadsövergripande synsätt avseende exempelvis förskoleplaneringen i nybyggnadsområden av stor vikt.

Lokalprojekt

Staden ska ha en dokumenterad och enhetlig arbetsprocess för genomförande av lokalprojekt. Arbetsprocessen ska säkra att projekten drivs med kommunkoncernnyttan i fokus och att beslut fattas på kvalitetssäkrade underlag.

Arbetsprocessen ska tydliggöra roller, ansvarsfördelning, projektsteg, beslut och krav på beslutsunderlag. Den bör kunna tillämpas i alla typer av lokalprojekt och anpassas till projektets omfattning och komplexitet.

Arbetsprincipen ska vara anpassad till regler för ekonomisk förvaltning och samordnad med stadens anvisningar för beslut, styrning och uppföljning av större investeringar.

Stadsledningskontoret ska definiera en metodik och utfärda anvisningar för genomförande av större lokalprojekt.

Hyresfrågor

Grundläggande principer

Vid extern in- och uthyrning är det viktigt att staden uppträder enhetligt och med hög kompetens.

Staden ska verka för långsiktighet och transparens i hyressättningen för respektive lokalkategori.

Nya inhyrningar ska godkännas av kommunstyrelsens ekonomiutskott om inhyrningen medför höga kostnader eller långa hyrestider. Godkännande ska även inhämtas vid omförhandlingar av befintliga hyresförhållanden, samt ny-, om- och tillbyggnader med motsvarande ekonomisk effekt.

Bestämmelser om in- och uthyrning finns i regler för ekonomisk förvaltning samt i tillämpningsanvisningarna till dessa.

Interna hyresförhållanden

Omfattning och villkor för hyresförhållanden inom kommunkoncernen regleras i ramavtal och objektsvisa hyresavtal. Inhyrningar som omfattar bostäder som hyrs ut i andra hand regleras i stor omfattning enligt kontrakt för blockuthyrning.

Intern hyressättning

Stadens inriktning är att interna hyressättningar ska vara förutsägbara vad gäller hyressättning och ansvarsfördelning. Inom olika segment förekommer både kostnadsbaserade och marknadsmässiga hyresprinciper.

Inriktningen är att hyressättningen av boenden till brukare fastställs i förhandlingsöverenskommelse med hyresgästföreningen.

Ny-, om- och tillbyggnader ska i princip alltid genomföras av hyresvärden och betalas via hyra eller hyrestillägg.

Tekniska åtgärder som utförs för att upprätthålla eller effektivisera en byggnads funktioner ska normalt hanteras inom befintlig hyresram, utan att belasta inhyrande nämnd med höjda hyror eller hyrestillägg.

Verksamhetsanpassningar ska normalt ersättas via hyra eller hyrestillägg. Tjänster som utförs utöver vad som omfattas av hyresavtalet, ska regleras i servicenivåavtal (SLA) och ersättas separat.

Extern uthyrning och andrahandsuthyrning

Huvudprincipen är att externa hyresgäster tecknar förstahandskontrakt direkt med fastighetsnämnden (i sina ägda lokaler) eller bolagen. Om inhyrande nämnd eller bolag i sin tur upplåter lokalen i ett andrahandshyresförhållande bör fastighetsnämnden ansvara för andrahandsuthyrningen. Insprängda lokaler som endast utgör en mindre del av en verksamhetslokal kan hyras ut direkt av en nämnd till extern part.

Vid uthyrning i andra hand ska momsfrågan samt avstående från besittningsskydd särskilt beaktas. Om staden är förstahandshyresgäst till en lokal som är inne i det frivilliga momssystemet ska, om staden hyr ut lokalen i andra hand, andrahandshyresgästen bedriva momspliktig verksamhet i lokalerna.

Villkor för andrahandsuthyrning av lokaler och boenden som staden äger, bör regleras i ramavtalet eller hyresavtalet mellan parterna.

Vid andrahandsuthyrning till annan nämnd bör kostnadsbaserad hyra tillämpas.
Ytterligare bestämmelser för extern uthyrning finns i regler för ekonomisk förvaltning samt i tillämpningsanvisningarna till dessa.

Kommunstyrelsens förslag till kommunfullmäktige

Bilaga 14 Fastighets- och lokalpolicy för kommunkoncernen Stockholms stad godkänns.

Utdrag ur kommunfullmäktiges protokoll den 17 november 2016, § 24

Beslut

Fastighets- och lokalpolicy för kommunkoncernen Stockholms stad godkänns.